

1. ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ) είναι μια δυναμική διαδικασία που στοχεύει στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης, διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων. Με τη λογική ότι, όταν οι αποφάσεις στηρίζονται σε περιβαλλοντικά θεμελιωμένες στρατηγικές, οι ενέργειες που ακολουθούν είναι εξίσου περιβαλλοντικά αποδεκτές, αυξάνεται η βεβαιότητα ότι η ανάπτυξη και η γενικότερη επέμβαση στο περιβάλλον δεν θα είναι επιβλαβής.

Βασικό εργαλείο της διαδικασίας ΣΠΕ αποτελεί η Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ). Κατά την κατάρτιση του ΠΕΠ Αττικής 2014- 2020, η εκπόνηση της ΣΜΠΕ διεξήχθη παράλληλα με τη διαμόρφωση του προγραμματισμού, καθιστώντας εφικτή την ενσωμάτωση των πορισμάτων της μελέτης στις τελικές επιλογές του ΠΕΠ.

Η παρούσα επομένως, μελέτη αποτελεί τη **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΠΕΠ) της Περιφέρειας Αττικής** της προγραμματικής περιόδου **2014 – 2020**.

Στο σημείο αυτό είναι σκόπιμο να επισημανθεί ότι η «φιλοσοφία» του νέου ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 διαφοροποιείται σημαντικά από την αντίστοιχη της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Ειδικότερα, έμφαση στο νέο Πρόγραμμα δίδεται σε άυλες δράσεις με στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας και στην ενδυνάμωση της απασχολησιμότητας, σε αντίθεση με το τρέχον Πρόγραμμα όπου η έμφαση δίδεται στην ολοκλήρωση των βασικών υποδομών. Ως εκ τούτου η παρούσα ΣΜΠΕ έχει προσαρμοστεί στα νέα αυτά δεδομένα, χρησιμοποιώντας κατάλληλους δείκτες και μητρώα αξιολόγησης επιπτώσεων.

- **Πεδίο Αναφοράς της ΣΜΠΕ**

Το ΠΕΠ Αττικής καλύπτει γεωγραφικά την Περιφέρεια Αττικής, η οποία χρηματοδοτικά, με βάση την προβλεπόμενη κατάσταση των Περιφερειών της Ευρώπης (Γενικός Κανονισμός ΕΕ 1303/17-12-2013), εντάσσεται στις επιλέξιμες προς ενίσχυση Περιφέρειες ως **«ανεπτυγμένη περιφέρεια» (More Developed – MD)**. Επομένως, η παρούσα μελέτη έχει ως χωρικό πεδίο αναφοράς την Περιφέρεια Αττικής.

Η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα της χώρας και ειδικότερα καταλαμβάνει το νοτιοανατολικό τμήμα της Στερεάς Ελλάδας. Έχει έκταση 3.808 Km² και καλύπτει το 2,9% της συνολικής έκτασης της χώρας. Έχει έδρα την Αθήνα η οποία αποτελεί και την πρωτεύουσα της Ελλάδας.

Η Περιφέρεια Αττικής γεωγραφικά διακρίνεται σε δύο μεγάλες υποενότητες, την «Περιφέρεια Πρωτεύουσας» και το «υπόλοιπο Αττικής». Η «Περιφέρεια Πρωτεύουσας» περιλαμβάνει το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας και οριοθετείται από τα βουνά της Πάρνηθας, του Υμηττού και της Πεντέλης (λεκανοπέδιο της Αθήνας) αποτελώντας το 11,2% της συνολικής

έκτασης της Περιφέρειας Αττικής. Με βάση τη διοικητική διάρθρωση του Καλλικράτη, η υποενοότητα αυτή συγκροτείται από τις Περιφερειακές Ενότητες (ΠΕ): Κεντρικού Τομέα Αθηνών, Βόρειου Τομέα Αθηνών, Νότιου Τομέα Αθηνών, Δυτικού Τομέα Αθηνών και Πειραιά, και συνιστά ουσιαστικά τη «βασική περιοχή» (“core area”) του ευρύτερου χώρου της Αττικής, έχοντας τα χαρακτηριστικά μιας **Μητροπολιτικής περιοχής**.

Το υπόλοιπο Αττικής καλύπτει το 88,8% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας και με βάση τη διοικητική διάρθρωση του Καλλικράτη αποτελείται από τις Περιφερειακές Ενότητες Δυτικής, Ανατολικής Αττικής και την ΠΕ Νήσων Πειραιά. Το υπόλοιπο της Αττικής περιλαμβάνει ουσιαστικά την περιαστική ζώνη του Λεκανοπεδίου της Αθήνας και ένα πλέγμα μικρότερων πόλεων και οικισμών που είναι πολύ στενά συνδεδεμένο με τη «βασική περιοχή» και την περιαστική της περιοχή.

- **Φυσιογνωμία της Περιφέρειας Αττικής**

Χαρακτηριστικό της Περιφέρειας Αττικής είναι η ύπαρξη του πρώτου μητροπολιτικού κέντρου της χώρας και η γεωγραφική της θέση που χαρακτηρίζεται από την κεντροβαρικότητα της έναντι των υφιστάμενων και υπό δημιουργία αναπτυξιακών υποδομών της χώρας. Η «μητροπολιτική» λειτουργία του αστικού κέντρου της Αθήνας σε εθνική κλίμακα στηρίζεται στα καταλυτικά για όλη τη χώρα μεγέθη της μεταποίησης, των υπηρεσιών και των σχετικών υποδομών.

Η Αθήνα, αποτελεί το κύριο κέντρο διοικητικών υπηρεσιών ως Πρωτεύουσα και κέντρο παροχής προηγμένων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, είναι ισχυρός διαμετακομιστικός σταθμός εμπορευμάτων και συγκοινωνιακός κόμβος διεθνούς επιρροής.

Η Περιφέρεια εμφανίζει τάσεις διεύρυνσης και προαστιοποίησης, αλλά και οικιστικής πυκνώσης του «μητροπολιτικού πυρήνα» (Πολεοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας). Παράλληλα, εμφανίζονται τάσεις μεγέθυνσης του δικτύου οικισμών της εξωαστικής ενδοχώρας του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτεύουσας (ΠΣΠ), καθώς και έντονη ανάπτυξη των παραλιακών περιοχών, με **κινητήρια δύναμη (driver)** την οικιστική και τουριστική ανάπτυξη και συνδυασμό αυτών για την επίτευξη εξωστρέφειας (τουριστικές κατοικίες), δυνατότητες συνδυασμού τουρισμού-πολιτισμού (mega-events, προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ)) κ.λπ.

Η Περιφέρεια Αττικής ασκεί «αναπτυξιακές επιρροές», οι οποίες εκτείνονται πέραν των ορίων που καλύπτουν θεσμοθετημένα σχέδια και όρια, ακόμη και σε όλο τον εθνικό χώρο. Πιο άμεση όμως είναι η επιρροή στο «ζωτικό» (γεωγραφικό, οικονομικό και διοικητικό) χώρο πέραν της Αττικής, όπου παρατηρούνται ακόμη και καθημερινές μετακινήσεις μεταξύ τόπων κατοικίας και εργασίας, όπως και μια αναπτυξιακή αλληλεξάρτηση σε σχέση με την Αθήνα. Στο χώρο αυτόν ανήκουν η Κορινθία, η Αρκαδία, η Αργολίδα η Βοιωτία, μέρος της Φθιώτιδας και της Εύβοιας και τα νησιά των Κυκλάδων, που αποτελούν όχι μόνο περιοχές παραθερισμού των Αθηναίων, αλλά και πεδία άσκησης επιχειρηματικών ή άλλων δραστηριοτήτων με έδρα το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Πρωτεύουσας.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της πρόσφατης Απογραφής Πληθυσμού του 2011 της ΕΛ.ΣΤΑΤ., ο πραγματικός (ή de facto) πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής ανέρχεται σε 3.786.616

κατοίκους, εμφανίζοντας οριακή αύξηση στην 10ετία (2001-2011) κατά 0,7% ενώ ο μόνιμος πληθυσμός ανέρχεται σε 3.827.624 κατοίκους εμφανίζοντας στη 10ετία (2001-2011) μείωση κατά -1,75%. Σε κάθε περίπτωση, ωστόσο, η Περιφέρεια Αττικής αν και κατέχει χωρικά μόλις το 2,9% της επικράτειας του ελλαδικού χώρου συγκεντρώνει περίπου το 35% (34,6% του πραγματικού & 35,4% του μόνιμου) του συνολικού πληθυσμού της χώρας, γεγονός που επιβεβαιώνει τον «μητροπολιτικό» της χαρακτήρα.

Η οικονομία της Περιφέρειας Αττικής είναι σε μεγάλο βαθμό εξωστρεφής, δεδομένου ότι μεγάλο τμήμα της μεταποιητικής παραγωγής καθώς και οι υπηρεσίες του τριτογενή τομέα (π.χ. τουρισμός) απευθύνονται στις διεθνείς αγορές και κυρίως τις ευρωπαϊκές.

Η Αττική παράγει περίπου το 48% του συνολικού ΑΕΠ της χώρας (με βάση τα στοιχεία του 2010) και διατηρεί την κυρίαρχη θέση της στην εθνική οικονομία. Παράλληλα, σε σύγκριση με το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της ΕΕ27, η Περιφέρεια Αττικής σημείωσε πολύ μεγάλη πρόοδο φτάνοντας στο 115% του μέσου ευρωπαϊκού όρου. Το μεγαλύτερο ποσοστό (~86%) του παραγόμενου προϊόντος της Περιφέρειας προέρχεται από τον τριτογενή τομέα.

Την περίοδο 2005 - 2010 σωρευτικά το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) της Περιφέρειας Αττικής παρουσίασε αύξηση της τάξης του 16,68% με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής της τάξης του 3,48%. Ωστόσο, από το 2006 και έως το 2010 (δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για την εξέλιξη του ΑΕΠ μετά το έτος 2010) ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στην Περιφέρεια Αττικής εμφανίζει πτωτική τάση, σχεδόν μηδενίζεται το 2009 (οριακή αύξηση 0,29%) ενώ παίρνει αρνητική τιμή το 2010 (-3,64%). Την μεγαλύτερη πτώση την παρουσιάζει την περίοδο 2008 - 2009.

Από τα παραπάνω είναι προφανές ότι αν και κατά την περίοδο πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, η Περιφέρεια Αττικής αναπτύσσεται, (μεγεθύνεται η οικονομία της) με υψηλότερους ρυθμούς από το σύνολο της Χώρας, κατά την περίοδο εμφάνισης και όξυνσης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα (2010-2012), από την εξέλιξη των βασικών δεικτών της αγοράς εργασίας στη Αττική έναντι των αντίστοιχων στοιχείων σε εθνικό επίπεδο¹, συμπεραίνεται ότι η οικονομική κρίση εμφανίζεται εντονότερη στην Περιφέρεια Αττικής από το μέσο όρο της Χώρας, με τις ανάλογες αρνητικές επιπτώσεις στον παραγωγικό και κοινωνικο-οικονομικό ιστό της Περιφέρειας.

Με βάση την τομεακή και κλαδική κατανομή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ), διαπιστώνεται ότι στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής φθίνουν διαχρονικά ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας με αποτέλεσμα να αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα ο τριτογενής τομέας, ο οποίος όμως στερείται εξωστρέφειας, καινοτομίας και ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Στην Περιφέρεια Αττικής εξακολουθεί να συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας (~38%) και της απασχόλησης (~37%). Ωστόσο, η ανεργία της

¹ Δεν υπάρχουν επίσημα διαθέσιμα στοιχεία ΑΕΠ σε περιφερειακό επίπεδο, για τα έτη 2011 και 2012.

Περιφέρειας από το 2008 και έπειτα αυξάνεται με αλματώδεις ρυθμούς. Συγκεκριμένα, από 7,30% που ήταν το 2008 έφτασε στο τέλος του 2012 (4^ο τρίμηνο) στο 38,42%! Οι πληθυσμιακές ομάδες που εμφάνισαν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας είναι οι γυναίκες και οι νέοι μεταξύ 15-24 ετών (ανεξαρτήτως φύλου) ενώ οι οικονομικοί κλάδοι που εμφάνισαν τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης της απασχόλησης είναι η παροχή υπηρεσιών (ιδίως το εμπόριο), η μεταποίηση και οι κατασκευές.

Η Περιφέρεια Αττικής χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλή συγκέντρωση σχολικών μονάδων, σε αντίθεση με την υψηλή συγκέντρωση εκπαιδευόμενου πληθυσμού. Η Περιφέρεια παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά εκπαιδευτικό σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας. Επιπλέον, παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά τμήμα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας. Παρά το γεγονός ότι το πρόβλημα της διπλοβάρδιας έχει μειωθεί σημαντικά, εξακολουθούν να υπάρχουν ανάγκες σε νέες σχολικές μονάδες/υποδομές καθώς και σημαντικές ελλείψεις και ανάγκες σε εξοπλισμούς τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (εργαστήρια πληροφορικής, λοιπά εργαστήρια και σχολικές βιβλιοθήκες).

Στον τομέα της υγείας η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας, καθώς και του ιατρικού προσωπικού. Παρά τις βελτιώσεις που έγιναν την προηγούμενη 10ετία, με αφορμή και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, επισημαίνεται ότι οι συνθήκες λειτουργίας πολλών νοσοκομειακών εγκαταστάσεων είναι υποβαθμισμένες, λόγω και της πίεσης που ασκούν τα μεταναστευτικά ρεύματα και η γήρανση του πληθυσμού. Επιπλέον, παρατηρούνται ελλείψεις σε εξοπλισμούς και ιατρικό προσωπικό των λειτουργούντων Κέντρων Υγείας καθώς επίσης και κατακερματισμός και πολυδιάσπαση του δικτύου πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας.

Στους τομείς της καινοτομίας και έρευνας καθώς και της χρήσης Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), η Περιφέρεια Αττικής υπερισχύει σε όλους τους δείκτες, ως προς τις υπόλοιπες Περιφέρειες της χώρας, εξακολουθεί ωστόσο να παρουσιάζει σημαντική υστέρηση σε σχέση με την Ε.Ε.

Παρά την ύπαρξη των σημαντικών πλεονεκτημάτων που έχει η Περιφέρεια Αττικής, η Αθήνα κατέχει πολύ χαμηλή θέση ως επιλογή πόλης για εγκατάσταση επιχείρησης / επένδυσης καταλαμβάνοντας (για τα έτη 2010 και 2011) την 36^η θέση στον σχετικό πίνακα κατάταξης αναφορικά με τις ελκυστικότερες ευρωπαϊκές πόλεις ως επιχειρηματικά κέντρα. Η μεγάλη πρόκληση που αντιμετωπίζει τόσο η Περιφέρεια Αττικής, όσο και η χώρα ευρύτερα, είναι η μειωμένη ελκυστικότητα της σαν τόπος για την προσέλκυση επενδύσεων και η υστέρηση της σε μια σειρά παραμέτρους που προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα της οικονομίας και κατά συνέπεια τη δυνατότητα δημιουργίας και διατήρησης υψηλών ρυθμών ανάπτυξης με σεβασμό στο περιβάλλον και την αειφόρο διαχείριση των πόρων.

Στον τομέα του τουρισμού η Αττική έως και το 2012 παρουσιάζει μειωμένη ελκυστικότητα ως τουριστικός προορισμός, όπως προκύπτει από τα στοιχεία αναφορικά με την τουριστική κίνηση (αφίξεις – διανυκτερεύσεις αλλοδαπών). Οι βασικοί παράγοντες για την εξέλιξη αυτή ήταν ο οξύς διεθνής ανταγωνισμός από γειτονικές μεσογειακές χώρες, η ρύπανση του περιβάλλοντος και οι δυσχέρειες στην κυκλοφορία, η παρεχόμενη ποιότητα τουριστικών

υπηρεσιών, οι ελλείψεις σε ειδικές υποστηρικτικές υποδομές (συνεδριακοί και εκθεσιακοί χώροι, χώροι πολιτιστικής υποδομής, μαρίνες, γήπεδα γκολφ κ.λ.π..) που ευνοούν την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και την ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας, η ελλιπής διασύνδεση και ανάδειξη της υπάρχουσας αρχαιολογικής και πολιτιστικής υποδομής, η υποβαθμισμένη αισθητική και αρχιτεκτονική φυσιογνωμία των αστικών περιοχών κ.λπ.

Την τελευταία 2ετία, ωστόσο, (αν και δεν υπάρχουν ακόμα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία) η τουριστική κίνηση της Αττικής εμφανίζει σημάδια ουσιαστικής ανάκαμψης, αφήνοντας περιθώρια για σημαντική ανάπτυξη του τομέα.

Τέλος, στην Αττική -όπως άλλωστε και σε κάθε Ευρωπαϊκή Μητροπολιτική Περιφέρεια- απαντώνται «περιοχές – θύλακες» που παρουσιάζουν περιβαλλοντική υποβάθμιση σε όρους οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα, χαμηλό επίπεδο κοινωνικών εξυπηρετήσεων προς στους πολίτες και κατά κανόνα συγκεντρώνουν πληθυσμιακές ομάδες που παρουσιάζουν έντονο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ παρουσιάζουν και φαινόμενα «χωρικού αποκλεισμού». Από την άλλη πλευρά, οι περιοχές που παρουσιάζουν προβλήματα βιώσιμης ανάπτυξης στην Περιφέρεια Αττικής κατά βάση είναι τα νησιά. Για τις περιοχές αυτές απαιτούνται δράσεις περιβαλλοντικής και οικιστικής αναβάθμισης σε συνδυασμό με την ανάπτυξη βιώσιμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

- **Φυσικό Περιβάλλον – Περιοχές Προστασίας – Πιέσεις**

Η παρούσα κατάσταση του αστικού φυσικού περιβάλλοντος στην Αττική έχει ως βασικά χαρακτηριστικά τη μη-προγραμματισμένη οικιστική επέκταση, τα προβλήματα κυκλοφορίας, το ελλειμματικό αστικό και περιαστικό πράσινο και την έλλειψη ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων, που αποτελούν σημαντικά και, συνεχώς επιδεινούμενα, προβλήματα. Επιπροσθέτως, η συσσώρευση πληθυσμού και δραστηριοτήτων στην Αττική, σε συνδυασμό με την οικιστική ανάπτυξη, δημιουργούν νέες ανάγκες για καλύτερη οργάνωση του αστικού χώρου.

Στην Περιφέρεια Αττικής κατά τα τελευταία χρόνια, με αφορμή και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, ολοκληρώθηκαν σημαντικά έργα μεταφορικής – συγκοινωνιακής υποδομής (Μετρό, ΗΣΑΠ, τραμ, προαστιακός σιδηρόδρομος, Αττική οδός κ.α.), τα οποία ήδη έχουν αρχίσει να συμβάλλουν στη βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών, συμβάλλοντας εν μέρει και στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, τα αναβαθμισμένα ΜΜΜ δεν εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο όλες τις περιοχές της πρωτεύουσας, ενώ σημαντική εξακολουθεί να παραμένει η έλλειψη χώρων στάθμευσης που έχει ως αποτέλεσμα η χρήση τους να μην αντικαθιστά σε θεαματικό βαθμό τη χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου ως μέσου μετακίνησης. Η κατάσταση επιδεινώνεται, με την πάροδο του χρόνου, λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για μεταφορές σε συνδυασμό με την ανεπαρκή και δυσανάλογα αυξανόμενη φέρουσα ικανότητα του κυκλοφοριακού δικτύου. Η κυκλοφοριακή συμφόρηση δημιουργεί αρνητικές συνέπειες στην ομαλή λειτουργία των αστικών περιοχών και, κατ' επέκταση, στην ποιότητα ζωής των κατοίκων, ενώ παράλληλα μειώνει την ελκυστικότητα της πόλης.

Σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα για την Αττική, εκτός του κυκλοφοριακού, εξακολουθούν να παραμένουν η μη υλοποίηση των προβλεπόμενων από τον Περιφερειακό Σχεδιασμό έργων διαχείρισης των απορριμμάτων, η εμφάνιση νέων ατμοσφαιρικών ρύπων

και η συρρίκνωση του φυσικού αδόμητου περιβάλλοντος, καθώς και οι ελλειπείς τοπικά υποδομές αποχέτευσης ομβρίων υδάτων και υγρών αποβλήτων.

- **Συνοπτική Περιγραφή του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020**

Η περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική χαρακτηρίζεται ως «ταυτόσημη» με την αντίστοιχη εθνική στρατηγική για την νέα Προγραμματική Περίοδο, στο πλαίσιο της οποίας προωθείται η «στροφή» σε ένα «*νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα που θα είναι στηριγμένο στις δυνατότητες της Χώρας και στην εξειδίκευση και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των Περιφερειών της*». Το ζητούμενο στην αναπτυξιακή πορεία της Αττικής με χρονικό ορίζοντα το 2020 αποτελεί η στρατηγική υιοθέτηση ενός μοναδικού μίγματος αναπτυξιακών μεταβλητών και παραμέτρων, ώστε να μπορέσει η περιφερειακή οικονομία όχι μόνο να ανακάμψει, αλλά και να τεθεί με γρήγορους ρυθμούς σε μια δυναμική και βιώσιμη αναπτυξιακή τροχιά.

Σε αυτό το πλαίσιο, η πρώτιστη προτεραιότητα για το ΠΕΠ Αττικής 2014 -2020 είναι η επανεκκίνηση της οικονομίας με την επίτευξη θετικών ρυθμών ανάπτυξης μετά από την εξαιρετική περίοδο ύφεσης και η δημιουργία θέσεων εργασίας για την μείωση των ποσοστών ανεργίας που είναι αναγκαία και ικανή συνθήκη για την μείωση της φτώχειας και την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Επιπλέον, αποσκοπεί στο να αμβλύνει τα αρνητικά διαρθρωτικά προβλήματα που σήμερα εμφανίζει η Περιφέρεια και να αξιοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της σε συνδυασμό με τις στρατηγικές κατευθύνσεις που θέτει η Ε.Ε. για την πολιτική της συνοχής, για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης και την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική.

Οι Γενικοί Στόχοι (ΓΣ) της Στρατηγικής του ΠΕΠ αναφέρονται αναλυτικά στο κεφ. 4 / ενότητα 4.1 της παρούσας μελέτης.

Με βάση τους επιλεχθέντες Γενικούς Στόχους της Στρατηγικής του Προγράμματος, τους θεματικούς στόχους και τις επενδυτικές προτεραιότητες της νέας περιόδου διαμορφώθηκαν οι ακόλουθοι Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ) του νέου ΠΕΠ Αττικής 2014-2020:

- ΑΠ1. Ενίσχυση των Μηχανισμών και των Επενδύσεων των ΜΜΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα και την Καινοτομία – Προώθηση της «ευφυούς εξειδίκευσης»
- ΑΠ2. Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜΜΕ με τη χρήση ΤΠΕ
- ΑΠ3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας
- ΑΠ4. Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης της χρήσης ΑΠΕ και της Συμπαράγωγής και Προώθηση Χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στις Αστικές Περιοχές
- ΑΠ5. Προώθηση της Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, καθώς και της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων
- ΑΠ6. Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον

- ΑΠ7. Ενίσχυση της Περιφερειακής Κινητικότητας και των Πολυτροπικών Μεταφορικών Συνδέσεων της Περιφέρειας Αττικής
- ΑΠ8. Προαγωγή της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξης της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού
- ΑΠ.9 Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής
- ΑΠ10. Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας – Στήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας
- ΑΠ11. Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Υποδομών Εκπαίδευσης
- ΑΠ12. Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΤΠΑ
- ΑΠ13. Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΚΤ

Για την υλοποίηση του Προγράμματος δεσμεύονται συνολικοί πόροι (κοινοτική συνδρομή από ΕΤΠΑ, ΕΚΤ & Ταμείο Συνοχής) ύψους ~1.104Μ€. Πρώτος σε χρηματοδοτική βαρύτητα αναδεικνύεται ο ΑΠ9, όπου δεσμεύεται το ~30% των πόρων του ΠΕΠ, και ακολουθούν ο ΑΠ7 με ~15%, ο ΑΠ6 με ~14% και ο ΑΠ3 με ~12%. Το υπόλοιπο ~29% των πόρων του ΠΕΠ κατανέμεται σε ποσοστά από ~3% έως ~8% στους λοιπούς άξονες.

- **Εναλλακτικές δυνατότητες για την επίτευξη των στόχων του ΕΠ**

Η αξιολόγηση εναλλακτικών δυνατοτήτων για την επίτευξη των στόχων του ΕΠ, πραγματοποιήθηκε με ένα ισορροπημένο μίγμα επιχειρησιακών και περιβαλλοντικών κριτηρίων, οδηγώντας στην επιλογή εκείνης της δυνατότητας που εξασφαλίζει τη μεγαλύτερη περιβαλλοντική συμβατότητα, μαζί με σημαντική επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα.

Στο πλαίσιο της ΣΜΠΕ, αξιολογούνται ως διαμορφωμένες εναλλακτικές δυνατότητες, κυρίως οι προτάσεις που προέκυψαν στη φάση της κατάρτισης του 1^{ου} σχεδίου του νέου ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020, όπως αναλυτικά περιγράφονται στο κεφάλαιο 6.

- **Εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων**

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση του ΕΠ, καταλήγει στον εντοπισμό ορισμένων, μικρής έντασης, πιθανών επιπτώσεων, ενώ παράλληλα αναγνωρίζει τις σημαντικές, αναμενόμενες βελτιώσεις σε ορισμένους τομείς από την υλοποίηση των δράσεων του υπό εξέταση ΕΠ. Τα κυριότερα σημεία της εκτίμησης, συνοψίζονται ως εξής:

- Δεν εντοπίζονται τάσεις περιβαλλοντικής επιδείνωσης, προερχόμενες από τις επιλεγμένες επενδυτικές προτεραιότητες και ειδικούς στόχους του ΕΠ, γεγονός που εν μέρει οφείλεται στην ουσιαστική συμμετοχή των περιβαλλοντικών κριτηρίων κατά τη διαμόρφωση του 1^{ου} σχεδίου του νέου ΠΕΠ Αττικής.

- Ορισμένες μικρές και τοπικής κλίμακας επιπτώσεις εκτιμάται ότι είναι πιθανόν να προέλθουν από την υλοποίηση των παρεμβάσεων των αξόνων προτεραιότητας 4, 5, 6 και 7, ενώ κατά βάση θετικές επιδράσεις αναμένονται από τους υπόλοιπους άξονες προτεραιότητας.

Αναλυτική παρουσίαση των ενδεχόμενων επιπτώσεων κάθε επενδυτικής προτεραιότητας ανά τομέα ελέγχου παρουσιάζεται στο κεφ. 8 της παρούσας μελέτης.

• **Αντιμετώπιση επιπτώσεων**

Τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης των επιπτώσεων, εστιάζουν στην προληπτική δράση, ώστε να αποφευχθεί εκ των προτέρων η εμφάνιση τάσεων περιβαλλοντικής υποβάθμισης καθώς και στην τήρηση της κείμενης νομοθεσίας και προδιαγραφών ανά τομέα παρέμβασης. Τα βασικότερα σημεία είναι:

- Η υλοποίηση των έργων υποδομής των αξόνων 4, 5, 6 και 7 θα πρέπει να μην επηρεάζουν δυσμενώς τη βιοποικιλότητα και τα οικοσυστήματα της Περιφέρειας Αττικής.
- Θα πρέπει να ενθαρρύνεται η χρήση καθαρών τεχνολογιών, πρακτικών μείωσης και επαναχρησιμοποίησης των παραγόμενων απορριμμάτων, αποφυγής δημιουργίας και διάθεσης τοξικών αποβλήτων κλπ που επιβαρύνουν το έδαφος με τρόπο συσσωρευτικό και καθιστούν περιοχές μη αξιοποιήσιμες.
- Στον τομέα των υδάτινων πόρων, η υλοποίηση παρεμβάσεων θα πρέπει να συνάδει με το εγκεκριμένο σχέδιο διαχείρισης της λεκάνης απορροής της Αττικής (ΦΕΚ 1004/Β/2013).
- Όσον αφορά στην ποιότητα του αέρα και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου οι επιπτώσεις θα είναι κυρίως θετικές οφειλόμενες σε δράσεις που στοχεύουν στην προαγωγή (προώθηση) της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις, στην έξυπνη διαχείριση της ενέργειας στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης και στην συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού με υψηλή απόδοση.
- Οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020 θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις χωροταξικές ρυθμίσεις της Αττικής και κυρίως το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας / Αττικής 2021.
- Οι παρεμβάσεις του άξονα 9 για την καταπολέμηση της φτώχειας, θα πρέπει να υλοποιούνται στοχευμένα και με βάση τον χάρτη φτώχειας που οφείλει να δημιουργήσει η Περιφέρεια Αττικής μέχρι τα τέλη του 2014.

• **Παρακολούθηση επιπτώσεων**

Σκοπός της παρακολούθησης (monitoring) μιας ΣΜΠΕ είναι να διερευνηθεί εάν:

- Οι προβλέψεις που έγιναν σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (θετικών ή αρνητικών) από την υλοποίηση του Σχεδίου ήταν ακριβείς.
- Η εφαρμογή του σχεδίου συμβάλλει τελικά στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της ΣΜΠΕ
- Τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης ή πρόληψης των επιπτώσεων ήταν όπως αναμενόταν θετικά.
- Εφόσον υπάρξουν αρνητικές επιπτώσεις, αν αυτές θα είναι εντός αποδεκτών ορίων ή αν απαιτούνται κάποια διορθωτικά μέτρα.

Στο κεφάλαιο 9 της παρούσας, προτείνονται συγκεκριμένοι περιβαλλοντικοί δείκτες οι οποίοι καλύπτουν το σύνολο σχεδόν των παρεμβάσεων που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των αξόνων προτεραιότητας του νέου ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020. Οι συγκεκριμένοι δείκτες έχουν επιλεγεί από μια δεξαμενή δεικτών που έχει δημιουργήσει η Ειδική Υπηρεσία Στρατηγικής, Σχεδιασμού και Αξιολόγησης Αναπτυξιακών Προγραμμάτων (Α.Π. 20109 ΕΥΣΣΑΑΠ 1422/29.04.2014) σε συνδυασμό με τους περιβαλλοντικούς δείκτες της προηγούμενης περιόδου και αναμένεται να συμβάλλουν θετικά στην παρακολούθηση της πορείας του ΠΕΠ Αττικής.

2. ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Βασικές Στρατηγικές για την περίοδο 2014 - 2020

2.1 Διεθνής Περιβαλλοντική & Αναπτυξιακή Πολιτική

Σε διεθνές επίπεδο, βασική επιδίωξη αποτελεί η επίτευξη των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας (MDGs), και των στόχων που απορρέουν από την Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (WSSD) στο Γιοχάνεσμπουργκ, το 2002. Η Ελλάδα, ως μέλος Διεθνών Οργανισμών, συμμετέχει στις πολυμερείς συναντήσεις και δράσεις για τη βελτίωση της παγκόσμιας περιβαλλοντικής διακυβέρνησης. Επίσης, επιδιώκει την ενδυνάμωση της εφαρμογής των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών σε εθνικό, περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο, με έμφαση στις τρεις Συμβάσεις του Ρίο και τις Συμβάσεις της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη του ΟΗΕ (UNECE).

Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (UNCED, Ρίο ντε Τζανέιρο, 1992), αποτέλεσε μια ριζοσπαστική εξέλιξη στη διεθνή διπλωματία και στην ανάπτυξη του διεθνούς δικαίου και ήταν η πρώτη μιας σειράς συνόδων κορυφής του ΟΗΕ στη δεκαετία του 1990. Επιβεβαίωσε την έννοια της αειφόρου ανάπτυξης, δηλαδή της ανάπτυξης που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες. Κατέληξε στη Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, στη Σύμβαση - Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή καθώς και στη Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα. Η Διάσκεψη ενέκρινε επίσης το Πρόγραμμα Δράσης 21 και τις αρχές για την προστασία των δασών.

Το Σεπτέμβριο του 2000, στο Συνέδριο των Ηνωμένων Εθνών, 189 επικεφαλές κρατών και κυβερνήσεων, εκπροσωπώντας τους πολίτες των κρατών του Βορρά και του Νότου, υπέγραψαν τους Αναπτυξιακούς Στόχους της Χιλιετίας (Millennium Development Goals - MDGs). Οι οκτώ (8) Αναπτυξιακοί Στόχοι που πρέπει να επιτευχθούν έως το 2015, ανταποκρίνονται στις κυριότερες αναπτυξιακές προκλήσεις του κόσμου και είναι:

1. Η μείωση της ακραίας φτώχειας και της πείνας
2. Η δυνατότητα πρόσβασης στο δημοτικό σχολείο για όλα τα παιδιά
3. Η προώθηση της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης των γυναικών
4. Η μείωση του ποσοστού θνησιμότητας των παιδιών
5. Η μείωση του ποσοστού της μητρικής θνησιμότητας
6. Η καταπολέμηση του ιού HIV/AIDS, της ελονοσίας και των άλλων σοβαρών ασθενειών
7. Η διασφάλιση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος
8. Η δημιουργία ενός δικτύου παγκόσμιας συνεργασίας για την ανάπτυξη.

Το 2002 τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.) αποφάσισαν να λάβουν άμεσα μέτρα όσον αφορά στην παροχή αναπτυξιακής βοήθειας, με σκοπό την εκπλήρωση των Στόχων της Χιλιετίας έως το 2015. Συγκεκριμένα, οι δωρήτριες χώρες, ανάμεσά τους και η Ελλάδα, δεσμεύτηκαν να παρέχει κάθε χώρα το 0,33% του Ακαθάριστου Εθνικού Εισοδήματος (ΑΕΕ) για Επίσημη Αναπτυξιακή Βοήθεια (ΕΑΒ) μέχρι το 2010 και το 0,7% του ΑΕΕ έως το 2015.

Η Παγκόσμια Διάσκεψη για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Γιοχάνεσμπουργκ, 2002), ήταν η κατάληξη μιας σειράς διασκέψεων, οι οποίες με αρχή τη Διάσκεψη της Στοκχόλμης για το Περιβάλλον το 1972 και τη Διάσκεψη για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, στο Ρίο της Βραζιλίας το 1992, εισήγαγαν την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία υποδηλώνει ότι η μακροχρόνια αποτελεσματική ανάπτυξη τόσο για τις ανεπτυγμένες όσο και για τις αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να βασίζεται σε τρεις διακριτούς πυλώνες: την προστασία του περιβάλλοντος, την οικονομική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Τα κύρια αποτελέσματα της διάσκεψης περιέχονται στα κείμενα του Σχεδίου Εφαρμογής (Plan of Implementation) και της Πολιτικής Διακήρυξης (Political Declaration). Όσον αφορά στις δεσμεύσεις που λήφθηκαν, η πρώτη αφορά στην αποχέτευση, και αποφασίστηκε η λήψη μέτρων ώστε έως το 2015 να μειωθεί η σημαντική αυτή έλλειψη στο 50% σε σχέση με τα σημερινά επίπεδα. Η δεύτερη δέσμευση αφορά στα μέτρα για την αλιεία στους ωκεανούς, ώστε να αυξηθούν τα ιχθυοαποθέματα έως το 2015, ενώ τρία χρόνια νωρίτερα θα πρέπει να δημιουργηθεί ένα δίκτυο προστασίας των παράκτιων περιοχών. Στα υπόλοιπα θέματα των διαπραγματεύσεων (δημογραφικό, φτώχεια, υπερεκμετάλλευση των πηγών, κλίμα, αποψίλωση των δασών, όζον, νερό, εξαφάνιση των ζώων, διάβρωση των εδαφών και εξάντληση του θαλάσσιου πλούτου) δεν πάρθηκαν δεσμευτικές αποφάσεις.

Οι σημαντικές Διεθνείς Περιβαλλοντικές Συμβάσεις και Πρωτόκολλα, που έχουν κυρωθεί από την Ελλάδα, ανά τομέα πολιτικής (Ιούλιος 2010) διακρίνονται στις εξής θεματικές κατηγορίες:

1. Γενικά Περιβαλλοντικά Θέματα
2. Προστασία της φύσης, της χλωρίδας και της πανίδας
3. Θαλάσσιο περιβάλλον
4. Εσωτερικά Ύδατα
5. Απόβλητα και χημικά
6. Ατμόσφαιρα
7. Ενέργεια
8. Πολιτιστικό Περιβάλλον
9. Διάφορα

Στη Διάσκεψη Κορυφής του 2012, γνωστή με το όνομα Ρίο+20, είκοσι χρόνια μετά τη Διάσκεψη Κορυφής του Ρίο ντε Τζανέιρο το 1992 και δέκα χρόνια από την Παγκόσμια Σύνοδο

Κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, προβλέφθηκε ένα ολοκληρωμένο Πλαίσιο Δράσης υπό τον τίτλο «Το μέλλον που επιθυμούμε», με δεκαεπτά στόχους, προκειμένου να υπάρξει καλύτερη παρακολούθηση της εφαρμογής των στρατηγικών για τη «βιώσιμη ανάπτυξη». Οι στόχοι είναι οι εξής:

1. Βιώσιμη κατανάλωση και παραγωγή
2. Βιώσιμα αγαθά, νεολαία και εκπαίδευση
3. Κλιματική βιωσιμότητα
4. Καθαρή ενέργεια
5. Βιοποικιλότητα
6. Νερό
7. Υγιείς θάλασσες και ωκεανοί
8. Υγιή δάση
9. Βιώσιμη γεωργία
10. Πράσινες πόλεις
11. Επιχορηγήσεις και επενδύσεις
12. Νέοι δείκτες προόδου
13. Πρόσβαση σε πληροφορία
14. Δημόσια συμμετοχή
15. Πρόσβαση σε υπηρεσίες περίθαλψης
16. Περιβαλλοντική διακιοσύνη για τους φτωχούς και τους περιθωριοποιημένους
17. Βασική υγεία

Στα συμπεράσματα της διάσκεψης Ρίο+20 σχετικά με την πράσινη οικονομία και με την ενίσχυση της διεθνούς περιβαλλοντικής διαχείρισης, ανανεώθηκε η δέσμευση των κρατών υπέρ της βιώσιμης ανάπτυξης και της μείωσης της φτώχειας.

2.2 Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον

2.2.1 7ο Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ για το Περιβάλλον

Τα Προγράμματα Δράσης για το Περιβάλλον (ΠΔΠ) κατευθύνουν τη χάραξη της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) από τις αρχές της δεκαετίας του '70. Το 6ο ΠΔΠ έληξε τον Ιούλιο του 2012 και ως εκ τούτου η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προχώρησε στη συγκρότηση και έγκριση του διάδοχου προγράμματος, δηλ. του 7ου ΠΔΠ με διάρκεια ισχύος έως το τέλος του 2020.

Το 7ο ΠΔΠ, σε γενικές γραμμές, αποσκοπεί στην ενίσχυση της συμβολής της περιβαλλοντικής πολιτικής στη μετάβαση σε μια οικονομία με αποδοτική χρήση των πόρων και χαμηλά επίπεδα ανθρακούχων εκπομπών, στην οποία θα προστατεύεται και θα ενισχύεται το φυσικό κεφάλαιο και θα διασφαλίζονται η υγεία και η ευημερία των πολιτών. Το πρόγραμμα παρέχει ένα γενικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική πολιτική έως το 2020, καθορίζοντας εννέα (9) στόχους προτεραιότητας προς επίτευξη από την ΕΕ και τα κράτη μέλη της, που είναι οι εξής:

1. Προστασία, διατήρηση και ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της Ένωσης·
2. Μετατροπή της Ένωσης σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων·
3. Προστασία των πολιτών της Ένωσης από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία·
4. Μεγιστοποίηση των οφελών της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της Ένωσης·
5. Βελτίωση της βάσης αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική·
6. Διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και διαμόρφωση σωστών τιμών·
7. Βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών·
8. Ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της Ένωσης·
9. Αύξηση της αποτελεσματικότητας της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιφερειακών και παγκόσμιων περιβαλλοντικών προκλήσεων.

Για κάθε ένα από τους παραπάνω στόχους προτεραιότητας το ΠΔΠ προσδιορίζει ειδικότερες ενέργειες / επιδιώξεις καθώς και τον τρόπο επίτευξής τους. Πιο συγκεκριμένα:

- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1:** Για την προστασία, τη διατήρηση και την ενίσχυση του φυσικού κεφαλαίου της ΕΕ το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:

- α) Ανάσχεση της απώλειας βιοποικιλότητας και της υποβάθμισης των οικοσυστημικών υπηρεσιών και διατήρηση και ενίσχυση των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που αυτά παρέχουν.
- β) Σημαντική μείωση των επιπτώσεων των πιέσεων που ασκούνται στα γλυκά, τα μεταβατικά και τα παράκτια ύδατα ώστε να επιτευχθεί, να διατηρηθεί ή να ενισχυθεί η καλή κατάσταση, όπως ορίζεται στην οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα.
- γ) Μείωση των επιπτώσεων των πιέσεων που ασκούνται στα θαλάσσια ύδατα ώστε να επιτευχθεί ή να διατηρηθεί η καλή περιβαλλοντική κατάσταση, όπως απαιτείται βάσει της οδηγίας-πλαισίου για τη θαλάσσια στρατηγική.
- δ) Περαιτέρω μείωση των επιπτώσεων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα οικοσυστήματα και στη βιοποικιλότητα.
- ε) Αειφόρο διαχείριση της γης στην ΕΕ, επαρκή προστασία του εδάφους και σημαντική πρόοδο όσον αφορά την αποκατάσταση μολυσμένων τοποθεσιών.
- στ) Διαχείριση του κύκλου των θρεπτικών στοιχείων (άζωτο και φωσφόρος) με πιο αειφόρο και αποδοτικό ως προς τους πόρους τρόπο.
- ζ) Προστασία των δασών και των υπηρεσιών που παρέχουν και βελτίωση της ανθεκτικότητάς τους στην κλιματική αλλαγή και στις πυρκαγιές.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Πλήρης εφαρμογή της στρατηγικής της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα.
 - β) Πλήρης εφαρμογή του προσχεδίου για τη διαφύλαξη των υδατικών πόρων της Ευρώπης.
 - γ) Αύξηση των προσπαθειών, μεταξύ άλλων, για να εξασφαλιστεί η επίτευξη υγιών ιχθυοαποθεμάτων το αργότερο το 2020, με πρώτο βήμα την αλίευση στα επίπεδα της μέγιστης βιώσιμης απόδοσης και κάτω, από το 2015, σε όλους τους τύπους αλιείας, και για να καθορισθεί ενωσιακός ποσοτικός στόχος μείωσης των απορριμμάτων στη θάλασσα.
 - δ) Ένταση των προσπαθειών για να επιτευχθεί πλήρης συμμόρφωση με την ενωσιακή νομοθεσία για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα και καθορισμός στρατηγικών στόχων και δράσεων για τη μετά το 2020 περίοδο.
- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2:** Για τη μετατροπή της ΕΕ σε μια πράσινη και ανταγωνιστική οικονομία χαμηλών επιπέδων ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:
 - α) Επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η ΕΕ για το 2020 όσον αφορά το κλίμα και την ενέργεια και καταβολή προσπαθειών προς την κατεύθυνση της μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου έως το 2050 κατά 80-95% σε σύγκριση με το

1990, στο πλαίσιο της παγκόσμιας προσπάθειας για τη συγκράτηση της αύξησης της μέσης θερμοκρασίας του πλανήτη σε λιγότερο από 2 °C.

- β) Σημαντική μείωση των συνολικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων της βιομηχανίας της ΕΕ και αύξηση της αποδοτικότητας κατά τη χρήση των πόρων, σε όλους τους μεγάλους βιομηχανικούς κλάδους.
- γ) Μείωση των συνολικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων της παραγωγής και κατανάλωσης, ιδίως στους τομείς της διατροφής, της στέγασης και της κινητικότητας.
- δ) Ασφαλή διαχείριση των αποβλήτων ως πόρου, πώση, σε απόλυτες τιμές, της κατά κεφαλή παραγωγής αποβλήτων, περιορισμό της ανάκτησης ενέργειας στα μη ανακυκλώσιμα υλικά και πραγματική εξάλειψη της υγειονομικής ταφής ανακυκλώσιμων και λιπασματοποιήσιμων υλικών.
- ε) Πρόληψη ή σημαντική μείωση της καταπόνησης των υδάτων στην ΕΕ.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Πλήρης εφαρμογή της δέσμης μέτρων για το κλίμα και την ενέργεια και επίτευξη συμφωνίας σχετικά με το πλαίσιο άσκησης πολιτικής της ΕΕ στους τομείς του κλίματος και της ενέργειας για τη μετά το 2020 περίοδο.
- β) Γενίκευση της εφαρμογής των «βέλτιστων διαθέσιμων τεχνικών» και ένταση των προσπάθειών για την προώθηση της υιοθέτησης αναδυόμενων καινοτόμων τεχνολογιών, διεργασιών και υπηρεσιών.
- γ) Ώθηση στις δημόσιες και ιδιωτικές προσπάθειες έρευνας και καινοτομίας που απαιτούνται για την ευρεία εκμετάλλευση καινοτόμων τεχνολογιών, συστημάτων και επιχειρηματικών μοντέλων, τα οποία θα επιταχύνουν τη μετάβαση σε μια οικονομία χαμηλών ανθρακούχων εκπομπών και αποδοτικής χρήσης των πόρων και θα μειώσουν το κόστος της.
- δ) Διαμόρφωση συνεκτικότερου πλαισίου για την αειφόρο παραγωγή και κατανάλωση. Επανεξέταση της νομοθεσίας περί των προϊόντων με σκοπό τη βελτίωση των περιβαλλοντικών επιδόσεών τους και της αποδοτικότητάς τους από πλευράς χρήσης των πόρων, σε όλη τη διάρκεια του κύκλου ζωής τους. Καθορισμός στόχων μείωσης των συνολικών επιπτώσεων της κατανάλωσης.
- ε) Πλήρης εφαρμογή της νομοθεσίας της ΕΕ για τα απόβλητα. Αυτό θα περιλαμβάνει την εφαρμογή της ιεράρχησης των αποβλήτων και την αποτελεσματική χρήση αγορακεντρικών μέσων και μέτρων που να εξασφαλίζουν την πραγματική σταδιακή κατάργηση της υγειονομικής ταφής, τον περιορισμό της ανάκτησης ενέργειας στα μη ανακυκλώσιμα υλικά, τη χρήση των ανακυκλωμένων αποβλήτων ως μείζονος αξιόπιστης πηγής πρώτων υλών για την ΕΕ, την ασφαλή διαχείριση των επικίνδυνων αποβλήτων και τη μείωση της παραγωγής τους, την εξάλειψη της παράνομης διακίνησης αποβλήτων και την άρση των εμποδίων της εσωτερικής

αγοράς στα οποία προσκρούουν οι αβλαβείς για το περιβάλλον δραστηριότητες ανακύκλωσης στην ΕΕ.

- στ) Βελτίωση της αποδοτικότητας κατά τη χρήση του νερού, με τον καθορισμό στόχων σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού και την αξιοποίηση μηχανισμών της αγοράς, όπως η τιμολόγηση του νερού.
- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3:** Για την προστασία των πολιτών της ΕΕ από περιβαλλοντικές πιέσεις και κινδύνους για την υγεία και την ευημερία, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:
 - α) Σημαντική βελτίωση της ποιότητας του ατμοσφαιρικού αέρα στην ΕΕ.
 - β) Σημαντική μείωση της ηχορύπανσης στην ΕΕ.
 - γ) Οι πολίτες ολόκληρης της ΕΕ επωφελούνται από αυστηρά πρότυπα για ασφαλές πόσιμο νερό και ασφαλή ύδατα κολύμβησης.
 - δ) Αποτελεσματική αντιμετώπιση των συνδυασμένων επιδράσεων των χημικών ουσιών και των ανησυχιών για την ασφάλεια που σχετίζονται με τους ενδοκρινικούς διαταράκτες και εκτίμηση και ελαχιστοποίηση των κινδύνων για το περιβάλλον και την υγεία που συνδέονται με τη χρήση επικίνδυνων ουσιών, συμπεριλαμβανομένων των χημικών ουσιών που περιέχονται σε προϊόντα.
 - ε) Αποτελεσματική αντιμετώπιση των ανησυχιών για την ασφάλεια που σχετίζονται με τα ναουϊλικά, στο πλαίσιο συνεκτικής προσέγγισης των διαφόρων νομοθετικών πράξεων.
 - στ) Καθοριστική πρόοδος όσον αφορά την προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Εφαρμογή της επικαιροποιημένης πολιτικής της ΕΕ για την ποιότητα του ατμοσφαιρικού αέρα, σύμφωνα με τις πλέον πρόσφατες επιστημονικές γνώσεις, καθώς και μέτρων για την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην πηγή.
- β) Εφαρμογή της επικαιροποιημένης πολιτικής της ΕΕ για τον θόρυβο, με βάση τις πλέον πρόσφατες επιστημονικές γνώσεις, καθώς και μέτρων για τη μείωση του θορύβου στην πηγή.
- γ) Ωθηση στις προσπάθειες εφαρμογής της οδηγίας για το πόσιμο νερό, ιδίως για τους μικρούς προμηθευτές πόσιμου νερού, καθώς και της οδηγίας για τα ύδατα κολύμβησης.
- δ) Κατάστρωση ενωσιακής στρατηγικής για μη τοξικό περιβάλλον, η οποία υποστηρίζεται από εκτενή γνωσιακή βάση σχετικά με την έκθεση σε χημικές

ουσίες και την τοξικότητά τους και ευνοεί την καινοτομία για αειφόρα υποκατάστατα.

- ε) Έγκριση και εφαρμογή ενωσιακής στρατηγικής για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η οποία περιλαμβάνει την ενσωμάτωση των παραμέτρων της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της διαχείρισης φυσικών καταστροφών στις βασικές πρωτοβουλίες και τομείς άσκησης πολιτικής της ΕΕ.
- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4:** Προκειμένου να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:
 - α) Πρόσβαση των πολιτών της ΕΕ σε σαφείς πληροφορίες σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ.
 - β) Βελτίωση της εφαρμογής συγκεκριμένων νομοθετικών πράξεων για το περιβάλλον.
 - γ) Ενίσχυση της τήρησης της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ σε όλα τα επίπεδα διοίκησης και διασφάλιση όρων ισότιμου ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά.
 - δ) Ενίσχυση της πίστης και της εμπιστοσύνης των πολιτών στο περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ.
 - ε) Διευκόλυνση της τήρησης της αρχής της αποτελεσματικής νομικής προστασίας των πολιτών και των οργανώσεών τους.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Καθιέρωση, σε εθνικό επίπεδο, συστημάτων ενεργού διάδοσης πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ, σε συνδυασμό με επισκόπηση, σε ενωσιακό επίπεδο, των επιδόσεων των επιμέρους κρατών μελών.
- β) Σύναψη συμφωνιών εταιρικής σχέσης για την εφαρμογή μεταξύ κρατών μελών και της Επιτροπής.
- γ) Επέκταση των δεσμευτικών κριτηρίων για αποτελεσματικές επιθεωρήσεις και επιτήρηση από μέρους των κρατών μελών στο ευρύτερο περιβαλλοντικό δίκαιο της ΕΕ και ανάπτυξη συμπληρωματικής δυναμικότητας ενωσιακής κλίμακας για την αντιμετώπιση των περιπτώσεων στις οποίες συντρέχουν βάσιμοι λόγοι ανησυχίας, συνοδευόμενη από την υποστήριξη δικτύων επαγγελματιών.
- δ) Σύσταση συνεπών και αποτελεσματικών μηχανισμών σε εθνικό επίπεδο για τον χειρισμό των καταγγελιών που αφορούν την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ.
- ε) Εξασφάλιση της αντιστοιχίας των εθνικών διατάξεων περί πρόσβασης στη Δικαιοσύνη με τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και

προώθηση της εξώδικης επίλυσης διαφορών ως μέσου εξεύρεσης συμβιβαστικών λύσεων για τις διαφορές στον τομέα του περιβάλλοντος.

- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5:** Προκειμένου να βελτιωθεί η βάση αποδεικτικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:
 - α) Οι πολιτικοί ιθύνοντες και οι επιχειρήσεις διαθέτουν καλύτερη βάση για τη χάραξη και την εφαρμογή πολιτικών για το περιβάλλον και το κλίμα, συμπεριλαμβανομένης της μέτρησης του κόστους και των οφελών.
 - β) Μεγάλη βελτίωση της εκ μέρους μας κατανόησης των αναδυόμενων περιβαλλοντικών και κλιματικών κινδύνων και της ικανότητάς μας να τους εκτιμούμε και να τους διαχειριζόμαστε.
 - γ) Ενίσχυση της διεπαφής πολιτικής-επιστήμης στον τομέα του περιβάλλοντος.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Συντονισμός και επικέντρωση των ερευνητικών προσπαθειών της ΕΕ και των κρατών μελών στην αντιμετώπιση βασικών κενών των γνώσεων σχετικά με το περιβάλλον, συμπεριλαμβανομένων των κινδύνων από τα σημεία ανατροπής της περιβαλλοντικής ισορροπίας.
 - β) Υιοθέτηση συστηματικής προσέγγισης της διαχείρισης κινδύνων.
 - γ) Απλούστευση, εξορθολογισμός και εκσυγχρονισμός της συλλογής, διαχείρισης και ανταλλαγής δεδομένων και πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή.
- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6:** Για τη διασφάλιση των επενδύσεων στην περιβαλλοντική και την κλιματική πολιτική και τη διαμόρφωση σωστών τιμών, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:

- α) Επίτευξη των στόχων της πολιτικής για το περιβάλλον και το κλίμα με οικονομικά αποδοτικό τρόπο και υποστήριξη των στόχων αυτών με επαρκή χρηματοδότηση.
- β) Αύξηση της ιδιωτικής χρηματοδότησης των δαπανών για το περιβάλλον και το κλίμα.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Σταδιακή κατάργηση των επιδοτήσεων που βλάπτουν το περιβάλλον, αύξηση της χρήσης αγορακεντρικών μέσων, στα οποία συγκαταλέγονται η φορολογία, η τιμολόγηση και η επιβολή τελών, και επέκταση των αγορών για περιβαλλοντικά αγαθά και υπηρεσίες, λαμβανομένων δεόντως υπόψη των ενδεχόμενων δυσμενών κοινωνικών επιπτώσεων.

- β) Διευκόλυνση της πρόσβασης σε καινοτόμα χρηματοδοτικά μέσα και χρηματοδότηση για την οικοκαινοτομία.
- γ) Επαρκής έκφραση περιβαλλοντικών και κλιματικών προτεραιοτήτων στις πολιτικές για τη στήριξη της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής.
- δ) Ειδικές προσπάθειες για να εξασφαλιστεί η πλήρης και αποδοτική χρησιμοποίηση της διαθέσιμης ενωσιακής χρηματοδότησης για περιβαλλοντική δράση, μεταξύ άλλων με την ουσιαστική βελτίωση της έγκαιρης απορρόφησης της βάσει του πολυετούς δημοσιονομικού πλαισίου της Ένωσης για την περίοδο 2014-2020 και τη διασφάλιση της διάθεσης του 20% του προϋπολογισμού για τον μετριασμό της κλιματικής αλλαγής και την προσαρμογή στις επιπτώσεις της, μέσω της ενσωμάτωσης της δράσης για το κλίμα. Η διάθεση του ποσοστού αυτού πρέπει να συνδέεται με σαφή μέτρα σύγκρισης, με τον καθορισμό στόχων και με την παρακολούθηση και την υποβολή εκθέσεων.
- ε) Ανάπτυξη και εφαρμογή συστήματος αναφοράς και εντοπισμού των περιβαλλοντικών δαπανών που προβλέπονται στον προϋπολογισμό της ΕΕ, κυρίως όσων σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και τη βιοποικιλότητα, το αργότερο το 2014.
- στ) Ένταξη περιβαλλοντικών και κλιματικών παραμέτρων στη διαδικασία του Ευρωπαϊκού Εξαμήνου, εφόσον αυτό έχει σημασία για τις προοπτικές αειφόρου οικονομικής μεγέθυνσης μεμονωμένων κρατών μελών και ενδείκνυται για τη διατύπωση ειδικών κατά χώρα συστάσεων.
- ζ) Εκπόνηση και εφαρμογή εναλλακτικών δεικτών πέραν του ΑΕΠ και συμπληρωματικών προς αυτό, για την παρακολούθηση του βαθμού αειφορίας της προόδου μας, και συνέχιση των εργασιών που έχουν ως αντικείμενο την ενοποίηση των οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών δεικτών, συμπεριλαμβανομένης της λογιστικής απεικόνισης του φυσικού κεφαλαίου.
- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7:** Για τη βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:
 - α) Χάραξη και εφαρμογή των τομεακών πολιτικών σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών κατά τρόπο που να εξυπηρετεί τους σχετικούς με αυτές περιβαλλοντικούς και κλιματικούς σκοπούς και στόχους.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

- α) Ενσωμάτωση όρων και κινήτρων που σχετίζονται με το περιβάλλον και το κλίμα στις πρωτοβουλίες άσκησης πολιτικής, συμπεριλαμβανομένης της επανεξέτασης και μεταρρύθμισης υφιστάμενων πολιτικών, καθώς και στις νέες πρωτοβουλίες, σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών.

β) Διενέργεια συστηματικών εκ των προτέρων εκτιμήσεων των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών επιπτώσεων των πρωτοβουλιών άσκησης πολιτικής, σε επίπεδο ΕΕ και κρατών μελών, για τη διασφάλιση της συνοχής και της αποτελεσματικότητάς τους.

- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 8:** Για την ενίσχυση της αειφορίας των πόλεων της ΕΕ, το πρόγραμμα, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:

α) Εφαρμογή πολιτικών αειφόρου πολεοδομικού προγραμματισμού και σχεδιασμού στην πλειονότητα των πόλεων της ΕΕ.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

α) Καθορισμός και έγκριση ενός συνόλου κριτηρίων για την αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των πόλεων, λαμβανομένων υπόψη των οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων.

β) Μέριμνα ώστε οι πόλεις να ενημερώνονται σχετικά με τη χρηματοδότηση για μέτρα βελτίωσης της αστικής αειφορίας και να έχουν πρόσβαση στη χρηματοδότηση αυτή.

- **ΣΤΟΧΟΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9:** Προκειμένου να αυξηθεί η αποτελεσματικότητα της ΕΕ όσον αφορά την αντιμετώπιση των περιφερειακών και παγκόσμιων περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων, το πρόγραμμα, το αργότερο έως το 2020, εξασφαλίζει:

α) Πλήρη ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της συνόδου κορυφής Ρίο+20 στις εξωτερικές πολιτικές της ΕΕ και αποτελεσματική συμβολή της ΕΕ στις παγκόσμιες προσπάθειες για την τήρηση των ανειλημμένων δεσμεύσεων, συμπεριλαμβανομένων όσων απορρέουν από τις συμβάσεις του Ρίο.

β) Αποτελεσματική στήριξη από την ΕΕ των εθνικών, περιφερειακών και διεθνών προσπαθειών για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών και των κλιματικών προκλήσεων και για την εξασφάλιση αειφόρου ανάπτυξης.

γ) Μείωση των επιπτώσεων της κατανάλωσης στην ΕΕ στο περιβάλλον πέραν των συνόρων της.

Προς τούτο απαιτούνται ιδίως τα εξής:

α) Καταβολή προσπαθειών για την έγκριση στόχων αειφόρου ανάπτυξης οι οποίοι:

- α) να καλύπτουν τους τομείς προτεραιότητας της χωρίς αποκλεισμούς πράσινης οικονομίας και ευρύτερες επιδιώξεις που συνδέονται με την αειφόρο ανάπτυξη, όπως η ενέργεια, το νερό, η επισιτιστική ασφάλεια, οι ωκεανοί και η αειφόρος κατανάλωση και παραγωγή, καθώς και οριζόντια ζητήματα, όπως η ισότητα, η κοινωνική ένταξη, η αξιοπρεπής εργασία, η έννομη τάξη και η χρηστή διακυβέρνηση β) να έχουν καθολική εφαρμογή, καλύπτοντας και τα τρία πεδία αειφόρου ανάπτυξης γ) να αξιολογούνται και να συνοδεύονται από ποσοτικούς

στόχους και δείκτες και δ) να είναι συνεκτικοί και ενσωματωμένοι στο πλαίσιο ανάπτυξης για τη μετά το 2015 περίοδο και να υποστηρίζουν τα μέτρα για το κλίμα.

- β) Καταβολή προσπαθειών προς την κατεύθυνση μιας αποτελεσματικότερης δομής των Ηνωμένων Εθνών για την αειφόρο ανάπτυξη, με την ενίσχυση του UNEP σύμφωνα με τα αποτελέσματα της συνόδου κορυφής Ρίο+20, ενώ παράλληλα συνεχίζεται η επιδίωξη της αναβάθμισης του καθεστώτος UNEP σε υπηρεσία του ΟΗΕ, και στήριξη των υπό εξέλιξη προσπαθειών για την ενίσχυση των συνεργιών μεταξύ των πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών.
- γ) Ενίσχυση του αντίκτυπου των διαφόρων πηγών χρηματοδότησης, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η φορολογία, η κινητοποίηση εγχώριων πόρων, οι ιδιωτικές επενδύσεις και οι νέες και καινοτόμες πηγές, και δημιουργία δυνατοτήτων χρησιμοποίησης της αναπτυξιακής βοήθειας για τη μόχλευση των εν λόγω άλλων πηγών χρηματοδότησης στο πλαίσιο της στρατηγικής για τη χρηματοδότηση της αειφόρου ανάπτυξης που καθορίστηκε στο Ρίο, καθώς και στις πολιτικές της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένων των διεθνών δεσμεύσεων για τη χρηματοδότηση των μέτρων που αφορούν το κλίμα και τη βιοποικιλότητα.
- δ) Συνεργασία με τις χώρες-εταίρους με στρατηγικότερο τρόπο. Αυτό θα πρέπει να περιλαμβάνει την επικέντρωση της συνεργασίας: 1) με τους στρατηγικούς εταίρους, στην προώθηση των βέλτιστων πρακτικών στην εσωτερική περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία και στη σύγκλιση θέσεων κατά τις πολυμερείς περιβαλλοντικές διαπραγματεύσεις· 2) με τις χώρες που καλύπτονται από την Ευρωπαϊκή Πολιτική Γειτονίας, στη σταδιακή εναρμόνιση με τη βασική περιβαλλοντική και κλιματική πολιτική και νομοθεσία της ΕΕ και στην ενίσχυση της συνεργασίας για την αντιμετώπιση των περιφερειακών περιβαλλοντικών και κλιματικών προκλήσεων· 3) με τις αναπτυσσόμενες χώρες, στη στήριξη των προσπαθειών τους για την προστασία του περιβάλλοντος, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και τη μείωση των φυσικών καταστροφών, καθώς και την τήρηση των διεθνών περιβαλλοντικών δεσμεύσεων, ως συμβολή στον περιορισμό της φτώχειας και στην αειφόρο ανάπτυξη.
- ε) Συμμετοχή στις πολυμερείς περιβαλλοντικές διαδικασίες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η UNFCCC, η σύμβαση για τη βιολογική ποικιλότητα και οι συμβάσεις για τις χημικές ουσίες, καθώς και σε άλλα συναφή φόρουμ, όπως ο Διεθνής Οργανισμός Πολιτικής Αεροπορίας και ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός, με πιο συνεπή, προορατικό και αποτελεσματικό τρόπο, με σκοπό να εξασφαλιστεί η τήρηση των δεσμεύσεων για το 2020 σε ενωσιακό και παγκόσμιο επίπεδο και να επιτευχθεί συμφωνία για την ανάληψη διεθνούς δράσης μετά το 2020.
- στ) Κύρωση όλων των βασικών πολυμερών περιβαλλοντικών συμφωνιών πολύ πριν από το 2020.

- ζ) Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων, σε παγκόσμιο πλαίσιο, της κατανάλωσης τροφίμων και άλλων βασικών αγαθών στην ΕΕ και των πιθανών μέτρων αντιμετώπισής τους.

Ειδικά για την επίτευξη των τριών πρώτων στόχων προτεραιότητας το ΠΔΠ επισημαίνει ότι θα απαιτηθεί ένα ευνοϊκό πλαίσιο υλοποίησης που να στηρίζει την αποτελεσματική δράση. Πιο συγκεκριμένα θα πρέπει να ληφθούν μέτρα: για τη βελτίωση του τρόπου εφαρμογής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας της ΕΕ σε όλους τους τομείς, για την ενίσχυση της βάσης επιστημονικών στοιχείων για την περιβαλλοντική πολιτική, για τη διασφάλιση των επενδύσεων και παροχή των κατάλληλων κινήτρων για την προστασία του περιβάλλοντος και, τέλος, για τη βελτίωση της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης και της συνοχής των πολιτικών, τόσο στο εσωτερικό της περιβαλλοντικής πολιτικής, όσο και μεταξύ αυτής και άλλων πολιτικών. Αυτά τα οριζόντια μέτρα θα ωφελήσουν την περιβαλλοντική πολιτική της ΕΕ πέραν του πεδίου εφαρμογής και του χρονοδιαγράμματος του παρόντος προγράμματος.

2.3 Στρατηγική Ευρώπη 2020

Η Στρατηγική Ευρώπη 2020 αποτελεί ένα όραμα όσον αφορά στην κοινωνική οικονομία της αγοράς της Ευρώπης για τον 21ο αιώνα, προτάσσοντας τρεις αλληλοενισχυόμενες προτεραιότητες:

- **Έξυπνη ανάπτυξη:** ανάπτυξη μιας οικονομίας βασιζόμενης στη γνώση και την καινοτομία.
- **Διατηρήσιμη ανάπτυξη:** προώθηση μιας πιο αποδοτικής στη χρήση πόρων, πιο πράσινης και πιο ανταγωνιστικής οικονομίας.
- **Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς:** μια οικονομία με υψηλή απασχόληση που θα επιτυγχάνει κοινωνική και εδαφική συνοχή.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ΕΕ πρέπει να καθορίσει τι θέλει να επιτύχει μέχρι το 2020. Προς τούτο, η Επιτροπή προτείνει τους εξής πρωταρχικούς στόχους για την ΕΕ:

- 75% του πληθυσμού μεταξύ 20-64 ετών πρέπει να έχει απασχόληση.
- 3% του ΑΕΠ της ΕΕ πρέπει να επενδύεται σε Ε&Α.
- Οι στόχοι του «20/20/20» ως προς το κλίμα/την ενέργεια πρέπει να έχουν επιτευχθεί (περιλαμβανομένης της αύξησης σε 30% του ποσοστού μείωσης των εκπομπών εφόσον οι συνθήκες το επιτρέπουν).
- Το ποσοστό των ατόμων που εγκαταλείπουν πρόωρα την σχολική εκπαίδευση πρέπει να είναι μικρότερο από 10% και τουλάχιστον 40% των νέων πρέπει να έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

- Ο αριθμός των ατόμων που κινδυνεύουν από φτώχεια πρέπει να μειωθεί κατά 20 εκατομμύρια.

Οι στόχοι αυτοί είναι αλληλένδετοι και έχουν καθοριστική σημασία για την γενικότερη επιτυχία της ΕΕ. Για να διασφαλιστεί ότι κάθε κράτος μέλος θα προσαρμόσει την στρατηγική Ευρώπη 2020 στις ιδιαιτερότητές του, η Επιτροπή προτείνει να μετασχηματιστούν οι στόχοι της ΕΕ σε εθνικούς στόχους και πορείες.

Οι παραπάνω στόχοι αντανακλούν τις τρεις προτεραιότητες, δηλαδή την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, ωστόσο, επειδή το πεδίο τους είναι ευρύ, για την επίτευξή τους θα απαιτηθεί μεγάλο φάσμα δράσεων σε εθνικό, ενωσιακό και διεθνές επίπεδο. Ως εκ τούτου, η Επιτροπή προτείνει επτά εμβληματικές πρωτοβουλίες που θα ενεργήσουν ως καταλύτες για την επίτευξη προόδου σε κάθε βασική προτεραιότητα:

- «*Ένωση καινοτομίας*», για τη βελτίωση των συνθηκών-πλαίσιο και της πρόσβασης στη χρηματοδότηση για την έρευνα και καινοτομία ώστε να εξασφαλιστεί ότι οι καινοτόμες ιδέες θα μπορέσουν να μετατραπούν σε προϊόντα και υπηρεσίες που θα δημιουργήσουν ανάπτυξη και θέσεις εργασίας.
- «*Νεολαία σε κίνηση*», για την ενίσχυση των επιδόσεων των εκπαιδευτικών συστημάτων και τη διευκόλυνση της εισόδου των νέων στην αγορά εργασίας.
- «*Ψηφιακό θεματολόγιο για την Ευρώπη*», για την επίσπευση της ανάπτυξης των υπηρεσιών πρόσβασης στο Διαδίκτυο υψηλής ταχύτητας και την άντληση οφελών από μια ψηφιακή ενιαία αγορά για νοικοκυριά και επιχειρήσεις.
- «*Μια Ευρώπη που χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τους πόρους*», για την αποσύνδεση της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων, τη στήριξη της μετάβασης σε οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα, την αύξηση της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τον εκσυγχρονισμό του τομέα των μεταφορών και την ενθάρρυνση της ενεργειακής αποδοτικότητας.
- «*Μια βιομηχανική πολιτική για την εποχή της παγκοσμιοποίησης*», για τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, ιδίως για τις ΜΜΕ, και τη στήριξη της ανάπτυξης μιας ισχυρής και βιώσιμης βιομηχανικής βάσης, ικανής να ασκεί ανταγωνισμό σε παγκόσμιο επίπεδο.
- «*Ατζέντα για νέες δεξιότητες και θέσεις εργασίας*», για τον εκσυγχρονισμό των αγορών εργασίας και την παροχή δυνατοτήτων στους πολίτες μέσω της δια βίου ανάπτυξης δεξιοτήτων με σκοπό την αύξηση της συμμετοχής στην αγορά εργασίας και την καλύτερη αντιστοίχιση προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, μεταξύ άλλων και μέσω της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού.
- «*Ευρωπαϊκή πλατφόρμα για την καταπολέμηση της φτώχειας*», για τη διασφάλιση της κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, ούτως ώστε να εξαπλωθούν ευρέως τα οφέλη της ανάπτυξης και της απασχόλησης και τα άτομα που ζουν σε συνθήκες φτώχειας και

κοινωνικού αποκλεισμού να αποκτήσουν τα μέσα αξιοπρεπούς διαβίωσης και να συμμετάσχουν ενεργά στην κοινωνία.

Οι επτά αυτές εμβληματικές πρωτοβουλίες αποτελούν δέσμευση τόσο για την ΕΕ όσο και για τα κράτη μέλη. Τα μέσα της ΕΕ, ιδίως η ενιαία αγορά, τα μέσα χρηματοδοτικής μόχλευσης και οι μηχανισμοί εξωτερικής πολιτικής θα ενεργοποιηθούν πλήρως με σκοπό την αντιμετώπιση των προβληματικών σημείων και την επίτευξη των στόχων της στρατηγικής Ευρώπη 2020. Ως άμεση προτεραιότητα, η Επιτροπή καταγράφει όλα όσα πρέπει να γίνουν ώστε να χαραχθεί μια αξιόπιστη στρατηγική εξόδου από την κρίση, να συνεχιστεί η μεταρρύθμιση του χρηματοπιστωτικού συστήματος, να διασφαλιστεί η δημοσιονομική εξυγίανση με γνώμονα την μακροπρόθεσμη ανάπτυξη και να ενισχυθεί η συνεργασία στους κόλπους της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης.

Η Στρατηγική «Ευρώπη 2020» βασίζεται σε δύο πυλώνες: τη θεματική διάρθρωση που περιγράφεται ανωτέρω και συνδυάζει προτεραιότητες και πρωταρχικούς στόχους και την υποβολή εκθέσεων κατά χώρα, που θα βοηθήσει τα κράτη μέλη να αναπτύξουν τις στρατηγικές τους για την επάνοδο σε διατηρήσιμη ανάπτυξη και διατηρήσιμα δημόσια οικονομικά. Προς αυτή την κατεύθυνση, θα υιοθετηθούν ολοκληρωμένες κατευθυντήριες γραμμές σε επίπεδο ΕΕ που θα καλύπτουν τις προτεραιότητες και τους στόχους της ΕΕ. Στα κράτη μέλη θα απευθύνονται ειδικές κατά χώρα συστάσεις. Σε περίπτωση ανεπαρκούς ανταπόκρισης από μέρους των κρατών μελών θα μπορούν να εκδίδονται προειδοποιήσεις πολιτικής. Η υποβολή εκθέσεων για την Ευρώπη 2020 και η αξιολόγηση βάσει του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης θα πραγματοποιούνται ταυτόχρονα μεν, αλλά οι σχετικοί μηχανισμοί θα παραμείνουν αυτοτελείς, ενώ παράλληλα θα διατηρηθεί η ακεραιότητα του Συμφώνου.

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει την πλήρη ευθύνη της νέας στρατηγικής και αποτελεί την εστία της. Η Επιτροπή θα παρακολουθεί την πρόοδο όσον αφορά την επίτευξη των στόχων, θα διευκολύνει τις ανταλλαγές πολιτικής και θα υποβάλλει τις απαιτούμενες προτάσεις με σκοπό την καθοδήγηση των δράσεων και την προώθηση των εμβληματικών πρωτοβουλιών της ΕΕ. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα αποτελεί κινητήρια δύναμη που θα κινητοποιεί τους πολίτες και θα ενεργεί ως από κοινού νομοθέτης στο πλαίσιο βασικών πρωτοβουλιών. Αυτή η τύπου «εταιρικής σχέσης» προσέγγιση πρέπει να τηρηθεί και απέναντι σε επιτροπές της ΕΕ, στα εθνικά κοινοβούλια και εθνικές, τοπικές και περιφερειακές αρχές, σε κοινωνικούς εταίρους, σε ενδιαφερόμενα μέρη και στην κοινωνία των πολιτών ώστε όλοι να είναι συμμετοχοί στην υλοποίηση του οράματος.

2.2 Στόχοι της Ελλάδας σε σχέση με τη Στρατηγική E2020

Η ελληνική οικονομία αναπτυσσόταν γρήγορα από την αρχή της δεκαετίας του '90 μέχρι το 2009 που άρχισε η κρίση. Το γεγονός αυτό αντανάκλouse μια άνθηση της εγχώριας ζήτησης, ιδίως της κατανάλωσης και των επενδύσεων σε κατοικίες, ενώ οι ξένες επενδύσεις παρέμειναν πολύ χαμηλές. Ο συνδυασμός της υψηλής αύξησης της εγχώριας ζήτησης και της επιδείνωσης της εξωτερικής ανταγωνιστικότητας επέφερε ταχεία επιδείνωση του ελλείμματος τρεχουσών συναλλαγών.

Τα «δίδυμα» ελλείμματα, δηλ εσωτερικό και εξωτερικό έλλειμμα, οδήγησαν σε μεγάλη αύξηση των επιπέδων του δημόσιου χρέους, και τελικά στην οικονομική και κοινωνική κρίση.

Το τραπεζικό σύστημα βγαίνει και αυτό λαβωμένο από την κρίση χρέους με αποτέλεσμα μεταξύ των άλλων τη δημιουργία οξύτατων προβλημάτων ρευστότητας στην οικονομία και δυσκολίες για τη συμμετοχή των τραπεζών στη χρηματοδότηση αναπτυξιακών έργων.

Το Πρόγραμμα Οικονομικής Πολιτικής που ακολουθεί τα τελευταία τρία χρόνια η Ελλάδα στηρίχτηκε σε μία σειρά μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής, με παρεμβάσεις τόσο στον τομέα των δαπανών όσο και των εσόδων.

Εκτός από τη δημοσιονομική εξυγίανση, το Πρόγραμμα Στήριξης που εφαρμόζεται για την αντιμετώπιση της κρίσης, προβλέπει συγκεκριμένες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις με σκοπό τη μεσοπρόθεσμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας. Έχουν ήδη σημειωθεί σημαντικές τομές, όπως η μεταρρύθμιση στο συνταξιοδοτικό σύστημα, οι μεταρρυθμίσεις στην αγορά εργασίας με σκοπό τη μεγαλύτερη ευελιξία και οι αλλαγές στο σύστημα υγείας που οδήγησαν στον εξορθολογισμό της φαρμακευτικής δαπάνης. Παράλληλα συντελείται απελευθέρωση των κλειστών επαγγελμάτων, ενίσχυση της δημοσιονομικής διαχείρισης, μεταρρύθμιση στο φορολογικό σύστημα, μεταρρύθμιση στο δικαστικό σύστημα για πιο γρήγορη απονομή της δικαιοσύνης, μεταρρύθμιση της τοπικής αυτοδιοίκησης με συνένωση μικρών διοικητικών μονάδων σε μεγαλύτερες, προώθηση ενός συνδυασμού μέτρων για την προώθηση της επιχειρηματικότητας και των εξαγωγών και ένα ευρύ μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων. Οι διαρθρωτικές όμως αλλαγές δεν θα έχουν όλες ολοκληρωθεί με τη λήξη της τρέχουσας προγραμματικής περιόδου 2007-2013.

Η κρίση όμως χρέους και το πρόγραμμα δημοσιονομικής πολιτικής έχει βαριές συνέπειες για την Ελληνική οικονομία και κοινωνία. Η Ελληνική οικονομία βρίσκεται σε ύφεση εδώ και έξι χρόνια και το ΑΕΠ της χώρας έχει συρρικνωθεί σωρευτικά κατά περίπου 25%. Η μείωση αυτή οφείλεται τόσο στην μείωση της κατανάλωσης όσο και των επενδύσεων.

Η ανεργία έχει φτάσει το 27% το 2013, ενώ το ποσοστό ανεργίας των νέων στην Ελλάδα είναι το υψηλότερο μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών και ξεπερνάει το 60%. Το ποσοστό συμμετοχής του εργατικού δυναμικού ανέρχεται στο 52,7%. Το α' τριμ. 2013 μόλις 3.595 χιλ. ήταν απασχολούμενοι σε συνολικό πληθυσμό της χώρας των 10.815 χιλ. κατοίκων (33% σε σχέση με 45% ΕΕ, 46% ΗΠΑ). Υπάρχει ανησυχία πως η υψηλή ανεργία που επιμένει στο χρόνο μπορεί να δοκιμάσει την κοινωνική συνοχή, να μειώσει το δυνητικό προϊόν της χώρας μέσω

της απαξίωσης των ανθρώπινου κεφαλαίου και να οδηγήσει σε αυξημένο αριθμό μακροχρόνια ανέργων. Τέλος, με βάση τα τελευταία στατιστικά στοιχεία για το 2011, ο αριθμός των ανθρώπων που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού αυξήθηκε από 3.007.000 (27,6% του συνολικού πληθυσμού) το 2009 σε 3.403.000 το 2010 (31% του συνολικού πληθυσμού). Για το προσεχές μέλλον προβλέπεται περαιτέρω αύξηση του ποσοστού της ανεργίας, προτού αρχίσει να υποχωρεί ως αποτέλεσμα των διαρθρωτικών αλλαγών στην αγορά εργασίας και τη μείωση του εργατικού κόστους, αλλά θα παραμείνει σε υψηλά επίπεδα σηματοδοτώντας την επιτακτικότερη ανάγκη για δημιουργία, αλλά και διατήρηση θέσεων εργασίας.

Η σύνθεση του ΑΕΠ αλλά και η διάρθρωση της απασχόλησης ανά τομέα παραγωγής αναδεικνύει τη σημαντική απόκλιση της ελληνικής οικονομίας από τον μέσο όρο της ΕΕ εξηγώντας εν πολλοίς και τα προβλήματα ανταγωνιστικότητας αλλά και τη διαρθρωτική μεταβολή σε όρους πραγματικής οικονομίας που επέφερε η υιοθέτηση του μοντέλου ανάπτυξης που βασίστηκε στην τόνωση της εγχώριας ζήτησης χωρίς να επανεπενδύονται τα κεφάλαια σε παραγωγικές επενδύσεις.

Το 2012 ο πρωτογενής τομέας συνεισέφερε το 3,7% της συνολικής εγχώριας Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) (ΕΕ -27 1,7%) και απασχολούσε το 12,2% των εργαζομένων (ΕΕ 27 5,2%). Οι αντίστοιχοι δείκτες για τον δευτερογενή τομέα ήταν 16,4% (ΕΕ -27 25,3%) και 15,6% (ΕΕ -27 22,6%) και για τον τριτογενή 80,2% (ΕΕ -27 73%) και απασχολεί το 72,2% που είναι ταυτόσημο με το ποσοστό στην ΕΕ -27.

Η διάρθρωση του τριτογενούς τομέα επίσης αναδεικνύει τις διαρθρωτικές στρεβλώσεις της ελληνικής οικονομίας, στις οποίες συμπεριλαμβάνεται και «υψηλό μερίδιο μεταπρατικών δραστηριοτήτων», σε σχέση και με τις άλλες χώρες της Νότιας Ευρώπης που επίσης επλήγησαν από την κρίση, όπως η υψηλή συμμετοχή του τομέα του εμπορίου στο ΑΕΠ της χώρας (Ελλάδα 18%, Νότιος Ευρώπη 11%) σε αντιδιαστολή με τις Επιχειρηματικές Υπηρεσίες (Ελλάδα 3%, Νότιος Ευρώπη 8%). Συνολικά οι εμπορεύσιμοι (tradable) τομείς (βιομηχανία-μεταποίηση, τουρισμός, επιχειρηματικές υπηρεσίες, γεωργία, ναυτιλία, ενέργεια, κλπ) συνεισέφεραν σε μικρότερο ποσοστό (3-4 ποσοστιαίες μονάδες του ΑΕΠ λιγότερο σε σχέση με τις άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου Πορτογαλία, Ισπανία, Ιταλία).

Τη μεγαλύτερη επίπτωση από τη συρρίκνωση της εγχώριας οικονομίας την υφίσταται ο δευτερογενής τομέας, ο οποίος μειώθηκε από 19,2% το 2008 σε 16,4% το 2012 και οφείλεται τόσο στην κατάρρευση του κατασκευαστικού κλάδου, όσο και στη συνεχή μείωση του όγκου και της αξίας της μεταποίησης λόγω της καθίζησης της εγχώριας ζήτησης και του προσανατολισμού των επιχειρήσεων στην εξυπηρέτηση πρωτίστως των αναγκών της εσωτερικής αγοράς και όχι στην εξωστρέφεια. Σημαντικότερο πρόβλημα σχεδόν παντού εμφανίζεται να είναι η αποβιομηχάνιση και η χαμηλή παραγωγικότητα και στο σύνολο της χώρας η μεταποίηση αναπτύσσεται ουσιαστικά σε 10 μόνο (από τους 53) Νομούς της χώρας.

Το έλλειμμα παραγωγικότητας στην Ελλάδα (29% σε σχέση με ΕΕ) οφείλεται κυρίως στην ελλειμματική παραγωγικότητα εντός κάθε κλάδου χωριστά, επηρεάζοντας το σύνολο της οικονομίας, παρά από ένα δυσμενές μίγμα κλάδων το οποίο επηρεάζει τη συνολική παραγωγή.

Τα ανωτέρω καταδεικνύουν πρωτίστως και πάνω απ' όλα την ανάγκη για μια σημαντική αύξηση της παραγωγικότητας, η οποία δεν μπορεί πλέον να προέλθει από την αύξηση της παραγωγής σε μη εμπορεύσιμους τομείς, τροφοδοτούμενη από το χρέος και την κατανάλωση, αλλά από στοχευμένες επενδύσεις και με μετατόπιση της παραγωγής και της απασχόλησης σε εμπορεύσιμους τομείς.

Οι επιχειρήσεις της χώρας παρουσιάζουν χαμηλή ανταγωνιστικότητα η οποία οφείλεται κατά κύριο λόγο: (i) στο ιδιαίτερα υψηλό ποσοστό πολύ μικρών και μικρο-μεσαίων επιχειρήσεων που είναι κυρίως οικογενειακού χαρακτήρα και λειτουργούν με χαμηλή παραγωγικότητα, (ii) στην εξειδίκευση σε δραστηριότητες χαμηλής προστιθέμενης αξίας και την περιορισμένη χαμηλή εισαγωγή καινοτομιών, (iii) στα θεσμικά εμπόδια/ αντικίνητρα για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων, (iv) στην έλλειψη καθετοποίησης εντός κλάδου ή όμορων/ ομοειδών κλάδων και την έλλειψη επαρκούς διασύνδεσης με συμπληρωματικούς κλάδους, (v) στη μεταφορά παραγωγικής δραστηριότητας και επενδύσεων (αποβιομηχάνιση) σε γειτονικές χώρες και λόγω χαμηλότερου κόστους εργασίας, (vi) στην έλλειψη κουλτούρας επιχειρηματικής συνεργασίας μεταξύ των βασικών φορέων των παραγωγικών συστημάτων, (vii) στο μη φιλικό επιχειρηματικό περιβάλλον και τη γραφειοκρατία, (viii) στην έλλειψη κινητικότητας των εργαζομένων, (ix) στο δύσκαμπτο και αναποτελεσματικό νομοθετικό πλαίσιο, (x) στην έλλειψη χρηματοδότησης, (xi) και το υψηλό ενεργειακό κόστος.

Όλοι οι δείκτες που σχετίζονται με τις επιδόσεις των επιχειρήσεων σε έρευνα και καινοτομία συστηματικά παραμένουν κατώτεροι του μέσου όρου της ΕΕ αντανακλώντας τις δομικές αδυναμίες της Ελληνικής οικονομίας. Ο συνδυασμός των δομικών προβλημάτων, θεσμικών και γραφειοκρατικών αγκυλώσεων και της ρευστότητας στο επίπεδο της πολιτικής, οδήγησαν τις επιχειρήσεις να επενδύουν είτε σε δραστηριότητες με υψηλές βραχυπρόθεσμες αποδόσεις είτε σε δραστηριότητες χαμηλού ρίσκου και μειωμένης έκθεσης στο διεθνή ανταγωνισμό. Σταδιακά η επιχειρηματική δραστηριότητα οδηγήθηκε σε μεγάλο βαθμό σε δραστηριότητες μειωμένης έντασης γνώσης και προστιθέμενης αξίας που στοχεύουν κυρίως στην εσωτερική αγορά και κατανάλωση (δημόσια ή ιδιωτική).

Η σημαντική οικονομική μεγέθυνση που παρατηρήθηκε την τελευταία εικοσαετία δεν βασίστηκε στην αύξηση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της Ελληνικής οικονομίας, η οποία παρουσίασε επιδείνωση, αλλά στην αύξηση της εσωτερικής κατανάλωσης βασισμένη στην επέκταση του ιδιωτικού και δημόσιου, κυρίως, δανεισμού.

Πέραν των ανωτέρω, σημαντικά ζητήματα που ευθύνονται για τις χαμηλές επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας και για την παρεμπόδιση της αναπτυξιακής της προοπτικής εντοπίζονται στην περιορισμένη διοικητική ικανότητα του δημόσιου τομέα, και στην ανεπάρκεια βασικών υποδομών για την προώθηση της ανάπτυξης και της απασχόλησης.

Η παρουσίαση κατωτέρω της εικόνας της χώρας ως προς την επίτευξη των εθνικών στόχων έναντι της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» που συνδέεται άμεσα με τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) καταδεικνύει τις προσπάθειες που πρέπει να καταβληθούν και την απόσταση που πρέπει να καλυφθεί μέχρι το 2020.

Πίνακας 2-1: Στόχοι της Ελλάδας σε σχέση με τη Στρατηγική E2020

Στρατηγική«Ευρώπη 2020»	Στόχοι «Ευρώπη 2020»	Υφιστάμενη κατάσταση στην Ελλάδα		Στόχοι της χώρας για το 2020
Επενδύσεις σε Ε&Α (% του ΑΕΠ)	3%	0,57% (2007) 0,67% (2011)		0,67% *
Ποσοστό απασχόλησης (ηλικίες 20-64)	75%	64% (2010) 59,9% (2011) 55,3% (2012)		70%
Πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου (%)	κάτω από 10%	13,7% (2010) 13,1% (2011) 11,4% (2012)		9,7%
Ολοκλήρωση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (%)	Τουλάχιστον 40% των νέων ηλικίας 30-34 ετών	28,4% (2010) 28,9% (2011) 30,9% (2012)		32%
Μείωση αριθμού ατόμων σε κατάσταση ή σε κίνδυνο φτώχειας ή αποκλεισμού	20 εκατομμύρια	3.046.000 (2008) 3.031.000 (2010) 3.403.000 (2011) 3.795.100 (2012) (Στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ 29.11.2013)		Μείωση κατά 450.000
Ενεργειακή απόδοση – μείωση κατανάλωσης ενέργειας σε Mtoe	Αύξηση ενεργειακής απόδοσης κατά 20%, που αντιστοιχεί στη μείωση της πρωτογενούς ενεργειακής κατανάλωσης κατά 368 Mtoe	29,79 Mtoe (2009) 27,61 Mtoe (2010) 27,03 Mtoe (2011)		Μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας κατά 2,85 Mtoe το 2020
Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου, ποσοστιαία ως προς το 1990	-20%, (ή -30% εάν οι συνθήκες το επιτρέψουν)	Σύνολο Εκπομπών (MtCO ₂ - eq): 104,67 (1990) 135,11(2005) 117,57 (2010) 114,42 (2011) 110,67 (2012)	Εκπομπές εκτός ΣΕΔΕ (MtCO ₂ - eq): 63,84 (2005) 57,64 (2010) 59,96 (2011) 44,83 (2012)	Εκπομπές για τομείς εκτός ΣΕΔΕ -4% (σε σχέση με τις τιμές του 2005, Απόφαση 406/2009/ΕΚ)
Ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ως % επί της μικτής τελικής κατανάλωσης ενέργειας)	20%	8,43% (2009) 9,73% (2010) 11,03% (2011) 13,83% (2012)		20% με βάση το Ν. 3851/2010

Πηγή: 3η Εγκύκλιος για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Προγραμματικής Περιόδου 2014 – 2020, Υπ. Ανάπτυξης, (Ιανουάριος 2014)

2.2.1 Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020 (ΕΣΠΑ II)

Σύνοψη της στρατηγικής για τη νέα προγραμματική περίοδο - Αναπτυξιακό όραμα

Η αξιοποίηση των οικονομικών πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) για την περίοδο 2014-2020 θα συμβάλει σημαντικά στις θεσμικές και οργανωτικές αλλαγές που έχουν ξεκινήσει στην Ελλάδα για τη μετάβαση σε ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα το οποίο αποβλέπει στη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στον παγκόσμιο χώρο με περαιτέρω αναβάθμιση και δημιουργία νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο.

Βασική επιδίωξη αποτελεί το να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για μια ευημερία που θα στηρίζεται στην **επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων της χώρας συμπεριλαμβανομένων αυτών του πρωτογενή τομέα**. Και η πρώτη επιδίωξη για αυτό είναι να **«συμφιλιωθούμε» με το επιχειρηματικό κέρδος ως κίνητρο για την επενδυτική πρωτοβουλία, εξοστρακίζοντας** από τις επιλογές μας την **επιδοτούμενη επιχειρηματικότητα** και την λογική του εύκολου και βραχυπρόθεσμου οφέλους. Χρειάζεται **μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας**.

Οι Ευρωπαϊκοί πόροι είναι, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, κρίσιμοι για την Ελλάδα, καθώς σε μεγάλο βαθμό είναι και οι μοναδικοί διαθέσιμοι για διάθεση κινήτρων αναπτυξιακών επενδύσεων, τουλάχιστον σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τους περιορισμούς των πόρων (οικονομικών αλλά και ανθρώπινων), καθιστά την ιεράρχηση των προτεραιοτήτων και την έμφαση που θα δοθεί σ' αυτές στο προκαθορισμένο χρονικό διάστημα, περισσότερο αναγκαίες από ποτέ.

Για την προγραμματική περίοδο 2014-2020 η Ελλάδα στοχεύει πρωτίστως στη μεταφορά των εν ανεπαρκεία επενδυτικών πόρων από μη διεθνώς εμπορεύσιμους τομείς σε εμπορεύσιμους τομείς και στην εφαρμογή ενός νέου μοντέλου ανάπτυξης που δεν θα στηρίζεται πλέον στην κατανάλωση και τον δανεισμό, αλλά σε υγιείς επενδύσεις που δημιουργούν βιώσιμες και ικανοποιητικά αμειβόμενες θέσεις απασχόλησης αλλά και προσελκύουν νέους επενδυτές.

Η νέα αναπτυξιακή στρατηγική που διέπει το **Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης (ΕΣΠΑ) 2014-2020 συνάδει** απόλυτα τόσο **με τις ανάγκες και τις δυνατότητες** της χώρας, όσο και με τα διαλαμβανόμενα στο Κοινό Στρατηγικό Πλαίσιο (ΚΣΠ), στο Εθνικό Πρόγραμμα Μεταρρυθμίσεων, τις Ειδικές Συστάσεις του Συμβουλίου για τη χώρα, καθώς και με τους στόχους για έξυπνη, βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη της **ευρωπαϊκής στρατηγικής E2020**.

Ο αναπτυξιακός σχεδιασμός για την Ελλάδα του 2020 αποβλέπει **«στην αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας με ανάταξη και αναβάθμιση του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού της χώρας και τη δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, έχοντας ως αιχμή την εξωστρέφει, καινοτόμο και ανταγωνιστική επιχειρηματικότητα και γνώμονα την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης»**.

Τα μέτρα και οι μεταρρυθμίσεις που θα πραγματοποιηθούν εντός και εκτός του πλαισίου του ΕΣΠΑ 2014-2020 επιδιώκεται να οδηγήσουν σε: αύξηση των παραγωγικών επενδύσεων και της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας, επαναφορά του κατά κεφαλήν εισοδήματος στα προ της κρίσης επίπεδα, αύξηση της ολικής παραγωγικότητας, μείωση της εξάρτησης της οικονομίας από την εσωτερική κατανάλωση, βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και του ισοζυγίου εμπορικών συναλλαγών, προστασία / ανάδειξη του φυσικού περιβάλλοντος και βελτίωση της ποιότητας ζωής στο δομημένο περιβάλλον, μείωση των οικονομικών, κοινωνικών και χωρικών ανισοτήτων και άμεσο εκσυγχρονισμό του κράτους με την προώθηση του συνόλου των απαραίτητων διαρθρωτικών αλλαγών σε όλους τους τομείς.

Οι παρεμβάσεις του ΕΣΠΑ 2014-2020 θα πρέπει να θεωρούνται - και είναι - συμπληρωματικές των γενικότερων παρεμβάσεων που αποβλέπουν σε αύξηση του επιπέδου των ετήσιων επενδύσεων εντός των επόμενων δέκα ετών.

Η στρατηγική που διέπει το **νέο ΕΣΠΑ** πρόκειται να **κλιμακωθεί χρονικά** ξεκινώντας **εμπροσθοβαρώς με την αντιμετώπιση του οξύτατου προβλήματος της ανεργίας και της αυξανόμενης ανέχειας** που μαστίζουν την ελληνική κοινωνία και οδηγούν όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού, κυρίως του αστικού, κάτω από το όριο της φτώχειας, με σοβαρές πολιτικές προεκτάσεις. Ωστόσο, τα άμεσα μέτρα για τη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής δεν θα επισκιάσουν τη μακροχρόνια προοπτική της οικονομίας στο πεδίο της ανταγωνιστικότητας και της παραγωγικότητας και της ένταξής της στον παγκοσμιοποιημένο οικονομικό χώρο. Στην εκκίνηση της προγραμματικής περιόδου το ΕΣΠΑ 2014-2020 θα ενισχύσει επίσης κατά προτεραιότητα επενδύσεις σε τομείς με πιο άμεσες και διασφαλισμένες αποδόσεις, και σταδιακά, θα επεκταθεί σε τομείς που αποδίδουν μακροχρόνια μεγαλύτερες προστιθέμενες αξίες και δύνανται να τοποθετήσουν την ελληνική οικονομία στον παγκόσμιο χάρτη ανταγωνισμού. **Έμφαση θα δοθεί στην ενίσχυση καινοτόμων δραστηριοτήτων** σε όλους τους τομείς, χωρίς να παραγνωρίζεται ωστόσο η ανάγκη στήριξης και άλλων βιώσιμων παραγωγικών δραστηριοτήτων που δημιουργούν τόσο θέσεις απασχόλησης όσο και αυτοαπασχόλησης. Βασική επιδίωξη της στρατηγικής αποτελεί **σημαντικό ποσοστό των πόρων του ΕΣΠΑ, να δράσουν ως καταλύτης για την ενεργοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων** την επόμενη δεκαετία.

Κύριες προτεραιότητες χρηματοδότησης

Η ανάγκη, σε πρώτη φάση, αναχαίτισης της παρατεταμένης ύφεσης και στη συνέχεια η επίτευξη σταθερής, ποιοτικής και διατηρήσιμης ανάκαμψης, καθώς και το εύρος των αναγκών και δυνατοτήτων που αναδείχθηκαν στην ανάλυση, καθώς και η πολλαπλότητα των συνεργουσών και συμπληρωματικών ενεργειών που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των προκλήσεων του μέλλοντος, **οδηγούν την Ελλάδα να υιοθετήσει** – με διαφορετική προφανώς ένταση – **το σύνολο των Θεματικών Στόχων που προβλέπονται από τους κανονισμούς της ΕΕ για τα προγράμματα της επόμενης προγραμματικής περιόδου**. Η επιλογή αυτή είναι απόλυτα συμβατή με τις ανειλημμένες θεσμικές και οργανωτικές μεταρρυθμίσεις και την προσπάθεια στρατηγικής επικέντρωσης της αναπτυξιακής προσπάθειας σε επιλεγμένους στόχους και αντίστοιχους τομείς και δράσεις, δεδομένου ότι είναι ανάγκη να αντιμετωπιστούν ταυτόχρονα προβλήματα οικονομικά, κοινωνικά, υποδομών, ποιότητας ζωής κ.λπ.

Για το σύνολο των προτεραιοτήτων λαμβάνεται μέριμνα - στο πλαίσιο μιας **αρχιτεκτονικής των προγραμμάτων που αναδεικνύει τον ολοκληρωμένο χαρακτήρα** των παρεμβάσεων - να συνεργούν μεταξύ τους και να συμπληρώνονται για την επίτευξη πολλαπλασιαστικών και, κυρίως, ορατών και μετρήσιμων αποτελεσμάτων. Τα **αποτελέσματα θα παρακολουθούνται καθ'όλη τη διάρκεια της εφαρμογής** και θα αποτελέσουν το **πλαίσιο απόδοσης** (performance framework) στη βάση του οποίου όλα τα **προγράμματα θα αξιολογηθούν** στο μέσο της περιόδου, οπότε και θα κριθεί αν δύνανται να επωφεληθούν των πόρων του Αποθεματικού Επίδοσης.

Για την επίτευξη του αναπτυξιακού οράματος της χώρας επιλέγονται στο πλαίσιο της στρατηγικής οι ακόλουθες **πέντε χρηματοδοτικές προτεραιότητες με συγκέντρωση των πόρων σε επιλεγμένους θεματικούς στόχους** και επενδυτικές προτεραιότητες που όχι μόνο καλύπτουν τα προβλεπόμενα από τους κανονισμούς ποσοστά, αλλά και θέτουν τον πήχη υψηλότερα.

1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας

Πρόκειται για τη βασική στρατηγική προτεραιότητα και την εμβληματικότερη αυτών, καθώς σηματοδοτεί με το περιεχόμενό της και τον ολοκληρωμένο της χαρακτήρα την κύρια στροφή στο νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα.

Παραγωγικοί **ανταγωνιστικοί και δυνάμει εξωστρεφείς κλάδοι**, όπως ο τουρισμός, η γεωργία, η μεταποίηση και οι υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, **αποκτούν κεντρικό ρόλο** και σημαντικό μερίδιο στην κατανομή πόρων και επενδύσεων, ώστε να αυξηθούν η κλίμακα/μέγεθος των μονάδων παραγωγής, η εισαγωγή καινοτομιών και νέων προϊόντων/υπηρεσιών που αξιοποιούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και ενισχύουν ή και δημιουργούν νέα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα στη χώρα και τις επιμέρους περιφέρειες και ενσωματώνουν γνώση, παράγοντας προϊόντα ποιότητας και υπηρεσίες υψηλότερης προστιθέμενης αξίας και ανταγωνιστικά σε παγκόσμιο επίπεδο.

Για την επίτευξη του στόχου αυτού οι προσπάθειες θα εστιαστούν σε θεσμικά και οργανωτικά μέτρα, που θα συνοδεύονται από αντίστοιχες ενισχύσεις, για τη **δημιουργία περιβάλλοντος φιλικού προς τις επιχειρήσεις που προσελκύει επενδύσεις** (απλούστευση των διαδικασιών σύστασης και διακοπής επιχειρήσεων, μείωση της διοικητικής επιβάρυνσης για τις επιχειρήσεις, διευκόλυνση των εξαγωγών, όπως π.χ. με τον εκσυγχρονισμό των τελωνείων, καταπολέμηση της γραφειοκρατίας, σταθεροποίηση του φορολογικού πλαισίου κ.α.), στην ανάπτυξη συμπεριφορών (κουλτούρας) επιχειρηματικής συνεργασίας, στην ανάπτυξη «έξυπνης εξειδίκευσης» για την ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας, αναβάθμιση των ανθρώπινων πόρων και δημιουργία ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων με υψηλή προστιθέμενη αξία σε κλάδους της οικονομίας που πληρούν τις σχετικές προϋποθέσεις, στη στήριξη νέων και υφιστάμενων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής οικονομίας με γνώμονα την έξοδο από την κρίση, στη διευκόλυνση της πρόσβασης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ) σε χρηματοδότηση με διαφοροποιημένες μορφές χρηματοδοτικής στήριξης ανάλογα με τις ανάγκες που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις σε

διαφορετικά στάδια του κύκλου ζωής τους και, τέλος, στη δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης των επιχειρήσεων σε όλο το εύρος των αναγκών τους. Οι ενισχύσεις θα εστιαστούν σε επιλεγμένα πεδία οικονομικής δραστηριότητας, ενώ ταυτόχρονα θα υποστηριχθεί η καινοτομική επιχειρηματικότητα, η παραγωγή και η αξιοποίηση της νέας επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης και το άνοιγμα σε νέες αγορές προϊόντων και υπηρεσιών.

Η **αγροτική ανάπτυξη** συμβάλλει στην επίτευξη αυτής της προτεραιότητας χρηματοδότησης, κυρίως μέσω της δημιουργίας ενός ισχυρού και ανταγωνιστικού αγροδιατροφικού συστήματος, με την παράλληλη προαγωγή της επιχειρηματικότητας στις αγροτικές περιοχές. Άμεση προτεραιότητα είναι η στήριξη της παραγωγής ανταγωνιστικών και ποιοτικών αγροτικών προϊόντων και διάθεσή τους στην εγχώρια και διεθνή αγορά, η περαιτέρω διασύνδεση της γεωργικής παραγωγής με τη βιομηχανία τροφίμων και η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχονται στις διεθνείς αγορές για τα προϊόντα μεσογειακής διατροφής.

Στον τομέα της **αλιείας**, που επίσης συμβάλλει σημαντικά στην επίτευξη των στόχων αυτής της χρηματοδοτικής προτεραιότητας, θα επιδιωχθεί άμεσα η προσαρμογή στα νέα δεδομένα της ΚΑΠ, ενώ προτεραιότητα θα αποτελέσει η αναβάθμιση και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του με την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των προϊόντων αλιείας & υδατοκαλλιέργειας και την καινοτομία σε προϊόντα και διαδικασίες σε όλα τα επίπεδα των αλυσίδων παραγωγής και εμπορίας.

Για την επίτευξη των στόχων της εμβληματικής προτεραιότητας για την ανταγωνιστικότητα και επιχειρηματικότητα, είναι απαραίτητες οι συνέργειες και συμπληρωματικότητες με το σύνολο των υπολοίπων χρηματοδοτικών προτεραιοτήτων. Ειδικότερα, η συνέργεια και στην ουσία η υποστήριξη από την εξίσου υψηλότερης σημαντικότητας χρηματοδοτική προτεραιότητα που αφορά στο ανθρώπινο δυναμικό είναι πέρα από προφανές, αφού ανταγωνιστικότητα και καινοτομία χωρίς επένδυση στις δεξιότητες και τις γνώσεις του ανθρώπινου παράγοντα, δεν είναι δυνατόν να επιτευχθούν. Στο ίδιο ακριβώς λογικό πλαίσιο, δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί ανταγωνιστική και εξωστρεφής επιχειρηματικότητα και προσέλκυση επενδύσεων αν δεν προωθηθεί κατά προτεραιότητα ο εκσυγχρονισμός του κράτους σε όλα τα επίπεδα και τομείς. Τέλος, κρισιμότητα παράγοντα και προφανή προϋπόθεση δημιουργίας περιβάλλοντος πραγματοποίησης παραγωγικών επενδύσεων, αποτελεί η ολοκλήρωση κατά το δυνατόν των επενδύσεων στις υποδομές μεταφορών, περιβάλλοντος και ενέργειας, ενώ και οι ίδιοι οι τομείς αυτοί αποτελούν πεδίο μόχλευσης επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα και σημαντική επιχειρηματική ευκαιρία.

2. Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση

Αποτελεί – όπως και η ανωτέρω προτεραιότητα – επίσης **υψίστης σημασίας χρηματοδοτική προτεραιότητα**, καθώς **καλείται να αντιμετωπίσει** τις πλέον αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης και της ύφεσης - την **ανεργία και την φτώχεια**.

Ένα καλά σχεδιασμένο πλαίσιο πολιτικών για την αγορά εργασίας (ως υποστηρικτικό εργαλείο για την οικονομική ανάκαμψη), θα πρέπει να δίνει προτεραιότητα μεταξύ άλλων και

στην αντιμετώπιση των διαρθρωτικών προβλημάτων στην αγορά εργασίας με στόχο να αποφευχθεί η μετατροπή της ανεργίας από κυκλική σε μόνιμη. Το πλαίσιο αυτό, περιλαμβάνει τη **βελτίωση της αποτελεσματικότητας του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος**, ώστε το ανθρώπινο δυναμικό να προσαρμόζεται ταχύτερα στις εξελισσόμενες ανάγκες της αγοράς εργασίας, τη στήριξη της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης, την προώθηση της ενεργητικής ένταξης στην αγορά εργασίας και τη **θέσπιση ενός επαρκούς δικτύου κοινωνικής προστασίας με τη δημιουργία νέων προγραμμάτων κοινωνικής πρόνοιας για όσους έχουν ανάγκη**. Με αυτό τον τρόπο επιδιώκεται να περιοριστούν οι κοινωνικές συνέπειες της κρίσης, να ελαχιστοποιηθεί το μακροχρόνιο κόστος από την υψηλή ανεργία και να τεθούν τα θεμέλια για μια βιώσιμη ανάπτυξη που δημιουργεί απασχόληση.

Επιδιώκονται στο πλαίσιο της χρηματοδοτικής προτεραιότητας: **Αύξηση της απασχόλησης** με μεγαλύτερη συμμετοχή στην αγορά εργασίας των νέων, των γυναικών και ατόμων μεγαλύτερης ηλικίας. Ποιοτική **αναβάθμιση του συστήματος εκπαίδευσης και επαγγελματικής κατάρτισης** (με αναφορά όχι μόνον σε γνώσεις, αλλά και σε δεξιότητες και συμπεριφορές) και ενίσχυση των δεσμών του με την καινοτομική επιχειρηματικότητα. Υποστήριξη της κοινωνικής ένταξης με προσαρμογή των συστημάτων κοινωνικής προστασίας και πρόνοιας στις σύγχρονες απαιτήσεις με στόχο την αποτροπή της καταστροφής ανθρώπινου κεφαλαίου λόγω της κρίσης.

Με δεδομένο το μέγεθος του προβλήματος της ανεργίας, η στόχευση εστιάζει σε συνέργιες και πολιτικές απασχόλησης με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, σε συνδυασμό μέτρων και παρεμβάσεων που επιδιώκουν μια καλύτερη ισορροπία ανάμεσα στα αντικυκλικά και στα διαρθρωτικά μέτρα στο πλαίσιο της επανεκκίνησης της ελληνικής οικονομίας. Έμφαση θα δοθεί επίσης σε στοχευμένες παρεμβάσεις για την άμεση καταπολέμηση των συνεπειών της κρίσης και τη στήριξη της κοινωνικής συνοχής, ιδίως κατά την έναρξη της νέας Προγραμματικής Περιόδου, διασφάλιση της μέγιστης αποτελεσματικότητας των διαθέσιμων πόρων, καθώς και συνολική αναδιάρθρωση των μηχανισμών υποστήριξης του σχεδιασμού, εφαρμογής και αξιολόγησης των πολιτικών απασχόλησης.

Προς την κατεύθυνση αυτή η **εθνική πολιτική απασχόλησης** για την επόμενη προγραμματική περίοδο θέτει τους ακόλουθους **βασικούς στόχους**: διευκόλυνση της εισόδου στην αγορά εργασίας και της εξασφάλισης της πρώτης απασχόλησης, ιδιαίτερα για τους νέους (Εγγύηση για την Νεολαία-Youth Guarantee), σύνδεση εκπαίδευσης και απασχόλησης (μαθητεία, πρακτική άσκηση), ενίσχυση της κινητικότητας στην αγορά εργασίας, αναβάθμιση της απασχολησιμότητας του ανθρώπινου δυναμικού, ενίσχυση της ζήτησης της εργασίας, με προγράμματα επιδότησης της απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα και στους φορείς δημοσίου συμφέροντος, ως “εργοδότη ύστατης καταφυγής”, αξιοποίηση της κοινωνικής οικονομίας, αναδιοργάνωση και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις Δημόσιες Υπηρεσίες Απασχόλησης, ανάπτυξη της συνεργασίας μεταξύ των φορέων προσφοράς και ζήτησης στην αγορά εργασίας, ανάπτυξη συστήματος πρόβλεψης της επαγγελματικής διάρθρωσης της απασχόλησης και αναγνώρισης αναγκών σε δεξιότητες, ανάσχεση της αύξησης του ποσοστού της ανεργίας και διαμόρφωση των προϋποθέσεων εισόδου σε συστημικό κύκλο σταδιακής αύξησης της απασχόλησης, μείωση της ανεργίας των νέων με τη διευκόλυνση της ένταξης τους στην αγορά εργασίας.

Κομβικό σημείο στην ποιοτική και αποτελεσματική εφαρμογή της αναμορφωμένης πολιτικής για την προώθηση της απασχόλησης θα αποτελέσει ο επαναπροσδιορισμός του λειτουργικού μοντέλου του ΟΑΕΔ και η αναδιοργάνωση του, καθώς και η καταπολέμηση της αδήλωτης εργασίας.

Λόγω των εκρηκτικών διαστάσεων που έχει λάβει η **ανεργία, ιδιαίτερα στους νέους, άμεση προτεραιότητα αποτελούν** οι δράσεις για την ένταξη στην αγορά εργασίας των νέων και των μακροχρόνια ανέργων, μέσω της επιχορήγησης ασφαλιστικών εισφορών, της ενίσχυσης δράσεων κοινωνικής οικονομίας μέσω και τοπικών πρωτοβουλιών απασχόλησης, της παροχής κινήτρων και υποστηρικτικών ενεργειών για τη δημιουργία αυτοαπασχόλησης και της αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών από τις δημόσιες υπηρεσίες απασχόλησης. Στο πλαίσιο της υλοποίησης της στρατηγικής θα διασφαλιστεί η μέγιστη συνέργεια με την πρωτοβουλία «εγγύηση για την νεολαία».

Χρειάζεται μια γραμμή πολιτικής για την αντιμετώπιση της ανεργίας νέων με υψηλά προσόντα και μια για τους αποφοίτους της μέσης και στοιχειώδους εκπαίδευσης χωρίς πρόσθετη κατάρτιση. Για τους πρώτους απαιτούνται περισσότερα μέτρα για αύξηση της επιχειρηματικότητας, για τους άλλους κυρίως άνοιγμα θέσεων εξαρτημένης εργασίας και ευκαιριών επιμόρφωσης και διαρκούς κατάρτισης.

Βασική πολιτική επιλογή της **Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης**, που θα διέπει την περίοδο 2014-2020, θα είναι η **διαφύλαξη και αναζωογόνηση του κοινωνικού ιστού** με την ενδυνάμωση των δημόσιων πολιτικών πρόληψης / καταπολέμησης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού των κατοίκων που αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα λόγω της οικονομικής κρίσης. Οι κύριες διαστάσεις της στρατηγικής επικεντρώνονται στην ορθολογική ανάπτυξη ενός πλέγματος παρεμβάσεων που θα καλύπτουν όχι μόνο τις παραδοσιακές ομάδες-στόχους των προνοιακών πολιτικών (παιδιά, ανάπηροι και ηλικιωμένοι με περιορισμένους πόρους), αλλά και άλλες κατηγορίες προσώπων που απειλούνται με αποκλεισμό από την αγορά εργασίας παρά την ικανότητα και διαθεσιμότητά τους για άσκηση απασχόλησης (π.χ. μακροχρόνια άνεργοι, υπερχρεωμένα νοικοκυριά, απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που βρίσκονται σε κατάσταση φτώχειας).

Η μεταρρύθμιση του Τομέα της **Υγείας** στην Ελλάδα προϋποθέτει την αναδιάρθρωση του υφιστάμενου εθνικού μοντέλου παροχής υπηρεσιών υγείας, προκειμένου να βελτιωθεί η σχέση κόστους – αποτελέσματος που χαρακτηρίζει το σημερινό σύστημα. Άμεση προτεραιότητα αποτελούν: η βελτίωση της αποδοτικότητας και της αποτελεσματικότητας του πρωτοβάθμιου συστήματος φροντίδας και η διασφάλιση της πρόσβασης σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη των ατόμων που απειλούνται από κοινωνικό αποκλεισμό, καθώς και η διασφάλιση υψηλής ποιότητας υπηρεσιών υγείας στους κατοίκους των απομακρυσμένων αγροτικών κοινοτήτων, των αραιοκατοικημένων περιοχών, των ορεινών περιοχών και των μικρών και πολύ μικρών νησιών μέσω της αξιοποίησης της τηλεϊατρικής.

3. Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον

Βασική επιδίωξη για την προστασία του περιβάλλοντος είναι η μετάβαση σε μια οικονομία φιλική στο περιβάλλον με ενίσχυση της απασχόλησης, αποδοτική χρήση των πόρων και χαμηλά επίπεδα εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, παράλληλα με την προστασία του

φυσικού, πολιτιστικού και δομημένου περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, καθώς και την προστασία της δημόσιας υγείας. Έμφαση δίδεται στη διαχείριση και πρόληψη των κινδύνων από την κλιματική αλλαγή. Η προώθηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η εξοικονόμηση ενέργειας – ενεργειακή αποδοτικότητα, αποτελούν βασικές προτεραιότητες από τις οποίες αναμένεται να προκύψει και νέα «πράσινη» επιχειρηματικότητα. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί δυνητικά για τη χώρα σημαντικό πεδίο ανάπτυξης επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Για την **Αναβάθμιση της Ποιότητας Ζωής** με σεβασμό στο Περιβάλλον επιδιώκεται η **αποτελεσματική διαχείριση των αποβλήτων** και η προώθηση της **ανακύκλωσης**, η **ολοκληρωμένη αστική ανάπτυξη**, η βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας και η μείωση του θορύβου, καθώς και η προώθηση της βιώσιμης κινητικότητας, μέσω της ανάπτυξης συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον (προαστιακός, μετρό, τραμ). Πρώτιστη προτεραιότητα –και χρονικά- αποτελεί η υλοποίηση έργων υψηλής περιβαλλοντικής σημασίας που άπτονται του κοινοτικού κεκτημένου και των υποχρεώσεων τήρησης των οδηγιών και οι οποίες δεν θα καταστεί δυνατόν να ολοκληρωθούν εντός της προγραμματικής περιόδου 2007-2013. Από τις δράσεις αυτές αναμένεται σημαντική θετική επίπτωση στην ελκυστικότητα της Ελλάδας προς νέες επενδύσεις υψηλής προστιθέμενης αξίας.

4. Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη

Ο κεντρικός αναπτυξιακός στόχος του **τομέα μεταφορών** για τη νέα προγραμματική περίοδο παραμένει η ολοκλήρωση της ανάπτυξης του Εθνικού Συστήματος Μεταφορών και η προώθηση των συνδυασμένων Μεταφορών. Συνεπώς, η **ολοκλήρωση** των υποδομών που αποτελούν τμήμα του **βασικού ΔΕΔ-Μ**, η αναβάθμιση των λιμένων και η διασύνδεσή τους με το σιδηροδρομικό δίκτυο στην κατεύθυνση της προώθησης των συνδυασμένων μεταφορών, η επέκταση/ εκσυγχρονισμός του μικρού σε έκταση σιδηροδρομικού δικτύου ώστε να συγκλίνει τεχνολογικά με τα ευρωπαϊκά σιδηροδρομικά δίκτυα και η βελτίωση της οδικής ασφάλειας, συνιστούν τις άμεσες και σημαντικότερες χρηματοδοτικές προτεραιότητες του τομέα. Στις άμεσες προτεραιότητες περιλαμβάνεται, επίσης, η ενίσχυση της **ανάπτυξης βιώσιμων και οικολογικών αστικών μεταφορών** (αστικά μέσα μεταφοράς σταθερής τροχιάς), σε συνέργεια με τη χρηματοδοτική προτεραιότητα 3 «Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον».

Στις **ενεργειακές υποδομές** η εκμετάλλευση των εγχώριων αποθεμάτων υδρογονανθράκων αποτελεί προτεραιότητα για τη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου. Ο εκσυγχρονισμός και η επέκταση των **δικτύων** μεταφοράς και διανομής **ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου** συμπεριλαμβανομένης και της ενίσχυσης της ασφάλειας του εφοδιασμού σε φυσικό αέριο, η **ανάπτυξη ευφυών συστημάτων στη διανομή ενέργειας**, ώστε να ενισχυθεί ο ανταγωνισμός στην αγορά, να βελτιωθούν και να εμπλουτιστούν οι σχετικές υπηρεσίες προς τους καταναλωτές και να αξιοποιηθούν καλύτερα οι τοπικοί ενεργειακοί πόροι, αποτελούν βασικές προτεραιότητες στον τομέα.

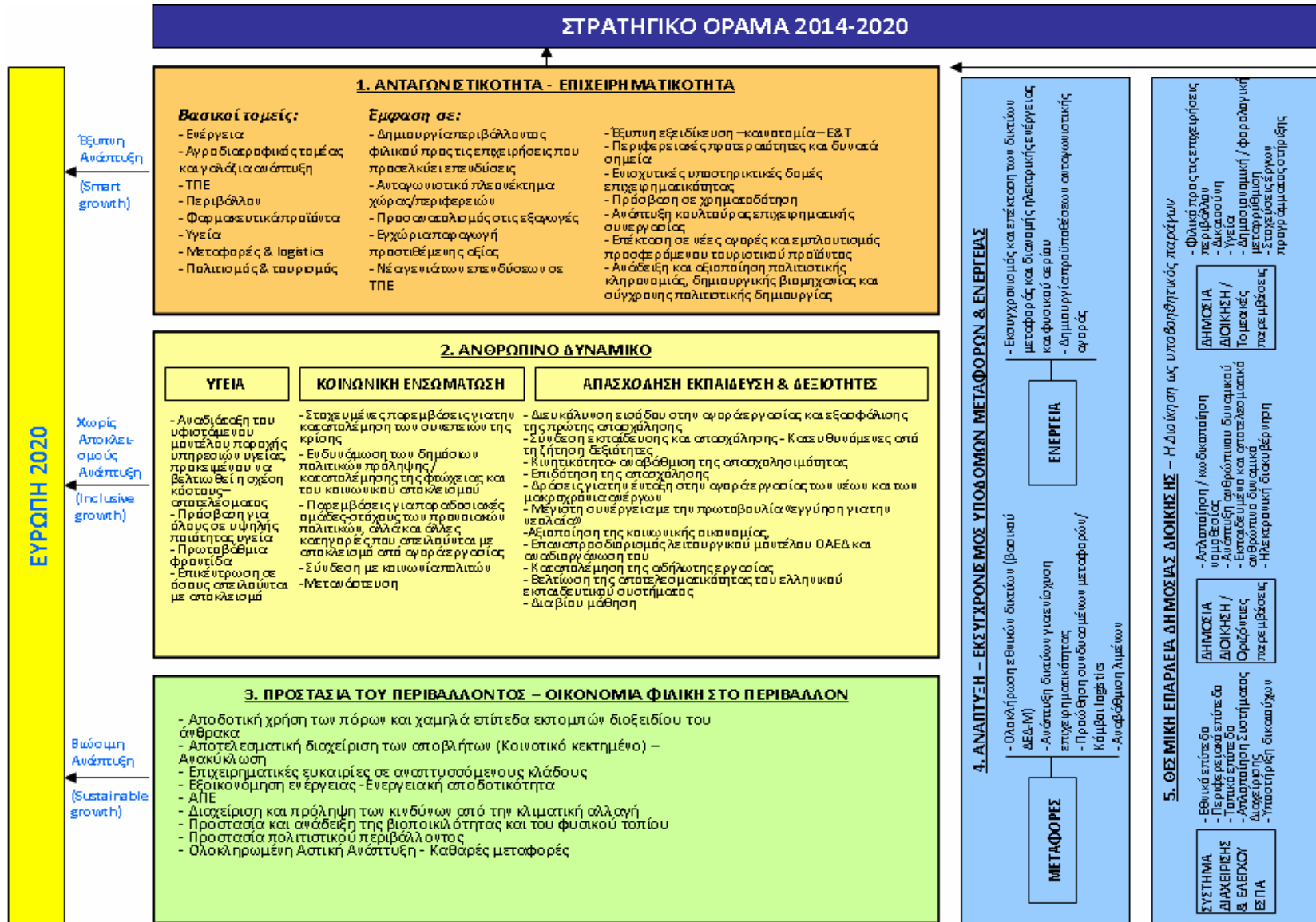
Οι προτεραιότητες αυτές στηρίζουν παράλληλα ως αναγκαία προϋπόθεση, την επίτευξη των στόχων της πρώτης χρηματοδοτικής προτεραιότητας για την ανταγωνιστικότητα της χώρας, ενώ δημιουργούν ιδίως κατά την υλοποίηση και σημαντικότερο αριθμό θέσεων εργασίας.

5. Βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η μεταρρύθμιση της Δημόσιας Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού και γενικότερα του συστήματος διακυβέρνησης της Ελλάδας αποτελούν προϋπόθεση, αλλά και καθοριστικό παράγοντα για τη βιώσιμη ανάπτυξη της χώρας, την επίτευξη των στόχων της εμβληματικής προτεραιότητας για την ανταγωνιστικότητά της και την αποτελεσματική και αποδοτική υλοποίηση του ΕΣΠΑ 2014-2020.

Υψίστης σημασίας είναι οι παρεμβάσεις που σχετίζονται με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το Πρόγραμμα Στήριξης στους τομείς της δημιουργίας ενός φιλικού προς τις επιχειρήσεις περιβάλλοντος, στη βελτίωση της οικονομικής διαχείρισης (έσοδα - δαπάνες) και στην αναβάθμιση των μηχανισμών σχεδιασμού, διαχείρισης, υλοποίησης των αναπτυξιακών προγραμμάτων σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο. Το είδος των παρεμβάσεων αφορά παράλληλα την ευρεία χρήση ΤΠΕ στο σύνολο των τομέων που παρατηρείται μειωμένη αποτελεσματικότητα, όπως η απονομή δικαιουσύνης, η διαχείριση των δημόσιων συμβάσεων, η είσπραξη φόρων και εισφορών προς τα ασφαλιστικά ταμεία, η αναβάθμιση του εξοπλισμού ΤΠΕ στη Δημόσια Διοίκηση.

Κρίσιμες προτεραιότητες είναι, επίσης, η βελτίωση της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικότητας του δημόσιου τομέα σε όλα τα επίπεδα (εθνικό, περιφερειακό και τοπικό), η ενίσχυση των δεξιοτήτων και της τεχνογνωσίας του ανθρώπινου δυναμικού της δημόσιας διοίκησης και της τοπικής αυτοδιοίκησης – με προσαρμογή τους στις διαρθρωτικές και θεσμικές αλλαγές - και η ανάπτυξη, προώθηση και εφαρμογή της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και παροχή ηλεκτρονικών υπηρεσιών προς τους πολίτες και τις επιχειρήσεις.

Ορισμός και περιεχόμενο των ΕΠ 2014-2020

Η αρχιτεκτονική του νέου ΕΣΠΑ, μέσω της οποίας θα υλοποιηθεί η αναπτυξιακή στρατηγική που προβλέπει 7 Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα και 13 Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, προκειμένου να διευκολύνονται οι συνέργειες και η συμπληρωματικότητα μεταξύ των διαφόρων αναπτυξιακών τομέων. Συγκεκριμένα το νέο ΕΣΠΑ περιλαμβάνει :

A. Εθνικό Σκέλος (Τομεακά Ε.Π.)

1. **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αναγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία».** Το πολυταμειακό αυτό πρόγραμμα (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) χρηματοδοτεί δράσεις και έργα που ενισχύονται κυρίως από το ΕΤΠΑ αλλά και από το ΕΚΤ προκειμένου να εξασφαλίζεται και η συντονισμένη με τις επενδύσεις αντιμετώπιση αναγκών κατάρτισης των ανθρωπίνων πόρων. Αποσκοπεί κυρίως στην εξυπηρέτηση των στόχων της Χρηματοδοτικής Προτεραιότητας 1, αλλά και των 3,4 (υποδομές ενέργειας) και 5 (διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και επιχειρηματικότητας) από τις Χρηματοδοτικές Προτεραιότητες που αναφέρονται στο κεφ. 1.3.2 του ΕΣΠΑ .
2. **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη».** Το πρόγραμμα θα είναι πολυτομεακό και πολυταμειακό (ΕΤΠΑ και Τ.Σ.) και χρηματοδοτεί μέσω των ταμείων αυτών κυρίως τις βασικές υποδομές των μεταφορών και του περιβάλλοντος. Αποσκοπεί δε κυρίως στην εξυπηρέτηση των στόχων των Χρηματοδοτικών Προτεραιοτήτων 3 και 4. Ένα μέρος του προϋπολογισμού που αφορά στο περιβάλλον, και ειδικότερα του Ταμείου Συνοχής, εκχωρείται προς τα 13 ΠΕΠ, προκειμένου να τα διαχειρισθούν οι περιφέρειες για την υλοποίηση κυρίως έργων διαχείρισης υγρών αποβλήτων που αποτελούν υποχρεώσεις και προτεραιότητα της χώρας.
3. **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση».** Το πρόγραμμα θα είναι πολυτομεακό και μονοταμειακό (ΕΚΤ) και αποσκοπεί κυρίως στην εξυπηρέτηση των στόχων της Χρηματοδοτικής Προτεραιότητας 2.
4. **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα»** περιλαμβάνει δράσεις που αποσκοπούν στην εισαγωγή μεταρρυθμίσεων μέσω και νέων τεχνολογιών και πληροφορικής στον Δημόσιο Τομέα. Το πρόγραμμα θα είναι πολυτομεακό και πολυταμειακό (ΕΤΠΑ και ΕΚΤ) και στοχεύει κυρίως στην εξυπηρέτηση των στόχων των Χρηματοδοτικών Προτεραιοτήτων 2 και 5.
5. **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Τεχνική Βοήθεια».** Το πρόγραμμα θα είναι πολυταμειακό (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ και Τ.Σ.) και στοχεύει στην υποστήριξη της λειτουργίας και της εφαρμογής όλων των Ε.Π. που χρηματοδοτούνται από τα Διαρθρωτικά Ταμεία.
6. **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Αγροτική Ανάπτυξη».** Το πρόγραμμα θα είναι πολυτομεακό και μονοταμειακό (ΕΓΤΑΑ) και στοχεύει κυρίως στην εξυπηρέτηση των στόχων των Χρηματοδοτικών Προτεραιοτήτων 1,2 και 3.

7. **Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Θάλασσα και Αλιεία».** Το πρόγραμμα θα είναι μονοταμειακό (ΕΤΘΑ) και στοχεύει κυρίως στην εξυπηρέτηση των στόχων των Χρηματοδοτικών Προτεραιοτήτων 1 και 3.

Β. Περιφερειακό Σκέλος (ΠΕΠ)

Δεκατρία πολυτομεακά και πολυταμειακά Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), ένα για κάθε μια από τις ελληνικές Περιφέρειες, τα οποία περιλαμβάνουν δράσεις και έργα περιφερειακής κλίμακας και χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ. Στοχεύουν κυρίως στην εξυπηρέτηση των στόχων των Χρηματοδοτικών Προτεραιοτήτων 1, 3 και 4 καθώς και της 2 για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Επιπλέον, στα ΠΕΠ θα εκχωρηθεί η διαχείριση σημαντικών πόρων του Τ.Σ. για το Περιβάλλον και κυρίως πόρων που θα κατευθυνθούν στην κάλυψη των υποχρεώσεων της χώρας και των Περιφερειών που αφορούν στα υγρά απόβλητα. Τελικό αποτέλεσμα είναι οι περιφέρειες να διαχειρίζονται το 35% του αθροίσματος των πόρων του ΕΤΠΑ, του ΕΚΤ και του ΤΣ.

Παράλληλα στις 13 περιφέρειες εκχωρείται από το Τομεακό Πρόγραμμα της Αγροτικής Ανάπτυξης η διαχείριση περίπου 30% των πόρων του Αγροτικού Ταμείου.

Η με τον ένα ή τον άλλο τρόπο αποκέντρωση της διαχείρισης τμήματος των πόρων του νέου ΕΣΠΑ, γίνεται προκειμένου να χρηματοδοτηθούν δράσεις ορισμένων κατηγοριών, των οποίων η αποκεντρωμένη διαχείριση και υλοποίηση κρίνεται ότι θα είναι επ' ωφελεία της ανάπτυξης και ότι συνάδει με την πολιτική επιλογή της αποκέντρωσης αρμοδιοτήτων προς τις αιρετές περιφερειακές διοικήσεις. Εξυπακούεται βεβαίως ότι η διαχείριση των ανωτέρω πόρων από τις περιφέρειες, ως εντασσόμενη στην συνολική στρατηγική του ΕΣΠΑ, είναι εναρμονισμένη με την εθνική στρατηγική, συνολικά και ανά τομέα, και ασκείται στο πλαίσιο της υλοποίησης των επιμέρους τομεακών πολιτικών της χώρας.

Ακολουθεί, στην επόμενη σελίδα, Πίνακας των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (Ε.Π.) του ΕΣΠΑ 2014-2020 στον οποίο παρουσιάζονται τα ενδεικτικά ποσά της Κοινοτικής ενίσχυσης (περιλαμβανομένου του αποθεματικού επίδοσης) ανά ΕΔΕΤ (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ περιλαμβανομένης της Πρωτοβουλίας για την Απασχόληση των Νέων, Ταμείο Συνοχής (πλην του ποσού που θα διατεθεί για τη Διευκόλυνση Συνδέοντας την Ευρώπη), ΕΓΤΑΑ (ένα Ε.Π.) και ΕΤΘΑ (ένα Ε.Π.), καθώς και η ενδεικτική ετήσια κατανομή τους.

Κατά την εξειδίκευση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων, θα ληφθεί μέριμνα, υπό την εποπτεία της Γενικής Γραμματείας ΕΣΠΑ του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, ως Εθνικής Αρχής Συντονισμού, προκειμένου συγκεκριμένες κατηγορίες δράσεων και σημαντικοί πόροι να έχουν ως δικαιούχους τους δήμους της χώρας.

Κατανομή της κοινοτικής συνδρομής

Στους παρακάτω πίνακες δίνονται τα χρηματοδοτικά δεδομένα ανά έτος, ΕΠ, Ταμείο και Θεματικό Στόχο με βάση τα οποία οι φορείς σχεδιασμού θα αναπτύξουν το σχεδιασμό τους για την περιφέρεια / τομέα τους.

Πίνακας ετήσιας κατανομής ανά ΕΠ

#	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΕΔΕΤ				ΣΥΝΟΛΟ	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
		ΕΤΠΑ	ΕΚΤ κατ' ΥΕΙ	ΤΣ	ΕΓΤΑΑ								
1	ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ & ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ	3.043.061.670	692.023.753	0		3.735.085.423	420.355.404	470.928.159	512.650.907	543.797.494	581.858.741	593.478.094	612.016.625
2	ΥΠΟΔΟΜΕΣ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ & ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	1.183.248.571	0	3.178.340.321		4.361.588.892	493.058.456	618.779.783	617.940.684	632.367.701	636.804.468	667.894.443	694.743.356
3	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ & ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ	0	2.152.201.141	0		2.152.201.141	402.622.525	307.197.948	305.595.442	295.633.152	289.023.773	279.033.573	273.094.727
4	ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΤΟΜΕΑ	181.045.295	205.380.000	0		386.425.295	21.699.250	32.867.371	44.035.492	55.203.613	66.371.734	77.539.855	88.707.980
5	ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	361.512.913	54.556.816	0		416.069.729	62.559.653	58.575.817	58.469.727	58.762.294	59.083.993	59.319.030	59.299.215
6	ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	656.214.558	134.453.158	0		790.667.716	118.667.929	112.042.689	111.765.891	111.831.735	111.905.084	112.530.626	111.923.762
7	ΘΕΣΣΑΛΙΑ	270.220.272	58.490.706	0		328.710.978	49.316.643	46.641.932	46.520.520	46.506.596	46.491.758	46.766.894	46.466.635
8	ΗΠΕΙΡΟΣ	232.004.598	35.012.393	0		267.016.991	40.148.295	37.591.628	37.523.544	37.711.301	37.917.755	38.068.592	38.055.876
9	ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	334.197.511	68.145.671	0		402.343.182	60.387.876	57.008.143	56.867.956	56.905.807	56.947.901	57.264.632	56.960.866
10	ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	251.767.122	19.255.275	0		271.022.397	39.115.798	38.207.399	38.159.747	38.406.001	38.676.141	39.171.455	39.285.856
11	ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	76.083.924	21.254.512	0		97.338.435	15.329.547	13.633.359	13.599.212	13.660.683	13.732.349	13.716.678	13.666.607
12	ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	164.710.675	56.826.934	0		221.537.609	33.761.054	31.246.215	31.153.858	31.156.442	31.107.889	31.591.706	31.520.445
13	ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	159.313.611	26.641.391	0		185.955.002	25.905.527	26.164.917	26.129.503	26.267.977	26.288.994	27.385.888	27.812.196
14	ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	219.703.223	27.500.744	0		247.203.968	34.924.469	34.813.509	34.768.427	34.970.325	35.090.939	36.130.842	36.505.456
15	ΚΡΗΤΗ	296.687.133	59.682.104	0		356.369.237	51.734.063	50.069.156	49.982.865	50.235.244	50.347.115	51.753.125	52.247.669
16	ΑΤΤΙΚΗ	694.796.659	239.372.769	0		934.169.428	147.710.755	131.262.652	130.670.638	130.946.622	131.339.054	131.700.415	130.539.291
17	ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	63.682.818	22.449.008	0		86.131.827	13.794.027	12.047.128	12.012.689	12.057.720	12.104.474	12.081.140	12.034.649
18	ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ				4.195.972.284	4.195.972.284	601.053.476	600.535.338	600.006.549	599.466.887	598.917.362	598.338.710	597.653.963
19	ΘΑΛΑΣΣΑ & ΑΛΙΕΙΑ												
20	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ	184.193.775	83.269.985	71.496.408		338.960.169	45.523.816	46.474.659	47.443.110	48.407.160	49.373.410	50.377.078	51.360.936
	ΣΥΝΟΛΟ	8.372.444.330	3.956.516.360	3.249.836.729	4.195.972.284	19.774.769.703	2.677.668.563	2.726.087.801	2.775.296.762	2.824.294.756	2.873.382.935	2.924.142.777	2.973.896.110

* Οι πόροι του ΕΤΘΑ δεν έχουν ακόμη οριστικοποιηθεί

Από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Υποδομών Μεταφορών, Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης», πρόκειται να εκχωρηθούν προς διαχείριση στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, πόροι του Ταμείου Συνοχής για το Περιβάλλον. Ενδεικτική κατανομή παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ (€)
ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΘΡΑΚΗ	59.813.745
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	186.884.512
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	74.378.415
ΗΠΕΙΡΟΣ	24.772.717
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	38.252.121
ΔΥΤΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	18.677.521
ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΔΑ	69.338.088
ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	63.786.240
ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ	15.000.000
ΒΟΡΕΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	11.414.115
ΚΡΗΤΗ	5.242.983
ΑΤΤΙΚΗ	192.254.185
ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	23.516.817
ΣΥΝΟΛΟ	783.331.459

2.2.2 Η περίπτωση της Περιφέρειας Αττικής

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα καλύπτει γεωγραφικά την Περιφέρεια Αττικής, η οποία χρηματοδοτικά εντάσσεται στις «ανεπτυγμένες περιφέρειες» (More Developed – MD). Επίσης η Περιφέρεια Αττικής εντάσσεται, όσον αφορά την ονοματολογία των εδαφικών στατιστικών μονάδων (NUTS), σε κατηγορία NUTS II και ο αντίστοιχος κωδικός της παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί:

GR	GREECE
GR 30	ΑΤΤΙΚΗ

Η αναπτυξιακή στρατηγική που επιλέγεται κατά τη νέα προγραμματική περίοδο για την Περιφέρεια Αττικής, όπως και η ιεράρχηση των Γενικών Στόχων και των Αξόνων Προτεραιότητας, δηλαδή το κατάλληλο μίγμα των παρεμβάσεων που συνθέτουν τα μέσα για την επίτευξη των στόχων, βασίζεται στην αναπτυξιακή φυσιογνωμία της Περιφέρειας Αττικής, στο ευρύτερο πλαίσιο στρατηγικών κατευθύνσεων που θέτει η Ε.Ε. για την πολιτική της συνοχής για την ενίσχυση της ανάπτυξης και της απασχόλησης, στην αναγκαιότητα επίτευξης των στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» και στον ευρύτατο διάλογο που διεξήχθη μεταξύ του συνόλου των κοινωνικοοικονομικών φορέων για τη διαμόρφωση του αναπτυξιακού οράματος της Περιφέρειας Αττικής.

Το αναπτυξιακό όραμα και η Περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική περιγράφονται λεπτομερώς στα Κεφάλαια 4 και 5 της παρούσας Μελέτης.

2.3 Ο θεσμός της εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από ορισμένα σχέδια και προγράμματα

Ορισμένα σχέδια και προγράμματα, δηλαδή οργανωμένα σύνολα έργων, δραστηριοτήτων και παρεμβάσεων είναι δυνατόν να συνοδεύονται, κατά την υλοποίησή τους και αργότερα, από δυσμενείς μεταβολές στο περιβάλλον. Καθώς οι διεθνείς και οι ευρωπαϊκές κοινότητες επαύξησαν το ενδιαφέρον τους για ορθότερη περιβαλλοντική διαχείριση, αλλά και για ανάπτυξη με αειφορικά χαρακτηριστικά, διαπιστώθηκε ότι η εκτίμηση και ο περιορισμός των επιπτώσεων σε επίπεδο έργων και δραστηριοτήτων δεν ήταν πάντοτε δυνατόν να προστατεύσουν επιτυχώς το περιβάλλον. Η αποσπασματικότητα της εστίασης μόνο στο επίπεδο των έργων φαινόταν καθαρότερα σε ζητήματα αθροιστικών και συνεργιστικών επιπτώσεων, αλλά και στον μακροπρόθεσμο ορίζοντα της λειτουργίας των έργων, κατά τον οποίο εμφανίζονταν δυσμενείς για το περιβάλλον τάσεις που δεν ήταν δυνατόν να προβλεφθούν εκ των προτέρων. Οι διαπιστώσεις αυτές οδήγησαν στην αναζήτηση μιας μεθόδου που να προλαμβάνει εξ αρχής τέτοιες δυσμενείς καταστάσεις, που τις περισσότερες φορές οφείλονταν σε συγκεχυμένο προγραμματισμό ενός συνόλου έργων και όχι σε ελλιπή σχεδιασμό ή περιβαλλοντικές αβλεψίες των μεμονωμένων στοιχείων του συνόλου αυτού.

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στις αρχικές φάσεις εκπόνησης του σχεδίου ή του προγράμματος αποτελεί την προσφορότερη τέτοια μέθοδο. Ο επιδιωκόμενος στόχος της είναι η ισότιμη και ορθολογική συνεκτίμηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων αρκετά νωρίς στη διαδικασία σχεδιασμού, ώστε στις αποφάσεις για την τελική μορφή του σχεδίου ή του προγράμματος να έχει ενσωματωθεί η μέριμνα για την προστασία του περιβάλλοντος.

2.2.1 Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού

Για να καταστεί αποτελεσματική η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από ορισμένα σχέδια και προγράμματα, θα πρέπει να πραγματοποιείται στο επίπεδο εκείνο που έπεται της διατύπωσης των κεντρικών κατευθύνσεων και στόχων και προηγείται των επιπέδων εξειδίκευσης και εφαρμογής. Στο επίπεδο αυτό, λαμβάνονται οι περισσότερες αποφάσεις γενικής φύσεως, οι οποίες έχουν συνήθως δύο χαρακτηριστικά:

- αφορούν κυρίως σε θέματα προσανατολισμού και οριστικοποίησης του πλαισίου για τα επόμενα στάδια υλοποίησης του προγράμματος, παρά σε συγκεκριμένα ζητήματα σχεδιασμού των επιμέρους έργων και δραστηριοτήτων που θα ενταχθούν στο πρόγραμμα,
- ενδεχόμενη ανατροπή ή μεταβολή των αποφάσεων αυτών στο μέλλον, συνοδεύεται από υψηλό έως δυσβάστακτο κόστος, συνήθως με την έννοια της ανατροπής ολόκληρων τμημάτων προγραμματισμού ή αυτή της παραίτησης από τη μεγάλη πλειοψηφία των στόχων του προγράμματος.

Ακριβώς αυτά τα δύο χαρακτηριστικά είναι εκείνα που δίνουν στις αποφάσεις το στρατηγικό τους χαρακτήρα, και, για το λόγο αυτό, το επίπεδο λήψης τους αποκαλείται «στρατηγικό». Έτσι,

η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων που πραγματοποιείται σε αυτό το επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος συνήθως ονομάζεται «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» (ΣΠΕ), παρότι στα επίσημα κείμενα θεσμοθέτης των σχετικών διαδικασιών δεν έχει υιοθετηθεί παρόμοια ορολογία.

2.3.2 Ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου

Για την πληρέστερη κατανόηση των γενικών αρχών της ΣΠΕ, των αναγκών που η διαδικασία αυτή καλείται να καλύψει και των θεσμικών εργαλείων προς την κατεύθυνση αυτή, ενδιαφέρον παρουσιάζει η ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου. Τα σημαντικότερα σημεία αυτής της ανάδυσης παρουσιάζονται στις ενότητες που ακολουθούν.

2.3.3 Η αρχή της πρόληψης

Η αρχή της πρόληψης αντικατέστησε, στην πρώτη θέση των περιβαλλοντικών αρχών, την αρχή του ρυπαίνοντος. Το γεγονός αυτό οφείλεται σε μια σειρά λόγων, όπως είναι:

- η ευρεία συνειδητοποίηση πληθώρας περιβαλλοντικών προβλημάτων, πολλά των οποίων έχουν αποκτήσει καθολικό χαρακτήρα και οι αρχικές τους αιτίες είναι διάσπαρτες, σύνθετες ή δύσκολο να εντοπισθούν, ώστε να τυγχάνει εφαρμογής η αρχή του ρυπαίνοντος,
- η σημαντική πολλές φορές μείωση της «φέρουσας ικανότητας» των διαφόρων οικοσυστημάτων,
- οι εκτεταμένες επιδράσεις που προκαλούν ιδιαίτερα τα μεγάλα έργα και τα προγράμματα στους παράγοντες και μεταβλητές του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος και
- η υιοθέτηση σε διεθνές επίπεδο της αρχής της βιώσιμης ανάπτυξης.

Με την αρχή της πρόληψης, μετατοπίστηκε το βάρος της περιβαλλοντικής προστασίας από την αποκατάσταση, την καταστολή ή την αποτροπή στην πρόληψη.

2.3.4 Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες

Μέσα στις πρώτες εφαρμογές της αρχής της πρόληψης περιλαμβάνεται η Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες (ΕΠΕ), η οποία συνίσταται στην πρόβλεψη και την εκ των προτέρων αποφυγή των επιπτώσεων στο περιβάλλον από την υλοποίηση και λειτουργία μεμονωμένων έργων και δραστηριοτήτων. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα της ΕΠΕ χρησιμοποιούνται ως εργαλείο για τη λήψη αποφάσεων αναφορικά με τη

δυνατότητα αδειοδότησης των περισσότερων έργων ή δραστηριοτήτων, αλλά και με τις προϋποθέσεις περιβαλλοντικής συμβατότητας που θα πρέπει να ικανοποιεί ο σχεδιασμός τους. Στο επίπεδο αυτό η ΕΠΕ παρέχει λεπτομερή πληροφόρηση για τις επιπτώσεις· όμως, δεδομένης της εστίασής της σε μεμονωμένα έργα, δεν παρέχει η δυνατότητα ολοκληρωμένης πρόληψης.

Η ΕΠΕ πραγματοποιείται για έργα που η πιθανότητα να προκαλέσουν σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον είναι υπαρκτή. Θεωρείται πλέον ενοποιημένο κομμάτι της διαδικασίας σχεδιασμού έργων, που ξεκινά με την αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων και καταλήγει σε συμμετοχή του κοινού και σε ενδεχόμενη αναθεώρηση του έργου. Η διαδικασία ΕΠΕ περιλαμβάνει μία ή περισσότερες επιστημονικές Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, τις ενέργειες για τη δημοσιοποίηση και την αξιολόγησή τους και τέλος την ένταξη των πορισμάτων της μελέτης, των διαβουλεύσεων και της αξιολόγησης στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Σε επίπεδο ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού δικαίου, η ΕΠΕ θεσμοθετήθηκε με την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 1985 για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημοσίων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον (Επ. Εφ. L 175/5.7.1985 σ. 40–48) και επικαιροποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ του Συμβουλίου της 3^{ης} Μαρτίου 1997 (Επ. Εφ. L 073/14.3.1997 σ. 5–15). Το περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίστηκε με τις Οδηγίες αυτές μέσω του Ν. 1650/1986 «για την προστασία του περιβάλλοντος» (ΦΕΚ 160Α), όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3010/2002 (ΦΕΚ 91Α), και ισχύει σήμερα.

2.3.5 Ανάγκη για ολοκληρωμένη πρόληψη

Η ΕΠΕ αναφέρεται κατ' εξοχήν στον τρόπο με τον οποίο ένα προτεινόμενο έργο πρέπει να πραγματοποιηθεί, ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Ερωτήματα όπως εάν, πού και ποιος τύπος ανάπτυξης πρέπει να επιλεγεί αποτελούν το αντικείμενο προηγούμενων διαδικασιών πολιτικής. Και συχνά, αυτές οι αποφάσεις εμφανίζονται με ελάχιστη ή καμία περιβαλλοντική ανάλυση.

Από την εισαγωγή της ΕΠΕ, περίπου 20 έτη πριν, ο κόσμος έχει αλλάξει κατά πολύ. Ο γενικός στόχος της βιώσιμης ανάπτυξης παρουσιάζεται ως η νέα πρόκληση και η περιβαλλοντική ποιότητα συχνά επιδεινώνεται παρά τα θεσμικά και πρακτικά μέτρα σε επίπεδο έργων. Έτσι, τα τελευταία χρόνια, κατέστη εμφανές ότι η προσέγγιση από έργο σε έργο της ΕΠΕ δεν εξασφαλίζει επαρκώς την περιβαλλοντική ποιότητα και δεν είναι αρκεί είτε για να καλύψει έντονα περιβαλλοντικά προβλήματα που προκύπτουν ως αποτελέσματα προγραμματικών σχεδιασμών, είτε να αποτελέσει την προληπτική ασπίδα για μεγάλους χρονικούς ορίζοντες. Ειδικά στο ζήτημα της ανεπαρκούς κάλυψης των προγραμματικών σχεδιασμών, συνειδητοποιήθηκε ότι η διαδικασία ΕΠΕ εφαρμοζόταν στα τελικά στάδια υλοποίησης και συχνά δεν υπήρχαν άλλες δυνατότητες πρόληψης των επικείμενων επιπτώσεων παρά μόνο η ανατροπή του προγράμματος· τότε όμως ήταν ήδη αργά. Μετά την επανάληψη τέτοιων καταστάσεων, έγινε φανερό ότι για την αποτελεσματική, μακροχρόνια και υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος είναι αναγκαία η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών διαστάσεων σε ανώτερα επίπεδα της λήψης αποφάσεων που διαμορφώνουν το πλαίσιο για τις μετέπειτα άδειες σχετικά με την εκτέλεση έργων, δηλαδή σε επίπεδο στρατηγικού σχεδιασμού και προγραμματισμού.

Έτσι η εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων εμφανίστηκε γύρω στο 1995 σε διάφορες χώρες όπως ο Καναδάς και η Ολλανδία και διάφορους οργανισμούς, όπως η Διεθνής Τράπεζα, με την ονομασία Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ).

2.3.6 Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

Μετά από ένα σχετικά μεγάλο διάστημα προβληματισμού και ανάγνωσης των διεθνών εξελίξεων, η Ευρωπαϊκή Ένωση υιοθέτησε τη διαδικασία της ΣΠΕ, εφαρμόζοντας στην πράξη τις, διατυπωμένες σε επίπεδο πολιτικής, δεσμεύσεις για υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος.

Με την ώριμη πλέον μορφή της, η ΣΠΕ είναι μια δυναμική διαδικασία και στοχεύει στην εκπλήρωση του στόχου της βιώσιμης ανάπτυξης διαμέσου της ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στο κατά το δυνατόν έγκαιρο στάδιο της διαδικασίας σχεδιασμού πολιτικών, σχεδίων και προγραμμάτων. Με τη λογική ότι όταν οι αποφάσεις στηρίζονται σε περιβαλλοντικά θεμελιωμένες στρατηγικές, οι ενέργειες που ακολουθούν είναι εξίσου περιβαλλοντικά αποδεκτές, αυξάνεται η βεβαιότητα ότι η ανάπτυξη και η γενικότερη επέμβαση στο περιβάλλον δεν θα είναι επιβλαβής.

Η ΣΠΕ δεν αντικαθιστά την ΕΠΕ αλλά λειτουργεί συμπληρωματικά σε ένα προγενέστερο, ανώτερο επίπεδο σχεδιασμού και προγραμματισμού της περιβαλλοντικής διαχείρισης. Συντίθεται δηλαδή μια νέα μορφή πολιτικής, ένα ενδυναμωμένο και αποτελεσματικό σύστημα εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε στρατηγικό επίπεδο, σε στενή πάντοτε σχέση με τη λειτουργική βιωσιμότητα, και όχι με πολιτικές χαμηλής αποτελεσματικότητας και υψηλού προστατευτισμού (π.χ. πράσινες πολιτικές και οικολογικές παρεμβάσεις αντίστοιχα).

2.4 Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ

Οι αρχικές δεσμεύσεις γύρω από το ζήτημα της ΣΠΕ περιλαμβάνονται στην «έκθεση Brundtland» και στην Agenda 21, ενώ συγκεκριμένες σχετικές αναφορές περιελήφθησαν στην αρχική Στρατηγική της Λισσαβόνας και διατηρήθηκαν κατά την αναθεώρησή της.

Η ενσωμάτωση στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο επήλθε με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ «σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 27^{ης} Ιουνίου 2001 (Επ. Εφ. L 197/21.7.2001 σ. 30–37). Στο κείμενο της Οδηγίας δεν υιοθετείται ο όρος «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση», παρά μόνο ο – εν πολλοίς ισοδύναμος – όρος της «εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα».

Συνοπτικά, η Οδηγία 2001/42/ΕΚ («Οδηγία ΣΠΕ» εφεξής), θέτει ένα διπλό στόχο και ρυθμίζει τη διεξαγωγή της διαδικασίας ΣΠΕ σε τέσσερα επίπεδα. Ειδικότερα:

Ο διπλός στόχος της Οδηγίας ΣΠΕ είναι:

- η υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος και
- η ενσωμάτωση περιβαλλοντικών θεωρήσεων στην προετοιμασία και υιοθέτηση σχεδίων και προγραμμάτων με σκοπό την προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης.

Τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας ΣΠΕ που προβλέπονται στην Οδηγία είναι:

- η διερεύνηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων, μέσω μιας επιστημονικής μελέτης εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από το προτεινόμενο σχέδιο ή πρόγραμμα,
- η διαβούλευση με τους πολίτες και τα όμορα κράτη – μέλη,
- η ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής διερεύνησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος,
- η παρακολούθηση των μελλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος.

Το κείμενο της Οδηγίας ΣΠΕ παρέχει, κατά κοινή ομολογία, σημαντική ελευθερία στην ερμηνεία του, πολλή περισσότερη από την πλειοψηφία των Ευρωπαϊκών Οδηγιών και σαφώς μεγαλύτερη από αυτό της Οδηγίας ΕΠΕ. Βέβαια, το γεγονός αυτό δικαιολογείται από το ότι:

- η ποικιλία των σχεδίων και προγραμμάτων που χρειάζεται να υποβληθούν σε ΣΠΕ χαρακτηρίζεται από μεγάλο εύρος και σημαντικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των κρατών – μελών,
- όμοια μεγάλο εύρος έχει διαμορφωθεί και στην ποικιλία των μηχανισμών εκπόνησης σχεδίων και προγραμμάτων.

Η παροχή σημαντικού εύρους ελευθερίας για την ερμηνεία της Οδηγίας ΣΠΕ, δικαιολογείται επίσης από την εννοιολογική ευρύτητα των θεμάτων που ρυθμίζει. Για παράδειγμα, σε αντίθεση με τον όρο «έργο» που διακρίνεται από επαρκή σαφήνεια, οι όροι «σχέδιο» και «πρόγραμμα» δεν έχουν παγιωμένη εννοιολογική οριοθέτηση, με αποτέλεσμα τα θεωρούμενα ως «προγράμματα» σε ένα κράτος – μέλος να μοιάζουν με τις «πολιτικές» ενός άλλου. Πάντως, το συνηθέστερο – πρακτικά και βιβλιογραφικά – περιεχόμενο των όρων αυτών, σε αντιδιαστολή με τον όρο «πολιτική» είναι το εξής:

«Πολιτική: έμπνευση και καθοδήγηση για δράση.

Σχέδιο: ένα σύνολο συντονισμένων και χρονοθετημένων στόχων για την υλοποίηση της πολιτικής.

Πρόγραμμα: ένα οργανωμένο σύνολο έργων σε ένα συγκεκριμένο τομέα.»

Η Οδηγία ΣΠΕ δεν διευκρινίζει ρητά την έννοια των σχεδίων και προγραμμάτων αλλά καθορίζει δύο ιδιότητές τους που τα ξεχωρίζουν από παρεμφερή σύνολα στόχων και ομάδων έργων. Οι ιδιότητες αυτές, οι οποίες πρέπει να είναι παρούσες αθροιστικά, είναι:

- η οργανωμένη εκπόνηση και έγκριση, δηλαδή η ιδιότητα της εκπόνησης ή και έγκρισης από μια αρχή σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο ή της εκπόνησης από μια αρχή και της έγκρισης μέσω νομοθετικής διαδικασίας,
- η εκ των προτέρων απαίτηση του σχεδιασμού, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων.

Το σημείο της Οδηγίας ΣΠΕ με τη χαρακτηριστικά μεγαλύτερη ελευθερία ερμηνείας είναι το πεδίο εφαρμογής, δηλαδή ο καθορισμός του είδους και του μεγέθους των σχεδίων και προγραμμάτων που θα πρέπει να υποβληθούν σε ΣΠΕ. Σε αντίθεση με την Οδηγία ΕΠΕ, στην οποία προβλέπονταν αναλυτικά τα έργα και οι δραστηριότητες που απαιτούνται να υποβληθούν σε εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, η Οδηγία ΣΠΕ ρυθμίζει το συγκεκριμένο θέμα, καθορίζοντας ορισμένα χαρακτηριστικά, τα οποία πρέπει να διακρίνουν ένα σχέδιο ή πρόγραμμα, ή τις τροποποιήσεις τους, για να εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι

- ο τομέας του σχεδίου ή προγράμματος, ο οποίος θα πρέπει να είναι ένας ή περισσότεροι από τους τομείς γεωργίας, δασοπονίας, αλιείας, ενέργειας, βιομηχανίας, μεταφορών, διαχείρισης υγρών αποβλήτων, διαχείρισης στερεών αποβλήτων, διαχείρισης υδάτινων πόρων, τηλεπικοινωνιών, τουρισμού, πολεοδομίας και χωροταξίας ή χρήσης γης
- ο καθορισμός, από το σχέδιο ή πρόγραμμα, του πλαισίου για μελλοντικές άδειες έργων που απαιτούν ΕΠΕ,
- οι σημαντικές ενδεχόμενες συνέπειές τους σε περιοχές που προστατεύονται για φυσικό τους περιβάλλον.

Πέραν των ιδιοτήτων αυτών, επαφίεται στα κράτη – μέλη η τελική απόφαση για τον καθορισμό συγκεκριμένων ειδών ή ομάδων σχεδίων και προγραμμάτων για τα οποία απαιτείται ΣΠΕ.

Σε αντιδιαστολή με την ελευθερία του ορισμού του πεδίου εφαρμογής, η Οδηγία ΣΠΕ είναι πολύ σαφής ως προς την τελική της επιδίωξη, την ενσωμάτωση των αποτελεσμάτων της περιβαλλοντικής εκτίμησης και διαβούλευσης στην προς έγκριση μορφή του σχεδίου ή προγράμματος.

2.5 Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006

Το εθνικό περιβαλλοντικό δίκαιο της Ελλάδας εναρμονίστηκε με την Οδηγία ΣΠΕ μέσω της Κοινής Υπουργικής Απόφασης (ΚΥΑ) με α.π. ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ.107017/28.8.2006 για την «εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ» (ΦΕΚ 1225B), η οποία για λόγους συντομίας αναφέρεται ως ΚΥΑ-ΣΠΕ εφεξής. Πρόκειται για μια πιστή μεταφορά της Οδηγίας ΣΠΕ στα μέτρα και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ελληνικής πραγματικότητας, στην οποία τηρείται τόσο ο διπλός στόχος όσο και τα τέσσερα επίπεδα της διαδικασίας. Τα νέα, ειδικότερα στοιχεία της ΚΥΑ-ΣΠΕ σε σχέση με την Οδηγία είναι:

- ο σαφέστερος καθορισμός του πεδίου εφαρμογής, στο οποίο εντάσσονται συγκεκριμένα είδη σχεδίων και προγραμμάτων, όπως Επιχειρησιακά προγράμματα του Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και άλλα σχέδια και προγράμματα που συγχρηματοδοτούνται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, Ειδικά ή Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, καθώς και σημαντικός αριθμός άλλων συγκεκριμένων ειδών σχεδίων και προγραμμάτων,
- η θέσπιση της διαδικασίας περιβαλλοντικού προελέγχου, ώστε να διαπιστώνεται εάν για ένα σχέδιο ή πρόγραμμα απαιτείται όντως να τηρηθεί η διαδικασία ΣΠΕ,
- η ρύθμιση του τρόπου διαβούλευσης, τόσο στο εσωτερικό όσο και διασυνοριακά,
- ο καθορισμός των απαιτήσεων από την περιβαλλοντική μελέτη, για την οποία εισάγεται ο όρος «Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων» (ΣΜΠΕ).

Ειδικότερα, στο άρθρο 6 της ΚΥΑ-ΣΠΕ ορίζονται μια σειρά χαρακτηριστικών που πρέπει να διαθέτει η ΣΜΠΕ:

- Στη ΣΜΠΕ εντοπίζονται, περιγράφονται και αξιολογούνται οι ενδεχόμενες σημαντικές επιπτώσεις που θα έχει στο περιβάλλον η εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, καθώς και λογικές εναλλακτικές δυνατότητες, σε περιεκτική μορφή, λαμβανομένων υπόψη των στόχων και του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του σχεδίου ή προγράμματος.
- Η ΣΜΠΕ περιλαμβάνει τις πληροφορίες που ευλόγως μπορεί να απαιτούνται για την εκτίμηση των ενδεχόμενων σημαντικών επιπτώσεων που θα έχει στο περιβάλλον η

εφαρμογή του σχεδίου ή προγράμματος, λαμβάνοντας υπόψη τις υφιστάμενες γνώσεις και μεθόδους εκτίμησης, το περιεχόμενο και το επίπεδο λεπτομερειών του σχεδίου ή του προγράμματος, το στάδιο της διαδικασίας εκπόνησής του και το βαθμό στον οποίο οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις δύνανται να αξιολογηθούν καλύτερα σε διαφορετικά επίπεδα σχεδιασμού ώστε να αποφεύγεται η επανάληψη εκτίμησής τους.

Πέραν των παραπάνω χαρακτηριστικών, το περιεχόμενο της ΣΜΠΕ καθορίζεται στο Παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ-ΣΠΕ, οι προδιαγραφές του οποίου τηρούνται πλήρως στην παρούσα μελέτη.

3. ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Για την εφαρμογή της Οδηγίας 2001/42 «για τη Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» κατά την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της προγραμματικής περιόδου 2014 – 2020, εκδόθηκε σχετική οδηγία (έγγραφο) από το Υπουργείο Ανάπτυξης (ΕΥΣΣΑΑΠ 1599/22.05.2014 έγγραφο του Υπουργείου Ανάπτυξης & Ανταγωνιστικότητας / Γενική Γραμματεία Επενδύσεων και Ανάπτυξης – ΕΣΠΑ σχετικά με τη διαδικασία ΣΠΕ και κατάρτιση των προγραμμάτων της περιόδου 2014-2020), στην οποία αναφέρεται ότι η ΣΜΠΕ των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της περιόδου 2014 – 2020, θα συνταχθεί σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (ΚΥΑ με ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/ οικ.107017/28.8.2006) και θα πρέπει να υποβληθεί στην ΕΥΠΕ το αργότερο μέχρι την 16η Ιουνίου 2014 προκειμένου να έχει ξεκινήσει η διαδικασία διαβούλευσης επί της ΣΜΠΕ κατά την φάση υποβολής των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή (17/7/2014).

Η διαδικασία για την έγκριση της ΣΜΠΕ έχει ως ακολούθως:

- Η ΣΜΠΕ υποβάλλεται από τον Ανάδοχο στην Αναθέτουσα Αρχή, όπου αξιολογείται ως προς την τήρηση των όρων της σύμβασης από την αρμόδια επιτροπή.
- Ακολούθως, προωθείται στο ΥΠΕΚΑ (ΕΥΠΕ), προκειμένου να εξεταστεί για την πληρότητα, την επάρκεια και την ποιότητα της (κοινοποίηση στην ΕΥΣΣΑΑΠ του Υπ. Ανάπτυξης).
- Στη συνέχεια, η ΕΥΠΕ/ΥΠΕΚΑ προωθεί τη διαδικασία ΣΠΕ.

Για την αντιμετώπιση του ζητήματος της σύνταξης Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων καθώς και για την εκ των προτέρων (ex ante) αξιολόγηση του ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020, η Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή της Περιφέρειας Αττικής προχώρησε σε σχετικό διαγωνισμό με τίτλο «πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για την επιλογή αναδόχου υλοποίησης του Υποέργου 1 «ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014 - 2020» της Πράξης «Σύμβουλοι υποστήριξης Περιφέρειας Αττικής και της ΕΔΑ για την προετοιμασία της προγραμματικής περιόδου 2014-2020» του ΠΕΠ Αττικής 2007-2013» (Κωδικός Ο.Π.Σ 448014: «Σύμβουλοι υποστήριξης Περιφέρειας Αττικής και της ΕΔΑ για την προετοιμασία της προγραμματικής περιόδου 2014-2020»). Η παρούσα ΣΜΠΕ λοιπόν συντάσσεται στο πλαίσιο του ανωτέρω διαγωνισμού και της σχετικής απόφασης ανάθεσης και σύμβασης που συνάφθηκε μεταξύ της Ενδιάμεσης Διαχειριστικής Αρχής και της ένωσης Εταιρειών:

 <p>ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ Ε.Π.Ε. Αριστοτέλους 11-15, 7^{ος} όροφος, 10432, Αθήνα Τηλ: 210 5201460 - Fax: 210 5230064 web: www.lkn.gr e-mail: lkn@lkn.gr</p>	 <p>ΟΜΑΣ Α.Ε. ΟΜΙΛΟΣ ΜΕΛΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ Λεωφ. Συγγρού 25, 11743, Αθήνα Τηλ.: 210 9210641 - Fax: 210 9210644 web: www.omas.gr e-mail: mail@omas.gr</p>	 <p>ΙΩΑΝΝΗΣ ΦΡΑΝΤΖΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΦΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ Ε.Π.Ε. Av. Zivni 30 11741 Αθήνα Τηλ: 210 9846853 - Fax: 210 9813442 web: info@i-frantzis.com e-mail: info@i-frantzis.com</p>
--	--	---

Ειδικότερα η παρούσα ΣΜΠΕ η οποία και αποτελεί την ΣΜΠΕ του ΠΕΠ Αττικής για την προγραμματική περίοδο 2014 – 2020, εκπονήθηκε από το μελετητικό γραφείο Ι. Φραντζής και Συνεργάτες ΕΠΕ, κάτοχο μελετητικού πτυχίου Γ' Τάξης στην κατηγορία 27 (βλ. Παράρτημα Ι).

Η ομάδα που συγκροτήθηκε για την εκπόνηση της παρούσας μελέτης αποτελείται από τους παρακάτω επιστήμονες:

- κ. Φραντζής Ιωάννης: Αγρονόμος Τοπογράφος Μηχανικός ΕΜΠ, Μηχανικός Περιβάλλοντος MSc, Μελετητικό πτυχίο στις κατηγορίες 27Γ και 13B
- κ. Λεκαδίτης Βασίλειος: Μηχανικός Περιβάλλοντος, Μελετητικό πτυχίο στην κατηγορία 27A
- κ. Ράπτης Κωνσταντίνος: Χημικός Μηχανικός PhD, MSc.
- κα Σταθοπούλου - Στάικου Δήμητρα: Τοπογράφος Μηχανικός ΕΜΠ, MSc
- κα Μπούτσικου Κατερίνα: Χημικός Μηχανικός MSc, Μελετητικό πτυχίο στις κατηγορίες 18A και 27A
- κ. Σταθόπουλος Ανδρέας: Πολιτικός Μηχανικός ΕΜΠ
- κ. Νικόλαος Σιδέρης Γεωλόγος (Εξωτερικός Συνεργάτης)

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα πρέπει να δοθούν για τη συνεργασία και την παροχή οδηγιών και κατευθύνσεων στα στελέχη της Μονάδας Α' κ.κ. Δημήτριο Δρόση, Αλεξάνδρα Μαυρογονάτου και Ιωάννη Κουκούλη.

4. ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4.1 Η Συνολική Στρατηγική Προσέγγιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2014 – 2020

Η Στρατηγική της Περιφέρειας Αττικής για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 συμπυκνώνεται στην **εμβάθυνση, διεύρυνση και εδραίωση υφιστάμενων και τη διαμόρφωση νέων και βιώσιμων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων σε όλους τους Τομείς της Περιφερειακής Οικονομίας**, με ορόσημο το έτος 2020 και προέκταση ανάδειξης των αποτελεσμάτων της επιχειρούμενης αναπτυξιακής διαδικασίας ακόμα και μετά το 2020 («ΑΤΤΙΚΗ 2020+»).

Η «**ΑΤΤΙΚΗ 2020+**» αποτελεί μίγμα επιμέρους στρατηγικών επιλογών που διαμορφώνουν ένα σύνθετο αναπτυξιακό τοπίο. Χαρακτηρίζεται από την εξωστρέφεια, που αποδίδεται και στην στρατηγική της τρέχουσας Προγραμματικής Περιόδου, αλλά και στο νέο χωρικό πρότυπο της Περιφέρειας (Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας 2021), στο οποίο η **Αττική** αναδεικνύεται ως «**Μεσογειακή Πρωτεύουσα**».

Η συγκεκριμένη στρατηγική προσέγγιση αναδεικνύει την έννοια, αλλά και την ανάγκη της **σύνθετης αναπτυξιακής προσαρμογής (adjustment)** της Περιφέρειας Αττικής στις νέες συνθήκες οι οποίες δημιουργούνται αφενός στην ίδια την Μητροπολιτική Περιφέρεια, ως αποτέλεσμα της πολυετούς οικονομικής και κοινωνικής κρίσης και, αφετέρου, στην αξιοποίηση των αναπτυξιακών ευκαιριών που δημιουργούνται, εξελίσσονται και αναφύονται σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Χαρακτηριστικό της **σύνθετης αναπτυξιακής προσαρμογής** της Περιφέρειας Αττικής αποτελεί η **εξωστρέφεια**, μέσω της οποίας παράγονται και αναδεικνύονται πολλαπλές αναπτυξιακές ευκαιρίες.

Η στρατηγική της σύνθετης αναπτυξιακής προσαρμογής της Περιφέρειας Αττικής για την περίοδο 2014-2020 διαμορφώνεται, συντίθεται, υλοποιείται και αξιολογείται σε **πέντε «επίπεδα»** αλληλεπίδρασης διαρθρωτικών και αναπτυξιακών δράσεων, τα οποία «αλληλοκαλύπτουν» στις αναπτυξιακές ανάγκες της Περιφέρειας:

- Στη **«αναπτυξιακή αντίσταση»** με στόχο την μείωση, διαχείριση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης,
- Στην **«ανάκτηση»** της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας και στην «επανάταξη» της Αττικής στον Ευρωπαϊκό και διεθνή αναπτυξιακό και επενδυτικό χάρτη,
- Στην αναπτυξιακή **«ανανέωση – αλλαγή»** του παγιωμένου αναπτυξιακού μοντέλου στην Περιφέρεια Αττικής,
- Στον **«αναπτυξιακό αναπροσανατολισμό»** των υφιστάμενων παραγωγικών δομών της Περιφέρειας Αττικής,

- Στην σταδιακή **«προσαρμογή»** της Περιφέρειας Αττικής στις νέες συνθήκες και απαιτήσεις της Ευρώπης 2020.

Στρατηγική Ανάπτυξης της Περιφέρειας Αττικής για την Π.Π. 2014 – 2020	
Το Αναπτυξιακό Μοντέλο “Αττική 2020+”	
Πεδία Στρατηγικής της «Αναπτυξιακής Προσαρμογής»	
A	Αντίσταση – ελαχιστοποίηση του εύρους των αρνητικών οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης
B	Ανάκτηση επιπέδου Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας
Γ	Ανανέωση – Αλλαγή του Παγιωμένου Αναπτυξιακού Μοντέλου
Δ	Αναπτυξιακός Αναπροσανατολισμός των Παραγωγικών Δομών και των Επιχειρηματικών Διευκολύνσεων
E	Προσαρμογή στις νέες συνθήκες Παγκόσμιου και Ευρωπαϊκού Διαπεριφερειακού Ανταγωνισμού

Οι παρεμβάσεις των παραπάνω επιπέδων διαμορφώνουν ένα σύνθετο και πολυταμειακό προγραμματικό πλαίσιο, το οποίο διαρθρώνεται σε Στρατηγικούς, Γενικούς και Ειδικούς στόχους. Παράλληλα, συμπληρώνεται από τους Θεματικούς Στόχους και τις Επενδυτικές Προτεραιότητες των Γενικών Κανονισμών.

Ειδικότερα:

Περιφέρεια Αττικής 2014-2020: Στρατηγικοί Στόχοι

Οι Στρατηγικοί Αναπτυξιακοί Στόχοι (ΣΣ) για την Π.Π. 2014-2020 έχουν ως εξής:

1. Αναδιάρθρωση – Σύνθετη Αναπτυξιακή Προσαρμογή της Περιφερειακής Οικονομίας.
2. Αναπτυξιακή ανανέωση – αλλαγή (renewal) του παγιωμένου αναπτυξιακού μοντέλου - Αειφορική Διαχείριση του Περιβάλλοντος και μείωση των επιπτώσεων της Κλιματικής Αλλαγής.
3. Αναδιάρθρωση - Αναπτυξιακός Αναπροσανατολισμός (development re-orientation) της Περιφερειακής Οικονομίας.

Περιφέρεια Αττικής 2014-2020: Γενικοί Στόχοι 2014-2020

Οι Γενικοί Στόχοι (ΓΣ) της Αναπτυξιακής Στρατηγικής έχουν ως εξής:

- Αντιμετώπιση των άμεσων επιπτώσεων της οικονομικής και κοινωνικής κρίσης στην Περιφέρεια Αττικής: Ανάπτυξη - ολοκλήρωση παραγωγικών υποδομών, αξιοποίηση διαρθρωτικών μεταβολών, βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας όσον αφορά στην υποδοχή άμεσων ξένων επενδύσεων (**ΓΣ-1**).
- Ανανέωση και αναπροσαρμογή του υφιστάμενου παραγωγικού μοντέλου στην Περιφέρεια Αττικής και ενίσχυση της εξωστρέφειας των Επιχειρήσεων (**ΓΣ-2**).

- Ανάπτυξη βιώσιμων Ανταγωνιστικών Πλεονεκτημάτων – Αναπροσανατολισμός, αναζωογόνηση και εμβάθυνση της ανταγωνιστικότητας της Περιφερειακής Οικονομίας (ΓΣ-3).
- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του Αγροτικού Τομέα - ισόρροπη εδαφική ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών της Περιφέρειας Αττικής (ΓΣ-4).
- Βελτίωση της ποιότητας ζωής και βιώσιμη διαχείριση των περιβαλλοντικών πόρων (ΓΣ-5).
- Προώθηση της βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης – Εταιρικά Σχήματα Συνεργασίας για την εφαρμογή της Αστικής Αναζωογόνησης (ΓΣ-6).
- Προώθηση της απασχόλησης, διεύρυνση της δια βίου μάθησης και υποστήριξη της κινητικότητας του ανθρώπινου δυναμικού (ΓΣ-7).
- Καταπολέμηση της Φτώχειας και προώθηση της Κοινωνικής ένταξης (ΓΣ-8).

Η βελτίωση της θεσμικής ικανότητας και της αποτελεσματικής δημόσιας διοίκησης (που αντιστοιχεί στον Θ.Σ. 11), δεν αποτελεί απλά μια κρίσιμη οριζόντια δημόσια πολιτική που εξυπηρετεί το σύνολο των Στρατηγικών Στόχων της Αττικής, αλλά «τέμνει» τις τομεακές δημόσιες πολιτικές των ΓΣ 1 έως και 6.

Η συσχέτιση των Στρατηγικών Στόχων & των Γενικών Στόχων της Περιφέρειας για την περίοδο 2014-2020 με τα Πεδία Στρατηγικής για του Αναπτυξιακού Μοντέλου «Αττική 2020+» αποτυπώνεται παραστατικά στους παρακάτω πίνακες.

Πίνακας 4.1-1

Στρατηγική Ανάπτυξης της Περιφέρειας Αττικής για την ΠΠ 2014 – 2020				
Συσχέτιση Αναπτυξιακής Στρατηγικής με τους Στρατηγικούς Στόχους «ΑΤΤΙΚΗ 2020+»				
	Επίπεδα Στρατηγικής Αναπτυξιακής Προσαρμογής	ΣΣ-1	ΣΣ-2	ΣΣ-3
A	Αντίσταση – ελαχιστοποίηση του εύρους των αρνητικών οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης	X		X
B	Ανάκτηση επιπέδου Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας		X	X
Γ	Ανανέωση – Αλλαγή του Παγιωμένου Αναπτυξιακού Μοντέλου		X	
Δ	Αναπτυξιακός Αποπροσανατολισμός Παραγωγικών Δομών και Διευκολύνσεων	X	X	
Ε	Προσαρμογή στις νέες συνθήκες Παγκόσμιου και Ευρωπαϊκού Διαπεριφερειακού Ανταγωνισμού	X	X	X

Πίνακας 4.1-2

Στρατηγική Ανάπτυξης της Περιφέρειας Αττικής για την ΠΠ 2014 – 2020

Συσχέτιση Αναπτυξιακής Στρατηγικής με τους Προγραμματικούς Γενικούς Στόχους «ΑΤΤΙΚΗ 2020+»									
	Επίπεδα Στρατηγικής Αναπτυξιακής Προσαρμογής	ΓΣ-1	ΓΣ-2	ΓΣ-3	ΓΣ-4	ΓΣ-5	ΓΣ-6	ΓΣ-7	ΓΣ-8
A	Αντίσταση – ελαχιστοποίηση του εύρους των αρνητικών οικονομικών και κοινωνικών επιπτώσεων της κρίσης	X		X				X	X
B	Ανάκτηση επιπέδου Περιφερειακής Ανταγωνιστικότητας		X		X	X	X	X	X
Γ	Ανανέωση – Αλλαγή του Παγωμένου Αναπτυξιακού Μοντέλου			X	X	X		X	X
Δ	Αναπτυξιακός Αποπροσανατολισμός Παραγωγικών Δομών και Διευκολύνσεων				X	X	X	X	X
E	Προσαρμογή στις νέες συνθήκες Παγκόσμιου και Ευρωπαϊκού Διαπεριφερειακού Ανταγωνισμού	X	X	X	X	X	X	X	X

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Αττικής που τίθεται με το χαρακτηρισμό «**ΑΤΤΙΚΗ 2020+**», εκφράζεται σε Περιφερειακό επίπεδο με αναπτυξιακές πρωτοβουλίες και δράσεις, οι οποίες ως προς τις πηγές χρηματοδότησής τους, μπορούν να ομαδοποιηθούν στις ακόλουθες «στρατηγικές προσεγγίσεις»:

- Το **Περιφερειακό Σχέδιο Δράσης**, το οποίο χρηματοδοτείται από ίδιους (εθνικούς, τοπικούς) πόρους, περιλαμβάνει συμπληρωματικές προς την Πολιτική Συνοχής δράσεις, αξιοποιεί τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και τις αποκρατικοποιήσεις και, προσελκύει ιδιωτικές επενδύσεις, με έμφαση στις Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ).
- Τις **Τομεακές Αναπτυξιακές Πολιτικές**, οι οποίες χρηματοδοτούνται από το ΕΣΠΑ 2014-2020 και, γενικότερα, το σύνολο των ΕΔΕΤ 2014-2020.
- Την **Περιφερειακή Αναπτυξιακή Πολιτική (ΠΕΠ Αττικής 2014-2020)**, η οποία χρηματοδοτείται από το 2014-2020 και, συγκεκριμένα, από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ.
- Την **Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ)**, μέρος της οποίας χρηματοδοτείται επίσης από τους πόρους του ΠΕΠ Αττικής, συμπληρώνεται δε από τις αντίστοιχες παρεμβάσεις που σχεδιάζονται στο πλαίσιο του ΕΠΑΝΕΚ 2014-2020.

4.2 Το «περιεχόμενο» της Περιφερειακής Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής για την «Έξυπνη Εξειδίκευση»

Η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (RIS3) αποτελεί προσέγγιση η οποία στην ουσία διαπνέει το σύνολο του περιφερειακού αναπτυξιακού σχεδιασμού. Η Στρατηγική αυτή συμβάλει από τη μία πλευρά στη δημιουργία της αναγκαίας συνοχής των αναπτυξιακών στόχων της Περιφέρειας Αττικής και, από την άλλη, αντικατοπτρίζει καλύτερα τις ανάγκες των επιχειρήσεων και της περιφερειακής αγοράς εργασίας.

Η μέχρι σήμερα ανάλυση της Στρατηγικής Έξυπνης εξειδίκευσης της Αττικής, αναδεικνύει την ανάγκη υποστήριξης συγκεκριμένων «περιοχών δραστηριοτήτων», με έμφαση στην υποβοήθηση της ανάπτυξης και διάχυσης νέων τεχνολογιών και προϊόντων, δημιουργίας συνεργατικών δικτύων και νέας επιχειρηματικότητας. Συγκεκριμένα, προβλέπονται επτά (7) κύριοι τομείς παρέμβασης, ως εξής:

1. Χερσαίες και πλωτές μεταφορές
2. Ιατρικός Τουρισμός, Τουρισμός Ευεξίας και Φαρμακευτική βιομηχανία
3. Εναλλακτικός Τουρισμός.
4. Μικροηλεκτρονική, πληροφορική και εφαρμογές κινητής τηλεφωνίας
5. Δημιουργική οικονομία, μέσω της διασύνδεση με τον Πολιτισμό (π.χ. κόσμημα, ακριβή αντίγραφα, συντήρηση έργων, κινηματογράφος).
6. Εξειδικευμένα τρόφιμα και χαρακτηριστικά προϊόντα της Αττικής
7. Περιβαλλοντικές (καθαρές) τεχνολογίες (στις περιοχές RIS3), μεταξύ των οποίων και η βιομηχανική συμβίωση.

Αναπτύσσονται «συνδυασμοί» των ανωτέρω τομέων, όπως λ.χ. στη «Γαλάζια Οικονομία», μεταξύ των οποίων η πράσινη ναυτιλία, η δικτύωση των ΜΜΕ που ασχολούνται με τη ναυτιλία και τις θαλάσσιες δραστηριότητες (maritime cluster), η αξιοποίηση των νησιών της Περιφέρειας, η σύνδεση της γαλάζιας οικονομίας με τον τουρισμό και τις εναλλακτικές του μορφές που σχετίζονται με θαλάσσιες δραστηριότητες και τις προμήθειες και αναλώσιμα στον χώρο αυτό.

Στο πλαίσιο της ΠΣΕΕ αναπτύσσονται και εφαρμόζονται πιλοτικές εφαρμογές περιβαλλοντικής και ενεργειακής διαχείρισης των αστικών λειτουργιών, έξυπνα συστήματα μετακίνησης, διαβίωσης και τοπικής διοίκησης στην πόλη (Smart Living, Smart Mobile Apps, Smart Local Government, Smart Building, Smart Energy, Smart & Eco Mobility κ.λπ.), διαχείριση ροών επισκεπτών κ.λπ. Περιλαμβάνονται επίσης, ήπιες μορφές επιχειρηματικότητας με τη μορφή «smart city logistics», τα οποία συνδέονται με τη χρήση κοινών στόλων διανομής προϊόντων με τη χρήση πράσινων τεχνολογιών.

Στις εναλλακτικές και ανταγωνιστικές μορφές τουρισμού περιλαμβάνονται δράσεις στο yachting / κρουαζιέρα, στον καταδυτικό τουρισμό, δραστηριότητες «MICE» που αναδεικνύουν την

«μητροπολιτικότητα» της Αττικής, city-break και προϊόντα και υπηρεσίες διάχυσης της «βιωματικής» ταξιδιωτικής εμπειρίας στην Αθήνα, με έξυπνους μηχανισμούς και εργαλεία τύπου eWOM.

Οι ανωτέρω τομείς της ΠΣΕΕ συμπληρώνονται με καινοτόμες παρεμβάσεις στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας (e-inclusion) και της κοινωνικής καινοτομίας, στην ανάπτυξη πρότυπων εφαρμογών καταπολέμησης και πρόληψης των διαταραχών εθισμού στο Διαδίκτυο, ορθών πρακτικών και αριστείας στη χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, κινητοποίησης μηχανισμών κοινωνικής δικτύωσης (social engineering) κ.ο.κ.

Συμπερασματικά, οι τομείς παρέμβασης της ΠΣΕΕ αξιοποιούν το σύνολο σχεδόν των Θεματικών Στόχων του ΠΕΠ Αττικής.

4.3 Θεματικοί Στόχοι & Επενδυτικές Προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2014-2020

Οι Θεματικοί Στόχοι που επιλέγονται στο ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 για την εξυπηρέτηση της στρατηγικής της ΕΕ για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη και την επίτευξη οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής, με βάση το άρθρο 9 του Γενικού Κανονισμού των Ταμείων της νέας Προγραμματικής Περιόδου², είναι οι εξής:

- **Θ.Σ. 1:** Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας
- **Θ.Σ. 2:** Ενίσχυση της πρόσβασης σε ΤΠΕ και της χρήσης και ποιότητάς τους
- **Θ.Σ. 3:** Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)
- **Θ.Σ. 4:** Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους Τομείς
- **Θ.Σ. 5:** Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων
- **Θ.Σ. 6:** Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων
- **Θ.Σ. 7:** Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές
- **Θ.Σ. 8:** Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων
- **Θ.Σ. 9:** Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων

² Καν (ΕΕ) αριθμ 1303/2013 του Ευρ. Κοιν. & του Συμβ. της 17-12-2013 για τα ΕΔΕΤ της ΠΠ 2014-2020.

- **Θ.Σ. 10:** Επένδυση στην Εκπαίδευση, Κατάρτιση και Επαγγελματική Κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη Διά Βίου Μάθηση

Κάθε ένας από τους παραπάνω Θεματικούς Στόχους, λαμβάνοντας υπόψη τις προτεραιότητες της Περιφερειακής Στρατηγικής καθώς και της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, συνδέεται με συγκεκριμένη ή συγκεκριμένες Επενδυτικές Προτεραιότητες (όπως αυτές ορίζονται στους κανονισμούς των Ταμείων). Η αντιστοίχιση αυτή για το ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 αποτυπώνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 4.3-1: Αιτιολόγηση της επιλογής των Θεματικών Στόχων και των Επενδυτικών Προτεραιοτήτων

Αξονας Προτεραιότητας (ΑΠ)	Επιλεγμένος Θεματικός Στόχος	Επιλεγμένη Επενδυτική Προτεραιότητα
ΑΠ - 1	Θ.Σ. 1: Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	1.β. «Προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξη δεσμών και συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων R&D και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων & υπηρεσιών, μέσω ευφυούς εξειδίκευσης, καθώς και στήριξη της τεχνολογικής & εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής & πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής & διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής»
ΑΠ - 2	Θ.Σ. 2: Ενίσχυση της πρόσβασης σε ΤΠΕ και της χρήσης και ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης)	2.β «Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce) και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ» 2.γ. «Ενίσχυση εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση (e-government), ηλεκτρονική μάθηση (e-learning), ηλεκτρονική ένταξη (e-inclusion), τον ηλεκτρονικό πολιτισμό (e-culture) και την ηλεκτρονική υγεία (e-health)»
ΑΠ - 3	Θ.Σ. 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)	3.α «Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και την ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων (business incubators) 3.γ «Ενίσχυση της δημιουργίας και της επέκτασης των προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών» 3.δ «Στήριξη της ικανότητας ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές & διεθνείς αγορές & να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας»
ΑΠ - 4	Θ.Σ. 4: Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους Τομείς	4.β «Προαγωγή (προώθηση) της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις» 4.γ «Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές -συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων- και στον τομέα της στέγασης»

Αξονας Προτεραιότητας (ΑΠ)	Επιλεγμένος Θεματικός Στόχος	Επιλεγμένη Επενδυτική Προτεραιότητα
		4.ζ «Πρώθηση της χρήσης συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού με υψηλή απόδοση βάσει της ζήτησης για χρήσιμη θερμότητα»
ΑΠ - 5	Θ.Σ. 5: Προαγωγή (προώθηση) της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων	<p>5.α «Υποστήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασισζόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων»</p> <p>5.β «Προαγωγή (προώθηση) των επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών»</p>
ΑΠ - 6	Θ.Σ. 6: Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προαγωγή της αποδοτικής χρήσης των πόρων	<p>6.α «Πρώθηση επενδύσεων στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και, για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις»</p> <p>6.β «Πρώθηση επενδύσεων στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις»</p> <p>6.γ. «Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»</p> <p>6.ε «Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνηση και απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου»</p>
ΑΠ - 7	Θ.Σ. 7: Προαγωγή (προώθηση) των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των σημείων συμφόρησης σε υποδομές βασικών δικτύων (key network infrastructures)	<p>7.α «Στήριξη ενός πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών μέσω επενδύσεων στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)»</p> <p>7.β «Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υποδομές ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων»</p> <p>7.γ «Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων και των οδών εσωτερικής ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας»</p>

Αξονας Προτεραιότητας (ΑΠ)	Επιλεγμένος Θεματικός Στόχος	Επιλεγμένη Επενδυτική Προτεραιότητα
ΑΠ - 8	ΘΣ 8: Προαγωγή βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού	<p>8.iii «Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων, πολύ μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων»</p> <p>8.v «Προσαρμογή των εργαζόμενων των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές»</p>
ΑΠ - 9	Θ.Σ. 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων (ΕΚΤ)	<p>9.i «Ενεργός ένταξη με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας»</p> <p>9.ii «Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά»</p> <p>9.iii «Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών»</p> <p>9.iv: «Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος»</p> <p>9.v «Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση»</p>
ΑΠ - 10	Θ.Σ. 9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων (ΕΤΠΑ)	9.α «Επενδύσεις σε υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά στην κατάσταση στον τομέα της υγείας και προώθηση της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας»
ΑΠ - 11	Θ.Σ. 10: Επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση (ΕΤΠΑ)	10 «Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης»

4.4 Οι Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020

Με βάση τους επιλεχθέντες Θεματικούς Στόχους, τις συνδεδεμένες Επενδυτικές Προτεραιότητες καθώς και την προτεινόμενη από τους Κανονισμούς «λογική» του 1-1-1 (ήτοι 1 Θεματικός Στόχος – 1 Ταμείο – 1 Άξονας), οι Άξονες Προτεραιότητας του Προγράμματος διαμορφώνονται ως εξής:

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 1: Ενίσχυση των Μηχανισμών και των Επενδύσεων των ΜΜΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα και την Καινοτομία – Προώθηση της «ευφυούς εξειδίκευσης»

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-1 & της Ε.Π.-1.β που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στην αξιοποίηση της συγκέντρωσης του ερευνητικού δυναμικού στην Περιφέρεια Αττικής και σύνδεσης του με την παραγωγική βάση της Περιφέρειας
- Στην αναγκαιότητα αύξησης των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα στην Ε&Κ με στόχο την αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων / ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε κλάδους που ενσωματώνουν υψηλή τεχνολογία
- Στην αξιοποίηση συμπερασμάτων της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης για την κάλυψη των παρακάτω αναγκών:
 - Δικτύωση δημόσιων ερευνητικών υποδομών με ιδιωτικές πρωτοβουλίες στο χώρο της Ε&Κ (δημιουργία δικτύων και συστάδων επιχειρήσεων και ερευνητικών κέντρων)
 - Ενίσχυση επενδύσεων για την ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών
 - Υποστήριξη έρευνας και πειραματικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις
- Στην επίτευξη του εθνικού στόχου της Στρατηγικής Ευρώπης 2020 (αύξηση των δαπανών σε ΕΤΑ στο 1,2% του ΑΕΠ).

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 2: Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜΜΕ με τη χρήση ΤΠΕ

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-2 & των Ε.Π.-2.β & Ε.Π.-2.γ που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στην αύξηση της χρήσης ΤΠΕ στις επιχειρήσεις και στην προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου
- Στην αξιοποίηση συμπερασμάτων της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης για την κάλυψη των παρακάτω αναγκών:

- Ενσωμάτωση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ στις ΜΜΕ, ώστε να γίνουν περισσότερο ανταγωνιστικές και εξωστρεφείς
- Στήριξη της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης ΤΠΕ ιδίως στον τουρισμό, τον πολιτισμό και τη δημιουργική βιομηχανία, το εμπόριο, την ενέργεια και τα logistics
- Εστίαση της ανάπτυξης ΤΠΕ σε «έξυπνες» μεταφορές, σε «έξυπνες» εφαρμογές και τεχνολογίες της πόλης (smart-cities), στην ενσωμάτωση υπηρεσιών του ψηφιακού θεματολογίου στην καθημερινότητα του πολίτη, στην τουριστική προβολή και στη διαχείριση ροών επισκεπτών, μεταξύ των οποίων και των ειδικών ομάδων του πληθυσμού
- Ανάπτυξη και εφαρμογή Συστημάτων υποστήριξης της κοινωνικής ένταξης (e-inclusion) των ευπαθών ομάδων του Πληθυσμού και βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών στους εν δυνάμει ωφελουμένους και στις οικογένειές τους.

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-3 & των Ε.Π.-3.α, Ε.Π.-3.γ & Ε.Π.-3.δ που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στην ενθάρρυνση της καινοτόμου νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω δημιουργίας θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων
- Στη δημιουργία cluster επιχειρήσεων σε αναδυόμενους τομείς και κλάδους
- Στη δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων
- Στην αύξηση των συνεργαζόμενων επιχειρήσεων
- Στην αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλού μορφωτικού επιπέδου,
- Στην αξιοποίηση της επιχειρηματικής και επενδυτικής δυναμικής στην Περιφέρεια, σε συνδυασμό με στοχευμένες δράσεις της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης,
- Στη στήριξη της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση,
- Στην υποστήριξη της αριστείας και της διάδοσης νέων προϊόντων και υπηρεσιών, με έμφαση σε εταιρικά start-ups
- Στη δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης και μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων,
- Στη βελτίωση της παραγωγικότητας της εργασίας μέσω τεχνολογικού εκσυγχρονισμού,

- Στην επίλυση του προβλήματος ρευστότητας των επιχειρήσεων με την αξιοποίηση της χρήσης εναλλακτικών χρηματοδοτικών εργαλείων από τις ΜΜΕ της Περιφέρειας,
- Στη δημιουργία νέων και διασφάλιση της συνέχισης λειτουργίας υφιστάμενων ΜΜΕ,
- Στην αναδιάρθρωση της περιφερειακής οικονομίας με έμφαση στην ενίσχυση της μεταποίησης και την στροφή σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας,
- Στην αναβάθμιση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών
- Στον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας
- Στην ενίσχυση των επιχειρήσεων για την είσοδο τους σε νέες αγορές,
- Στη διεύρυνση της εξαγωγικής βάσης της περιφερειακής οικονομίας,
- Στην ενσωμάτωση της καινοτομίας, τεχνογνωσίας και συμμετοχής των ΜΜΕ σε διεθνή δίκτυα, με βάση την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης,
- Στην ωρίμανση και στήριξη βιώσιμων συνεργατικών σχηματισμών σε ζητήματα εξωστρέφειας, καινοτομίας και τοποθέτησης σε διεθνείς αγορές

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 4: Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης της χρήσης ΑΠΕ και της Συμπαραγωγής και Προώθηση Χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στις Αστικές Περιοχές

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-4 & των Ε.Π.-4.β, Ε.Π.-4.γ & Ε.Π.-4.ζ που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στη μείωση της εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου και του κόστους παραγωγής στις μεγάλες ενεργοβόρες βιομηχανίες και στη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των ΜΜΕ,
- Στην εξοικονόμηση ενέργειας σε Μεγάλες Επιχειρήσεις ή Συστάδες Επιχειρήσεων ή κοινές Επιχειρηματικές Υποδομές (Επιχειρηματικά Πάρκα, πρώην ΒΕΠΕ) και Άτυπες Βιομηχανικές Συγκεντρώσεις (Έξυπνη Εξειδίκευση),
- Στη διαχείριση των αστικών στερεών/υγρών αποβλήτων για την παραγωγή ενέργειας, σε όλο το φάσμα των τομέων παραγωγής στην Αττική,
- Στην επίτευξη του εθνικού στόχου της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για τη μείωση της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας.
- Στη συμμόρφωση με τις κοινοτικές οδηγίες για zero energy σε δημόσια κτίρια,
- Στην αξιοποίηση του γηρασμένου κτιριακού αποθέματος επαγγελματικής στέγης και οίκησης σε υποβαθμισμένες περιοχές εφαρμογής Ολοκληρωμένων Χωρικών Επενδύσεων,

- Στην ενεργειακή αναβάθμιση των μεγάλων κτιριακών υποδομών της Αττικής (Νοσοκομεία, Σχολικά Συγκροτήματα, Δημοτικά κτίρια κ.λπ.) χαμηλής ενεργειακής απόδοσης.
- Στην αξιοποίηση της χρήσης συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού υψηλής απόδοσης σε μεγάλες βιομηχανικές εγκαταστάσεις, κτιριακά συγκροτήματα (Νοσοκομειακές, άλλες Μονάδες της Αττικής). βιομηχανικές συγκεντρώσεις κ.λπ.),
- Στην εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Κεκτημένου και Εθνικών Στρατηγικών σε Περιφερειακό Επίπεδο (Εφαρμογή Οδηγιών 2009/28/ΕΚ, 2010/75/ΕΕ, 2012/27/ΕΕ, μείωση εκπομπών SO₂, NO_X και σωματιδίων από Μεγάλες Εγκαταστάσεις Καύσης, Εθνικό Σχέδιο Κατανομής Δικαιωμάτων Εκπομπών κ.λπ.),
- Στην επίτευξη του εθνικού στόχου της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για την αύξηση της συμμετοχής των ΑΠΕ στο 20% της μεικτής κατανάλωσης ενέργειας.

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 5: Προώθηση της Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, καθώς και της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-5 & των Ε.Π.-5.α & Ε.Π.-5.β που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στη μείωση του κινδύνου και των επιπτώσεων των δασικών πυρκαγιών και των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον.
- Στην άρση των αυξημένων κινδύνων από πλημμύρες στην Περιφέρεια – ανάγκη εκτέλεσης στοχευμένων αντιπλημμυρικών υποδομών.
- Στην εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης φυσικών καταστροφών και πλημμυρών και ενίσχυσης των μηχανισμών πολιτικής προστασίας
- Στην εφαρμογή των Ευρωπαϊκών και των Εθνικών Στρατηγικών για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.
- Στην εφαρμογή Σχεδίων Διαχείρισης Ειδικών Κινδύνων
- Στην προστασία του Θαλασσιού Περιβάλλοντος της Αττικής.

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 6: Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-6 & των Ε.Π.-6.α, Ε.Π.-6.β, Ε.Π.-6.γ & Ε.Π.-6.ε που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στην εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Περιβαλλοντικού Κεκτημένου και των Εθνικών Στρατηγικών στον Τομέα των Απορριμμάτων σε Περιφερειακό Επίπεδο (Εφαρμογή Οδηγιών 2008/98/ΕΚ, 94/62/ΕΚ, 1999/31/ΕΚ, Οδηγίες που σχετίζονται με την αποδοτική χρήση των Πόρων. ΕΣΔΑ, ΠΕΣΔΑ Αττικής και της Αιρεσιμότητας που σχετίζεται με τα απορρίμματα).

- Στην εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Περιβαλλοντικού Κεκτημένου και των Εθνικών Στρατηγικών στον Τομέα των Υδάτων (Οδηγίες 2000/60 και 91/271, λοιπές Οδηγίες για ειδικά θέματα, Σχέδιο Διαχείρισης λεκανών απορροής, καθώς και της Αιρεσιμότητας που σχετίζεται με τα ύδατα).
- Στην ολοκλήρωση των εγκαταστάσεων ΕΕΛ μείζονος σημασίας και στοχευμένη συμπλήρωση, «πύκνωση» και αναβάθμιση δικτύων αποχέτευσης.
- Στην επαναχρησιμοποίηση του νερού του ΚΕΛ Ψυττάλειας
- Στην ανάγκη ανάδειξης πολιτιστικών πόλων και αναβάθμισης τουριστικών υποδομών για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της Αττικής ως τόπου διαβίωσης, αναψυχής και άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Στην ολοκλήρωση βασικών πολιτιστικών υποδομών που εξυπηρετούν την ανάγκη αναβάθμισης της Αθήνας ως αναγνωρισμένου διεθνώς τουριστικού προορισμού πολλαπλών ενδιαφερόντων.
- Στην ανάγκη βελτίωσης και αναζωογόνησης του Αστικού Περιβάλλοντος σε περιοχές που παρατηρούνται μείζονες δημογραφικές, περιβαλλοντικές, κλιματικές, κοινωνικές, οικονομικές προκλήσεις, με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής, την άρση του φαινομένου αστικής εγκατάλειψης, την προσέλκυση τουριστικών ροών και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.
- Στην εφαρμογή του Ευρωπαϊκού Περιβαλλοντικού Κεκτημένου και των Εθνικών Στρατηγικών στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον, τη χωροταξία και το τοπίο (Οδηγίες 2008/50/ΕΚ, 2004/107/ΕΚ, ΙΕΔ (2010/75, 2002/49/ΕΚ, Ν. 3827/2010, Ν.2742/99, σχετικές Αιρεσιμότητες, νέες ευρωπαϊκές πολιτικές κ.λπ.)

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 7: Ενίσχυση της Περιφερειακής Κινητικότητας και των Πολυτροπικών Μεταφορικών Συνδέσεων της Περιφέρειας Αττικής

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-7 & των Ε.Π.-7.α, Ε.Π.-7.β & Ε.Π.-7.γ που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στην αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο Ευρωπαϊκό λιμενικό σύστημα. Βελτίωση υποδομών κρουαζιέρας για την ανάπτυξη του home-porting και της καλύτερης εξυπηρέτησης των κρουαζιεροπλοίων στην Αττική,
- Στην ολοκλήρωση του συστήματος συνδυασμένων μεταφορών με στόχο τη διαλειτουργικότητα των συστημάτων μεταφορών στην Αττική.
- Στη στοχευμένη αναβάθμιση επιλεγμένων περιφερειακών οδικών αξόνων, όπως είναι οι συνδεδεμένοι με τα διευρωπαϊκά οδικά δίκτυα, είτε οδικών αξόνων σε περιοχές με σημαντική βιομηχανική δραστηριότητα με στόχο την αποσυμφόρησή τους, είτε αξόνων εν γένει που οδηγούν τόσο σε υφιστάμενες όσο και σε αναδυόμενες τουριστικές περιοχές συμβάλλοντας και στην βελτίωση της ελκυστικότητάς τους,

- Στη βελτίωση της Οδικής Ασφάλειας.

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 8: Προαγωγή της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξης της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-8 και των Ε.Π.-8.iii & Ε.Π.-8.v που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ και αποσκοπούν:

- Στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και απασχόλησης,
- Στην επίτευξη του εθνικού στόχου της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 για την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης,
- Στην εξυπηρέτηση της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης
- Στην προσαρμογή των εργαζομένων και των επιχειρήσεων στην μεταστροφή του αναπτυξιακού προτύπου της Περιφέρειας προς διεθνώς ανταγωνιστικούς κλάδους,
- Στην προσαρμογή των δεξιοτήτων των εργαζομένων για την αξιοποίηση των ΤΠΕ,
- Στην εξυπηρέτηση της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 9: Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-9 & των Ε.Π.-9.i, Ε.Π.-9.ii, Ε.Π.-9.iii, Ε.Π.-9.iv & Ε.Π.-9.v που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ και αποσκοπούν:

- Στη μείωση των επιπτώσεων της αύξησης του ποσοστού του πληθυσμού που αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της φτώχειας (μακροχρόνια άνεργοι, νοικοκυριά χωρίς κανέναν εργαζόμενο, μέλη πολύτεκνων οικογενειών με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, γυναίκες/μητέρες θύματα κακοποίησης και μονογονεϊκές οικογένειες), με στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση και την προώθηση στην απασχόληση,
- Στην ενδυνάμωση και αξιοποίηση των εταιρικών σχέσεων για την προώθηση παρεμβάσεων ενεργητικής ένταξης των ευπαθών ομάδων,
- Στη βελτίωση της επιχειρησιακής, λειτουργικής και οργανωτικής διάρθρωσης των Δομών και των παρεχόμενων υπηρεσιών παροχής κοινωνικής φροντίδας, και αντιμετώπισης φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού διαχωρισμού,
- Στην επίτευξη του εθνικού στόχου της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 (μείωση αριθμού ατόμων σε κατάσταση φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού)
- Σε στοχευμένες παρεμβάσεις για την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των Ρομά,
- Στην ομαλή ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών που αιτούνται άσυλο στην Χώρα,

- Στην επίτευξη του εθνικού στόχου της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 (μείωση του αριθμού ατόμων σε κατάσταση φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού)
- Στην ενσωμάτωση της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης και εξειδίκευσή της σε περιφερειακό επίπεδο
- Στην καταπολέμηση των διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών των Ευάλωτων και Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας (με έμφαση στους ΑΜΕΑ, εξαρτημένους, σε Νοικοκυριά χωρίς κανέναν εργαζόμενο, εργαζόμενους με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, ανασφάλιστους κ.λπ.), με στόχο την κοινωνική ενσωμάτωση και την προώθηση στην απασχόληση
- Στη βελτίωση της προσβασιμότητας σε υπηρεσίες υγείας των ανασφάλιστων πολιτών καθώς και των πολιτών που ζουν κάτω από το όριο της φτώχειας
- Στη βελτίωση της προσβασιμότητας σε κοινωνικές υπηρεσίες του πληθυσμού που ανήκει σε ευάλωτες, ειδικές και λοιπές ομάδες στόχου στην Περιφέρεια Αττικής
- Στη δημιουργία δικτύου ασφαλείας σε τοπικό επίπεδο για την παροχή υπηρεσιών υγείας και λοιπών κοινωνικών υπηρεσιών σε πολίτες που μένουν εκτός, τόσο του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, όσο και της προνοιακής κάλυψης ασθένειας (βιβλιάριο απορίας),
- Στην ενίσχυση του συστήματος κοινωνικής προστασίας σε περιφερειακό επίπεδο
- Στην ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας με την αξιοποίηση χρηματοδοτικών και άλλων εργαλείων και μηχανισμών στήριξης σε τοπικό επίπεδο
- Στην προώθηση της απασχόλησης των ληπτών υπηρεσιών ψυχικής υγείας (επέκταση του θεσμού των Κοι.Σ.Π.Ε., μέσω της χρηματοδοτικής στήριξης νέων και επέκτασης των υπαρχόντων Κοι.Σ.Π.Ε., με νέες δραστηριότητες)

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 10: Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοιχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας – Στήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-9 και των Ε.Π.-9.α & Ε.Π.-9.γ που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στη μείωση των ανισοτήτων στην παροχή υπηρεσιών υγείας σε τοπική κλίμακα: συμπλήρωση/βελτίωση και λειτουργική διασύνδεση υποδομών πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας φροντίδας υγείας (αναβάθμιση Κέντρων Υγείας και Περιφερειακών Ιατρείων, ειδικός εξοπλισμός, δικτύωση με Νοσοκομεία κ.λπ.)
- Στην ανάγκη παροχής προηγμένων υπηρεσιών υγείας και πρόνοιας (όπως υπηρεσίες τηλε-ιατρικής, τηλε-διάγνωσης)
- Στη συμπλήρωση / αναβάθμιση υποδομών κοινωνικής φροντίδας σε υποβαθμισμένες περιοχές με αυξημένη παρουσία / συγκέντρωση ευπαθών ομάδων

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 11: Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Υποδομών Εκπαίδευσης

Στον Άξονα περιλαμβάνονται παρεμβάσεις στο πλαίσιο του Θ.Σ.-10 & της Ε.Π.-10 που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ και αποσκοπούν:

- Στην κάλυψη των αναγκών αναφορικά με τη βελτίωση των δομών και των συνθηκών της παρεχόμενης εκπαίδευσης και κατάρτισης στην Αττική
- Στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης των μαθητών σε ποιοτικές υποδομές εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 12: Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΤΠΑ

Στον Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται δράσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΤΠΑ.

Ειδικότερα, ο εν λόγω Άξονας Προτεραιότητας αφορά στην Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος για το ΕΤΠΑ και καλύπτει την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την αξιολόγηση και τους ελέγχους καθώς και την απαραίτητη ενημέρωση και δημοσιότητα των παρεμβάσεων του Ταμείου.

Άξονας Προτεραιότητας (ΑΠ) 13: Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΚΤ

Στον Άξονα Προτεραιότητας περιλαμβάνονται δράσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ.

Ειδικότερα, ο εν λόγω Άξονας Προτεραιότητας αφορά στην Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος για το ΕΚΤ και καλύπτει την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την αξιολόγηση και τους ελέγχους καθώς και την απαραίτητη ενημέρωση και δημοσιότητα των παρεμβάσεων του Ταμείου.

4.5 Αιτιολόγηση της Χρηματοδότησης

Η χρηματοδοτική κατανομή των διαθέσιμων πόρων ανά Θεματικό Στόχο από τα ΕΔΕΤ (ΕΤΠΑ & ΕΚΤ) στο ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 γίνεται υπό το πρίσμα των ακόλουθων δεδομένων:

- I. Της αναγκαιότητας τήρησης των δεσμεύσεων για την συγκέντρωση των πόρων σε συγκεκριμένους Θεματικούς Στόχους με βάση τις υποχρεώσεις που απορρέουν από το κανονιστικό πλαίσιο (συγκέντρωση των πόρων στους Θ.Σ. 1 έως και Θ.Σ. 4 για το ΕΤΠΑ και στις κατανομές ανά Επενδυτική Προτεραιότητα (ΕΠ) του ΕΚΤ (80% των πόρων του ΕΚΤ σε πέντε ΕΠ).
- II. Σημαντικό τμήμα των πόρων των ΕΔΕΤ (ΕΤΠΑ – ΕΚΤ) για τις ανεπτυγμένες περιφέρειες (Αττική, Ν. Αιγαίο), που ανέρχονται συνολικά σε 2,4 δ€ με βάση την αρχιτεκτονική του ΣΕΣ 2014-2020, κατανέμεται προς υλοποίηση στο τομεακό σκέλος (59%). Συνολικά, οι πόροι του ΠΕΠ αντιπροσωπεύουν το 40% των πόρων του ΕΤΠΑ και το 31% των πόρων του ΕΚΤ που διατίθενται για τις ανεπτυγμένες Περιφέρειες την περίοδο 2014-2020.
- III. Την εκχώρηση πόρων του Ταμείου Συνοχής συνολικού ύψους ~192 Μ€ για την κάλυψη των πιστικών υποχρεώσεων του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου στη διαχείριση των υγρών αποβλήτων, αφού στην Αττική δεν έχουν καλυφθεί οι αντίστοιχες υποχρεώσεις σε οικισμούς Β' κατηγορίας.
- IV. Τις δυνατότητες που διαθέτουν οι φορείς της Περιφέρειας για τον προγραμματισμό δράσεων για την ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας, τις ΤΠΕ και την προώθηση της Έρευνας - Τεχνολογίας - Καινοτομίας (Ε-Τ-Κ),
- V. Την οξύτητα των επιπτώσεων της κρίσης με την εκτίναξη της ανεργίας και την αύξηση του ποσοστού του πληθυσμού που αντιμετωπίζει τον κίνδυνο της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού,
- VI. Την τρωτότητα της Αττικής στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής (συχνότητα και ένταση δασικών πυρκαγιών και πλημμυρών),
- VII. Την επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος από τη συγκέντρωση πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων.

Η κατανομή των πόρων ανά Θεματικό Στόχο διαμορφώνεται ως εξής :

Στο **Θ.Σ. 1** κατανέμεται το **2,7%** των πόρων του ΠΕΠ στοχευμένα στην ΕΠ 1.β. Οι πόροι θα διατεθούν για την ενίσχυση της διασύνδεσης μεταξύ επιχειρήσεων με ερευνητικά ιδρύματα και την προώθηση επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών μέσω της Ε-Τ-Κ. Βασικός αποδέκτης των ενισχύσεων θα είναι οι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς που προκύπτουν από την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ).

Στο **Θ.Σ. 2** κατανέμεται το **3,6%** των πόρων του ΠΕΠ με το μεγαλύτερο ποσοστό να διατίθεται στην χρηματοδότηση ιδιωτικών επενδύσεων (ΕΠ 2.β) για την αξιοποίηση των ΤΠΕ ιδιαίτερα για την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου. Στην ΕΠ 2.γ θα διατεθεί μικρό τμήμα των πόρων για την ενίσχυση δράσεων που σχετίζονται με τις αστικές μεταφορές, τον πολιτισμό και την κοινωνική ενσωμάτωση.

Στο **Θ.Σ. 3** κατανέμεται το **11,8%** των πόρων του ΠΕΠ με την έμφαση να δίδεται στις ΕΠ 3.γ και 3.δ. Βασικός αποδέκτης των ενισχύσεων θα είναι οι ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση και στον τουρισμό, με στόχο την προώθηση clusters και την ενίσχυση της εξωστρέφειας.

Στο **Θ.Σ. 4** κατανέμεται το **7%** των πόρων του ΠΕΠ με την έμφαση να δίδεται στην ΕΠ 4.γ, λόγω της υψηλής συγκέντρωσης δημοσίων κτιρίων στην Αττική. Δεύτερη σε χρηματοδοτική βαρύτητα είναι η ΕΠ 4.β για την προώθηση ιδιωτικών επενδύσεων σε επιλεγμένες κατηγορίες επιχειρήσεων και με γνώμονα την ταυτόχρονη εξυπηρέτηση των στόχων για την κλιματική αλλαγή αλλά και τη μείωση του ενεργειακού κόστους των επιχειρήσεων.

Στο **Θ.Σ. 5** κατανέμεται το **8,5%** των πόρων του ΠΕΠ με την έμφαση να δίδεται στη δημιουργία ενός επαρκούς πλέγματος αντιπλημμυρικής προστασίας και αντιμετώπισης των οξυμένων κινδύνων από την εκδήλωση δασικών πυρκαγιών (ΕΠ 5.α).

Στο **Θ.Σ. 6** κατανέμεται το **13,9%** των πόρων του ΠΕΠ που, σε συνδυασμό με τους πόρους του Ταμείου Συνοχής, στοχεύουν στην εναρμόνιση της διαχείρισης των αποβλήτων (υγρών και στερεών) με το Ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο (ΕΠ 6.α & 6β). Με την αξιοποίηση της ΕΠ 6.ε στοχεύεται η αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων αστικών περιοχών, μέσω της εφαρμογής θεματικών ΟΧΕ, στο πλαίσιο της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης. Τέλος, με την υλοποίηση της ΕΠ 6.γ προωθείται η ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας.

Στο **Θ.Σ. 7** κατανέμεται το **15%** των πόρων του ΠΕΠ με στόχο την προώθηση των καθαρών αστικών μεταφορών (η ολοκλήρωση του δικτύου των καθαρών αστικών μεταφορών θα γίνει συνδυαστικά με το ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ) αλλά και την αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο σύστημα λιμένων κρουαζιέρας της Νοτιανατολικής Μεσογείου. Προτεραιότητα δίνεται στις ΕΠ 7.α και 7.γ, ενώ οι πράξεις που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο της ΕΠ 7.β σχετίζονται κυρίως με τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας.

Στο **Θ.Σ. 8** κατανέμεται το **1,9%** των πόρων του ΠΕΠ, με στόχο την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (start-ups) και της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές, ώστε να καταστούν περισσότερο εξωστρεφείς και ανταγωνιστικές, ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ. Προτεραιότητα δίνεται στην ΕΠ 8.iii, με στόχο την ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης, επιχειρηματικότητας και δημιουργίας επιχειρήσεων.

Στο **Θ.Σ. 9** κατανέμεται το **29,6%** των πόρων του ΠΕΠ (7,8% των πόρων του ΕΤΠΑ και 91%, ήτοι το σύνολο σχεδόν, των πόρων του ΕΚΤ), όντας ο σημαντικότερος από πλευράς χρηματοδοτικής βαρύτητας Θ.Σ. του ΠΕΠ. Η ένταση των προβλημάτων που έχει δημιουργήσει η αλματώδης αύξηση της ανεργίας, η συγκέντρωση μεταναστών και η υπερβολική επιβάρυνση των κοινωνικών υποδομών σε σημαντικό αριθμό πολεοδομικών ενοτήτων, η αξιοποίηση των

δυνατοτήτων που παρέχει η κοινωνική οικονομία, η ενεργοποίηση της Αυτοδιοίκησης και του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου για την άμβλυση των επιπτώσεων της κρίσης και η αναγκαιότητα διασφάλισης της κοινωνικής συνοχής, συνηγορούν στην επιλογή της αυξημένης χρηματοδότησης του Θ.Σ. Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων του ΕΤΠΑ, υποστηρίζονται στοχευμένες υποδομές υγείας, κοινωνικές υποδομές.

Στο **Θ.Σ. 10** κατανέμεται το **5,9%** του ΠΕΠ με την προτεραιότητα να δίνεται στην κάλυψη των αυξημένων αναγκών για τη δημιουργία νηπιαγωγείων, την αναβάθμιση υφιστάμενων σχολικών μονάδων ιδιαίτερα σε υποβαθμισμένες περιοχές, τον εκσυγχρονισμό των δομών τεχνικής εκπαίδευσης και Δια Βίου μάθησης (ΕΤΠΑ).

Συμπερασματικά, η χρηματοδοτική κατανομή του ΠΕΠ σε Θεματικούς Στόχους είναι σχεδόν ισομερώς κατανεμημένη στους τρεις πυλώνες της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 και απόλυτα συμβατή με τον αναπτυξιακό σχεδιασμό της Χώρας, όπως αυτός αποτυπώνεται στο ΣΕΣ 2014 -2020.

Σε **δράσεις Τεχνικής Βοήθειας** θα κατανεμηθεί το **1,88%** των πόρων του Προγράμματος με προτεραιότητα στην ενίσχυση των ικανοτήτων των Δικαιούχων αλλά και στην αναβάθμιση των μηχανισμών παρακολούθησης – αξιολόγησης των δράσεων.

Σημειώνεται ότι οι δράσεις για τον εκσυγχρονισμό της Δημόσιας Διοίκησης (Θ.Σ. 11), θα χρηματοδοτηθούν αποκλειστικά από τα Τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.

4.7 Σύνδεση της Περιφερειακής με την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική στο πλαίσιο της νέας Προγραμματικής Περιόδου

Η Περιφέρεια Αττικής επηρεάζει καταλυτικά το οικονομικό περιβάλλον της Χώρας, από πλευράς επιχειρηματικών, επενδυτικών, παραγωγικών χρηματοοικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων, πολιτιστικών και εκπαιδευτικών υποδομών, υποδομών μεταφορών, παραγωγικής διάρθρωσης, ικανού και εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και επενδύσεων και επιδόσεων σε καινοτομία και τεχνολογίες αιχμής.

Η Αττική καθόλη την δεκαετία του 2000 και μέχρι την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης αναπτύσσεται με ταχύτερους ρυθμούς τόσο από τους αντίστοιχους εθνικούς όσο και της ΕΕ, βελτιώνοντας συνεχώς τη σχετική της θέση ως προς τη συμβολή του Περιφερειακού στο εθνικό ΑΕΠ. Η Αττική παράγει το 48% του συνολικού ΑΕΠ και της συνολικής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) της Χώρας και το 0,86% της ΕΕ27, ενώ το κ.κ. ΑΕΠ της Περιφέρειας το 2011 αντιστοιχούσε στο 107% του ΑΕΠ των 27³.

Η Αττική έχει πληγεί από την κρίση σε μεγαλύτερο βαθμό από όσο οι υπόλοιπες Περιφέρειες της Χώρας, όπως αποτυπώνεται στην ραγδαία πτώση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ που το πρώτο έτος της κρίσης (το 2008) ανερχόταν στο 122% του ΑΕΠ της ΕΕ των 27 αλλά και στην εκτίναξη του ποσοστού της ανεργίας (από 7,30% το 2008 σε 28,20% το 2012) και, την συνακόλουθη μείωση του ποσοστού απασχόλησης (63,4% το 2008, 51,7% το 2012). Στην Αττική συγκεντρώνεται το 39,8% των ανέργων της Χώρας. Από αυτούς, 350.000 είναι μακροχρόνια άνεργοι και 155.000 είναι νέοι. Αντίστοιχα προβλήματα καταγράφονται στις μειώσεις των οικογενειακών εισοδημάτων, στις επιδόσεις των επιχειρήσεων, στο εμπόριο, στη μείωση των ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου κ.λπ.

Παρόλα αυτά, η Περιφέρεια Αττικής διαθέτει την απαραίτητη δυναμική ώστε να καταστεί η σημαντικότερη Ευρωπαϊκή Μητρόπολη στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου αφού βελτιώνονται⁴ βαθμιαία μέσω της εφαρμογής του Προγράμματος Σταθερότητας αλλά και του Εθνικού Προγράμματος Μεταρρυθμίσεων μια σειρά καθοριστικών παραγόντων για την ανταγωνιστικότητα όπως η Μακροοικονομική Σταθερότητα, το επιχειρηματικό περιβάλλον, η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, η ποιότητα των Διοικητικών ρυθμίσεων, η καταπολέμηση της Διαφθοράς και η αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας.

Σύμφωνα με την κατάταξη των ευρωπαϊκών περιφερειών με βάση τις επιδόσεις της περιφερειακής ανταγωνιστικότητας (RCI 2013), η Αττική κατατάσσεται στην 174η θέση ανάμεσα σε 262 Ευρωπαϊκές Περιφέρειες. Σημειώνεται ότι έπεται στην σχετική κατάταξη η Κεντρική Μακεδονία (238η) και ακολουθούν οι λοιπές Περιφέρειες. Οι καλύτερες «επιδόσεις» της Αττικής στηρίζονται στο μέγεθος της αγοράς (64η θέση), στις υποδομές (111η) και στο επίπεδο της εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης (142η). Ανάμεσα στις χειρότερες επιδόσεις

³ Eurostat Περιφερειακοί οικονομικοί Λογαριασμοί

⁴ Εξωγενών ως προς το πεδίο παρεμβάσεων του ΠΕΠ

της Περιφέρειας σημειώνονται η αποτελεσματικότητα της αγοράς εργασίας (227η) και η τεχνολογική ετοιμότητα (218η).

Με βάση την προβλεπόμενη κατάταξη των Περιφερειών της Ευρώπης (Γενικός Κανονισμός ΕΕ 1303/17-12-2013), η Αττική κατατάσσεται στις επιλέξιμες προς ενίσχυση Περιφέρειες ως «ανεπτυγμένη περιφέρεια» (More Developed – MD).

Η Αθήνα εντάσσεται επίσης στις «κύριες» Ευρωπαϊκές Μητροπόλεις και συγκεκριμένα στον «Τύπο 3», στον οποίο συμπεριλαμβάνεται με 20 Μητροπόλεις, μεταξύ των οποίων το Βερολίνο, η Μαδρίτη, το Μόναχο, το Μιλάνο και το Άμστερνταμ. Σε αντίθεση με την Αττική οι Μητροπόλεις αυτές διακρίνονται από την ισχυρή τους θέση στους Κόμβους Μεταφορών του ευρωπαϊκού χώρου, από την ύπαρξη υπηρεσιών αιχμής και ειδίκευση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, την εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων, την ύπαρξη πανεπιστημιακών πόλων και επιστημονικών πάρκων. Αναπτύσσουν επίσης έντονη δραστηριότητα σε τομείς όπως εκθέσεις, συνέδρια, πολιτιστικές – δημιουργικές λειτουργίες και στον Τουρισμό (MICE), συνδυάζονται δε με υπηρεσίες μεταφορών (με έμφαση στις θαλάσσιες μεταφορές και στα Logistics), την ανάπτυξη παραγωγικών δραστηριοτήτων (KETs), την προώθηση της επιχειρηματικής ανακάλυψης και της εφαρμοσμένης καινοτομίας και την ανάπτυξη δικτύων διάδοσης νέων τεχνολογιών, διαμορφώνοντας ένα στρατηγικό πλαίσιο με ομοειδή χαρακτηριστικά σε ευρωπαϊκή και διεθνή κλίμακα.

Το «μίγμα» αυτών των χαρακτηριστικών, σε συνδυασμό με λειτουργίες εξωστρέφειας και στοχευμένες πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις έξυπνης εξειδίκευσης (smart specialization), δημιουργούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των Περιφερειών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Το ζητούμενο στην αναπτυξιακή πορεία της Αττικής με χρονικό ορίζοντα το 2020 αποτελεί η στρατηγική υιοθέτηση ενός μοναδικού μίγματος αναπτυξιακών μεταβλητών και παραμέτρων, ώστε να μπορέσει η περιφερειακή οικονομία όχι μόνο να ανακάμψει, αλλά και να τεθεί με γρήγορους ρυθμούς σε μια δυναμική και βιώσιμη αναπτυξιακή τροχιά.

Είναι δεδομένο ότι η πρώτιστη προτεραιότητα για το ΠΕΠ Αττικής 2014 -2020 είναι η επανεκκίνηση της οικονομίας με την επίτευξη θετικών ρυθμών ανάπτυξης μετά από την εξαετή περίοδο ύφεσης και η δημιουργία θέσεων εργασίας για την μείωση των ποσοστών ανεργίας που είναι αναγκαία και ικανή συνθήκη για την μείωση της φτώχειας και την διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Στην βασική αυτή επιλογή θα συνδράμουν οι σχεδιαζόμενες στρατηγικές επενδύσεις μέσω και του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων (Ελληνικό, Αστέρας Βουλιαγμένης, επέκταση των εμπορευματικών υποδομών του λιμένα Πειραιά) αλλά και οι παρεμβάσεις των Τομεακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων.

Η περιφερειακή αναπτυξιακή στρατηγική χαρακτηρίζεται ως «ταυτόσημη» με την αντίστοιχη εθνική στρατηγική για την νέα Προγραμματική Περίοδο, στο πλαίσιο της οποίας προωθείται η «στροφή» σε ένα «νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα που θα είναι στηριγμένο στις δυνατότητες της Χώρας και στην εξειδίκευση και τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των Περιφερειών της».

Το αναπτυξιακό όραμα της Χώρας εξειδικεύεται πέντε εθνικούς Στρατηγικούς Στόχους (ΣΣ), ισοδύναμους με τις Κύριες «Χρηματοδοτικές Προτεραιότητες» (ΧΠ), ως εξής:

- **ΧΠ-1:** Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων (ιδιαίτερα των ΜΜΕ), μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.
- **ΧΠ-2:** Ανάπτυξη και αξιοποίηση ικανοτήτων ανθρώπινου δυναμικού – ενεργός κοινωνική ενσωμάτωση.
- **ΧΠ-3:** Προστασία του περιβάλλοντος – μετάβαση σε μία οικονομία φιλική στο περιβάλλον.
- **ΧΠ-4:** Ανάπτυξη – εκσυγχρονισμός – συμπλήρωση υποδομών για την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη.
- **ΧΠ-5:** Βελτίωση της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Η αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Αττικής αξιοποιεί άμεσα τις τέσσερις από τις πέντε ΧΠ, προϋποθέτει δε την πραγματοποίηση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων, ιδίως στα πεδία της πολυεπίπεδης διακυβέρνησης και της απλοποίησης του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, οι οποίες συντελούνται σε τομεακό (εθνικό) επίπεδο.

Στην αναπτυξιακή στρατηγική της Περιφέρειας Αττικής εντάσσεται επίσης η ανάπτυξη και εμπάθυνση των Εταιρικών Σχέσεων, οι οποίες κωδικοποιούνται με βάση τον Ευρωπαϊκό Κώδικα Δεοντολογίας για την Εταιρική Σχέση (ECCP). Θα προωθηθεί η ανάπτυξη μηχανισμών κοινωνικής διαβούλευσης και δικτύωσης των τοπικών εταιριών σε ένα ενιαίο «Μητρώο».

Η αναπτυξιακή στρατηγική του νέου ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 περιλαμβάνει στοχευμένες περιφερειακά αναπτυξιακές πολιτικές στους ΧΠ-1 έως ΧΠ-Σ4. Τομεακές παρεμβάσεις, είτε με οριζόντια εφαρμογή, είτε και με χωρική εξειδίκευση στην Αττική, αποκρατικοποιήσεις και αξιοποίηση ακινήτων του Δημοσίου και, διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις συμπληρώνουν πρακτικά και δημιουργικά τις παρεμβάσεις του ΠΕΠ Αττικής, διαμορφώνοντας ένα συνολικό αναπτυξιακό και διαρθρωτικό αποτέλεσμα.

Αν και οι παρεμβάσεις βελτίωσης της θεσμικής επάρκειας και της αποτελεσματικότητας της Δημόσιας Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, οριοθετούνται στην ΧΠ-5, και χρηματοδοτούνται σχεδόν αποκλειστικά από το αντίστοιχο τομεακό πρόγραμμα στη νέα περίοδο, αποτελούν κρίσιμο πεδίο ανάπτυξης και εφαρμογής πολιτικών και δράσεων που εξυπηρετούν την στρατηγική του ΠΕΠ Αττικής.

4.8 Συνοπτική Περιγραφή Διαδικασίας Σχεδιασμού στο Πλαίσιο της Εταιρικής Σχέσης

Κατά τη διαδικασία σχεδιασμού του ΠΕΠ Αττικής, οργανώνεται η «Εταιρική Σχέση» με τις αρμόδιες περιφερειακές και τοπικές αρχές, τους οικονομικούς και κοινωνικούς εταίρους, καθώς και σχετικούς φορείς που εκπροσωπούν την κοινωνία των πολιτών, συμπεριλαμβανομένων των περιβαλλοντικών εταιρών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και φορέων που είναι υπεύθυνοι για την προώθηση της κοινωνικής ένταξης, της ισότητας των φύλων και την καταπολέμηση των διακρίσεων.

Ειδικότερα και, σύμφωνα με το άρθρο 5 του Γενικού Κανονισμού 1303/17-12-2013, προβλέπεται η διαμόρφωση ενός «κοινού» Ευρωπαϊκού Κώδικα Δεοντολογίας για την «Εταιρική Σχέση»⁵, με βάση τον οποίο καλούνται τα Κράτη - Μέλη να προχωρήσουν στις διαδικασίες σχεδιασμού, αλλά να τον «υιοθετήσουν» και κατά την εφαρμογή του ΕΣΠΑ 2014-2020 και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της νέας Προγραμματικής Περιόδου.

Στην φάση της κατάρτισης του νέου Περιφερειακού Επιχειρησιακού Προγράμματος της Αττικής 2014-2020, δρομολογούνται οι διαδικασίες για την ενσωμάτωση των απαιτήσεων του Ευρωπαϊκού Κώδικα Δεοντολογίας για την Εταιρική Σχέση (ECCP / ΕΚΔΕΣ), ενώ κατά την φάση της εφαρμογής, αναμένεται η πλήρης ενσωμάτωση του Κώδικα, για τις οποίες αναμένεται οριζόντια ρύθμιση από το ΥΠΑΑΝ. Η διαδικασία της διαβούλευσης υποστηρίζεται και καθοδηγείται από την Ομάδα Σχεδιασμού του Προγράμματος (ΟΣΠ).

Σημειώνεται ότι παράλληλα με τη διαβούλευση του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020, προωθείται αντίστοιχη διαδικασία για την περιφερειακή στρατηγική «έξυπνης εξειδίκευσης» (smart specialization).

Ήδη, έχει δημιουργηθεί διακριτός «χώρος» στο portal της ΕΔΑ του ΠΕΠ Αττικής (www.pepattikis.gr: Προγραμματική Περίοδος 2014-2020), με τις ακόλουθες ενότητες πληροφοριών:

- Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Αττικής
- Έξυπνη Εξειδίκευση
- Πολιτική Συνοχής
- Περιφέρεια Αττικής 2014-2020

⁵ European Code of conduct on Partnership (ECCP)

- Ερωτηματολόγια Δήμων και Φορέων για τη διαμόρφωση του Άξονα Προτεραιότητας που αφορά στην προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων και στη διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής.

Η διαβούλευση επί της κατάρτισης του Προγράμματος θα ακολουθήσει δομημένη ηλεκτρονική ανταλλαγή απόψεων και θεματικές συναντήσεις. Η ανταλλαγή απόψεων θα «παρακολουθεί» τις «φάσεις εξέλιξης» του Προγράμματος, μέχρι την επίσημη υποβολή και την έγκρισή του. Τα χρονοδιαγράμματα της διαβούλευσης, οι προσκλήσεις θεματικών συνεργασιών και εργαστηρίων, τα νέα και οι οδηγίες θα επικοινωνούνται προς τους «Εταίρους» ηλεκτρονικά.

Αξίζει να σημειωθεί ότι έως σήμερα, έχουν ήδη υλοποιηθεί ενέργειες ενημέρωσης των φορέων της Περιφέρειας αναφορικά με τη στοχοθεσία και το γενικότερο πλαίσιο εφαρμογής που πρόκειται να ακολουθηθεί κατά την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020 στο πλαίσιο των παρακάτω εκδηλώσεων:

- Συνάντηση Εργασίας με θέμα «Έξυπνη Εξειδίκευση στην περιφερειακή στρατηγική καινοτομίας και τεχνολογικής ανάπτυξης της Αττικής», στις 29 Απριλίου 2013.

Στόχος αυτής της συνάντησης ήταν η έναρξη μιας πολυεπίπεδης διαβούλευσης με τους επιχειρηματικούς και ερευνητικούς φορείς, την επιστημονική κοινότητα και τους λοιπούς κοινωνικοοικονομικούς φορείς της Περιφέρειας Αττικής, όσον αφορά στο σχεδιασμό της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, Καινοτομίας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης της Αττικής.

- Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Αττικής για τη Νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, στις 30 Απριλίου 2013.

Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου παρουσιάστηκαν και συζητήθηκαν οι γενικές κατευθύνσεις αναπτυξιακής στρατηγικής για τη Νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020, σύμφωνα με τις έως τότε οδηγίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τις κατευθύνσεις του αρμόδιου Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών & Δικτύων.

- 5^η Επιτροπή Παρακολούθησης του ΠΕΠ Αττικής 2007-2013, στις 25 Σεπτεμβρίου 2013.

Στην ημερήσια διάταξη της 5ης Επιτροπή Παρακολούθησης του ΠΕΠ Αττικής 2007-2013, παρουσιάστηκε και συζητήθηκε η έως εκείνη τη στιγμή πορεία προετοιμασίας όσον αφορά στο σχεδιασμό της νέας προγραμματικής περιόδου καθώς και τα επόμενα βήματα αυτής της διαδικασίας.

- Ημερίδα Διαβούλευσης με θέμα «Στρατηγική RIS και Έξυπνη Εξειδίκευση στην Περιφέρεια Αττικής για τη Νέα Προγραμματική Περίοδο 2014-2020», στις 7 Απριλίου 2014.

Σκοπός αυτής της ημερίδας ήταν η ενημέρωση - των επιχειρηματικών φορέων, των επιχειρήσεων, των ερευνητικών και τεχνολογικών φορέων, της επιστημονικής κοινότητας, των κοινωνικοοικονομικών εταίρων της Περιφέρειας και των Υπουργείων - αναφορικά με το σχεδιασμό και την υλοποίηση της πολιτικής της Περιφέρειας Αττικής για την καινοτομία, την έρευνα και την έξυπνη εξειδίκευση στη Νέα Προγραμματική Περίοδο.

4.9 Προώθηση & Ενσωμάτωση της Ισότητας των Φύλων & Ευκαιριών

Η προώθηση της ισότητας των φύλων και ευκαιριών αποτελεί μια οριζόντια πολιτική της Ε.Ε. Ειδικότερα, η ισότητα των φύλων απαιτεί παρεμβάσεις για την αύξηση της βιώσιμης συμμετοχής και της προόδου των γυναικών στην απασχόληση, και κατ' αυτόν τον τρόπο την καταπολέμηση της εξάπλωσης της φτώχειας στον γυναικείο πληθυσμό, τη μείωση των διακρίσεων που βασίζονται στο φύλο, την καταπολέμηση των σχετικών με το φύλο στερεοτύπων στην αγορά εργασίας και στην εκπαίδευση και την κατάρτιση, την προαγωγή της συμφιλίωσης της επαγγελματικής και της ιδιωτικής ζωής για όλους καθώς και την ίση κατανομή των ευθυνών φροντίδας μεταξύ ανδρών και γυναικών.

Από την άλλη, η ισότητα των ευκαιριών απαιτεί παρεμβάσεις που έχουν ως στόχο την καταπολέμηση όλων των ειδών διακρίσεων καθώς και τη βελτίωση της προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία, με σκοπό την βελτίωση της ένταξης στην απασχόληση, την εκπαίδευση και την κατάρτιση, και, μέσω αυτής, τη βελτίωση της κοινωνικής ένταξης, τη μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο και την κατάσταση της υγείας, καθώς και τη διευκόλυνση της μετάβασης από υπηρεσίες φροντίδας παρεχόμενες από ιδρύματα σε υπηρεσίες φροντίδας που βασίζονται στις τοπικές κοινότητες ιδιαίτερα για εκείνους που αντιμετωπίζουν πολλαπλές διακρίσεις.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Απασχόλησης στην νέα προγραμματική περίοδο προωθεί μια σειρά ενεργητικών και παθητικών μέτρων πολιτικής για την ενίσχυση της προώθησης των φύλων και των ίσων ευκαιριών. Το ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 παρεμβαίνει άμεσα σε θέματα προώθησης / ενίσχυσης της ισότητας των φύλων και των ίσων ευκαιριών στο πλαίσιο του Θεματικού Στόχου 9: «προώθηση της κοινωνικής ένταξης, καταπολέμηση της φτώχειας και κάθε μορφής διακρίσεων», με χρηματοδότηση τόσο μέσω του ΕΚΤ όσο και μέσω του ΕΤΠΑ, σε τομείς όπως είναι η απασχόληση, η επιχειρηματικότητα, η παροχή υπηρεσιών και υποδομών υγείας και κοινωνικής πρόνοιας, κ.ο.κ.

Στις δράσεις του Θεματικού Στόχου 9 αναφέρονται 2 από τους 13 άξονες του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020, στους οποίους κατανέμεται ~30% των συνολικών πόρων του Προγράμματος. Με αυτόν τον τρόπο το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής διασφαλίζει αφενός την προώθηση της ισότητας των φύλων και αφετέρου την προώθηση των ίσων ευκαιριών έναντι των ευπαθών και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

5. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

5.1 Διάρθρωση του ΠΕΠ Αττικής 2014 - 2020 σε Άξονες Προτεραιότητας

Το νέο ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 προτείνεται να διαρθρωθεί σε 13 Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ), εκ των οποίων οι δύο τελευταίοι αφορούν στην «τεχνική υποστήριξη εφαρμογής», με αντίστοιχη χρηματοδότηση του ΕΚΤ και του ΕΤΠΑ. Κάθε Άξονας Προτεραιότητας αντιστοιχίζεται με ένα Θ.Σ. και ένα Ταμείο («λογική» 1-1-1).

Η πρόταση της «αρχιτεκτονικής» του Προγράμματος είναι η ακόλουθη:

Άξονες Προτεραιότητας		ΕΔΕΤ
ΑΠ1	Ενίσχυση των Μηχανισμών και των Επενδύσεων των ΜΜΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα και την Καινοτομία	ΕΤΠΑ
ΑΠ2	Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜΜΕ με τη χρήση ΤΠΕ	ΕΤΠΑ
ΑΠ3	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας	ΕΤΠΑ
ΑΠ4	Πρωώθηση της ενεργειακής απόδοσης της χρήσης ΑΠΕ και της Συμπαράγωγής στον και Πρωώθηση Χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στις Αστικές Περιοχές	ΕΤΠΑ
ΑΠ5	Πρωώθηση της Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, καθώς και της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων	ΕΤΠΑ
ΑΠ6	Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον	ΕΤΠΑ
ΑΠ7	Ενίσχυση της Περιφερειακής Κινητικότητας και των Πολυτροπικών Μεταφορικών Συνδέσεων της Περιφέρειας Αττικής	ΕΤΠΑ
ΑΠ8	Πρωώθηση της Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων και της Προσαρμοστικότητας του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης	ΕΚΤ
ΑΠ9	Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας – Στήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	ΕΤΠΑ
ΑΠ10	Πρωώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής	ΕΚΤ
ΑΠ11	Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Υποδομών Εκπαίδευσης	ΕΤΠΑ
ΑΠ12	Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής	ΕΤΠΑ
ΑΠ13	Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής	ΕΚΤ

Στον Πίνακα 5.1-1 που ακολουθεί αποτυπώνεται συνοπτικά η κατανομή των πόρων του προγράμματος ανά άξονα.

Πίνακας 5.1-2: Σχέδιο Χρηματοδότησης ΠΕΠ Αττικής 2014-2020
(Καθαροί Προγραμματικοί Πόροι Δημόσιας Δαπάνης με ανακατανομή πόρων Θ.Σ.)

ΑΞΙΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014-2020 / ΘΕΜΑΤΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ		ΚΑΘΑΡΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014 – 2023 / Κ.Σ.	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ ΓΙΑ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ 2014 - 2023 / Δ.Δ.
ΠΟΡΟΙ ΕΤΠΑ			
Α.Π. 1 / Θ.Σ. 1	Ενίσχυση των Μηχανισμών και των Επενδύσεων των ΜΜΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα και την Καινοτομία	23.866.040	29.832.550
Α.Π. 2 / Θ.Σ. 2	Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜΜΕ με τη χρήση ΤΠΕ	32.000.000	40.000.000
Α.Π. 3 / Θ.Σ. 3	Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας	105.639.332	132.049.165
Α.Π. 4 / Θ.Σ. 4	Πρωώθηση της ενεργειακής απόδοσης της χρήσης ΑΠΕ και της Συμπαράγωγής και Πρωώθηση Χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στις Αστικές Περιοχές	62.881.452	78.601.816
Α.Π. 5 / Θ.Σ. 5	Πρωώθηση της Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, καθώς και της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων	76.461.698	95.577.123
Α.Π. 6 / Θ.Σ. 6	Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον	124.437.500	155.546.875
Α.Π. 7 / Θ.Σ. 7	Ενίσχυση της Περιφερειακής Κινητικότητας και των Πολυτροπικών Μεταφορικών Συνδέσεων της Περιφέρειας Αττικής	134.073.210	167.591.512
Α.Π. 8 / Θ.Σ. 9	Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας – Στήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	53.235.286	66.544.108
Α.Π. 10 / Θ.Σ. 10	Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Υποδομών Εκπαίδευσης	53.235.286	66.544.108
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ ΕΤΠΑ		665.829.804	832.287.256
ΠΟΡΟΙ ΕΚΤ			
Α.Π. 8 / Θ.Σ. 8	Πρωώθηση της Απασχόλησης και της Ανάπτυξης των Δεξιότητων του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης	17.437.643	21.797.053
Α.Π. 9 / Θ.Σ. 9	Πρωώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής	211.921.340	264.901.675
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ ΕΚΤ		229.358.983	286.698.728
ΠΟΡΟΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΕΤΠΑ		12.484.309	15.605.386
ΠΟΡΟΙ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ ΕΚΤ		4.300.481	5.375.601
ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ ΤΕΧΝΙΚΗΣ ΒΟΗΘΕΙΑΣ		16.784.790	20.980.987
ΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ ΠΕΠ ΑΤΤΙΚΗΣ 2014 - 2020		911.973.577	1.139.966.971
ΠΟΡΟΙ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ – ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ 2014 - 2020			
Θ.Σ. 6:	ΥΓΡΑ - ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ	192.278.291	240.347.864
ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ ΠΟΡΩΝ ΤΑΜΕΙΟΥ ΣΥΝΟΧΗΣ		192.278.291	240.347.864
ΣΥΝΟΛΟ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ ΠΟΡΩΝ ΑΤΤΙΚΗΣ		1.104.251.868	1.380.314.835
εκ των οποίων ΥΠΟΣΥΝΟΛΟ για ΥΓΡΑ - ΣΤΕΡΕΑ ΑΠΟΒΛΗΤΑ		316.715.791	395.894.739

5.2 Η «Λογική της Παρέμβασης» της Περιφερειακής Αναπτυξιακής Στρατηγικής: Περιγραφή των Θεματικών Στόχων (ΘΣ)

Η αναπτυξιακή στρατηγική του νέου ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 περιλαμβάνει στοχευμένες περιφερειακά αναπτυξιακές πολιτικές, οι οποίες εντάσσονται στις ΧΠ-1 – ΧΠ-4 του ΣΕΣ 2014-2020, καλύπτουν δε το σύνολο των Θ.Σ. πλην εκείνων που καλύπτονται από αμιγώς τομεακές παρεμβάσεις που χρηματοδοτούνται από το ΕΚΤ (Θ.Σ. 8, Θ.Σ. 10 και Θ.Σ. 11).

Η συγκεκριμένη θεματική στόχευση των αναπτυξιακών επιλογών της Περιφέρειας Αττικής για την Π.Π. 2014-2020 περιλαμβάνει «Τομεακές» παρεμβάσεις, οι οποίες χαρακτηρίζονται τόσο από οριζόντιου χαρακτήρα παρεμβάσεις, όσο και από συγκεκριμένη χωρική εξειδίκευση στην Αττική. Επιπρόσθετα, αξιοποιεί τις διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και την προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων, οι οποίες συμπληρώνουν και αυξάνουν την εμβέλεια και αποτελεσματικότητα των παρεμβάσεων του ΠΕΠ Αττικής, διαμορφώνοντας ένα συνολικό αναπτυξιακό και διαρθρωτικό αποτέλεσμα, όπως αναλύθηκε στην Ενότητα 1.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 1**, επιδιώκεται η στήριξη της προετοιμασίας και ανάπτυξης δεσμών και συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας με στόχο την ευαισθητοποίηση και διευκόλυνση των επιχειρήσεων στην ανάληψη επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ. Θα χρησιμοποιηθούν κυρίως εργαλεία δικτύωσης (networking), δημιουργίας συνεργατικών μηχανισμών (clustering), δημιουργίας νέων ή/και στήριξης υφιστάμενων θερμοκοιτίδων κ.λ.π.

Καθώς η ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της δημιουργίας «κέντρων ικανότητας» (με έμφαση σε κέντρα ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος), θα χρηματοδοτηθούν κυρίως από το ΕΠΑνΕΚ και, με δεδομένους τους περιορισμένους πόρους του υπό ανάλυση Θ.Σ., το ΠΕΠ επικεντρώνεται στην ανάγκη διασύνδεσης και ανάπτυξης δεσμών και συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων και κέντρων έρευνας – εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με στόχο την προώθηση και εισαγωγή της καινοτομίας, την παροχή κινήτρων για τη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, τη διευκόλυνση στην πρόσβαση σε χρηματοδότηση δράσεων Ε&Κ, την ευαισθητοποίηση και διευκόλυνση των επιχειρήσεων στην ανάληψη επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ιδίως στους τομείς που αναδεικνύονται από την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ).

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 2**, επιδιώκεται η στήριξη της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης ΤΠΕ στους τομείς που αναδεικνύονται από την ΠΣΕΕ (τουρισμός, πολιτισμός, εμπόριο, ενέργεια, αστικές μεταφορές, έξυπνες εφαρμογές κ.λπ.), στην ποιότητα ζωής και στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής στις πόλεις (smart-cities, e-inclusion, social networks). Επιδιώκεται, επίσης, η ενίσχυση των ΜΜΕ για την ενσωμάτωση και χρήση ΤΠΕ στην ανάπτυξη και προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου. Χρησιμοποιούνται εργαλεία networking και clustering, και αξιοποιείται η ενίσχυση των ευρυζωνικών υπηρεσιών και των υποδομών δικτύων υψηλών ταχυτήτων και η στήριξη των αναδυόμενων τεχνολογιών και δικτύων στον χώρο της ψηφιακής οικονομίας.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 3**, επιδιώκεται η δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, οι οποίες στοχεύεται να προέλθουν από πρωτοβουλίες του ιδιωτικού τομέα, ενώ θα συνδυασθούν πρωτοβουλίες του κοινωνικού τομέα (Θ.Σ. 9).

Στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 επιδιώκεται η προώθηση της εξωστρέφειας και της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ μέσω δράσεων και εργαλείων ενίσχυσης της εξωστρέφειας και της συνεργασίας των επιχειρήσεων, καθώς και της διευκόλυνσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, ιδίως στους τομείς εστίασης που αναδεικνύονται από την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ).

Οι άμεσες ενισχύσεις των ΜΜΕ της Αττικής μέσω του ΠΕΠ Αττικής θα είναι στοχευμένες, συγκεκριμένες και θα ακολουθούν τον νέο χάρτη Περιφερειακών Ενισχύσεων. Στο πλαίσιο αυτό θα προωθηθούν χρηματοδοτήσεις σε συλλογικές προσπάθειες (clusters) δημιουργίας και βελτίωσης ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, εξωστρέφειας, γνώσης (Know-Why) και τεχνογνωσίας (Know-How), στο πλαίσιο της περιφερειακής αναπτυξιακής στρατηγικής «έξυπνης εξειδίκευσης».

Η βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος θα προωθηθεί από παρεμβάσεις και πρωτοβουλίες του ΕΠΑνΕΚ και του Ε.Π. «Μεταρρύθμιση του Δημόσιου Τομέα» (ΕΠΜΔΤ). Η βελτίωση των θεσμών στην αγορά εργασίας (μεταξύ των οποίων και η ολοκλήρωση του πλαισίου της κοινωνικής επιχειρηματικότητας), η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας των νέων, η διασύνδεση της τυπικής, μη τυπικής και της άτυπης μάθησης καθώς και ο σχεδιασμός πλέγματος παρεμβάσεων στη μαθητεία, προωθούνται μέσω του ΕΠ ΑΝΑΔ-ΕΔΜ (Θ.Σ. 8). Η επιχειρηματικότητα στην ενέργεια και στο περιβάλλον προωθείται μέσω του Ε.Π. «Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία» (ΕΠΑΝΕΚ), ενώ η επιχειρηματικότητα στον αγροδιατροφικό τομέα της Περιφέρειας θα προωθηθεί σε συνδυασμό με παρεμβάσεις του Ε.Π. «Αγροτική Ανάπτυξη».

Επιπλέον, προωθείται η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στον τουρισμό, μέσω αξιοποίησης σειράς παρεμβάσεων στο σύνολο σχεδόν των Θ.Σ. που χρηματοδοτούνται από το ΠΕΠ Αττικής.

Θα εξετασθεί σε συνέργεια και με το ΕΠΑνΕΚ η διευκόλυνση της πρόσβασης των ΜΜΕ της Περιφέρειας σε χρηματοδοτικά εργαλεία, η αξιοποίηση μηχανισμών υποστήριξης της εξωστρέφειας των ΜΜΕ και, η αξιοποίηση δομών και υποδομών προτυποποίησης και πιστοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών. Θα χρησιμοποιηθούν εργαλεία networking και clustering, δημιουργίας δομών «εκκόλαψης» επιχειρήσεων (pre-incubators / start-ups, incubators), αξιοποιούνται μηχανισμοί και έξυπνα εργαλεία συμβουλευτικής και ευαισθητοποίησης.

Μέσω του ΕΠΑΝΑΔ-ΔΒΜ θα αξιοποιηθούν, επίσης, παρεμβάσεις ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και της πρόσβασης των νέων σε θέσεις απασχόλησης, η διασύνδεση της τυπικής, της μη τυπικής και της άτυπης μάθησης καθώς και ο σχεδιασμός πλέγματος παρεμβάσεων στη μαθητεία.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 4**, επιδιώκεται η εφαρμογή δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας κυρίως στον κτιριακό τομέα (δημόσιο και ιδιωτικό) αλλά και στις επιχειρήσεις. Οι σχετικές παρεμβάσεις θα συνδυάζονται με δράσεις αστικής αναζωογόνησης, αξιοποιώντας την ΟΧΕ.

Μέσω του **Θ.Σ. 5** επιδιώκεται η στοχευμένη αντιμετώπιση των πλημμυρικών φαινομένων σε περιοχές όπου έως σήμερα δεν έχουν ολοκληρωθεί οι σχετικές υποδομές, η ενίσχυση των μηχανισμών πυρασφάλειας και πολιτικής προστασίας με συστήματα και ειδικό εξοπλισμό, αντιμετωπίζοντας παράλληλα φυσικούς τεχνολογικούς και βιομηχανικούς κινδύνους (BAME).

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 6**, επιδιώκεται η επίλυση μείζονος σημασίας προβλημάτων που σχετίζονται με την ολοκλήρωση των περιβαλλοντικών υποδομών, καθώς και βελτίωσης του αστικού περιβάλλοντος με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, την αστική αναζωογόνηση και την προώθηση της φιλικής στο περιβάλλον κινητικότητας. Στις παρεμβάσεις που σχετίζονται με τη βελτίωση της ποιότητας ζωής εντάσσεται η τήρηση των απαιτήσεων της Οδηγίας 2008/99/ΕΚ και του Εθνικού Σχεδιασμού με προώθηση κατά προτεραιότητα της πρόληψης παραγωγής αποβλήτων, μείωσης όγκου, ανάκτησης - ανακύκλωσης υλικών και η αξιοποίηση των αποβλήτων ως παραγωγικών και οικονομικών πόρων. Συμπληρωματικές παρεμβάσεις σε τομεακό επίπεδο συμβάλλουν στην ικανοποίηση των απαιτήσεων του περιβαλλοντικού κεκτημένου της Ένωσης για την Αττική, ιδιαίτερα όσον αφορά στην κάλυψη των υποχρεώσεων, που απορρέουν από την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ και αφορούν υποδομές αποχέτευσης και επεξεργασίας λυμάτων, με προτεραιότητα στην ολοκλήρωση των υποδομών ΚΕΛ για την κάλυψη των λοιπών οικισμών Β' και Γ' προτεραιότητας της Περιφέρειας.

Οι συγκεκριμένες παρεμβάσεις περιλαμβάνονται στο Ε.Π. ΥΜΕΠΕΡΑΑ χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Συνοχής και προβλέπεται να εκχωρηθούν στην αρμόδια Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης του ΠΕΠ Αττικής, προκειμένου να συντονισθούν εκ του σύνεγγυς και να διασφαλισθεί το αναμενόμενο αποτέλεσμα σε συγκεκριμένο χρονικό ορίζοντα. Από το ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 στοχεύεται κυρίως η χρηματοδότηση της «πύκνωσης» δικτύων αποχέτευσης και η συνολική επίλυση προβλημάτων ύδρευσης – αποχέτευσης μικρότερων οικισμών της Περιφέρειας και των νησιών του Σαρωνικού, καθώς και παρεμβάσεις που αφορούν στην ποιότητα του αέρα, στην υλοποίηση παρεμβάσεων στις περιοχές Natura, καθώς και στην εφαρμογή πιλοτικών παρεμβάσεων που σχετίζονται με την Θαλάσσια Στρατηγική.

Η αστική αναζωογόνηση αποτελεί μείζονος σημασίας στόχευση και βασίζεται σε δύο βασικούς πυλώνες - προτεραιότητες όπως αναλυτικά περιγράφεται στο Κεφάλαιο 4 «Ολοκληρωμένη προσέγγιση στην Εδαφική Ανάπτυξη» του Προγράμματος. Οι παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης που χαρακτηρίζονται μητροπολιτικής εμβέλειας, χρηματοδοτούνται και από πόρους λοιπών Επ.Πρ. (λ.χ. Ε.Π. ΥΜΕΠΕΡΑΑ, ΕΠΑΝΕΚ κ.λπ.), περιλαμβάνουν δε δυναμικά στοχευμένες οδικές αναβαθμίσεις, αναπλάσεις, στήριξη της επιχειρηματικότητας, θεματικά clusters, αλλά και δράσεις ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, ικανοποιώντας τις βασικές αρχές δημιουργίας ΟΧΕ.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 7**, επιδιώκεται η ολοκλήρωση της επέκτασης του Τραμ στον Πειραιά και στην Αθήνα, η αναβάθμιση /επέκταση των υποδομών για την κρουαζιέρα στον Πειραιά, καθώς και επενδύσεις σε υποδομές και συστήματα οδικής ασφάλειας.

Στο πλαίσιο της βιώσιμης αστικής κινητικότητας συνεχίζεται η ανάπτυξη και βελτίωση των δικτύων μέσων σταθερής τροχιάς (Προαστιακός, Μετρό) από το Τομεακό Πρόγραμμα.

Τέλος, στο ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 θα ολοκληρωθούν συγκεκριμένες οδικές συνδέσεις περιφερειακής εμβέλειας που έχουν αναληφθεί στο πλαίσιο της παρούσας προγραμματικής περιόδου σε περίπτωση που δεν θα έχουν ολοκληρωθεί έως το τέλος του 2015. Σύμφωνα με το Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης 2014-2020, επιδιώκεται η βελτίωση της συνδεσιμότητας όλων των περιφερειών της χώρας και η ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας με υλοποίηση δευτερευουσών και τριτευουσών συνδέσεων με τα ΔΕΔ-Μ της χώρας.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 8**, δίνεται έμφαση στην αντιμετώπιση των κρίσιμων προβλημάτων της ανεργίας και ιδιαίτερα, της μακροχρόνιας ανεργίας και της ανεργίας των νέων, τα οποία θα χρηματοδοτηθούν στο σύνολό τους από Τομεακές Παρεμβάσεις. Στρατηγικά, η Περιφέρεια δίνει μεγάλη σημασία στην «εμπροσθοβαρή» δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων εργασίας και στην αποφυγή του φαινομένου της «ανάπτυξης χωρίς θέσεις εργασίας» (jobless development). Τα ανωτέρω υποστηρίζονται χρηματοδοτικά μέσω του ΕΠΑΝΔ-ΕΔΜ.

Η προώθηση της βελτίωσης της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και του ανθρώπινου δυναμικού τους στο συνεχώς μεταβαλλόμενο διεθνές επιχειρησιακό περιβάλλον μέσα από μία συνεχή ανάπτυξη και εφαρμογή νέων, αποτελεσματικότερων ή/και καινοτομικών οργανωτικών, επιχειρηματικών, λειτουργικών και παραγωγικών μοντέλων θα συνδυασθεί με τις αντίστοιχες παρεμβάσεις του ΕΠΑνΕΚ.

Η χρηματοδότηση του ΠΕΠ, στο πλαίσιο του ΘΑ 8, συνδέεται με την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (start-ups) και της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές, ώστε να καταστούν περισσότερο εξωστρεφείς και ανταγωνιστικές, ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 9**, δίδεται έμφαση στη χρηματοδότηση εμπροσθοβαρών –κατ'αρχήν- παρεμβάσεων αντιμετώπισης της φτώχειας και προώθησης της κοινωνικής ένταξης, μέσω ενδυνάμωσης του πληττόμενου πληθυσμού και υποστήριξης της επιστροφής τους σε θέσεις εργασίας, ή ακόμα και διευκόλυνσης της παραμονής στην αγορά εργασίας, σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις που προβλέπονται στο ΕΠΜ (βελτίωση των μηχανισμών κοινωνικής ασφάλειας, σύστημα ελάχιστου εισοδήματος κ.λπ. και διασφάλιση της διαλειτουργικότητας αυτών των συστημάτων με άλλες ενεργητικές και παθητικές πολιτικές αγοράς εργασίας και κοινωνικές μεταβιβάσεις, Έγγραφο Εργασίας SWD 358 final, 29-5-2013).

Επιδιώκεται ειδικότερα η άμεση αντιμετώπιση των φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού διαχωρισμού με πρωτοβουλίες, μηχανισμούς και δομές κοινωνικής στήριξης και ατομικής ενδυνάμωσης, αλλά και πρόληψης του κινδύνου της φτώχειας, αναγνώρισης και αντιμετώπισης του φαινομένου της έλλειψης στέγης, μείωσης των ανισοτήτων στην πρόσβαση υπηρεσιών υγείας (λόγω γεωγραφικής ιδιαιτερότητας, εισοδήματος ή απώλειας του

δικαιώματος ασφάλισης), διασφάλισης της δημόσιας υγείας και προαγωγής της ψυχικής υγείας.

Επιδιώκονται επίσης η προώθηση των «ευπαθών ομάδων» σε θέσεις απασχόλησης, μέσω αξιοποίησης ενεργητικών πολιτικών ένταξης, η στήριξη των νοικοκυριών χωρίς κανέναν εργαζόμενο, η φύλαξη προστατευόμενων ατόμων (ανήλικα παιδιά, ηλικιωμένοι, ΑΜΕΑ) με στόχο την ενίσχυση της απασχολησιμότητας, ιδίως των μακροχρόνια ανέργων, αλλά και άλλων κατηγοριών ευπαθών ομάδων, καθώς και η προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης, προκειμένου να στηριχθεί ενεργά η πρόσβαση στην απασχόληση.

Η περιφερειακή στρατηγική για την «προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» θα αποκτήσει διακριτό χαρακτήρα, ενσωματώνοντας και εξειδικεύοντας τις αντίστοιχες εθνικές στρατηγικές. Στο πλαίσιο αυτό, θα εξειδικευθεί το «Περιφερειακό Στρατηγικό Σχέδιο Κοινωνικής Ένταξης» της Αττικής (ΠΕΣΣΚΕ), το οποίο θα αποτελέσει υποσύνολο της περιφερειακής στρατηγικής.

Οι παρεμβάσεις της περιφερειακής στρατηγικής για την «προώθηση της κοινωνικής ένταξης και της καταπολέμησης της φτώχειας και κάθε διάκρισης» θα αποκτήσουν και ιδιαίτερη χωρική διάσταση σε «θύλακες» όπου τα παραπάνω αρνητικά φαινόμενα εμφανίζουν έξαρση (σε συνέχεια σχετικής «χαρτογράφησης» που ήδη έχει ξεκινήσει), θα ενσωματωθούν σε «Τοπικά Σχέδια Κοινωνικής Ένταξης» και, θα συνοδεύονται από μικρής έκτασης αναβάθμιση και συμπλήρωση των κοινωνικών υποδομών, μεταξύ των οποίων οι υποδομές υγείας και πρόνοιας, όπου αυτό απαιτηθεί

Οι παρεμβάσεις της περιφερειακής στρατηγικής συνδέονται με την ενδυνάμωση και αξιοποίηση των «εταιρικών σχέσεων» για την προώθηση παρεμβάσεων ενεργητικής ένταξης «συλλογικού χαρακτήρα» και εν γένει υποστήριξης των παραπάνω Ομάδων-Στόχου.

Χρησιμοποιούνται εργαλεία networking και clustering, δημιουργίας δομών «εκκόλαψης» κοινωνικών επιχειρήσεων (pre-incubators / start-ups), αξιοποιούνται μηχανισμοί και έξυπνα εργαλεία συμβουλευτικής και ευαισθητοποίησης, κοινωνικής δικτύωσης (social engineering) και «έξυπνοι» μηχανισμοί κοινωνικής ενσωμάτωσης (smart inclusion). Οι μηχανισμοί αυτοί θα αξιοποιηθούν επίσης στην μόχλευση των πόρων του Ταμείου Ευρωπαϊκής Βοήθειας προς τους Απόρους (FEAD) και του AMF.

Από την επιχειρούμενη καταγραφή των «χαρτών φτώχειας» στην Αττική, θα επιδιωχθεί η δημιουργία ικανοτήτων στους φορείς, στα στελέχη και τις δομές κοινωνικής αλληλεγγύης της Περιφέρειας. Τέλος, η εφαρμογή της αρχής της ισότητας των φύλων και της μη διάκρισης αποτελεί οριζόντια πολιτική της Περιφερειακής Αναπτυξιακής Στρατηγικής.

Στο πλαίσιο του Θεματικού Στόχου 9 με χρηματοδότηση από το ΕΤΠΑ, επιδιώκεται η κάλυψη των αναγκών σε προνοιακές υποδομές και υποδομές υγείας, κατά προτεραιότητα σε ευάλωτες και ευπαθείς ομάδες πληθυσμού, που θα προσδιοριστούν από την κατάρτιση του περιφερειακού χάρτη φτώχειας, μέσω βελτίωσης των αντίστοιχων υποδομών σε υποβαθμισμένες περιοχές.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 10** επιδιώκεται η κάλυψη συγκεκριμένων αναγκών εκπαιδευτικών υποδομών κυρίως στην υποχρεωτική εκπαίδευση και την Δια Βίου μάθηση- κατάρτιση.

Στο πλαίσιο του **Θ.Σ. 11**, αξιοποιούνται οι παρεμβάσεις μεταρρύθμισης της Δημόσιας Διοίκησης (κεντρική, αποκεντρωμένη, τοπική), με στόχο τη δημιουργία ανταγωνιστικού επιχειρηματικού περιβάλλοντος στην Αττική με τη χρηματοδότηση των αντίστοιχων Τομεακών Προγραμμάτων.

5.3 Περιγραφή Αξόνων Προτεραιότητας (ΑΠ)

5.3.1. ΑΠ 1: Ενίσχυση των Μηχανισμών και των Επενδύσεων των ΜΜΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα και την Καινοτομία – Προώθηση της «ευφυούς εξειδίκευσης»

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-1 και την Ε.Π. 1.β: «Προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξη δεσμών και συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω ευφυούς εξειδίκευσης (*smart specialization*), καθώς και στήριξη της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής».

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής επικεντρώνεται στην διασύνδεση και στην ανάπτυξη δεσμών και συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων και κέντρων έρευνας – εκπαιδευτικών ιδρυμάτων με στόχο την προώθηση και εισαγωγή της καινοτομίας, την παροχή κινήτρων για την δημιουργία νέων επιχειρήσεων, τη διευκόλυνση στην πρόσβαση σε χρηματοδότηση δράσεων Ε&Κ, την ευαισθητοποίηση και διευκόλυνση των επιχειρήσεων στην ανάληψη επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ιδίως στους τομείς που αναδεικνύονται από την Περιφερειακή Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ).

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικός Στόχος του άξονα τίθεται:

- Αύξηση των δαπανών των επιχειρήσεων για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **4:** Παραγωγική επένδυση που συνδέεται με τη συνεργασία μεταξύ μεγάλων επιχειρήσεων και ΜΜΕ για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών στον τομέα της τεχνολογίας πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ), του ηλεκτρονικού εμπορίου και της ενίσχυσης της ζήτησης για ΤΠΕ.
- **61:** Δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας σε ιδιωτικά ερευνητικά κέντρα, συμπεριλαμβανομένης της δικτύωσης

- **62:** Μεταφορά τεχνολογίας και συνεργασία πανεπιστημίων – επιχειρήσεων κατ' εξοχή προς όφελος ΜΜΕ
- **64:** Διεργασίες έρευνας και καινοτομίας σε ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων συστημάτων κουπονιών, διεργασιών, σχεδιασμού, υπηρεσιών και κοινωνικής καινοτομίας)

Ως δείκτης αποτελέσματος για την Ε.Π. ορίζεται:

- Ποσοστό της ιδιωτικής συμμετοχής σε Ε-Τ-Κ στο σύνολο της δαπάνης για Ε-Τ-Κ της Περιφέρειας

Ως κοινοί και ειδικοί δείκτες εκροών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO27: Ιδιωτικές επενδύσεις που αντιστοιχούν σε δημόσια στήριξη στον τομέα της καινοτομίας ή της έρευνας και ανάπτυξης
- CO26: Αριθμός επιχειρήσεων που συνεργάζονται με ερευνητικά ινστιτούτα

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-1

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁶ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁷ ή ΠΑΝ) ⁸	Στήριξη της Ένωσης ⁹ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ¹⁰	Θεματικός Στόχος ¹¹	Επενδυτικές Προτεραιότητες ¹²	Ειδικόί Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.1. Ενίσχυση των Μηχανισμών και των Επενδύσεων των ΜΜΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα και την Καινοτομία – Προώθηση της «ευφυούς εξειδίκευσης»	ΕΤΠΑ	23.866.040	2,6%	1. Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας	1.β. «Προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξη δεσμών και συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω ευφυούς εξειδίκευσης (smart specialization), καθώς και στήριξη της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής»	1.β.1. Αύξηση των δαπανών των επιχειρήσεων για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία	T3211. Ποσοστό της ιδιωτικής συμμετοχής σε E-T-K στο σύνολο της δαπάνης για E-T-K της Περιφέρειας

⁶ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

⁷ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

⁸ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

⁹ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

¹⁰ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

¹¹ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

¹² Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Στο πλαίσιο του άξονα ανά ΕΠ περιλαμβάνονται οι ακόλουθες ενδεικτικές δράσεις που καλύπτουν την ανοιχτή, την κοινωνική και την οικολογική καινοτομία:

- Δημιουργία δικτύων, έργων εφαρμοσμένης έρευνας, και συστάδων (clusters) ανάμεσα στις επιχειρήσεις και τα ερευνητικά κέντρα, ιδίως στους 7 Τομείς της ΠΣΕΕ.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών (μεταξύ των οποίων και διεργασιακές ή οργανωτικές καινοτομίες), μέσω της συνεργασίας των ερευνητικών φορέων με τις επιχειρήσεις, ιδίως στους 7 Τομείς της ΠΣΕΕ.
- Ενίσχυση πρωτοβουλιών ανάπτυξης ερευνητικών και καινοτομικών προϊόντων (νέων στην επιχείρηση), μέσω κουπονιών καινοτομίας.
- Υποστήριξη της έρευνας (εφαρμοσμένης, πειραματικής) και της πειραματικής ανάπτυξης σε επιχειρήσεις
- Έμφαση στην μικροηλεκτρονική, τις mobile εφαρμογές και την ανάπτυξη «θερμοκοιτίδων» «smart-ups» ανάπτυξης νέων καινοτόμων επιχειρήσεων ή προϊόντων.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς που συνδέονται με την αστική αναζωογόνηση, όπως ενδεικτικά:
 - έξυπνες μεταφορές (θαλάσσιες και χερσαίες), έξυπνες εφαρμογές και τεχνολογίες της πόλης (smart-cities) – logistics. Περιλαμβάνονται πιλοτικές εφαρμογές περιβαλλοντικής και ενεργειακής διαχείρισης των αστικών λειτουργιών, έξυπνα συστήματα μετακίνησης, διαβίωσης και τοπικής διοίκησης στην πόλη (Smart Living, Smart Mobile Apps, Smart Local Government, Smart Building, Smart Energy, Smart Shipping, Smart & Eco Mobility κ.λπ.), διαχείριση ροών επισκεπτών κ.λπ. Περιλαμβάνονται επίσης, ήπιες μορφές επιχειρηματικότητας με τη μορφή «smart city logistics», τα οποία συνδέονται με τη χρήση κοινών στόλων διανομής προϊόντων με τη χρήση πράσινων τεχνολογιών.
 - Νέα προϊόντα και την υποστήριξη της δημιουργικής βιομηχανίας – διασύνδεση με τον Πολιτισμό.
 - Περιλαμβάνονται δράσεις επίδειξης που επιτρέπουν τη διάδοση, την αποδοχή και τον έλεγχο των καινοτομιών σε πραγματικό περιβάλλον.
- Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς που συνδέονται με την κοινωνική καινοτομία, όπως ενδεικτικά:
 - στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας (e-inclusion) και της κοινωνικής καινοτομίας με στόχο αφενός τη βελτίωση των όρων πρόσβασης στην απασχόληση των ευπαθών ομάδων και, αφετέρου, τη βελτίωση των όρων και

- τη διεύρυνση των δυνατοτήτων παροχής υπηρεσιών από τους Δήμους και τους Φορείς Κοινωνικής Φροντίδας της Περιφέρειας
- στον τομέα της καταπολέμησης και πρόληψης των διαταραχών εθισμού στο Διαδίκτυο, ορθών πρακτικών και αριστείας στη χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, κινητοποίησης μηχανισμών κοινωνικής δικτύωσης κ.ο.κ.
 - Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς που συνδέονται με την οικολογική καινοτομία, όπως ενδεικτικά
 - ανάπτυξη της βιομηχανικής συμβίωσης (industrial symbiosis) μέσα απο συνεργασίες κέντρων αριστείας, επιχειρήσεων και κοινωνικών φορέων.
 - ενίσχυση και αναβάθμιση της βιομηχανικής συμβίωσης σε όρους βιομηχανικής οικολογίας (industrial ecology) με την περαιτέρω προώθηση συνεργασιών με Επιχειρήσεις, Δήμους και Φορείς που διαχειρίζονται και έχουν τη δυνατότητα να αξιοποιήσουν απόβλητα.
 - εξατομικευμένη συμβουλευτική και τεχνολογική υποστήριξη ΜΜΕ. Ανάπτυξη δεξιοτήτων και καινοτόμων επιχειρηματικών λύσεων.
 - προώθηση έργων επίδειξης και συμπράξεων, για την προώθηση στην αγορά οικολογικών τεχνολογιών (clean-tech).
 - Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς που συνδέονται με την καινοτομία για καλύτερη ποιότητα ζωής όπως ενδεικτικά:
 - των φαρμάκων
 - στον χώρο του Ιατρικού Τουρισμού και των Ιατρικών τεχνολογιών
 - της τοπικής διατροφής, γαστρονομίας και της ανάπτυξης εξειδικευμένων τροφίμων
 - Ανάπτυξη νέων προϊόντων και υπηρεσιών σε τομείς που συνδέονται με τη δημιουργική βιομηχανία, τον πολιτισμό και το τουρισμό όπως ενδεικτικά:
 - Ο κινηματογράφος και το κόσμημα
 - Η βιοτεχνία αντιγράφων και αυτλη της συντήρησης έργων τέχνης
 - Ο πολιτισμός στον καταδυτικό και ιστιοπλοϊκό τουρισμό
 - Υποστήριξη της δικτύωσης και της εκκόλαψης συστάδων, προώθησης της αριστείας και της ενημέρωσης / ευαισθητοποίησης επιχειρήσεων, νέων επιχειρηματιών κ.λπ., μέσω μόνιμου περιφερειακού μηχανισμού στήριξης, παρακολούθησης και αξιολόγησης της ΠΣΕΕ.

- Ανάπτυξη δικτύου παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών, εργαλείων και ανοιχτών μηχανισμών (e-platforms) διαχείρισης της καινοτομίας, διαχείρισης της πνευματικής ιδιοκτησίας και απόκτηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας (ΔΔΙ), ενίσχυση της δημιουργικής σκέψης, ανταλλαγές εμπειριών και τεχνογνωσίας για το σχεδιασμό καινοτομίας με επίκεντρο τον χρήστη κ.ο.κ.
- Στήριξη της συνεργασίας με καταξιωμένα προγράμματα και πρωτοβουλίες του εξωτερικού που στηρίζουν παρόμοιες δράσεις
- Βελτίωση, ενίσχυση και απλοποίηση του πλαισίου συμμετοχής των ΜΜΕ στις παρεμβάσεις της ΠΣΕΕ της Αττικής

Όλες οι ανωτέρω ενέργειες που θα πραγματοποιηθούν θα σχετίζονται με τους τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ). Μέρος των δράσεων του Άξονα θα υλοποιηθεί στο πλαίσιο Ο.Χ.Ε.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα:

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 1.β	ΑΕΙ, ΤΕΙ, Ερευνητικά κέντρα, ΜΜΕ, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, ΜΚΟ, Συνεργατικοί Μηχανισμοί	Ερευνητικό και επιστημονικό δυναμικό, ΜΜΕ, νέοι επιχειρηματίες, πρωτοβουλίες και μηχανισμοί Start-ups

5.3.2 ΑΠ 2: Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜΜΕ με τη χρήση ΤΠΕ

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-2 και των Ε.Π.-2.β: «Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce) και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ» & Ε.Π.-2.γ: «Ενίσχυση εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση (e-government), ηλεκτρονική μάθηση (e-learning), ηλεκτρονική ένταξη (e-inclusion) και την ηλεκτρονική υγεία (e-health)».

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής επικεντρώνεται στην ανάγκη στήριξης της ανάπτυξης και ενσωμάτωσης ΤΠΕ στους τομείς που αναδεικνύονται από την ΠΣΕΕ (τουρισμός, πολιτισμός, εμπόριο, ενέργεια, μεταφορές, έξυπνες εφαρμογές κ.λπ.), καθώς και στις τεχνολογίες που συμβάλλουν στην αστική αναζωογόνηση, στην ποιότητα ζωής και στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής στις πόλεις (smart-cities, e-inclusion, social networks). Επιπλέον, η ενίσχυση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας και η αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που αναπτύσσουν δραστηριότητες ηλεκτρονικού εμπορίου αποτελεί βασική ανάγκη της περιφερειακής οικονομίας στον τομέα των ΤΠΕ.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικοί Στόχοι του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.2.β: Αύξηση χρήσης ΤΠΕ στις ΜΜΕ
- Ε.Π.2.γ: Αξιοποίηση των ΤΠΕ στους τομείς του πολιτισμού, των μεταφορών και της κοινωνικής ενσωμάτωσης

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **48:** Άλλα είδη υποδομής ΤΠΕ/υπολογιστές μεγάλης κλίμακας/εξοπλισμός (συμπεριλαμβανομένης ηλεκτρονικής υποδομής, κέντρων δεδομένων και αισθητήρων) επίσης, και ενσωματωμένη σε άλλη υποδομή, όπως ερευνητικές εγκαταστάσεις, περιβαλλοντική και κοινωνική υποδομή)
- **79:** Πρόσβαση σε πληροφορίες του δημόσιου τομέα (συμπεριλαμβανομένων ανοικτών δεδομένων ηλεκτρονικού πολιτισμού, ψηφιακών βιβλιοθηκών, ηλεκτρονικού περιεχομένου και ηλεκτρονικού τουρισμού)
- **80:** Υπηρεσίες και εφαρμογές ηλεκτρονικής ένταξης, ηλεκτρονικής προσβασιμότητας, ηλεκτρονικής μάθησης και ηλεκτρονικής εκπαίδευσης, ψηφιακός γραμματισμός
- **82:** Υπηρεσίες και εφαρμογές ΤΠΕ για τις ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένου του ηλεκτρονικού εμπορίου, της ηλεκτρονικής επιχειρηματικότητας και διεργασιών δικτύωσης επιχειρήσεων), ζωντανά εργαστήρια, επιχειρηματίες στο διαδίκτυο και υπό σύσταση ΤΠΕ επιχειρήσεις)

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.2.β: Ποσοστό ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου
- Ε.Π.2.γ: Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από ηλεκτρονικές εφαρμογές στον τομέα των μεταφορών

Ως κοινός και ειδικός δείκτης εκρών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO1: Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται
- T3225: Εφαρμογές ΤΠΕ στις αστικές μεταφορές

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-2

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ¹³ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ¹⁴ ή ΠΑΝ) ¹⁵	Στήριξη της Ένωσης ¹⁶ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ¹⁷	Θεματικός Στόχος ¹⁸	Επενδυτικές Προτεραιότητες ¹⁹	Ειδικό Στόχο (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινό και Ειδικό για το πρόγραμμα δείκτης αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.2. Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜΜΕ με τη χρήση ΤΠΕ	ΕΤΠΑ	8.640.000	0,9%	2. Ενίσχυση της πρόσβασης σε ΤΠΕ και της χρήσης και ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης)	2.β. «Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ, ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce) και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ»	2.β.1 Αύξηση χρήσης ΤΠΕ στις ΜΜΕ	T3221. Ποσοστό ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται μέσω ηλεκτρονικού εμπορίου
	ΕΤΠΑ	23.360.000	2,6%	2. Ενίσχυση της πρόσβασης σε ΤΠΕ και της χρήσης και ποιότητάς τους (στόχος ευρυζωνικής σύνδεσης)	2.γ. «Ενίσχυση εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση (e-government), ηλεκτρονική μάθηση (e-learning), ηλεκτρονική ένταξη (e-inclusion), τον ηλεκτρονικό πολιτισμό (e-culture) και την ηλεκτρονική υγεία (e-health)»	2.γ.1 Αξιοποίηση των ΤΠΕ στους τομείς των μεταφορών του πολιτισμού και της κοινωνικής ενσωμάτωσης	T3222. Εξυπηρετούμενος πληθυσμός από ηλεκτρονικές εφαρμογές στον τομέα των μεταφορών

¹³ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

¹⁴ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

¹⁵ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

¹⁶ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

¹⁷ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

¹⁸ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

¹⁹ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.2.β:
 - Υποστήριξη της αφομοίωσης των ΤΠΕ από τις ΜΜΕ – αξιοποίηση καλών πρακτικών σε εθνικό και ευρωπαϊκό / διεθνές επίπεδο (λ.χ. DG CNECT)
 - Ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων ή προσαρμογή των επιχειρησιακών μοντέλων υφαισμένων στους τομείς της ΠΣΕΕ και, εν γένει, του τουρισμού, του πολιτισμού, της ενέργειας κ.λπ., συμπεριλαμβανομένης της βελτίωσης των ψηφιακών δεξιοτήτων των στελεχών των ΜΜΕ.
 - Αξιοποίηση εφαρμογών ΤΠΕ για την ανάπτυξη δικτύων και συμπράξεων βιομηχανικής συμβίωσης (industrial symbiosis), σε συνδυασμό με την χαρτογράφηση βιομηχανικών δραστηριοτήτων «συμβιωτικών δράσεων».

Ορισμένες από τις παρεμβάσεις που αφορούν στην αύξηση της χρήσης των ΤΠΕ από τις ΜΜΕ μπορεί να ενταχθούν σε Ο.Χ.Ε.

- Ε.Π.2.γ:
 - Ανάπτυξη και διάδοση νέων επιχειρηματικών μοντέλων και υπηρεσιών, είτε Β2C (υπηρεσίες για τους καταναλωτές) ή Β2Β (business υπηρεσίες προς επιχειρήσεις και νέους επιχειρηματίες), ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ.
 - Υποστήριξη της αφομοίωσης των ΤΠΕ από τους πολίτες μέσω παροχής ανοιχτής πρόσβασης στο Internet σε ιστορικά και εμπορικά κέντρα και τερματικούς σταθμούς, μέσω πολιτικών «Co-design» των εφαρμογών ηλεκτρονικής διακυβέρνησης και τις διοικητικές διαδικασίες που έχουν ευρεία απήχηση και εφαρμογή (επισκέπτες, ΑΜΕΑ, σχέσεις με τοπικές υπηρεσίες κ.λπ.).
 - Υποστήριξη των Επιχειρήσεων στη δικτύωση και συνεργασία, τη δημιουργία κοινών εικονικών εργαστηρίων για την ανάπτυξη προϊόντων ΤΠΕ (LivingLabs) και ενίσχυση της ποιότητας και εξωστρέφειας των εφαρμογών ΤΠΕ.
 - Υποστήριξη της επίδειξης και επιβράβευσης εφαρμογών ΤΠΕ ή/και της δοκιμής καινοτόμων λύσεων ΤΠΕ σε ένα πραγματικό περιβάλλον, με τη συμμετοχή των χρηστών, άλλων φορέων παροχής υπηρεσιών και παροχής διευκολύνσεων και κοινών υποδομών.
 - Εκσυγχρονισμός της αστικής διαχείρισης μέσω ανάπτυξης και χρήσης συστημάτων ΤΠΕ στη λειτουργία και διαχείριση κοινωφελών δικτύων, του οδοφωτισμού και, εν γένει, στις λειτουργίες της Αυτοδιοίκησης.
 - Εκσυγχρονισμός του συστήματος έκδοσης εισιτηρίων στις αστικές συγκοινωνίες της ευρύτερης μητροπολιτικής περιοχής της Αθήνας ("Ενιαίο

Αυτόματο Σύστημα Συλλογής Κομίστρου" / e-ticket), το οποίο καλύπτει όλα τα ΜΜΕ της Αττικής (μετρό, αστικός & προαστιακός σιδηρόδρομος, λεωφορεία και τραμ). Το «e-ticket» συνδυάζεται με το έργο «Τηλεματική», που ήδη βρίσκεται σε εξέλιξη και, αφορά στην πληροφόρηση των επιβατών για τις συγκοινωνίες, συμπεριλαμβανομένης και της διαδικτυακής πληροφόρησης, καθώς και στην ηλεκτρονική διαχείριση των μέσων μεταφοράς, με τη δημιουργία 1.000 έξυπνων στάσεων.

- Ανάπτυξη Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για τον συνεχή εμπλουτισμό, ανάπτυξη και διαχείριση της «βιωματικής» ταξιδιωτικής εμπειρίας στην Αθήνα, με έξυπνους μηχανισμούς και εργαλεία (λ.χ. eWOM) και αξιοποίηση των καναλιών ηλεκτρονικής προβολής της Αττικής, ως τουριστικού και επιχειρηματικού προορισμού.
- Ανάπτυξη Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για την παροχή υπηρεσιών και βιωματικών υπηρεσιών σε ΑΜΕΑ.
- Ανάπτυξη Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για τη διαχείριση των ροών επισκεπτών στην Αττική.
- Ανάπτυξη Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για την ανάπτυξη, διαχείριση, προσέλκυση, οργάνωση και προβολή δραστηριοτήτων «MICE στην Αττική
- Ανάπτυξη Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής πρόνοιας, κοινωνικής φροντίδας και της ισότιμης πρόσβασης σε ΠΦΥ και κοινωνικής ενσωμάτωσης (e-inclusion), της καταπολέμησης και πρόληψης των διαταραχών εθισμού στο Διαδίκτυο, ορθών πρακτικών και αριστείας στη χρήση των Μέσων Κοινωνικής Δικτύωσης, της κινητοποίησης μηχανισμών κοινωνικής δικτύωσης, της σύζευξης της προσφοράς με τη ζήτηση εργασίας, της αξιοποίησης πλατφορμών κοινωνικής δικτύωσης, την ενίσχυση των θεσμών της πρακτικής άσκησης/μαθητείας και της κινητικότητας των σπουδαστών, καθώς και της απόκτησης ψηφιακών δεξιοτήτων (digital skills) σε στοχευμένες ομάδες του πληθυσμού της Περιφέρειας.

Ορισμένες από τις παρεμβάσεις που αφορούν στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στους τομείς του πολιτισμού, των μεταφορών και της κοινωνικής ενσωμάτωσης μπορεί να ενταχθούν σε Ο.Χ.Ε.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 2.β	Περιφέρεια Αττικής, ΑΕΙ, ΤΕΙ, Ερευνητικά κέντρα, ΜΚΟ, Συνεργατικοί Μηχανισμοί	Νέες και υφιστάμενες ΜΜΕ, νέοι επιχειρηματίες, Δήμοι, Επιμελητήρια κ.λπ.
Ε.Π. 2.γ	Περιφέρεια Αττικής, ΟΑΣΑ, Δήμοι και επιχειρήσεις τους, ΜΚΟ, Clusters, Ενδιάμεσοι Φορείς, ΑΕΙ, ΤΕΙ, Ερευνητικά κέντρα κ.λπ.	Επιχειρήσεις ΤΠΕ, Πολίτες, επισκέπτες, επιχειρηματίες, νέοι επιχειρηματίες, Ευπαθείς Ομάδες (και οι οικογένειές τους), Στελέχη Κοινωνικής Φροντίδας κ.λπ.

5.3.3 ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-3 και των Ε.Π.-3.α: «*Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και την ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων (business incubators)*», Ε.Π.-3.β: «*Ανάπτυξη και εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων για ΜΜΕ, ιδίως σε σχέση με τη διεθνοποίηση*», Ε.Π.-3.γ: «*Ενίσχυση της δημιουργίας και της επέκτασης των προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών*» & Ε.Π.-3.δ: «*Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας*».

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής εστιάζεται στη δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης για την αντιμετώπιση των ιδιαίτερα υψηλών ποσοστών ανεργίας μέσω της ενίσχυσης του ιδιωτικού τομέα για την ανάληψη επενδυτικών πρωτοβουλιών. Η αναστροφή των φαινομένων συρρίκνωσης της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας προϋποθέτει την ενίσχυση των ΜΜΕ του δευτερογενή και τριτογενή τομέα, σε τομείς και κλάδους όπου αυτή παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα και δυνατότητες βελτίωσης της εξαγωγικής της επίδοσης.

Στο πλαίσιο αυτό και δεδομένου ότι η υποστήριξη της προσαρμογής των επιχειρήσεων στην Περιφέρεια μπορεί να ενισχυθεί και από Τομεακά Προγράμματα της περιόδου 2014-2020 το ΠΕΠ Αττικής επικεντρώνεται στην προώθηση της εξωστρέφειας και της καινοτομίας των ΜΜΕ, ιδίως σε τομείς που αναδεικνύονται από την ΠΣΕΕ. Η ενίσχυση της συνεργασίας των επιχειρήσεων μέσω της λειτουργίας κατάλληλων δομών (clusters) και η ενίσχυση της λειτουργίας θερμοκηπίων για νέες επιχειρήσεις θα συμβάλουν στην αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας, σε συνάφεια με την Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης, συμβάλλοντας στον στόχο της αναζωογόνησης της περιφερειακής οικονομίας και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης.

Στην κάλυψη αυτών των αναγκών θα συμβάλουν η βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ της Περιφέρειας σε χρηματοδοτικά εργαλεία, η αξιοποίηση μηχανισμών υποστήριξης της εξωστρέφειας των ΜΜΕ και η αξιοποίηση δομών και υποδομών προτυποποίησης και πιστοποίησης προϊόντων και υπηρεσιών που θα προωθηθούν σε συνέργεια με το ΕΠΑνΕΚ.

Η ανάπτυξη και εφαρμογή μηχανισμών βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, ενίσχυσης της εξωστρέφειας και αναβάθμισης του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας, ενίσχυσης του τοπικού κοινωνικού κεφαλαίου με επιχειρηματικά δίκτυα και η διάδοση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, θα συνδυασθούν με δράσεις αστικής αναζωογόνησης μέσω Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ).

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικό Στόχο του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.3.α: Αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας (Στρατηγική RIS)
- Ε.Π.3.γ: Αναστροφή της συρρίκνωσης της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας
- Ε.Π.3.δ: Βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **01:** Γενική παραγωγική επένδυση στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ)
- **63:** Στήριξη συνεργατικών σχηματισμών (cluster) και επιχειρηματικών δικτύων κατ' εξοχήν προς όφελος ΜΜΕ
- **64:** Διεργασίες έρευνας και καινοτομίας σε ΜΜΕ
- **66:** Προηγμένες υπηρεσίες στήριξης για ΜΜΕ και ομίλους ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών διαχείρισης, μάρκετινγκ και σχεδιασμού)
- **67:** Επιχειρησιακή ανάπτυξη ΜΜΕ, στήριξη στην επιχειρηματικότητα και φυτωρίων επιχειρήσεων (συμπεριλαμβανομένης της στήριξης σε τεχνοβλαστούς και παράγωγες εταιρείες (spin offs και spin outs)
- **71:** Ανάπτυξη και προώθηση επιχειρήσεων που εξειδικεύονται στην παροχή υπηρεσιών που συμβάλλουν στην οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα και στην προσαρμοστικότητα στην κλιματική αλλαγή
- **72:** Υποδομή επιχειρήσεων για ΜΜΕ (συμπεριλαμβανομένων των βιομηχανικών πάρκων και εγκαταστάσεων)
- **75:** Ανάπτυξη και προβολή των εμπορικών τουριστικών υπηρεσιών στις ή για τις ΜΜΕ
- **76:** Ανάπτυξη και προβολή των πολιτιστικών και δημιουργικών στοιχείων ενεργητικού στις ΜΜΕ

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.3.α: Αριθμός συνεργαζόμενων επιχειρήσεων σε cluster - θερμοκοιτίδες
- Ε.Π.3.γ: Αύξηση της απασχόλησης στις ΜΜΕ της Περιφέρειας (Β'γενή και Γ' γενή τομέα)
- Ε.Π.3.δ: Αξία των εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών

Ως κοινοί και ειδικοί δείκτες εκροών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO5: Αριθμός νέων επιχειρήσεων που ενισχύονται
- CO4: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη

- CO8: Αύξηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που ενισχύονται
- CO1: Αριθμός επιχειρήσεων που ενισχύονται
- CO6: Ιδιωτικές επενδύσεις που αντιστοιχούν σε δημόσια στήριξη επιχειρήσεων (επιχορηγήσεις)
- CO2: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν επιχορηγήσεις
- CO4: Αριθμός επιχειρήσεων που λαμβάνουν μη οικονομική στήριξη

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-3

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ²⁰ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ²¹ ή ΠΑΝ) ²²	Στήριξη της Ένωσης ²³ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ²⁴	Θεματικός Στόχος ²⁵	Επενδυτικές Προτεραιότητες ²⁶	Ειδικό Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας	ΕΤΠΑ	21.127.866	2,3%	3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)	3.α «Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και την ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων (business incubators)	3.α.1. Αύξηση του αριθμού των επιχειρήσεων σε τομείς υψηλής προστιθέμενης αξίας (Στρατηγική RIS)	T3231. Αριθμός συνεργαζόμενων επιχειρήσεων σε cluster - θερμοκοιτίδες
	ΕΤΠΑ	58.101.633	6,4%	3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)	3.γ «Ενίσχυση της δημιουργίας και της επέκτασης των προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών»	3.γ.1 Αναστροφή της συρρίκνωσης της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας.	T3232. Αύξηση της απασχόλησης στις ΜΜΕ της Περιφέρειας (Β' γενιά και Γ' γενιά τομέα)
	ΕΤΠΑ	26.409.833	2,9%	3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)	3.δ «Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας»	3.δ.1. Βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας.	T3233. Αξία των εξαγωγών προϊόντων και υπηρεσιών
	ΕΤΠΑ	113.773.292 (στο σύνολο του Α.Π.)		3. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜΜΕ)	3.δ «Στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας»	3.δ.1. Αναστροφή της συρρίκνωσης της παραγωγικής βάσης της Περιφέρειας .	A.6. Μεταβολή του ποσοστού απασχολούμενων στις ΜΜΕ της Περιφέρειας

²⁰ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

²¹ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

²² Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

²³ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

²⁴ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

²⁵ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

²⁶ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.3.α:
 - Στήριξη της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση: δημιουργία pre-incubators και υποστήριξη της εκκόλαψης νέων επιχειρηματικών σχημάτων.
 - Ανάπτυξη μηχανισμού και πιστοποιημένων «διευκολυντών» (facilitators) προαγωγής της δικτύωσης (networking) επιχειρήσεων και διάδοσης – αξιοποίησης ιδεών με στόχο τη δημιουργία βιώσιμων συνεργασιών (clustering).
 - Προώθηση και αξιοποίηση της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, την εισαγωγή νέων επιχειρηματικών μοντέλων, συστημάτων POM και της διάδοσης νέων προϊόντων και υπηρεσιών.
 - Προώθηση «φυτρώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την παραγωγική / εμπορική αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών με μία ή περισσότερες από τις παρακάτω μορφές:
 - Ανάπτυξη και εμπορική διάθεση νέων προϊόντων ή υπηρεσιών, σε υφιστάμενες ή/και σε νέες αγορές
 - Επέκταση/διαφοροποίηση των προϊόντων ή των υπηρεσιών τους,
 - Βελτίωση της παραγωγικής διαδικασίας ή της διαδικασίας παροχής υπηρεσιών που εφαρμόζουν οι ΜΜΕ της Αττικής.
 - Ενίσχυση συνεργασιών και παραγωγικών συμπράξεων μεταξύ επιχειρήσεων σε κλάδους - τομείς που συγκροτούν αλυσίδες αξίας, μεταξύ «κλαδικών οίκο-συστημάτων» υψηλής προστιθέμενης αξίας.
 - Αναβάθμιση – συμπλήρωση και βελτίωση των ενημερωτικών και καθοδηγητικών υπηρεσιών, εργαλείων και συστημάτων που παρέχονται από συλλογικούς / επαγγελματικούς Φορείς της Περιφέρειας, καθώς και από νέα εξειδικευμένα συνεργατικά σχήματα, προς τις ΜΜΕ.
- Ε.Π.3.γ:
 - Ολοκληρωμένα σχέδια βελτισσης των ικανοτήτων και παραγωγικής, οργανωτικής, λειτουργικής και χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης υφιστάμενων ΜΜΕ που δραστηριοποιούνται στους τομείς της ΠΣΕΕ ή θα προσαρμόσουν δραστηριότητες και προϊόντα στην ΠΣΕΕ.
 - Ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜΜΕ, πιστοποίησης και προτυποποίησης προϊόντων και διαδικασιών, χρήσης εργαστηριακών ή άλλων υποδομών κ.λπ., συμμετοχής των ΜΜΕ διεθνή δίκτυα

παραγωγής και εμπορίας προϊόντων και υπηρεσιών, ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ

- Ανάπτυξη Ικανοτήτων και καινοτόμων επιχειρηματικών λύσεων στις ΜΜΕ ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ, όπως μεταξύ άλλων:
 - στον Ιατρικό Τουρισμό, στα φαρμακευτικά προϊόντα και συναφείς υπηρεσίες που σχετίζονται με την πρόληψη και την φροντίδα υγείας,
 - στον τουρισμό και, ιδίως, στον θαλάσσιο τουρισμό (yachting / κρουαζιέρα), στις δραστηριότητες «MICE», στην προαγωγή του “city-break”, στην ανάπτυξη, διάχυση και αξιοποίηση της «βιοματικής» ταξιδιωτικής εμπειρίας στην Αθήνα, με έξυπνους μηχανισμούς και εργαλεία (λ.χ. eWOM), καθώς και στην εφαρμογή έξυπνων λύσεων διαχείρισης ροών επισκεπτών,
 - στον ναυτιλιακό τομέα και τις συμπληρωματικές προς αυτόν δραστηριότητες (πράσινη ναυτιλία, maritime cluster),
 - σε εστιασμένες «αλυσίδες αξίας», όπως ενδεικτικά στα logistics, στην αγροδιατροφή, στη δημιουργική οικονομία, στις ΤΠΕ κ.λπ.
 - στην παραγωγή και διάχυση περιβαλλοντικών τεχνολογιών – clean tech παραγωγικές δραστηριότητες αιχμής, στις οποίες οι ΜΜΕ της Περιφέρειας εμφανίζουν ειδίκευση και εξωστρέφεια (λ.χ. δραστηριότητες μεταλλουργίας, τεχνολογικές λύσεις κ.λπ.).
 - Στήριξη «βιομηχανικών πιλότων» μικρής / μεσαίας κλίμακας για τη μελέτη και πιστοποίηση διεργασιών που χρησιμοποιούν βιομηχανικά απόβλητα σαν πρώτη ύλη σε παραγωγικές διεργασίες (οι «πιλότοι» θα στηρίζονται σε σύγχρονη επιστημονική γνώση και θα πιστοποιούν τη βιωσιμότητα της εκάστοτε τεχνολογίας λειτουργώντας σαν «γέφυρα» ανάμεσα σε ερευνητικά κέντρα, επενδυτές, και δημόσιους φορείς, με έμφαση στην Αυτοδιοίκηση).
 - Κ.Ο.Κ.
- Στους παραπάνω τομείς θα δοθεί η δυνατότητα σχεδίασης δράσεων τύπου «proof of concept» (φυτώριο ιδεών) για τη δημιουργία νέων καινοτόμων επιχειρήσεων έντασης γνώσης
- Βελτίωση εγκαταστάσεων υφιστάμενων επιχειρηματικών υποδομών, αξιοποίηση εγκαταλελειμμένων βιομηχανικών ή άλλων εγκαταστάσεων με στόχο την δημιουργία φυτωρίων επιχειρήσεων.

- Ε.Π.3.δ:
 - Στήριξη των ΜΜΕ κατά την προστασία και την αποτελεσματική χρήση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας και σε τρίτες χώρες (συμπεριλαμβανομένων των χωρών ASEAN και Mercosur²⁷).
 - Ενίσχυση δημιουργίας και χρήσης καινοτομιών, και ευρύτερα, βασικών τεχνολογιών γενικής εφαρμογής (key enabling technologies) μέσα από συνεργατικούς σχηματισμούς των ΜΜΕ και άλλων φορέων, με στόχο την εξωστρέφεια, ιδίως στο πλαίσιο ανάλογα με τους τομείς εστίασης της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ).
 - Ενθάρρυνση της χρήσης από τις ΜΜΕ εφαρμογών και της συμμετοχής τους σε εγχώρια / διαπεριφερειακά και διεθνή δίκτυα για την υποστήριξη αλυσίδων κλασσικής και ανάστροφης εφοδιαστικής (reverse logistics), υποστηρίζοντας με τις εργασίες συλλογής, επιθεώρησης και ταξινόμησης με στόχο τη μεταπώληση, την επαναχρησιμοποίηση ή την ανακύκλωση²⁸ σε διεθνή δίκτυα.
 - Υποστήριξη συστάδων επιχειρήσεων για αναζήτηση ευκαιριών σε νέες αγορές του εξωτερικού: κατά προτεραιότητα στους τομείς της ΠΣΕΕ, για τη διείσδυση τους σε νέες αγορές ταχέως αναπτυσσόμενων χωρών ή για την τοποθέτησή τους σε «ώριμες» αγορές με νέα προϊόντα και υπηρεσίες.
 - Προετοιμασία, εφαρμογή και αξιολόγηση «περιφερειακών σχεδίων εξωστρέφειας» (με γνώμονα τις αγορές – στόχους, τα προϊόντα – στόχους και την στοχευμένη υποστήριξη της εξαγωγικής ωριμότητας τομέων της ΠΣΕΕ.
 - Αξιοποίηση, οργάνωση και λειτουργία κοινών μηχανισμών πληροφόρησης και ενημέρωσης.
 - Εξειδικευμένες μελέτες για στόχευση αγορών (market analysis), προϊόντων και συγκριτικής ανάλυσης του ανταγωνισμού,
 - Προετοιμασία και οργάνωση ειδικών επιχειρηματικών αποστολών σε Χώρες - Στόχους,

²⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM(2012) 582 final, Μια ισχυρότερη ευρωπαϊκή βιομηχανία για την ανάπτυξη και την οικονομική ανάκαμψη – Επικαιροποίηση της ανακοίνωσης για τη βιομηχανική πολιτική, Δεκέμβριος 2012

²⁸ Βλ. <http://ec.europa.eu>, Clear identity needed for industrial recycling networks

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 3.α	Περιφέρεια Αττικής, Επιμελητήρια, ΣΕΤΕ, Ενδιάμεσοι φορείς, Δήμοι και επιχειρήσεις τους, Clusters κ.λπ.	ΜΜΕ της Περιφέρειας (Υφιστάμενες και Νέες), Νέοι Επιχειρηματίες, Καταναλωτές, Επισκέπτες κ.λπ.
Ε.Π. 3.γ	Περιφέρεια Αττικής, Επιμελητήρια, ΣΕΤΕ, Ενδιάμεσοι φορείς Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, Ταμεία, Δήμοι, Clusters κ.λπ.	ΜΜΕ της Περιφέρειας (Υφιστάμενες και Νέες), Νέοι Επιχειρηματίες, Ενδιάμεσοι φορείς
Ε.Π. 3.δ	Περιφέρεια Αττικής, Επιμελητήρια, ΣΕΤΕ, Ενδιάμεσοι φορείς Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, Ταμεία, Δήμοι, Clusters κ.λπ.	ΜΜΕ της Περιφέρειας (Υφιστάμενες και Νέες), Νέοι Επιχειρηματίες (άνω των 30 ετών)

5.3.4 ΑΠ 4: Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης της χρήσης ΑΠΕ και της Συμπααραγωγής και Προώθηση Χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στις Αστικές Περιοχές

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-4 και των Ε.Π.-4.β: «Προαγωγή (προώθηση) της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις», Ε.Π.-4.γ: «Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές - συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτηρίων - και στον τομέα της στέγασης» & Ε.Π.-4.ζ: «Προώθηση της χρήσης συμπααραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού με υψηλή απόδοση βάσει της ζήτησης για χρήσιμη θερμότητα».

Η Περιφέρεια Αττικής, λόγω της υψηλής συγκέντρωσης πληθυσμού και οικονομικών δραστηριοτήτων διαδραματίζει κομβικό ρόλο στην επίτευξη των εθνικών στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020» όσον αφορά την εξοικονόμηση ενέργειας και τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Ως εκ τούτου, στο πλαίσιο του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής για την Αττική εστιάζεται στην ανάγκη εφαρμογής δράσεων εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής αποδοτικότητας κυρίως στον κτιριακό τομέα, καθώς και στις πράσινες μεταφορές. Οι σχετικές παρεμβάσεις θα συνδυασθούν με δράσεις αστικής αναζωογόνησης (με παράλληλο στόχο τη μείωση του φαινομένου της «αστικής θερμικής νησίδας» μέσω και των ΟΧΕ).

Περαιτέρω, προκύπτουν δυνατότητες εξοικονόμησης σε Μεγάλες Εγκαταστάσεις (Νοσοκομεία, Συστάδες Επιχειρήσεων) ή κοινές Επιχειρηματικές Υποδομές (Βιομηχανικές Περιοχές, Επιχειρηματικά Πάρκα), καθώς και στις άτυπες Βιομηχανικές Συγκεντρώσεις. Αναδεικνύονται επίσης ευκαιρίες διαχείρισης αστικών στερεών / υγρών αποβλήτων για την παραγωγή ενέργειας σε όλο των φάσμα των τομέων παραγωγής στην Αττική.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικό Στόχο του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.4.β: Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στις επιχειρήσεις
- Ε.Π.4.γ: Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στα κτίρια
- Ε.Π.4.ζ: Αύξηση της χρήσης μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον για την παραγωγή Ενέργειας

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **3:** Παραγωγική επένδυση στις μεγάλες επιχειρήσεις που συνδέεται με την οικονομία χαμηλών εκπομπών άνθρακα
- **13:** Ενεργειακή απόδοση με ανακαίνιση της δημόσιας υποδομής, έργα επίδειξης και υποστηρικτικά μέτρα
- **14:** Ενεργειακή απόδοση με ανακαίνιση του υφιστάμενου οικιστικού αποθέματος, έργα επίδειξης και υποστηρικτικά μέτρα

- **16:** Συνδυασμένη παραγωγή ρεύματος και θερμότητας και τηλεθέρμανση

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.4.β: Περιορισμός της αύξησης της τελικής κατανάλωσης στη βιομηχανία και τον τριτογενή τομέα
- Ε.Π.4.γ: Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στον οικιστικό τομέα
- Ε.Π.4.ζ: Ποσοστό συμμετοχής της εγκατεστημένης ισχύος μονάδων ΣΗΘΥΑ στο ενεργειακό ισοζύγιο

Ως κοινοί και ειδικοί δείκτες εκροών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO34: Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου
- CO31: Αριθμός νοικοκυριών με καλύτερη κατηγορία ενεργειακής κατανάλωσης
- CO32: Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτηρίων
- CO34: Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-4

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ²⁹ , Ταμείο Συνοχής, ³⁰ ΕΚΤ ³⁰ ή ΠΑΝ) ³¹	Στήριξη της Ένωσης ³² (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ³³	Θεματικός Στόχος ³⁴	Επενδυτικές Προτεραιότητες ³⁵	Ειδικό Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινό και Ειδικό για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.4. Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης της χρήσης ΑΠΕ και της Συμπαράγωγής και Προώθηση Χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στις Αστικές Περιοχές	ΕΤΠΑ	9.432.218	1,0%	4. Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους Τομείς	4.β «Προαγωγή (προώθηση) της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις»	4.β.1 Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στις επιχειρήσεις	T3241. Περιορισμός της αύξησης της τελικής κατανάλωσης στη βιομηχανία και τον τριτογενή τομέα
	ΕΤΠΑ	47.161.089	5,2%	4. Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους Τομείς	4.γ «Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της εξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές - συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων- και στον τομέα της στέγασης»	4.γ.1 Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στα κτίρια	T3242. Μείωση της κατανάλωσης ενέργειας στον οικιστικό τομέα
	ΕΤΠΑ	6.288.145	0,7%	4. Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα σε όλους τους Τομείς	4.ζ «Προώθηση της χρήσης συμπαράγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού με υψηλή απόδοση βάσει της ζήτησης για χρήσιμη θερμότητα»	4.ζ.1. Αύξηση της χρήσης μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον για την παραγωγή Ενέργειας	T3243. Ποσοστό συμμετοχής της εγκατεστημένης ισχύος μονάδων ΣΗΘΥΑ στο ενεργειακό ισοζύγιο

²⁹ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

³⁰ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

³¹ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

³² Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

³³ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

³⁴ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

³⁵ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.4.β:
 - Ολοκληρωμένα Σχέδια μείωσης της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας και εφαρμογής παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας στις επιχειρήσεις (παραγωγικές – λειτουργικές διαδικασίες).
 - Ολοκληρωμένα Σχέδια εξοικονόμησης τελικής ενέργειας από την ενεργειακή αναβάθμιση σε κτίρια επαγγελματικής χρήσης.
- Ε.Π.4.γ:
 - Πιλοτικές/εμβληματικές παρεμβάσεις βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας σε Δημόσια κτίρια και κτίρια της Αυτοδιοίκησης, ιδίως μέσω Ο.Χ.Ε.
 - Στοχευμένες παρεμβάσεις βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας σε κατοικίες που χωροθετούνται σε ζώνες αστικής αναζωογόνησης.

Από τις παρεμβάσεις αυτές, αναμένεται η συμβολή στη αναβάθμιση υφιστάμενων και η δημιουργία νέων αγορών σε σχετικές τεχνολογίες, συστήματα, υπηρεσίες και επιχειρησιακά μοντέλα ενεργειακής απόδοσης, συμβάλλοντας ενεργά στη διαμόρφωση της «αλυσίδας αξίας» για την εξοικονόμηση ενέργειας, γενικότερα στον κτιριακό τομέα.

Στις δράσεις αυτές κατευθύνεται το 80% των πόρων του Α.Π. με ιδιαίτερο βάρος στα κτίρια του Δημόσιου τομέα. Η εξοικονόμηση τελικής ενέργειας από την ενεργειακή αναβάθμιση των κατοικιών θα προωθηθεί σε συνδυασμό με δράσεις αστικής αναζωογόνησης και την αξιοποίηση εργαλείων Ο.Χ.Ε.

Τα κτίρια του Δημόσιου τομέα στα οποία θα εφαρμοσθούν παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης θα είναι είτε εμβληματικά κτίρια της είτε κτίρια της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, με δυναμική αξιοποίηση Ο.Χ.Ε.

- Ε.Π.4.ζ:

Περιλαμβάνονται πιλοτικές/εμβληματικές παρεμβάσεις παραγωγής ενέργειας από μονάδες ΣΗΘΥΑ σε Δημόσιες Υποδομές της Περιφέρειας Αττικής. Ειδικότερα, θα προωθηθούν επιδεικτικές δράσεις εγκατάστασης μονάδων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού – θερμότητας σε Δημόσια Κτίρια και Υποδομές, όπως νοσοκομεία, συγκροτήματα κτιρίων δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συγκροτήματα δημόσιων υπηρεσιών κ.λπ.

Οι περιορισμένοι πόροι θα αξιοποιηθούν και μέσω Ο.Χ.Ε. και θα εφαρμοσθούν σε περιοχές αστικής αναζωογόνησης.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 4.β	Περιφέρεια Αττικής, ΕΦΔ	ΜΜΕ όλων των Τομέων, με έμφαση σε ενεργοβόρες επιχειρήσεις ή/και σε τεχνολογίες αιχμής
Ε.Π. 4.γ	Υπουργεία, ΔΕΚΟ, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι	Πολίτες της Περιφέρειας Αττικής
Ε.Π. 4.ζ	Υπουργεία, ΔΕΚΟ, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι	Πολίτες της Περιφέρειας Αττικής

5.3.5 ΑΠ 5: Προώθηση της Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, καθώς και της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-5 και των Ε.Π.-5.α: «Υποστήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασιζόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων», & Ε.Π.-5.β: «Προαγωγή (προώθηση) των επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών».

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής εστιάζεται στην ανάγκη εφαρμογής δράσεων που θα περιορίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Η Αττική βιώνει αυξημένους κινδύνους πυρκαγιών, καύσωνα και αύξηση ενεργειακής ζήτησης για ψύξη. Οι κίνδυνοι αυτοί επηρεάζουν σημαντικά τη φύση και τη βιοποικιλότητα στην Αττική και, ειδικότερα, τις περιοχές που ανήκουν στο «Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών», στο οποίο περιλαμβάνεται το δίκτυο NATURA 2000 (λ.χ. Εθνικοί Δρυμοί Πάρνηθας και Σουνίου, Εθνικό Πάρκο Σχοινιά – Μαραθώνα κ.λπ.). Στην Αττική διαπιστώνεται αναγκαιότητα δρομολόγησης παρεμβάσεων ενίσχυσης των μηχανισμών ασφάλειας και πολιτικής προστασίας με συστήματα και ειδικό εξοπλισμό, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τεχνολογικούς και βιομηχανικούς κινδύνους.

Όσον αφορά στους λοιπούς κινδύνους, στην Αττική εμφανίζεται αυξημένος κίνδυνος πλημμυρών. Στο πλαίσιο του ΠΕΠ θα δρομολογηθούν αντιπλημμυρικές παρεμβάσεις στο πλαίσιο της συνολικής ανάπλασης του Φαληρικού Όρμου, αλλά και ευρύτερες αντιπλημμυρικές υποδομές σε στοχευμένες ζώνες υψηλού κινδύνου για την προστασία του πληθυσμού από πλημμυρικά φαινόμενα.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικόί Στόχοι του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.5.α: Μείωση των επιπτώσεων των πλημμυρικών φαινομένων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον
- Ε.Π.5.β: Μείωση των επιπτώσεων από τεχνολογικά ατυχήματα και σεισμούς

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **87:** Προσαρμογή σε μέτρα για την κλιματική αλλαγή και πρόληψη και διαχείριση κινδύνων σχετικών με το κλίμα, π.χ. διάβρωση, πυρκαγιές, πλημμύρες, καταιγίδες και ξηρασία, συμπεριλαμβανομένης της αύξησης της ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και συστημάτων και υποδομών διαχείρισης καταστροφών
- **88:** Πρόληψη και διαχείριση κινδύνων για φυσικούς κινδύνους μη σχετιζόμενους με το κλίμα (π.χ. σεισμοί) και κινδύνων που συνδέονται με ανθρώπινες δραστηριότητες (π.χ. τεχνολογικά ατυχήματα), συμπεριλαμβανομένης της αύξησης της

ευαισθητοποίησης, της πολιτικής προστασίας και συστημάτων και υποδομών διαχείρισης καταστροφών

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.5α.: Ποσοστό πληθυσμού που προστατεύεται από πλημμυρικά φαινόμενα
- Ε.Π.5.β: Μείωση των επιπτώσεων από τεχνολογικά ατυχήματα και σεισμούς

Ως κοινός και ειδικός δείκτης εκρών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO20: Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-5

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ³⁶ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ³⁷ ή ΠΑΝ) ³⁸	Στήριξη της Ένωσης ³⁹ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁴⁰	Θεματικός Στόχος ⁴¹	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁴²	Ειδικό Στόχο (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινό και Ειδικό για το πρόγραμμα δείκτη αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.5. Προώθηση της Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, καθώς και της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων	ΕΤΠΑ	68.815.528	7,5%	5. Προαγωγή (προώθηση) της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων	5.α «Υποστήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασισμένων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων»	5.α.1. Μείωση των επιπτώσεων των πλημμυρικών φαινομένων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στο ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον	T3251. Ποσοστό πληθυσμού που προστατεύεται από πλημμυρικά φαινόμενα
	ΕΤΠΑ	7.646.170	0,8%	5. Προαγωγή (προώθηση) της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, της πρόληψης και της διαχείρισης κινδύνων	5.β «Προαγωγή (προώθηση) των επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών»	5.β.1 Μείωση των επιπτώσεων από τεχνολογικά ατυχήματα και σεισμούς	

³⁶ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

³⁷ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

³⁸ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

³⁹ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁴⁰ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁴¹ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁴² Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.5.α:
 - Δημιουργία υποδομών και υλοποίηση δράσεων για την πρόληψη πλημμυρικών συμβάντων (έργα αντιπλημμυρικής προστασίας, έργα διευθέτησης ροής υδάτων, έργα βιώσιμης διαχείρισης επιφανειακών υδάτων κλπ).
 - Στοχευμένες δράσεις για την εφαρμογή των Σχεδίων Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών και την προστασία και διαχείριση των υδατικών πόρων της Αττικής σε συμμόρφωση με το εγκεκριμένο σχέδιο (ΦΕΚ 1004/Β/2013).
 - Παρεμβάσεις αντιπλημμυρικής προστασίας στο πλαίσιο συνολικής ανάπλασης της παραλιακής ζώνης του Φαληρικού Όρμου.
- Ε.Π.5.β:
 - Βελτίωση των εργαλείων και συστημάτων της Πυροσβεστικής Υπηρεσίας
 - Στοχευμένες δράσεις πολιτικής προστασίας.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 5.α	ΥΠΕΚΑ, ΕΓΥ, Περιφέρεια Αττικής, ΟΤΑ Α' βαθμού	Πολίτες και Επιχειρήσεις της Περιφέρειας Αττικής
Ε.Π. 5.β	Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, Πυροσβεστικό Σώμα, Περιφέρεια Αττικής	Πολίτες της Περιφέρειας Αττικής

5.3.6 ΑΠ 6: Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-6 και των Ε.Π.-6.α: «Πρώθηση επενδύσεων στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και, για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις», Ε.Π.-6.β: «Πρώθηση επενδύσεων στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις», Ε.Π.-6.γ: «Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς» & Ε.Π.-6.ε: «Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπτυξη των πόλεων, αναζωογόνηση και απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου».

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής αποτελεί η υιοθέτηση πολιτικών, μέτρων και έργων που στόχο έχουν την βελτίωση της ποιότητας ζωής στο αστικό περιβάλλον της Περιφέρειας.

Στο πλαίσιο του υπό επικαιροποίηση Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων της Αττικής (ΠΕΣΔΑ) καθώς και της Εθνικής Στρατηγικής Διαχείρισης Αποβλήτων σε συμμόρφωση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ, προτεραιότητα της Περιφέρειας αποτελεί η υιοθέτηση πολιτικών, μέτρων και έργων που στόχο έχουν την αποτελεσματική και ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων, για την αειφόρο χρήση των πόρων και την πρόληψη της υποβάθμισης ή την αποκατάσταση, διατήρηση ή βελτίωση του περιβάλλοντος. Συνακόλουθα, οι ποιοτικοί στόχοι του για την Αττική προσδιορίζονται ως εξής:

- Διαλογή στην πηγή οργανικού (βιοαποδομήσιμου) κλάσματος των αποβλήτων και κατασκευή μονάδων επεξεργασίας του προδιαλεγμένου οργανικού υλικού, με σκοπό την παραγωγή κομπόστ καλής ποιότητας, με πιθανή ταυτόχρονη ενεργειακή αξιοποίηση.
- Ολοκλήρωση των νέων κεντρικών εγκαταστάσεων επεξεργασίας σύμμεικτων Αστικών Στερεών Αποβλήτων (όσων έχουν απομείνει μετά τα προγράμματα εκτροπής προδιαλεγμένων κλασμάτων).
- Προώθηση των δράσεων ανακύκλωσης και ευαισθητοποίησης των πολιτών.

Όπως προκύπτει από τα ποσοτικά δεδομένα παραγωγής Αστικών Σύμμεικτων Απορριμμάτων (ΑΣΑ), όλες οι τεχνολογίες επεξεργασίας – αξιοποίησης, είναι αποδεκτές και μπορούν να εφαρμοστούν από πλευράς βιωσιμότητας για την 1η Δ.Ε. της Περιφέρειας Αττικής, ενώ για την 2η Δ.Ε. της Περιφέρειας Αττικής (Κύθηρα – Αντικύθηρα) ενδείκνυνται ήπιες μέθοδοι επεξεργασίας, λόγω μικρού πληθυσμού.

Για τα υλικά όπως γυαλί, χαρτί, πλαστικό, μέταλλο, προβλέπεται σταδιακή αύξηση του ποσοστού ανάκτησης / ανακύκλωσης / επαναχρησιμοποίησης τους, στο 50% με χρονικό ορόσημο το 2020.

Σχετικά με τα υγρά απόβλητα, απαιτείται η κατασκευή δικτύων αποχέτευσης και η αντίστοιχη επεξεργασία των λυμάτων στην Ανατολική Αττική, όπου για πέντε (5) οικισμούς Κατηγορίας Β' (Ραφήνα, Αρτέμιδα, Νέα Μάκρη, Κορωπί, Μαρκόπουλο Μεσογαίας), η Ελλάδα έχει καταδικαστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τη μη λειτουργία συστήματος συγκέντρωσης και επεξεργασίας αστικών λυμάτων (Οδηγία 91/271/ΕΟΚ).

Ήδη λειτούργησε το ΚΕΛ στο Μαρκόπουλο και έχουν ξεκινήσει οι συνδέσεις κατοικιών με το δίκτυο ακαθάρτων. Κατασκευάζεται το ΚΕΛ Κρωπίας - Παιανίας και τα δίκτυα στο Κορωπί με πόρους του ΠΕΠ Αττικής 2007-2013, και χρηματοδοτείται η μελέτη των αντίστοιχων έργων στη Νέα Μάκρη (και Μαραθώνα). Επίσης θα αντιμετωπιστούν οι ανάγκες πύκνωσης και επέκτασης δικτύων αποχέτευσης σε αστικές συγκεντρώσεις.

Ειδικά για τα έργα διαχείρισης υγρών αποβλήτων έχει δρομολογηθεί η εκχώρηση πόρων του Ταμείου Συνοχής προς την Περιφέρεια. Εφόσον ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ για τους οικισμούς Β' προτεραιότητας, θα υλοποιηθούν συμπληρωματικές παρεμβάσεις συλλογής, μεταφοράς, επεξεργασίας και διάθεσης ακαθάρτων, προγράμματα παρακολούθησης της λειτουργίας των υφιστάμενων ΕΕΛ και δράσεις επαναχρησιμοποίησης επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων, σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της ΚΥΑ 145116/2011.

Στον τομέα των υδάτων υπάρχει αναγκαιότητα υλοποίησης στοχευμένων υποδομών ύδρευσης κυρίως στα νησιά της Περιφέρειας με στόχο την κάλυψη των απαιτήσεων της Οδηγίας 98/83/ΕΚ για την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικόί Στόχοι του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.6.α: Εναρμόνιση της Περιφέρειας με τις απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας για τα υγρά απόβλητα
- Ε.Π.6.β: Επέκταση δικτύων ύδρευσης σε οικισμούς που δεν έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας πόσιμο νερό
- Ε.Π.6.γ: Ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας
- Ε.Π.6.ε: Βελτίωση της ποιότητας ζωής στο Αστικό Περιβάλλον

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **17:** Διαχείριση οικιακών αποβλήτων (συμπεριλαμβανομένης της ελαχιστοποίησης, της διαλογής και ανακύκλωσης)
- **20:** Παροχή νερού για ανθρώπινη κατανάλωση (υποδομή εξαγωγής, επεξεργασίας, αποθήκευσης και διανομής)
- **22:** Επεξεργασία υγρών λυμάτων

- **89:** Αποκατάσταση βιομηχανικών χώρων και μολυσμένης γης
- **90:** Ποδηλατόδρομοι και μονοπάτια
- **94:** Προστασία, ανάπτυξη και προβολή στοιχείων δημόσιας πολιτιστικής κληρονομιάς

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.6.α: Ποσοστό ισοδύναμου πληθυσμού που καλύπτεται από δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων.
- Ε.Π.6.β: Ποσοστό ισοδύναμου πληθυσμού που έχει πρόσβαση σε καλής ποιότητας νερό ύδρευσης
- Ε.Π.6.γ: Αριθμός εισιτηρίων πολιτιστικών χώρων της Περιφέρειας
- Ε.Π.6.ε: Θα εξειδικευθεί μετά την υποβολή και έγκριση των Σχεδίων ΟΧΕ

Ως κοινοί και ειδικοί δείκτες εκροών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO19: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων
- CO18: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη παροχή νερού
- CO9: Αύξηση του αναμενόμενου αριθμού επισκέψεων σε ενισχυόμενες τοποθεσίες πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς και πόλους έλξης επισκεπτών
- CO37: Πληθυσμός που ζει σε περιοχές με στρατηγικές ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης
- CO3: Ανοιχτοί χώροι που δημιουργούνται ή αποκαθίστανται σε αστικές περιοχές

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-6

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁴³ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁴⁴ ή ΠΑΝ) ⁴⁵	Στήριξη της Ένωσης (σε ευρώ) ⁴⁶	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁴⁷	Θεματικός Στόχος ⁴⁸	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁴⁹	Ειδικό Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.6. Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον	ΕΤΠΑ	31.109.375	3,4%	6. Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προαγωγή της αποδοτικής χρήσης των πόρων	6.α «Πρώιμη επένδυση στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και, για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις»	6.α.1 Εναρμόνιση της Περιφέρειας με τις απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ιδίως για τα υγρά απόβλητα	T3261. Ποσοστό ισοδύναμου πληθυσμού που καλύπτεται από δίκτυα και εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων
	ΕΤΠΑ	24.887.500	2,7%	6. Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προαγωγή της αποδοτικής χρήσης των πόρων	6.β «Πρώιμη επένδυση στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις»	6.β.1 Επέκταση δικτύων ύδρευσης σε οικισμούς που δεν έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας πόσιμο νερό	T3262. Ποσοστό ισοδύναμου πληθυσμού που έχει πρόσβαση σε καλής ποιότητας νερό ύδρευσης
	ΕΤΠΑ	31.109.375	3,4%	6. Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προαγωγή της αποδοτικής χρήσης των πόρων	6.γ. «Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς»	6.γ.1 Ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας	T3263. Αριθμός ειστηρίων πολιτιστικών χώρων της Περιφέρειας
	ΕΤΠΑ	37.331.250	4,1%	6. Διατήρηση και προστασία του περιβάλλοντος και προαγωγή της αποδοτικής χρήσης των πόρων	6.ε «Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπτυξη των πόλεων, αναζωογόνηση και απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς	6.ε.1 Βελτίωση της ποιότητας ζωής στο Αστικό Περιβάλλον	Θα εξειδικευθεί μετά την υποβολή και έγκριση των Σχεδίων ΟΧΕ

⁴³ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

⁴⁴ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

⁴⁵ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

⁴⁶ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁴⁷ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁴⁸ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁴⁹ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁴³ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁴⁴ ή ΠΑΝ) ⁴⁵	Στήριξη της Ένωσης ⁴⁶ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁴⁷	Θεματικός Στόχος ⁴⁸	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁴⁹	Ειδικόί Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινόι και Ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
					ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου»		

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

▪ Ε.Π.6.α:

Στον τομέα της επεξεργασίας λυμάτων:

- Κατασκευή - ολοκλήρωση ΕΕΛ Περιφέρειας (σε συνεργασία με ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ)
- Συμπλήρωση και ολοκλήρωση δικτύων ακαθάρτων σε οικισμούς Γ' Κατηγορίας Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ
- Παρακολούθηση και αξιολόγηση της λειτουργίας υφιστάμενων ΕΕΛ της Αττικής
- Επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων υγρών αποβλήτων σε νέες ή υφιστάμενες ΕΕΛ με έμφαση στην αστική και περιαστική χρήση κατά την έννοια της ΚΥΑ 145116/2011

Στον τομέα των αστικών στερεών αποβλήτων (ΑΣΑ):

- Περιφερειακές υποδομές διαχείρισης ΑΣΑ (προμήθεια εξοπλισμού).
- Ολοκληρωμένη (αποκεντρωμένη) Διαχείριση Αστικών Στερεών Αποβλήτων σε νησιά και σε μικρούς / απομακρυσμένους οικισμούς της Περιφέρειας Αττικής (Ολοκλήρωση εγκαταστάσεων επεξεργασίας ΑΣΑ Κυθήρων, Εγκαταστάσεις διαχείρισης σε άλλα νησιά της Περιφέρειας)
- Ανάπτυξη δικτύου «Πράσινων Σημείων»
- Προώθηση μονάδων διαχείρισης βιοαποβλήτων
- Στοχευμένη διαχείριση βιομηχανικών, υγειονομικών, επικινδύνων και μη, αποβλήτων
- Αποκατάσταση – απόδοση ρυπασμένων χώρων σε νέες χρήσεις που συμβάλλουν στην αστική αναζωογόνηση

▪ Ε.Π.6.β:

- Εγκαταστάσεις- Υποδομές για την ύδρευση νησιών και μικρών οικισμών με στόχο την κάλυψη των απαιτήσεων της Οδηγίας 98/83/ΕΚ
- Εκσυγχρονισμός - αναβάθμιση υφιστάμενων συστημάτων ύδρευσης (τηλεχειρισμός κλπ)
- Ανάπτυξη συστημάτων ελέγχου διαρροών σε εγκαταστάσεις επεξεργασίας και συστήματα υδροληψίας, καθώς και σε δίκτυα μεταφοράς και διανομής

- Εφαρμογή συστημάτων επεξεργασίας νερού (π.χ. αφαλατώσεις) για την ικανοποίηση αναγκών σε νησιωτικές ή δύσκολα προσβάσιμες παράκτιες περιοχές της Αττικής με ειδικές τοπικές και κλιματικές συνθήκες
- Επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένου νερού από ΚΕΛ Ψυττάλειας

Στοχευμένες δράσεις εφαρμογής του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών και την εθνική και κοινοτική νομοθεσία για την προστασία και διαχείριση των υδατικών πόρων:

- Ανάπτυξη εργαλείων και μεθοδολογίας για τον καθορισμό των ζωνών ανάμιξης σε επιφανειακά και υπόγεια Υδατικά συστήματα
 - Σχεδιασμός και εφαρμογή συμπληρωματικών προγραμμάτων Παρακολούθησης ειδικών ρύπων
 - Εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων ελέγχου παρουσίας δραστικών ουσιών συμπεριλαμβανομένων και ειδικών γεωχημικών Υδροχημικών μελετών για τη διερεύνηση υπερβάσεων των πρότυπων ποιότητας περιβάλλοντος (PPP)
- Ε.Π.6.γ:
 - Ανάδειξη – αξιοποίηση αστικών «τοπόσημων» που συμβάλλουν στην αστική αναζωογόνηση και στην ελκυστικότητα των αστικών κέντρων
 - Υποδομές μνημείων – μουσείων που έχουν ξεκινήσει την προηγούμενη προγραμματική περίοδο

Προβλέπεται παρεμβάσεις ανάδειξης και βελτίωσης επισκέψιμων υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας, με στόχο τη συμβολή στην αστική αναζωογόνηση και την βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Αττικής ως διεθνώς αναγνωρίσιμου τουριστικού προορισμού.

Η συνεκτικότητα των δράσεων αυτών με λοιπές παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, ΠΣΕΕ, city-break, βελτίωσης των υποδομών κρουαζιέρας, διαχείρισης επισκεπτών κ.ο.κ. διασφαλίζεται μέσω της πρόβλεψης Ο.Χ.Ε., με αξιοποίηση αντίστοιχων τομεακών δραστηριοτήτων (ΕΠΑνΕΚ), στις οποίες συμπεριλαμβάνεται η (με φυσικά μέσα) προβολή της Περιφέρειας. Σημειώνεται ότι η καινοτόμος προβολή της Αττικής με ηλεκτρονικά μέσα προωθείται μέσω της ΠΣΕΕ στο πλαίσιο των Α.Π. 2 και 3.

- Ε.Π.6.ε:
 - Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής αναβάθμισης και αναζωογόνησης με επίκεντρο «υποβαθμισμένες» ή «ειδικές δυναμικού χαρακτήρα» περιοχές ή συνδυασμού αυτών.
 - Πιλοτικές ή επιδεικτικού χαρακτήρα παρεμβάσεις μείωσης της χρήσης του Ι.Χ.Ε. με κατάλληλες χωρικές παρεμβάσεις και ανασχεδιασμό – συμπλήρωση

υφιστάμενων δικτύων ΜΜΜ για την εξυπηρέτηση των αναγκών των μετακινήσεων, με ιδιαίτερη μέριμνα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες (ΑμΕΑ) και σε πράσινες μετακινήσεις, σε συνδυασμό με την ΠΣΕΕ

- Βιώσιμη αστική κινητικότητα και ενιαίος πολεοδομικός και κυκλοφοριακός σχεδιασμός με έμφαση σε «πράσινες» διαδρομές, ιδίως σε υποβαθμισμένες περιοχές

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 6.α	Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, ΕΔΣΝΑ, ΥΠΕΚΑ, ΕΓΥ, Αποκεντρωμένη Διοίκηση	Πολίτες – κάτοικοι Δήμων Περιφέρειας, κάτοικοι περιοχών που δεν διαθέτουν συστήματα διαχείρισης ΑΣΑ Κάτοικοι - επισκέπτες νησιών, κάτοικοι αστικών περιοχών χωρίς δίκτυο αποχέτευσης, κάτοικοι σε οικισμούς Γ' Κατηγορίας
Ε.Π. 6.β	Περιφέρεια Αττικής, ΟΤΑ Α' βαθμού, ΕΓΥ, Αποκεντρωμένη Διοίκηση, ΕΥΔΑΠ Α.Ε.	Κάτοικοι - επισκέπτες νησιών, κάτοικοι αστικών περιοχών χωρίς δίκτυο, κάτοικοι σε οικισμούς Γ' Κατηγορίας
Ε.Π. 6.γ	Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Τουρισμού	Πολίτες, Επισκέπτες, Επιχειρήσεις
Ε.Π. 6.ε	Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Υπουργείο Πολιτισμού, Υπουργείο Τουρισμού, λοιποί Φορείς στο πλαίσιο των «εταιρικών σχέσεων» των Ο.Χ.Ε.	Πολίτες, Επισκέπτες, Επιχειρήσεις

5.3.7 ΑΠ 7: Ενίσχυση της Περιφερειακής Κινητικότητας και των Πολυτροπικών Μεταφορικών Συνδέσεων της Περιφέρειας Αττικής

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-7 και των Ε.Π.-7.α: «Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών μέσω επενδύσεων στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)», Ε.Π.-7.β: «Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υποδομές ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων» & Ε.Π.-7.γ: «Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων και των οδών εσωτερικής ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας»

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής εστιάζεται στη βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών της Περιφέρειας, δεδομένου ότι αποτελούν κρίσιμη παράμετρο για την προστασία του περιβάλλοντος και τις μετακινήσεις του πληθυσμού.

Μέσω του ΠΕΠ Αττικής 2007-13, υλοποιήθηκαν 16 έργα αναβάθμισης περιφερειακών οδικών αξόνων με συνολικό π/υ 100,4 εκ. € και το αντίστοιχο μήκος του κατασκευασμένου ή βελτιωμένου οδικού δικτύου ανέρχεται σε 116,68 χλμ. Επιπλέον, έργα πολύτροπων μεταφορών είναι η κατασκευή Β' λειτουργικής φάσης Θριασίου Πεδίου (67εκ €) και η αποπεράτωση του Προαστιακού Σιδηρόδρομου Αττικής Τμήμα: ΣΚΑ - Τρεις Γέφυρες (79,8 εκ €).

Το Τραμ, ωστόσο, δεν συνδέεται αποτελεσματικά με την υπόλοιπη κυκλοφορία, αν και διαθέτει εκτεταμένο δίκτυο. Προκύπτουν, επίσης, ανάγκες βελτίωσης της λειτουργικότητας των οδικών δακτυλίων της Αττικής, στο πλαίσιο του «βασικού» δικτύου, αλλά και διασφάλιση των συνδέσεων με το «αναλυτικό» δίκτυο της Περιφέρειας.

Τέλος, είναι αναγκαία η συμπλήρωση των υποδομών εξυπηρέτησης κρουαζιερόπλοιων, αλλά και η αντιμετώπιση της διαχείρισης των αυξημένων ροών των επισκεπτών στον Πειραιά και στην Αθήνα (με έμφαση στην εξυπηρέτηση των ΑΜΕΑ και των ηλικιωμένων).

Στο πλαίσιο αυτό το νέο ΠΕΠ Αττικής θα επικεντρωθεί στην επέκταση του δικτύου του Τράμ, ενώ μέσω τομεακών παρεμβάσεων είναι αναγκαία η ενίσχυση των πράσινων μεταφορών (Μετρό).

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικό Στόχοι του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.7.α: Αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο σύστημα λιμένων κρουαζιέρας της Νοτιανατολικής Μεσογείου

- Ε.Π.7.β: Αναβάθμιση περιφερειακών οδικών αξόνων για την ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας, συμπεριλαμβανομένων των ώριμων και αναδυόμενων τουριστικών περιοχών
- Ε.Π.7.γ: Επέκταση των βιώσιμων και οικολογικών αστικών μεταφορών (μέσων σταθερής τροχιάς) στην Αττική

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **34:** Άλλοι ανακατασκευασμένοι ή βελτιωμένοι δρόμοι (αυτοκινητόδρομοι, εθνικοί, περιφερειακοί ή τοπικοί)
- **39:** Θαλάσσιοι λιμένες (ΔΕΔ-Μ)
- **43:** Υποδομή για καθαρές αστικές μεταφορές και προώθησή τους (συμπεριλαμβανομένου του εξοπλισμού και του τροχαίου υλικού)

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.7.α: Μεταβολή του αριθμού των επιβατών / τουριστών στο λιμάνι του Πειραιά
- Ε.Π.7.β: Θα εξειδικευθεί σε επόμενη φάση του Προγράμματος
- Ε.Π.7.γ: Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από μέσα σταθερής τροχιάς

Ως κοινοί και ειδικοί δείκτες εκρών ορίζονται οι κωδικοί:

- T3275: Αριθμός λιμένων που αναβαθμίζονται
- T3276: Παρεμβάσεις για την οδική ασφάλεια πεζών
- CO15: Συνολικό μήκος νέων ή βελτιωμένων γραμμών τραμ και μετρό

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-7

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁵⁰ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁵¹ ή ΠΑΝ) ⁵²	Στήριξη της Ένωσης ⁵³ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁵⁴	Θεματικός Στόχος ⁵⁵	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁵⁶	Ειδικόί Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.7. Ενίσχυση της Περιφερειακής Κινητικότητας και των Πολυτροπικών Μεταφορικών Συνδέσεων της Περιφέρειας Αττικής	ΕΤΠΑ	46.925.624	5,1%	7. Προαγωγή (προώθηση) των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των σημείων συμφόρησης σε υποδομές βασικών δικτύων (key network infrastructures)	7.α «Στήριξη ενός πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών μέσω επενδύσεων στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)»	7.α.1 Αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο σύστημα λιμένων κρουαζιέρας της Νοτιανατολικής Μεσογείου	T3271. Μεταβολή του αριθμού των επιβατών / τουριστών στο λιμάνι του Πειραιά
	ΕΤΠΑ	13.407.321	1,5%	7. Προαγωγή (προώθηση) των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των σημείων συμφόρησης σε υποδομές βασικών δικτύων (key network infrastructures)	7.β «Ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υποδομές ΔΕΔ-Μ, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων»	7.β.1 Αναβάθμιση περιφερειακών οδικών αξόνων για την ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας, συμπεριλαμβανομένων των ώριμων και αναδυόμενων τουριστικών περιοχών.	Θα εξειδικευθεί σε επόμενη φάση
	ΕΤΠΑ	73.740.266	8,1%	7. Προαγωγή (προώθηση) των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των σημείων	7.γ «Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του	7.γ.1 Επέκταση των βιώσιμων και οικολογικών αστικών μεταφορών (μέσω σταθερής τροχιάς) στην Αττική	T3272. Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από μέσα σταθερής τροχιάς

⁵⁰ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

⁵¹ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

⁵² Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

⁵³ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁵⁴ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁵⁵ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁵⁶ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁵⁰ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁵¹ ή ΠΑΝ) ⁵²	Στήριξη της Ένωσης ⁵³ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁵⁴	Θεματικός Στόχος ⁵⁵	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁵⁶	Ειδικόί Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινόι και Ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
				συμφόρησης σε υποδομές βασικών δικτύων (key network infrastructures)	άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων και των οδών εσωτερικής ναυσιπλοΐας και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας»		

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.7.α:
 - Επέκταση βασικών λιμενικών υποδομών υποδοχής και εξυπηρέτησης κρουαζιεροπλοίων στο Λιμάνι του Πειραιά
- Ε.Π.7.β:
 - Ολοκλήρωση οδικών αξόνων που ξεκίνησαν την προηγούμενη προγραμματική περίοδο
 - Συμπλήρωση οδικών δακτυλίων και κόμβων
 - Παρεμβάσεις για την οδική ασφάλεια και την μείωση των τροχαίων ατυχημάτων με θύματα πεζούς σε λεωφόρους ταχείας κυκλοφορίας (πεζογέφυρες)

Τα παραπάνω συνδέονται με μέτρα βελτίωσης τμημάτων του αναλυτικού ΔΟΔ και βελτίωσης της αντιμετώπισης των συνεπειών των ατυχημάτων με χρήση ενεργητικών μέσων από την ΕΛ.ΑΣ. και το Π.Σ. που εντάσσονται σε τομεακές παρεμβάσεις (ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ).

- Ε.Π.7.γ:
 - Ολοκλήρωση τραμ στον Πειραιά
 - Επέκταση τραμ από το Σύνταγμα μέσω της οδού Πανεπιστημίου μέχρι και την Πλατεία Αιγύπτου
 - Συνοδά έργα και ΟΚΩ

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 7.α	ΟΛΠ ΑΕ	Πολίτες, Επισκέπτες, Επιχειρήσεις στον τομέα του τουρισμού κ.λπ.
Ε.Π. 7.β	Περιφέρεια Αττικής, ΥΠΟΜΕΔΙ	Κάτοικοι απομακρυσμένων περιοχών
Ε.Π. 7.γ	ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ Α.Ε., ΕΥΔΑΠ ΑΕ, ΔΕΗ ΑΕ	Πολίτες – επισκέπτες- κάτοικοι των περιοχών παρέμβασης

5.3.8 ΑΠ 8: Προώθηση της Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων και της Προσαρμοστικότητας του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-8 και των Ε.Π.-8.iii: «Προαγωγή βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω αυτοαπασχόλησης, την επιχειρηματικότητα και δημιουργίας επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων ΜΜΕ», & Ε.Π.-8.v: «Προαγωγή βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές».

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής επικεντρώνεται στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας (start-ups) και της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές, ώστε να καταστούν περισσότερο εξωστρεφείς και ανταγωνιστικές, ιδίως στους τομείς της ΠΣΕΕ. Προτεραιότητα δίνεται στην ΕΠ 8.iii, με στόχο την ενίσχυση της αυτοαπασχόλησης, επιχειρηματικότητας και δημιουργίας επιχειρήσεων.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικό Στόχοι του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.-8.iii: Βελτίωση της απασχόλησης, μέσω της ίδρυσης Επιχειρήσεων, δίως στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης.
- Ε.Π.-9.v: Εφαρμογή σχεδίων αναδιάρθρωσης σε επιχειρησιακό και συλλογικό επίπεδο και προσαρμογή επιχειρήσεων και εργαζομένων στις αλλαγές.

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **104:** Αυτοαπασχόληση, επιχειρηματικότητα και δημιουργία επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων των καινοτομικών πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων
- **106:** Προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στην αλλαγή

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.-8.iii: Συμμετέχοντες που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι (6) μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους
- Ε.Π.-8.v: Συμμετέχοντες με βελτιωμένη κατάσταση στην αγορά εργασίας, εντός έξι (6) μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους.

Ως κοινόι και ειδικοί δείκτες εκρών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO01: Συμμετέχοντες άνεργοι, συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων
- T3286: Απασχολούμενοι συμπεριλαμβανομένων και των αυτοαπασχολούμενων.
- T3287: Υποστηριζόμενες μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις.

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-8

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁵⁷ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁵⁸ ή ΠΑΝ) ⁵⁹	Στήριξη της Ένωσης ⁶⁰ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁶¹	Θεματικός Στόχος ⁶²	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁶³	Ειδικό Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.8. Προώθηση της Απασχόλησης και της Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης	ΕΚΤ	9.590.704	1,1%	Θ.Σ. 8: Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας εργαζομένων (ΕΚΤ)	8.iii Προαγωγή βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω αυτοαπασχόλησης, την επιχειρηματικότητας και δημιουργίας επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων ΜΜΕ	8.iii.1. Βελτίωση της απασχόλησης, μέσω της ίδρυσης Επιχειρήσεων, δίως στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης	T3281. Συμμετέχοντες που κατέχουν θέση απασχόλησης, συμπεριλαμβανομένης της αυτοαπασχόλησης, εντός έξι (6) μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους
	ΕΚΤ	7.846.939	0,9%	Θ.Σ. 8: Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας εργαζομένων (ΕΚΤ)	8.v Προαγωγή βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές	8.v.1. Εφαρμογή σχεδίων αναδιάρθρωσης σε επιχειρησιακό και συλλογικό επίπεδο και προσαρμογή επιχειρήσεων και εργαζομένων στις αλλαγές	T3282. Συμμετέχοντες με βελτιωμένη κατάσταση στην αγορά εργασίας, εντός έξι (6) μηνών από τη λήξη της συμμετοχής τους

⁵⁷ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

⁵⁸ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

⁵⁹ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

⁶⁰ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁶¹ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁶² Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁶³ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.-8.iii:

Πρωθείται η ίδρυση νέων επιχειρήσεων σε εταιρικό ή ατομικό επίπεδο, κυρίως όσον αφορά σε νέους επιστήμονες (άνω των 30 ετών), στους τομείς της ΠΣΕΕ.

Προβλέπονται δράσεις φιλοξενίας και αρχικής στήριξης σε «φυτώρια ιδεών και επιχειρήσεων», βελτίωση των γνώσεων και δεξιοτήτων των νέων επιχειρηματιών («σχολεία επιχειρηματικότητας»), επενδυτική στήριξη για την έναρξη αυτοαπασχόλησης και μικρών επιχειρήσεων, καθώς και δημιουργία επιχειρήσεων, υποστήριξη κατά τα αρχικά στάδια λειτουργίας των επιχειρήσεων κ.λπ. με γνώμονα την στόχευση στους τομείς της ΠΣΕΕ.

Οι ενισχύσεις μπορεί να λάβουν μορφές άμεσης ενίσχυσης, έμμεσης στήριξης και μικροχρηματοδοτήσεων. Υπό προϋποθέσεις, θα προωθηθούν «κοινά» σχέδια απασχόλησης και νεοφυούς επιχειρηματικότητας με λειτουργικό ή χωρικό προσανατολισμό. Στην περίπτωση αυτή, οι παρεμβάσεις είναι δυνατόν να ενταχθούν σε Ο.Χ.Ε.

Σημειώνεται ότι οι παρεμβάσεις αυτές δεν χρηματοδοτούνται από τομεακές ή άλλες πα παρεμβάσεις του ΕΣΠΑ, οπότε διακρίνονται από στοχευμένη προσέγγιση, επιδεικτικό χαρακτήρα και αξιοποίηση εργαλείων και παρεμβάσεων από λοιπούς Α.Π. του ΠΕΠ Αττικής, μεταξύ των οποίων ο Α.Π.3 και ο Α.Π.9 και ειδικότερα στην ΕΠ 9.ι (στην οποία περιλαμβάνονται αντίστοιχες δράσεις με ωφελομένους που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες) και στην ΕΠ 9.ν (στην οποία περιλαμβάνονται αντίστοιχες δράσεις προώθησης της επιχειρηματικότητας στην κοινωνική οικονομία).

- Ε.Π.-8.v:

Εφαρμόζονται «Ολοκληρωμένα Σχέδια Αναδιάρθρωσης» (Ο.Σ.Α.) των Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή στοχεύουν να επεκτείνουν τις λειτουργίες τους στους τομείς της ΠΣΕΕ. Σε τομεακό επίπεδο (ΕΠΑνΕΚ) εφαρμόζονται αντίστοιχες παρεμβάσεις στους τομείς προτεραιότητας της Χώρας.

Αναπτύσσονται επίσης συστήματα και εργαλεία προώθησης της προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και βελτίωσης των δεξιοτήτων και των προσόντων των εργαζομένων στην αγορά εργασίας.

Οι παρεμβάσεις του συγκεκριμένου Α.Π. συνδυάζονται με εκείνες του Α.Π.3 του ΠΕΠ Αττικής. Η υποστήριξη των ΜΜΕ στον πλαίσιο του Α.Π.3 στοχεύει στην οικονομική, χρηματοοικονομική και παραγωγική αναδιάρθρωση. Η υποστήριξη των ΜΜΕ στον πλαίσιο του Α.Π.8 δίδει έμφαση στην λειτουργική και στρατηγική αναδιάρθρωση, στοχεύει δε σε συστήματα και εργαλεία αξιοποίησης και ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού των Επιχειρήσεων.

Η προώθηση της προσαρμοστικότητας των ΜΜΕ θα δρομολογηθεί κυρίως μέσω δύο εναλλακτικών Ο.Σ.Α. των ΜΜΕ, ανάλογα με τη διάγνωση των αναγκών των Επιχειρήσεων και των εργαζομένων σε αυτές:

- 1ο επίπεδο: Ο.Σ.Α. που αφορούν προγράμματα ανάκαμψης των Επιχειρήσεων, με εστίαση σε συγκεκριμένα μέτρα άμεσης ανταπόκρισης.
- 2ο επίπεδο: Ο.Σ.Α. που αφορούν στη βελτίωση της αξίας των Επιχειρήσεων.

Θα προβλεφθεί η εφαρμογή Ο.Σ.Α. σε «συνεργατικό επίπεδο» για επιχειρήσεις που είτε συγκροτούν μία κοινή και ομογενοποιημένη «αλυσίδα αξίας» στο πλαίσιο της ΠΣΕΕ, είτε είναι εγκατεστημένες σε θύλακες παραγωγικής, αστικής ή/και κοινωνικής υποβάθμισης και διατυπώνουν ένα ενιαίο σχέδιο αναδιάρθρωσης μέσω κοινών επιλογών, δράσεων και πρωτοβουλιών. Στην περίπτωση αυτή, είναι δυνατόν τα σχέδια αναδιάρθρωσης να ενταχθούν σε Ο.Χ.Ε.

Η χρηματοδότηση αντίστοιχων δράσεων που αφορούν στο ΕΤΠΑ και η χρήση χρηματοδοτικών εργαλείων θα δρομολογηθεί μέσω του Α.Π.3.

Η «επιλογή» του επιπέδου αναδιάρθρωσης των Επιχειρήσεων στο πλαίσιο του Α.Π.8 θα γίνεται μέσω εργαλείων αυτοαξιολόγησης και «διευκολυντών» υψηλού επιπέδου. Ανάλογα με τη διάγνωση των αναγκών, μία επιχείρηση θα «προωθείται» στο 1ο ή στο 2ο επίπεδο, διαμορφώνοντας κοινούς στόχους με τη δέσμευση σε αυτούς των εργοδοτών και των εργαζομένων. Σε κάθε περίπτωση στοχεύεται η μετάβαση από τις «οικογενειακές» επιχειρήσεις σε σύγχρονες επιχειρήσεις με εταιρική συγκρότηση και διοίκηση. Οι σταρτηγικές προσαρμογές των Επιχειρήσεων προωθούνται μέσω «ομάδων αναδιάρθρωσης» (restructuring teams) στις οποίες συμμετέχουν εργοδότες, εργαζόμενοι και εξωτερικοί εμπειρογνώμονες.

Στο πλαίσιο των Ο.Σ.Α. περιλαμβάνονται δράσεις όπως η αξιολόγηση του προσωπικού, η εφαρμογή προγραμμάτων αναβάθμισης και πιστοποίησης προσόντων καθώς και η προσέλκυση νέων ανέργων από την αγορά, ανάλογα με τα επιχειρησιακά μοντέλα αναδιάρθρωσης που θα επιλεγούν.

Οι επαγγελματικοί / συλλογικοί φορείς θα εμπλακούν στη διαδικασία αυτή, τόσο μέσω της ΠΣΕΕ, όσο και μέσω της παροχής τεχνογνωσίας, διάδοσης των αποτελεσμάτων, αριστείας κ.λπ.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα.

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 8.iii	ΥΠΑΑν, Περιφέρεια Αττικής, Επιμελητήρια, ΣΕΤΕ, Ενδιάμεσοι φορείς Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, Ταμεία, Δήμοι, Clusters κ.λπ.	Νέοι Επιχειρηματίες (άνω των 30 ετών), νεοιδρυόμενες ΜΜΕ

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 8.v	ΥΠΑΑν, Περιφέρεια Αττικής, Επιμελητήρια, ΣΕΤΕ, Ενδιάμεσοι φορείς Χρηματοπιστωτικά Ιδρύματα, Ταμεία, Δήμοι, Clusters κ.λπ.	ΜΜΕ της Περιφέρειας (Υφιστάμενες), Εργαζόμενοι, Επιχειρηματίες

5.3.9 ΑΠ 9: Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-9 και των Ε.Π.-9.i: «Ενεργές πολιτικές ένταξης με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας», Ε.Π.-9.ii: «Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά», Ε.Π.-9.iii: «Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών», Ε.Π.-9.iv: «Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος» & Ε.Π.-9.v: «Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης, προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση»

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής είναι η ανάγκη άμεσης αντιμετώπισης των φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού διαχωρισμού με πρωτοβουλίες, μηχανισμούς και δομές κοινωνικής στήριξης και ατομικής ενδυνάμωσης, αλλά και πρόληψης του κινδύνου της φτώχειας, μείωσης των ανισοτήτων στην πρόσβαση υπηρεσιών υγείας (λόγω γεωγραφικής ιδιαιτερότητας, εισοδήματος ή απώλειας του δικαιώματος ασφάλισης), διασφάλιση της δημόσιας υγείας και προαγωγής της ψυχικής υγείας.

Στρατηγικός στόχος παραμένει η προώθηση όσο το δυνατόν περισσότερων ωφελουμένων που εντάσσονται στις «ευπαθείς ομάδες» στην απασχόληση. Είναι λοιπόν αναγκαία, η προώθηση ενεργητικών πολιτικών ένταξης, η στήριξη των νοικοκυριών χωρίς κανέναν εργαζόμενο, η διαμόρφωση συνθηκών για την φύλαξη προστατευόμενων ατόμων (ανήλικα παιδιά, ηλικιωμένοι, ΑΜΕΑ) με στόχο την ενίσχυση της απασχολησιμότητας των μακροχρόνια ανέργων, αλλά και άλλων κατηγοριών ευπαθών ομάδων, καθώς και η προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να στηριχθεί περαιτέρω η πρόσβαση στην απασχόληση.

Οι παρεμβάσεις του υπό ανάλυση Θ.Σ. θα συνδυασθούν με δράσεις στοχευμένης ανάπτυξης και συμπλήρωσης κοινωνικών υποδομών και υποδομών υγείας με χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ. Όπου οι δράσεις του Θ.Σ. 9 συνδυάζονται με παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, μπορούν να αξιοποιηθούν και οι ΟΧΕ.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικό Στόχοι του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.-9.i:
 1. Ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας

2. Ενίσχυση της συμφιλίωσης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής των ατόμων που έχουν την ευθύνη της φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό
 3. Βελτίωση της διαχειριστικής ικανότητας των Κοινωνικών Εταίρων και των Φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών
- Ε.Π.-9.ii: Βελτίωση απασχολησιμότητας και ποιότητας ζωής των ατόμων περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων
 - Ε.Π.-9.iii: Βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας
 - Ε.Π.-9.iv:
 1. Προαγωγή της πρόσβασης μειονεκτούντων ατόμων σε υπηρεσίες πρόνοιας / κοινωνικής φροντίδας
 2. Προαγωγή της πρόσβασης αιτούντων άσυλο σε υπηρεσίες 1ης υποδοχής.
 3. Προαγωγή της πρόσβασης μειονεκτούντων ατόμων σε υπηρεσίες υγείας
 - Ε.Π.-9.v: Ενίσχυση ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- 54: Υποδομές στον τομέα της στέγασης
- 55: Κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη
- 53: Υποδομές στον τομέα της υγείας

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.-9.i:
 - I. Μειονεκτούντες οικονομικά μη ενεργοί συμμετέχοντες που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
 - II. Αριθμός προσωπικού των κοινωνικών εταίρων που συμμετέχουν στα προγράμματα επιμόρφωσης
- Ε.Π.-9.ii: Περιθωριοποιημένοι οικονομικά μη ενεργοί, που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
- Ε.Π.-9.iii: Άτομα που έχουν φροντίδα ΑΜΕΑ και αναζητούν εργασία

- Ε.Π.-9.ιv: Άτομα ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων οικονομικά μη ενεργοί που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
- Ε.Π.-9.v: Μειονεκτούντες συμμετέχοντες που κατέχουν θέση απασχόλησης

Ως κοινόι και ειδικοί δείκτες εκρών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO01: Άνεργοι συμπεριλαμβανομένων των μακροχρόνια ανέργων
- CO17: Άλλα μειονεκτούντα άτομα
- CO03: Οικονομικά μη ενεργά άτομα
- CO20: Αριθμός έργων πλήρως ή μερικώς εκτελεσθέντων από Κοινωνικούς Εταίρους ή ΜΚΟ
- CO15: Μετανάστες, συμμετέχοντες αλλοδαπής προέλευσης, μειονότητες (συμπεριλαμβανομένων περιθωριοποιημένων κοινοτήτων, όπως οι Ρομ)
- CO16: Άτομα με αναπηρία
- CO17: Μειονεκτούντα άτομα
- CO12: Συμμετέχοντες που ζουν σε νοικοκυριά ανέργων
- CO04: Οικονομικά μη ενεργοί που δεν παρακολουθούν εκπαίδευση ή κατάρτιση

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-9

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁶⁴ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁶⁵ ή ΠΑΝ) ⁶⁶	Στήριξη της Ένωσης ⁶⁷ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁶⁸	Θεματικός Στόχος ⁶⁹	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁷⁰	Ειδικό Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.9. Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής	ΕΚΤ	74.172.469	8,1%	9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων	9.i. «Ιεραρχικές πολιτικές ένταξης με σκοπό, μεταξύ άλλων, την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας»	<p>9.i.1 Ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα (ευπαθείς ομάδες) βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας</p> <p>9.i.2 Ενίσχυση της συμφιλίωσης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής των ατόμων που έχουν την ευθύνη της φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό</p> <p>9.i.3 Βελτίωση της διαχειριστικής ικανότητας των Κοινωνικών Εταίρων και των Φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών</p>	<p>T3291. Μειονεκτούντες οικονομικά μη ενεργοί συμμετέχοντες που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους</p> <p>T3292. Μειονεκτούντες οικονομικά μη ενεργοί συμμετέχοντες που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους</p> <p>T3293. Αριθμός προσωπικών των κοινωνικών εταίρων που συμμετέχουν στα προγράμματα επιμόρφωσης.</p>

⁶⁴ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

⁶⁵ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

⁶⁶ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

⁶⁷ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁶⁸ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁶⁹ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁷⁰ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁶⁴ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁶⁵ ή ΠΑΝ) ⁶⁶	Στήριξη της Ένωσης ⁶⁷ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁶⁸	Θεματικός Στόχος ⁶⁹	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁷⁰	Ειδικοί Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικοί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
	ΕΚΤ	8.476.854	0,9%	9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων	9.ii «Κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά»	9.ii.1 Βελτίωση κοινωνικής ενσωμάτωσης ή/και της απασχολησιμότητας και ποιότητας ζωής των ατόμων περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων.	T3294. Περιθωριοποιημένοι οικονομικά μη ενεργοί, που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας μετά τη λήξη της συμμετοχής τους
	ΕΚΤ	55.099.548	6,0%	9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων	9.iii «Καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών»	9.iii.1 Βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλπτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας	T3295. Άτομα που έχουν φροντίδα ΑΜΕΑ και αναζητούν εργασία
	ΕΚΤ	52.980.335	5,8%	9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων	9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων	9.iv «Βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος»	T3296. Άτομα ευάλπτων πληθυσμιακών ομάδων οικονομικά μη ενεργοί που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους T3297. Άτομα ευάλπτων πληθυσμιακών ομάδων οικονομικά μη ενεργοί που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους T3298. Μειονεκτούντες οικονομικά μη ενεργοί συμμετέχοντες που δραστηριοποιούνται σε αναζήτηση εργασίας αμέσως μετά τη λήξη της συμμετοχής τους

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁶⁴ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁶⁵ ή ΠΑΝ) ⁶⁶	Στήριξη της Ένωσης ⁶⁷ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁶⁸	Θεματικός Στόχος ⁶⁹	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁷⁰	Ειδικό Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικό για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
	ΕΚΤ	21.192.134	2,3%	9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων	9.ν «Προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση»	9.ν.1 Ενίσχυση ίδρυσης και λειτουργίας Κοινωνικών Επιχειρήσεων	T3299. Μειονεκτούντες συμμετέχοντες που κατέχουν θέση απασχόλησης

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.-9.i:

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 9.i.1:

- Στοχευμένα προγράμματα κατάρτισης συνδεδεμένα με πρακτική άσκηση για ειδικές ομάδες σε τομείς αιχμής της περιφερειακής / τοπικής οικονομίας, τα οποία οδηγούν σε πιστοποίηση.
- Ολοκληρωμένες δράσεις / παρεμβάσεις για τις «ειδικές» ομάδες του πληθυσμού της Περιφέρειας, τις οποίες συμπεριλαμβάνεται πλέγμα δράσεων προετοιμασίας για προώθηση στην απασχόληση (λ.χ. συμβουλευτική, mentoring, επαγγελματικός προσανατολισμός, κατάρτιση, προώθηση στην απασχόληση, «χολείων» επιχειρηματικότητας, ευαισθητοποίηση, δημοσιότητα κλπ).
- Προώθηση στην απασχόληση (τύπου NEE, ΝΘΕ) μέσω της προώθησης της επιχειρηματικότητας και δημιουργίας επιχειρήσεων σε εταιρικό ή ατομικό επίπεδο, με αξιοποίηση χρηματοδοτικών εργαλείων (microloans, start-ups κ.λπ.). Αξιοποίηση «οριζόντιων εργαλείων» με τον Α.Π.8 (Ε.Π. 8iii).
- Μηχανισμοί και Εργαλεία στήριξης σε ατομικό και ομαδικό επίπεδο για την κοινωνική ενσωμάτωση και την προώθηση στην απασχόληση.
- Δημιουργία Δομών, ανάπτυξη Συστημάτων και Εργαλείων σε τοπικό ή/και τομεακό επίπεδο με στόχο την προαγωγή της σύζευξης μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας και της προώθησης στην απασχόληση των ευπαθών ομάδων.
- «Τοπικά Σχέδια Κοινωνικής Ένταξης» Ειδικών Ομάδων του Πληθυσμού.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 9.i.2:

- Παροχή υπηρεσιών φροντίδας και φιλοξενίας παιδιών (παιδικοί / βρεφικοί / βρεφονηπιακοί σταθμοί, κλπ) για άτομα που έχουν την ευθύνη φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό.
- Κίνητρα / παρεμβάσεις ομογενοποίησης της λειτουργίας των κοινωνικών δομών σε τοπικό επίπεδο, ώστε να παρέχουν στοχευμένες και ποιοτικές υπηρεσίες, σε συνδυασμό με την εισαγωγή συστημάτων και εργαλείων οργάνωσης, ποιότητας, αξιολόγησης κ.λπ.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 9.i.3:

- Δημιουργία Ικανοτήτων σε Δομές και Στελέχη κοινωνικών Φορέων και Δομών σε τοπική κλίμακα.

- Στοχευμένα μέτρα ενίσχυσης της διαχειριστικής ικανότητας και της ενθάρρυνσης της συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων και της κοινωνίας των πολιτών (social engineering)
- Ε.Π.-9.ii:
 - Δράσεις ενεργοποίησης μελών που ανήκουν σε περιθωριοποιημένες κοινότητες των «λοιπών» ομάδων του Πληθυσμού, καθώς και ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής και πολιτιστικής ενσωμάτωσης (που ανήκουν σε ειδικές ομάδες, όπως μετανάστες, πρόσφυγες κ.λπ.), μέσω αναβάθμισης και δικτύωσης δομών τύπου «Σ.Υ.Υ.» που ενδυναμώνουν, συμβουλευούν και εκπαιδεύουν σε θέματα προσωπικής και οικογενειακής ανάπτυξης.
 - Λειτουργία κέντρων υποδοχής αστέγων με πρόβλεψη κινητών μονάδων, όπου απαιτείται
 - Λειτουργία one stop shops / Κέντρων Κοινότητας ευπαθών ομάδων με διευρυμένες υπηρεσίες και κινητές μονάδες, όπου απαιτείται.
 - «Τοπικά Σχέδια Κοινωνικής Ένταξης» μελών περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και ατόμων με προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης.
 - Λειτουργία χώρων Υγιεινής (Δημόσια λουτρά, κοινόχρηστοι χώροι πλυντηρίων).
 - Εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας σε πιστοποιημένα κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης, για ανέργους μετανάστες – παλιννοστούντες – πρόσφυγες και λοιπούς ανέργους προερχομένους από λοιπές ευπαθείς ομάδες.
- Ε.Π.-9.iii:
 - Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για παιδιά και εφήβους με νοητική υστέρηση ή/και αναπηρίες
 - Βρεφονηπιακοί Σταθμοί Ολοκληρωμένης Φροντίδας
 - Κέντρα Δημέρευσης ατόμων με αναπηρία, ΣΥΔ ΑΜΕΑ, Θεραπευτήρια χρόνιων παθήσεων
 - Συμβουλευτικά κέντρα και ξενώνες φιλοξενίας κακοποιημένων γυναικών
 - Ενέργειες ευαισθητοποίησης τοπικής κοινωνίας και φορέων
 - «Τοπικά Σχέδια Κοινωνικής Ένταξης» Ευάλωτων Ομάδων του Πληθυσμού (ΤοΣΚΕ)
 - Εξειδικευμένη εκπαιδευτική υποστήριξη για ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες
- Ε.Π.-9.iv:

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 9.iv.1:

- Ανάπτυξη Περιφερειακού Δικτύου Κοινωνικών Δομών Άμεσης Αντιμετώπισης της Φτώχειας (κέντρα διαμεσολάβησης, κοινωνικά παντοπωλεία, υπνωτήρια, κοινωνικά φαρμακεία και ιατρεία, τράπεζες χρόνου, κλπ) και παροχής συνοδευτικών υπηρεσιών ενδυνάμωσης (για το σύνολο των ευπαθών ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας)
- Κέντρα Ημερήσιας Φροντίδας Ηλικιωμένων
- Δράσεις επιμόρφωσης και κατάρτισης προσωπικού που απασχολούνται σε δομές / υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας
- Δράσεις αποιδρυματοποίησης παιδιών.

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 9.iv.2:

- Υποστήριξη λειτουργίας Κέντρων Φιλοξενίας (για αιτούντες άσυλο),
- Λειτουργία Ανοικτών Κέντρων Φιλοξενίας Αιτούντων Διεθνούς Προστασίας & Ασυνόδευτων Ανηλίκων,
- Υποστήριξη / Προστασία Ασυνόδευτων Ανηλίκων και Κοινωνική ένταξη Μεταναστών Υπηκόων 3ων χωρών & Απάτριδων, που διαμένουν μόνιμα στην χώρα (Δομές υπό την ευθύνη των Υπουργείων Προ.Πο. και Εργασίας)

Στο πλαίσιο του Ειδικού Στόχου 9.iv.3:

- Ανάπτυξη Δικτύου προστασίας υγείας του πληθυσμού στην Αττική (health safety net)
- Αξιοποίηση – συμπλήρωση της λειτουργίας του Περιφερειακού Δικτύου Δομών αντιμετώπισης της φτώχειας για την συμπληρωματική παροχή υπηρεσιών υγείας και φροντίδας και σε άλλες κατηγορίες ευπαθών ομάδων (παιδιά, ηλικιωμένοι, ανασφάλιστοι κ.λπ.)
- Προώθηση της διαπολιτισμικής μεσολάβησης σε νοσοκομεία της Αττικής
- Παροχή ποιοτικών υπηρεσιών υγείας μέσω πρωτοβάθμιας φροντίδας και ιατρικών εξετάσεων των πολιτών της Περιφέρειας και, ιδίως εκείνων που δεν έχουν ασφαλιστική κάλυψη (λόγω μακροχρόνιας ανεργίας) και διαβιούν λόγω χαμηλού εισοδήματος κάτω των ορίων της φτώχειας.
- Εφαρμογή οργανωμένων προγραμμάτων προαγωγής υγείας και προσυμπτωματικού ελέγχου σε ευπαθείς ομάδες.
- Στέγες Υποστηριζόμενης Διαβίωσης
- Δημιουργία Ικανοτήτων (Capacity Building) στα στελέχη πεδίου που παρέχουν υπηρεσίες υγειονομικής περιθαλψης και κοινωνικές υπηρεσίες σε τοπική κλίμακα.

- Ε.Π.-9.ν:
 - Ενίσχυση Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας (τύπου start – up).
 - Δράσεις κινητοποίησης μηχανισμών κοινωνικής δικτύωσης και δικτύωσης Επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας.
 - Ανάπτυξη Θερμοκοιτίδων Κοινωνικών Επιχειρήσεων.
 - Διάγνωση αναγκών σε τομείς ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας για την ανάπτυξη νέων Κοι.Σ.Π.Ε. ή/και για την ανάπτυξη νέων δραστηριοτήτων υφιστάμενων Κοι.Σ.Π.Ε.
 - Στήριξη για ανάπτυξη καινοτόμων συστάδων επιχειρήσεων Κοινωνικής Οικονομίας (clusters).
 - Αξιοποίηση πρότυπων εργαλείων, εφαρμογών και συστημάτων κοινωνικής φροντίδας και κοινωνικής ένταξης (e-inclusion), παροχή νέου τύπου υπηρεσιών και ανάπτυξη πιλοτικών δράσεων κοινωνικής καινοτομίας.
 - Ανάπτυξη «Περιφερειακού Μηχανισμού Κοινωνικής Οικονομίας».
 - Δικτύωση Κοινωνικών Φορέων, Κοινωνικών Επιχειρήσεων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης για την προαγωγή, προώθηση και δρομολόγηση πρωτοβουλιών ανάπτυξης «αναγνωρίσιμων πόλων» Κοινωνικής Οικονομίας στην Περιφέρεια Αττικής.
 - Διάχυση και μεταφορά καλών πρακτικών στην κοινωνική οικονομία: εμπλουτισμός των παραδοσιακών κοινωνικών υπηρεσιών με σύγχρονα μοντέλα κοινωνικής ανάπτυξης.
 - Διάγνωση αναγκών και ενίσχυση των ικανοτήτων επαγγελματικής ένταξης ατόμων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες μέσω της κοινωνικής επιχειρηματικότητας.
 - Δικτύωση ατόμων και δημιουργία πιλοτικών ομάδων για τη ζύμωση, την ωρίμανση και την προετοιμασία μιας κοινωνικής επιχείρησης.
 - Προετοιμασία και υποστήριξη της «μετάβασης» των εν δυνάμει «κοινωνικών επιχειρηματιών» από την ατομικότητα στην συλλογικότητα, την επαγγελματική δοκιμή και διευθέτηση, την επαγγελματική και κοινωνική κατάρτιση, την ανάπτυξη κοινωνικών ικανοτήτων, την προετοιμασία για την απόκτηση ικανοτήτων αυτοσυντήρησης, την επαγγελματική κατάρτιση σε προστατευόμενα εργαστήρια και στην ελεύθερη αγορά / αναπτυξιακούς χώρους τοποθέτησης, την παροχή υποστήριξης για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία κ.ο.κ.
 - Συστήματα, εργαλεία και παρεμβάσεις ενίσχυσης και υποστήριξης της δημιουργίας νέων και αναδιάρθρωσης της λειτουργίας των υφιστάμενων Κοι.Σ.Π.Ε..

- Αξιοποίηση του οικοσυστήματος» της Κοινωνικής Οικονομίας στην Αττική για την στήριξη των Κοι.Σ.Π.Ε. στα πρώτα τους «βήματα».
- Ανάδειξη, προβολή και κοινωνική καταξίωση του θεσμού των Κοι.Σ.Π.Ε.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π.-9.i	Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ (Ε.Σ. 9.i.1)	Μακροχρόνια άνεργοι και οικονομικά μη-ενεργά άτομα με δευτερεύοντα χαρακτηριστικά ως εξής: μέλη πολύτεκνων οικογενειών με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, γυναίκες/μητέρες θύματα κακοποίησης, μονογονεϊκές οικογένειες κ.λπ. (Ε.Σ. 9.i.1)
	Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ (Ε.Σ. 9.i.2)	Μακροχρόνια άνεργοι και οικονομικά μη-ενεργά άτομα με δευτερεύοντα χαρακτηριστικά ως εξής: μέλη πολύτεκνων οικογενειών με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, γυναίκες/μητέρες θύματα κακοποίησης, μονογονεϊκές οικογένειες κ.λπ. (Ε.Σ. 9.i.2)
	Υπ. Εργασίας, Περιφέρεια Αττικής, ΟΑΕΔ, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ (Ε.Σ. 9.i.3)	Μακροχρόνια άνεργοι και οικονομικά μη-ενεργά άτομα με δευτερεύοντα χαρακτηριστικά ως εξής: μέλη πολύτεκνων οικογενειών με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, γυναίκες/μητέρες θύματα κακοποίησης, μονογονεϊκές οικογένειες κ.λπ. (Ε.Σ. 9.i.3)
Ε.Π.-9.ii	Υπ. Εργασίας, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ, ΟΑΕΔ	Λοιπές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας, και ιδίως, Νοικοκυριά χωρίς κανέναν εργαζόμενο, άτομα προερχόμενα από περιθωριοποιημένες κοινότητες, Ρομά κ.λπ. Ειδικές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας, και ιδίως, Μετανάστες, Πρόσφυγες και Αιτούντες άσυλο και Παλινοστούντες Ειδικές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας, και ιδίως, Μετανάστες, Πρόσφυγες και Αιτούντες άσυλο και Παλινοστούντες Λοιπές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας, και ιδίως, νοικοκυριά χωρίς κανέναν εργαζόμενο Άστεγοι
Ε.Π.-9.iii	Υπ. Εργασίας, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ	Ευάλωτες Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας και, ιδίως άτομα με αναπηρίες, εξαρτημένα ή απεξαρτημένα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
		από ουσίες άτομα, οροθετικοί κ.λπ. Λοιπές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας και, ιδίως φτωχοί εργαζόμενοι ή/και συνταξιούχοι με χαμηλό οικογενειακό εισόδημα, ανασφάλιστοι κ.λπ.
Ε.Π.-9.iv	<p>Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ (Ε.Σ. 9.iv.1)</p> <p>Υπηρεσίες και φορείς του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, ΜΚΟ, Κοινωνία των Πολιτών, ΟΤΑ και Διεθνείς Οργανισμοί (Ε.Σ. 9.iv.2)</p> <p>Υπ. Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ (Ε.Σ. 9.iv.3)</p>	<p>Το σύνολο των Ευπαθών ομάδων του πληθυσμού (ήτοι, Ευάλωτες Ειδικές και Λοιπές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας) (Ε.Σ. 9.iv.1)</p> <p>Αιτούντες άσυλο, συμπεριλαμβανομένων των οικογενειών τους καθώς και των ασυνόδευτων ανηλίκων, αιτούντες διεθνούς προστασίας, δικαιούχοι διεθνούς προστασίας και προσωρινής προστασίας, μετανάστες (Ε.Σ. 9.iv.2)</p> <p>Το σύνολο των Ευπαθών ομάδων του πληθυσμού (ήτοι, Ευάλωτες Ειδικές και Λοιπές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας) (Ε.Σ. 9.iv.3)</p>
Ε.Π.-9.v	Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, Τοπικές Συμπράξεις, ΜΚΟ.	Το σύνολο των Ευπαθών ομάδων του πληθυσμού (ήτοι, Ευάλωτες Ειδικές και Λοιπές Ομάδες του Πληθυσμού της Περιφέρειας)

5.3.10 ΑΠ 10: Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας – Στήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-9 και της Ε.Π.-9.α: «Επενδύσεις σε υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά στην κατάσταση στον τομέα της υγείας και προώθηση της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας».

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής είναι η ανάγκη άμεσης αντιμετώπισης των φαινομένων φτώχειας και κοινωνικού διαχωρισμού, η μείωση των ανισοτήτων στην πρόσβαση υπηρεσιών υγείας (λόγω γεωγραφικής ιδιαιτερότητας, εισοδήματος ή απώλειας του δικαιώματος ασφάλισης), η διασφάλιση της δημόσιας υγείας και η προαγωγή της ψυχικής υγείας.

Επισημαίνεται ότι οι παρεμβάσεις του άξονα θα συνδυασθούν με δράσεις στοχευμένης ανάπτυξης και συμπλήρωσης κοινωνικών υποδομών και υποδομών υγείας με χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ. Όπου οι δράσεις του Θ.Σ. 9 συνδυάζονται με παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, θα εντάσσονται και σε ΟΧΕ, αξιοποιώντας συμπληρωματικές δράσεις άλλων Επ.Πρ και άλλων Θ.Σ. του ΠΕΠ.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικό Στόχοι του άξονα ανά Ε.Π. τίθενται:

- Ε.Π.9.α: Βελτίωση των όρων ισότιμης προώθησης της κοινωνικής ένταξης και της πρόσβασης των Ευπαθών Ομάδων σε ποιοτικές υπηρεσίες, μέσω βελτίωσης των αντίστοιχων Υποδομών σε υποβαθμισμένες περιοχές

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **52:** Υποδομή για προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα
- **53:** Υποδομές στον τομέα της υγείας
- **55:** Κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη

Ως δείκτες αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζονται:

- Ε.Π.9α: Πρόσθετος πληθυσμός που καλύπτεται από κοινωνικές υποδομές

Ως κοινόι και ειδικοί δείκτες εκρών ορίζονται οι κωδικοί:

- CO35: Δυναμικότητα των υποδομών παιδικής φροντίδας ή εκπαίδευσης που ενισχύονται
- CO36: Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας
- T3305: Δυναμικότητα άλλων κοινωνικών υποδομών

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-5

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁷¹ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁷² ή ΠΑΝ) ⁷³	Στήριξη της Ένωσης ⁷⁴ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁷⁵	Θεματικός Στόχος ⁷⁶	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁷⁷	Ειδικό Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικό για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.10. Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας – Στήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας	ΕΤΠΑ	53.235.286	5,8%	9: Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιονδήποτε διακρίσεων	9.α «Επενδύσεις σε υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, μείωση των ανισοτήτων όσον αφορά στην κατάσταση στον τομέα της υγείας και προώθηση της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας»	9.α.1 Βελτίωση των όρων ισότιμης προώθησης της κοινωνικής ένταξης και της πρόσβασης των Ευπαθών Ομάδων σε ποιοτικές υπηρεσίες, μέσω βελτίωσης των αντίστοιχων Υποδομών σε υποβαθμισμένες περιοχές	T3301. Πρόσθετος πληθυσμός που καλύπτεται από κοινωνικές υποδομές

⁷¹ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

⁷² Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

⁷³ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

⁷⁴ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁷⁵ Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁷⁶ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁷⁷ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.9.α:

Προβλέπονται δράσεις συμπλήρωσης και βελτίωσης των κοινωνικών υποδομών της Περιφέρειας στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας (υποδομές α'θμιας και β'θμιας υγείας, της ψυχικής υγείας και της πρόνοιας) και της κοινωνικής φροντίδας (παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί, ειδικές υποδομές εξυπηρέτησης ευάλωτων ομάδων κ.λπ.) καθώς και σε υποδομές που αποσκοπούν στην κάλυψη αναγκών ειδικών ομάδων πληθυσμού της Περιφέρειας με έμφαση σε ανοιχτές δομές για πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο.

Περιλαμβάνονται κτιριακές και υλικοτεχνικές υποδομές στις παραπάνω κατηγορίες κοινωνικών και λοιπών υποδομών.

Οι παρεμβάσεις θα στοχοθετούνται με τη λογική διαμόρφωσης ενός συνεκτικού περιφερειακού δικτύου κοινωνικών υποδομών της Αττικής στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας και της κοινωνικής φροντίδας, το οποίο θα αντιμετωπίζει ιεραρχημένα την ποιοτική και χωρική κατανομή των επιμέρους κατηγοριών των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας, με βάση τα αποτελέσματα των «χαρτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού», ώστε να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά και στοχευμένα η αυξημένη ζήτηση παροχής αντίστοιχων υπηρεσιών σε περιοχές με αυξημένα προβλήματα.

Μέσω της αναβάθμισης των κοινωνικών υποδομών στους τομείς της υγείας, της πρόνοιας και της κοινωνικής φροντίδας, επιδιώκεται η ευρύτερη αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και η αστική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιοχών της Αττικής. Με στόχο τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, θα αξιοποιηθεί το εργαλείο της Ο.Χ.Ε., στο πλαίσιο των κριτηρίων που έχουν τεθεί και θα εξειδικευθούν αρμοδίως.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 9.α	Υπουργεία Εργασίας, Προστασίας του Πολίτη, Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης και εποπτευόμενοι από αυτά Φορείς, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι, ΜΚΟ	Κάτοικοι και Επισκέπτες της Περιφέρειας Ωφελούμενοι των επιμέρους κατηγοριών των Ευπαθών Ομάδων

5.3.11 ΑΠ 11: Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Υποδομών Εκπαίδευσης

Ο Άξονας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και συνδέεται με τη στόχευση του Θ.Σ.-10 και της Ε.Π.-10: «Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης»

Ειδικότερα, μέσω του συγκεκριμένου Άξονα, η βασική αναπτυξιακή επιδίωξη του ΠΕΠ Αττικής είναι η συμπλήρωση των εκπαιδευτικών υποδομών όλων των βαθμίδων και η διευκόλυνση της μετάβασης από την εκπαίδευση στην απασχόληση, την αύξηση της συμμετοχής του ενήλικου πληθυσμού σε προγράμματα ΔΒΜ και η παροχή «δεύτερης ευκαιρίας» εκπαίδευσης, κυρίως σε άτομα με χαμηλά προσόντα.

Επισημαίνεται ότι, οι δράσεις του Θ.Σ. 10 (ανεξαρτήτως πηγής χρηματοδότησης) θα συνδυάζονται με παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης και θα εντάσσονται σε ΟΧΕ, αξιοποιώντας (ενδεχομένως) και συμπληρωματικές δράσεις άλλων Επ.Πρ.

Επισημαίνεται ότι οι παρεμβάσεις του άξονα θα συνδυασθούν με δράσεις στοχευμένης ανάπτυξης και συμπλήρωσης κοινωνικών υποδομών και υποδομών υγείας με χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ. Όπου οι δράσεις του Θ.Σ. 9 συνδυάζονται με παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης, θα εντάσσονται και σε ΟΧΕ, αξιοποιώντας συμπληρωματικές δράσεις άλλων Επ.Πρ και άλλων Θ.Σ. του ΠΕΠ.

Προς αυτή την κατεύθυνση, ως Ειδικός Στόχος του άξονα ανά Ε.Π. τίθεται:

- Ε.Π.10: Βελτίωση και εκσυγχρονισμός υποδομών και εξοπλισμού της Εκπαίδευσης και της Δια βίου μάθησης στην Αττική

Οι τομείς παρέμβασης (ανά κωδικό) που πρόκειται να αξιοποιηθούν είναι οι εξής:

- **49:** Εκπαιδευτική υποδομή για τριτοβάθμια εκπαίδευση
- **50:** Εκπαιδευτική υποδομή για επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση και εκπαίδευση ενηλίκων
- **51:** Εκπαιδευτική υποδομή για σχολική εκπαίδευση (δημοτικό και γενική δευτεροβάθμια)

Ως δείκτης αποτελέσματος ανά Ε.Π. ορίζεται:

- Ε.Π.10: Ποσοστό πληθυσμού που εξυπηρετείται από Εκπαιδευτικές Υποδομές

Ως κοινός και ειδικός δείκτης εκρών ορίζεται ο κωδικός:

- CO35: Δυναμικότητα των υποδομών παιδικής φροντίδας ή εκπαίδευσης που ενισχύονται

Επισκόπηση επενδυτικής στρατηγικής ΑΠ-5

Άξονας Προτεραιότητας	Ταμείο (ΕΤΠΑ ⁷⁸ , Ταμείο Συνοχής, ΕΚΤ ⁷⁹ ή ΠΑΝ) ⁸⁰	Στήριξη της Ένωσης ⁸¹ (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής στήριξης της Ένωσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ⁸²	Θεματικός Στόχος ⁸³	Επενδυτικές Προτεραιότητες ⁸⁴	Ειδικόί Στόχοι (που αντιστοιχούν στην επενδυτική προτεραιότητα)	Κοινοί και Ειδικόί για το πρόγραμμα δείκτες αποτελεσμάτων για τους οποίους έχει τεθεί στόχος
ΑΠ.11. Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Υποδομών Εκπαίδευσης	ΕΤΠΑ	53.235.286	5,8%	10: Επένδυση στην εκπαίδευση, την απόκτηση δεξιοτήτων και τη διά βίου μάθηση	10.α «Επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης»	10.α.1. Βελτίωση και εκσυγχρονισμός υποδομών και εξοπλισμού της Εκπαίδευσης και της Δια βίου μάθησης στην Αττική	T3311. Ποσοστό πληθυσμού που εξυπηρετείται από Εκπαιδευτικές Υποδομές

⁷⁸ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

⁷⁹ Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

⁸⁰ Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων.

⁸¹ Συνολική στήριξη της Ένωσης (συμπεριλαμβανομένης της κύριας κατανομής και του αποθεματικού επίδοσης).

⁸² Στοιχεία ανά Ταμείο και άξονα προτεραιότητας.

⁸³ Τίτλος του θεματικού στόχου (δεν ισχύει για την τεχνική συνδρομή).

⁸⁴ Τίτλος της επενδυτικής προτεραιότητας (δεν ισχύει για την τεχνική βοήθεια).

Ενδεικτικές Δράσεις

Οι ενδεικτικές δράσεις που προβλέπονται ανά Ε.Π. είναι οι εξής:

- Ε.Π.10.α:

Προβλέπονται δράσεις συμπλήρωσης, βελτίωσης και εκσυγχρονισμού των υποδομών και του αναγκαίου εξοπλισμού της Εκπαίδευσης και της Δια βίου μάθησης στην Αττική, μέσω των οποίων αναμένεται η συμβολή στη βελτίωση της ποιότητας των διαθέσιμων υποδομών, η στοχευμένη βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών σε περιοχές της Περιφέρειας που διαπιστώνεται σχετική υστέρηση και η βελτίωση της σύνδεσης της εκπαίδευσης/κατάρτισης και της διά βίου μάθησης με την αγορά εργασίας. Οι παρεμβάσεις στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και της δια βίου μάθησης θα στοχοθετούνται με τη λογική διαμόρφωσης ενός συνεκτικού περιφερειακού δικτύου Εκπαίδευσης και της Δια βίου μάθησης, το οποίο θα αντιμετωπίζει ιεραρχημένα ελλείψεις στο σύστημα εκπαίδευσης, προβλήματα σχολικής διαρροής κ.λπ., με βάση τα αποτελέσματα αφενός των σχεδίων δράσης αντιμετώπισης του φαινομένου «Πρώρης Εγκατάλειψης του Σχολείου» και, αφετέρου, των «χαρτών φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού», ώστε να αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά και στοχευμένα η αυξημένη ζήτηση παροχής αντίστοιχων υπηρεσιών και αναγκών σε περιοχές με αυξημένα προβλήματα.

Οι παρεμβάσεις στο πλαίσιο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα στοχοθετούνται στο πλαίσιο των στρατηγικών σχεδίων των ΑΕΙ και των ρυθμίσεων των

- Ν. 4076/2012 (ΦΕΚ 159/Α/2012) «Ρυθμίσεις θεμάτων Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων και άλλες διατάξεις» και,
- Νόμος 4009/2011 (ΦΕΚ 195/Α/2011) «Δομή, λειτουργία, διασφάλιση της ποιότητας των σπουδών και διεθνοποίηση των ανωτάτων εκπαιδευτικών».

Μέσω της αναβάθμισης των εκπαιδευτικών υποδομών επιδιώκεται η ευρύτερη αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και η αστική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιοχών της Αττικής. Με στόχο τη διαμόρφωση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων, θα αξιοποιηθεί το εργαλείο της Ο.Χ.Ε., στο πλαίσιο των κριτηρίων που έχουν τεθεί και θα εξειδικευθούν αρμοδίως.

Ενδεικτικοί Δικαιούχοι – Κύριες Ομάδες Στόχου

Οι ενδεικτικοί δικαιούχοι και οι κύριες ομάδες στόχου ανά Ε.Π. αποτυπώνονται στον παρακάτω πίνακα

Επενδυτική Προτεραιότητα	Ενδεικτικοί Δικαιούχοι	Κύριες Ομάδες Στόχου
Ε.Π. 10.α	Υπουργείο Παιδείας και αποτρεπόμενοι Φορείς, ΑΕΙ, Περιφέρεια Αττικής, Δήμοι	Μαθητές, φοιτητές, ενήλικες με χαμηλά τυπικά προσόντα («δεύτερη» ευκαιρίας εκπαίδευσης), μειονεκτούντα άτομα. Οικογένειες με παιδιά, κάτοικοι της Περιφέρειας

5.3.12 ΑΠ 12: Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΤΠΑ

Στον Άξονα Προτεραιότητας, που χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ, περιλαμβάνονται δράσεις για την εφαρμογή, παρακολούθηση, αξιολόγηση και δημοσιοποίηση του Προγράμματος. Ειδικότερα, ο εν λόγω Άξονας Προτεραιότητας αφορά την Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος και καλύπτει την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την αξιολόγηση και τους ελέγχους καθώς και την απαραίτητη ενημέρωση και δημοσιότητα του Προγράμματος για τις δράσεις του ΕΤΠΑ.

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας

Ο Άξονας Προτεραιότητας στοχεύει στη βέλτιστη εφαρμογή των Κανονισμών των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων 1303/13 (Γενικός Κανονισμός) και 1301/13 (Κανονισμός ΕΤΠΑ) και ειδικότερα:

- Στην υποστήριξη για τη διαχείριση, λειτουργία, παρακολούθηση και έλεγχο των δράσεων του Προγράμματος. Οι σχετικές δράσεις αφορούν στην προετοιμασία, οργάνωση, διαχείριση, παρακολούθηση της υλοποίησης, ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων, επιθεώρηση, έλεγχο και αξιολόγηση του προγράμματος, καθώς και σε έργα ή ενέργειες που θα συμβάλλουν στη βελτίωση των οργανωτικών δομών και των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, πιστοποίησης, παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης του Προγράμματος καθώς και στην προώθηση ανταλλαγής εμπειριών.
- Στην υποστήριξη για την ευρεία δημοσιότητα, προβολή και πληροφόρηση του Προγράμματος, με έμφαση στους Δικαιούχους και στους ωφελούμενους των παρεμβάσεων του ΕΤΠΑ.

Ενδεικτικές Δράσεις

Στο πλαίσιο του Άξονα εντάσσονται ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων που εναρμονίζονται με τα όσα προβλέπονται στα άρθρα 115, 116 & 117 του Γενικού Κανονισμού των διαρθρωτικών ταμείων 1303/13. Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και επιθεώρηση.
- Αξιολόγηση και μελέτες, πληροφορίες και επικοινωνία
- Μελέτες - Αξιολόγηση - Δημοσιότητα

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις του παρόντος Άξονα προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Έγκαιρη προετοιμασία των παρεμβάσεων και αποτελεσματική εφαρμογή του Προγράμματος.

- Αποτελεσματική προώθηση και προβολή του Προγράμματος.
- Ευαισθητοποίηση / ενεργοποίηση φορέων και πολιτών.

5.3.13 ΑΠ 13: Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΚΤ

Στον Άξονα, που χρηματοδοτείται από το ΕΚΤ, περιλαμβάνονται δράσεις για την εφαρμογή, παρακολούθηση, αξιολόγηση και δημοσιοποίηση του Προγράμματος. Ειδικότερα, ο εν λόγω Άξονας Προτεραιότητας αφορά στην Τεχνική Βοήθεια του Προγράμματος και καλύπτει την εκπόνηση των αναγκαίων μελετών, την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών, την αξιολόγηση και τους ελέγχους καθώς και την απαραίτητη ενημέρωση και δημοσιότητα του Προγράμματος αναφορικά με δράσεις του ΕΚΤ.

Στόχοι του Άξονα Προτεραιότητας

Ο Άξονας Προτεραιότητας στοχεύει στη βέλτιστη εφαρμογή των Κανονισμών των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων 1303/13 (Γενικός Κανονισμός) και 1304/13 (Κανονισμός ΕΚΤ) και ειδικότερα:

- Στην υποστήριξη για τη διαχείριση, λειτουργία, παρακολούθηση και έλεγχο των δράσεων ΕΚΤ του Προγράμματος. Οι σχετικές δράσεις αφορούν στην προετοιμασία, οργάνωση, διαχείριση, παρακολούθηση της υλοποίησης, ηλεκτρονική ανταλλαγή δεδομένων, επιθεώρηση, έλεγχο και αξιολόγηση του προγράμματος, καθώς και σε έργα ή ενέργειες που θα συμβάλλουν στη βελτίωση των οργανωτικών δομών και των διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, πιστοποίησης, παρακολούθησης, ελέγχου και αξιολόγησης του Προγράμματος καθώς και στην προώθηση ανταλλαγής εμπειριών.
- Στην υποστήριξη για την ευρεία δημοσιότητα, προβολή και πληροφόρηση του Προγράμματος, με έμφαση στους Δικαιούχους και στους ωφελούμενους των παρεμβάσεων του ΕΚΤ.

Ενδεικτικές Δράσεις

Στο πλαίσιο του Άξονα εντάσσονται ενδεικτικές κατηγορίες δράσεων που εναρμονίζονται με τα όσα προβλέπονται στα άρθρα 115, 116 & 117 του Γενικού Κανονισμού των διαρθρωτικών ταμείων 1303/13. Οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Προετοιμασία, εφαρμογή, παρακολούθηση και επιθεώρηση.
- Αξιολόγηση και μελέτες, πληροφορίες και επικοινωνία
- Μελέτες - Αξιολόγηση - Δημοσιότητα

Αναμενόμενες επιπτώσεις

Οι αναμενόμενες επιπτώσεις του παρόντος Άξονα προσδιορίζονται ενδεικτικά στις ακόλουθες:

- Έγκαιρη προετοιμασία των παρεμβάσεων και αποτελεσματική εφαρμογή του Προγράμματος.
- Αποτελεσματική προώθηση και προβολή του Προγράμματος.
- Ευαισθητοποίηση / ενεργοποίηση φορέων και πολιτών.

ΠΕΠ Αττικής 2014-2020: Κατανομή του σχεδίου χρηματοδότησης ανά άξονα προτεραιότητας, Ταμείο, κατηγορία περιφέρειας και θεματικό στόχο

Άξονας προτεραιότητας	Ταμείο ⁸⁵	Κατηγορία περιφέρειας	Θεματικός στόχος	Στήριξη της Ένωσης	Εθνική συμμετοχή	Συνολική χρηματοδότηση
1	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	1	23.866.040	5.966.510	29.832.550
2	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	2	23.866.040	5.966.510	29.832.550
3	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	3	113.773.292	28.443.323	142.216.615
4	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	4	62.881.452	15.720.364	78.601.816
5	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	5	76.461.698	19.115.425	95.577.123
6	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	6	124.437.500	31.109.375	155.546.875
7	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	7	134.073.210	33.518.302	167.591.512
8	ΕΚΤ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	8	17.437.643,00	4.359.411,00	21.797.054,00
9	ΕΚΤ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	9	211.921.340,00	52.980.335,00	264.901.675,00
10	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	9	53.235.286,00	13.308.822,00	66.544.108,00
11	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	10	53.235.286,00	13.308.822,00	66.544.108,00
12	ΕΤΠΑ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	-	12.484.309	3.121.077	15.605.386
13	ΕΚΤ	ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΑΝΕΠΤΥΓΜΕΝΗ	-	4.300.481	1.075.120	5.375.601
Σύνολο				911.973.577	227.993.394	1.139.966.972

⁸⁵ Για τους σκοπούς του παρόντος πίνακα, η ΠΑΝ (ειδικό κονδύλιο και αντίστοιχη στήριξη του ΕΚΤ) θεωρείται Ταμείο.

5.3.14 Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στην Εδαφική Ανάπτυξη

Η Περιφέρεια Αττικής σύμφωνα με την τυπολογία ΟΟΣΑ - ΕΕ είναι «κυρίαρχα αστική περιοχή», αποτελεί τη μοναδική Μητροπολιτική Περιφέρεια της χώρας και ως εκ τούτου η χωρική προσέγγιση βασίζεται στην προώθηση των αρχών της Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης στο σύνολο της «Λειτουργικής Αστικής Περιοχής», η οποία είναι ευρύτερη των διοικητικών ορίων των μεμονωμένων Δήμων και οριοθετείται ως **πολεοδομικό συγκρότημα Αθηνών–Πειραιώς**. Η αναγκαιότητα συγκέντρωσης των πεπερασμένων πόρων του Προγράμματος, επιβάλλει σε πρώτη φάση την αντιμετώπιση των ιδιαίτερα οξυμένων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν συγκεκριμένες περιοχές της Περιφέρειας, στη βάση του τοπικού αναπτυξιακού σχεδιασμού, καθώς και περιοχές επιρροής τομεακών παρεμβάσεων και δράσεων που όμως εντάσσονται σε ολοκληρωμένη στρατηγική.

Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στην Εδαφική Ανάπτυξη στην Περιφέρεια Αττικής εδράζεται σε δύο πυλώνες :

- στην αναγκαιότητα σταδιακής επίλυσης των οξυμένων περιβαλλοντικών, οικονομικών, δημογραφικών και κοινωνικών προβλημάτων που αντιμετωπίζει το ιστορικό κέντρο της Αθήνας, ως αποτέλεσμα της υποβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος, της συγκέντρωσης ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων και της σταδιακής ανάπτυξης θυλάκων παραβατικότητας, αλλά και το νότιο δυτικό τμήμα του λεκανοπεδίου συμπεριλαμβανομένου του Πειραιά και των όμορων Δήμων που παρατηρούνται ιδιαίτερα υψηλά ποσοστά ανεργίας ως αποτέλεσμα της εντεινόμενης αποβιομηχάνισης.
- έχουν μια ειδική δυναμική λόγω της συγκέντρωσης υπερτοπικών δραστηριοτήτων και υλοποίησης μεγάλων επενδύσεων στους τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού σε συνδυασμό με τις προωθητικές οικονομικές δραστηριότητες που αναδεικνύει η στρατηγική της περιφερειακής έξυπνης εξειδίκευσης.

Κριτήρια επιλογής των επιλέξιμων «υποβαθμισμένων περιοχών» είναι η ύπαρξη υψηλής ανεργίας, και ευαίσθητων–ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων και η συγκέντρωση περιβαλλοντικών, δημογραφικών και οικονομικών προκλήσεων, (υψηλό ποσοστό εγκαταλελειμμένων κτιρίων κατοικίας, βιομηχανοστασίων και λοιπών εμπορικών χρήσεων, έλλειψη κοινωνικών υποδομών, ανεπαρκείς ή προβληματικές εκπαιδευτικές υποδομές υποχρεωτικής εκπαίδευσης, έλλειψη ελεύθερων χώρων πρασίνου-αναψυχής, υψηλή παραβατικότητα, υψηλή δημογραφική πυκνότητα και πεπαλαιωμένο κτιριακό απόθεμα υψηλών ενεργειακών απαιτήσεων)

Κριτήρια επιλογής των περιοχών που παρουσιάζουν μια ειδική δυναμική είναι ενδεικτικά η ύπαρξη «τυπικών» ή/και «άτυπων» συγκεντρώσεων οικονομικών δραστηριοτήτων (clusters) ιδιαίτερα στους τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού (είτε υφιστάμενες είτε εν δυνάμει) που μπορούν ενσωματώνοντας και αξιοποιώντας την E-T-K, την προσέλευση ιδιωτικών κεφαλαίων να δημιουργήσουν πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα, ιδίως στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και την περαιτέρω μόχλευση πόρων. Η εφαρμογή της Ολοκληρωμένης Χωρικής Προσέγγισης θα γίνει στο πλαίσιο των στόχων, κατευθύνσεων και κριτηρίων που

θέτει το ΕΣΠΑ και θα ζητηθεί να συμβάλουν σ' αυτήν πόροι και δράσεις τομεακών ΕΠ, στοχεύει στη βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας για επενδύσεις, τη δημιουργία βιώσιμων θέσεων εργασίας και την ενσωμάτωση πληθυσμιακών ομάδων που αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού.

Ως εργαλείο προώθησης της Ολοκληρωμένης Χωρικής Προσέγγισης επιλέγεται η Ολοκληρωμένη Χωρική Επένδυση (Ο.Χ.Ε.) και οι Θεματικοί στόχοι 1, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 κατά περίπτωση τύπου περιοχής.

Ολοκληρωμένες δράσεις για βιώσιμη αστική ανάπτυξη

Η Περιφέρεια Αττικής έχει συνολικό πληθυσμό 3.812.330 εκ των οποίων 2.625.090 (69%) κατοικούν στο πολεοδομικό συγκρότημα Αθηνών Πειραιώς που αποτελεί και την επιλέξιμη περιοχή για την εφαρμογή των Ολοκληρωμένων δράσεων για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη που θα υλοποιηθούν μέσω Ολοκληρωμένης Χωρικής Επένδυσης (ΟΧΕ) σε δύο κατηγορίες περιοχών

Η πρώτη κατηγορία αφορά **σε υποβαθμισμένες περιοχές** που αντιμετωπίζουν **συνδυαστικά** τις ακόλουθες προκλήσεις:

- δημογραφικές (πληθυσμιακή αποδυνάμωση, γήρανση)
- οικονομικές (μείωση οικονομικής δραστηριότητας)
- περιβαλλοντικές (έλλειψη ελεύθερων χώρων, χώρων πρασίνου, πεζοδρόμων, ποδηλατοδρόμων, συγκέντρωση άδειων κτιρίων) κλιματικές (κτιριακό απόθεμα χαμηλής ενεργειακής αποδοτικότητας)
- κοινωνικές (συγκέντρωση ευαίσθητων και ευάλωτων πληθυσμιακών ομάδων, έλλειψη κοινωνικών υποδομών, εγκληματικότητα)

Απαραίτητη προϋπόθεση εφαρμογής είναι η ύπαρξη Σχεδίου Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης ή ισοδύναμα σχέδια στρατηγικού σχεδιασμού, κατά την κείμενη ελληνική νομοθεσία. Προτεραιότητα έχουν ΣΟΑΠ ή ισοδύναμα σχέδια στρατηγικού σχεδιασμού, που ενσωματώνουν την προώθηση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας (καθαρές αστικές μεταφορές), εξυπηρετούν και συμβάλλουν στην ενίσχυση της ελκυστικότητας του Μητροπολιτικού κέντρου της Αθήνας. Η συνδυαστική ύπαρξη των ανωτέρω αποτελεί βασικό κριτήριο επιλεξιμότητας.

Η δεύτερη κατηγορία αφορά περιοχές που παρουσιάζουν ειδική αναπτυξιακή δυναμική λόγω της συγκέντρωσης υπερτοπικών δραστηριοτήτων που έχουν σαφώς προσδιορισθεί ως πόλοι ανάπτυξης και εξυπηρετούν τους στόχους της ΠΣΕΕ.

Παράγοντες που εξετάζονται συνδυαστικά είναι: ο χαρακτηρισμός τους ως πόλων ανάπτυξης στο Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας και η πραγματοποίηση στην ευρύτερη περιοχή παρέμβασης (σε απόσταση που δεν υπερβαίνει τα 3 χιλιόμετρα) μεγάλης κλίμακας επενδύσεων υποδομών που δημιουργούν προϋποθέσεις για την ανάπτυξη νέων οικονομικών δραστηριοτήτων, την

αύξηση της προστιθέμενης αξίας των υφιστάμενων και μείωσης της ανεργίας, καθώς και τον εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος της Αττικής .

Η υλοποίηση των παρεμβάσεων στην πρώτη κατηγορία θα γίνει με εκχώρηση αρμοδιοτήτων στην οικεία αστική αρχή με τη συνδυαστική εφαρμογή των άρθρων 123 παρ. 6 του Κανονισμού (ΕΕ) 1303/2013 και 7 παρ.4 και 5 του Κανονισμού (ΕΕ) 1301/2013 σε Δήμους πληθυσμού άνω των 250.000 κατοίκων η όμορων Δήμων που υπερβαίνουν τους 250.000 κατοίκους για διαδημοτική περιοχή/θύλακα υποβάθμισης.

Η υλοποίηση των παρεμβάσεων στη δεύτερη κατηγορία θα γίνει με εκχώρηση αρμοδιοτήτων σε ενδιάμεσο φορέα (που μετέχουν πλείονες του ενός Δήμου, ή αναπτυξιακές συμπράξεις Δήμων, Οργανισμοί και επιχειρήσεις που έχουν την αρμοδιότητα χάραξης και άσκησης χωρικής πολιτικής / τομεακών παρεμβάσεων) με τη συνδυαστική εφαρμογή των προαναφερθέντων άρθρων και κανονισμών

Οι Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις θα ενεργοποιούν τις ακόλουθες επενδυτικές προτεραιότητες του ΠΕΠ Αττικής: ΕΤΠΑ 1β, 2γ, 3 α, 3γ, 4β, 6 ε, 7 (α,β,γ), 9α , 10 & ΕΚΤ , 8 (iii, iv) και , 9 (i,ii, iii, iv,v). Υποχρεωτική είναι η ενεργοποίηση τουλάχιστον τριών επενδυτικών προτεραιοτήτων του ΕΤΠΑ και τριών του ΕΚΤ, ενώ απαραίτητη προϋπόθεση εφαρμογής είναι η κατάρτιση επιχειρησιακού σχεδίου με μετρήσιμους ποσοτικά στόχους που εξυπηρετούν αποκλειστικά τους δείκτες εκροών και αποτελεσμάτων του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020. Για την υλοποίηση των Ο.Χ.Ε. μπορούν να αξιοποιηθούν και οι Συμπράξεις Δημόσιου Ιδιωτικού τομέα με βάση τις προβλέψεις της Εθνικής και Κοινοτικής Νομοθεσίας, αλλά και πόροι των τομεακών Προγραμμάτων πλην του ΕΠ Μεταρρύθμιση Δημόσιου Τομέα.

Η ενδεικτική κατανομή πόρων από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ για στήριξη Ολοκληρωμένων Δράσεων για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη αποτυπώνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 5.3.14.1: Ολοκληρωμένες Δράσεις για Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη – ενδεικτικά ποσά για τη στήριξη από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ

Ταμείο	Στήριξη από το ΕΤΠΑ και το ΕΚΤ (ενδεικτική) (σε ευρώ)	Ποσοστό της συνολικής χρηματοδότησης του προγράμματος από το Ταμείο
Σύνολο ΕΤΠΑ	193.609.942,00	28,54%
Σύνολο ΕΚΤ	74.038.988,00	28,54%
Σύνολο ΕΤΠΑ + ΕΚΤ	267.648.930,00	29,35%

6. ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Το επιστημονικό πεδίο της περιβαλλοντικής εκτίμησης, παραδοσιακά είναι συνυφασμένο, κατά το μεγαλύτερο του μέρος, με τις Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, δηλαδή με την εκτίμηση και αντιμετώπιση επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες. Ο κλάδος της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης είναι σχετικά νέος και πολλές από τις ιδιαιτερότητές του δεν είναι ακόμη ευρέως γνωστές. Για το λόγο αυτό, πριν η ανάλυση της μελέτης προχωρήσει στις εναλλακτικές δυνατότητες του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής, ίσως είναι χρήσιμο να υπογραμμισθούν οι διαφοροποιήσεις μεταξύ της διαδικασίας συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών λύσεων κατά το σχεδιασμό ενός προγράμματος σε σχέση με αυτή για ένα έργο ή δραστηριότητα.

Κατά το σχεδιασμό ενός έργου (κυρίως έργου υποδομής), οι στόχοι που αυτό καλείται να πετύχει είναι εκ των προτέρων διαμορφωμένοι και επαρκώς συγκεκριμένοι. Οι στόχοι του έργου διαμορφώνονται μέσω διαδικασιών που προηγούνται του σχεδιασμού του και τις περισσότερες φορές προέρχονται από επίπεδα ευρύτερου προγραμματισμού. Για το λόγο αυτό, είναι πρακτικά αδύνατη η αμφισβήτησή τους από το σχεδιασμό του έργου, ο οποίος οριοθετείται πλέον από την πρόκληση να επιτύχει τους στόχους αυτούς στο μεγαλύτερο βαθμό και με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό και τεχνικοοικονομικό κόστος. Στο πλαίσιο αυτό, οι εναλλακτικές δυνατότητες ενός έργου, παρότι συχνά χαρακτηρίζονται από σημαντικό εύρος, μπορούν να έχουν μια επαρκώς συγκεκριμένη μορφή, η οποία δικαιολογεί τη συνήθη ονομασία τους ως «εναλλακτικές λύσεις». Στην πράξη, συχνά πρόκειται για εναλλακτικούς σχεδιασμούς προκαταρκτικού επιπέδου, στο οποίο είναι γνωστά όλα τα βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου. Το επίπεδο των εναλλακτικών λύσεων είναι αυτό που επιτρέπει τη συγκριτική τους αξιολόγηση με απτά κριτήρια. Τέλος, η διαδικασία διαμόρφωσης και σύγκρισης των εναλλακτικών λύσεων ολοκληρώνεται σε ένα στάδιο.

Αντίθετα, η διαδικασία συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων ενός επιχειρησιακού προγράμματος περιλαμβάνει αφενός τις στρατηγικές επιδιώξεις του προγράμματος (σκοπιμότητα) και αφετέρου τη διαμόρφωση του βέλτιστου δυνατού πλέγματος επιμέρους ειδικών στόχων και προτεραιοτήτων. Με τον τρόπο αυτό, προσδιορίζεται η εναλλακτική δυνατότητα που συνδυάζει το βέλτιστο επιχειρησιακό αποτέλεσμα με τις υψηλότερες περιβαλλοντικές επιδόσεις.

Η κατάρτιση εναλλακτικών προγραμματικών δυνατοτήτων και η αξιολόγησή τους ως προς την αποτελεσματικότητα και ως προς την περιβαλλοντική τους συμβατότητα, αποτέλεσε συστατικό στοιχείο των προηγούμενων σταδίων διαβούλευσης και ωρίμανσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής για την περίοδο 2014 - 2020.

Στη συνέχεια αναφέρονται συνοπτικά οι βασικές εναλλακτικές προτάσεις που συζητήθηκαν και αξιολογήθηκαν στο πλαίσιο της διαδικασίας κατάρτισης του 1ου σχεδίου του ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020 (Ενδιάμεση Υποβολή), όπως αυτό καταρτίστηκε και υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 23 Μαΐου 2014.

6.1. Επιλογή Αξόνων Προτεραιότητας

Το νέο ΠΕΠ Αττικής 2014 - 2020 προτείνεται να διαρθρωθεί σε 13 Άξονες Προτεραιότητας όπως αναλυτικά περιγράφεται στο κεφάλαιο 5, εκ των οποίων οι δύο τελευταίοι αφορούν στην «τεχνική υποστήριξη εφαρμογής», με αντίστοιχη χρηματοδότηση του ΕΚΤ και του ΕΤΠΑ. Κάθε Άξονας Προτεραιότητας αντιστοιχίζεται με ένα Θεματικό Στόχο και ένα Ταμείο («λογική 1-1-1»). Η εναλλακτική της δημιουργίας λιγότερων αξόνων, οι οποίοι θα περιλάμβαναν περισσότερους του ενός Θεματικούς Στόχους, εξετάστηκε και απορρίφθηκε για λόγους κανονιστικούς (κανονισμός ΕΕ 1303/2013 άρθρο 93 Περιεχόμενο έγκριση και τροποποίηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων βάσει του στόχου Επενδύσεις στην Ανάπτυξη και την απασχόληση), καλύτερης παρακολούθησης του προγράμματος ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά την παρακολούθηση των δεικτών του πλαισίου επίδοσης, ευκολότερης ικανοποίησης των στόχων της ενδιάμεσης αξιολόγησης (2018) και αποτελεσματικότερης διαχείρισης των χρηματορροών και των ενταγμένων πράξεων.

6.2. Χρήση των πόρων του Ταμείου Συνοχής

Στην Διαχειριστική Αρχή του ΠΕΠ Αττικής εκχωρούνται προς διαχείριση και πόροι του «τομεακού» Προγράμματος «Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΥΜΕΠΕΡΑΑ), με στόχο την ικανοποίηση των υποχρεώσεων της Χώρας στο περιβαλλοντικό κεκτημένο της Ένωσης, αναφορικά με την διαχείριση έργων υγρών και στερεών αποβλήτων. Οι πόροι αυτοί ανέρχονται σε 190 εκ. € περίπου σε όρους Κοινοτικής Συνδρομής και προστίθενται στα 100 εκ.€ περίπου σε όρους Κοινοτικής Συνδρομής του ΕΤΠΑ που διατίθενται για το θεματικό στόχο 6.

Στη διαδικασία διαβούλευσης που πραγματοποιήθηκε μεταξύ των αρμόδιων διαχειριστικών αρχών της Περιφέρειας Αττικής και του ΥΜΕΠΕΡΑΑ, συζητήθηκε η κατανομή των πόρων αυτών σε δράσεις υγρών και στερεών αποβλήτων ανά επιχειρησιακό πρόγραμμα. Οι σημαντικές εκκρεμότητες για την κάλυψη των ανελαστικών υποχρεώσεων της Χώρας (συμμόρφωση με Κοινοτικές Οδηγίες και επαπειλούμενα πρόστιμα) επιβάλλουν την άμεση δρομολόγηση και χρηματοδότηση των αντίστοιχων έργων. Η συμφωνία για χρηματοδότηση των έργων επεξεργασίας απορριμμάτων και των έργων συλλογής και επεξεργασίας υγρών αποβλήτων των οικισμών Β΄ προτεραιότητας της Ανατολικής Αττικής από το Ταμείο Συνοχής, ήτοι από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ΥΜΕΠΕΡΑΑ, αποτελεί την επιλεχθείσα λύση για τη διαχείριση των έργων στο πλαίσιο του νέου ΕΣΠΑ και επιτρέπει στο ΠΕΠ Αττικής (ΕΤΠΑ) τη δρομολόγηση και υλοποίηση μικρότερων παρεμβάσεων στους τομείς αυτούς (συμπληρώσεις – επεκτάσεις δικτύων αποχέτευσης, τοπικές παρεμβάσεις διαχείρισης απορριμμάτων κλπ).

6.3. Ανακατανομή πόρων μεταξύ των Αξόνων 5 – 6 – 7

Στο πλαίσιο της 3ης Εγκυκλίου του Υπουργείου Ανάπτυξης, έγινε μια αρχική κατανομή των πόρων του κάθε Επιχειρησιακού Προγράμματος ανά θεματικό στόχο. Στο πλαίσιο του σχεδιασμού της αρχιτεκτονικής του νέου ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020, έγινε μια πρόταση για

ανακατονομή των πόρων αυτών, που αφορούσε τους θεματικούς στόχους 5, 6 και 7, χωρίς να αλλάζει ο συνολικός τους προϋπολογισμός (βλ. κεφάλαιο 5.1). Οι προτεινόμενες αυτές μεταφορές δαπανών ανέρχονται σε 50,0 εκ € Κ.Σ. και στην ουσία αφορούν:

- Τη μείωση των πόρων του Θ.Σ. 7 κατά 50,0 εκ € (σε όρους Κοινοτικής Συνδρομής)
- Την αύξηση του Θ.Σ. 5 κατά 29,0 εκ € (σε όρους Κοινοτικής Συνδρομής)
- Την αύξηση του Θ.Σ. 6 κατά 21,0 εκ € (σε όρους Κοινοτικής Συνδρομής)

Η εναλλακτική αυτή πρόταση αποτυπώνεται στην παρούσα ΣΜΠΕ και αποτελεί το επιστέγασμα μιας αναλυτικής έρευνας των αναγκών της Αττικής στους τομείς των αντιπλημμυρικών, υγρών – στερεών αποβλήτων κλπ για την περίοδο 2014 – 2020.

6.4. Μηδενική λύση

Κατά τη διαδοχική αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων, είτε σε επίπεδο στοχοθεσίας είτε σε αυτό της κατανομής των δαπανών, ως σενάριο βάσης χρησιμοποιήθηκε η μηδενική λύση, δηλαδή η περίπτωση μη-πραγματοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής για την περίοδο 2014-2020. Η μη-πραγματοποίηση του ΕΠ δεν σημαίνει ότι το περιβάλλον θα παραμείνει αμετάβλητο. Η μηδενική λύση δεν αντιπροσωπεύει στατικές αλλά δυναμικές καταστάσεις εξέλιξης, αφού πέραν του ΕΠ, οι υπόλοιποι παράγοντες που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα το περιβάλλον μεταβάλλονται προϊόντος του χρόνου.

Ειδικότερα, οι εξελίξεις που αναμένονται μεσοπρόθεσμα εάν το ΕΠ δεν υλοποιηθεί, μπορούν να ομαδοποιηθούν στα ακόλουθα σενάρια:

- Σενάριο απραξίας (business-as-usual scenario): Πρόκειται για την εξέλιξη όπου δεν πραγματοποιούνται επενδύσεις, συγκρίσιμες σε μέγεθος με αυτές του ΕΠ, από άλλη πηγή (εθνικοί πόροι, άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα ή ταμεία, ιδιωτικός τομέας) στους τομείς και ειδικούς στόχους που αναφέρεται το παρόν ΕΠ. Ως αποτέλεσμα, η κατάσταση σε αυτούς τους τομείς διαμορφώνεται από τη συνισταμένη των κοινωνικών τάσεων, των δυνάμεων της αγοράς και του κανονιστικού πλαισίου, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις καθοδηγητικού χαρακτήρα από τη Διοίκηση.
- Σενάριο απροσχεδίαστης ανάπτυξης (unplanned growth scenario): Πρόκειται για το σενάριο που θεωρεί ότι πραγματοποιούνται ορισμένες επενδύσεις, κυρίως του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την μεγιστοποίηση του οικονομικού αποτελέσματος. Παράλληλα, θεωρούνται πιθανές ορισμένες επενδύσεις από το κράτος, κυρίως για την επίλυση άμεσων και επιτακτικών προβλημάτων. Το βασικό χαρακτηριστικό του σεναρίου αυτού είναι η έλλειψη σχεδιασμού και συγκεκριμένων κατευθύνσεων, αφού θεωρείται ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη κεντρική στοχοθεσία.

Παρά τα διαφορετικά αποτελέσματα στα οποία οδηγούν οι εξελίξεις με βάση τα δύο παραπάνω σενάρια, οι ομοιότητες τους είναι αρκετές ώστε να επιτρέπουν την από κοινού αξιολόγησή τους, η οποία συνοψίζεται ως εξής:

- Από την άποψη της επιχειρησιακής αξιολόγησης, οι μηδενικές λύσεις μεταφράζονται σε παραίτηση από τους στόχους του νέου ΕΣΠΑ, που προβλέπει τη μετάβαση σε ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα που αποβλέπει στη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων και στη δημιουργία νέων ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Επίσης οι μηδενικές λύσεις μεταφράζονται σε μη εφαρμογή της έξυπνης, βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς στρατηγική Ε2020.

Είναι αυτονόητο ότι η παραίτηση από τους στόχους αυτούς μεταφράζεται σε διεύρυνση των ανισοτήτων μεταξύ Αττικής και των μητροπολιτικών κέντρων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και μη εναρμόνιση της Περιφέρειας Αττικής με την κοινοτική νομοθεσία για το περιβάλλον (διαχείριση υγρών αποβλήτων, προστασία της φύσης, βιοπικαιότητα, κλιματική αλλαγή).

- Η αξιοποίηση των οικονομικών πόρων των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ) για την περίοδο 2014-2020 θα συμβάλει σημαντικά στις θεσμικές και οργανωτικές αλλαγές που έχουν ξεκινήσει στην Ελλάδα για τη μετάβαση σε ένα νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα όπως σκιαγραφήθηκε ανωτέρω. Οι Ευρωπαϊκοί πόροι του νέου ΕΣΠΑ είναι, περισσότερο από ποτέ άλλοτε, κρίσιμοι για την Ελλάδα, καθώς σε μεγάλο βαθμό είναι και οι μοναδικοί διαθέσιμοι για διάθεση κινήτρων αναπτυξιακών επενδύσεων, τουλάχιστον σε μεσοπρόθεσμο ορίζοντα. Η υιοθέτηση της μηδενικής λύσης σημαίνει παραίτηση από μέρος των πόρων που δικαιούται η περιφέρεια στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου και από διεύρυνση της εσωστρέφειας και της απομόνωσης.

Από αυτή τη συνοπτική παράθεση των συνεπειών που συνοδεύουν τη μη-πραγματοποίηση του ΕΠ Αττική 2014 - 2020, καθίσταται εμφανές ότι, από επιχειρησιακής πλευράς η μηδενική λύση συνιστά ένα έντονα απευκαίριο ενδεχόμενο, με σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στην προσπάθεια ουσιαστικής αναπτυξιακής σύγκλισης της Περιφέρειας Αττικής όσο και στην ευημερία των κατοίκων της. Ειδικά σε ότι αφορά τη στρατηγική και το αναπτυξιακό όραμα της νέας προγραμματικής περιόδου, βασική επιδίωξη αποτελεί το να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις για μια ευημερία που θα στηρίζεται στην επιχειρηματικότητα, την καινοτομία και την εξωστρέφεια των επιχειρήσεων της χώρας συμπεριλαμβανομένων αυτών του πρωτογενή τομέα. Και η πρώτη επιδίωξη γι' αυτό είναι να «συμφιλιωθούμε» με το επιχειρηματικό κέρδος ως κίνητρο για την επενδυτική πρωτοβουλία, εξοστρακίζοντας από τις επιλογές μας την επιδοτούμενη επιχειρηματικότητα και την λογική του εύκολου και βραχυπρόθεσμου οφέλους. Χρειάζεται μετάβαση στην ποιοτική επιχειρηματικότητα, με αιχμή την καινοτομία και αύξηση της εγχώριας προστιθέμενης αξίας.

Ειδικότερα όσον αφορά στην «περιβαλλοντική» αξιολόγηση της μηδενικής λύσης, συνοψίζονται τα ακόλουθα:

- Η οικονομική ανάπτυξη και η αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετες: Η σύγχρονη αυτή αντίληψη έχει πλέον αντικαταστήσει τις παλαιότερες αντιλήψεις περιβαλλοντικού προστατευτισμού, που θεωρούσαν ότι η οικονομία μεγεθύνεται μόνο σε βάρος του περιβάλλοντος. Η ανάλυση του ζητήματος αυτού είναι αρκετά εκτεταμένη, αλλά συνοπτικά μπορεί να διαπιστωθεί ότι η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, αφ' ενός τροφοδοτεί με πόρους τις πρωτοβουλίες προστασίας

του περιβάλλοντος και αφ' ετέρου καθιστά τις κοινωνίες ωριμότερες, ώστε τα περιβαλλοντικά ζητήματα να κατατάσσονται σε υψηλή θέση της κλίμακας προτεραιοτήτων. Με βάση το σκεπτικό αυτό, καθίσταται προφανές ότι η μη-υλοποίηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος της Περιφέρειας Αττικής 2014 – 2020, η οποία συνιστά μια έντονα αναπτυξιακή επιλογή, αποτελεί κατ' ουσία και ένα έντονα αντιπεριβαλλοντικό ενδεχόμενο.

- Η ενεργητική προστασία και η ορθή διαχείριση του περιβάλλοντος απαιτεί δαπάνες: Η ειδικότερη εφαρμογή της προηγούμενης διαπίστωσης στο επίπεδο των επενδύσεων για περιβαλλοντική προστασία, εκκινεί από το γεγονός ότι οι περισσότερες σύγχρονες ανθρωπογενείς δραστηριότητες επάγουν σημαντικές πιέσεις στο περιβάλλον, είτε λόγω υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων (σε επίπεδο εισροών, με χαρακτηριστικό παράδειγμα την υπέρμετρη χρήση των υδάτων) είτε μέσω εύκολων αλλά λανθασμένων επιλογών (σε επίπεδο εκροών, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τα υγρά και στερεά απόβλητα και τη ρύπανση της ατμόσφαιρας). Για την εξισορρόπηση των αρνητικών αποτελεσμάτων από τις πιέσεις αυτές, απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις σε κατάλληλες περιβαλλοντικές υποδομές. Με βάση το σκεπτικό αυτό, και λαμβάνοντας υπόψη τις σημαντικές επενδύσεις του ΕΠ σε κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα, η παραίτηση από την υλοποίηση του προγράμματος σημαίνει απώλεια των πόρων που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές και, κατά συνέπεια, αποτυχία επαρκούς αναστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων.
- Τέλος, η περιβαλλοντική αξιολόγηση της μηδενικής λύσης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η μη-υλοποίηση του ΕΠ συνιστά ένα έντονα απευκαταίο, αντιπεριβαλλοντικό σενάριο, διότι:
 - ο συνολικός αντίκτυπος της μηδενικής λύσης θα είναι η αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία, λόγω της σύγχρονης σύνδεσης ανάπτυξης - περιβάλλοντος θα συνοδεύεται από τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ
 - ειδικότερα στον τομέα των δαπανών που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές, η απώλεια των σχετικών κονδυλίων οδηγεί στην αποτυχία αντιστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων, και μάλιστα χωρίς σοβαρή πιθανότητα υποκατάστασης από παρεμφερούς μεγέθους επενδύσεις εθνικών πόρων.

7. ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

7.1 Υφιστάμενη Κατάσταση

Η Περιφέρεια Αττικής με βάση τον Ν. 3852/2010 (Νέα αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης) διαρθρώνεται διοικητικά σε οκτώ (8) Περιφερειακές Ενότητες και 66 Δήμους ως εξής:

- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Κεντρικού Τομέα Αθηνών.
Περιλαμβάνει οκτώ (8) Δήμους: Αθηναίων, Βύρωνα, Γαλασίου, Δάφνης – Υμηττού, Ζωγράφου, Ηλιούπολης, Καισαριανής, Φιλαδέλφειας – Χαλκηδόνας.
- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Βόρειου Τομέα Αθηνών.
Περιλαμβάνει 12 Δήμους: Αγίας Παρασκευής, Αμαρουσίου, Βριλησίων, Ηρακλείου, Νέας Ιωνίας, Παπάγου – Χολαργού, Πεντέλης, Φιλοθέης – Ψυχικού, Χαλανδρίου.
- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Δυτικού Τομέα Αθηνών
Περιλαμβάνει επτά (7) Δήμους: Αγίας Βαρβάρας, Αγίων Αναργύρων – Καματερού, Αιγάλεω, Ιλίου, Περιστερίου, Πετρούπολης, Χαϊδαρίου.
- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Νοτίου Τομέα Αθηνών
Περιλαμβάνει οκτώ (8) Δήμους: Αγίου Δημητρίου, Αλίμου, Γλυφάδας, Ελληνικού, Αργυρούπολης, Καλλιθέας, Μοσχάτου – Ταύρου, Νέας Σμύρνης, Παλαιού Φαλήρου.
- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Ανατολικής Αττικής
Περιλαμβάνει 13 Δήμους: Αχαρνών, Βάρης – Βούλας – Βουλιαγμένης, Διονύσου, Κρωπίας, Λαυρεωτικής, Μαραθώνα, Μαρκόπουλου – Μεσογαίας, Παιανίας, Παλλήνης, Ραφήνας – Πικερμίου, Σαρωνικού, Σπάτων – Αρτέμιδας, Ωρωπού.
- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Δυτικής Αττικής
Περιλαμβάνει πέντε (5) Δήμους: Ασπροπύργου, Ελευσίνας, Μάνδρας – Ειδυλλίας, Μεγαρέων, Φυλής.
- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Πειραιά
Περιλαμβάνει πέντε (5) Δήμους: Κερατσινίου – Δραπετσώνας, Κορυδαλλού, Νίκαιας – Αγίου Ιωάννη Ρέντη, Πειραιά, Περάματος.
- Περιφερειακή Ενότητα (ΠΕ) Νήσων

Περιλαμβάνει οκτώ (8) Δήμους: Αγκιστρίου, Αίγινας, Κυθήρων, Πόρου, Σαλαμίνας, Σπετσών, Τροιζηνίας, Ύδρας.

Η Αττική, ως ενιαία φυσικογεωγραφική ηπειρωτική ενότητα, καταλαμβάνει το ΝΑ τμήμα της Στερεάς Ελλάδας και εκτείνεται μεταξύ των Β. παραλλήλων $38^{\circ} 20' 28''$ και $37^{\circ} 38' 54''$ και μεταξύ των Α. μεσημβρινών $24^{\circ} 04' 48''$ και $22^{\circ} 50' 54''$.

Σε γενικές γραμμές η (ηπειρωτική) Αττική ορίζεται: βόρεια από τον κόλπο των Αλκυονίδων και τη Βοιωτία, ανατολικά από το Ν. Ευβοϊκό κόλπο και τον κόλπο των Πεταλιών, νότια από το Μυρτώο πέλαγος και το Σαρωνικό κόλπο και δυτικά από τον Ισθμό της Κορίνθου και τον Κορινθιακό κόλπο. Οι αποστάσεις μεταξύ των ακρότατων σημείων της Αττικής είναι: πλάτος (Β-Ν) 77 Km. (ακρωτήριο Αγκίστρι Χαλκουτσίου-ακρωτήριο Σούνιο) και μήκος (Α-Δ) 108 Km (ακρωτήριο Δρακονέρα Αγ. Μαρίνας-ακρωτήριο Μελαγκάβι Περαχώρας).

Η έκταση της περιφέρειας πρωτευούσης είναι 427 Km² και καλύπτει το 11,2% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας Αττικής.

Το υπόλοιπο Αττικής καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος της έκτασης της Περιφέρειας Αττικής. Ειδικότερα, έχει έκταση 3.381 Km² και καλύπτει το 88,8% της συνολικής έκτασης της Περιφέρειας.

7.1.1 Βιοποικιλότητα - Προστατευόμενα οικοσυστήματα

Ο όρος «βιοποικιλότητα» ή «βιολογική ποικιλότητα» - με βάση το Ν. 3937/2011 περί «διατήρησης της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» - αναφέρεται στην ποικιλία των ζώντων οργανισμών κάθε προέλευσης, περιλαμβανομένων μεταξύ άλλων των χερσαίων, θαλάσσιων και άλλων υδατικών οικοσυστημάτων και οικολογικών συμπλεγμάτων των οποίων αποτελούν μέρος. Περιλαμβάνεται, επίσης, η ποικιλότητα εντός των ειδών, μεταξύ των ειδών και των οικοσυστημάτων. Τέλος, περιλαμβάνεται και η ποικιλότητα των γονιδίων μέσα και μεταξύ των ειδών.

Υπό αυτό το πρίσμα, η τεράστια ποικιλία ειδών και οικοσυστημάτων που υπάρχει στη φύση αποτελεί ανεκτίμητης αξίας φυσικό κεφάλαιο του πλανήτη και θα πρέπει να μεταβιβάζεται χωρίς αλλοιώσεις στις επόμενες γενιές. Από την τεράστια ποικιλία των ειδών ο άνθρωπος αντλεί πολύτιμες πρώτες ύλες για την κάλυψη των διατροφικών του αναγκών και την παραγωγή φαρμάκων και άλλων χρησιμων υλικών. Πέραν της εγγενούς της αξίας, η βιοποικιλότητα καθορίζει την αντοχή του οικοσυστήματος στην αλλαγή των συνθηκών, καθώς η διατήρηση της σε υψηλά επίπεδα περιορίζει τις δυσμενείς επιπτώσεις φαινομένων όπως η κλιματική μεταβολή και οι παρασιτικές εισβολές.

Τα δάση αποτελούν ιδιαίτερης αξίας οικοσυστήματα καθώς περιλαμβάνουν πολλά είδη πανίδας και χλωρίδας, ενώ λόγω της δέσμευσης του CO₂ συμβάλλουν στην αντιμετώπιση του φαινομένου του θερμοκηπίου. Η βιοποικιλότητα είναι επίσης καθοριστικής σημασίας για τη βιωσιμότητα του πρωτογενούς τομέα και της ανάπτυξης γενικότερα.

Σήμερα οι κίνδυνοι για τη διατήρηση της ποικιλίας των ειδών και την κατάσταση των φυσικών ενδιαιτημάτων πολλαπλασιάζονται. Σοβαρές απειλές αποτελούν οι εντατικές γεωργικές και αλιευτικές δραστηριότητες, οι αστικές επεκτάσεις, η υπερεκμετάλλευση της παράκτιας ζώνης, οι δασικές πυρκαγιές, ενώ πρόσφατα έχει αρχίσει η συνειδητοποίηση των κινδύνων από την εισβολή των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Η αποτροπή των κινδύνων αυτών υπαγορεύει την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στις τομεακές πολιτικές.

Η διεθνής κοινότητα, ανέδειξε την ανάγκη ανακοπής των υφισταμένων τάσεων απώλειας της βιοποικιλότητας ως θέμα πρώτης προτεραιότητας. Στο Ρίο υπογράφηκε η Σύμβαση των Ην. Εθνών για τη Βιολογική Ποικιλότητα (CBD), ενώ πολλά άλλα - προγενέστερα και μεταγενέστερα- θεσμικά και νομοθετικά μέτρα έχουν ως στόχο την πρόληψη των αιτιών μείωσης της βιοποικιλότητας και το συντονισμό των δράσεων σε παγκόσμιο ή περιφερειακό επίπεδο.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, ήδη από τις αρχές της 10ετίας του '80 έχει αναδείξει την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και της άγριας ζωής ως πρωταρχικό της μέλημα (Συμβάσεις Βέρνης και Βόννης). Η πολιτική της αποτυπώνεται καθαρά στην Οδηγία 92/43/EEC (όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/62/EC) που στόχο έχει τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου, του δικτύου NATURA 2000, και τον καθορισμό κοινού πλαισίου για τη διατήρηση των φυτών και των αγρίων ζώων και των ενδιαιτημάτων κοινοτικού ενδιαφέροντος. Η Στρατηγική της ΕΕ για τη βιοποικιλότητα περιλαμβάνει συγκεκριμένα σχέδια δράσης για τις διάφορες κατηγορίες φυσικών πόρων, όπως και ειδικά προγράμματα στους τομείς της

γεωργίας και αλιείας, με σημαντική ενίσχυση των χρηματοδοτήσεων που αποσκοπούν στην αποτελεσματική προστασία της φύσης.

Η Ελλάδα, έχει κυρώσει τις βασικές διεθνείς συμβάσεις για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας (Συμβάσεις RAMSAR, Βέρνης, Ρίο, Βόννης, καθώς και το Πρωτόκολλο της Ουάσιγκτον) και αξιοποίησε έγκαιρα ένα από τα πρώτα και «κλασικά» εργαλεία διατήρησης της βιοποικιλότητας, με την κήρυξη ορισμένων περιοχών της χώρας ως προστατευόμενων. Παράλληλα, το ΥΠΕΚΑ (τ.ΥΠΕΧΩΔΕ) προχώρησε ήδη από το 1999 στην εκπόνηση της Στρατηγικής για τους Υδροτοπικούς Πόρους και του Εθνικού Σχεδιασμού για το Φυσικό Περιβάλλον. Ο σχεδιασμός για τις περιοχές του δικτύου NATURA περιλαμβάνει περισσότερο από το 16% της έκτασης της χώρας. Η πρόθεση της πολιτείας για την προστασία των φυσικών πόρων εκφράζεται με τον αριθμό και την έκταση των προστατευόμενων περιοχών, αλλά και τα άμεσα μέτρα αποκατάστασης των φυσικών οικοσυστημάτων.

Στην **Περιφέρεια Αττικής** υπάρχει σημαντικός αριθμός περιοχών που συμπεριλαμβάνονται σε λίστες ευαίσθητων ή/και προστατευόμενων με κύριο κριτήριο την οικολογική και αισθητική τους αξία. Αυτές είτε προστατεύονται ήδη με βάση το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο (Ελληνική νομοθεσία, Ευρωπαϊκή νομοθεσία, Διεθνείς Συμβάσεις), είτε η διαδικασία θεσμικής τους θωράκισης είναι σε εξέλιξη.

Συγκεκριμένα, στην Αττική υπάρχουν 2 Εθνικοί Δρυμοί, 1 Εθνικό Πάρκο, 5 θεσμοθετημένοι ορεινοί όγκοι, 1 περιοχή που προστατεύεται από τη Σύμβαση της Βαρκελώνης, 1 αισθητικό δάσος, 14 περιοχές Natura, και 25 περιοχές Corine.

Οι κυριότεροι βιότοποι – προστατευόμενες περιοχές της Αττικής συνοψίζονται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 7.1.1-1: Βιότοποι – Προστατευόμενες Περιοχές της Αττικής

Κατηγορία	Θεσμικό πλαίσιο	Χαρακτηρισμένες περιοχές Αττικής
Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (ΕΖΔ)	Οδηγία 92/43/ΕΟΚ	GR3000001 Όρος Πάρνηθα GR3000003 Εθνικό Πάρκο Σχοινιά-Μαραθώνα GR3000004 Βραυρώνα – παράκτια θαλάσσια ζώνη GR3000005 Σούνιο – Νησίδα Πατρόκλου και θαλάσσια παράκτια ζώνη GR3000006 Υμηττός – Αισθητικό Δάσος Καισαριανής – Λίμνη Βουλιαγμένης GR3000008 Αντικύθηρα – Πρασονήσι & Λαγούβαρδο GR3000010 Νησίδες Κυθήρων – Πρασονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα GR2530005 Οροι Γεράνια (Αττική και Κορινθία)
Ζώνες Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ)	Οδηγία 79/409/ΕΟΚ	GR3000011 Νησίδες Μυρτώου Πελάγους: Φαλκονέρα, Βελοπούλα, Ανάνες

Κατηγορία	Θεσμικό πλαίσιο	Χαρακτηρισμένες περιοχές Αττικής
		<p>GR3000012 Νήσος Αντικύθηρα και Νησίδες Πρασονήσι, Λα-γούβαρδος, Πλακουλήθρα και Νησίδες Θημωνιές</p> <p>GR3000013 Κύθηρα και γύρω νησίδες: Πρασονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Αυγό, Καπέλλο, Κουφό και Φιδονήσι</p> <p>GR3000014 Περιοχή Λεγρενών – Νησίδα Πατρόκλου</p> <p>GR3000015 Υμηττός</p> <p>GR3000016 Υγρότοπος Σχοινιά</p>
Εθνικά Πάρκα	Ν. 1650/1986 Κώδ. Βασ. Πολ. Νομοθ.	Εθνικό Πάρκο Δρυμού Πάρνηθας Εθνικό Πάρκο Σχοινιά – Μαραθώνα
Εθνικοί Δρυμοί	Δασικός Κώδικας	Πάρνηθας Σουνίου
Καταφύγια Άγριας Ζωής	αρ. 57 ν. 2637/1998 (ΦΕΚ 200 Α')	<p>Δημόσιο Δάσος Ραπεντώσας</p> <p>Δασόκτημα Τατοΐου-Σαλονίκης Λοιμικού-Συνηδίοκτητο Δάσος Γκούρα-Πάρνηθας</p> <p>Βούτημα Αυλώνος</p> <p>Δημ. Δάσος Μαυροσουβάλας (Μαρκοπούλου-Ωρωπού-Καλάμου)</p> <p>Όρος Αιγάλεω Δήμων Καματερού, Πετρούπολης, Περιστερίου, Χαϊδαρίου, Κορυδαλλού, Αιγάλεω και Ασπρόπυργου</p> <p>Όρος Πατέρας (Μάνδρας)</p> <p>Περιοχή Γερανείων Δ. Μεγάρων</p> <p>Παχεία Ράχη, Δ. Αίγινας</p> <p>Αγκίστρι</p> <p>Θολάρια, Αγ. Μονή, Αγ. Γεώργιος, Μεγ. Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Πρασονήσι Κυθήρων</p>
Αισθητικά Δάση	Δασικός Κώδικας	Καισαριανής
Τόποι διατηρητέου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος	Ν. 2052/1992 (ΦΕΚ Α'94) ΥΑ 9173/1642/1993 (281Δ')	(Θεωρητικά) όλα τα ρέματα της Αττικής
Ζώνες προστασίας	Κώδικας Βασικής Πολεοδομικής Νομοθεσίας	<p>Ορεινός όγκος Υμηττού (πδ 16.6.2011.ΦΕΚ 187 Δ)</p> <p>Ορεινός όγκος Πεντέλης (πδ 21/1988 ΦΕΚ 755Δ')</p> <p>Ορεινός όγκος Αιγάλεω (ν. 2742/99 ΦΕΚ 207 Α')</p> <p>Ορεινός όγκος Λαυρεωτικής 24.1.03 πδ (ΦΕΚ 121 Δ')</p> <p>Ζώνη Προστασίας Κηφισού και παραχειμάρων (ΦΕΚ 632 Δ')</p> <p>Λίμνη Βουλιαγμένης (ΠΔ 4/2003 ΦΕΚ Δ' 51)</p>

Κατηγορία	Θεσμικό πλαίσιο	Χαρακτηρισμένες περιοχές Αττικής
Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές	Πρωτ. 4, Συμβ Βαρκελώνης	Εθνικός Δρυμός Σουνίου

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι για την αποτελεσματική και ολοκληρωμένη διαχείριση των Εθνικών και Περιφερειακών Πάρκων, των Ειδικών Ζωνών Διατήρησης και των Ζωνών Ειδικής Προστασίας, των Εθνικών Δρυμών και άλλων προστατευόμενων περιοχών της Αττικής, είναι δυνατή η ένταξη αυτών των περιοχών στην αρμοδιότητα του νεοσύστατου «Φορέα Διαχείρισης Οικοσυστημάτων Αττικής» που συστήθηκε με το Άρθρο 8 του Ν. 4109/2013.

7.1.1.1 Προστατευόμενα Τοπία και Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους

Στην Αττική υπάρχει μόνο ένα **θεσμοθετημένο Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους**. Πρόκειται για το **αισθητικό δάσος της Καισαριανής**, που έχει θεσμοθετηθεί με βάση το Π.Δ. 91/1974 (ΦΕΚ 31/Α/06-02-1974).

Το αισθητικό δάσος Καισαριανής βρίσκεται στη δυτική πλευρά του όρους Υμηττός, στην Αττική, και συνορεύει προς βορρά, ανατολικά και νότια με τις βραχώδεις πλαγιές του Υμηττού και στα δυτικά με την Πανεπιστημιούπολη Αθηνών και τους δήμους Καισαριανής και Βύρωνα. Η συνολική έκταση του δάσους είναι 4.460 στρέμματα.

Το συγκεκριμένο δάσος δημιουργήθηκε από τη Φιλοδασική Ένωση Αθηνών (Φ.Ε.Α.) (δηλ. δεν προϋπήρχε) και η βλάστησή του συγκροτείται από τα παρακάτω κύρια δασικά είδη με τα οποία έγιναν οι αναδασώσεις από τη Φιλοδασική και το τότε Υπουργείο Γεωργίας:

- Τραχεία πεύκη (*Pinus brutia* Ten.)
- Χαλέπιος πεύκη (*Pinus halepensis* Mill.)
- Κουκουναριά (*Pinus pinea* L.)
- Κυπαρίσσι οριζοντιόκλαδο (*Cupressus sempervirens* var. *horizontalis* L.)
- Κυπαρίσσι ορθόκλαδο (*Cupressus sempervirens* var. *pyramidalis* L.)
- Κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum* L.)
- Χνοώδης δρυς (*Quercus pubescens* Willd.)
- Αριά (*Quercus ilex* L.)
- Χαρουπιά (*Ceratonia siliqua* L.)
- Κυπαρίσσι γλαυκό (*Cupressus arizonica* var. *glabra* Greene)

Εκτός από τα προαναφερθέντα είδη, σποραδικά έχουν φυτευτεί βελανιδιές (*Quercus aegilops* L.), αίλανθοι (*Ailanthus altissima* (Mill.) Swingle), κυανόφυλλες ακακίες (*Acacia cyanophylla*), ευκάλυπτοι (*Eucalyptus globulus* Labill.), παρκινσόνιες (*Parinsonia* sp.), αγριοπιπεριές (*Schinus molle*), γκορτσιές (*Pyrus amygdaliformis*) και πλατάνια (*Platanus orientalis* L.).

Σημειώνεται ότι στην ίδια κατηγορία θα μπορούσαν να ενταχθούν και τα περισσότερα από τα υπάρχοντα «αισθητικά δάση» του Νομοθετικού Διατάγματος 996/1971. Πρόκειται για 19 δάση σε όλη την επικράτεια (όπως δημοσιεύθηκαν από τη Γενική Διεύθυνση Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος – Διεύθυνση Προστασίας Δασών και Δασικού Περιβάλλοντος – Τμήμα

Εθνικών Δρυμών και Αισθητικών Δασών του Υπουργείου Γεωργίας), με συνολική έκταση 32.506 εκτάρια.

Κατά τα λοιπά, υπάρχει ένας **κατάλογος προτεινόμενων Τοπίων Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους**, όπως αυτός καταγράφεται στη βάση δεδομένων “filotis”⁸⁶.

Επιπλέον, στο πλαίσιο προγράμματος του ΥΠΕΚΑ (τ. ΥΠΕΧΩΔΕ), στην περιφέρεια Αττικής, έχουν προταθεί οι 24 περιοχές για χαρακτηρισμό τους ως Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Ο αριθμός των περιοχών αυτών αποτελεί ένα δείκτη για την ποιότητα του τοπίου και των γενικότερων χαρακτηριστικών του φυσικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας.

Στον πίνακα που ακολουθεί καταγράφονται τα Τοπία Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους της Αττικής, όπως έχουν προταθεί από το προαναφερθέν πρόγραμμα του ΥΠΕΚΑ. Σημειώνεται ότι τα πρώτα 20 από αυτά περιλαμβάνονται και στον κατάλογο της βάσης δεδομένων “filotis”.

Πίνακας 7.1.1.1: Τοπία Ιδιαίτερου φυσικού κάλλους

	Όνομα τόπου	Κωδικός
1	Ακρόπολη-Αρχαία Αγορά-Λόφοι Νυμφών, Μουσών και Πνύκας	ΑΤ2011013
2	Αλεποχώρι - Ψάθα - Πόρτο Γερμενό	ΑΤ2011108
3	Άρμα και φαράγγι Γκούρας	ΑΤ2011009
4	Βουνά Σουνίου	ΑΤ2011019
5	Βραυρώνα	ΑΤ2010018
6	Δάσος Καισαριανής	ΑΤ2011023
7	Διαβολογέφυρο Τροιζήνας	ΑΤ1011025
8	Ελλάνιο όρος	ΑΤ2012019
9	Λίμνη Βουλιαγμένης Αττικής	ΑΤ2010015
10	Λίμνη Κουμουνδούρου και Λόφος Ηχούς	ΑΤ2011014
11	Μονή Δαφνίου	ΑΤ2011021
12	Νήσος Δοκός	ΑΤ5011073
13	Νήσος Πόρος και Μόδι	ΑΤ1011117
14	Νήσος Σπέτσες	ΑΤ5010103
15	Νήσος Ύδρα	ΑΤ5011087
16	Περιοχή Αμφιαράειου	ΑΤ2011036
17	Περιοχή Ραμνούντα-Λοιμικού	ΑΤ2010017
18	Πρώην Βασιλικό Κτήμα Τατοΐου	ΑΤ2011043
19	Σχινιάς Μαραθώνα	ΑΤ2011025
20	Χερσόνησος Μεθάνων	ΑΤ1011106
21	Καψάλι και Χώρα Κυθήρων	ΑΤ1011071
22	Μυλοπόταμος, Κάτω Χώρα και Πίσω Πηγάδι	ΑΤ1010105
23	Παραλία Καλαδί Κυθήρων	ΑΤ1011023
24	Φαράγγι Παλαιοχώρας Κυθήρων	ΑΤ1011005

⁸⁶ Πρόκειται για την πιο αξιόλογη και συστηματική προσπάθεια που έχει γίνει σε εθνικό επίπεδο, βάσει συγκεκριμένης μεθοδολογικής προσέγγισης και εκτεταμένης έρευνας πεδίου, η οποία ωστόσο εστιάζει περισσότερο στη «φυσική» διάσταση των περιοχών, επιχειρώντας να καταγράψει τις αξιόλογες περιοχές της επικράτειας που διατηρούν ως ένα βαθμό τη φυσικότητά τους, παράλληλα με τους παράγοντες που τις απειλούν.

Θα πρέπει, ωστόσο, να επισημανθεί ότι με βάση το Ν. 3827/2010, το τοπίο αποτελεί μια περιοχή όπως αυτή γίνεται αντιληπτή από τον άνθρωπο και η οποία διαμορφώνεται από τη διεργασία φυσικών και πολιτιστικών παραμέτρων.

Υπό αυτό το πρίσμα, ως περιοχές τοπίου για την Αττική θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν επίσης:

- Ο ορεινός όγκος της Πάρνηθας μαζί με την ευρύτερη περιοχή του Ωρωπού (εξαιρούμενης της παράκτιας ζώνης του)
- Ο ορεινός όγκος της Πεντέλης μαζί με την ευρύτερη περιοχή του Διονύσου, του Μαραθώνα (εξαιρουμένης της παράκτιας ζώνης του) και του Πικερμίου
- Η παράκτια ζώνη Ωρωπού – Μαραθώνα (βόρεια παράκτια ζώνη)
- Η παράκτια ζώνη Ραφήνας – Αρτέμιδας – Μαρκόπουλου (ανατολική παράκτια ζώνη)
- Ο ορεινός όγκος του Υμηττού
- Η περιοχή της Μεσογαίας
- Η περιοχή της Λαυρεωτικής – Κερατέας
- Το λεκανοπέδιο της Αττικής μαζί με τη νότια παράκτια ζώνη από τον Πειραιά έως το Δήμο Κρωπίας
- Ο ορεινός όγκος του Αιγάλεω με την ευρύτερη περιοχή του Ασπροπύργου
- Το Θριάσιο πεδίο με την ευρύτερη περιοχή της Ελευσίνας, της Μάνδρας-Ειδυλλίας, των Μεγάρων και της Σαλαμίνας
- Το νησιωτικό σύμπλεγμα Αίγινας – Αγκιστριού
- Το νησιωτικό σύμπλεγμα Ύδρας – Πόρου – Σπετσών μαζί με την Τροιζηνία
- Το νησί των Κυθήρων μαζί με τα Αντικύθηρα

7.1.1.2 Δίκτυο Natura 2000

Η προστασία της βιοποικιλότητας εναρμονίζεται με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου περιοχών, στο οποίο εντάσσονται φυσικοί τύποι οικοτόπων και οικοτόποι ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο και διακρίνονται δυο (2) κατηγορίες περιοχών προστασίας:

- Ειδικές Ζώνες Διατήρησης - ΕΖΔ (σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)
- Ζώνες Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά - ΖΕΠ (σύμφωνα με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ)

Οι περιοχές που εντάσσονται σε αυτό το δίκτυο τίθενται σε καθεστώς ειδικής διαχείρισης, υπό το πλαίσιο που ορίζουν οι βασικές αρχές του Ν. 3997/2011.

Στην Περιφέρεια Αττικής βρίσκονται 14 περιοχές από τον εθνικό κατάλογο περιοχών που έχουν ενταχθεί έως τώρα στο δίκτυο Natura 2000. Οι 13 από αυτές τις περιοχές βρίσκονται εξ' ολοκλήρου στα διοικητικά όρια της Αττικής ενώ 1 περιοχή (τα Γεράνεια Όρη) βρίσκεται κατά ένα μέρος (~29%) εντός ορίων της Περιφέρειας.

Στον πίνακα που ακολουθεί αναγράφονται συνοπτικά οι περιοχές της Περιφέρειας Αττικής που ανήκουν στο δίκτυο Natura 2000 (όπως αναφέρονται στο Ν. 3937/2011).

Πίνακας 7.1.1.2: Περιοχές Natura στην Περιφέρεια Αττικής

α/α	α/α (N.3937/2011)	Κωδικός	Κατηγορία	Ονομασία Τόπου	Έκταση (ha)
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ					
1	265	GR3000001	ΕΖΔ-ΖΕΠ	Όρος Πάρνηθα	14.902,43
2	266	GR3000003	ΕΖΔ	Εθνικό Πάρκο Σχινιά - Μαραθώνα	1.322,26
3	277	GR3000016	ΖΕΠ	Υγρότοπος Σχινιά	2.079,16
4	267	GR3000004	ΕΖΔ	Βραυρώνα – παράκτια θαλάσσια ζώνη	2.669,24
5	268	GR3000005	ΕΖΔ	Σούνιο – Νησίδα Πάτροκλου & παράκτια θαλάσσια ζώνη	5.374,32
6	275	GR3000014	ΖΕΠ	Περιοχή Λεγρενών – Νησίδα Πατρόκλου	2.107,13
7	269	GR3000006	ΕΖΔ	Υμητός – Αισθητικό δάσος Καισαριανής – Λίμνη Βουλιαγμένης	8.819,21
8	276	GR3000015	ΖΕΠ	Όρος Υμητός	8.319,47
9	248	GR2530005	ΕΖΔ	Όρη Γεράνεια (Αττική – Κορινθία)	6.836,55
ΝΗΣΙΩΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗ					
10	270	GR3000008	ΕΖΔ	Αντικύθηρα – Πρασονήσι & Λαγουβάρδο	7.172,14
11	273	GR3000012	ΖΕΠ	Νήσος Αντικύθηρα & νησίδες Πρασονήσι, Λαγουβάρδος, Πλακουλήθρα και νησίδες Θυμωνιές	2.009,73

α/α	α/α (N.3937/2011)	Κωδικός	Κατηγορία	Ονομασία Τόπου	Έκταση (ha)
12	274	GR3000013	ΖΕΠ	Κύθηρα & γύρω νησίδες: Πρασονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Αυγό, Καπέλλο, Κουφό και Φιδονήσι	5.392,46
13	271	GR3000010	ΕΖΔ	Νησίδες Κυθήρων: Πρασονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα	989,13
14	272	GR2530011	ΖΕΠ	Νησίδες Μυρτώου Πελάγους: Φαλκονέρα, Βελοπούλα, Ανάνες	293,19

Στη συνέχεια κρίνεται σκόπιμο να δοθεί μια πιο αναλυτική περιγραφή για τις σημαντικότερες από τις περιοχές του παραπάνω πίνακα.

GR 3000001 «Όρος Πάρνηθα»

Η περιοχή ήταν κηρυγμένος εθνικός δρυμός από το 1961 (Ιδρυτικό διάταγμα ΒΔ 644/1961). Η έκταση του Εθνικού Δρυμού περιέχεται ολόκληρη μέσα στα όρια της έκτασης της περιοχής Natura. Η επιφάνεια της περιοχής Natura είναι περίπου τριπλάσια από την επιφάνεια του Εθνικού Δρυμού ενώ έχει χαρακτηριστεί και ως Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους. Διακρίνεται για τη μεγάλη βιοποικιλότητα και θεωρείται περιοχή ικανή για την προστασία και τη διατήρηση της χλωρίδας και της πανίδας της νότιας Ελλάδας. Είναι επίσης χαρακτηρισμένη ως ειδική ζώνη προστασίας για την προστασία της ορνιθοπανίδας. Είναι η μόνη περιοχή της νότιας Ελλάδας στην οποία επιβιώνει το ελάφι *Cervus elaphus*.

Η περιοχή αποτελεί δασώδη έκταση που χαρακτηρίζεται κυρίως από δάση της ενδημικής ελάτης *Abies cephalonica*, σε σχετικά φτωχά και ξηρά εδάφη, από εύκρατα δάση κωνοφόρων (κυρίως *Pinus halepensis*), μακκία βλάστηση, ορεινά λιβάδια, βραχώδεις λόφους, πηγές και ρέματα. Διακρίνονται δύο κύριες ζώνες βλάστησης:

- Η ζώνη της κεφαλληνιακής ελάτης (από τα 600-800 m και υψηλότερα), με δάση *A. cephalonica*, διαπλάσεις *Quercus ilex* και παρουσία *Q. rubescence*, *Fraxinus ornus* καθώς και άλλων μεσογειακών θάμνων μεγάλου υψομέτρου.
- Η ζώνη της χαλεπίου πεύκης και των αείφυλλων σκληρόφυλλων θάμνων (*Quercus coccifera*, *Arbutus unedo*, *Phillyrea media*, *Myrtus communis*, *Olea europaea*, *Ceratonia siliqua*, *Pistacia lentiscus* κ.α.) που βρίσκονται είτε αμιγή είτε αποτελούν υπόροφο στα πευκοδάση.

Άλλα σημαντικά είδη πανίδας και χλωρίδας της περιοχής είναι τα ακόλουθα:

- Θηλαστικά: Το είδος *Talpa talpa* απειλείται με εξαφάνιση.
- Ασπόνδυλα: Τα είδη *Anthocharis gruneri*, *Gonepteryx rhamni* και *Hipparchia aristaeus* προστατεύονται από την Ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό διάταγμα 67/81).

- Φυτά: Τα ενδημικά είδη *Asperula pulvinaris*, *Scutellaria rupestris* ssp. *parnassica* και *Verbascum delphicum* προστατεύονται από την Ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό διάταγμα 67/81). Το είδος *Verbascum delphicum* είναι σπάνιο (IUCN, 1993). Το είδος *Astragalus thracicus* ssp. *parnassi* κατανέμεται στη Στερεά Ελλάδα, Θεσσαλία και Σάμο και μόνο στην Δ. Ανατολία έξω από την ελληνική επικράτεια. Το χασμόφυτο *Brassica cretica* εξαπλώνεται στην Ελλάδα, τη ΝΔ Ανατολία και το όρος Carmel. Το είδος *Dianthus serratifolius* ssp. *serratifolius* εξαπλώνεται μόνο στην Αττική και τη Λιβύη. Βαλκανικά ενδημικά αποτελούν τα είδη: *Convolvulus boissieri* ssp. *parnassicus*, *Crataegus heldreichii*, *Lamium garganicum* ssp. *striatum*, *Paronychia albanica* ssp. *graeca* και *Silene radicata* ssp. *radicata*. Το είδος, *Veronica glauca* ssp. *peloroponnesiaca* αποτελεί επίσης Βαλκανικό ενδημικό με ευρεία εξάπλωση στην Ελλάδα και πολύ περιορισμένη στη Ν. Αλβανία και Βουλγαρία. Το Βαλκανικό ενδημικό *Anthemis cretica* ssp. *cretica* περιλαμβάνει προσφάτως τα είδη *A. ranachaiica* και *A. meteorica* που περιέχονται στον Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών της IUCN ως σπάνια και προστατεύονται από την Ελληνική νομοθεσία (Προεδρικό διάταγμα 67/81).

GR 3000003 & GR 3000016 «Εθνικό Πάρκο Σχινιά – Μαραθώνα»

Μεταξύ των οικοτόπων που απαρτίζουν την περιοχή, οι πιο σημαντικοί είναι το εποχιακής πλέον πλήρωσης έλος του Μαραθώνα και το παράλιο δάσος με τις κουκουναριές. Ιστορική περιοχή, λόγω της μάχης του Μαραθώνα. Η περιοχή δεχόταν ισχυρές οικιστικές πιέσεις έως την εφαρμογή του ΠΔ. Στο έλος του Μαραθώνα (ή του Σχοινιά) βρίσκεται και η Μακαρία πηγή, μέσω της οποίας εκφορτίζεται το σύστημα της καρστικής υδροφορίας του Μαραθώνα. Τα νερά της είναι σήμερα κακής ποιότητας. Επιπροσθέτως, έχει χωροθετηθεί στην περιοχή αυτή η εγκατάσταση του κωπηλατοδρομίου. Το τοπίο έχει αρχίσει να υποβαθμίζεται και για τη διατήρηση και ανάταξή του απαιτείται ισχυρή προστασία.

Τα σημαντικότερα είδη της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής είναι τα ακόλουθα:

- Ορνιθοπανίδα: *Cisticola juncidis*
- Ασπόνδυλα: *Hipparchia aristaeus*
- Ερπετά: *Ablepharus kitaibelii*, *Coluber najadum*, *Lacerta trilineata*, *Cyrtodactylus kotschy*, *Vipera ammodytes*
- Αμφίβια: *Rana balcanica*, *Bufo viridis*
- Φυτά: *Allium bourgeau* ssp. *Cycladicum*, *Allium staticiforme*, *Centaurea spinosa*, *Fritillaria oblique*, *Ophrys lutea*, *Pancratium maritimum*, *Poa pelasgis*, *Serapias lingua*

GR 3000004 «Βραυρώνα – παράκτια θαλάσσια ζώνη»

Περιλαμβάνει αμπελώνες, δάσος κωνοφόρων, περιορισμένο υγροβιότοπο και προστατευόμενο αρχαιολογικό χώρο, ο οποίος αντιπροσωπεύει ένα ποσοστό της τάξεως του 20% της συνολικής έκτασης της περιοχής Natura. Ωστόσο, λόγω της γεινιάσης με το Αεροδρόμιο εκπονούνται προγράμματα του αεροδρομίου Σπάτων σε συνεργασία με την

Ορνιθολογική Εταιρεία για την προστασία της ορνιθοπανίδας. Το σημαντικότερο πρόβλημα εντοπίζεται στα έργα διευθέτησης του Ερασίνου ποταμού. Σημαντικό, επίσης, πρόβλημα αποτελεί η τάση επέκτασης της οικιστικής δραστηριότητας που αναπτύσσεται κατά μήκος της ακτής της εντός των ορίων της περιοχής Natura.

Τα σημαντικότερα είδη της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής είναι τα ακόλουθα:

- Ορνιθοπανίδα: *Ixobrychus minutus*, *Ardeola ralloides*, *Egretta garzetta*, *Ardea purpurea*, *Plegadis falcinellus*, *Circus aeruginosus*, *Circus pygargus*, *Falco eleonora*, *Falco peregrinus*, *Himantopus himantopus*, *Burhinus oedicephalus*, *Philomachus pugnax*, *Tringa glareola*, *Larus melanocephalus*, *Sterna sandvicensis*, *Caprimulgus europaeus*, *Alcedo atthis*, *Calandrella brachydactyla*, *Ficedula albicollis*, *Lanius collurio*, *Emberiza hortulana*, *Emberiza caesia*
- Ψάρια: *Phoxinellus* spp
- Ασπόνδυλα: *Albinaria coerulea*, *Callianassa tyrrhena*, *Urogebia pusilla*
- Αμφίβια: *Bufo viridis*, *Rana balcanica*
- Θηλαστικά: *Nyctalus lasiopterus*
- Ερπετά: *Lacerta viridis*, *Vipera ammodytes*

Η ποιότητα και σπουδαιότητα της περιοχής συνίσταται στα εξής χαρακτηριστικά:

- Την ποικιλία των επαρκώς διατηρημένων ενδιαιτημάτων μέσα σε μια σχετικά μικρή περιοχή.
- Τον αρχαιολογικό χώρο με το ναό της Αρτέμιδος, που λειτουργεί ως φράγμα στις έντονες ανθρωπίνες δραστηριότητες, καθώς υπάρχει καθεστώς προστασίας.
- Τη θέση της κοντά στην Αθήνα (40 Km).
- Τη σημασία του υδροβιότοπου ως καταφυγίου πολλών ειδών πτηνών.
- Τις παραδοσιακές καλλιέργειες αμπελιού (από το 500 π.Χ), που εμποδίζουν την εκτεταμένη και εντατική βιομηχανική δραστηριότητα.
- Τον χαρακτήρα της περιοχής, που δεν έχει τροποποιηθεί ουσιαστικά από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

GR3000005 «Σούνιο – Νησίδα Πατρόκλου & παράκτια θαλάσσια ζώνη»

Η περιοχή αποτελεί παράδειγμα μεσογειακού τοπίου. Περιλαμβάνει έκταση κηρυγμένη ως Εθνικό δρυμό από το 1971. Αρχαιολογικός χώρος μεγάλης σημασίας. Το 68% της έκτασης είναι δημόσια. Απειλείται από ανθρωπογενείς πιέσεις (καλλιέργειες στη βόρεια και ανατολική πλευρά της περιοχής, βοσκότοποι, οικιστική δραστηριότητα που αναπτύσσεται κυρίως κατά μήκος της παραλιακής οδού) και πυρκαγιές. Προστατεύεται από την Συνθήκη της Βαρκελώνης.

Η μεταβολή της έκτασης που καταλαμβάνουν οι ανθρωπογενείς δραστηριότητες μέσα στα όρια της περιοχής είναι σημαντική. Εάν ο ρυθμός μεταβολής συνεχιστεί το πρόβλημα της διατήρησης του χαρακτήρα της έκτασης αυτής θα μεγιστοποιηθεί.

Τα σημαντικότερα είδη της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής είναι τα ακόλουθα:

- Ορνιθοπανίδα: *Ciconia ciconia*, *Circaetus gallicus*, *Hieraaetus pennatus*, *Anthus campestris*, *Lanius collurio*
- Θηλαστικά: *Monachus monachus*
- Αμφίβια: *Bufo viridis*
- Ερπετά: *Chalcides ocellatus*, *Vipera ammodytes*
- Ασπόνδυλα: *Anisoplia tritici*, *Anthocharis gruneri*, *Eopolita protensa*, *Lindholmiola barbata*, *Pedinus quadratus*, *Poecilimon propinquus*, *Tanyproctus reichei*
- Φυτά: *Centaurea attica* ssp. *Asperula*, *Centaurea laureotica*, *Centaurea raphanina* ssp. *Mixta*, *Dianthus serratifolius* ssp. *Serratifolius*, *Fumaria judaica* ssp. *Amarysia*, *Galium melanantherum*, *Lamium garganicum* ssp. *Striatum*, *Malcolmia graeca* ssp. *Graeca*, *Onobrychis ebenoides*

Οποιαδήποτε απόπειρα διαχείρισης της εν λόγω περιοχής θα πρέπει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της γειννίασης με αρκετούς μικρούς ή μεγάλους οικισμούς αγροτικούς ή και αστικούς. Αυτή είναι και η αιτία που η ανθρωπογενής πίεση στα φυσικά οικοσυστήματα της προτεινόμενης περιοχής είναι πολύ έντονη. Επαναλαμβανόμενες φωτιές λαμβάνουν χώρα κάθε καλοκαίρι, κυρίως εξαιτίας των πιέσεων που προαναφέρθηκαν, αφού το κίνητρο των πυρκαγιών αυτών είναι η πρόθεση του τοπικού πληθυσμού για μετατροπή των δασικών εκτάσεων σε καλλιέργειες, βοσκότοπους και οικισμούς.

GR 3000006 «Υμητός – Αισθητικό Δάσος Καισαριανής – Λίμνη Βουλιαγμένης»

Ο Υμητός είναι ένας ορεινός όγκος με οικολογική και ιστορική αξία. Σε αυτόν εντάσσεται τόσο το αισθητικό δάσος της Καισαριανής όσο και η λίμνη της Βουλιαγμένης. Απειλείται, λόγω της περικύκλωσής το από αστικοποιημένη περιοχή (στα δυτικά από τις περιοχές της Αγίας Παρασκευής, του Παπάγου, του Βύρωνα, της Ηλιούπολης, της Αργυρούπολης, της Γλυφάδας, της Βούλας και της Βουλιαγμένης ενώ στα ανατολικά από τις περιοχές των Γλυκών Νερών και της Παιανίας). Στο νότιο τμήμα η μεγάλη μεταβολή που έχει συντελεστεί όσον αφορά την επέκταση της οικιστικής δραστηριότητας θέτει ένα ιδιαίτερο πρόβλημα διατήρησης του ενιαίου της περιοχής NATURA μέχρι τη νότια απόληξη και την αποφυγή της συρρίκνωσής της από εκείνη την πλευρά.

Τα σημαντικότερα είδη της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής είναι τα ακόλουθα:

- Θηλαστικά: *Pipistrellus pipistrellus*, *Rhinolophus blasii*, *Rhinolophus hipposideros*
- Αμφίβια: *Elaphe situla*, *Testudo marginata*, *Testudo hermanni*, *Papilio alexanor*

- Ασπόνδυλα: *Agrodiaetus admetus*, *Anthocharis gruneri*, *Atticiella lindbergi*, *Cetonischema aeruginosa*, *Cretoniscellus strinatii*, *Dolichopoda insignis*, *Dolichopoda petrochilosi*, *Drilus funebris*, *Freyeria trochylus*, *Hipparchia aristaeus*, *Paranemonia vouliagmeniensis*, *Pedinus quadratus*, *Pieris krueperi*, *Poecilimon propinquus*, *Protoleptoneta kanellisi*, *Singilis fuscipennis*, *Sipalia hymetti*, *Spialia phlomidis*, *Tanyproctus reichei*, *Trimium atticum*, *Troglojapyx hauseri*, *Tychus cordiger*
- Ερπετά: *Chalcides ocellatus*, *Coluber najadum*, *Lacerta viridis*, *Malpolon monspessulanus*, *Natrix natrix*, *Vipera ammodytes*
- Φυτά: *Aethionema saxatile* ssp. *Graecum*, *Allium hymettium*, *Anchusa sartorii*, *Anthemis cretica* ssp. *Cretica*, *Aristolochia microstoma*, *Asperula rigidula*, *Atraphaxis billardieri*, *Biarum spruneri*, *Bolanthus graecus*, *Brassica cretica* ssp. *Aegaea*, *Bufo viridis*, *Bufonia stricta* ssp. *Stricta*, *Campanula celsii*, *Campanula drabifolia*, *Campanula rupestris*, *Carcharodus flocciferus*, *Carum graecum* ssp. *Graecum*, *Centaurea attica*, *Centaurea attica* ssp. *Pentelica*, *Centaurea raphanina* ssp. *Mixta*, *Cerastium candidissimum*, *Chondrilla ramosissima*, *Consolida tenuissima*, *Crocus laevigatus*, *Crocus cartwrightianus*, *Dianthus serratifolius* ssp. *Serratifolius*, *Echinops graecus*, *Fritillaria graeca*, *Fritillaria oblique*, *Galium capitatum*, *Galium incurvum*, *Galium melanatherum*, *Galium monachinii*, *Helianthemum hymettium*, *Helictotrichon agropyroides*, *Johrenia distans*, *Inula candida* ssp. *Limonella*, *Linum leucanthum*, *Malcolmia graeca* ssp. *Graeca*, *Melilotus graecus*, *Onobrychis ebenoides*, *Onosma graeca*, *Onosma kaheirei*, *Scabiosa hymettia*, *Scorzonera crocifolia*, *Silene pinescens*, *Strangweia spicata*, *Veronica glauca* ssp. *glauca*

Ο Υμητός συνδέεται στενά και με την ανάπτυξη και την ιστορία της βοτανικής επιστήμης στην χώρα μας. Από την εποχή του Ορφανίδη και του Heildreich (μέσα του 19ου αιώνα) πολλά είδη συλλέχθηκαν για πρώτη φορά στον Υμητό και για αυτό φέρουν την λέξη "hymettia" ή "hymettium". Η πανίδα του βουνού περιλαμβάνει πολλά ενδημικά είδη ασπόνδυλων, καθώς και άλλα που προστατεύονται.

Εκτός από την οικολογική αξία του βουνού, υπάρχει και η ιστορική του αξία. Το βουνό είναι διάσπαρτο με μνημεία της προκλασσικής, κλασσικής και ελληνοιστικής περιόδου. Πολλά βυζαντινά μοναστήρια είναι χτισμένα στις πλαγιές του, με κορυφαίο αυτό της Καισαριανής, το οποίο βρίσκεται εντός των ορίων του Αισθητικού δάσους. Το δάσος αυτό το διαχειρίζεται η Φιλοδασική Ένωση και παρόλες τις αλλοιώσεις αποτελεί πόλο έλξης και εστία αναψυχής των Αθηναίων.

Η λίμνη της Βουλιαγμένης βρίσκεται στο νοτιότερο άκρο του βουνού, εκεί που οι πλαγιές του έρχονται σχεδόν σε επαφή με την θάλασσα. Πρόκειται για μια μεγάλη θαλάσσια σπηλιά που σε συνδυασμό με καθίζηση της επιφάνειας του εδάφους έδωσε αυτή την λίμνη, η οποία επικοινωνεί υπογείως με την θάλασσα. Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει για την *Paranemina vouliagmenensis*, ένα στενότοπο ενδημικό είδος θαλάσσιας ανεμώνας.

GR3000008 «Αντικύθηρα – Πρασσονήσι και Λαγουβάρδο»

Η περιοχή αποτελείται από μια ομάδα έξι (6) νησιών που βρίσκονται νότια των Κυθήρων: Αντικύθηρα, Θυμόντες, Ψείρα, Πλακουλίθρα, Λαγουβάρδος και Πρασσονήσι. Τα περισσότερα νησιά περιβάλλονται από κρημνώδεις ακτές ενώ η επιφάνειά τους είναι σχεδόν επίπεδη. Τα Αντικύθηρα είναι το μεγαλύτερο νησί της ομάδας και καταλαμβάνει έκταση 20 km² με μέγιστο υψόμετρο τα 378m. Κατοικείται από λίγους κατοίκους. Η βλάστηση συνίσταται κυρίως από μακί και φρύγανα, ενώ οι υπάρχουσες σημερινές καλλιέργειες είναι ελάχιστες, σε αντίθεση με το παρελθόν όπου καλλιεργούνταν μεγάλο μέρος του νησιού.

Το Πρασσονήσι βρίσκεται 7.5 km Β-ΒΔ από τα Αντικύθηρα. Καλύπτει έκταση 0.27 km² και έχει μέγιστο υψόμετρο 129m. Η βλάστηση συνίσταται κυρίως από αγρωστώδη φυτά.

Ο Λαγουβάρδος βρίσκεται 7.2 km ΒΔ από τα Αντικύθηρα και απέχει 3km από το Πρασσονήσι. Έχει έκταση περίπου 0.06 km² και μέγιστο υψόμετρο 42m. Η βλάστησή του συνίσταται από αλόφυτα και αγρωστώδη. Η οικολογική αξία της περιοχής συμπληρώνεται από τα παρακάτω:

- 1) Η περιοχή είναι σημαντική για τα μεταναστευτικά πουλιά
- 2) Η Μεσογειακή φώκια είναι μόνιμος κάτοικος
- 3) Τα είδη των ερπετών που συναντώνται στην περιοχή προστατεύονται από τη Συνθήκη της Βέρνης και την Ελληνική νομοθεσία (Π.Δ. 67/81), ενώ το φυτικό είδος *Viola scorpiuroides* συμπεριλαμβάνεται στον Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών της IUCN ως σπάνιο και προστατεύεται από την Ελληνική νομοθεσία (Π.Δ. 67/81).
- 4) Από τα ασπόνδυλα, το ισόποδο *T. harlophilum* και τα γαστερόποδα *S. insularis*, *T. roenicilodoma*, *V. cerigottana* and *M. ehrenbergi* είναι ενδημικά της περιοχής. Επιπλέον, υπάρχουν απολιθώματα από αρκετά είδη ψυχρόφιλων γαστερόποδων σε παλιές αμμοθίνες στο φυσικό λιμάνι του Ποταμού, τα οποία είναι πλέον εξαφανισμένα.

Από τις ανθρώπινες απειλές που παρατηρούνται στο νησί, το ψάρεμα με δυναμίτες είναι το μεγαλύτερο πρόβλημα, ενώ γίνεται και κυνήγι μεταναστευτικών πουλιών.

Τα σημαντικότερα είδη της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής είναι τα ακόλουθα:

- Θηλαστικά: *Monachus monachus*
- Αμφίβια και ερπετά: *Ablepharus kitaibelii*, *Cyrtodactylus kotschy*, *Hemidactylus turcicus*, *Telescopus fallax*
- Φυτά: *Allium gomphrenoides*, *Anthemis scopulorum*, *Asperula taygetea*, *Campanula saxatilis* ssp. *Cytherea*, *Inula candida* ssp. *Candida*, *Nigella stricta*, *Viola scorpiuroides*

GR 3000010 «Νησίδες Κυθήρων: Πρασονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα», GR 3000013 «Κύθηρα και γύρω νησίδες: Πρασονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Αυγό, Καπέλλο, Κουφό και Φιδονήσι»

Η εν λόγω περιοχή έχει έκταση 989 Ha, και μέσο υψόμετρο 18m.

Αποτελείται από μια ομάδα τριών νησίδων που βρίσκονται ανατολικά των Κυθήρων. Το Πρασονήσι είναι η μεγαλύτερη νησίδα και η Δραγονέρα η μικρότερη. Και οι δύο καθώς και η Αντιδραγονέρα είναι ακατοίκητες και υπόκεινται σε βόσκηση από μικρό αριθμό κατσικιών.

Στην περιοχή διακρίνονται τρεις ζώνες βλάστησης:

- η παραλιακή που καλύπτεται από αλλόφυτα,
- η υποπαραλιακή, που δεν βρέχεται από τη θάλασσα αλλά δέχεται την επίδραση της αλμύρας και καταλαμβάνεται από αλλόφυτα και φρύγανα και
- μία εσωτερική ζώνη που χαρακτηρίζεται από φρυγανικά είδη. Η εσωτερική αυτή ζώνη απουσιάζει από το Πρασονήσι εξαιτίας της μικρής έκτασής του.

Οι κυριότεροι τύποι οικοτόπων που απαντώνται στον εν λόγω Τόπου είναι οι ακόλουθοι:

- Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά *Limonium* spp.)
- Διαπλάσεις ή σχηματισμοί ή θαμνώδεις φυτοκοινωνίες με *Euphorbia dendroides*, Φρύγανα *Sarcopoterium spinosum*.

Η οικολογική αξία της περιοχής οφείλεται στην ορνιθοπανίδα της καθώς και στα φυτά και τους τύπους οικοτόπων που απαντούν εκεί. Τόσο οι εργασίες πεδίου όσο και η ανάλυση των χλωριδικών δεδομένων έδειξαν ότι υπάρχει σημαντική ποικιλότητα όχι μόνο στη χλωρίδα αλλά και στη φυσιογνωμία αυτών των νησίδων. Η *Centaurea raphanina* ssp. αποτελεί ενδημικό είδος και απαντά στη Δραγονέρα και Αντιδραγονέρα, ενώ το είδος *Allium gomphrenoides*, με κατανομή στη νότια Πελοπόννησο, Κύθηρα και Αντικύθηρα, συναντάται και στις τρεις νησίδες. Τέλος, η μεσογειακή φώκια *Monachus monachus* έχει βρεθεί στο Πρασονήσι.

GR 3000011 «Νησίδες Μυρτώου Πελάγους: Φαλκονέρα, Βελοπούλα, Ανάνες»

Η περιοχή περιλαμβάνει 3 μικρά νησιά. Στο Μυρτώο Πέλαγος υπάρχουν η Βελοπούλα και Φαλκονέρα, ενώ οι Ανάνες βρίσκονται νότια των Κυκλάδων. Όλα είναι αρκετά απομονωμένα, βρίσκονται μακριά από ηπειρωτικές περιοχές και τα βάθη ανάμεσά τους είναι μεγαλύτερα από 1.000 m. Γενικά είναι βραχώδεις περιοχές και το υψόμετρό τους κυμαίνεται από 50 έως 200 m. Η επίδραση τόσο των ισχυρών ανέμων όσο και του έντονου κυματισμού της θάλασσας είναι εμφανής. Η γενική εμφάνιση των νησιών είναι αποτέλεσμα των παραπάνω επιδράσεων καθώς και του υποστρώματος.

Στα νησιά υπάρχουν δύο διακριτές ζώνες βλάστησης: η αλοφυτική και αυτή που δεν επηρεάζεται άμεσα από το θαλασσινό νερό. Συνήθως η δεύτερη ζώνη περιλαμβάνει φρύγανα με *Centaurea raphanina* ssp. *mixta*, *Sarcopoterium spinosum*, *Euphorbia* sp., *Coridothymus*

capitatus, κ.λ.π.. Τα φρύγανα απουσιάζουν ή αντιπροσωπεύονται από πολύ λίγα είδη και αντικαθίστανται με φυτά χαρακτηριστικά των μικρών νησίδων ή παραλιών μεγαλύτερων νησιών. Υπάρχουν υπολείμματα ανθρώπινης δραστηριότητας, παλιές ξερολιθιές, αλώνια, κτίσματα, παλιές καλλιέργειες που δείχνουν ότι τα νησιά αυτά ήταν κατοικήσιμα παλαιότερα. Σήμερα όμως είναι όλα ακατοίκητα. Απόκρημνες βραχώδεις ακτές είναι το χαρακτηριστικό όλων των βραχονησίδων, ενώ πολύ σπάνια υπάρχει μικρή παραλία με βότσαλα και σχεδόν ποτέ με άμμο. Στις απόκρημνες ακτές η χλωρίδα αποτελείται από αιγαιακά ενδημικά σχεδόν αποκλειστικά χασμόφυτα. Τα βάθη που περιβάλλουν τα νησιά είναι πολύ μεγάλα. Αυτό τα κάνει πολύ σημαντικά, αλλά και τους δίνει ιδιαίτερο χαρακτήρα, καθώς λειτουργούν ως "θαλάσσιες οάσεις" στις πολύ βαθιές ολιγοτροφικές θάλασσες της ανατολικής Μεσογείου.

Τα εν λόγω νησιά είναι σημαντικοί τόποι για τα μεταναστευτικά πουλιά καθώς και τα θαλασσοπούλια. Οι οργανισμοί που ζουν στα νησιά αυτά είναι συνήθως σπάνιοι, ενδημικοί. Η χλωρίδα και η πανίδα των νησιών βρίσκονται σε κατάσταση μη ισορροπημένη και οποιαδήποτε, έστω και μικρή, αλλαγή μπορεί να έχει καταστρεπτικές συνέπειες.

GR2530005 «Όρη Γεράνεια»

Το ανατολικό τμήμα των Γερανίων (~29% της συνολικής του έκτασης) ανήκει στην Αττική, ενώ το δυτικό στην Κορινθία. Πρόκειται για ορεινό όγκο με καλά διατηρημένα φυσικά οικοσυστήματα, με κύριους αντιπροσώπους τα δασικά οικοσυστήματα (συστάδες κεφαλληνιακής ελάτης, δάση χαλεπίου πεύκης). Παρόλο που το πλήθος των οικοτόπων δεν είναι εντυπωσιακό (δάση κωνοφόρων, αειθαλή δάση, θάμνοι) ένας σημαντικός αριθμός ενδημικών φυτών απαντάται στην περιοχή. Οι δασωμένες εκτάσεις γειτνιάζουν με τη δυτική Αττική, περιοχή ιδιαίτερα βεβαρημένη από την βιομηχανική δραστηριότητα.

Τα σημαντικότερα είδη της πανίδας και της χλωρίδας της περιοχής είναι τα ακόλουθα:

- Αμφίβια και ερπετά: *Testudo hermanni*, *Testudo marginata*, *Elaphe situla*, *Ablepharus kitaibelii*, *Chalcides ocellatus*, *Lacerta trilineata*
- Ασπόνδυλα: *Zerynthia polyxena*
- Φυτά: *Centaurea attica* ssp. *Megarensis*, *Abies cephalonica*, *Achillea umbellata*, *Astragalus hellenicus*, *Centaurea raphanina* ssp. *mixta*, *Cerastium candidissimum*, *Draba lacaitae*, *Fritillaria graeca*, *Gypsophila nana*, *Muscari pulchellum* ssp. *Pulchellum*, *Scilla reuteri*, *Stachys spruneri*, *Silene radicata* ssp. *radicata*, *Asperula pulvinaris*, *Geocaryum parnassicum*, *Nepeta argolica* ssp. *argolica*, *Nepeta sibthoprii*, *Pteroccephalus perennis* ssp. *perennis*, *Veronica sartoriana*, *Lamium garganicum* ssp. *striatum*, *Veronica glauca* ssp. *peloponnesiaca*

Η ποιότητα και η σπουδαιότητα της προτεινόμενης περιοχής αξιολογούνται λαμβάνοντας υπόψη την εγγύτητα των Γερανίων στο μεγαλύτερο αστικό κέντρο της Ελλάδας, την Αθήνα.

Ως σημαντικότερος κίνδυνος για την ορεινή περιοχή των Γερανίων θεωρείται η φωτιά. Ο πρόσθετος κίνδυνος που επισημαίνεται είναι η αρνητική επίδραση της βόσκησης και της υπερβόσκησης στη φυσική αναγέννηση των δασικών οικοσυστημάτων. Επίσης οι ραγδαίες αλλαγές στη χρήση της γης, που προκαλούνται από την επέκταση της βιομηχανικής, αστικής

και εμπορικής ζώνης έχουν σαν αποτέλεσμα την μείωση της φυσικής βλάστησης. Στους κινδύνους συμπεριλαμβάνεται η ανεξέλεγκτη απόθεση απορριμμάτων (προκαλώντας δευτερογενώς αιτία πυρκαγιάς) ή και αδρανών υλικών. Παράλληλα η μη ελεγχόμενη θήρα και η αλόγιστη θανάτωση άγριων ζώων αποτελεί μέγιστο κίνδυνο για την πανίδα της περιοχής.

7.1.1.3 Περιοχές CORINE

Οι περιοχές CORINE που έχουν οριοθετηθεί στην Περιφέρεια Αττικής δίνονται στον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 7.1.1.3: Περιοχές Corine στην Περιφέρεια Αττικής

Όνομα τόπου	Κωδικός
Άρμα και φαράγγι Γκούρας	AG0060048
Αττικό Άλσος	AG0060042
Γεράνια Όρη	AG0020012
Δυτικά και Νότια Κύθηρα	AG0010224
Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας και περιοχές Λοιμικό - Σαλονίκι	AG0020011
Εθνικός Δρυμός Σουνίου	AG0060045
Εκβολή Ιλισσού	AG0060044
Έλος Σχοινιά - Μαραθώνα	AG0010219
Κορυφές Όρους Πατέρας	AG0060053
Κορυφές Όρους Πεντέλη	AG0060038
Κορυφές Όρους Υμηττός και περιοχή Καισαριανής - Καρέα	AG0060040
Λιμνοθάλασσα Ψήφτα	AG0060064
Λυκαβηττός	AG0060043
Νησίδα Αρτζέντας (Αρτσίδα ή Γάιδαρος)	AG0060046
Νήσοι Λαούσες	AG0060034
Νήσος Άγιος Γεώργιος Αττικής	AG0010088
Νήσος Αγκίστρι	AG0060033
Νήσος Αντικύθηρα	AG0010095
Νήσος Ύδρα	AG0040054
Ορεινό συγκρότημα Γερανίων	AG0060049
Όρος Αγριλίκι Μαραθώνα	AG0060039
Όρος Πάρνηθα	AG0060047
Όρος Πεντέλη	AG0060037
Περιοχή Δυτικά Μεγάρων	AG0040040
Σκυρωνίδες Πέτρες	AG0060050

7.1.1.4 Εθνικοί Δρυμοί

Οι Εθνικοί Δρυμοί είναι φυσικές περιοχές δασικές στην πλειοψηφία τους, που έχουν ιδιαίτερη οικολογική σημασία εξαιτίας της σπανιότητας και της ποικιλομορφίας της χλωρίδας, της πανίδας, των γεωμορφολογικών σχηματισμών, του υπεδάφους και των νερών.

Στην Ελλάδα έχουν κηρυχθεί 10 Εθνικοί Δρυμοί, με συνολική έκταση 68.732 εκτάρια, βάσει του Ν. 996/1971 που αποτελεί μέρος του Ν. 86/1969 «Περί Δασικού Κώδικος». Οι Εθνικοί Δρυμοί Πρεσπών, Βίκου-Αώου, Πίνδου, Οίτης και Σουνίου περιλαμβάνουν πυρήνες και

περιφερειακές ζώνες, ενώ οι υπόλοιποι περιλαμβάνουν μόνο πυρήνες. Η συνολική έκταση των Εθνικών Δρυμών αντιστοιχεί στο 0,58% της συνολικής χερσαίας έκτασης της χώρας.

Στην **Αττική έχουν κηρυχθεί 2 Εθνικοί Δρυμοί**, της Πάρνηθας και του Σουνίου. Ο δεύτερος περιλαμβάνει πυρήνα και περιφερειακή ζώνη, ενώ ο πρώτος μόνο πυρήνα.

Πίνακας 7.1.1.4: Εθνικοί Δρυμοί

α/α	Όνομασία	Κήρυξη	Έκταση (ha)
1	Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας	ΒΔ 644 / 1961 (ΦΕΚ 155/ΤΑ/1961)	3.816
2	Εθνικός Δρυμός Σουνίου	ΠΔ 182 / 1974 ΦΕΚ 80/ΤΑ/1974	Πυρήνας: 750 Περ. Ζώνη 2.750

Η έκταση του Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας περιλαμβάνεται στο σύνολό της στην περιοχή του δικτύου Natura 2000 Ορος Πάρνηθα (GR3000001). Η έκταση του Εθνικού Δρυμού Σουνίου περιλαμβάνεται κατά το μεγαλύτερο μέρος της στην περιοχή Σούνιο – Νησιδα Πάτροκλου και παράκτια θαλάσσια ζώνη (GR3000005), ενώ ένα μέρος της περιφερειακής ζώνης του δρυμού, βρίσκεται εκτός της εν λόγω περιοχής.

Ειδικότερα, ο Εθνικός Δρυμός της Πάρνηθας, με τη μεγάλη του βιοποικιλότητα, είναι μία πολύ ενδιαφέρουσα περιοχή ικανή για την προστασία και τη διατήρηση της χλωρίδας και πανίδας της Νότιας Ελλάδας. Η περιοχή έχει ήδη χαρακτηριστεί ως Ειδική Ζώνη Προστασίας για την προστασία της ορνιθοπανίδας. Η χλωρίδα της Πάρνηθας είναι μία από τις πλουσιότερες στην Ελλάδα, καθώς έχουν καταγραφεί 818 είδη φυτών πολλά από τα οποία είναι ενδημικά ή απειλούμενα με εξαφάνιση. Στην περιοχή βρίσκεται επίσης ένας μεγάλος αριθμός από σπονδυλόζωα και ασπόνδυλα, πολλά από τα οποία προστατεύονται νομικά τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Είναι ενδεικτικό ότι αποτελεί τη μόνη περιοχή της νότιας Ελλάδας όπου επιβιώνει το ελάφι *Cervus elaphus*. Η γεινίαση της Πάρνηθας με την πόλη των Αθηνών, σε συνδυασμό με τη μεγάλη αισθητική και οικολογική αξία της συνηγορούν στην σπουδαιότητα της περιοχής αυτής, σαν ένα τόπο που πρέπει να μελετηθεί και προστατευτεί.

Αντίστοιχα, ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου βρίσκεται στο νοτιοανατολικό άκρο της Αττικής, στην περιοχή που συνηθίζεται να λέγεται Λαυρεωτική, και καταλήγει στο ακρωτήριο του Σουνίου. Περιλαμβάνει 35.000 στρέμματα, εκ των οποίων τα 750 είναι ο πυρήνας του δρυμού όπου το καθεστώς προστασίας είναι απόλυτο. Η απόφαση για την ίδρυση του συγκεκριμένου δρυμού πάρθηκε, αφού συνεκτιμήθηκε η οικολογική, ιστορική, γεωλογική, και παλαιοντολογική αξία της περιοχής:

- α. Το πευκοδάσος χαλεπίου πεύκης, που κυριαρχεί στην βλάστηση του δρυμού, ήταν (και ως ένα βαθμό συνεχίζει να είναι) το πιο εκτεταμένο και καλοδιατηρημένο πευκοδάσος της Ανατολικής Αττικής. Η ύπαρξη ενός τέτοιου δάσους στην περιοχή του λεκανοπεδίου της πρωτεύουσας είναι σημαντική εκτός των άλλων και στη διαμόρφωση του μικροκλίματος της περιοχής.
- β. Η χλωρίδα του δρυμού, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Δύο είδη είναι στενότοπα ενδημικά της Λαυρεωτικής, δηλαδή απαντώνται μόνο στην περιοχή αυτή, και είναι τα *Centaurea laureotica* και *Centaurea attica* ssp. *asperula*. Όσον αφορά την κατάσταση

διατήρησης και τα δύο είναι εύτρωτα (IUCN 1992). Η χλωρίδα του δρυμού περιλαμβάνει πολλά άλλα ελληνικά ενδημικά, ενώ η πρόσφατη ανακάλυψη του σπάνιου για την Ελλάδα *Ophioglossum lusitanicum* και του βαλκανικού ενδημικού *Lamium garganicum* ssp. *strictum*, στα όρια της περιοχής κάνει επιτακτικότερη την ανάγκη περεταίρω μελέτης και ουσιαστικότερης προστασίας της χλωρίδας του. Η πανίδα του δρυμού δεν παρουσιάζει ιδιαιτερότητες, με εξαίρεση ίσως κάποια ασπόνδυλα, όπως την *Anthocharis grueneri* που προστατεύεται από το Π.Δ. 67/81.

- γ. Στην περιοχή του δρυμού συνυπάρχουν και οι τρεις τύποι μεσογειακών οικοσυστημάτων της Ελλάδας, τα πευκοδάση, η μακκία και τα φρύγανα. Επιπλέον, ο κάθε τύπος οικοσυστήματος παρουσιάζει διαφορετική μορφή, ανάλογα με το ιστορικό διαχείρισης και χρήσης γης σε κάθε περίπτωση. Το αποτέλεσμα είναι ένα ιδιαίτερα ποικίλο τοπίο, που ενδείκνυται για εκπαιδευτικούς σκοπούς, για την ανάδειξη στην πράξη της σχέσης αιτίας (ιστορικό διαχείρισης) και αιτιατού (κατάσταση βλάστησης) ως θεμελιώδους αρχής στην προσέγγιση του φυσικού περιβάλλοντος.
- δ. Περισσότερα από 260 ορυκτά έχουν συλλεχθεί στην περιοχή, μερικά εκ των οποίων ήταν τελείως άγνωστα για την επιστήμη.
- ε. Ακριβώς αυτή η ποικιλία ορυκτών ευνόησε την ανάπτυξη μιας μοναδικής "βιομηχανίας" εξόρυξης μετάλλων κατά την αρχαιότητα.
- στ. Η έκταση του δρυμού είναι διάσπαρτη από σπηλιές και άλλους καρστικούς σχηματισμούς. Αυτοί οι σχηματισμοί λειτούργησαν ως παγίδες για ποικιλία οργανισμών σε διάφορους γεωλογικούς αιώνες, με αποτέλεσμα τη δημιουργία απολιθωμάτων σε μεγάλη συχνότητα που ανακαλύφθηκαν κυρίως στα βόρεια του δρυμού. Από τα φυτικά απολιθώματα ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα απολιθωμένα δείγματα *Pinus maritima* και *Quercus suber*, ειδών της Δυτικής Μεσογείου που δεν έχουν αρτίγονους αντιπροσώπους στην χώρα μας, και απολιθώματα *Pinus nigra* και *Buxus sempervirens* ειδών που σήμερα περιορίζονται σε ενδιαιτήματα μεγάλου υψομέτρου. Από τα ζωικά απολιθώματα βρέθηκε ένα είδος *Sralax* που σήμερα δεν εξαπλώνεται στην Ελλάδα, βρέθηκε *Ursus arctos* που έχει εξαφανιστεί από την νότια Ελλάδα και *Cervus elaphus* που δεν υπάρχει πλέον στην Λαυρεωτική. Εκτός από τον δρυμό, μια μεγαλύτερη έκταση, η οποία περιλαμβάνει τον δρυμό, έχει ανακηρυχθεί ως περιοχή Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους και Πολιτιστικής Κληρονομιάς. Έχει προταθεί η επέκταση της προστατευόμενης περιοχής προς τα νότια και τα δυτικά του δρυμού, έτσι ώστε να περιλάβει τις νότιες ακτές του ακρωτηρίου, το νησί του Πατρόκλου και την θαλάσσια περιοχή μεταξύ Σουνίου και νησίδας του Πατρόκλου. Η περιοχή αυτή φιλοξενεί εκτάσεις με *Posionia oceanica* σε άριστη κατάσταση. Η νησίδα του Πατρόκλου έχει συμπεριληφθεί στην προτεινόμενη περιοχή γιατί αποτελεί, λόγω θέσης, καταφύγιο μεταναστευτικών πτηνών κατά τις περιόδους της μετανάστευσης, ενώ οι θαλάσσιες σπηλιές της αποτελούν δυνητικό καταφύγιο για άτομα του είδους *Monachus monachus*.

7.1.1.5 Εθνικά Πάρκα

Τα Εθνικά Πάρκα εισήχθησαν σαν κατηγορία προστατευόμενων περιοχών με το Ν. 1650/1986. Όταν το Εθνικό Πάρκο, ή μεγάλο τμήμα του, καταλαμβάνει εκτάσεις δασικού χαρακτήρα μπορεί να χαρακτηρίζεται ως Εθνικός Δρυμός. Ανάλογα, όταν το Εθνικό Πάρκο καταλαμβάνει θαλάσσιες περιοχές μπορεί να χαρακτηριστεί ως Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο.

Τα τελευταία χρόνια, βάσει της σχετικής νομοθεσίας, έχουν κηρυχθεί 13 Εθνικά Πάρκα.

Πίνακας 7.1.1.5: Εθνικά Πάρκα

	Εθνικά Πάρκα	Εμβαδόν (εκτάρια)	ΦΕΚ
1	Εθνικό Πάρκο Αμβρακικού	130000	
2	Εθνικό Υγροτοπικό Πάρκο Δέλτα Έβρου	200.0000	
3	Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης	850.0000	98/ΤΑΑΠΘ/8-11-06 (ΚΥΑ 42699/19-10-06)
4	Εθνικό Πάρκο Δαδιάς - Λευκίμης - Σουφλίου	42.8000	911/Δ/13.10.2006
5	Εθνικό Πάρκο Λιμνοθαλασσών Μεσολογίου - Αιτωλικού, κάτω ρου και εκβολών ποταμών Αχελώου και Ευήνου και νήσων Εχινάδων	33470.62	477/Δ/31.5.2006
6	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων των λιμνών Κορώνειας - Βόλβης και των Μακεδονικών Τεμπών	16.388	248/Δ/2004
7	Εθνικό Πάρκο Σχινιά - Μαραθώνα Αττικής	1.382	395/Δ/2000
8	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου	13.500	906/Δ/1999
9	Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου - Βορείων Σποράδων	208.713	519/Δ/1992
10	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπων Κοτυχίου - Στροφυλιάς		
11	Εθνικό Πάρκο Αν. Μακεδονίας & Θράκης		
12	Εθνικό Πάρκο Δέλτα Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα		
13	Εθνικό Πάρκο Υγροτόπου Κερκίνης		

Στην **Αττική βρίσκεται 1 από τα 13 Εθνικά Πάρκα**, αυτό του Σχινιά - Μαραθώνα Αττικής (ΠΔ ΦΕΚ 395/Δ/03.07.2000), το οποίο περιλαμβάνει χερσαίες και θαλάσσιες εκτάσεις. Είναι το μικρότερο σε έκταση Εθνικό Πάρκο της Ελλάδας. Το όριο του ταυτίζεται σχεδόν με το όριο της περιοχής Εθνικό Πάρκο Σχινιά - Μαραθώνα (GR3000003) του δικτύου Natura 2000 και βέβαια αποτελεί μέρος της περιοχής Υγρότοπος Σχινιά (GR3000016).

7.1.1.6 Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές Σύμβασης της Βαρκελώνης

Η Σύμβαση της Βαρκελώνης με τα συνοδευτικά Πρωτόκολλα κυρώθηκε από την Ελλάδα με τον Ν. 855/78 (ΦΕΚ235/Α/1978) και τον Ν. 1634/86 (ΦΕΚ 104/Α/1986). Σύμφωνα με το πρωτόκολλο «Περί των ειδικά προστατευόμενων περιοχών της Μεσογείου» τα συμβαλλόμενα Κράτη Μέρη της Σύμβασης δεσμεύονται να λάβουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των σημαντικών θαλάσσιων περιοχών για τη διατήρηση των φυσικών πόρων, των φυσικών τοπίων και των περιοχών της πολιτιστικής κληρονομιάς της Μεσογείου.

Σε εφαρμογή του Πρωτοκόλλου «Περί των ειδικά προστατευόμενων περιοχών της Μεσογείου» έχουν χαρακτηριστεί **9 περιοχές** ως Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές με συνολική έκταση 260.176 εκτάρια. Σύμφωνα με τα ψηφισιοποιημένα όρια η συνολική έκτασή τους αντιστοιχεί στο

0,32% της συνολικής χερσαίας έκτασης της χώρας, ενώ το θαλάσσιο τμήμα τους καταλαμβάνει έκταση ίση με 214.790 εκτάρια.

Από τις 9 Ειδικά προστατευόμενες περιοχές της Ελλάδας, η μόνη που βρίσκεται στην Αττική είναι ο Εθνικός Δρυμός Σουνίου. Η έκταση της περιοχής αυτής καταλαμβάνει 3500 εκτάρια, ποσοστό 1,35 % της συνολικής έκτασης των περιοχών αυτών στην Ελλάδα.

Πίνακας 7.1.1.6: Ειδικά Προστατευόμενες Περιοχές της Ελλάδας σύμφωνα με το Πρωτόκολλο 4 της Σύμβασης της Βαρκελώνης

Περιοχή	Έμβαδόν (εκτάρια)
Αισθητικό Δάσος Νικοπόλεως – Μύτικα	66
Αισθητικό Δάσος Πευκιάς Ξυλοκάστρου	27,5
Εθνικός Δρυμός Σαμαριάς (πυρήνας)	4.850
Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου και Βορείων Σποράδων	208.713
Απολιθωμένο Δάσος της Λέσβου	15.000
Αισθητικό Δάσος Νήσου Σκιάθου	3.000
Εθνικός Δρυμός Σουνίου	3.500
Αισθητικό Δάσος Βάι	20
Αμβρακικός Κόλπος	25.000

7.1.1.7 Οικότοποι

Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ποικιλομορφία κλίματος (29 κλιματικές περιοχές σύμφωνα με την κατάταξη κατά Thorngwaite), λόγω της γεωγραφικής της θέσης, του έντονου ανάγλυφου και της κατανομής της χέρσου και της θάλασσας. Σημαντικό, ως προς την βιοποικιλότητα, είναι ότι το μεγαλύτερο τμήμα της χώρας αποτελείται από όρη και η υψομετρική διαβάθμιση είναι πολύ συχνά εντονότατη. Έτσι, η υψηλότερη κορυφή του Ολύμπου, που αποτελεί και το μεγαλύτερο υψόμετρο της Ελλάδας (2.918 m), απέχει μόλις 18 Km από τη θάλασσα, ενώ η κορυφή του όρους Άθως (2032 m) απέχει μόνον 5Km. Μεγάλη ποικιλία παρατηρείται και στα γεωλογικά υποστρώματα και στους εδαφικούς σχηματισμούς, που, όπως και το κλίμα, σχετίζονται σε μεγάλο βαθμό με τη βλάστηση. Οι παράγοντες αυτοί έχουν οδηγήσει σε σημαντική ποικιλότητα σε επίπεδο φυτικών ειδών - φυτοκοινοτήτων, οικοτόπων - οικοσυστημάτων και τοπίου.

Στοιχεία που καταδεικνύουν τη σημασία των ελληνικών οικοσυστημάτων, σύμφωνα και με τα κριτήρια της Σύμβασης για τη Βιολογική Ποικιλότητα, είναι:

- α) το γεγονός ότι διατηρούνται φυσικές περιοχές με ελάχιστη ή μικρή ανθρώπινη επέμβαση που διατηρούν την αντιπροσωπευτικότητα και τις φυσικές λειτουργίες τους
- β) η βιοποικιλότητα σε επίπεδο οικοτόπων-οικοσυστημάτων είναι σημαντική, καθώς διαθέτει παράκτιους (σε ακτογραμμή 13.000 km), θαλάσσιους και χερσαίους οικοτόπους που καλύπτουν τις διαβαθμίσεις από τα κεντρο-ευρωπαϊκά στα μεσογειακά και στα υποτροπικά οικοσυστήματα
- γ) τα ελληνικά οικοσυστήματα περιέχουν μεγάλο αριθμό ειδών και ιδιαίτερα ενδημικών, σπάνιων, απειλούμενων και μεταναστευτικών

δ) η παρουσία οικοτόπων πολιτιστικής και ευρύτερης κοινωνικής σημασίας.

Ο συνολικός αριθμός των οικοτόπων που έχουν καταγραφεί στις περιοχές της Αττικής φτάνει τους 27. Από αυτούς οι 6 είναι οικότοποι προτεραιότητας.

Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι τύποι οικοτόπων που έχουν καταγραφεί εντός των site της Περιφέρειας Αττικής και ο αριθμός των site στους οποίους ο κάθε οικότοπος εμφανίζεται.

Πίνακας 7.1.1.7: Τύποι οικοτόπων

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΤΥΠΟΣ ΟΙΚΟΤΟΠΟΥ	Αρ.
1110	Αμμοσύρσεις που καλύπτονται διαρκώς από θαλάσσιο νερό μικρού βάθους	3
1120	*Εκτάσεις θαλάσσιου βυθού με βλάστηση (Ποσειδώνιες)	3
1130	Εκβολές ποταμών	3
1140	Λασπώδεις και αμμώδεις επίπεδες εκτάσεις που αποκαλύπτονται κατά την αμπώτιδα	2
1150	*Λιμνοθάλασσες	1
1160	Αβαθείς κολπίσκοι και κόλποι	2
1170	Ύφαλοι	4
1210	Μονοετής βλάστηση μεταξύ των ορίων πλημμυρίδας και αμπώτιδας	1
1240	Απόκρημνες βραχώδεις ακτές με βλάστηση στη Μεσόγειο (με ενδημικά <i>Limonium</i> spp.)	5
1310	Μονοετής βλάστηση με <i>Salicornia</i> και άλλα είδη των λασπωδών και αμμωδών ζωνών	3
1410	Μεσογειακά αλίπεδα (<i>Juncetalia maritimi</i>)	4
1420	Μεσογειακές και θερμοατλαντικές αλόφιλες λόχμες (<i>Arthrocnemetalia fruticosae</i>)	3
2110	Υποτυπώδεις κινούμενες θίνες	1
2120	Κινούμενες θίνες της ακτογραμμής με <i>Ammophila arenaria</i> (λευκές θίνες)	1
2250	*Λόχμες των παραλιών με άρκευθους (<i>Juniperus</i> spp.)	2
2270	*Θίνες με δάση από <i>Pinus pinaster</i> ή και <i>Pinus pinaster</i>	1
3140	Σκληρά oligo-μεσοτροφικά ύδατα με βενθική βλάστηση χαροειδών characees	1
3150	Ευτροφικές φυσικές λίμνες με βλάστηση τύπου <i>Magnopotamion</i> ή <i>Hydrocharition</i>	1
3170	*Μεσογειακά εποχικά τέλματα	4
3260	Η επιπλέουσα βλάστηση υδροχαρών φυτών (βατραχιώδη) των ποταμών στους πρόποδες των βουνών και στις πεδιάδες	1
3290	Ποταμοί της Μεσογείου με περιοδική ροή	7
5211	Υψηλοί θαμνώνες με <i>Juniperus oxycedrus</i>	3
5212	Υψηλοί θαμνώνες με <i>Juniperus phoenicea</i>	6
5230	*Θαμνώνες με <i>Laurus nobilis</i>	1
5320	Χαμηλές διαπλάσεις με <i>Euphorbia</i> κοντά σε απόκρημνες βραχώδεις ακτές	2
5332	Διάσπαρτοι υποβαθμισμένοι πουρναρότοποι (<i>garrigues</i>)	3
5420	Φρύγανα <i>Sarcopoterium spinosum</i>	8

* Οικότοποι προτεραιότητας

7.1.1.8 Πανίδα

Η πανίδα της Ελλάδας είναι ιδιαιτέρως πλούσια για τα ευρωπαϊκά δεδομένα, κάτι που οφείλεται στη γεωγραφική της θέση στα όρια τριών ηπείρων και δύο κύριων βιογεωγραφικών περιοχών, στον πλούσιο οριζόντιο και κάθετο διαμελισμό της και στο μεγάλο εύρος των ενδιαιτημάτων που προσφέρει. Βασικό στοιχείο του πλούτου αυτού αποτελεί ο αυξημένος ενδημισμός και η γεωγραφική διαφοροποίηση των περισσότερων ζωικών ομάδων.

Η πληρότητα των διαθέσιμων δεδομένων είναι ικανοποιητική μόνο όσον αφορά στα σπονδυλωτά, τα οποία απαριθμούν συνολικά περί τα 1500 τάξα (1174 είδη και περίπου 300 επιπλέον υποείδη), και ορισμένες ομάδες ασπονδύλων, όπως τα Εχινόδερμα, τα Ορθόπτερα και σε μικρότερο βαθμό τα Τριχόπτερα, τα χερσαία Ισόποδα και τα Μαλάκια. Από τους ήδη γνωστούς αριθμούς ειδών μπορούμε να προσεγγίσουμε την τάξη μεγέθους του συνολικού αριθμού ζωικών ειδών που αναμένεται να υπάρχουν στην Ελλάδα, και ο οποίος βρίσκεται μεταξύ των 30.000 και 50.000 ειδών. Η πλειοψηφία των ειδών ανήκουν στα έντομα, τα οποία είναι και τα πλέον άγνωστα.

Ενδημικά είδη

Σύμφωνα με τα καταγεγραμμένα δεδομένα, μόνον στις καλύτερα γνωστές ομάδες ζώων, έχουν καταγραφεί περί τα 1500 ενδημικά είδη σε σύνολο 5500 ειδών. Ποσοστό δηλαδή 27% των καταγεγραμμένων ειδών ζώων της Ελλάδας - περίπου ένα στα τέσσερα είδη- είναι ενδημικό !

Οι σημαντικότερες περιοχές ενδημισμού είναι η Κρήτη για όλα σχεδόν τα τάξα, οι Κυκλάδες και τα βουνά της ηπειρωτικής Ελλάδας. Επιμέρους τάξα είναι δυνατό να παρουσιάζουν ενδημισμούς και σε άλλες περιοχές, όπως η Πελοπόννησος, τα Ιόνια νησιά κλπ.

Εξαιρετικής σημασίας για τον ενδημισμό είναι και τα πολυάριθμα σπήλαια της Ελλάδας (περ. 8.000), από τα οποία έχουν ερευνηθεί από πανιδική άποψη μερικές εκατοντάδες μόνο. Από τα λιγοστά συγκεντρωμένα στοιχεία προκύπτει ότι σχεδόν σε κάθε σπήλαιο υπάρχουν και κάποια τάξα ενδημικά της Ελλάδας, ασπονδύλων κατά κύριο λόγο.

Για την Αττική ενδεικτικά αναφέρεται η περίπτωση του Υμηττού, ο οποίος βρίσκεται σε άμεση επαφή με τον αστικό ιστό του λεκανοπεδίου εμφανίζει δε μεγάλη ποικιλία φυτικών ειδών σε σχέση με την έκτασή του. Συγκεκριμένα παλιότερες καταγραφές όπως αυτή του Ζερλέντη το 1965 (Συμβολή στην χλωρίδα του Υμηττού, 1965) ανεβάζουν σε πάνω από 600 τον συνολικό αριθμό των ειδών χλωρίδας του βουνού.

Μόνο στην περιοχή του βουνού έχουν καταγραφεί πάνω από 600 είδη φυτών από τα οποία τουλάχιστον 40 είναι ενδημικά. Πλούσια περιοχή σε ενδημικά είναι και η περιοχή της Πάρνηθας αλλά χλωριδικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα μικρά νησάκια της ευρύτερης περιοχής της Αττικής.

Προστατευόμενα - Απειλούμενα Είδη Άγριας Πανίδας

Τα βασικά νομοθετήματα που αφορούν στην προστασία και διαχείριση του πανιδικού πλούτου της χώρας μας είναι τα εξής:

- ΠΔ 67/81 (ΦΕΚ 23Α/30.1.1981) "Περί προστασίας της αυτοφυούς χλωρίδος και της άγριας πανίδος και καθορισμού διαδικασίας συντονισμού και ελέγχου της ερεύνης επ'αυτών" (82 ασπόνδυλα και 139 σπονδυλωτά προστατευόμενα είδη)
- ΥΑ 414985/29.11.85 "Μέτρα διαχείρισης της άγριας πτηνοπανίδας" (74 μη θηρεύσιμα είδη)
- Σύμβαση Βέρνης (Council of Europe 1979, Convention on the conservation of european wildlife and natural habitats) ΦΕΚ 32Α/14.3.1983 (560 σπονδυλωτά και 25 ασπόνδυλα προστατευόμενα και αυστηρώς προστατευόμενα)
- Οδηγία 92/43/ΕΟΚ (21.5.1992) "για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας" (138 σπονδυλωτά, πλην πτηνών, και 32 ασπόνδυλα κοινοτικού ενδιαφέροντος)
- Οδηγία 79/409/ΕΟΚ (2.4.1979) "περί διατήρησης των αγρίων πτηνών" ΦΕΚ 757Β/18.12.1985, και
- Οδηγία 91/244/ΕΟΚ (6.3.1981) "για την τροποποίηση της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ (187 είδη πτηνών)
- ΥΑ 180755/4425 28.3.1979 "Περί καθορισμού ωφελίμων θηραμάτων και απαγόρευση θήρας ορισμένων πτηνών απειλούμενων με πλήρη αφανισμό" (4 θηλαστικά και 120, συν όλα τα μικρότερα από 17 εκατοστά, πτηνά, ορίζονται ως ωφέλιμα, μη θηρεύσιμα είδη)
- Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Κινδυνευόντων Ειδών της Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας (CITES) ΦΕΚ 112Β/1.3.1985 (97 σπονδυλωτά και 21 ασπόνδυλα)
- Σύμβαση Βόννης (Convention of Migratory Species of Wild Animals, 1979) (186 σπονδυλωτά) - δεν έχει υιοθετηθεί ακόμη από την Ελλάδα

Όπως προκύπτει από την ανάλυση της εν λόγω νομοθεσίας 733 είδη θεωρούνται, κατά τον ένα ή τον άλλο τρόπο, προστατευόμενα. Επιπλέον 128 είδη θεωρούνται ως απειλούμενα, σύμφωνα με τους: Καρανδεινός 1992, Economic Commission for Europe 1991 και IUCN-WCMC 1996.

Επισημαίνεται ότι η **συντριπτική πλειοψηφία των ενδημικών ειδών της Ελλάδας δεν περιλαμβάνονται σε κανέναν κατάλογο προστατευόμενων ή απειλούμενων ειδών**. Η μοναδική προσπάθεια καταγραφής του συνόλου των γνωστών απειλούμενων, προστατευόμενων και ενδημικών ειδών της Ελλάδας είναι αυτή του Λεγάκι (1997), η οποία συντάχθηκε με βάση τα πλέον πρόσφατα βιβλιογραφικά δεδομένα. Ο κατάλογος των ενδημικών ειδών είναι προφανώς ελλιπής, αφού για τις περισσότερες ομάδες ασπονδύλων γνωρίζουμε πολύ λίγα, ή και καθόλου, πράγματα.

Θηλαστικά

Δύο είδη θηλαστικών προτεραιότητα βάση της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ έχουν καταγραφεί στην Ελλάδα. Πρόκειται για την καφετιά αρκούδα και την φώκια μοναχός.

Από τα είδη αυτά, η φώκια μοναχός αναφέρεται σε 3 παράκτια site της περιφέρειας Αττικής (Σημ: Προσοχή, τρία, οι εκβολές Ασωπού έχουν βγει από το δίκτυο).

Πρόκειται για τις νησιωτικές περιοχές των Κυθήρων, των νησιών του Μυρτώου Πελάγους αλλά και του Σουνίου.

Ορνιθοπανίδα

Τα διαθέσιμα στοιχεία αναφορικά με την πανίδα της Αττικής είναι κάπως ασαφή. Συγκεκριμένα:

- Οσον αφορά την ορνιθοπανίδα, τα είδη που παρατηρούνται στους σημαντικότερους εναπομείναντες υγροτόπους της Αττικής κυρίως κατά την περίοδο της αναπαραγωγής είναι γνωστά ενώ οι διαχειριζόμενοι πληθυσμοί παρακολουθούνται σε ετήσια βάση στην περιοχή του Σχοινιά κατά την διάρκεια των Μεσοχειμωνιάτικων Καταμετρήσεων. Στοιχεία υπάρχουν επίσης και για τις θέσεις αναπαραγωγής πολλών αρπακτικών ειδών. Κατάλογοι ειδών αναφέρονται για την περιοχή της Λαυρεωτικής και της Πάρνηθας ενώ η περιοχή των Μεσογείων έχει επίσης μελετηθεί πολύ αναλυτικά στο πλαίσιο συνεργασίας του Αεροδρομίου «Ελ.Βενιζέλος» και του Πανεπιστημίου Αθηνών.
- Οσον αφορά την υπόλοιπη πανίδα, για τα θηλαστικά ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η παρουσία του *Cervus elaphus* (κόκκινο ελάφι) στον Εθνικό Δρυμό Πάρνηθας, η παρουσία του οποίου συνέβαλλε καθοριστικά στην κήρυξη της Πάρνηθας ως Εθνικού Δρυμού το 1961 (Β.Δ. 644/1961) και εντοπίζεται σε έξι(6) περιοχές στην χώρα, ενώ η Μεσογειακή φώκια *Monachus monachus* αναφέρεται από την παράκτια ζώνη της Λαυρεωτικής. Τα ερπετά και τα αμφίβια που παρατηρούνται στην Αττική είναι τα αναμενόμενα της βιογεωγραφικής ζώνης της νότιας ηπειρωτικής Ελλάδας και τα περισσότερα από αυτά είναι κοινά σε ποικιλία βιοτόπων ακόμα και σε ημιαστικό περιβάλλον. Τα ασπόνδυλα είναι πολύ λιγότερο μελετημένα και συγκεντρωτικές αναφορές για σπάνια, ενδημικά και απειλούμενα είδη υπάρχουν μόνο για τις περιοχές NATURA 2000 του νομού Αττικής, συγκεκριμένα για την Πάρνηθα, τον Υμηττό και την Λαυρεωτική. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον έχει η παρουσία της θαλάσσιας ανεμόνας *Paranemonia vouliagmenensis Doumene*, η οποία περιγράφηκε πρόσφατα ως νέο είδος από την περιοχή της Λίμνης Βουλιαγμένης και εμφανίζει εξαιρετικά περιορισμένη γεωγραφική κατανομή. Η θαλάσσια πανίδα έχει μελετηθεί σε συγκεκριμένα σημεία της ανατολικής ακτής της Αττικής με έμφαση σε θέσεις με λιβάδια φανερόγαμων.

Ελάχιστα είναι τα δεδομένα για πολλές ομάδες της πανίδας των ασπόνδυλων καθώς και για την βιοποικιλότητα της χλωρίδας για βιοτόπους που δεν είναι δασικοί. Η ανεπαρκής κάλυψη και παρακολούθηση (monitoring) όσον αφορά τα χλωριδικά δεδομένα για αρκετά σημεία της Αττικής συνεπάγεται απουσία γνώσης ως προς την πιθανότητα εξαφάνισης των σπανιότερων ειδών. Σπάνια είδη με μικρούς πληθυσμούς που διαβιώνουν σε μη δασικούς ή σε μη προστατευόμενους βιοτόπους είναι δυνατόν να μειωθούν ή να εξαφανιστούν ολοσχερώς ακόμα και εξαιτίας ενός μόνο μεγάλου έργου ή λόγω αλλαγής στις χρήσεις γης. Σαν αποτέλεσμα, δεν είναι επαρκώς τεκμηριωμένο αν κάποια από τα σπάνια είδη της Αττικής, πολύ περισσότερο τα στενοενδημικά, όντως πρέπει να θεωρηθούν απειλούμενα ή τρωτά και να ισχύσουν ειδικές προστατευτικές διατάξεις για αυτά. Απουσιάζουν έγκυρα στοιχεία για τους θηραματικούς πληθυσμούς της περιοχής. Ανεπαρκή είναι τα δεδομένα για την αφθονία

των ειδών με εξαίρεση τους πληθυσμούς του *Cervus elaphus* και την ορνιθοπανίδα, πολλά είδη της οποίας παρακολουθούνται σε τακτική βάση.

Το ενδιαφέρον της Περιφέρειας Αττικής αναφορικά με την παρουσία και την διατήρηση ορνιθοπανίδας προκύπτει από τον αριθμό των περιοχών οι οποίες προστατεύονται με σκοπό την διατήρηση της ορνιθοπανίδας τους. Συγκεκριμένα, ο συνολικός αριθμός περιοχών της Περιφέρειας Αττικής που έχουν χαρακτηριστεί ως ΖΕΠ είναι 7, από τις οποίες η Πάρνηθα είναι επίσης χαρακτηρισμένη και ως ΕΖΔ.

Πίνακας 7.1.1.8: Περιοχές (ΖΕΠ) στην Περιφέρεια Αττικής

ΚΩΔΙΚΟΣ	ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ	ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΟΠΟΥ	ΕΚΤΑΣΗ (ha)
GR3000001	ΕΖΔ-ΖΕΠ	Όρος Πάρνηθα	14.902,43
GR3000016	ΖΕΠ	Υγρότοπος Σχινιά	2.079,16
GR3000014	ΖΕΠ	Περιοχή Λεγρενών – Νησίδα Πατρόκλου	2.107,13
GR3000015	ΖΕΠ	Όρος Υμηττός	8.319,47
GR3000012	ΖΕΠ	Νήσος Αντικύθηρα & νησίδες Πρασονήσι, Λαγουβάρδος, Πλακουλήθρα και νησίδες Θυμωνίες	2.009,73
GR3000013	ΖΕΠ	Κύθηρα & γύρω νησίδες: Πρασονήσι, Δραγονέρα, Αντιδραγονέρα, Αυγό, Καπέλλο, Κουφό και Φιδονήσι	5.392,46
GR2530011	ΖΕΠ	Νησίδες Μυρτώου Πελάγους: Φαλκονέρα, Βελοπούλα, Ανάνες	293,19

7.1.1.9 Χλωρίδα

Από τα 433 τάξα που αναφέρονται στο παράρτημα II της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ μόνο 39 είδη (ποσοστό 9%) έχουν αναφερθεί στην Ελλάδα. Από αυτά 26 είδη έχουν χαρακτηριστεί προτεραιότητας.

Από τα 39 αυτά είδη τα 31 είναι ελληνικά ενδημικά φυτά και στο μεγαλύτερο ποσοστό τους τοπικά ενδημικά, τρία είναι υπενδημικά ενώ τα υπόλοιπα 5 είναι πολύ σπάνια στην Ελλάδα

Η σημαντική χλωριδική ποικιλότητα της Ελλάδας, σε σχέση και με την Ευρώπη, δεν εκφράζεται από τα 39 ελληνικών τάξα του Παραρτήματος II της οδηγίας.

Καλύτερη εικόνα δίνεται από τα είδη που έχουν ταξινομηθεί ως «Άλλα σημαντικά είδη και Ελληνικά είδη».

Συγκεκριμένα, στις περιοχές του δικτύου NATURA 2000 έχουν καταχωρηθεί συνολικά 1852 τάξα (είδη και υποείδη) φυτών. Τα είδη αυτά διακρίνονται σε δύο κατηγορίες ανάλογα με την αιτία για την οποία η παρουσία τους κρίθηκε σημαντική.

Συγκεκριμένα καταγράφηκαν συνολικά 1015 είδη ως «Άλλα σημαντικά είδη» και 837 είδη ως «Ελληνικά σημαντικά είδη».

Ως άλλα σημαντικά είδη καταγράφονται:

- Ελληνικά ενδημικά τάξα (κίνητρο – Β στην βάση δεδομένων του δικτύου NATURA 2000
- Τάξα που περιλαμβάνονται σε διεθνείς συμβάσεις όπως η σύμβαση της Βέρνης ή/και CITES (C),
- Τάξα που χαρακτηρίζονται ως απειλούμενα στη βάση δεδομένων WCMC στο EUROPAEAN RED LIST ή στο Προεδρικό Διάταγμα 67/1981
- Βαλκανικά ενδημικά ή/και υπενδημικά τάξα. Η εξάπλωση των τελευταίων επεκτείνεται εκτός της βαλκανικής στην Ιταλία ή την Τουρκία.
- Σπάνια στην Ελλάδα τάξα και τάξα των οπίων το ακραίο όριο εξάπλωσής τους βρίσκεται στην Ελλάδα (τα τάξα αυτά αντιπροσωπεύονται από μικρούς σποραδικούς πληθυσμούς).

Όσον αφορά στη χλωρίδα, μόνο για την εγγύς περιοχή των Αθηνών και συγκεκριμένα για τα όρη Πάρνηθα, Πεντέλη, Υμητός, Αιγάλεω, Τατόι, τους λόφους του ιστορικού κέντρου Φιλοπάππου, Λυκαβηττό και Ακρόπολη, το Δαφνί και τις αστικές μη δομημένες περιοχές αναφέρονται 1.084 είδη (στοιχεία δεκαετίας '80). Ο αριθμός αυτός είναι σίγουρα μικρότερος του πραγματικού σε επίπεδο Περιφέρειας Αττικής εφόσον μόνο για την Πάρνηθα οι πρόσφατες εκτιμήσεις κάνουν λόγο για περίπου 1.100 είδη. Οι περισσότερες μελέτες έχουν επικεντρωθεί στους ορεινούς όγκους της Αττικής, οι οποίοι εντάσσονται στις περισσότερες περιπτώσεις σε ισχυρό καθεστώς προστασίας, οι πεδινές περιοχές δειγματοληπτικά υποαντιπροσωπεύονται και σαν αποτέλεσμα:

- απουσιάζουν δημοσιευμένα δεδομένα για μεγάλες περιοχές της περιφέρειας όπως για την βορειοανατολική Αττική (περιοχή Γραμματικού- Βαρνάβα), τις πεδινές εκτάσεις της βόρειας Αττικής και τα ρέματα της περιοχής Καπανδριτίου και λίμνης Μαραθώνα,
- δεν είναι γνωστό εάν ενδημικά, σπάνια ή προστατευόμενα είδη εξαπλώνονται σε πεδινές, περιαστικές και αγροτικές περιοχές της Αττικής.

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνεται συνοπτικά η βιοποικιλότητα της χλωρίδας που έχει καταγραφεί για τους ορεινούς όγκους της Αττικής.

Πίνακας 7.1.1.9: Βιοποικιλότητα της χλωρίδας των ορεινών όγκων της Αττικής

Περιοχή	Αριθμός taxa	% Ελληνικά Ενδημικά Είδη	Στενοενδημικά είδη
Γεράνεια ⁹	945	6,8	Centaurea cithaeronea
Κιθαιρλωνας ¹⁰	835	8,4	
Πατέρας ¹¹	791	8,5	
Πάρνηθα	~1.100	~10	
Λαυρεωτική	~400	~3	Centaurea lauretica Centaurea attica s. attica

7.1.2 Πληθυσμός

7.1.2.1 Η θέση της Αττικής και ο ρόλος της Αθήνας στον ελληνικό χώρο

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τη σημαντικότερη συνιστώσα σε ό,τι αφορά τη διαμόρφωση του εθνικού αναπτυξιακού περιβάλλοντος. Κατέχει κεντροβαρική θέση στον ελλαδικό χώρο, βρίσκεται επί του βασικού αναπτυξιακού άξονα (σχήματος «S») της χώρας και αποτελεί το ισχυρότερο (αναπτυξιακό) πόλο αυτού του άξονα.

Ειδικότερα, διαθέτει την υψηλότερη παραγωγικότητα εργασίας σε όλους τους τομείς, το υψηλότερο επίπεδο τεχνολογικής εξέλιξης, το 50% του εθνικού δικτύου τεχνικής υποδομής που συνεχώς βελτιώνεται, το μεγαλύτερο όγκο παραγωγής και κατανάλωσης, αλλά και το μεγαλύτερο όγκο υπηρεσιών στους τομείς της εφηρμοσμένης έρευνας και ανάπτυξης (E&A).

Επιπλέον, η Αθήνα - ως πρωτεύουσα - αποτελεί το βασικό κέντρο των διοικητικών υπηρεσιών της χώρας και παροχής προηγμένων υπηρεσιών προς τις επιχειρήσεις, χαρακτηρίζεται από πολλαπλότητα λειτουργιών και δραστηριοτήτων (χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, γραφεία / έδρες επιχειρήσεων, υπηρεσίες εμπορίου, τουρισμού, εκπαίδευσης, πολιτισμού, κ.ο.κ.), είναι ισχυρός διαμετακομιστικός σταθμός εμπορευμάτων και συγκοινωνιακός κόμβος διεθνούς επιρροής και συγκεντρώνει χρήσεις και υποδομές με εμβέλεια όχι μόνο σε εθνικό αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

Παράλληλα, η διεθνώς ευδιάκριτη ιστορική πολιτιστική ταυτότητα της Αθήνας αποτελεί εν δυνάμει το βασικό αναπτυξιακό της πλεονέκτημα. Στο επίπεδο των υποδομών, ο κεντρικός αερολιμένας και το σύστημα των λιμανιών της Αττικής με αιχμή το λιμάνι του Πειραιά, αποτελούν τις κυριότερες πύλες της χώρας φέρνοντάς την σε επικοινωνία με το παγκόσμιο παραγωγικό δίκτυο και τους πολίτες / επισκέπτες.

Ως εκ τούτου η Περιφέρεια Αττικής, διαχρονικά, συμβάλλει σε μεγάλο ποσοστό στη διαμόρφωση του ΑΕΠ της Χώρας, βελτιώνοντας συνεχώς τη σχετική της θέση⁸⁷.

Τα τελευταία, ωστόσο, χρόνια εξαιτίας της παρατεταμένης οικονομικής κρίσης εκτιμάται ότι η συμμετοχή της Αττικής στη διαμόρφωση του εθνικού ΑΕΠ έχει εξασθενήσει. Παράλληλα, η οικονομική κρίση έχει τραυματίσει σοβαρά τόσο την οικονομική ανάπτυξη της Περιφέρειας, όσο και την κοινωνική συνοχή, η οποία επιδεινώθηκε από την συνεχιζόμενη επί 4 χρόνια αύξηση της ανεργίας, τη διατήρηση της μακροχρόνιας ανεργίας σε υψηλά επίπεδα και την ανάδειξη φαινομένων φτώχειας.

Η Περιφέρεια Αττικής τείνει να μετατραπεί πολεοδομικά σε ένα ενιαίο συγκρότημα καθώς, μέχρι την έναρξη της οικονομικής κρίσης, εμφάνιζε έντονη τάση διεύρυνσης και προαστιοποίησης, αλλά και οικιστικής πύκνωσης του «μητροπολιτικού πυρήνα»

⁸⁷ Την τελευταία 20ετία το Περιφερειακό ΑΕΠ - με βάση τα στοιχεία των Εθνικών Λογαριασμών 2011 - συνέβαλε σε ποσοστό 38,0% την περίοδο 1995-2002 στη διαμόρφωση του Εθνικού ΑΕΠ, μέχρι και σε 49,7% τη διετία 2003-2004 λόγω Ολυμπιακών Αγώνων, και σε 43% κατά την περίοδο 2008-2009.

(Πολοδομικό Συγκρότημα Πρωτεύουσας). Παράλληλα, εμφανίζονται τάσεις μεγέθυνσης του δικτύου οικισμών της εξωαστικής ενδοχώρας του Πολοδομικού Συγκροτήματος Πρωτεύουσας (ΠΣΠ), καθώς και έντονη ανάπτυξη των παραλιακών περιοχών, με κινητήρια δύναμη την οικιστική και τουριστική ανάπτυξη και συνδυασμό αυτών για την επίτευξη εξωστρέφειας (τουριστικές κατοικίες), δυνατότητες συνδυασμού τουρισμού-πολιτισμού [mega-events, προσέλκυση Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ)] κ.λ.π..

Η ζώνη επιρροής ωστόσο της Αττικής ξεπερνά τα διοικητικά όρια της Περιφέρειας ασκώντας «αναπτυξιακές επιρροές» σε διαπεριφερειακό και ενίοτε και σε εθνικό επίπεδο. Πιο άμεση βέβαια είναι η επιρροή της στο «ζωτικό» (γεωγραφικό, οικονομικό και διοικητικό) χώρο περιοχών που βρίσκονται σε άμεση γειννίαση με αυτήν, όπου παρατηρούνται ακόμη και καθημερινές μετακινήσεις μεταξύ τόπων κατοικίας και εργασίας καθώς και μια γενικότερη αναπτυξιακή αλληλεξάρτηση από την Αττική. Στο χώρο αυτόν ανήκουν η Κορινθία, η Αρκαδία, η Αργολίδα η Βοιωτία, μέρος της Φθιώτιδας και της Εύβοιας και τα νησιά των Κυκλάδων, που αποτελούν όχι μόνο περιοχές παραθερισμού των Αθηναίων, αλλά και πεδία άσκησης επιχειρηματικών ή άλλων δραστηριοτήτων με έδρα την Αττική.

Πιο συγκεκριμένα, η επιρροή της Αττικής προς τις όμορες Περιφέρειες / περιοχές εδράζονται:

- Στο παραγωγικό επίπεδο, καθώς τόσο η περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας (ΠΕ Βοιωτίας) όσο και η περιφέρεια Πελοποννήσου (ΠΕ Κορινθίας) αποτελούν υποδοχείς για μία σειρά παραγωγικών δραστηριοτήτων (βιομηχανία, χονδρεμπόριο, εμπορικές εκθέσεις) που σχετίζονται με την περιφέρεια Αττικής προσελκύνοντας εργατικό δυναμικό και καταναλωτές δημιουργώντας μεταφορικές ροές.
- Στο επίπεδο των μεταφορικών (οδικών, σιδηροδρομικών) υποδομών που διευκολύνουν τη διασύνδεσή τους με την πρωτεύουσα.
- Στο επίπεδο της δεύτερης κατοικίας (και τη σταδιακή μετατροπή της σε πρώτη κατοικία) και γενικότερα της διάχυσης της οικιστικής ανάπτυξης. Η ένταση των δραστηριοτήτων στις ζώνες άμεσης γειννίασης με τις όμορες περιφέρειες σχετίζεται άμεσα με τους μετασχηματισμούς (δημογραφικούς, οικονομικούς, παραγωγικούς, κοινωνικούς, πολεοδομικούς, συγκοινωνιακούς) στην περιφέρεια Αττικής.

Με άλλα λόγια, η Περιφέρεια Αττικής λειτουργώντας πρακτικά ως «προωθητική δύναμη» και «μητρόπολη-σύνδεσμος», δημιουργεί τις συνθήκες και τις προϋποθέσεις για σημαντικές διαχυτικές επιδράσεις. Έτσι, η «πραγματική» Περιφέρεια της Αθήνας είναι ευρύτερη από την τυπική διοικητική Περιφέρεια Αττικής, αντιμετωπίζεται δε ως «μάκρο-περιφέρεια» και στο πλαίσιο του ευρύτερου χωρικού ευρωπαϊκό-μεσογειακού μετασχηματισμού⁸⁸.

⁸⁸ Μ. Αγγελίδης, «Οι πολιτικές της Ε.Ε. για τη χωρική Ανάπτυξη», Πανεπ. Εκδόσεις ΕΜΠ 2004.

Ο ρόλος της Αττικής και η θέση της Αθήνας στον διεθνή χώρο

Ο διεθνής ρόλος της αφενός της Αττικής ως Περιφέρεια και αφετέρου της Αθήνας ως μητρόπολη και πρωτεύουσα ήταν πάντα και παραμένει άρρηκτα συνδεδεμένος με τη θέση της Ελλάδας στο διεθνές πλαίσιο (ευρωπαϊκό και παγκόσμιο).

Υπό αυτό το πρίσμα, η θέση και ρόλος της Αττικής / Αθήνας στο διεθνή χώρο, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, χαρακτηρίζεται «αντιφατική». Από τη μια πλευρά η Αττική / Αθήνα, λόγω της βαρύνουσας θέσης που κατέχει στο οικονομικό περιβάλλον της χώρας, είναι η περιφέρεια που μπορεί να συμβάλλει περισσότερο από κάθε άλλη περιοχή στην οικονομική της ανάκαμψη (έξοδο από την κρίση), εφόσον αξιοποιηθούν σωστά τα συγκριτικά της πλεονεκτήματα. Από την άλλη, ωστόσο, η κρίση που πλήττει τα τελευταία χρόνια την Ελλάδα επηρεάζει δυσμενώς πρωτίστως την Αττική / Αθήνα, υποβαθμίζοντας συνεχώς τη σχετική θέση και τις αντίστοιχες προοπτικές στο σύστημα στο ευρωπαϊκών και διεθνών μητροπόλεων.

Στις νέες συνθήκες που δημιουργεί η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας και η όξυνση του διεθνούς ανταγωνισμού, τα μητροπολιτικά κέντρα και οι μητροπολιτικές περιφέρειες (όπως είναι η Αθήνα / Αττική) θεωρούνται «μοχλοί» ανάπτυξης και βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας για το σύνολο του εθνικού χώρου. Σε αυτό το πλαίσιο, η Αττική / Αθήνα, που κατέχει παραδοσιακά κυρίαρχη θέση στην οικονομική, διοικητική και χωρική διάρθρωση της χώρας, θα πρέπει να αναλάβει ηγετικό ρόλο προς την κατεύθυνση του εκσυγχρονισμού της οικονομίας, της αναδιάρθρωσης του παραγωγικού συστήματος, της προώθησης της τεχνολογίας και της καινοτομίας, της πράσινης ανάπτυξης/οικονομίας και γενικότερα στη βελτίωση του διεθνούς ρόλου της χώρας.

Στο πρόσφατο παρελθόν μια σειρά μελετών έχουν ασχοληθεί με την κατάταξη των μεγάλων Ευρωπαϊκών πόλεων σε μια ιεραρχική κλίμακα, ανάλογα με το δυναμισμό τους, τα διαρθρωτικά τους χαρακτηριστικά, την ποιότητα των υποδομών και τη διεθνή τους εμβέλεια.

Με βάση τις μελέτες αυτές προκύπτει ένα πρώτο επίπεδο ευρωπαϊκών «παγκοσμιοπόλεων» που περιλαμβάνει το Λονδίνο και το Παρίσι, ένα δεύτερο επίπεδο ευρωπαϊκών πόλεων με ιδιαίτερα έντονο διεθνή προσανατολισμό που περιλαμβάνει συνήθως τη Φρανκφούρτη, τη Randstad και το Μιλάνο και ένα τρίτο επίπεδο στο οποίο περιλαμβάνονται μια σειρά άλλων πόλεων όπως το Μόναχο, οι Βρυξέλλες και η Ρώμη⁸⁹. Οι δύο Ευρωπαϊκές παγκοσμιοπόλεις, το Λονδίνο και το Παρίσι, πρόσφατα διαμόρφωσαν προσεκτικά επεξεργασμένες στρατηγικές για την ενίσχυση της θέσης τους ως παγκοσμιοπόλεις και του κύρους που απορρέει από αυτή. Αντίστοιχες κινήσεις γίνονται και στην Ολλανδία για την προβολή των τριών μεγάλων πόλεων, του Άμστερνταμ του Ρότερνταμ και της Χάγης ως πόλεων με διεθνές κύρος.

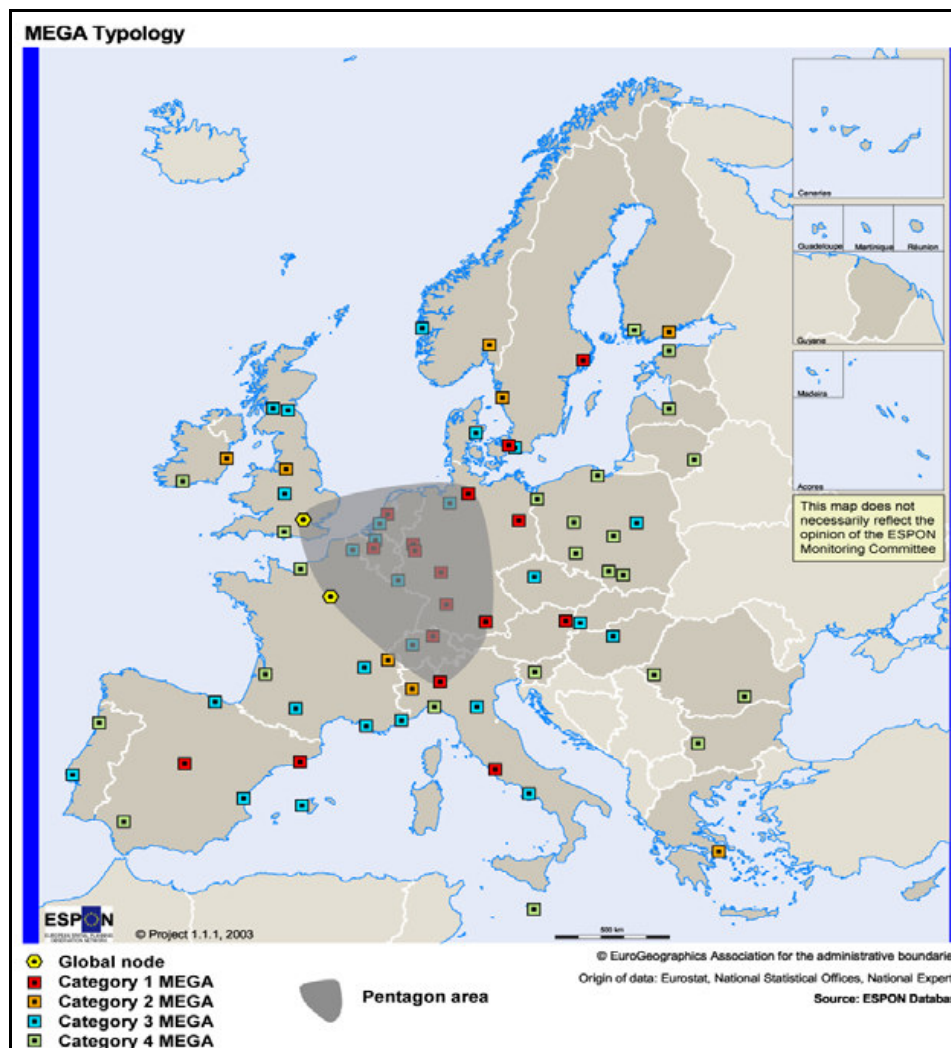
Σε ό,τι αφορά την Αθήνα, μέχρι τώρα, στις περισσότερες διεθνείς αξιολογήσεις πόλεων κατατάσσεται κάτω από το μέσο όρο σε τομείς όπως η ανταγωνιστικότητα, το επενδυτικό περιβάλλον για την προσέλκυση επιχειρήσεων, η ποιότητα ζωής, κ.ο.κ.

⁸⁹ Shachar (1996), *European World Cities στο Lever W. και Baily A. (επιμ.), The Spatial Impact of Economic Changes in Europe, Aldershot: Avebury.*

Παράλληλα, όμως, η Αθήνα κατατάσσεται στις μεγάλες πόλεις της ευρωπαϊκής περιμέτρου. Ειδικότερα, με βάση την τυπολογία που υιοθετείται από το ESPON (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Χωρικού Σχεδιασμού) η Αθήνα κατατάσσεται στην τρίτη κατηγορία των ισχυρών Ευρωπαϊκών Μητροπολιτικών περιοχών Ανάπτυξης (strong mega's⁹⁰). Στην ενότητα αυτή των πόλεων εντάσσονται μαζί με την Αθήνα το Ελσίνκι, το Μάντσεστερ, το Δουβλίνο, το Γκέτεμποργκ, η Γενεύη και το Όσλο. Οι πόλεις αυτές χαρακτηρίζονται από το σχετικά μεγάλο τους μέγεθος, την ανταγωνιστικότητά τους, και το ισχυρό ανθρώπινο κεφάλαιο που διαθέτουν.

Στο σχήμα που ακολουθεί αποτυπώνεται η τυπολογία κατάταξης των Ευρωπαϊκών πόλεων που υιοθετείται από το ESPON.

Σχήμα 7.1.2-1: Τυπολογία κατάταξης Ευρωπαϊκών πόλεων κατά ESPON

⁹⁰ Τα mega's είναι οι ευρωπαϊκές αστικές περιοχές που εν δυνάμει θα μπορούσαν να λειτουργήσουν στο μέλλον ως «αντίβαρο» στον υπερσυγκεντρωτικό πυρήνα της ΕΕ στο πλαίσιο του στόχου της πολυκεντρικότητας. Επίσης, στο σενάριο σύγκλισης για το 2030 του ESPON η Αθήνα εμφανίζεται ως «ισχυρό mega», με δυαμικό ελκτικότητα (www.organismosathinas.gr).

Επιπλέον, στο πλαίσιο της επιδιωκόμενης, από την ευρωπαϊκή πολιτική, ισόρροπης και πολυκεντρικής ανάπτυξης του ευρωπαϊκού χώρου - μέσω της δημιουργίας ευρύτερων διαπεριφερειακών και διακρατικών ζωνών συνεργασίας και δικτύωσης που θα μπορούσαν να μετατραπούν σταδιακά και σε ζώνες οικονομικής ολοκλήρωσης - η Αθήνα / Αττική βρίσκεται στην τομή (περιοχή επικάλυψης) δυο τέτοιων ζωνών: της *περιοχής ανατολικής Μεσογείου* και της *περιοχής Βαλκανικής – Αδριατικής*⁹¹. Οι ευρύτερες αυτές ζώνες έχουν στρατηγική σημασία για την ΕΕ καθώς εκτείνονται κατά μήκος των εξωτερικών συνόρων της και οι χώρες που τις συγκροτούν μπορούν να υποστηρίξουν την αναπτυξιακή τους δυναμική ενισχύοντας και προωθώντας τους εξωτερικούς συνδέσμους της ΕΕ με τις γειτονικές «τρίτες» χώρες.

Τα διευρωπαϊκά δίκτυα προβλέπεται να αναβαθμίσουν την προσβασιμότητα της Αθήνας / Αττικής (οδικώς και σιδηροδρομικώς) με τον πυρήνα της ΕΕ και με τις προαναφερόμενες ζώνες. Ιδιαίτερη βαρύτητα από την ΕΕ δίδεται επίσης και στην αναβάθμιση του συστήματος των συνδυασμένων μεταφορών και του διαμετακομιστικού εμπορίου. Οι συνδέσεις αυτές, εφόσον ολοκληρωθούν, καθιστούν την Αθήνα / Αττική «πόλη – πύλη» της ΕΕ ως προς τις άλλες ηπείρους.

Σύμφωνα, επίσης, με την ταξινόμηση των ευρωπαϊκών μητροπόλεων της Datar (2011)⁹², βάσει ιεραρχικής ταξινόμησης 25 δεικτών, η Αθήνα κατατάσσεται στον «Τύπο 3» - Κύριες Μητροπόλεις - που περιλαμβάνει 20 συνολικά μητροπόλεις (μεταξύ των οποίων το Βερολίνο, η Μαδρίτη, το Μόναχο, το Μιλάνο, το Άμστερνταμ). Οι Μητροπόλεις αυτές διακρίνονται - μεταξύ άλλων - από την ισχυρή τους θέση στους Κόμβους Μεταφορών του ευρωπαϊκού χώρου, από την ύπαρξη υπηρεσιών αιχμής και ειδίκευση στις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, από την εγκατάσταση ξένων επιχειρήσεων, από την ύπαρξη πανεπιστημιακών πόλων και επιστημονικών πάρκων. Αναπτύσσουν επίσης έντονη δραστηριότητα σε τομείς όπως Εκθέσεις, Συνέδρια, Πολιτιστικές – Δημιουργικές Δραστηριότητες και στον Τουρισμό (δραστηριότητες «MICE»).

Οι συγκεκριμένες μητροπολιτικές «επιδόσεις», συνδυάζονται με υπηρεσίες μεταφορών (π.χ. οργάνωση- διοίκηση, έμφαση στις θαλάσσιες μεταφορές- Logistics), την εγκατάσταση παραγωγικών δραστηριοτήτων σε βασικές τεχνολογίες (Key Enabling Technologies), την προώθηση της επιχειρηματικής ανακάλυψης και της εφαρμοσμένης καινοτομίας και την ανάπτυξη δικτύων διάδοσης νέων τεχνολογιών (Technology & Knowledge Transfer Networks), διαμορφώνοντας ένα στρατηγικό πλαίσιο με ομοειδή χαρακτηριστικά σε ευρωπαϊκή και διεθνή κλίμακα.

Το «μίγμα» αυτών των χαρακτηριστικών, σε συνδυασμό με λειτουργίες εξωστρέφειας και στοχευμένες πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις έξυπνης εξειδίκευσης (smart specialization), δημιουργούν τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα των Περιφερειών σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

⁹¹ Η κάθε μια από αυτές εντάσσεται σε μια ευρύτερη ζώνη εξισορρόπησης: η πρώτη στο Ευρωμεσογειακό Τόξο και η δεύτερη στην περιοχή γνωστή ως CADSES, που εκτείνεται από την Αδριατική και το Αιγαίο, μέσω της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, μέχρι τη Βαλτική.

⁹² Μητροπολιτικές Περιφέρειες Αναζήτηση Στρατηγικής για την Αθήνα, Αναπτυξιακό Συνέδριο Περιφέρειας Αττικής 30-04-2013, Αθ. Παπαδασκαλόπουλος.

Στο χώρο της Μεσογείου, η Αθήνα / Αττική διαθέτει θεωρητικά τη δυναμική και τις δυνατότητες για να γίνει η σημαντικότερη Ευρωπαϊκή Μητρόπολη στην περιοχή της Νοτιοανατολικής Μεσογείου. Παρόλα αυτά χρόνο με τον χρόνο διολισθαίνει και η θέση της υποχωρεί στην κατάταξη των Ευρωπαϊκών Πόλεων σε σχέση με την ελκυστικότητα της για να προσελκύσει επενδύσεις σε οικονομικές δραστηριότητες που θεωρούνται καίριας σημασίας για την ανάπτυξη όπως η λειτουργία επιχειρήσεων που παράγουν διεθνώς ανταγωνιστικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, προσέλκυση περιφερειακών γραφείων μεγάλων πολυεθνικών επιχειρήσεων, υψηλή τουριστική κίνηση καθ' όλη την διάρκεια του χρόνου ενώ συνεχώς διολισθαίνει η θέση της στο παγκόσμιο δίκτυο των περιφερειών που δραστηριοποιούνται στην παροχή διεθνώς ανταγωνιστικών υπηρεσιών. Για την αναστροφή αυτής της πορείας καίριας σημασίας είναι η αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρει το γεγονός μέχρι σήμερα δεν έχουν αναδειχθεί στο βαθμό που μπορούν αναπτυξιακά χαρακτηριστικά όπως η πλούσια ιστορική κληρονομιά, το φυσικό περιβάλλον και το κλίμα, που αποτελούν εχέγγυα για την ανάπτυξη του τουρισμού.

7.1.2.2 Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Με βάση τα στοιχεία της απογραφής 2011 της ΕΛ.ΣΤΑΤ., ο πραγματικός (ή de facto) πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής ανέρχεται σε 3.786.616 κατοίκους, εμφανίζοντας οριακή αύξηση στην 10ετία (2001-2011) κατά 0,7%. Είναι εμφανές ότι η Αττική αν και κατέχει χωρικά μόλις το 2,9% της επικράτειας του ελλαδικού χώρου συγκεντρώνει το 34,6% του συνολικού πληθυσμού της χώρας, γεγονός που επιβεβαιώνει τον «μητροπολιτικό» της χαρακτήρα.

Παρατηρώντας τη διαχρονική εξέλιξη του πραγματικού πληθυσμού της Περιφέρειας από το 1961 έως το 2011, όπως αυτή αποτυπώνεται στον παρακάτω πίνακα, είναι προφανές ότι η τελευταία 10ετία συνιστά για την Αττική «σημείο καμπής». Παρά το θετικό πρόσημο της ποσοστιαίας μεταβολής του, η πορεία του πληθυσμού της Περιφέρειας είναι εμφανώς πτωτική για πρώτη φορά στην μεταπολεμική περίοδο. Καταλυτικό ρόλο σε αυτή την εξέλιξη έχει παίξει χωρίς αμφιβολία η παρατεταμένη οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα από το 2010, οι συνέπειες της οποίας - λόγω κλίμακας - είναι πιο έντονες και εμφανείς στην περίπτωση της Αττικής. Άμεσο αποτέλεσμα αυτής της κρίσης ήταν η απότομη ανάσχεση της αθρόας εισροής οικονομικών μεταναστών (κυρίως από τις βαλκανικές χώρες), που επηρέαζε τα προηγούμενα χρόνια τόσο τη σύνθεση του πληθυσμού όσο και τη σύνθεση του διαθέσιμου εργατικού δυναμικού.

Πίνακας 7.1.2-2: Διαχρονική εξέλιξη του πραγματικού (de facto) πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής 1961-2011

ΧΩΡΙΚΗ / ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ						% ΜΕΤΑΒΟΛΗ				
	1961	1971	1981	1991	2001	2011	61-71	71-81	81-91	91-01	01-11
ΧΩΡΑ	8.388.553	8.788.641	9.740.417	10.259.900	10.964.020	10.939.727	4,8%	10,8%	5,3%	6,9%	-0,2%
ΑΤΤΙΚΗ	2.057.974	2.797.836	3.369.443	3.523.407	3.761.810	3.786.616	36,0%	20,4%	4,6%	6,8%	0,7%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφές πληθυσμού 1961-2011), επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Για λόγους πληρότητας, ωστόσο, και δεδομένου ότι οι λοιποί απογραφικοί πίνακες της ΕΛ.ΣΤΑΤ. με στοιχεία του 2011 έχουν πλέον ως βάση αναφοράς τους τον μόνιμο πληθυσμό,

κρίνεται σκόπιμο να παρουσιαστεί και η διαχρονική εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού της Αττικής, με έτος βάσης / αρχικής αναφοράς το 1991 (το έτος δηλ. που άρχισε να καταγράφεται με επίσημο τρόπο στατιστικά η συγκεκριμένη κατηγορία πληθυσμού). Η σχετική εικόνα της Περιφέρειας αποτυπώνεται συνοπτικά στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 7.1.2-2β: Διαχρονική εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής 1991-2011

ΧΩΡΙΚΗ / ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ (%) ΜΕΤΑΒΟΛΗ		
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011	1991-2011
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.223.392	10.934.097	10.815.197	5,79%	-1,10%	5,47%
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	3.594.817	3.894.573	3.827.624	6,48%	-1,75%	6,08%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφές πληθυσμού 1991-2011), επεξεργασία ομάδας μελέτης.

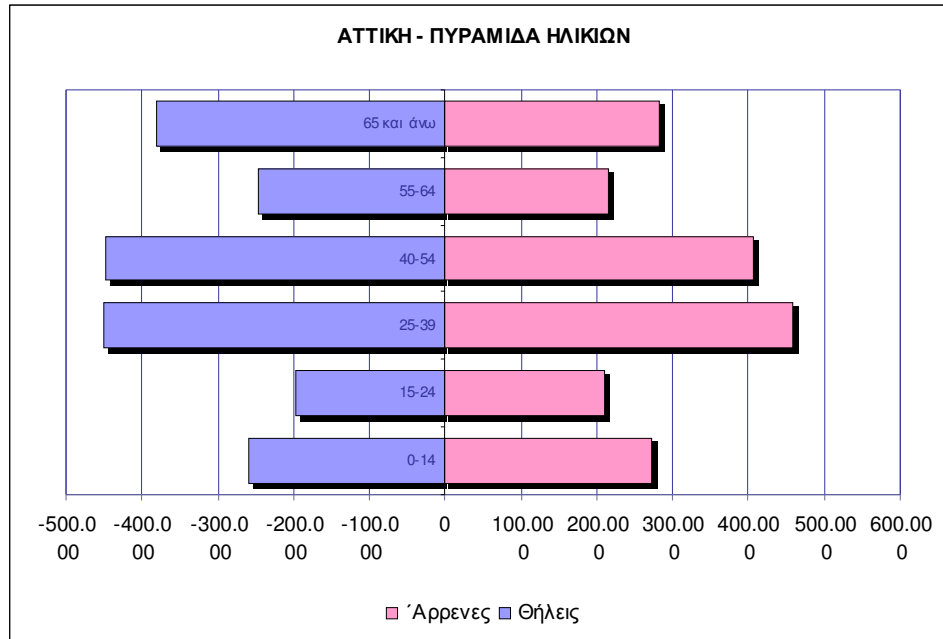
Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, διαφαίνεται ότι η διαχρονική εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού της Αττικής - αν και δεν καλύπτει χρονολογικά το εύρος της προηγούμενης κατηγορίας (πραγματικός πληθυσμός) - αποτυπώνει πιο «αντικειμενικά» την πραγματική πορεία του πληθυσμού της. Πιο συγκεκριμένα, σε επίπεδο μόνιμων κατοίκων ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής κατά την τελευταία 10ετία απομειώθηκε σε ποσοστό -1,75%. Η εικόνα αυτή θεωρείται πιο «αντικειμενική» γιατί συνάδει καλύτερα και με τη γενικότερη πορεία εξέλιξης των παραγωγικών τομέων της Περιφέρειας (που περιγράφονται σε επόμενη ενότητα).

Η δημογραφική σύνθεση του πληθυσμού συνοψίζεται στον παρακάτω πίνακα και αποτυπώνεται παραστατικά αφενός με την πυραμίδα ηλικιών και αφετέρου με το διάγραμμα του δείκτη γήρανσης.

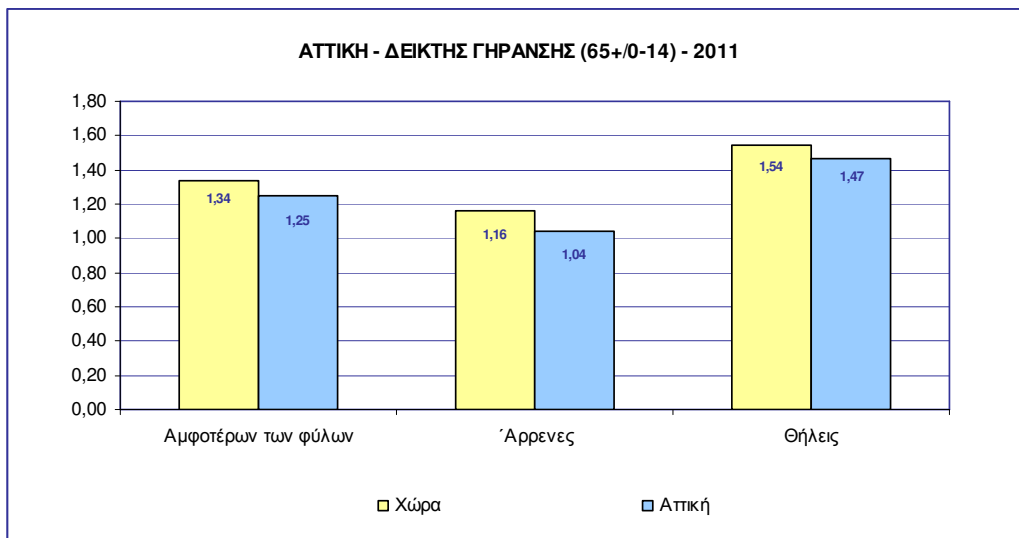
Πίνακας 7.1.2-3: Ανάλυση κατά φύλο και ηλικία του μόνιμου πληθυσμού της Περιφέρειας, 2011

ΟΜΑΔΕΣ ΗΛΙΚΙΩΝ	ΣΥΝΟΛΟ ΕΛΛΑΔΟΣ					ΑΤΤΙΚΗ				
	Αμφοτέρων των φύλων	Άρρενες		Θήλειες		Αμφοτέρων των φύλων	Άρρενες		Θήλειες	
Σύνολο*	10.815.197	5.302.703	49,03%	5.512.494	50,97%	3.827.624	1.845.279	48,21%	1.982.345	51,79%
0-14	1.569.089	802.923	51,17%	766.166	48,83%	532.191	272.184	51,14%	260.007	48,86%
15-24	1.180.288	611.465	51,81%	568.823	48,19%	407.931	209.932	51,46%	197.999	48,54%
25-39	2.358.839	1.199.056	50,83%	1.159.783	49,17%	907.477	458.143	50,49%	449.334	49,51%
40-54	2.312.301	1.136.529	49,15%	1.175.772	50,85%	853.278	406.275	47,61%	447.003	52,39%
55-64	1.286.010	622.992	48,44%	663.018	51,56%	461.447	215.478	46,70%	245.969	53,30%
65 και άνω	2.108.670	929.738	44,09%	1.178.932	55,91%	665.300	283.267	42,58%	382.033	57,42%
ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΤΩΝ 15-64 ΣΤΟ ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΠΛΗΘΥΣΜΟ	7.137.438	3.570.042		3.567.396		2.630.133	1.289.828		1.340.305	
	65,99%	67,32%		64,71%		68,71%	69,90%		67,61%	
ΔΕΙΚΤΗΣ ΓΗΡΑΝΣΗΣ (65+/0-14)	1,34	1,16		1,54		1,25	1,04		1,47	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. απογραφή πληθυσμού 2011, επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. απογραφή πληθυσμού 2011, επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. απογραφή πληθυσμού 2011, επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Η ανάλυση των στοιχείων, κατά φύλο και ηλικιακή ομάδα, της απογραφής του 2011 καταδεικνύει ότι η Περιφέρεια Αττικής συγκλίνει, σε γενικές γραμμές, με την εικόνα της χώρας. Κάτι τέτοιο είναι φυσικά αναμενόμενο καθώς όπως έχει ήδη ειπωθεί η Αττική συγκεντρώνει το ~35% του συνολικού πληθυσμού της απογραφής. Διαφοροποιείται, ωστόσο, από το εθνικό επίπεδο σε σχέση με το δείκτη γήρανσης καθώς ο πληθυσμός της Αττικής σε όλες τις κατηγορίες (αμφοτέρων φύλων, άρρενες, θήλειες) εμφανίζεται πιο «νεανικός» από τη χώρα. Παρόλα αυτά, η υψηλή τιμή αυτού του δείκτη (> του 1) υποδηλώνει στην πραγματικότητα ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της Αττικής ανήκει στις «μεγάλες» ηλικιακές ομάδες,

γεγονός που, εκτός των άλλων μακροοικονομικών επιπτώσεων, υποδεικνύει την αναγκαιότητα σε δομές και υποδομές κοινωνικής πρόνοιας και υγείας.

Η μορφή της πυραμίδας ηλικιών από την άλλη πλευρά, πέρα από την τρέχουσα εικόνα του πληθυσμού της Περιφέρειας, μας βοηθά να προσδιορίσουμε με σχετική ασφάλεια και η «δυναμική» της για τα επόμενα χρόνια. Για την Αττική η σχετική «δυναμική» δεν είναι και η πλέον ευόια, καθώς η βάση της πυραμίδας και ειδικότερα η ηλικιακή ομάδα 0-14 υστερεί σημαντικά έναντι όλων σχεδόν των υπόλοιπων ομάδων (με μόνη εξαίρεση την ηλικιακή ομάδα 15-24) και ιδίως των ηλικιακών ομάδων 40-54 και 55-64 που στα αμέσως επόμενα χρόνια θα αποτελέσουν την «κορυφή» της πυραμίδας (δηλ. τον «γηρασμένο» πληθυσμό).

Η πληθυσμιακή εξέλιξη του μόνιμου πληθυσμού των Περιφερειακών Ενοτήτων (ΠΕ) της Περιφέρειας κατά την 20ετία 1991 – 2011, σύμφωνα με τα στοιχεία των απογραφών της ΕΛ.ΣΤΑΤ, παρουσιάζεται στον Πίνακα 7.1.2.4. Για τη διερεύνηση της εξέλιξης αυτής ελήφθη υπόψη η αναδιοργάνωση των διοικητικών ορίων που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος «Καλλικράτης» και έγινε αναγωγή των στοιχείων του 1991 και του 2001 (Δήμοι και κοινότητες ανά νομαρχιακό διαμέρισμα) στα σημερινά δεδομένα.

Πίνακας 7.1.2-4: Εξέλιξη πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής ανά Περιφερειακή Ενότητα, 1991-2011

ΧΩΡΙΚΗ / ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	ΜΟΝΙΜΟΣ ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ			ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ (%) ΜΕΤΑΒΟΛΗ		
	1991	2001	2011	1991-2001	2001-2011	1991-2011
ΠΕ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	1.197.601	1.179.308	1.029.520	-1,53%	-14,55%	-16,33%
ΠΕ ΒΟΡΕΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	505.489	583.900	591.680	15,51%	1,31%	14,57%
ΠΕ ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	471.456	499.883	489.675	6,03%	-2,08%	3,72%
ΠΕ ΝΟΤΙΟΥ ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	490.519	542.171	529.826	10,53%	-2,33%	7,42%
ΠΕ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	277.207	386.067	502.348	39,27%	23,15%	44,82%
ΠΕ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΤΤΙΚΗΣ	122.365	149.794	160.927	22,42%	6,92%	23,96%
ΠΕ ΠΕΙΡΑΙΑ	467.631	482.356	448.997	3,15%	-7,43%	-4,15%
ΠΕ ΝΗΣΩΝ	62.549	71.094	74.651	13,66%	4,76%	16,21%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφές πληθυσμού 1991-2011), επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Από την ανάλυση των στοιχείων του παραπάνω πίνακα γίνεται φανερό ότι ο μεταβολή του πληθυσμού της Αττικής εμφανίζει την τελευταία 10ετία σημαντικές ενδοπεριφερειακές διαφοροποιήσεις και ανατροπές σε σχέση με το παρελθόν.

Πιο αναλυτικά, τη 10ετία 2001-2011 ο πληθυσμός της Αττικής φαίνεται να εγκαταλείπει τις παραδοσιακά «κεντρικές» αστικές περιοχές (δηλ. τις ΠΕ που συγκροτούσαν τις παλιές Νομαρχίες Αθηνών & Πειραιά) και να «αποκεντρώνεται» πρωτίστως προς το ανατολικό τμήμα της Περιφέρειας και εν συνεχεία προς τα δυτικά και βόρεια καθώς και προς τον νησιωτικό χώρο. Ως αποτέλεσμα, οι ΠΕ Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής, Βόρειου Τομέα Αθηνών και Νήσων είναι οι μόνες που εμφανίζουν θετικό ποσοστό στη μεταβολή του (μόνιμου) πληθυσμού τους.

Παρόλα αυτά, και σε αυτές τις περιοχές, ο ρυθμός με τον οποίο αυξάνεται ο πληθυσμός τους, εάν συγκριθεί με το αντίστοιχο ρυθμό της 10ετίας 1991-2001, είναι αισθητά αποδυναμωμένος, γεγονός που καταδεικνύει ότι η αστική τους μεγέθυνση / διάχυση βρίσκεται πλέον σε φάση «ανάσχεσης / καμπής». Οι ανάγκες, ωστόσο, αυτών των περιοχών σε υποδομές

περιβαλλοντικού, κυρίως, χαρακτήρα εξακολουθούν να υφίστανται δεδομένου ότι η αστική τους γιγάντωση υπήρξε απότομη και ραγδαία (π.χ. στην ΠΕ Ανατολικής Αττικής σε διάστημα 20 ετών ο μόνιμος πληθυσμός αυξήθηκε κατά 44,82%), με αποτέλεσμα έως σήμερα να μην έχουν καλυφθεί επαρκώς.

Σε ό,τι αφορά το νησιωτικό τμήμα της Περιφέρειας, που απαρτίζεται από 8 Καλλικρατικούς Δήμους, την τελευταία 20ετία έχει υποστεί και αυτό σημαντικές αλλαγές καθώς η Σαλαμίνα και η Αίγινα - που βρίσκονται πλησιέστερα στην ηπειρωτική Αττική και με τακτικές ακτοπλοϊκές συνδέσεις - εκτός από τη μεγάλη ανάπτυξη παραθεριστικής κατοικίας, έχουν δεχτεί σχετικά πρόσφατα έντονες πιέσεις προαστικοποίησης (με μετατροπή της παραθεριστικής κατοικίας σε μόνιμη) που συνδυάζεται και με φαινόμενα διάχυσης του οικιστικού ιστού. Το Αγκίστρι και ο Πόρος αποτελούν επίσης περιοχές ανάπτυξης παραθεριστικής κατοικίας και εύκολους τουριστικούς προορισμούς για τους κατοίκους της Αττικής, ενώ η Ύδρα και οι Σπέτσες αποτελούν προορισμούς διακοπών, κυρίως, για υψηλά εισοδηματικά στρώματα τόσο από την εγχώρια όσο και από τη διεθνή αγορά. Οι μεταβολές αυτές όπως είναι φυσικό δημιουργούν αυξημένες ανάγκες σε τεχνικές υποδομές και δίκτυα (ύδρευση, αποχέτευση, χώροι διάθεσης απορριμμάτων και ανακύκλωσης, ευρυζωνικά δίκτυα, κ.ο.κ.).

7.1.3 Ανθρώπινη υγεία – κοινωνική πρόνοια

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας, καθώς και του ιατρικού προσωπικού. Όπως φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί, η Αττική (μετά από τις ενοποιήσεις των νοσοκομείων στις οποίες προέβει το Υπουργείο Υγείας το 2013) συγκεντρώνει το ~31% των νοσοκομειακών μονάδων της χώρας και το ~40% του συνόλου των οργανικών κλινών, που διαθέτουν αυτές οι μονάδες.

Πίνακας 7.1.3-1: Νοσοκομειακές Μονάδες και οργανικές κλίνες (2013)

Νοσοκομειακές Μονάδες	Αττική		Χώρα
	1 ^η ΥΠΕ	18	
2 ^η ΥΠΕ	10		
Σύνολο	28		
Οργανικές Κλίνες	1 ^η	9.828	35.404
	2 ^η	4.298	
	Σύνολο	14.126	
Περιφέρεια / Χώρα (%)	Μονάδες	31,1%	
	Κλίνες	39,9%	

Πηγή: Υπουργείο Υγείας (<http://www.moh.gov.gr>)

Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί ότι τα 2 Ψυχιατρικά Νοσοκομεία της Περιφέρειας Αττικής (Δρομοκαϊτειο & Ψυχιατρικό Νοσοκομείο Αττικής) διαθέτουν 900 κλίνες Μονάδων Ψυχοκοινωνικής Αποκατάστασης (ΜΨΑ), που αντιστοιχούν στο ~39% του συνολικού αριθμού της χώρας.

Επιπλέον, στην Περιφέρεια Αττικής ανά Υγειονομική Περιφέρεια λειτουργούν και οι ακόλουθες δομές υγείας:

1^η ΥΠΕ:

- 1 Ινστιτούτο Έρευνας Νοσημάτων Θώρακος, Υγιεινής & Ασφάλειας της εργασίας
- 9 Κέντρα Υγείας
- 17 Περιφερειακά Ιατρεία
- 16 (εξωνοσοκομειακές) Ψυχιατρικές Δομές

2^η ΥΠΕ:

- 1 Εθνικό Κέντρο Αποκατάστασης Αναπήρων
- 8 Κέντρα Υγείας
- 4 Κέντρα Ψυχικής Υγείας
- 14 Περιφερειακά Ιατρεία, εκ των οποίων το 1 χαρακτηρίζεται ως Ειδικό Περιφερειακό Ιατρείο
- 12 Πολυδύναμα Κέντρα

Οι παραπάνω μονάδες καλύπτουν τις ανάγκες της Περιφέρειας, ενώ η σημασία τους επεκτείνεται σε εθνικό επίπεδο, καθώς καλύπτουν ανάγκες των κατοίκων των όμορων Περιφερειών, αλλά και άλλων περιοχών της επικράτειας.

Ως προς τη χωρική κατανομή των μεγάλων μονάδων παροχής υπηρεσιών υγείας επισημαίνονται σημαντικές ανισότητες. Οι περισσότερες μονάδες βρίσκονται στο λεκανοπέδιο, με μεγάλη συγκέντρωση στις κεντρικές και στις βορειοανατολικές περιοχές, με εξαίρεση το Θριάσιο Γενικό Νοσοκομείο Ελευσίνας. Ειδικά για τη νησιωτική Αττική, η πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας χαρακτηρίζεται από σοβαρά προβλήματα.

Σε ό,τι αφορά τον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, στην Αττική υπάρχουν οι ακόλουθες κατηγορίες υποδομών πρόνοιας τοπικής, μητροπολιτικής και εθνικής εμβέλειας:

- Κέντρα Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ): 132
- Δημόσια και εκκλησιαστικά γηροκομεία: 18
- Βρεφοκομεία: 2
- Βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί
- Μονάδες υποστήριξης ειδικών ομάδων

Υπηρεσίες πρόνοιας παρέχονται επίσης και από μία σειρά ΜΚΟ και οργανώσεις, συνήθως με εξειδίκευση σε συγκεκριμένες ομάδες (παιδιά, τοξικοεξαρτημένοι, γυναίκες, άστεγοι, μετανάστες, μειονοτικές ομάδες, ΑμεΑ κλπ.).

Σε ένα πλαίσιο συρρίκνωσης των κρατικών παροχών για τον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας, οι προνοιακές υποδομές θα πρέπει ασφαλώς να ενισχυθούν και να βελτιώσουν την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών τους. Ως προς τη χωρική κατανομή τους, είναι προφανές ότι μεγαλύτερη επάρκεια παρατηρείται σε περιοχές εντός λεκανοπεδίου, ενώ εκτός λεκανοπεδίου σημειώνονται σοβαρές ελλείψεις.

7.1.4 Ποιότητα Ζωής

7.1.4.1 Εκπαίδευση

Στην Αττική παρατηρούνται ελλείψεις εκπαιδευτικών υποδομών σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, με μεγαλύτερη έμφαση στην πρωτοβάθμια. Η Αττική χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά χαμηλή συγκέντρωση σχολικών μονάδων σε αντίθεση με την υψηλή συγκέντρωση μαθητών.

Στους πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνεται η διαχρονική μεταβολή των σχολικών μονάδων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και του αριθμού των μαθητών και διδασκόντων σε αυτές στην Περιφέρεια Αττικής κατά την τελευταία σχεδόν 10ετία.

Πίνακας 7.1.4-1α: Αριθμός λειτουργούντων σχολικών μονάδων, δημόσια και ιδιωτικά στην α΄-βάθμια (σχολικά έτη 2005 – 2013)

Περιφέρεια	Σχολικά έτη	Νηπιαγωγεία		Δημοτικά		Α΄-βαθμιας εκπαίδευση		
		Δημόσια	Ιδιωτικά	Δημόσια	Ιδιωτικά	Σύνολο	% Δημόσιων	% ΕΓ Μεταβ.
Αττικής	2005- 2006	1.029	60	1.026	108	2.223	92,4%	
	2006- 2007	1.051	58	1.030	107	2.246	92,7%	1,0%
	2007- 2008	1.053	60	1.026	107	2.246	92,6%	0,0%
	2008- 2009	1.058	100	1.020	108	2.286	90,9%	1,8%
	2009- 2010	1.082	175	1.023	113	2.393	88,0%	4,7%
	2010- 2011	1.077	201	1.020	120	2.418	86,7%	1,0%
	2011- 2012	1.087	228	941	117	2.373	85,5%	-0,8%
	2012- 2013	1.081	244	936	115	2.376	84,9%	-0,7%
	2013- 2014	1.080	246	932	114	2.372	84,8%	-1,9%
% Μετ Αττ. 2005 - 13		5,0%	310,0%	-9,2%	5,6%	6,7%	-2,1%	
Σύνολο χώρας	2005- 2006	5.597	118	5.373	380	11.468	95,7%	
	2006- 2007	5.645	118	5.295	373	11.431	95,7%	-0,3%
	2007- 2008	5.661	142	5.221	369	11.393	95,5%	-0,3%
	2008- 2009	5.697	268	5.153	366	11.484	94,5%	0,8%
	2009- 2010	5.700	403	5.098	362	11.563	93,4%	0,7%
	2010- 2011	5.618	449	5.008	369	11.444	92,9%	-1,0%
	2011- 2012	5.447	474	4.420	355	10.696	92,2%	-7,5%
	2012- 2013	5.331	492	4.368	348	10.539	92,0%	-8,9%
	2013- 2014	5.151	494	4.331	334	10.310	92,0%	-9,9%
% Μετ Χώρα 2005 - 13		-8,0%	318,6%	-19,4%	-12,1%	-10,1%	-13,6%	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Στατιστικά θέματα Α΄ βάθμιας & Β΄ βάθμιας εκπαίδευσης (τα στοιχεία αφορούν την έναρξη του κάθε σχολικού έτους)

Πίνακας 7.1.4-1β: Αριθμός μαθητών και διδασκόντων στην α΄-βάθμια εκπαίδευση (σχολικά έτη 2005 – 2013)

Περιφέρεια	Σχολικό Έτος	Νηπιαγωγεία		Δημοτικά		Α΄-βάθμιας εκπ. (% Ετ Μεταβ.)	
		Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες
Αττικής	2005- 2006	40.949	2.662	211.434	16.749		
	2006- 2007	40.686	2.671	213.506	17.145	0,7%	2,1%
	2007- 2008	43.068	2.880	211.671	17.241	0,2%	1,5%
	2008- 2009	45.282	3.151	213.127	18.220	1,4%	6,2%
	2009- 2010	44.568	3.337	212.434	19.047	-0,5%	4,7%
	2010- 2011	48.317	3.345	215.244	20.284	3,5%	17,4%
	2011- 2012	48.254	3.420	216.357	19.890	0,4%	-1,4%
	2012- 2013	47.241	3.369	214.738	20.469	1,9%	6,5%
	2013- 2014	49.201	3.497	214.600	20.642	0,7%	1,3%
% Μετ Αττ. 2005 - 2013		20,2%	31,4%	1,5%	23,2%	4,5%	24,4%
Σύνολο χώρας	2005- 2006	143.401	11.461	639.685	58.376		
	2006- 2007	142.666	11.846	639.083	58.981	-0,2%	1,4%
	2007- 2008	148.529	12.343	634.207	59.003	0,1%	0,7%
	2008- 2009	156.629	13.097	635.804	62.502	1,2%	6,0%
	2009- 2010	157.908	13.488	633.406	64.268	-0,1%	2,9%
	2010- 2011	165.321	13.496	635.780	65.785	2,3%	11,1%
	2011- 2012	164.790	13.411	633.590	63.592	-0,3%	-2,9%
	2012- 2013	162.888	13.301	631.834	64.166	0,4%	-0,4%
	2013- 2014	165.775	12.719	628.502	63.287	-0,1%	-1,9%
% Μετ Χώρα 2005 - 2013		15,6%	11,0%	-1,7%	8,4%	1,4%	8,8%
% Αττικής στη Χώρα (τελευταίο διαθ. Σχολ. Έτ.)		29,7%	27,5%	34,1%	32,6%	33,2%	31,8%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Στατιστικά θέματα Α΄ βάθμιας & Β΄ βάθμιας εκπαίδευσης (τα στοιχεία αφορούν την έναρξη του κάθε σχολικού έτους)

Στον τομέα της επαγγελματικής εκπαίδευσης και κατάρτισης υπάρχει έλλειψη σχολικών συγκροτημάτων για τεχνικά λύκεια και τεχνικές και επαγγελματικές σχολές, ενώ αντίστοιχες ελλείψεις παρατηρούνται στην κτιριακή υποδομή για τις ανάγκες της συνεχιζόμενης εκπαίδευσης.

Στους πίνακες που ακολουθούν αποτυπώνεται η διαχρονική μεταβολή των σχολικών μονάδων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και του αριθμού των μαθητών και διδασκόντων σε αυτές στην Περιφέρεια Αττικής κατά την τελευταία σχεδόν 10ετία.

Πίνακας 7.1.4-2α: Αριθμός λειτουργούντων σχολικών μονάδων, δημόσια και ιδιωτικά στην β΄-βάθμια (σχολικά έτη 2005 – 2013)

Περιφέρεια	Σχολικά έτη	Γυμνάσια		Λύκεια		ΤΕΕ / ΕΠΑΣ / ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ		Β΄-βαθμιας εκπαίδευση		
		Δημόσια	Ιδιωτικά	Δημόσια	Ιδιωτικά	Δημόσια	Ιδιωτικά	Σύνολο	% Δημόσιων	% Ετ Μεταβ.
Αττικής	2005- 2006	461	67	348	65	141	14	1.096	86,7%	
	2006- 2007	468	76	360	61	141	10	1.116	86,8%	1,8%
	2007- 2008	463	64	356	63	142	6	1.094	87,8%	-2,0%
	2008- 2009	467	63	356	61	142	2	1.091	88,5%	-0,3%
	2009- 2010	468	62	355	59	143	0	1.087	88,9%	-0,4%
	2010- 2011	459	60	354	57	140	1	1.071	89,0%	-1,5%
	2011- 2012	446	56	355	53	140	1	1.051	89,5%	-1,9%
	2012- 2013	423	56	327	57	139	1	1.003	88,6%	-4,6%
	2013- 2014	368	47	287	54					
% Μετ Αττ. 2005 - 13		-0,4%	-10,4%	1,7%	-12,3%	-0,7%	-92,9%	-2,3%	0,3%	
Σύνολο χώρας	2005- 2006	1.851	118	1.227	112	606	54	3.968	92,8%	
	2006- 2007	1.833	124	1.304	100	603	40	4.004	93,4%	0,9%
	2007- 2008	1.849	111	1.267	108	604	27	3.966	93,8%	-0,9%
	2008- 2009	1.859	108	1.279	105	612	14	3.977	94,3%	0,3%
	2009- 2010	1.873	107	1.265	103	627	14	3.989	94,4%	0,3%
	2010- 2011	1.864	106	1.270	105	619	14	3.978	94,3%	-0,3%
	2011- 2012	1.754	103	1.264	96	616	12	3.845	94,5%	-3,3%
	2012- 2013	1.725	98	1.242	97	615	10	3.787	94,6%	-1,5%
	2013- 2014	1.656	91	1.209	93					
% Μετ Χώρα 2005 - 13		0,7%	-10,2%	3,5%	-6,3%	2,1%	-74,1%	0,3%	1,9%	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Στατιστικά θέματα Α΄ βάθμιας & Β΄ βάθμιας εκπαίδευσης (τα στοιχεία αφορούν την έναρξη του κάθε σχολικού έτους)

Πίνακας 7.1.4-2β: Αριθμός λειτουργούντων σχολικών μονάδων, δημόσια και ιδιωτικά στην β΄-βάθμια (σχολικά έτη 2005 – 2013)

Περιφέρεια	Σχολικό Έτος	Γυμνάσια		Λύκεια		ΤΕΕ / ΕΠΑΣ / ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ		Β΄-βαθμιας εκπ. (% Ετ Μεταβ.)	
		Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες
Αττικής	2005- 2006	114.833	11.635	84.196	8.669	39.850	4.724		
	2006- 2007	117.217	12.187	82.724	8.566	35.517	4.630	-1,4%	1,4%
	2007- 2008	116.424	12.239	85.634	8.768	33.820	4.382	0,2%	0,0%
	2008- 2009	114.703	13.029	83.899	9.115	33.137	4.446	-1,8%	4,7%
	2009- 2010	112.536	13.003	88.400	9.699	33.116	5.318	1,0%	5,4%
	2010- 2011	110.206	12.658	87.123	9.248	34.197	5.175	-1,8%	6,7%
	2011- 2012	110.629	12.304	88.004	9.064	36.136	4.983	1,3%	-0,9%
	2012- 2013	104.748	11.568	85.301	8.710	36.387	4.882	-3,3%	-10,2%
	2013- 2014	103.597	10.728	85.301	8.124				
% Μετ Αττ. 2005 - 2013		-8,8%	-0,6%	1,3%	0,5%	-8,7%	3,3%	-5,2%	0,5%

Περιφέρεια	Σχολικό Έτος	Γυμνάσια		Λύκεια		ΤΕΕ / ΕΠΑΣ / ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ		Β'-βάθμιας εκπ. (% Ετ Μεταβ.)	
		Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες	Μαθητές	Διδάσκοντες
Σύνολο χώρας	2005- 2006	334.359	37.679	235.528	24.470	124.141	16.066		
	2006- 2007	342.025	39.250	231.098	25.215	110.622	15.785	-1,5%	2,6%
	2007- 2008	342.605	39.376	239.242	25.222	108.729	14.854	1,0%	-1,0%
	2008- 2009	340.580	41.174	240.384	26.548	108.010	15.043	-0,2%	4,2%
	2009- 2010	335.602	41.865	248.927	27.548	110.771	19.042	0,9%	6,9%
	2010- 2011	330.800	40.788	245.947	26.568	114.617	19.338	0,1%	9,1%
	2011- 2012	320.375	39.225	248.923	26.275	122.353	18.340	0,4%	1,3%
	2012- 2013	315.563	36.853	243.453	25.158	124.602	18.225	-1,7%	-9,3%
	2013- 2014	313.227	34.428	243.453	23.132				
% Μετ Χώρα 2005 - 2013		-5,6%	-2,2%	3,4%	2,8%	0,4%	13,4%	-1,5%	2,6%
% Αττικής στη Χώρα (τελευταίο διαθ. Σχολ. Έτ.)		33,2%	31,4%	35,0%	34,6%	29,2%	26,8%	33,1%	31,4%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Στατιστικά θέματα Α' βάθμιας & Β' βάθμιας εκπαίδευσης (τα στοιχεία αφορούν την έναρξη του κάθε σχολικού έτους)

Από τα στοιχεία των παραπάνω πινάκων είναι προφανές ότι οι ανάγκες της Περιφέρειας σε σχολικές μονάδες τόσο της πρωτοβάθμιας όσο και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι σημαντικές και θα πρέπει να αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο της νέας προγραμματικής περιόδου, δεδομένου ότι σε αυτή συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του «μαθητικού» πληθυσμού της χώρας.

Στην τριτοβάθμια εκπαίδευση παρατηρείται μεγάλη συγκέντρωση ΑΕΙ και ΤΕΙ, καθώς και Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων, με αντίστοιχη συγκέντρωση σε φοιτητές και ερευνητές. Οι κτιριακές εγκαταστάσεις των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης χαρακτηρίζονται από σχετική επάρκεια ως προς τους χώρους, αλλά από υστέρηση ως προς την κατάστασή τους και τον εξοπλισμό τους.

7.1.4.2 Αστικό Περιβάλλον

Το αστικό περιβάλλον, γενικά, προσδιορίζεται από μια σειρά παραμέτρων όπως το αστικό πράσινο, οι πολιτιστικές υποδομές, η ποιότητα των μέσων μαζικής μεταφοράς, κ.α.

Σε σχέση τις πολιτιστικές υποδομές και τα μέσα μαζικής μεταφοράς, το κύριο αστικό κέντρο της Περιφέρειας, η Αθήνα, αξιολογήθηκε το 2013 (στο πλαίσιο της έρευνας Urban Audit⁹³ της Eurostat) με βάση την αντίληψη των κατοίκων της πόλης. Από τα αποτελέσματα αυτής της αξιολόγησης προκύπτει ότι αναφορικά με τις πολιτιστικές υποδομές (συναυλιακό χώρο, θέατρα, μουσεία και βιβλιοθήκες) και υπηρεσίες το ~55% των κατοίκων της πρωτεύουσας δηλώνει πολύ ή αρκετά ικανοποιημένο, ενώ σε σχέση με τα μέσα μαζικής μεταφοράς πολύ ή αρκετά ικανοποιημένο δηλώνει ~45% των κατοίκων.

⁹³ Eurostat, Regions: Statistical Yearbook 2013

Σε σχέση με το αστικό πράσινο, μια πρόσφατη ερευνητική δημοσίευση (2012⁹⁴) επισημαίνει ότι οι συνολικά καταγεγραμμένοι ελεύθεροι χώροι πρασίνου αντιστοιχούν σήμερα μόλις στο 2,95% της έκτασης του Πολεοδομικού Συγκροτήματος της Πρωτεύουσας και αποδίδουν περίπου 3,84 τ.μ. ελεύθερων χώρων/κάτοικο, όταν με βάση τα διεθνή σταθερότυπα η επιθυμητή αναλογία είναι 7,5 τ.μ./κάτοικο. Στο σύνολό τους, ωστόσο, οι χώροι αυτοί δεν είναι ταυτόχρονα και χώροι αστικού πρασίνου καθώς στις περισσότερες περιπτώσεις δεν διαθέτουν επαρκή φυτοκάλυψη. Κατά συνέπεια, οι αμιγώς πράσινοι χώροι αποδίδουν περίπου 2,5 τ.μ. αστικού πρασίνου/κάτοικο, με διαφοροποιήσεις ανάλογα με το ποσοστό και το είδος φυτοκάλυψης που απαιτείται για το χαρακτηρισμό του χώρου και με ανομοιόμορφη κατανομή στον αστικό ιστό.

Ειδικότερα, με βάση σχετική έκθεση του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, εκτιμάται ότι στο σύνολο των 44 τ.χλ της έκτασης του Δήμου Αθηναίων οι πράσινοι χώροι καλύπτουν μόλις τα 4 τ.μ., ποσοστό το οποίο δεν ξεπερνά το 10% της έκτασης του δήμου. Στον Πειραιά καταγράφεται ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά πρασίνου/κάτοικο στο Λεκανοπέδιο, μόλις 1,56 τ.μ./κάτοικο.

7.1.4.3 Υπηρεσίες γενικού συμφέροντος

Ως προς τις **τηλεπικοινωνίες**, η Περιφέρειας Αττικής εξυπηρετείται από δίκτυο σταθερής τηλεφωνίας που διαρκώς αναβαθμίζεται. Επιπλέον, έχει πλήρη κάλυψη από δίκτυα κινητής τηλεφωνίας, ευρυζωνικά δίκτυα και ψηφιακή τηλεόραση, με μια σχετική υστέρηση σε μέρος του νησιωτικού χώρου.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων Ελλάδος (ΕΕΤΤ), η κάλυψη ADSL για την περιφέρεια Αττικής είναι σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο αλλά δεν ισχύει το ίδιο και για την κάλυψη σε VDSL δίκτυο που υστερεί σημαντικά. Τέλος, σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό βρίσκεται η κάλυψη τηλεοπτικού δικτύου με πρωτόκολλο internet, Internet Protocol TV (IPTV).

Ως προς τις **υποδομές ενέργειας**, το δίκτυο ηλεκτροδότησης της ΔΕΗ αποτελεί το βασικό δίκτυο εξυπηρέτησης, καλύπτοντας το μεγαλύτερο μέρος των καταναλωτικών αναγκών. Στην Αττική υπάρχουν δύο σταθμοί παραγωγής ενέργειας της ΔΕΗ, ο σταθμός του Αγίου Γεωργίου στο Κερατσίνι και ο σταθμός του Λαυρίου, συνολικής παραγωγής 1.932 MW²². Η συμβολή των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στη συνολική δυναμικότητα των σταθμών ηλεκτροπαραγωγής είναι περιορισμένη, καθώς παράγονται 3,1 MW με χρήση αιολικής ενέργειας, 33,9 MW με βιομάζα και 0,6 MW με υδροδυναμική ενέργεια, ενώ σε χαμηλά ποσοστά είναι και η χρήση ηλιακής ενέργειας²³.

Το **δίκτυο του φυσικού αερίου** επεκτείνεται διαρκώς καλύπτοντας όλο και περισσότερες περιοχές της ηπειρωτικής Αττικής, χωρίς ωστόσο να έχει διεισδύσει σε μεγάλο βαθμό στην οικιακή κατανάλωση.

⁹⁴ Ανακοίνωση στο 3ο Πανελλήνιο Συνέδριο Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης (Βόλος 27 - 30 Σεπτεμβρίου 2012).

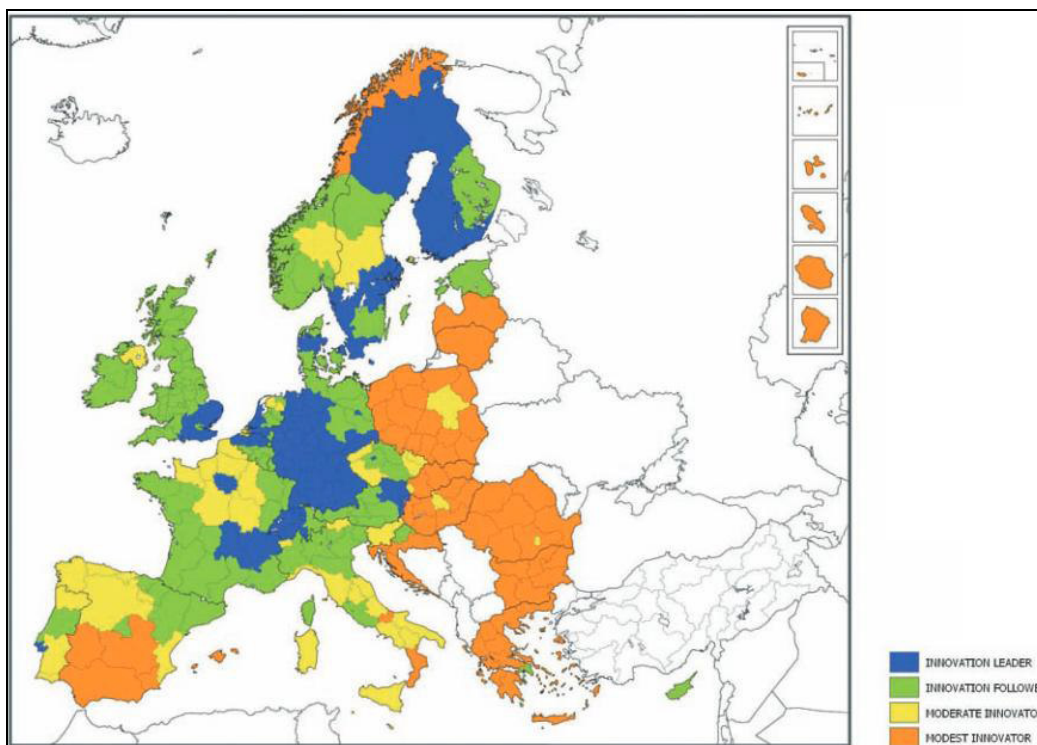
7.1.5 Έρευνα και Ανάπτυξη

7.1.5.1 Καινοτομία - Έρευνα - Τεχνολογία

Καινοτομικές Επιδόσεις

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την σημαντικότερη Περιφέρεια της χώρας στην παραγωγή ερευνητικής δραστηριότητας καθώς χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη σημαντικού αριθμού ερευνητικών και εκπαιδευτικών δομών. Οι καινοτομικές επιδόσεις έχουν ως αποτέλεσμα η Περιφέρεια Αττικής να κατατάσσεται στην ομάδα των ευρωπαϊκών περιφερειών «Innovation Follower» σύμφωνα με το Regional Innovation Scorecard (RIS 2012), ενώ απέχει σημαντικά συγκριτικά με την κατάταξη των υπολοίπων περιφερειών της χώρας.

Σχήμα 7.1.5.1-1: Χάρτης κατάταξης περιφερειών ανάλογα με τις επιδόσεις τους στην καινοτομία

Πηγή: Regional innovation Scoreboard 2012

Στη συνέχεια παρουσιάζονται οι καινοτομικές επιδόσεις της Περιφέρειας σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας και την ΕΕ27, οι οποίες αποτυπώνονται στο παρακάτω σχήμα. Η λογική παρουσίασης των συγκεκριμένων δεικτών αποτελεί μια αναδιατεταγμένη μορφή του μοντέλου μέτρησης της καινοτομίας στην Ε.Ε. από το Regional Innovation Scoreboard.

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον ισχυρότερο εκφραστή της διαμόρφωσης του ανταγωνιστικού περιβάλλοντος της χώρας, από πλευράς επιχειρηματικότητας, υποδομών

μεταφορών, χρηματοοικονομικών και εμπορικών δραστηριοτήτων, παραγωγικής διάρθρωσης, επενδύσεων καινοτομίας και τεχνολογίας. Τόσο τα προβλήματα της Αθήνας που σχετίζονται με το «επιχειρείν» αλλά και με την ποιότητα ζωής, όσο και το γενικότερα προβληματικό επιχειρηματικό περιβάλλον της χώρας, κατατάσσουν την Αθήνα πολύ χαμηλά ως ελκυστικό τόπο άσκησης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων (από την 32η θέση το 2006, στην 34η θέση το 2009 και ήδη πολύ χαμηλότερα σήμερα)⁹⁵.

Σχήμα 7.1.5.1-2: Κατάταξη των ευρωπαϊκών πόλεων με κριτήριο την καταλληλότητα έναρξης επιχειρηματικών δραστηριοτήτων

Location	2011 Rank	2010 Rank	Trend	2011 Score	2010 Score	1990 Rank
London	1	1	◄►	0.84	0.85	1
Paris	2	2	◄►	0.55	0.55	2
Frankfurt	3	3	◄►	0.32	0.36	3
Amsterdam	4	6	▲	0.26	0.25	5
Berlin	5	7	▲	0.26	0.24	15
Barcelona	6	5	▼	0.25	0.27	11
Madrid	7	8	▲	0.25	0.22	17
Brussels	8	4	▼	0.25	0.29	4
Munich	9	9	◄►	0.19	0.22	12
Zurich	10	13	▲	0.14	0.12	7
Geneva	11	14	▲	0.12	0.12	8
Milan	12	11	▼	0.12	0.13	9
Stockholm	13	16	▲	0.12	0.11	19
Dusseldorf	14	10	▼	0.11	0.14	6
Hamburg	15	15	◄►	0.11	0.11	14
Manchester	16	12	▼	0.10	0.12	13
Lisbon	17	17	◄►	0.09	0.10	16
Birmingham	18	18	◄►	0.09	0.09	-
Lyon	19	19	◄►	0.08	0.09	18
Dublin	20	20	◄►	0.07	0.08	-
Warsaw	21	24	▲	0.07	0.06	25
Istanbul	22	26	▲	0.07	0.06	-
Vienna	23	22	▼	0.06	0.06	20
Copenhagen	24	25	▲	0.06	0.06	-
Prague	25	21	▼	0.06	0.07	23
Helsinki	26	31	▲	0.06	0.04	-
Bucharest	27	35	▲	0.06	0.02	-
Leeds	28	23	▼	0.06	0.06	-
Budapest	29	30	▲	0.05	0.04	21
Glasgow	30	29	▼	0.05	0.04	10
Edinburgh	31	27	▼	0.04	0.05	-
Bratislava	32	32	◄►	0.04	0.04	-
Moscow	33	33	◄►	0.04	0.03	24
Oslo	34	34	◄►	0.03	0.03	-
Rome	35	28	▼	0.03	0.04	-
Athens	36	36	◄►	0.03	0.02	22

In 1990 only 25 cities were included in the study.
Base: 501

Τα αποτελέσματα αυτά υπογραμμίζουν διάφορες περιοχές σε πιο αδύναμες αποδοτικά χώρες που είναι πολύ πιο καινοτόμες. Το Βουκουρέστι μια μέτρια καινοτόμος (a moderate innovator)

⁹⁵ European Cities Monitor 2011

περιοχή, είναι πολύ πιο καινοτόμα από οποιαδήποτε άλλη περιφέρεια της Ρουμανίας. Παράλληλα, η Αττική είναι ακόλουθος της καινοτομίας (innovation follower)⁹⁶, ενώ η Ελλάδα είναι μια μέτρια καινοτόμος χώρα.

Υποδομές Έρευνας και Καινοτομίας

Η Αττική είναι μία μεγάλη και περίπλοκη περιοχή που φιλοξενεί ένα μεγάλο αριθμό υποδομών Έρευνας & Τεχνολογικής Ανάπτυξης και Καινοτομίας. Το μεγαλύτερο μέρος των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων και των δαπανών E&A στη χώρα συγκεντρώνεται στην περιοχή της Αττικής. Η συγκέντρωση αυτή είναι αποτέλεσμα της υψηλής πυκνότητας του πληθυσμού, της παρουσίας ενός μεγάλου αριθμού επιχειρήσεων, της ευνοϊκής γεωγραφικής θέσης της Περιφέρειας, των υποδομών μεταφορών και πάνω απ' όλα είναι αποτέλεσμα της εγγύτητας προς την κεντρική κυβέρνηση. Βέβαια, δεν είναι προφανές ότι όλες αυτές οι οργανωτικές μορφές υποστηρίζουν την καινοτομία και την ανάπτυξη της γνώσης στην περιοχή. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι υποδομές αυτές ήταν πολύ μακριά από τις πραγματικές ανάγκες των επιχειρηματιών, και σε ακόμη λιγότερες περιπτώσεις έχουν δημιουργήσει νέες επιχειρηματικές ευκαιρίες.

Δαπάνες για Έρευνα

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την σημαντικότερη Περιφέρεια της χώρας σε δαπάνες για έρευνα και καινοτομία ως ποσοστό του ΑΕΠ, όμως εξακολουθεί να υστερεί σε σχέση με την ΕΕ27. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα διαθέσιμα συγκριτικά στοιχεία, η Περιφέρεια Αττικής δαπανά (κατά προσέγγιση) το 0,72% ή €775,192 εκ. του Περιφερειακού ΑΕΠ, ποσοστό μεγαλύτερο του εθνικού μέσου όρου που ανέρχεται σε 0,67% ή €1,4 δις, όταν ο μέσος κοινοτικός όρος (ΕU27) είναι 2,05% (Eurostat 2011).

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί την μοναδική Περιφέρεια της χώρας όπου η ερευνητική δραστηριότητα ισοκατανέμεται μεταξύ των πανεπιστημίων και του επιχειρηματικού κόσμου, με τους δεύτερους να εμφανίζουν μεγαλύτερη συμμετοχή σε αυτή. Συγκεκριμένα στην Περιφέρεια Αττικής η ερευνητική δραστηριότητα διεξάγεται κατά 29% στα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα και κατά 47% από τις επιχειρήσεις ποσοστό που παρά τη συγκριτική του υπεροχή σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας υπολείπεται του μέσου όρου στην ΕU27 που ξεπερνά το 64%. Η ενίσχυση της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στην έρευνα αποτελεί για όλες τις ελληνικές περιφέρειες βασική πρόκληση στα πλαίσια της νέας προγραμματικής περιόδου, ενώ ενδεικτικό της αδυναμίας σύνδεσης της παραγωγής με την καινοτομία είναι και το παρακάτω διάγραμμα όπου αποτυπώνει την χαμηλή σύνδεση του κ.κ.ΑΕΠ με τον Σύνθετο / Προσαρμοσμένο Περιφερειακό Δείκτη στην περίπτωση των ελληνικών περιφερειών έναντι των αντίστοιχων της ΕΕ ($R2EL < R2EE$).

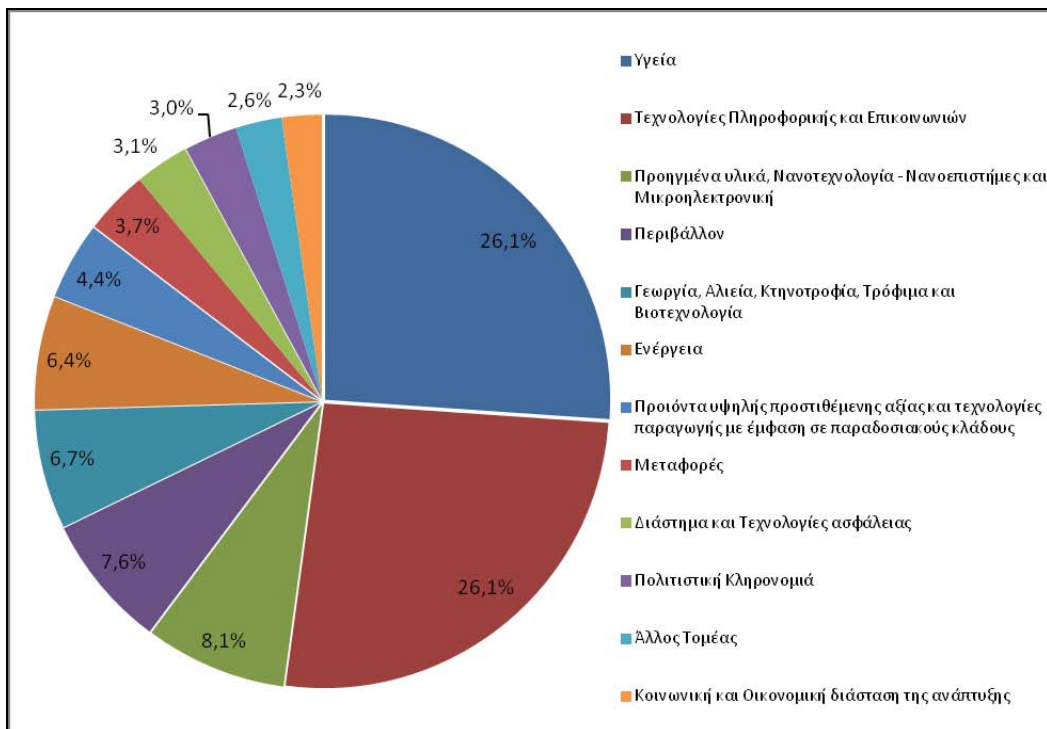
Τέλος, το υπόλοιπο 22% της ερευνητικής δραστηριότητας της Περιφέρειας διεξάγεται με κρατική χρηματοδότηση και ειδικότερα με την έρευνα που πραγματοποιείται από τα Ερευνητικά Κέντρα (ΕΚ) που δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια.

⁹⁶ Regional Innovation Scoreboard 2012

Την περίοδο 2007-2013, η περιφέρεια Αττικής συμμετείχε σε 708 έργα⁹⁷ έρευνας και καινοτομίας (με 1.026 συμμετοχές), συνολικού προϋπολογισμού 198.780.083€ με την ιδιωτική συμμετοχή να ανέρχεται στα 42.604.715€ και τη δημόσια χρηματοδότηση στα 156.175.367€. Εξ αυτών, στις επιχειρήσεις διοχετεύθηκε το 39,2%.

Σύμφωνα με το παρακάτω σχήμα, το 26,1% αφορούσε σε 131 έργα υγείας, το 26,1% σε 181 έργα τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, το 8,1% σε 50 έργα σχετικά με προηγμένα υλικά, νανοτεχνολογία – νανοεπιστήμες και μικροηλεκτρονική, το 7,6% σε 69 έργα για το περιβάλλον, το 6,7% σε 55 έργα συναφή με γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, τρόφιμα και βιοτεχνολογία, το 6,4% σε 54 έργα ενέργειας και το υπόλοιπο 19% σε 168 λοιπά έργα (προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας και τεχνολογίες παραγωγής με έμφαση σε παραδοσιακούς κλάδους, μεταφορές, διάστημα και τεχνολογίες ασφάλειας, πολιτιστική κληρονομιά, κοινωνική και οικονομική διάσταση της ανάπτυξης και άλλοι τομείς).

Σχήμα 7.1.5.1-3: Θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης φορέων από την περιφέρεια Αττικής που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας της ΓΓΕΤ

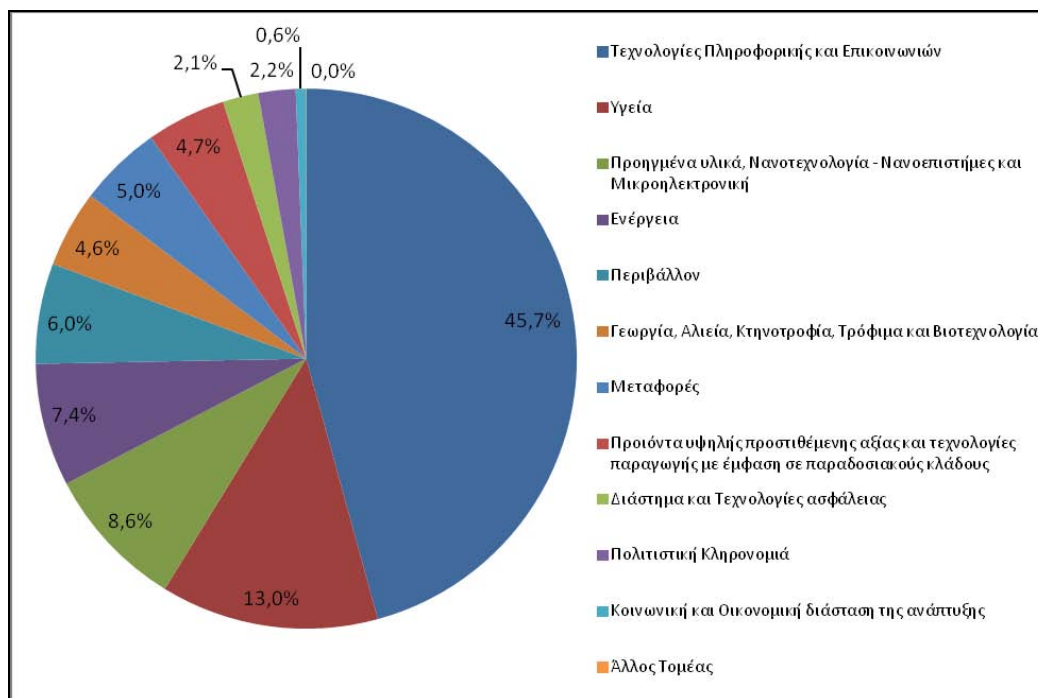

Στο παρακάτω σχήμα απεικονίζεται η θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης των επιχειρήσεων στην περιφέρεια Αττικής, η οποία ανέρχεται στα 61.171.361€. Όπως διακρίνεται, αν και οι τρεις πρώτες θεματικές ενότητες παραμένουν ως έχουν με ίδιο συνολικά ποσοστό, παρατηρείται μια σημαντική αύξηση της χρηματοδότησης των επιχειρήσεων στον

⁹⁷ Αφορά προγράμματα των οποίων φορέας πρόσκλησης είναι η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ).

τομέα των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών της τάξης του 75% και μια ταυτόχρονη μείωση (-50%) στον τομέα της υγείας.

Σχήμα 7.1.5.1-4: Θεματική κατανομή της δημόσιας χρηματοδότησης των επιχειρήσεων από την περιφέρεια Αττικής που συμμετέχουν σε εθνικά προγράμματα έρευνας και καινοτομίας της ΓΓΕΤ

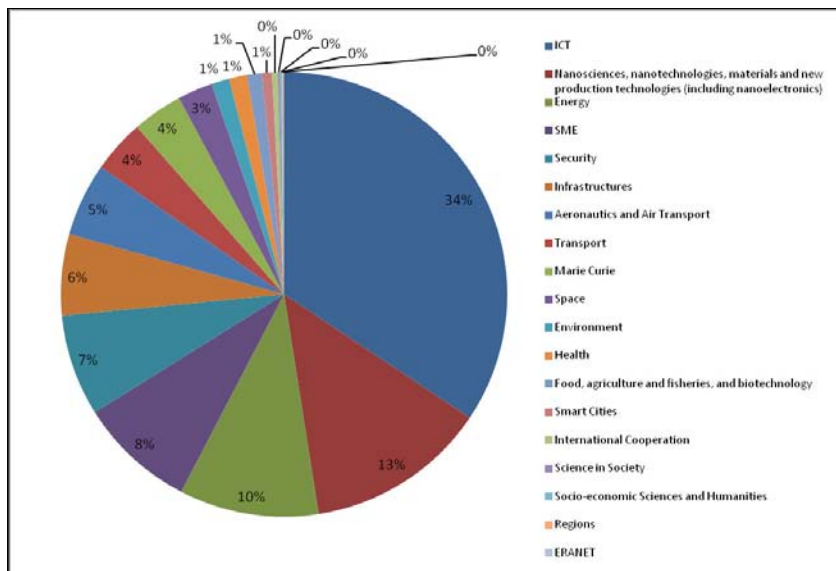

Πηγή: ΟΠΣ – ΓΓΕΤ Εξαγωγή 10/01/2014

Εκτός από τα προαναφερθέντα έργα, η Περιφέρεια Αττικής συμμετείχε ενεργά σε ευρωπαϊκά έργα υπό το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο (ΠΠ), με την συνολική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των συμμετεχόντων οργανισμών με έδρα την Αττική να ανέρχεται σε 537,3 εκ. €, ποσό το οποίο αντιπροσωπεύει το 68% της συνολικής συμμετοχής της χώρας στο 7ο ΠΠ. Στα σχήματα που ακολουθούν παρουσιάζεται η ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των οργανισμών ανά κατηγορία προγράμματος.

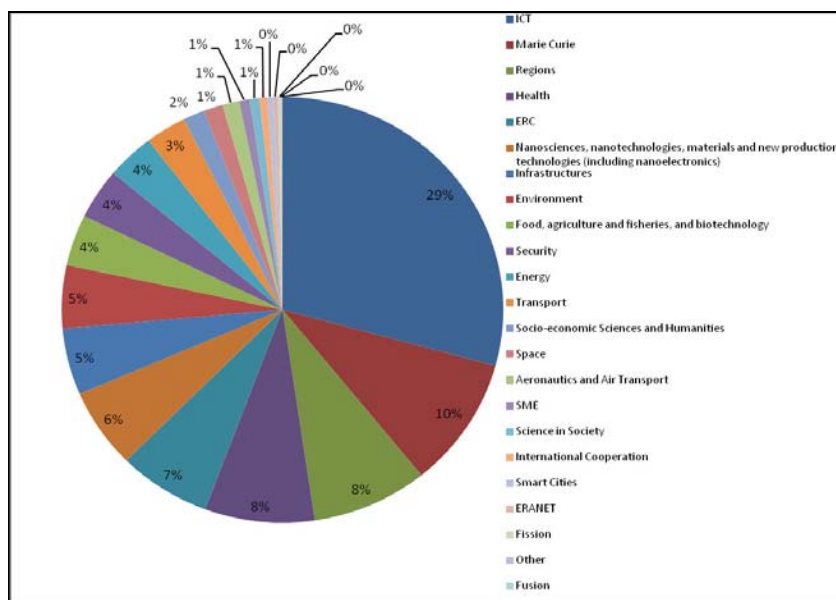
Το ύψος της συνολικής ευρωπαϊκής χρηματοδότησης των επιχειρήσεων της Περιφέρειας Αττικής για τα έργα του 7ου ΠΠ ανέρχεται σε 169,8 εκ. € (31,6%). Όπως φαίνεται στο Σχήμα 25, η μεγαλύτερη συμμετοχή παρουσιάζεται στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών (ΤΠΕ), οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 34% της συνολικής επιχορήγησης των επιχειρήσεων της Αττικής, ενώ ακολουθούν οι νανοεπιστήμες και οι νέες τεχνολογίες, τα υλικά και οι τεχνολογίες παραγωγής με 13% και τα έργα ενέργειας με 10%. Η χρηματοδότηση των επιχειρήσεων στον χώρο της υγείας αγγίζει μόλις το 6% παρουσιάζοντας ανάγλυφα την διαφορά δυναμικού ανάμεσα στον επιχειρηματικό κόσμο του κλάδου και τον ισχυρό επιστημονικό.

Σχήμα 7.1.5.1-5: Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση επιχειρήσεων Περιφέρειας Αττικής υπό το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο

Ανάλογη συμμετοχή συγκεντρώνει ο τομέας των ΤΠΕ και από τους ερευνητικούς και τους λοιπούς φορείς της Περιφέρειας Αττικής, όπως φαίνεται στο Σχήμα 25. Ωστόσο, η κατανομή των υπόλοιπων κατηγοριών παρουσιάζει διαφοροποιήσεις, καθώς τα έργα που εντάσσονται στο πρόγραμμα Marie Curie και αφορούν το ανθρώπινο δυναμικό και τα έργα που αφορούν την ερευνητική και τεχνολογική σύγκλιση και ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών φαίνεται να συγκεντρώνουν περισσότερες συμμετοχές ερευνητικών και λοιπών φορέων. Η συνολική ευρωπαϊκή χρηματοδότηση των φορέων αυτών ανέρχεται σε 367,4 εκ. € (68,4%).

Σχήμα 7.1.5.1-6: Χρηματοδότηση ερευνητικών και λοιπών φορέων Περιφέρειας Αττικής υπό το 7ο Πρόγραμμα Πλαίσιο

Όπως προκύπτει λοιπόν από την προαναφερθείσα ανάλυση της ερευνητικής δραστηριότητας των φορέων της Αττικής τόσο μέσω των εθνικών όσο και μέσω των κοινοτικών προγραμμάτων, ο τομέας των Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών συγκεντρώνει τη υψηλότερη συμμετοχή των φορέων της Περιφέρειας και συνεπώς και τα υψηλότερα ποσοστά χρηματοδότησης (26% και 31% αντίστοιχα). Παρόμοια εικόνα όσον αφορά τα ποσοστά χρηματοδότησης των φορέων μεταξύ εθνικών και κοινοτικών προγραμμάτων για έρευνα και ανάπτυξη παρουσιάζει και ο τομέας των νανοτεχνολογιών-νανοεπιστημών, υλικών και παραγωγής τεχνολογιών με ποσοστό 8% και στις δύο περιπτώσεις. Ο κλάδος της ενέργειας συγκεντρώνει επίσης το 6% της χρηματοδότησης των φορέων της Αττικής τόσο στα εθνικά όσο και στα ευρωπαϊκά προγράμματα. Σχετικά με τον τομέα της υγείας, αν και κατατάσσεται στις πρώτες επιλογές για E&A τόσο στα εθνικά όσο και στα κοινοτικά προγράμματα, στα μεν πρώτα απορροφά το 26% της χρηματοδότησης ενώ στα δεύτερα το 6%. Σχετικά με τον τομέα του περιβάλλοντος παρατηρείται σημαντική συμμετοχή των φορέων της Περιφέρειας τόσο μέσω των κοινοτικών όσο και μέσω των εθνικών προγραμμάτων. Οι υπόλοιποι τομείς συγκεντρώνουν χαμηλότερα ποσοστά εκδήλωσης ενδιαφέροντος και συνεπώς χρηματοδότησης και οι όποιες διαφορές παρουσιάζονται εξηγούνται από το γεγονός ότι πέραν των κοινών θεματικών πεδίων τα εθνικά και τα κοινοτικά προγράμματα περιλαμβάνουν και άλλα μη κοινά πεδία, όπως για παράδειγμα τα προγράμματα που αφορούν την ερευνητική και τεχνολογική σύγκλιση και ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών.

Απασχόληση σε Επιστήμη και Τεχνολογία

Η Περιφέρεια Αττικής καταγράφει ιδιαίτερα υψηλές επιδόσεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο αναφορικά με τους ανθρώπινους πόρους για την Επιστήμη και Τεχνολογία⁹⁸. Ειδικότερα, το ποσοστό των ανθρώπινων πόρων για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST) στην Περιφέρεια (ως ποσοστό επί του εργατικού δυναμικού), ανέρχεται στο 41,8% το 2012, επίδοση η οποία είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τον εθνικό μέσο όρο (33,1%) και η καλύτερη μεταξύ των περιφερειών της χώρας λόγω και της σημαντικής συγκέντρωσης εκπαιδευτικών και ερευνητικών δομών αλλά και επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται σε τομείς της επιστήμης και τεχνολογίας στο μητροπολιτικό κέντρο της Αθήνας. Σημειώνεται ότι το 21,2% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Αττικής χαρακτηρίζεται από άτομα που έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση και απασχολούνται σε σχετικό με την επιστήμη και τεχνολογία τομέα (καλύτερη επίδοση μεταξύ των Περιφερειών της χώρας), ενώ σε εθνικό επίπεδο το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 16,2% (Eurostat, 2012) και στην ΕΕ27 στο 18,5%.

Η Αττική αποτελεί την Περιφέρεια με τον μεγαλύτερο αριθμό ερευνητών και απασχολούμενων σε τομείς έρευνας και καινοτομίας, ενώ ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού και της συνολικής απασχόλησης ξεπερνά τον εθνικό και τον κοινοτικό μέσο όρο.

Ειδικότερα, στην Περιφέρεια δραστηριοποιούνται 28.727 απασχολούμενοι σε τομείς έρευνας και ανάπτυξης, που αντιστοιχούν περίπου στο 1,86% του συνόλου των απασχολούμενων της

⁹⁸ Ως Ανθρώπινοι Πόροι της Περιφέρειας για την Επιστήμη και την Τεχνολογία (HRST), νοούνται τα άτομα που είτε έχουν επιτυχώς ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση είτε απασχολούνται σε τομέα όπου συνήθως απαιτείται εκπαίδευση τέτοιου επιπέδου

Περιφέρειας, ενώ το μισό προσωπικό της Περιφέρειας στην Ε&Α (55,2%) αφορά τα Ιδρύματα Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφέρειας, ενώ το υπόλοιπο προσωπικό στην Ε&Α αφορά κατά 22% τις επιχειρήσεις και κατά 20,9% τα Ερευνητικά Κέντρα. Επίσης, οι απασχολούμενοι στην Έρευνα και Ανάπτυξη ως ποσοστό επί του συνολικού εργατικού δυναμικού ανέρχονται στο 1,54%, επίδοση μεγαλύτερη σε σχέση με τη χώρα (1,41%, Eurostat, 2011) χαμηλότερη όμως σε σχέση με την ΕΕ27 (1,66%: Eurostat 2011).

Αντίστοιχα, σε δράσεις Ε&Α απασχολούνταν το 2011 18.780 ερευνητές, ή αλλιώς το 1,01% του εργατικού δυναμικού της Περιφέρειας Αττικής έναντι του ποσοστού 0,91% που ισχύει για την Ελλάδα και του 1,06% για την ΕΕ των 27 (Eurostat 2011). Σημειώνεται ότι παραπάνω από τους μισούς ερευνητές απασχολήθηκαν στην ανώτατη εκπαίδευση.

Πίνακας 7.1.5.1-1: Συγκριτικοί δείκτες καινοτομικών επιδόσεων της Περιφέρειας Αττικής

	Δείκτης	ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗΣ	Συγκριτική περίοδος αναφοράς
Δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη	Δαπάνη για Ε&Α (% του ΑΕΠ)	2,05	0,67	0,7210	2011
	Συνολική Δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	259.123,386	1.391,156	775,192	2011
	Δαπάνη επιχειρήσεων για Ε&Α (εκ.ευρώ)	163.601.268	485,863	363,328	2011
	Δημόσια Δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	32.304,117	331,727	174,155	2011
	Πανεπιστημιακή δαπάνη για Ε&Α (εκ.ευρώ)	60.894,343	559,528	225,718	2011
Προσωπικό στην Έρευνα και Ανάπτυξη	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (σύνολο)	3.965.186	70.229	28.727	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Επιχειρήσεων	1.767.566	9.984	6.326	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Κρατικών Φορέων	441.364	13.260	6.004	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης Ιδρυμάτων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης	1.718.789	46.348	15.869	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (% εργατικού δυναμικού)	1,66	1,41	1,54	2011
	Προσωπικό Έρευνας και Ανάπτυξης (% συνόλου απασχολουμένων)	1,83	1,72	1,87	2011
	Ερευνητές (σύνολο)	2.533.892	45.239	18.780	2011

	Δείκτης	ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗΣ	Συγκριτική περίοδος αναφοράς
	Ερευνητές σε επιχειρήσεις	930.042	5.858	3.765	2011
	Ερευνητές στο δημόσιο τομέα	251.982	6.094	3.202	2011
	Ερευνητές στην ανώτατη εκπαίδευση	1.325.631	32.842	11.450	2011
	Ερευνητές (% εργατικού δυναμικού)	1,06	0,91	1,01	2011
	Ερευνητές (% συνόλου απασχολουμένων)	1,17	1,11	1,22	2011
Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.)	111.660	1.962	943	2012
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού)	29,6	23,6	30,9	2012
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού)	40,1	33,1	41,8	2012
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (χιλ.) (Core Indic.)	44,306	804	398	2012
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% συνολικού πληθυσμού) - (Core Indic.)	11,7	9,7	13,0	2012
	Ανθρώπινοι πόροι σε τομείς Επιστήμης και Τεχνολογίας (% εργατικού δυναμικού) - (Core Indic.)	18,5	16,2	21,2	2012

7.1.5.2 Ψηφιακή Σύγκλιση

Η Περιφέρεια Αττικής έχει την δυναμική υποδομών και ανθρώπινων πόρων, ώστε να αποτελέσει πρότυπο λειτουργίας της Ψηφιακής Περιφέρειας και εμφανίζει αρκετά ικανοποιητικές επιδόσεις σε ΤΠΕ.

Σύμφωνα με την σχετική έρευνα του «Παρατηρητηρίου για την Ψηφιακή Ελλάδα», με τίτλο «Ταυτότητα Χρηστών Internet στην Ελλάδα» (Μάρτιος 2010), η Αττική βρίσκεται στην 1η θέση σχετικά με το ποσοστό (57,3%) χρήσης Η/Υ και στην 1η θέση σχετικά με το ποσοστό (57%) χρήσης του Διαδικτύου.

Παρά τις σημαντικές επιδόσεις δικτύωσης στην Περιφέρεια Αττικής, όμως, δεν έχει αξιοποιηθεί σε ικανοποιητικό βαθμό η δυνατότητα χρήσης των ηλεκτρονικά διαθέσιμων δημόσιων υπηρεσιών.

Πίνακας 7.1.5.2-1: Επιδόσεις σε ΤΠΕ ανά Περιφέρεια

ΔΕΙΚΤΗΣ	Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Ιόνια Νησιά	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Πελοπόννησος	ΑΤΤΙΚΗ	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη	Συγκριτική περίοδος αναφοράς
Χρήση Η/Υ (%)	39,0	42,4	31,3	29,6	31,4	41,6	39,0	36,2	33,6	57,3	41,7	45,4	44,6	2008
Χρήση διαδικτύου (%)	39,4	41,3	32,8	28,4	32,2	37,0	38,8	36,5	34,6	57,0	41,9	47,2	43,8	2008
Μεταβολή χρήσης του διαδικτύου (% '05-08)	108	84	25	49	64	66	154	128	198	79	238	129	137	2008
Νοικοκυριά με πρόσβαση στο διαδίκτυο (%)	29,7	36,8	21,3	25,3	26,2	35,0	30,7	32,1	30,3	56,0	38,9	44,1	37,5	2008
Χρήση ηλεκτρονικά διαθέσιμων δημόσιων υπηρεσιών (%)	43,5	32,4	31,5	33,3	17,6	52,4	7,1	61,7	29,7	34,9	61,3	19,5	37,7	2011

Πηγή: Παρατηρητήριο Ψηφιακής Ελλάδας

Σύμφωνα με μελέτη του Παρατηρητηρίου για την Διοικητική Μεταρρύθμιση, το ποσοστό των επιχειρήσεων της περιφέρειας Αττικής που κατά το 2011 διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ (λογισμικό, εξοπλισμό, προσωπικό και υπηρεσίες) ήταν 39,8%, καταλαμβάνοντας τη 2η θέση, τη στιγμή που την ίδια χρονιά η περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου κατέγραψε το υψηλότερο ποσοστό σε αυτόν τον τομέα και ήταν της τάξης του 43,5%. Σύμφωνα με στοιχεία της ίδιας μελέτης το ποσοστό επί των συνολικών εξόδων της επιχείρησης που αφορούσε ο προϋπολογισμός για ΤΠΕ το 2011, η Αττική βρίσκεται στην 6η θέση με 14,5%.

Πίνακας 7.1.5.2-2: Επιδόσεις σε ΤΠΕ των επιχειρήσεων ανά Περιφέρεια

ΔΕΙΚΤΗΣ	Ανατολική Μακεδονία - Θράκη	Κεντρική Μακεδονία	Δυτική Μακεδονία	Θεσσαλία	Ήπειρος	Ιόνια Νησιά	Δυτική Ελλάδα	Στερεά Ελλάδα	Πελοπόννησος	ΑΤΤΙΚΗ	Βόρειο Αιγαίο	Νότιο Αιγαίο	Κρήτη
Ποσοστό επιχειρήσεων που κατά το 2011 διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ (%)	30,2	34,2	36,2	36,0	35,1	34,1	36,1	28,6	23,8	39,8	31,6	43,5	38,3

Ποσοστό επί των συνολικών εξόδων της επιχείρησης που αφορούσε ο π/υ για ΤΠΕ το 2011 (%)	9,3	15,2	25,0	17,0	8,1	6,8	13,1	15,9	10,0	14,5	18,4	17,7	16,5
---	-----	------	------	------	-----	-----	------	------	------	-------------	------	------	------

Πηγή: Παρατηρητήριο για την Διοικητική Μεταρρύθμιση

Ανησυχητικά είναι τα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναφορικά με τη διείσδυση του διαδικτύου στην Ελλάδα. Σύμφωνα με τις μετρήσεις για το 2012, η Ελλάδα είχε το πιο χαμηλό ποσοστό χρήσης του διαδικτύου σε σύγκριση με τα υπόλοιπα μέλη της Ε.Ε. και το μέσο όρο της Ευρώπης, που φτάνει το 70%. Αναφορικά με την καθημερινή χρήση, τα ποσοστά για το 2012 φτάνουν στο 41% από 37% το 2011 και πολύ χαμηλότερα από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο, που φτάνει το 59%.

Το πιο απογοητευτικό απ' όλα είναι το γεγονός ότι η Ελλάδα έχει πολύ υψηλό ποσοστό πολιτών, που δεν έχουν χρησιμοποιήσει ποτέ το ίντερνετ. Το ποσοστό αυτό έφτασε στο 42% το 2012 από 45% το 2011 και πολύ υψηλότερα σε σύγκριση με το μέσο όρο της Ευρώπης, που σε αυτή την κατηγορία φτάνει το 22%.

Παρά το γεγονός ότι οι Έλληνες δείχνουν ιδιαίτερη προτίμηση στην κινητή τηλεφωνία και κάνουν εκτενή χρήση των κινητών υπηρεσιών, εν τούτοις η χρήση του διαδικτύου μέσω φορητών συσκευών είναι πολύ χαμηλότερη στην Ελλάδα, σε σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη και το 2012 έφτασε στο 23% σε σύγκριση με 36% που ήταν ο ευρωπαϊκός μέσος όρος. Τα ποσοστά σε αυτήν την κατηγορία, του φορητού ίντερνετ, είναι χαμηλά ακόμη και στις επαγγελματικές κατηγορίες χρηστών. Μόλις το 27% των εταιρειών στην Ελλάδα διαθέτουν φορητές συσκευές με πρόσβαση στο ίντερνετ στα στελέχη τους, σε σύγκριση με 48% στην υπόλοιπη Ευρώπη.

Όσον αφορά τους λόγους χρήσης του διαδικτύου στην Ελλάδα, το 2012 η συλλογή πληροφοριών για αγαθά και υπηρεσίες ήταν πρώτη στη λίστα των προτιμήσεων με 45% σε σύγκριση με 62% στην υπόλοιπη Ευρώπη και ακολουθούσε η ενημέρωση με 43%. Μόλις το 9% των Ελλήνων διαδικτυακών χρηστών πραγματοποιεί on line τραπεζικές υπηρεσίες, ενώ μένει ακόμη πολύς δρόμος για να εμποδίσουν οι Έλληνες τη νοοτροπία του ηλεκτρονικού εμπορίου, παρά την όποια πρόοδο έχει γίνει το τελευταίο διάστημα.

Στον τομέα των ΤΠΕ οφείλεται το 5% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ, αγοραίας αξίας 660 δισεκατομμυρίων ευρώ ετησίως, με πολύ μεγαλύτερη όμως συμβολή στην αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας (20% απευθείας από τον τομέα των ΤΠΕ και κατά 30% από τις επενδύσεις ΤΠΕ). Αυτό οφείλεται στα υψηλά επίπεδα δυναμισμού και καινοτομίας του τομέα, καθώς και στον καταλυτικό του ρόλο στην αλλαγή του τρόπου διεξαγωγής των συναλλαγών σε άλλους τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας. Ταυτόχρονα, ο κοινωνικός αντίκτυπος των ΤΠΕ έχει καταστεί σημαντικός, για παράδειγμα το γεγονός ότι υπάρχουν περισσότεροι από 250.000.000 χρήστες του διαδικτύου καθημερινά στην Ευρώπη και ότι σχεδόν όλοι οι Ευρωπαίοι διαθέτουν κινητά τηλέφωνα, έχει μεταβάλει τον τρόπο ζωής.

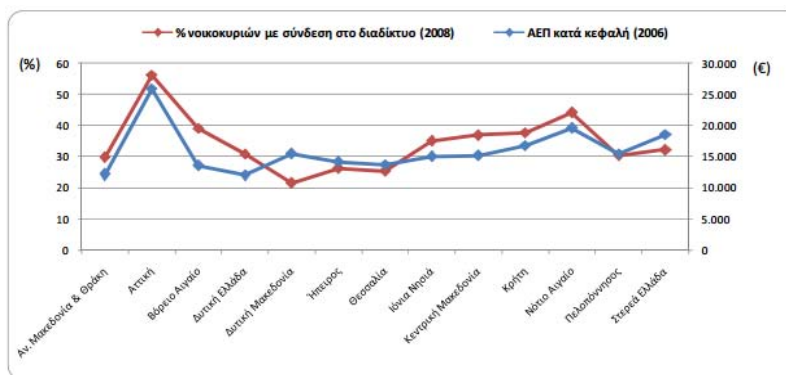
Σύμφωνα με την πιο πρόσφατη ανάλυση των δεδομένων για την Digital Agenda της Ελλάδας, το προφίλ της χώρας για eBusiness σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη, αποτυπώνεται στο παρακάτω σχήμα.

Σχήμα 7.1.5.2-1: Προφίλ Ελλάδας, δείκτες e-επιχειρείν 2012

Πηγή: Digital Agenda for Europe 2012

Σχήμα 7.1.5.2-2: % διασυνδεδεμένων νοικοκυριών vs κατά κεφαλήν ΑΕΠ

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., www.statistics.gr

Από το γράφημα φαίνεται ότι η Περιφέρεια Αττικής βρίσκεται στη δεύτερη θέση όσον αφορά στο ποσοστό των νοικοκυριών που είναι διασυνδεδεμένα, σε σχέση με το ΑΕΠ της Περιφέρειας.

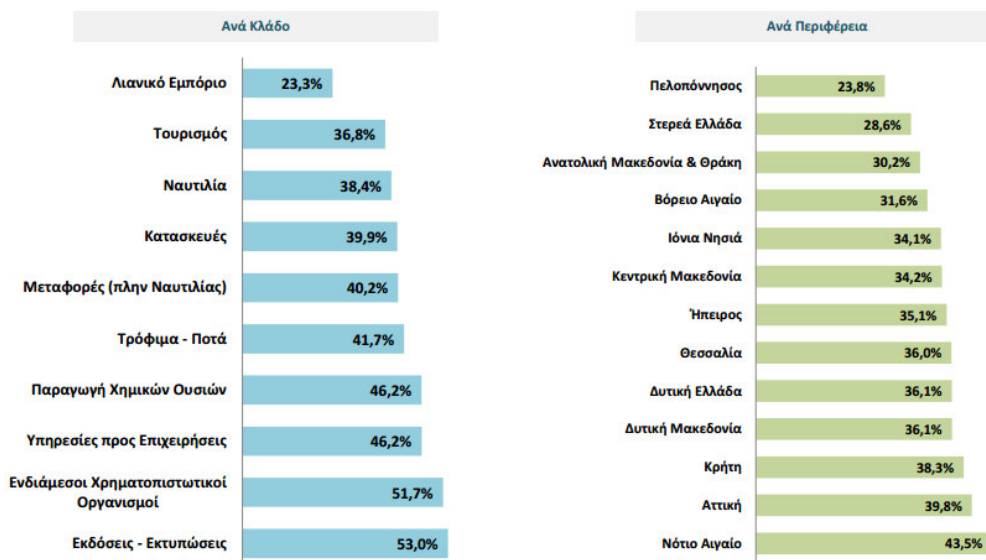
Από την επεξεργασία των στοιχείων σχετικά με την περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης στον τομέα ΤΠΕ (Πίνακας 16), η υψηλότερη συγκέντρωση απασχολούμενων καταγράφεται στην Περιφέρεια Αττικής (62,9%), καταγράφοντας ωστόσο ελαφρά πτώση σε σχέση με το αντίστοιχο ποσοστό πέρυσι (66,21%). Η μείωση του ποσοστού των εργαζομένων στην Αττική φαίνεται πως αντισταθμίστηκε με σχεδόν ανάλογη αύξηση του ποσοστού των εργαζομένων στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας σε 17,38% από 13,36% το 2007. Παρόλα αυτά, η συγκέντρωση των απασχολούμενων του τομέα ΤΠΕ στην Αττική είναι σχεδόν διπλάσια της αντίστοιχης για το σύνολο των κλάδων (38%).

Πίνακας 7.1.5.2-3: Περιφερειακή διάρθρωση της απασχόλησης στον τομέα των ΤΠΕ και το σύνολο των κλάδων για τα έτη 2007-2008

Περιφέρεια	Σύνολο Κλάδων		ΤΠΕ	
	2007	2008	2007	2008
Ανατ. Μακεδονία & Θράκη	5,23%	5,21%	2,64%	2,10%
Κεντρική Μακεδονία	16,84%	16,89%	13,36%	17,38%
Δυτική Μακεδονία	2,35%	2,30%	0,53%	0,55%
Ήπειρος	2,91%	2,99%	1,43%	0,84%
Θεσσαλία	6,58%	6,58%	2,21%	2,09%
Ιόνια Νησιά	1,95%	1,89%	1,20%	0,56%
Δυτική Ελλάδα	6,18%	6,21%	3,08%	3,04%
Στερεά Ελλάδα	4,98%	4,91%	2,05%	3,09%
Αττική	37,16%	37,91%	66,21%	62,90%
Πελοπόννησος	5,60%	5,60%	3,01%	2,66%
Βόρειο Αιγαίο	1,60%	1,60%	1,03%	0,78%
Νότιο Αιγαίο	2,73%	2,47%	0,92%	1,10%
Κρήτη	5,90%	5,45%	2,34%	2,91%

*προσωρινά στοιχεία β' τριμήνου, ** προσωρινά στοιχεία α' τριμήνου
 Πηγή: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού ΕΛ.ΣΤΑΤ. (Επεξεργασία στοιχείων)

Σχήμα 7.1.5.2-3: % επιχειρήσεων που κατά το 2011 διέθεσαν κεφάλαια για ΤΠΕ [λογισμικό (software), εξοπλισμού (hardware), προσωπικό (προσλήψεις ή εκπαίδευση) και υπηρεσίες]

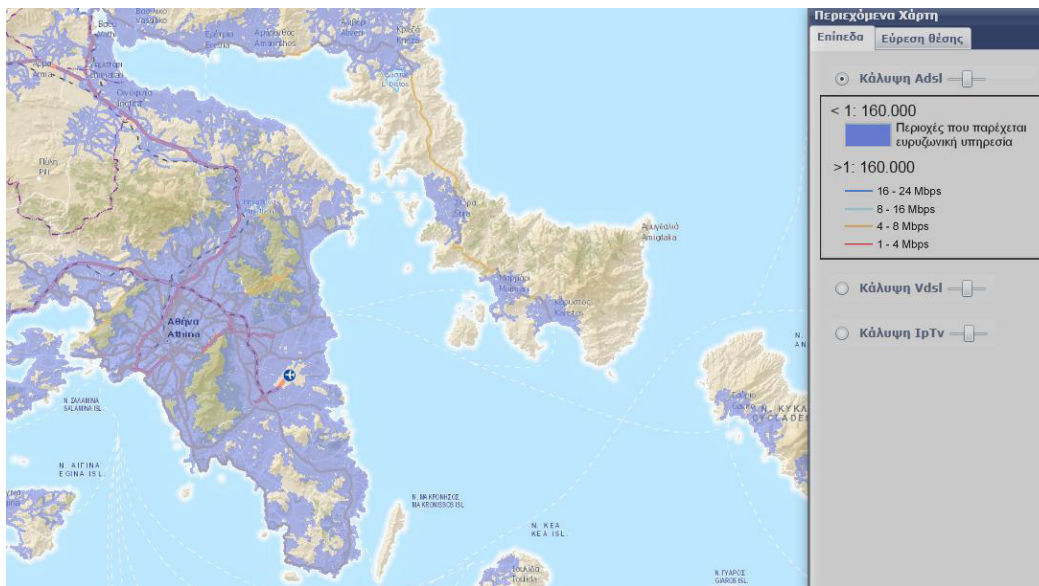
Πηγή: ΚΤΠ Παρατηρητήριο για την Διοικητική Μεταρρύθμιση

Όπως φαίνεται και από το παρακάτω γράφημα, η περιφέρεια Αττικής είναι δεύτερη σε επιχειρήσεις που κατά το 2011 διέθεσαν κεφάλαια για τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών (software, hardware, προσωπικό, υπηρεσίες κλπ.) με ποσοστό 39,8%, που είναι αρκετά ικανοποιητικό σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ελλάδας. Στο ίδιο γράφημα φαίνεται επίσης και το κεφάλαιο που διατέθηκε ανά κλάδο για ΤΠΕ.

Επίσης, σε επενδύσεις που έγιναν σε ΤΠΕ κατά το 2011 ως προς τις συνολικές δαπάνες κάθε επιχείρησης για την περιφέρεια Αττικής είναι σχετικά μικρό το ποσοστό και η περιφέρεια βρίσκεται μόλις στην όγδοη θέση σε σχέση με τις υπόλοιπες περιφέρειες της Ελλάδας, σύμφωνα με το παρακάτω γράφημα. Μόλις το 14,5% επί των συνολικών εξόδων της επιχείρησης αφορούσε στον προϋπολογισμό για ΤΠΕ το 2011 για την περιφέρεια Αττικής.

Σε ό,τι αφορά την κάλυψη σε ευρυζωνικά δίκτυα, σύμφωνα με την Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων Ελλάδος (ΕΕΤΤ), η κάλυψη ADSL για την περιφέρεια Αττικής είναι σε πολύ ικανοποιητικό επίπεδο, όπως φαίνεται και με τον παρακάτω χάρτη:

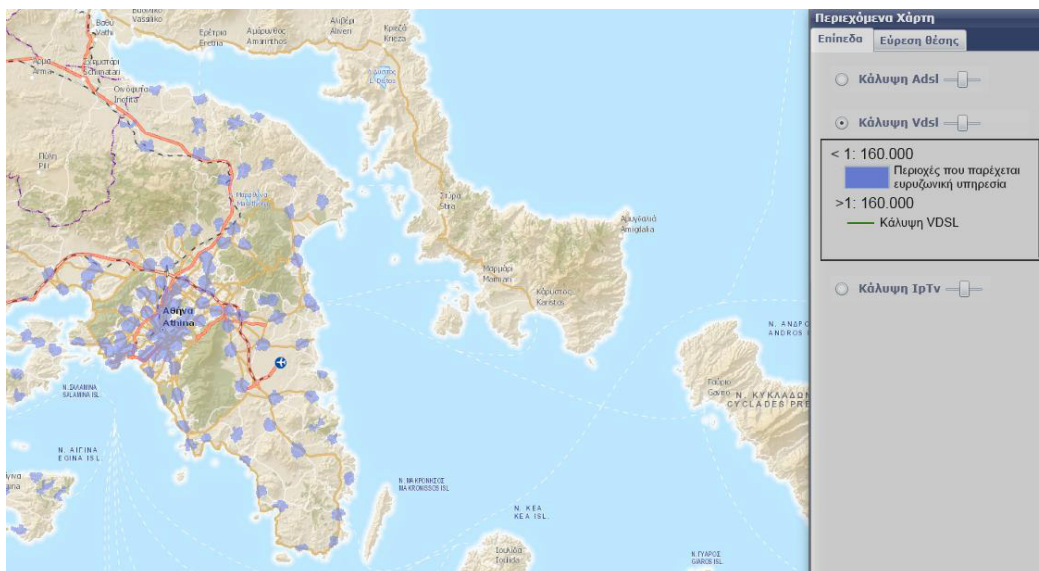
Σχήμα 7.1.5.2-4: Κάλυψη ADSL στη Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων

Το ίδιο όμως δεν ισχύει και για την κάλυψη σε VDSL δίκτυο όπως δείχνει ο παρακάτω χάρτης, όπου φαίνεται ότι δεν υπάρχει σε ικανοποιητικό βαθμό κάλυψη στην περιφέρεια Αττικής.

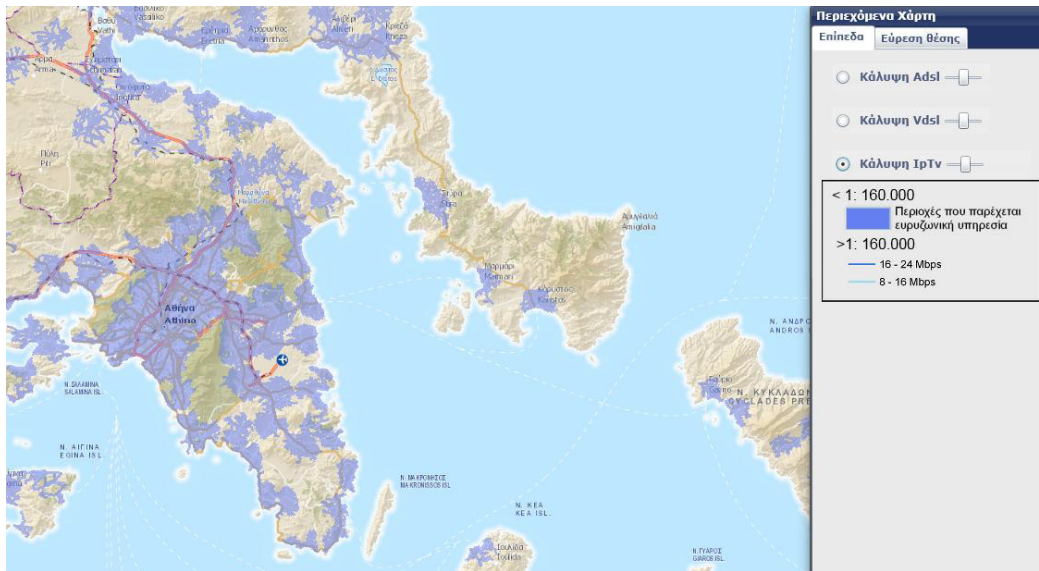
Σχήμα 7.1.5.2-5: Κάλυψη VDSL στη Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων

Τέλος, κάλυψη τηλεοπτικού δικτύου με πρωτόκολλο internet, Internet Protocol TV (IpTv), υπάρχει σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό και φαίνεται στον παρακάτω χάρτη:

Σχήμα 7.1.5.2-6: Κάλυψη ΙpTV στη Περιφέρεια Αττικής

Πηγή: Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών & Ταχυδρομείων

7.1.6 Έδαφος

7.1.6.1 Γεωμορφολογία

Το ηπειρωτικό τμήμα του Νομού Αττικής αναπτύσσεται κατά μήκος δύο βασικών αξόνων με διεύθυνση ΒΒΔ – ΝΝΑ και ΑΒΑ – ΔΝΔ. Ο Νομός έχει ιδιαίτερα αναπτυγμένη ακτογραμμή και βρέχεται στα νότια και στα νοτιοδυτικά από το Σαρωνικό κόλπο, στα ανατολικά από το Νότιο Ευβοϊκό, ενώ στα δυτικά είναι ανοικτός στον κόλπο των Αλκυονίδων στον Κορινθιακό. Ακόμα στο Νομό Αττικής ανήκουν οι νήσοι Σαλαμίνα, Αίγινα, Αγκίστρι, Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες, Κύθηρα, καθώς και η περιοχή Τροιζήνας – Μεθάνων στην Πελοπόννησο.

Οι κύριες μορφολογικές μονάδες του Νομού είναι οι εξής:

- Το λεκανοπέδιο Αττικής, το οποίο οριοθετείται περιμετρικά από τους ορεινούς όγκους της Πάρνηθας (1413m), Πεντέλης (1109m) και Υμηττού (1026m) και των χαμηλότερων ορέων Ποικίλον (453m) και Αιγάλεω (468m). Το λεκανοπέδιο αποστραγγίζεται κατά κύριο λόγο από τον Κηφισό ποταμό, στον οποίο και συμβάλλουν τα μικρότερα ρέματα των επιμέρους περιοχών του λεκανοπεδίου.
- Η πεδιάδα των Μεσογείων που οριοθετείται δυτικά από τον Υμηττό, βόρεια από την Πεντέλη, νότια από τα όρη της Λαυρεωτικής, με σημαντικότερο το Πάνειο όρος (637m), ενώ στα ανατολικά είναι ανοικτή στο Ν. Ευβοϊκό. Η πεδιάδα αποστραγγίζεται κατά κύριο λόγο από τον ποταμό Ερασίνο και άλλα μικρότερα ρέματα.
- Ο κάμπος του Μαραθώνα, ο οποίος περιβάλλεται από την Πεντέλη και τα όρη της ΒΑ Αττικής (τα οποία μπορούν να θεωρηθούν ως η συνέχεια του Πεντελικού όρους προς τα ΒΒΑ), ενώ είναι ανοικτός στα ανατολικά στο Ν. Ευβοϊκό κόλπο.
- Το Θριάσιο πεδίο, το οποίο οριοθετείται βόρεια από την Πάρνηθα, ανατολικά από το Ποικίλο όρος και το Αιγάλεω, δυτικά από το όρος Πατέρας (1132m), ενώ στα νότια είναι ανοικτό στο Σαρωνικό κόλπο. Το υδρογραφικό δίκτυο της λεκάνης απορροής του Θριασίου χαρακτηρίζεται ως αρκετά πυκνό και αποτελείται κυρίως από εποχιακής ροής χειμάρρους. Ο αποδέκτης της απορροής της λεκάνης είναι ο κόλπος της Ελευσίνας. Οι κυριότεροι χειμάρροι – ρέματα είναι το ρέμα Γιαννούλας με λεκάνη απορροής 110km² και ο Σαρανταπόταμος, με λεκάνη απορροής 266Km². Το ρέμα Γιαννούλας πηγάζει από την Πάρνηθα, διασχίζει την περιοχή ανατολικά του Ασπροπύργου και εκβάλλει στον κόλπο της Ελευσίνας, κοντά στα ΕΛΔΑ, ενώ ο Σαρανταπόταμος πηγάζει από τις υπώρειες του Κιθαιρώνα και αφού δεχθεί τα νερά μεγάλου αριθμού χειμάρρων και ρυακιών, κατά τη διέλευση του από την περιοχή της Οινόης και του Θριασίου Πεδίου, εκβάλλει στον κόλπο της Ελευσίνας.
- Ο κάμπος των Μεγάρων ο οποίος οριοθετείται ανατολικά από το Όρος Πατέρας, δυτικά και βόρεια από τα Γεράνεια όρη, ενώ στα νότια είναι ανοικτός στο Σαρωνικό

κόλπο. Ο κάμπος αποστραγγίζεται από μεγάλο αριθμό ρεμάτων – χειμάρρων, τα οποία εκβάλλουν στο Σαρωνικό.

- Τμήμα της λεκάνης του Ασωπού βόρεια της Πάρνηθας.

Στη σημερινή γεωμορφολογική εικόνα του βόρειου τμήματος του Ν. Ατικής έχουν συμβάλλει οι τεκτονικές διεργασίες της τριτογενούς και κύρια της τεταρτογενούς περιόδου. Μέχρις ότου η ευρύτερη περιοχή Ασωπού - Μαλακάσας - Καλάμου - Μαραθώνα αποκτήσει τον σημερινό της μορφογενετικό τύπο, πέρασε από διάφορα στάδια ανανέωσης του ανάγλυφου της τα οποία συνδέονται αφ' ενός μεν με αντίστοιχα προνεογενή και νεότερα τεκτονικά γεγονότα που έπληξαν την περιοχή και αφ' ετέρου με την επακολουθήσασα διαδικασία αποσάθρωσης, διάβρωσης, μεταφοράς και απόθεσης σε κάθε περίπτωση χέρσεισης της περιοχής.

Σύμφωνα με το Μόρφη, 1995, είναι σαφής στην εν λόγω περιοχή η διάκριση των κατωτέρω τριών μεγάλων μορφολογικών ενότητων:

- Την πρώτη ενότητα συνιστά το νοτιοδυτικό τμήμα της ευρύτερης περιοχής, όπου δεσπόζει η ανθρακική σειρά της Πάρνηθας με το νεοπαλαιοζωικό της υπόβαθρο και η οποία χαρακτηρίζεται ως ορεινή, με υψηλότερη κορυφή την Οζα (1413m) Η μορφολογία κατέρχεται απότομα προς τα δυτικά συνεπεία διαρρήξεων που έλαβαν χώρα στους βόρειους πρόποδες του όρους Πάστρα, ενώ ανατολικά και σε μικρή απόσταση από την νοητή γραμμή Αγ. Θωμά, Αυλώνα, Μαλακάσα λόγω του εκεί μεγάλου ρήγματος, διαμορφώνονται υψόμετρα από 70 – 350m. Το σημαντικότερο τμήμα της ενότητας αυτής καλύπτεται από ασβεστολιθικά πετρώματα επί των οποίων έχουν αποτυπωθεί όλες οι χαρακτηριστικές γεωμορφές ασβεστολιθικών περιοχών, ως ποικιλία καρστικών μορφών, ανώμαλες επιφάνειες, απότομες πλαγιές, βαθιές χαράδρες και αραιό υδρογραφικό δίκτυο επεισοδιακής εν γένει απορροής.
- Η δεύτερη, λοφώδης έως ημιορεινή, μορφολογική ενότητα χαρακτηρίζεται από υπολείμματα επιφανειών ισοπέδωσης και έντονης κατακόρυφης διάβρωσης, και καταλαμβάνει τις περιοχές ΒΔ, κεντρικά και ΒΑκά του πεδινού τμήματος Αγ. Θωμά – Μαλακάσας, ως και τις ανατολικότερα επί του μεταμορφωμένου συστήματος διαμορφούμενες περιοχές.
- Την τρίτη μεγάλης έκτασης μορφολογική ενότητα συνιστούν οι σύγχρονες αποθέσεις που διαμορφώνουν το πεδινό τμήμα της λεκάνης απορροής του Ασωπού ποταμού.

Τόσο η τεκτονική τάφος Θηβών, Μαλακάσας, Καλάμου, όσο και ο Ευβοϊκός κόλπος που αποτελεί την προς Βορράν συνέχεια αυτής, καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό το σημερινό μορφογενετικό τύπο της ευρύτερης περιοχής. Η λεκάνη Θηβών – Μαλακάσας, σημαντικό τμήμα της οποίας συμπίπτει με τη λεκάνη απορροής του Ασωπού ποταμού, χωρίζεται βασικά σε δυτικό και ανατολικό τμήμα. Τα δύο τμήματα που αντιστοιχούν στον άνω και μέσο ρου του Ασωπού παρουσιάζουν ομαλή μορφολογία, γενική κλίση προς νότο και επικοινωνούν μεταξύ των με το στένωμα της κοιλάδας του Ασωπού στο ύψος του Αγ. Θωμά. Μεταξύ των δύο τμημάτων παρουσιάζεται σημαντική υψομετρική διαφορά της τάξεως των 200 m, με υπερυψωμένο το δυτικό τμήμα έναντι του ανατολικού. Σε ότι αφορά τον Ευβοϊκό κόλπο αποτελεί ασύμμετρο τεκτονικό βύθισμα, η ασυμμετρία του οποίου απεικονίζεται στο είδος των

αποθέσεων στην μορφολογία των βορείων και νοτίων παρακτίων περιοχών και στην μορφολογία του πυθμένα του.

Σύμφωνα με τη Βαλαδάκη, 2001, η υδρολογική λεκάνη του Ασωπού αναπτύσσεται κυρίως σε νεογενείς – πλειστοκαινικές αποθέσεις σε ποσοστό περίπου 45% και δευτερευόντως σε αλπικούς σχηματισμούς (ποσοστό περίπου 40%). Οι αλλουβιακοί σχηματισμοί καταλαμβάνουν περίπου το 13,5% της έκτασης της ενώ τα προαλπικά και μεταμορφωμένα πετρώματα έχουν πολύ μικρή εξάπλωση. Μορφολογικά, ο κύριος κλάδος του Ασωπού αναπτύσσεται με διεύθυνση από Δύση προς Ανατολή.

Το υδρογραφικό σύστημα του Ασωπού χαρακτηρίζεται από ασυμμετρία. Οι νότιοι κλάδοι που αποστραγγίζουν την Πάρνηθα έχουν μεγαλύτερη ανάπτυξη από τους βόρειους και φτάνουν μέχρι 5ης τάξης κατά Strahler.

Οι βόρειοι κλάδοι με τη μικρότερη ανάπτυξη αποστραγγίζουν μια σειρά μικρών λόφων με εμφανίσεις του αλπικού υποβάθρου νότια της Θήβας και φτάνουν μέχρι 3ης τάξης.

Σύμφωνα με τους Χατούπη, Φουντούλη, 2004, από τη μορφομετρική ανάλυση του αναγλύφου και του υδρογραφικού δικτύου για τις δύο υπολεκάνες 5ης τάξεως του Ασωπού Κουκίστρα και Μπιθοσακούλι, προκύπτει μία σαφής εικόνα νέου υδρογραφικού δικτύου με επιμέρους ανωμαλίες που εστιάζονται κυρίως σε φαινόμενα «πειρατείας», απότομες οριζόντιες και κατακόρυφες κάμψεις κλάδων, καθώς επίσης και ασύμμετρες συμβολές κλάδων διαφορετικής τάξης.

Είναι έντονη η επιρροή του ρηξιγενούς ιστού (διεύθυνσης Α – Δ έως ΔΒΔ – ΑΝΑ) στο υδρογραφικό δίκτυο της περιοχής, η οποία συνοδεύεται από φαινόμενα έντονης κατά βάθος διάβρωσης εγκάρσια στις μεγάλες νεοτεκτονικές ρηξιγενείς ζώνες (Αυλώνα – Μαλακάσας, Μήλεσι – Ωρωπού κλπ).

7.1.6.2 Γεωλογική Δομή

Η γεωλογική δομή της Αττικής χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερη πολυπλοκότητα, γεγονός που οφείλεται στις αλληπάλληλες τεκτονικές επιδράσεις που έχει δεχθεί η περιοχή κατά τη διάρκεια των γεωλογικών χρόνων.

Η ιδιαίτερη αυτή πολυπλοκότητα οδήγησε τους ερευνητές σε αντικρουόμενες απόψεις, τουλάχιστον όσο αφορά τη γεωτεκτονική ένταξη των διαφόρων λιθολογικών ενότητων που απαντούν στο λεκανοπέδιο. Όσα περιγράφονται στη συνέχεια ακολουθούν την πρόταση του ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ 1986, όσο αφορά τη στρωματογραφική της διάρθρωση της Ζώνης Ανατολικής Ελλάδος.

Η γεωλογική δομή της Αττικής χαρακτηρίζεται από την παρουσία της ενότητας Ανατολικής Ελλάδος. Η εν λόγω ενότητα έχει ενιαία στρωματογραφική διάρθρωση μόνο για την περίοδο από το Ανώτερο Κρητιδικό έως το Ηώκαινο (Ανωκρητιδική επίκλυση), ενώ για την περίοδο πριν το Άνω Κρητιδικό περιλαμβάνει πλήθος από διαφορετικές ενότητες οι οποίες τεκτονίστηκαν κατά την παλαιοαλπική ορογένεση (Ανώτερο Ιουρασικό – Κατώτερο Κρητιδικό). Οι ενότητες της Ζώνης Ανατολικής Ελλάδας που απαντούν στην Αττική από την τεκτονικά βαθύτερη προς την τεκτονικά ανώτερη είναι συνοπτικά οι εξής:

- Η Ενότητα Αττικής
- Η Ενότητα της Λαυρεωτικής
- Η Ενότητα της Υποπελαγονικής
- Η Ενότητα Ανατολικής Ελλάδος καθεαυτή (Ανωκρητιδική επίκλυση)

Ενότητα Αττικής

Η Ενότητα Αττικής αποτελεί το σχετικά αυτόχθονο σύστημα του Λεκανοπεδίου, το οποίο εμφανίζεται στα όρη του Υμηττού και της Πεντέλης. Η στρωματογραφική διάρθρωση στην περιοχή του Υμηττού από τα κατώτερα προς τα ανώτερα στρώματα έχει γενικά ως εξής:

- Σχιστόλιθοι της Βάρης
- Δολομίτες Πιρναρής
- Κατώτερο Μάρμαρο
- Σχιστόλιθοι Καισαριανής
- Ανώτερο Μάρμαρο

Στην περιοχή της Πεντέλης, η οποία αποτελεί από μακροτεκτονική άποψη θολοειδή πτυχή, ο πυρήνας της οποίας καταλαμβάνεται από τους βαθύτερους ορίζοντες του Κατώτερου Μαρμάρου, απαντούν οι τρεις ανώτεροι εκ των ως άνω οριζόντων.

Οι ορίζοντες του Κατώτερου Μαρμάρου εμφανίζονται ως συμπαγείς όγκοι, με μεγάλο βαθμό ανακρυσταλλώσεως οφειλόμενο σε δυναμική μεταμόρφωση.

Ο τυπικός Σχιστόλιθος Καισαριανής που απαντά στον Υμηττό συνίσταται από μαρμαρυγιακούς σχιστολίθους, φυλλίτες, αργιλικούς σχιστολίθους και ασβεστιτικούς φυλλίτες. Στις δυτικές κλιτείες του Πεντελικού απαντούν γνεύσιοι και αμφιβολίτες μέσα στο σύστημα των σχιστολίθων, οι οποίοι παλαιότερα είχαν αποδοθεί στη μεταμόρφωση γρανιτικών διεισδύσεων, ενώ αργότερα αποδόθηκαν σε διαφορετικού τύπου και βαθμού μεταμόρφωσης αργιλομαργαϊκών σχηματισμών. Τέλος, ο ορίζοντας του «Ενδιάμεσου Μαρμάρου» που συναντάται στις δυτικές κλιτείες του Υμηττού εντός του σχιστολιθικού συστήματος δεν είναι τόσο σαφής στο Πεντελικό όρος.

Για τους ορίζοντες του Ανώτερου Μαρμάρου έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις για τη στρωματογραφική τους θέση. Έχει διαπιστωθεί ότι σε αρκετές θέσεις στον Υμηττό υπόκειται των σχιστολίθων, ενώ στην Πεντέλη υπέρκειται αυτών, χωρίς όμως να είναι διευκρινισμένο αν πρόκειται για ανάλογους στρωματογραφικούς ορίζοντες. Οι στρωματογραφικές αυτές ανωμαλίες έχουν αποδοθεί κατά καιρούς σε εφιππεύσεις, χωρίς όμως και αυτό να είναι κοινά αποδεκτό.

Συνολικά η ενότητα είναι μεταμορφωμένη και έντονα παραμορφωμένη με αρχικές δομές σε διεύθυνση ΒΑ – ΝΔ και νεότερες σε ΒΔ – ΝΑ.

Στους ανώτερους σχηματισμούς της ενότητας (μάρμαρα και σχιστόλιθοι Καισαριανής) έχουν διακριθεί πέντε λιθοφασικοί ορίζοντες, οι οποίοι από κάτω προς τα πάνω περιγράφονται ως εξής (στοιχεία ερευνών - γεωλογικών χαρτών Ι.Γ.Μ.Ε.):

α) Κατώτερος ορίζοντας μαρμάρου.

Αποτελείται από λευκά - λευκότεφρα καλά στρωμένα μάρμαρα που τοπικά περιέχουν σχιστολιθικές φακοειδής ενστρώσεις. Ο ορίζοντας αυτός επικάθεται με γωνιώδη ασυμφωνία πάνω σε ένα ορίζοντα από μαρμαρυγιακούς σχιστολίθους, με χαλαζία και φακούς μαρμάρων, γνευσίους και σχιστοποιημένους μεταμορφίτες. Ο κατώτερος ορίζοντας αντιστοιχεί μάλλον στο " κατώτερο μάρμαρο" του Lepsius.

β) Κατώτερος ορίζοντας σχιστολίθων.

Ο ορίζοντας αυτός επικάθεται με συμφωνία στον προηγούμενο και αποτελείται από ασβεστομαρμαρυγιακούς σχιστολίθους με παρεμβολές μαρμάρου. Αντιστοιχεί πιθανά στον κατώτερο σχιστόλιθο (σχιστόλιθος Καισαριανής) του Lepsius.

γ) Ενδιάμεσος ορίζοντας μαρμάρου.

Ο ορίζοντας αυτός μπορεί να θεωρηθεί σαν μια ένστρωση μαρμάρου μεταξύ των δύο προηγούμενων οριζόντων. Πρόκειται για λευκότεφρο και τοπικά βαθύτεφρο μάρμαρο, καλά στρωμένο, κατά τόπους δε άστρωτο.

δ) Ανώτερος ορίζοντας σχιστολίθων.

Συνίσταται από χλωριτικούς και ασβεστομαρμαρυγιακούς σχιστολίθους με φακοειδείς ενστρώσεις μαρμάρου μικρού πάχους. Οι σχιστόλιθοι αυτοί συναντώνται κύρια στην βορειοανατολική Αττική και απομονώνουν επιφανειακά τα μάρμαρα του μεταμορφωμένου συστήματος στην περιοχή αυτή.

ε) Ανώτερος ορίζοντας μαρμάρων.

Αποτελείται από λευκά ή λευκότεφρα παχυστρωματώδη βιτουμενιούχα μάρμαρα. Στα κατώτερα στρώματα τους περιλαμβάνονται φακοί ερυθρών κερατολίθων και λευκών χαλαζιτών.

Ενότητα Λαυρεωτικής

Πρόκειται για την αλλόχθονη ενότητα της Λαυρεωτικής, που σύμφωνα με κάποιους ερευνητές (ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ 1986, ΤΑΤΑΡΗΣ & ΣΙΔΕΡΗΣ 1988) περνά σταδιακά στην πολύπλοκη αλλόχθονη ενότητα του λεκανοπεδίου της Αθήνας, η οποία αντιπροσωπεύεται από το σχηματισμό των «Αθηναϊκών Σχιστολίθων».

Πρόκειται για ένα ημιμεταμορφωμένο χαοτικό σύμπλεγμα από διάφορα κλαστικά ιζήματα, που περιέχει πολλούς ολισθολίθους και τεκτονικές σφήνες με μεγάλη ποικιλία λιθολογιών (ασβεστόλιθους, οφιόλιθους κλπ). Η τυπική εμφάνιση της ενότητας στο Λαύριο περιέχει σερικιτικούς – χλωριτικούς σχιστολίθους με παρεμβολές μεταβασαλτών και μεταγάββρων με παραγενέσεις κυανοσχιστολιθικού τύπου.

Ενότητα Υποπελαγονική

Καλύπτει το μεγαλύτερο τμήμα της ενότητας Ανατολικής Ελλάδας και χαρακτηρίζεται από την παρουσία νηριτικών ιζημάτων ασβεστολιθικής πλατφόρμας του Άνω Τριαδικού – Ιουρασικού, που διακόπτεται από σχιστοψαμμιτοκερατολιθικές διαπλάσεις. Η ανώτερη εκ των διαπλάσεων στην οροφή της παίρνει τη μορφή τεκτονικού *mélange*, που υπόκειται του οφιολιθικού καλύμματος.

Στο Ανώτερο Παλαιοζωικό – Κατώτερο Τριαδικό απαντούν κλαστικοί σχηματισμοί με ολισθολίθους ασβεστολίθων.

Αναλυτικά, η στρωματογραφική στήλη του συστήματος αυτού, περιγράφεται στη συνέχεια.

α) Φλύσξης Άνω Κρητιδικής ηλικίας.

Συνίσταται από λεπτόκοκκους έως μεσόκοκκους ψαμμίτες και συμπαγείς αργίλους που περιέχουν στρώματα ασβεστόλιθων. Η απόθεση του φλύσχη αρχίζει μετά το Δάνιο και η παρουσία του έχει διαπιστωθεί από τον Θ. Σπηλιάδη (1960, 1963, 1965) στους νότιους προβούρους της Πάρνηθας, από τον Α. Δούνα (1971), στην περιοχή του φύλλου Ελευσίνας, και από τον Γ. Κατσικάσο (1974) στον ορεινό όγκο Μπελετσίου και στην Μαλακάσα.

β) Ασβεστόλιθοι Άνω Κρητιδικής ηλικίας.

Αποτελούν ένα σύστημα ασβεστόλιθων από το Κενομάνιο μέχρι το Σενώνιο – Δάνιο. Τα ανώτερα στρώματα του συστήματος συνιστούν τη ζώνη μεταβάσεως προς το φλύσχη και αποτελούνται από λεπτοστρωματώδεις κεραμόχρους, πράσινους και πρασινότεφρους ασβεστόλιθους, ψαμμίτες και κλαστικούς ασβεστόλιθους σε εναλλαγές. Κάτω από την σειρά αυτή απαντούν παχυπλακώδεις ανοικτόφαιοι έως τεφροί ασβεστόλιθοι, μεγίστου πάχους 80m (Τουρώνιο;) και κάτω από αυτούς συναντώνται λεπτοπλακώδεις στιφροί, τοπικά μαργαϊκοί ασβεστόλιθοι του Κενομανίου με φυλλώδεις μάργες μεγίστου πάχους 100m.

Τα κατώτερα στρώματα του Κενομανίου περιέχουν μερικές φορές κλαστικά υλικά (κροκαλοπαγή) και αντιστοιχούν στην Κενομάνιο επίκλυση που σε άλλες γειτονικές περιοχές καλύπτει κοιτάσματα βωξίτη και σιδηρονικελίων.

γ) Σχιστοκερατολιθική διάπλαση με οφιολίθους.

Οι σχηματισμοί αυτοί, Άνω Ιουρασικής – Κατώτερης Κρητιδικής ηλικίας καταλαμβάνουν μικρή έκταση και περιλαμβάνουν σχιστολίθους, κερατολίθους ραδιολαρίτες, ψαμμίτες, καμιά φορά δε και πλακώδεις ψαμμιτικούς ασβεστόλιθους. Περιέχουν σώματα βασικών και υπερβασικών πετρωμάτων.

δ) Τριαδικό – Ιουρασικοί Ασβεστόλιθοι και Δολομίτες.

Πρόκειται για λεπτοπλακώδεις μελανότεφρους ασβεστόλιθους με κονδύλους και ενστρώσεις κερατολίθων. Συχνά οι ασβεστόλιθοι αυτοί παρουσιάζονται δολομιτοποιημένοι έως δολομιτικοί και μερικές φορές μεταπίπτουν σε τυπικούς δολομίτες. Στους κατώτερους ορίζοντες γίνονται αρχικά παχυστρωματώδεις έως άστρωτοι για να μεταπέσουν τελικά σε στιφρούς λεπτοπλακώδεις συχνά μαργαϊκούς με ενστρώσεις κερατολίθων και πλευρικές μεταβάσεις σε σχιστολίθους και ψαμμίτες (μετάβαση προς Νεοπαλαιοζωικό). Την κύρια ανάπτυξη τους παρουσιάζουν στην μεταξύ Αυλώνας και Ωρωπού περιοχή, στην περιοχή της Πάρνηθας, Πάστρας, Πατέρα και μεταξύ Ερυθρών - Μεγάρων και Μάνδρας περιοχή.

ε) Νεοπαλαιοζωικά στρώματα

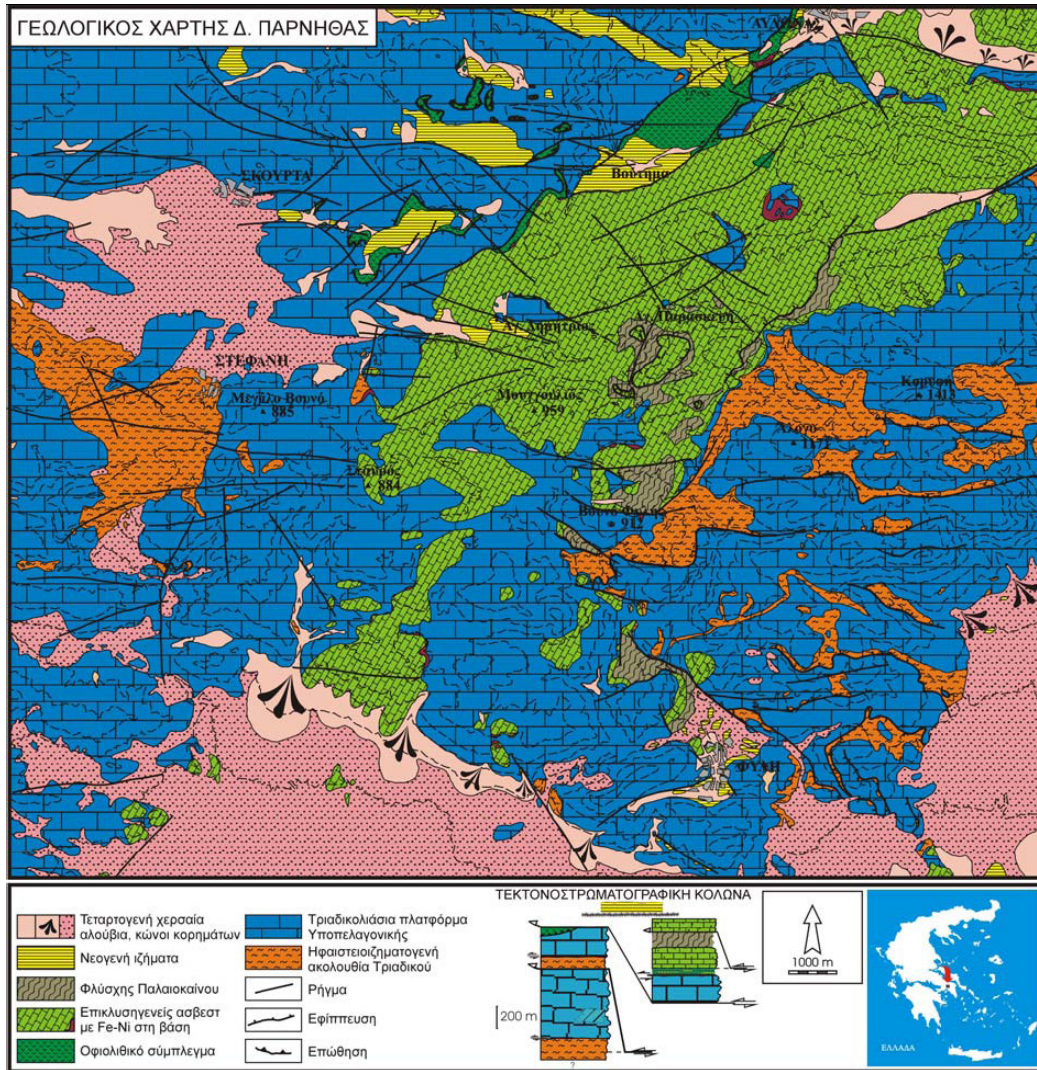
Το σύστημα αυτό αποτελείται από αργιλικούς σχιστολίθους, ψαμμίτες, γραουβάκες και κροκαλοπαγή μεταξύ των οποίων συχνά παρεμβάλλονται βασικά εκρηξιγενή πετρώματα (κερατοφύρες, μελαφύρες, κερατοφυρικοί τόφφοι) με φακοειδείς ενστρώσεις από λεπτοπλακώδεις και καμιά φορά παχυπλακώδεις ασβεστόλιθους, συχνά μαργαϊκούς. Τα Νεοπαλαιοζωικά στρώματα εμφανίζονται συχνά ημιμεταμορφωμένα (χαλαζίτες, φυλλίτες).

Η πιο εκτεταμένη και τυπική εμφάνιση της Υποπελαγονικής ενότητας στην Αττική συναντάται στην περιοχή των ορέων Πάρνηθας και Πατέρα. Οι αλπικοί σχηματισμοί της Πάρνηθας από τους αρχαιότερους προς τους νεότερους είναι οι εξής:

- Ηφαιστειοϊζηματογενές σύμπλεγμα Κατώτερου – Μέσου Τριαδικού. Περιλαμβάνει πηλίτες, ψαμμίτες και κερατοφύρες, καθώς και ολισθολίθους περιμικών ασβεστόλιθων.
- Νηριτικά ανθρακικά Καρνίου – Μέσου Ιουρασικού που υπέρκεινται του συμπλέγματος με όριο τεκτονικής αποκόλλησης. Αποτελούνται από παχυστρωματώδεις ασβεστολίθους, λατυποπαγείς κατά θέσεις.
- Πετρώματα του οφιολιθικού συμπλέγματος με έντονη σερπεντινίωση των υπερβασικών.
- Επικλυσιγενείς ανωκρητιδικό ασβεστόλιθοι της Ανατολικής Ελλάδας, μαργαϊκοί στη βάση, ρουδιστοφόροι στη συνέχεια, με μεταβατικά προς το φλύσχη στην κορυφή.
- Παλαιοκαινικός φλύσχη.

Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζεται ο γεωλογικός χάρτης της δυτικής Πάρνηθας.

Σχήμα 7.1.6.2: Γεωλογικός χάρτης Δ. Πάρνηθας (ΙΓΜΕ – Μαριολάκος et al, 2001)

Ενότητα Ανατολικής Ελλάδος (Ανωκρητιδική επίκλυση)

Η Ενότητα Ανατολικής Ελλάδος καθεαυτή ταυτίζεται με την Ανωκρητιδική επίκλυση, καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, πριν το Άνω Κρητιδικό δεν υπήρχε ενιαίος παλαιογεωγραφικός χώρος, αλλά ένας χώρος που ήταν κατατμημένος σε επιμέρους παλαιογεωγραφικές ενότητες.

Η επίκλυση περιλαμβάνει ένα κροκαλοπαγές βάσης, που υπόκειται μιας ασβεστολιθικής μάζας, η οποία είναι συνήθως νηριτική και τοπικά πελαγική με παρεμβολές τουρβιδιτικών κλαστικών σχηματισμών. Στην οροφή συναντάται ο τυπικός φλύσχης ηλικίας Παλαιοκαίνου – Ηωκαίνου. Σε κάποιες περιπτώσεις παρατηρούνται μεταβατικά στρώματα προς το φλύσχη στην οροφή της ασβεστολιθικής μάζας.

Στρωματογραφία μεταλλικών σχηματισμών

Οι λεκάνες που έχουν σχηματιστεί μεταξύ των αλπικών εμφανίσεων έχουν πληρωθεί με νεότερες αποθέσεις. Η στρωματογραφία των σχηματισμών αυτών από τους νεότερους στους αρχαιότερους δίνεται στη συνέχεια:

Τεταρτογενές

Πρόκειται για χερσαίες και ποταμοχειμάρειες αποθέσεις κυμαινόμενου πάχους, ενίοτε σημαντικού και ποικίλης πετρολογικής συστάσεως και κοκκομετρίας.

Στην πετρολογική σύνθεση των αποθέσεων αυτών είναι σαφής η επικράτηση στοιχείων των γειτονικών αλπικών σειρών, καθώς επίσης και στοιχεία αποσάθρωσης της νεογενούς σειράς.

α. Αλλουβιακές αποθέσεις

Οι αλλουβιακές αποθέσεις καταλαμβάνουν κατά περιοχές μεγάλη σχετικά έκταση. Πρόκειται για σύγχρονες αποθέσεις από αδρομερή υλικά στα κράσπεδα και πλέον λεπτομερή προς το εσωτερικό των διαφόρων λεκανών (κροκάλες, χάλικες, άμμοι, άργιλοι κλπ.). Στην περιοχή Αυλώνος απαντούν σύνθετα ριπίδια σε μεγάλη έκταση (ΜΕΤΤΟΣ. Α 1992). Μικρότερη έκταση καταλαμβάνουν τα πλευρικά κορήματα που περιορίζονται στα κράσπεδα των αλλουβιακών λεκανών, καθώς και οι αναβαθμίδες. Οι κυριότερες αλλουβιακές λεκάνες στον χώρο της Αττικής διαμορφώνονται στις πεδινές περιοχές των Μεσογείων, Μαραθώνα, Θριασίου και Μεγάρων, καθώς και στην ευρεία κοίτη του Ασωπού.

β. Πλειστοκαινικές αποθέσεις

Συνίστανται από χερσαίες αποθέσεις (αμμούχοι άργιλοι και κροκαλοπαγή). Οι σχηματισμοί αυτοί έχουν μεγάλη ανάπτυξη στα κράσπεδα της Πάρνηθας, της Πάστρας, της Μαυρινώρας, του Πατέρα, στην περιοχή Καπανδριτίου και μικρότερη ανάπτυξη στην περιοχή Καλάμου, της Πεντέλης, του Αλεποχωρίου και των Μεγάρων.

Πρόκειται για λατυποκροκαλοπαγή χερσαίας φάσεως, κατά περιοχές αρκετά συνεκτικά, με συγκολλητική ύλη ασβεσταργιλοψαμμιτική, καθώς και για πλειστοκαινικά πλευρικά κορήματα που απαντούν στα βόρεια κράσπεδα της Πάρνηθας και Μαυρινώρας, καταλαμβάνοντας μικρή έκταση με μικρό κατά κανόνα πάχος λόγω της σημαντικής διάβρωσης που έχουν υποστεί. Ειδικότερα στην ευρύτερη περιοχή Μαλακάσας - Μαυροσουβάλας - Μαρκοπούλου τα πλειστοκαινικά κροκαλοπαγή συντίθενται αποκλειστικά από κερατολιθικές, σχιστοψαμμιτικές και ασβεστολιθικές κροκάλες και λατύπες (σειρά Πάρνηθας) ως και από προϊόντα καταστροφής των νεογενών τραβερτινοειδών φαιών ασβεστόλιθων.

Η ευρεία κοίτη του Κηφισού δομείται από τους λιμνοχερσαίους σχηματισμούς του Κηφισού, που αποτελούνται από λεπτομερείς αποθέσεις πηλών, αργίλων και αργιλοαμμούχων υλικών, με, κατά θέσεις, διάσπαρτες κροκάλες και παρεμβολές ψηφιδοπαγών και κροκαλοπαγών.

Νεογενές

Αποτελούνται από μάργες, αργίλους, ψαμμίτες, κροκαλοπαγή και μαργαϊκούς ασβεστόλιθους σε εναλλαγές.

Οι ασβεστόλιθοι τραβερτινοειδούς μορφής κατά το μεγαλύτερο μέρος αποκτούν σημαντικό πάχος στους ανώτερους στρωματογραφικούς ορίζοντες της σειράς.

Οι σχηματισμοί του νεογενούς έχουν μεγάλη εξάπλωση στις περιοχές Μεγάρων, Αλεποχωρίου, Καπανδριτίου, πεδιάδας Μεσογαίας, Κηφισιάς και βορείων κρασπέδων Πάρνηθας και καλύπτουν μαζί με τους διλουβιακούς σχηματισμούς την επαφή των μεταμορφωμένων συστημάτων με αποτέλεσμα να μην ορατή η τεκτονική σχέση τους.

Τα νεογενή ιζήματα περιλαμβάνουν δύο συστήματα πετρωμάτων, δηλαδή το ανώτερο σύστημα με χερσαίους σχηματισμούς από πηλούς, αργίλους και κροκαλοπαγή και το κατώτερο με εναλλαγές μαργών, αργίλων, ψαμμιτών, κροκαλοπαγών, μαργαϊκών ασβεστόλιθων και τραβερτινών. Εντός των αποθέσεων του δεύτερου συστήματος αναπτύσσονται λιγνιτικά κοιτάσματα.

Οι λιθοφασικές μεταβολές είναι πολύ έντονες, τόσο κατά την οριζόντια όσο και κατακόρυφη έννοια, λόγω της παλαιομορφολογίας της τριτογενούς λεκάνης και της διαφορετικής λιθολογικής σύστασης των επιμέρους περιοχών τροφοδοσίας αυτής με υλικά ιζηματογένεσης.

Πλήρης ανάπτυξη της νεογενούς σειράς παρατηρείται στην περιοχή της Μαυροσουβάλας, όπου και τα ομώνυμα λιγνιτικά κοιτάσματα, ενώ σε άλλες περιοχές, λόγω της παλαιογεωγραφικής εξέλιξης της τριτογενούς λεκάνης και των μετέπειτα κατακόρυφων κινήσεων και φαινομένων διάβρωσης, απαντούν μόνο τμήματα αυτής.

Σε ό,τι αφορά τα λιγνιτικά κοιτάσματα της τριτογενούς λεκάνης, αυτά αναπτύσσονται σε δύο ορίζοντες. Ο κατώτερος ορίζοντας συναντάται εντός των παλαιότερων μελών του κατώτερου συστήματος αποθέσεων, στη γειτονία με το προνεογενές υπόβαθρο. Το πάχος του ορίζοντα αυτού κυμαίνεται από 2 ως 10m (ΒΟΡΕΑΔΗΣ 1952) ενώ το πάχος του ανώτερου ορίζοντα είναι μόλις 1,5m.

Η ηλικία της νεογενούς σειράς της Βόρειας Αττικής είναι μειοπλειοκαινική και κατά άλλους πλειοκαινική.

Νεότερες παλυνολογικές έρευνες σε μαργαϊκές και αργιλικές ενστρώσεις, παρεμβαλλόμενες μεταξύ των λιγνιτικών στρωμάτων στις περιοχές Σχηματαρίου και Μαλακάσας, απέδειξαν την παρουσία μικροχλωρίδας (σπόροι, γυρεόκοκκοι) κωνοφόρων ως και φυλλοβόλων και ποωδών αγγειοσπέρμων επί τη βάσει των οποίων τα λιμναία αυτά ιζήματα κατατάσσονται στο Ανώτερο Μειόκαινο (Βαλλέσιο), ενώ στρωματογραφικοί συσχετισμοί νεογενών και τεταρτογενών σχηματισμών τοποθετούν τις αποθέσεις της περιοχής Ωρωπού, Σχηματαρίου του ανώτερου συστήματος στο Τουρώλιο (Α.ΜΕΤΤΟΣ 1992).

Η νεογενής λεκάνη του Ασωπού υποδιαιρείται σε διάφορες περιοχές, οι οποίες χαρακτηρίζονται από το είδος των ιζημάτων και τη θέση και σχέση τους με το υπόβαθρό τους,

που είναι η σειρά της Πάρνηθας για το κεντρικό τμήμα της λεκάνης (περιοχή Σχηματαρίου-Μαλακάσας-Ωρωπού), σύμφωνα με έρευνες των ΒΟΡΕΑΔΗ, ΜΕΤΤΟΥ κ.α.

Υπολεκάνη Σχηματαρίου - Οινοφύτων - Τανάγρας

Τα βαθύτερα μέλη των ιζημάτων της περιοχής συνίστανται από λευκές πλακώδεις μάργες, εναλλασσόμενες με πηλούς και αργίλους. Τα ιζήματα αυτά μεταβαίνουν προς τα πάνω στα δελταικά ιζήματα της περιοχής από εναλλαγές ενστρώσεων άμμων, κροκαλών με πηλούχους άμμους και παρεμβολές πάγκων ψαμιτοκροκαλοπαγών. Το συνολικό πάχος των ιζημάτων στο δυτικό τμήμα της λεκάνης υπερβαίνει τα 300m. Ανατολικότερα, προς Σχηματάρι και Οινόφυτα το πάχος των ιζημάτων φθάνει τα 600m και τα ανώτερα στρώματά τους αντιπροσωπεύονται από πλακώδεις ασβεστόλιθους και τεφρόλευκες μάργες (ΜΕΤΤΟΣ Α., 1992). Εντός των αποθέσεων αυτών αναπτύσσεται ομοιόμορφα λιγνιτικό κοίτασμα δύο στρωμάτων πάχους 1,6 και 0,4m, μεταξύ των οποίων παρεμβάλλεται στρώμα μάργας πάχους 0,6m (ΒΟΡΕΑΔΗΣ Γ., 1952).

Η υπολεκάνη συνεχίζεται προς Βορρά μέχρι τον Ευβοϊκό κατά μήκος της γραμμής Χαλκουτσίου, Δήλεσι, Αυλίδας, όπου τα ανώτερα στρώματα εξελίσσονται σε καστανέρυθρες αποθέσεις από πηλούς, αργίλους, αμμούχους αργίλους και συνεκτικά ή μη ψαμιτοκροκαλοπαγή. Τα αδρομερή μέλη των αποθέσεων της υπολεκάνης αποτελούνται από προϊόντα αποσάθρωσης της σειράς της Πάρνηθας, εκ κροκαλών διαφόρου μεγέθους ασβεστολιθικής, κερατολιθικής και οφιολιθικής σύστασης.

Στα ΝΔ περιθώρια της υπολεκάνης εμφανίζεται το ασβεστολιθικό υπόβαθρο της Πάρνηθας συνεπεία του μεγάλου ρήγματος της Τανάγρας, στο οποίο οφείλεται και η δημιουργία της υπολεκάνης. Ανατολικότερα, στην περιοχή Οινοφύτων και στα όρια με την υπολεκάνη Αγ.Θωμά-Αυλώνας-Μαλακάσας, αναδύεται και πάλι το ασβεστολιθικό υπόβαθρο της Πάρνηθας (λόφος διχαλωτός) που αποτελεί συνέχεια των λόφων Ασβεστοχωρίου Βόρεια και ΒΑ της Αυλώνας.

7.1.6.3 Τεκτονική

Η ευρεία περιοχή της Αττικής έχει υποστεί την επίδραση επανειλημμένων τεκτονικών κινήσεων. Γενικά διακρίνουμε μια παλαιότερη προνεογενή τεκτονική και μια νεότερη τεκτονική του Τριτογενούς και Τεταρτογενούς.

Παλαιότερη Προνεογενής Τεκτονική.

Η τεκτονική αυτή αφορά στην σχέση των συστημάτων που αναφέρθηκαν προηγουμένως, των μεταμορφωμένων και μη μεταμορφωμένων σχηματισμών των οποίων η επαφή καλύπτεται από τις αποθέσεις του Νεογενούς και δεν είναι ορατή. Οι πλέον πρόσφατες απόψεις επί της τεκτονικής σχέσεως μεταμορφωμένων και μη μεταμορφωμένων σχηματισμών σύμφωνα με τους J. Abouin (1973), Γ. Κατσικάτσο (1977,1979), J.Mercier, P.Vergel (1977), συνοψίζονται στα ακόλουθα: Η περιοχή της Αττικής αποτελεί διπλό πολυφασικό τεκτονικό παράθυρο που σχηματίστηκε με την εφίπτευση της ενότητας Βερορίου (ενότητα Στύρων - Οχης στην Εύβοια) στο κρυσταλλοσχιστώδες της Αττικής (ενότητα Αλμυροποτάμου στην Εύβοια) και με την επώθηση στη συνέχεια πάνω σ' αυτή των μη μεταμορφωμένων σχηματισμών της Πάρνηθας (και των αντίστοιχων σχηματισμών της ενότητας της Κεντρικής Εύβοιας).

Έτσι σύμφωνα με τις απόψεις αυτές στον ευρύτερο χώρο της Αττικής και Νοτίου Εύβοιας, οι μη μεταμορφωμένοι σχηματισμοί του συστήματος της Πάρνηθας έχουν επωθηθεί προς Νότο στα μεταμορφωμένα πετρώματα του μεταμορφωμένου συστήματος (κρυσταλλοσχιστώδες Αττικής).

Νεότερη Τεκτονική

Οι διάφορες λεκάνες της Αττικής, όπως Ωρωπού - Μαλακάσας, Μεγάρων, Καπανδριτίου - Μαραθώνα κ.α., αντιστοιχούν σε τεκτονικές τάφρους που σχηματίστηκαν συνέπεια ηπειρογενετικών κινήσεων, μετά το τέλος της Αλπικής ορογένεσης, δηλαδή στο στάδιο της χαλάρωσης των τεκτονικών πιέσεων, οπότε οι μετατοπίσεις ήταν κατακόρυφες με αποτέλεσμα την δημιουργία τεκτονικών τάφρων και υβωμάτων. Στις πρώτες αποτέθηκαν νεογενή ιζημάτα λιμναίας και χερσαίας προελεύσεως. Μετά την απόθεση των νεογενών ιζημάτων ακολουθούν περίοδοι νεότερων διαρρήξεων που έπληξαν ακόμη και τους διλουβιακούς σχηματισμούς.

Κατά το Τεταρτογενές, εκτός των ηπειρογενετικών κινήσεων, έλαβαν χώρα και ευστατικές κινήσεις, ανοδικές και καθοδικές, οφειλόμενες στη δέσμευση ή απελευθέρωση πάγων στους πόλους (παγετώδεις και μεσοπαγετώδεις περίοδοι) οι οποίες είχαν σαν αποτέλεσμα την μετακίνηση της γραμμής των ακτών αντίστοιχα προς τα κάτω ή προς τα πάνω. Τέλος, η ύπαρξη αναβαθμίδων στους χείμαρρους της περιοχής της μελέτης, το ύψος των οποίων σε μερικές περιπτώσεις υπερβαίνει τα 3m πιστοποιεί θετική κατακόρυφη κίνηση που έλαβε χώρα κατά το τέλος του τεταρτογενούς ίσως δε και κατά τους ιστορικούς χρόνους.

Στη συνέχεια γίνεται ιδιαίτερη αναφορά σε δύο περιοχές της Αττικής με ιδιαίτερο ενδιαφέρον από τεκτονικής απόψεως: την περιοχή της δυτικής Αττικής που γεινιάζει με τον ιδιαίτερα ενεργό χώρο του Κορινθιακού, αλλά και την περιοχή της Πάρνηθας που έδωσε τον καταστροφικό σεισμό της 7-9-99, και την περιοχή της βόρειας και βορειοανατολικής Αττικής που γεινιάζει επίσης με τον ορεινό όγκο της Πάρνηθας αλλά και με το ενεργό τεκτονικό βύθισμα του Ευβοϊκού.

Περιοχή δυτικής Αττικής

Η τεκτονική της περιοχής χαρακτηρίζεται από τις πολλαπλές πτυχώσεις των στρωμάτων που εκφράζονται με την παρουσία συγκλίνων και αντικλίνων, καθώς και από την κατάτμηση και διάρρηση των πετρωμάτων, από τη δράση των ρηγμάτων, που εκδηλώθηκαν μετά την πτυχογόνο τεκτονική διεργασία. Η τεκτονική καταπόνηση των πετρωμάτων είναι το κύριο χαρακτηριστικό που καθορίζει τη μηχανική τους συμπεριφορά, πέρα από τις ιδιότητες του ακέραιου πετρώματος. Οι τεκτονικές κινήσεις στην ευρύτερη περιοχή είναι πολύπλοκες και αντίστοιχη είναι η ποικιλία των τεκτονικών μορφών που έχουν δημιουργηθεί. Τα πετρώματα της περιοχής έχουν επηρεαστεί από την επώθηση του οφιολιθικού καλύμματος και της σχιστοκερατολιθικής διάπλασης στους τριαδικούς ασβεστόλιθους, η οποία έλαβε χώρα κατά το Ιουρασικό-Κρητιδικό. Η δεύτερη τεκτονική φάση κατά το Ηώκαινο, επηρέασε για δεύτερη φορά τους λιθολογικούς σχηματισμούς που προαναφέρθηκαν καθώς και τους ανωκρητιδικούς ασβεστόλιθους. Τελευταία φάση τεκτονισμού έχει δημιουργήσει κανονικά ρήγματα με μεγάλο άλμα. Η διεύθυνση αυτών των ρηγμάτων είναι Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ. Η κίνησή τους έχει περιπλέξει την γεωλογική εικόνα και ο ρόλος τους είναι καθοριστικός στη διαμόρφωση του ανάγλυφου.

Τα αποτελέσματα των τεκτονικών φάσεων σε διάφορες χρονικές περιόδους είναι φανερά κατά την μακροσκοπική παρατήρηση των διαφόρων λιθολογικών σχηματισμών. Οι τριαδικοί ασβεστόλιθοι είναι έντονα κατακερματισμένοι σχεδόν στο σύνολο της μάζας τους. Οι ρωγμές τους έχουν όμως επουλωθεί με ασβεσιτικό υλικό. Ιδιαίτερα εμφανής είναι η τεκτονική καταπόνηση των κρητιδικών ασβεστόλιθων. Αυτό οφείλεται σε δύο λόγους. Ο ένας είναι ότι οι κρητιδικοί ασβεστόλιθοι αποτελούσαν τα ανώτερα στρωματογραφικά ιζήματα κατά την επώθηση στο Ηώκαινο, άρα βρισκόντουσαν στην άμεση επιρροή της επώθησης. Ο δεύτερος λόγος είναι η ανομοιομορφία των επί μέρους λιθολογικών φάσεων του σχηματισμού (κλαστική φάση, λεπτοπλακώδεις ή φυλλώδεις έως παχυστρωματώδεις ασβεστόλιθοι), η οποία είχε σαν αποτέλεσμα το διάφορο βαθμό τεκτονισμού όσον αφορά το μέγεθος και τη μορφή κατά θέσεις. Η ύπαρξη ζωνών αδυναμίας μέσα στο πέτρωμα δημιούργησε επιπτεύσεις στον ίδιο σχηματισμό και τον κατά θέσεις προκάλεσε τον κατακερματισμό του. Παρατηρούνται πτυχές, οι άξονες τους όμως δεν μπορούν να χαρτογραφηθούν λόγω της επίδρασης του νεώτερου ρηγματογόνου τεκτονισμού.

Άξια λόγου ρήγματα στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Αττικής είναι το ρήγμα της Φυλής με διεύθυνση ΔΒΔ -ΑΝΑ και κλίση προς ΝΔ και το ρήγμα του Θριασίου Πεδίου με διεύθυνση ΔΒΔ - ΑΝΑ και κλίση προς ΝΔ.

Και τα δύο ρήγματα είναι κανονικά, κόβουν κυρίως προνεογενείς γεωλογικούς σχηματισμούς αλλά επίσης επηρεάζουν νεογενή ρήγματα. Το ρήγμα του Θριασίου Πεδίου βρίσκεται στις παρυφές του Πεδίου και καλύπτεται από κώνους κορημάτων και σάρρες. Το ρήγμα της Φυλής είναι περίπου παράλληλο με το προηγούμενο σε απόσταση 4-5 Km από αυτό προς τα βόρεια.

Σύμφωνα με τα προκαταρκτικά αποτελέσματα έρευνας που αφορά τον σεισμό της Αθήνας της 7/9/1999 (Papadopoulos et al,2000) η χωρική κατανομή των μετασεισμών σε συνδυασμό με το εστιακό μηχανισμό του κυρίου σεισμού σε πρώτη προσέγγιση υποδηλώνουν ότι αυτός ο σεισμός γενετικά συνδέεται με μια σεισμική δομή διεύθυνσης ΔΒΔ - ΑΝΑ και κλίση Ν ΝΔ, η τοπογραφική έκφραση της οποίας πιθανόν είναι το νεοτεκτονικό ρήγμα της Φυλής το οποίο έχει παράταξη 110° - 130° Β και μέγιστη κλίση 60° -85° ΝΔ. Σύμφωνα επίσης με τα ίδια παραπάνω αποτελέσματα, η θέση της σεισμικής εστίας επαναπροσδιορίζεται σε βάθος 16,8Km και σε απόσταση περίπου 15Km προς τα ΝΔ από το επιφανειακό ίχνος του ρήγματος της Φυλής.

Στην παραπάνω έρευνα δεν γίνεται αναφορά για οποιαδήποτε σχέση του σεισμού της Αθήνας στις 7/9/1999 με το ρήγμα του Θριασίου πεδίου, που κατ' άλλους όμως ερευνητές είναι αυτό που ευθύνεται για τον εν λόγω σεισμό.

Το ρήγμα της Κακιάς Σκάλας

Η περιοχή της Κακιάς Σκάλας επηρεάζεται κυρίως από κανονικά ρήγματα περί τη διεύθυνση Α-Δ ενώ ένας μικρότερος αριθμός δευτερευόντων ρηγμάτων έχει διεύθυνση ΒΑ-ΝΔ. Οι ίδιες τεκτονικές διευθύνσεις αναγνωρίζονται και στην ευρύτερη περιοχή Μεγάρων - Λουτρακίου, στις εκεί μεγάλες ρηξιγενείς ζώνες οι οποίες έχουν δημιουργήσει τις λεκάνες απόθεσης των πλειοπλειστοκαινικών ιζημάτων των περιοχών αυτών. Με τη σειρά τους τα πρόσφατα αυτά πλειοπλειστοκαινικά ιζήματα έχουν διαρραγεί έντονα από ρήγματα με κύριες διευθύνσεις Α-Δ και ΑΝΑ-ΔΒΔ.

Η ρηξιγενής ζώνη της Κακιάς Σκάλας αναπτύσσεται από τις κορυφές των κρημνών του ασβεστολιθικού υψώματος Καβαλλάρης μέχρι τη θάλασσα με μια σειρά υποπαράλληλων κλιμακωτών ρηγμάτων σε γενική διεύθυνση Α-Δ. Τα επάλληλα αυτά ρήγματα, κατά την έννοια της απότομης μορφολογίας που έχει αναπτυχθεί, είναι διαμήκη και χαρακτηρίζονται τόσο στην τοπική όσο και στη χιλιομετρική κλίμακα, από συχνές μικρές αλλαγές στη διεύθυνση τους, γύρω από την κύρια διεύθυνση Α-Δ. Πρόκειται για χαρακτηριστικό παράδειγμα ρηξιγενούς ζώνης του ελληνικού χώρου σε ασβεστολιθικά πετρώματα με νεοτεκτονική δραστηριότητα. Οι ζώνες αυτές, όπως και εδώ, έχουν συνήθως κάποιο πλάτος, με πολλαπλές επιφάνειες ρηγμάτων και πολλές γενεές τεκτονικών λατυποπαγών και πλευρικών κορημάτων. Τα κορήματα εδημιουργούνται κάθε τόσο από καταπτώσεις του τεμαχισμένου πετρώματος όταν η ζώνη ενεργοποιείται και στη συνέχεια έχουν προσβληθεί και αυτά από τις επόμενες νεώτερες αναδράσεις.

Το προεξέχον και ιδιαίτερα διακρινόμενο ρήγμα από το πλήθος των ρηγμάτων της ζώνης της Κακιάς Σκάλας, είναι αυτό με τις θεαματικές κατοπτρικές επιφάνειες που προβάλλουν σε πολλές θέσεις στα πρηνή των ορυγμάτων της Νέας Εθνικής Οδού (Ν.Ε.Ο.), καθώς και σε εκείνα της Παλαιάς Εθνικής Οδού (Π.Ε.Ο.) στο κεντρικό της τμήμα. Πρόκειται για το πιο σημαντικό ρήγμα της ζώνης, με τις περισσότερες και πιο νέες αναδράσεις, αφού χαρακτηρίζεται από έντονα μορφοτεκτονικά χαρακτηριστικά ενεργότητας, όπως οι ευρείες και σημαντικές σε ύψος κατοπτρικές επιφάνειες, με σαφείς χαρακτήρες νεότητας, οι γενεές γραμμών και ραβδώσεων ολίσθησης, οι φρέσκες μη διαβρωμένες επιφάνειες, η δημιουργία έντονου κρημού στη μορφολογία και τέλος η παρουσία νέων πλευρικών κορημάτων. Το κύριο αυτό ρήγμα αποκαλείται ως ρήγμα της Κακιάς Σκάλας.

Το ρήγμα της Κακιάς Σκάλας και τα παράλληλα του στον υποθαλάσσιο χώρο διαμορφώνουν τα βόρεια περιθώρια του βυθίσματος του Σαρωνικού Κόλπου. Το βύθισμα αυτό δεν έχει βέβαια την ίδια ενεργότητα με το αντίστοιχο βύθισμα του Κορινθιακού Κόλπου, δεν παύει όμως να είναι κατά τεκμήριο μία νεοτεκτονική δομή και είναι γνωστό ότι τα περιθώρια των βυθισμάτων είναι πάντα και οι περισσότερο δραστήριες τεκτονικώς περιοχές των δομών αυτών.

Η ρηξιγενής ζώνη της Κακιάς Σκάλας είναι από τις πιο εντυπωσιακές στον ελληνικό χώρο, λόγω του απόκρημνου χαρακτήρα του αντερείσματος και των εντυπωσιακών εμφανίσεων κατοπτρικών επιφανειών. Η ρηξιγενής ζώνη διατρέχεται από πολλά ρήγματα, το κύριο όμως ρήγμα της Κακιάς Σκάλας είναι διακριτό μέσα στην ρηξιγενή ζώνη, αφού φαίνεται ότι επιμόνως και επανειλημμένως κατά το πρόσφατο παρελθόν έχει 'φροντίσει' να προβάλλει και να λειάνει εντυπωσιακά την κατοπτρική του επιφάνεια.

Στο ρήγμα της Κακιάς Σκάλας οι εμφανιζόμενες κατοπτρικές επιφάνειες έχουν διεύθυνση που ποικίλει από $B 60^\circ$ μέχρι και $B 130^\circ$, αλλά και η κλίση δεν διατηρείται σχετικά πιο σταθερή και είναι της τάξεως των 45° - 70° . Σε ορισμένα σημεία, στην ίδια θέση, το ρήγμα έχει μεγάλη κλίση στα χαμηλά και μικρή στη συνέχεια του στα ψηλότερα σημεία του ανάγλυφου. Σε κάποιες επιφάνειες παρατηρήθηκε κλίση πολύ μεγάλη, της τάξεως των 75° - 90° . Πάνω στις ρηξιγενείς αυτές επιφάνειες διακρίνονται τα ίχνη της τεκτονικής ολίσθησης υπό μορφή κυρίως αυλακώσεων και λεπτών μηχανικών γραμμώσεων. Συχνά αναπτύσσεται κατά τη φορά της κίνησης ασβεστίτης καθώς και σπανιότερα στυλόλιθοι.

Η γεωμετρία των κατοπτρικών επιφανειών του ρήγματος της Κακιάς Σκάλας στην κλίμακα μέτρων ή δεκάδων μέτρων είναι πάντως μεταβλητή, όπως διαπιστώνεται στα σημεία όπου οι επιφάνειες είναι σαφώς ορατές. Αυτή η μεταβολή εκφράζεται ως σχετική αλλαγή τόσο της διεύθυνσης όσο και της κλίσης του κατόπτρου. Συγκεκριμένα, όπως διαπιστώθηκε από τις επιτόπιες παρατηρήσεις στα σημεία όπου ξεπροβάλλουν στην επιφάνεια του εδάφους τα κάτοπτρα, το ρήγμα της Κακιάς Σκάλας έχει χαρακτηριστική γεωμετρία στην κατά κλίση διατομή του: το ανάντη τμήμα της κατοπτρικής επιφάνειας για κάποιες δεκάδες μέτρα βυθίζεται με μικρή κλίση (μέχρι και 45°) ενώ το κατάντη τμήμα βυθίζεται με μεγαλύτερη κλίση η οποία φθάνει και τις 75° . Το γενικό αυτό μοντέλο δεν διατηρείται πάντως καθ' όλο το μήκος του.

Σε κάποιες θέσεις οι κατοπτρικές επιφάνειες διακόπτονται πλαγίως από άλλα μικρά ρήγματα με αντίθετη κλίση, που μετατοπίζουν ελαφρά την κύρια επιφάνεια. Αυτές οι μικροεπιφάνειες οι οποίες δεν έχουν συστηματική διεύθυνση εκτιμάται ότι είναι μειωμένης σημασίας τόσο από άποψη μεγέθους όσο και δυναμικών χαρακτηριστικών και συνδέονται με τη διάρρηξη του κύριου ρήγματος. Σε κάθε περίπτωση όμως πρέπει να ληφθούν υπόψη τουλάχιστον ως επιφάνειες ασυνέχειας οι οποίες βρίσκονται μέσα στη ζώνη του κύριου ρήγματος και ενδέχεται να κινηθούν δευτερογενώς σε περίπτωση σεισμικής ανάδρασης του.

Η περιοχή των Κρητιδικών ασβεστόλιθων είναι, πολύ περισσότερο κερματισμένη από αυτή των Τριαδικών στην τεκτονισμένη ζώνη, με μεγαλύτερο εύρος λατυποπαγών και πλήθος δευτερευόντων ρηγμάτων, τόσο ώστε να μην είναι εύκολος ή ακόμη και δυνατός ο προσδιορισμός της ακριβούς θέσης του κυρίου ρήγματος.

Σύμφωνα με γνωματεύσεις ειδικών επιστημόνων, το μέγιστο μήκος του ρήγματος εκτιμάται ότι δεν μπορεί να ξεπεράσει τα 13-15km και η μέγιστη αναμενόμενη μετατόπιση κατά τη διάρκεια σεισμού κατά μήκος της κύριας ρηξιγενούς επιφάνειας του ρήγματος της Κακιάς Σκάλας, είναι πιθανότερο να βρεθεί μεταξύ 30 και 50 cm. Η εκτιμώμενη αυτή μετατόπιση αναφέρεται στη μετακίνηση κατά την διεύθυνση της ολίσθησης.

Εάν θεωρηθεί ότι η μετακίνηση του κύριου ρήγματος κυμαίνεται μεταξύ 30-50cm τότε λογικό θα είναι η παράλληλη ή η συμπαθητική ανάδραση των άλλων ρηγμάτων να είναι από μηδενική μέχρι μερικά εκατοστά (10-15cm το πολύ).

Ένας παράγοντας που μπορεί να διαφοροποιήσει σημαντικά την εκτιμώμενη μετατόπιση στην επιφάνεια είναι οι καρστικές κοιλότητες στις ασβεστολιθικές εμφανίσεις της περιοχής, οι οποίες εφόσον καταρρεύσουν είναι δυνατόν να αυξήσουν απρόβλεπτα τις μετατοπίσεις.

Η μετατόπιση, τέλος, γενικώς, μπορεί να είναι αυξημένη στα απότομα πρηνή, όταν το ρήγμα διαχωρίζει σχηματισμούς χαλαρούς ή εδαφικούς όπου μπορεί να γίνει μετατόπιση του εξωτερικού υλικού και λόγω βαρύτητας.

Περιοχή βόρειας και βορειοανατολικής Αττικής

Η ευρύτερη περιοχή έχει υποστεί την επίδραση επανειλημμένων τεκτονικών διαταραχών.

Γενικά, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, διακρίνεται μία παλαιότερη (προνεογενής) τεκτονική, η οποία έπληξε και τα δύο συστήματα Πάρνηθας και Γραμματικού, και μία νεωτέρα, του τριτογενούς και τεταρτογενούς, κατά την διάρκεια της οποίας επαναδραστηριοποιήθηκαν και παλιές προνεογενείς τεκτονικές επιφάνειες. Η προνεογενής τεκτονική χαρακτηρίζεται από την έντονη πτύχωση των γεωλογικών σχηματισμών και την κατάτμησή τους από διαρρήξεις που ακολούθησαν τις πτυχώσεις, ενώ στους μεταλπηικούς σχηματισμούς παρατηρείται κυρίως έντονος ρηξιγενής τεκτονισμός.

Σύμφωνα με τον Α. ΔΟΥΝΑ (1971) στην ευρύτερη περιοχή Πάρνηθας παρατηρείται μετάβαση από τα νεοπαλαιοζωικά ιζήματα προς τα μεσοζωικά. Έτσι τους σχιστοψαμμίτες με ασβεστόλιθους του ανωτέρου λιθανθρακοφόρου, διαδέχονται οι ασβεστόλιθοι και κερατοφυρικοί τόφοι του Περμίου και ακολουθούν οι ασβεστόλιθοι του Κάτω - Μέσου Τριαδικού. Η μόνη διαταραχή που έλαβε χώρα μεταξύ Νεοπαλαιοζωικού και Μεσοζωικού είναι μια έντονη ηφαιστειακή δράση, η οποία πιστοποιείται από την παρουσία ηφαιστειακών τόφων, με ασβεστολιθικούς φακούς εντός αυτών, και η οποία άρχισε πριν από την απόθεση των κατωτριαδικών ιζημάτων και συνεχίστηκε και κατά την διάρκεια απόθεσης αυτών (Α ΔΟΥΝΑΣ 1971). Η τεκτονική αυτή φαίνεται ότι έδωσε άξονες διεύθυνσεως ΒΑ - ΝΔ (35°).

Κατά τον ΒΟΡΕΑΔΗ (1952) ο πυρήνας της Πάρνηθας υπέστη την επίδραση της Ερκυνίου πτυχώσεως, η οποία προκάλεσε ασυμφωνία μεταξύ Περμίου και Μεσοζωικού. Η ασυμφωνία αυτή κατ' άλλους είναι γωνιώδης (ΚΤΕΝΑΣ 1924, ΜΑΡΙΝΟΣ 1958, ΣΠΗΛΙΑΔΗΣ 1963) και κατ' άλλους τεκτονική (RENZ 1908, ΒΟΡΕΑΔΗΣ 1952).

Αντιθέτως όπως ήδη αναφέρθηκε οι ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΣΙΔΕΡΗΣ & ΒΑΥΔ δεν δέχονται καμία ασυμφωνία του αλπικού κύκλου πάνω στο ερκύνιο υπόβαθρο, αλλά μια κανονική μετάβαση προς τα ανθρακικά μέσω ενός ανωπαλαιοζωικού - κατωτριαδικού κλαστικού σχηματισμού με ασβεστολιθικά ρηξιτεμάχη περμικής ή και παλαιότερης ηλικίας που συναντάνται στη βάση της τριαδικής τράπεζας τόσο στην περιοχή της Πάρνηθας όσο και στον ευρύτερο χώρο της Ανατολικής Ελλάδος.

Στη μη μεταμορφωμένη σειρά της Πάρνηθας κατά τη διάρκεια του Μεσοζωικού έλαβαν χώρα διάφορα τεκτονικά γεγονότα, τα οποία έδωσαν τεκτονικούς άξονες πτυχώσεων γενικής διεύθυνσης ΒΔ-ΝΑ και ΒΑ-ΝΔ. Σύμφωνα με τον ΔΟΥΝΑ (1971) η παλαιοκιμμερική ορογένεση που εκδηλώθηκε στην περιοχή της Πάρνηθας μετά την απόθεση των ανωτριαδικών ιζημάτων (λεπτοκοκκώδεις μελανότεφροι ασβεστόλιθοι μετά κερατολίθων) έδωσε πτυχές ΒΔ-ΝΑ Δ/σης και είχε σαν αποτέλεσμα την έντονη πτύχωση των στρωμάτων και την εκδήλωση εφαισμομενικών κινήσεων, οι οποίες έφεραν σε τεκτονική επαφή τα νεοπαλαιοζωικά πετρώματα με τα ανθρακικά ιζήματα του Τριαδικοιουρασιακού. Έτσι, σε ορισμένες περιπτώσεις παρατηρείται εφίππευση των νεοπαλαιοζωικών στρωμάτων επί των λεπτοπλακωδών τριαδικών ασβεστόλιθων επί μήκους πολλών χιλιομέτρων.

Μετά την παλαιοκιμμερική πτύχωση η περιοχή παραμένει εν αναδύσει μέχρι το κενομάνιο, οπότε άρχισε και η ομώνυμη επίκλυση της θάλασσας. Με την εκδήλωση της Πυρηναικής

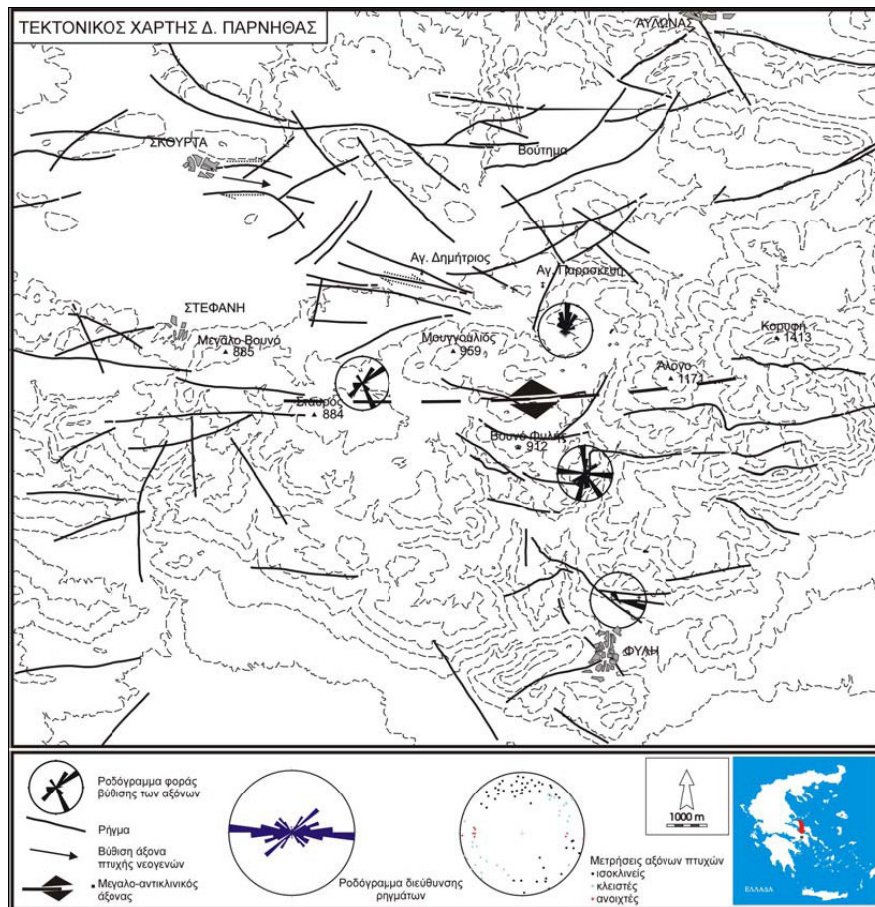
ορογενέσεις, η οποία έχει μεγάλη εξάπλωση, σε όλο τον χώρο της Ανατολικής Ελλάδας, σταματά η ιζηματογένεση του φλύσχη και δημιουργούνται πτυχώσεις κυρίως επί των ανωκρητιδικών ασβεστόλιθων και του φλύσχη ΒΑ - ΝΔ διεύθυνσεως, ενώ οι παλαιότεροι σχηματισμοί είτε πτυχώθηκαν περαιτέρω, είτε διερράγησαν με παράλληλη ελαφρά μεταμόρφωση (Α. ΔΟΥΝΑΣ, 1971). Ένα χαρακτηριστικό επίσης γεγονός της Πυρηναϊκής πτυχώσεως είναι η εφίπτευση νεοπαλαιζωικών σχηματισμών, όπως αυτή παρατηρείται βορείως της Μαλακάσας, επί των Τριαδικών ασβεστόλιθων, Ιουρασικών σχιστοψαμμιτών και Κρητιδικών ασβεστόλιθων.

Το μέτωπο της εφίπτευσως, αυτής, έχει διεύθυνση ΒΑ-ΝΔ και αρχίζει από το Μαύρο Ρέμμα και τελειώνει στη Μαυροσουβάλα, ενώ η περαιτέρω πορεία του δεν είναι ορατή διότι καλύπτεται από τα νεογενή ιζήματα.

Ο LEPSIUS (1893) στη νότιο Αττική, διακρίνει τρεις άξονες πτυχώσεων ένα παλαιότερο με διεύθυνση ΒΑ-ΝΔ και δύο νεότερης διεύθυνσης ΒΔ-ΝΑ και Β-Ν.

Τις φάσεις πτυχώσεων ακολούθησε ρηγματογόνος τεκτονισμός (ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ Η, 1971) με εφίπτευσες κυρίως επί των σχιστολίθων. Τις ίδιες διευθύνσεις αξόνων πτυχώσεων διακρίνουν οι ΜΑΡΙΟΛΑΚΟΣ.Η, ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ.Δ, (1973) στο Πεντελικό.

Σχήμα 7.1.6.3-1: Τεκτονικός χάρτης Δ. Πάρνηθας (Μαριολάκος et al, 2001)

Ο ΠΑΠΑΔΕΑΣ Γ. (1970,1973,1986) σημειώνει την ύπαρξη βαρίσκειων πτυχών ΒΑ - ΝΔ διεύθυνσης και αλπικών ΒΔ - ΝΑ και ΒΑ - ΝΔ καθώς και νεώτερων ανωμειοκαινικών - κατωπλειοκαινικών διεύθυνσης Β - Ν δεχόμενος κοινή τεκτονική εξέλιξη με την αμεταμόρφωτη σειρά Πάρνηθας. Ο ΛΟΖΙΟΣ Σ.(1993) αναγνωρίζει στο χώρο της ΒΑ Αττικής μια παλαιότερη παραμορφωτική φάση με δομές αντιπροσωπευόμενες κυρίως από επιφάνειες σχιστότητας, έντονη εφελκυστική γράμμωση και ισοκλινείς πτυχές ΒΑ - ΝΔ διεύθυνσης. Η δεύτερη φάση χαρακτηρίζεται από μια μεγάλη ποικιλία πτυχών ΒΑ-ΝΑ ή Β-Ν διεύθυνσης. Μία τρίτη παραμορφωτική φάση χαρακτηρίζεται αποκλειστικά από δομές θραυσιγενούς τύπου, που αντιπροσωπεύονται αποκλειστικά από ρήγματα και διακλάσεις.

Τα τεκτονικά αυτά γεγονότα τοποθετεί ο ΛΟΖΙΟΣ Σ. στο διάστημα Ανω Ηώκαινο - Κατώτερο - (Μέσο) Μειόκαινο, Κατώτερο - Μέσο - Ανώτερο Μειόκαινο και Ανώτερο Μειόκαινο και μετά αντίστοιχα. Οι σχηματισμοί της σειράς της ΒΑ Αττικής συμπεριλαμβανομένου και του Πεντελικού σχηματίζουν ένα μεγάλο αντίκλινο ΒΒΑ-ΝΝΔ δ/σης το οποίο συνεχίζεται προς νότο στον Υμηττό.

Την φάση της Πυρηναιϊκής ορογένεσης ακολούθησε το στάδιο χαλάρωσης των πιέσεων, με αποτέλεσμα την δημιουργία των μεγάλων ρηγμάτων βαρύτητας, που διαχώρισαν την ευρύτερη περιοχή σε τεμάχη, η κατακόρυφος μετακίνηση των οποίων δημιούργησε τις τεκτονικές τάφρους και κέρατα.

Εντός των τάφρων αυτών απετέθησαν τα νεογενή ιζήματα (λεκάνη Θηβών, Ωρωπού - Μαλακάσας - Καλάμου). Η νεότερη τεκτονική συνδέεται με την πτύχωση των νεογενών σχηματισμών και την επακολουθήσασα διάρρηξη τους.

Ο ΠΑΠΑΔΕΑΣ Γ. (1974) αναφέρει την ύπαρξη τριών νεοτέρων φάσεων πτυχώσεων με διευθύνσεις εκ των παλαιότερων προς τις νεότερες αντιστοίχως ΒΔ-ΝΑ, ΒΑ-ΝΔ και Β-Ν.

Ο ΜΕΤΤΟΣ Α. (1992) δέχεται ότι κατά την διάρκεια της ιζηματογένεσης, συνεπεία ανοδικών κινήσεων του νοτίου τμήματος της λεκάνης (περιοχή Πάρνηθας), είχαμε ανύψωση της τάξης των 600m των νεογενών ιζημάτων, η εν συνεχεία διάβρωση των οποίων αλλά και σχηματισμών του υποβάθρου, τροφοδότησε με κλαστικά υλικά τις ποταμοχερσαίες αποθέσεις του Ανωτ. Μειοκαινού της περιοχής Ωρωπού, Καπανδριτίου και Μπογιατίου. Σε ό,τι αφορά τις κύριες ρηξιγενείς ζώνες, διακρίνονται τρεις κύριες διευθύνσεις, (ΒΑ-ΝΔ, Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ) που αντιστοιχούν οι δύο πρώτες στην δεύτερη φάση πτυχώσεων (ΒΑ-ΝΔ), ενώ η τελευταία, πιθανώς πλειστοκαινού ηλικίας, αντιστοιχεί στην τεκτονική γραμμή που είναι σήμερα ενεργός. Στο τέλος του Πλειστοκαινού ακολουθούν κατακόρυφες κινήσεις γενικής διεύθυνσης ΒΑ-ΝΔ έως Δ-Α, που είχαν σαν αποτέλεσμα την διάρρηξη των διλλουβιακών κροκαλοπαγών και λοιπών παλαιότερων πετρωμάτων και την δημιουργία του Ευβοϊκού κόλπου.

Εκτός από τις νεοτεκτονικές κινήσεις παρατηρούνται επίσης ευστατικές ανοδικές ή καθοδικές οφειλόμενες στη δέσμευση η απελευθέρωση πάγων στους πόλους, (παγετώδεις και μεσοπαγετώδεις περίοδοι), που είχαν σαν αποτέλεσμα την μετακίνηση της γραμμής των ακτών προς τα κάτω ή προς τα πάνω.

Στην περιοχή της Πάρνηθας παρατηρούνται τρία συστήματα ρηγμάτων με διεύθυνση ΑΒΑ-ΔΝΔ έως Α-Δ, ΒΑ-ΝΔ και ΒΔ-ΝΑ τα οποία είναι γενικά παράλληλα προς τις αντίστοιχες προνεογενείς πτυχές της Αλπικής ορογένεσης, τις οποίες και έχουν διαρρήξει.

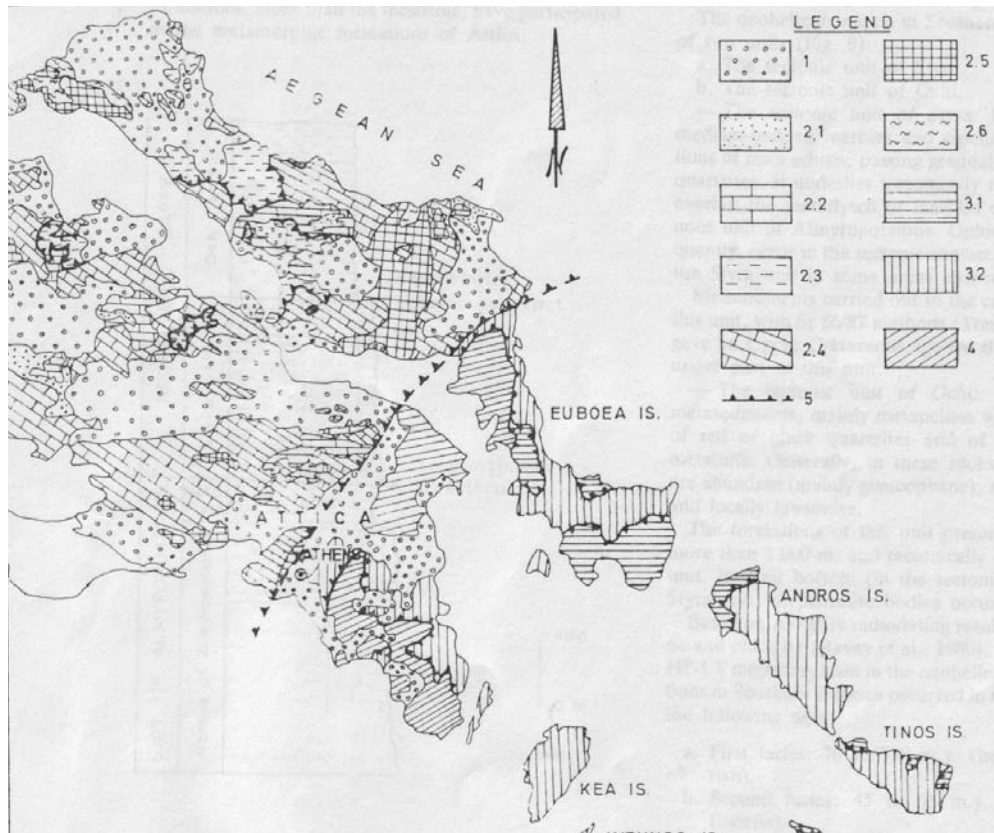
Στα ρήγματα κυρίως διεύθυνσης Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ οφείλεται και η δημιουργία της τεκτονικής τάφρου Θηβών - Μαλακάσας - Καλάμου. Γενικά πρόκειται για μεγάλα ρήγματα με εντυπωσιακές κατοπτρικές επιφάνειες επί των ασβεστόλιθων και με τεκτονικές αυλακώσεις μεγάλης κλίσης, γεγονός που συνηγορεί για κατακόρυφες μετακινήσεις. Τα ρήγματα αυτά παρατηρήθηκαν στα περιθώρια της νεογενούς λεκάνης (βόρεια κράσπεδα Πάρνηθας - Πάστρας) αλλά και στο εσωτερικό αυτής στις περιοχές όπου αναδύεται το ασβεστολιθικό υπόβαθρο. Πολλά από τα ρήγματα αυτά έχουν επαναδραστηριοποιηθεί μετά την απόθεση των ανω-μειοκαινικών-πλειστοκαινικών ιζημάτων της περιοχής, δεδομένου ότι έχουν προσβάλλει και τα τελευταία τα οποία και έχουν μετατοπίσει, ενώ ορισμένα εξ' αυτών των ρηγμάτων είναι και σήμερα ενεργά και με αυτά συνδέεται και η σεισμικότητα της περιοχής. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η ρηγιγενής ζώνη στο Μήλεσι, βόρεια της Μαλακάσας ΒΔ-ΝΑ διεύθυνσης, δηλαδή παράλληλης με τα πρόσφατα ρήγματα που διαμορφώνουν τις ακτογραμμές του Ευβοϊκού. Η επιφάνεια της διάρρηξης κλίνει προς τα ΒΑ και φέρει σε επαφή τους μεσοζωικούς ασβεστόλιθους με τους νεογενείς σχηματισμούς. Λίγο νοτιότερα, στη Μαλακάσα ένα άλλο ρήγμα της ίδιας διεύθυνσης με αντίθετη ΝΔ κλίση δημιουργεί το τεκτονικό κέρασ μεσοζωικών ασβεστόλιθων. Λεπτομερής τεκτονική ανάλυση από τον Α. ΜΕΤΤΟ (1992) για μεγάλο αριθμό ρηγμάτων, αναγνωρίζει σ' αυτά ανωμειοκαινικές - πλειοκαινικές εφελκυστικές τάσεις. Στο μεγάλο ρήγμα Ερυθρών - Δαφνούλας μήκους 15km περίπου, με ορατό ύψος κατοπτρικής επιφάνειας 8m και αποτύπωση δύο γενικών γραμμών προστριβής, η τεκτονική ανάλυση της νεότερης γενιάς γραμμώσεων προσδιόρισε τεταρτογενή εφελκυστική δράση.

Οι ΠΕΡΙΣΣΟΡΑΤΗΣ, κ.α. (1989) διακρίνουν στην περιοχή Ευβοϊκού - Βόρειας Αττικής στην περιοχή της ξηράς δύο συστήματα ρηγμάτων Α-Δ και ΒΑ-ΝΔ διεύθυνσης πλειοπλειστοκαινικής ηλικίας και τρία συστήματα διεύθυνσης Α-Δ, ΒΑ-ΝΔ και ΒΒΑ-ΝΝΔ στον υποθαλάσσιο χώρο.

Στην περιοχή Καλάμου - Αγ. Αποστόλων βορείως του υψώματος Καμάρι και μέχρι την παραλιακή ζώνη, παρατηρήθηκαν πολλά μεγάλα ρήγματα διεύθυνσης Α-Δ και ΒΔ-ΝΑ. Στα ρήγματα αυτά οφείλεται η κλιμακωτή διάρρηξη και καταβύθιση των νεογενών σχηματισμών μέσα στον Ευβοϊκό.

Στο ακόλουθο σχήμα παρουσιάζεται ένας συνοπτικός χάρτης της Εύβοιας και της Αττικής (ΚΑΤΣΙΚΑΤΣΟΣ et al, 1986), όπου απεικονίζεται η γεωλογική δομή, όπως αυτή περιγράφηκε παραπάνω.

Σχήμα 7.1.6.3-2: Γεωτεκτονικός χάρτης Εύβοιας – Αττικής – Β. Κυκλάδων (από Γ. Κατσικάτσο)

1. Νεογενή – Τεταρτογενή, 2.1 Φλύσης, 2.2 Ανωκρητιδικό ασβεστόλιθοι, 2.3 Σχηματισμοί Ηωελληνικού καλύμματος, 2.4 Ασβεστόλιθοι και δολομίτες μεσοτριάδικοί – ανωιουρασιακοί, 2.5 Νεοπαλαιοζωικοί – Μεσοτριάδικοί σχηματισμοί, 2.6 Κρυσταλλικό υπόβαθρο, 3. Νεοελληνικό κάλυμμα, 3.1 Ενότητα Όχης, 3.2 Ενότητα Στύρων, 4. Αυτόχθονο σύστημα, 5. Επώθηση

7.1.6.4 Σεισμικότητα

Σύμφωνα με στοιχεία του Γεωδυναμικού Ινστιτούτου, όπου καταγράφονται όλα τα σεισμικά επίκεντρα του ελληνικού χώρου, ανεξάρτητα από το μέγεθος του σεισμού για το διάστημα 550π.Χ. - 1999, τα επίκεντρα που εντοπίζονται στην ευρύτερη περιοχή ενδιαφέροντος και έχουν δώσει σεισμούς μεγέθους μεγαλύτερου από 5 βαθμούς της κλίμακας Richter, είναι:

Πίνακας 7.1.6.4: Ισχυροί ιστορικοί σεισμοί

Ημ/νία	Σεισμικό επίκεντρο	Εστιακό βάθος	Μέγεθος (Richter)	Μέση ένταση Mercalli	Περιοχή μέγιστης έντασης
-489	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	6.0		Αίγινα
-480	37.9° N, 23.3° E	Επιφαν/κός	6.3		Σαλαμίνα
1705	38.2° N, 23.8° E	Επιφαν/κός	6.2	VII	Αθήνα
1805	38.0° N, 24.0° E	Επιφαν/κός	6.0	VII	Αθήνα
1837	37.4° N, 23.3° E	Επιφαν/κός	6.3	VIII	Δυδίμα
1873	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	6.0	VII	Επίδαυρος
1913	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.1	V	Αίγινα
1922	37.5° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.6	VII	Μέθανα

Ημ/γία	Σεισμικό επίκεντρο	Εστιακό βάθος	Μέγεθος (Richter)	Μέση ένταση Mercalli	Περιοχή μέγιστης έντασης
1930	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.0		Καλαμάκι
1930	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.0	V	Καλαμάκι
1930	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.3	VII	Αλυμροί
1930	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.2	VI	Εξαμίλια
1953	37.9° N, 23.1° E	Επιφαν/κός	5.8	VIII	Ίσθμια
1964	38.0° N, 23.6° E	155 km	6.0	VI	Κύνιγος
1966	37.7° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.1	VII	Ίσθμια
1968	37.8° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.5	VII	Νέα Επίδαυρος
1975	37.9° N, 23.1° E	Επιφαν/κός	5.0	VI	Σοφικό
1981	38.1° N, 23.1° E	Επιφαν/κός	5.2		
1981	38.1° N, 23.1° E	Επιφαν/κός	6.4	VIII	Κορύνη
1981	38.2° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	5.1		
1981	38.2° N, 23.2° E	Επιφαν/κός	6.3	IX	Πλατεές
1981	38.2° N, 23.1° E	Επιφαν/κός	5.4		
1981	38.2° N, 23.3° E	Επιφαν/κός	5.4		
1999	38.0° N, 23.5° E	Επιφαν/κός	5.9		Αθήνα

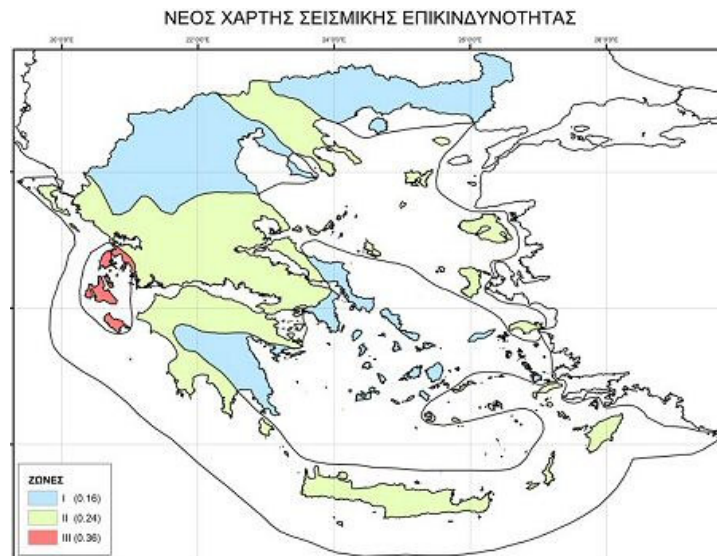
Σύμφωνα με τον ΕΑΚ-2000 και την τροποποίηση του με την Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ Δ17α/115/9/ΦΝ275 (ΦΕΚ 1154/12-8-2003) που έχει τεθεί σε ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 2004, η περιοχή μελέτης κατατάσσεται στις ζώνες σεισμικής επικινδυνότητας Ι και ΙΙ. Ο συντελεστής σεισμικής επιτάχυνσης για τη ζώνη Ι είναι $\alpha=0,16$ και για τη ζώνη ΙΙ είναι $\alpha=0,24$, ενώ η σεισμική επιτάχυνση του εδάφους Α δίνεται από τον τύπο:

$$A = \alpha \cdot g$$

(όπου g η επιτάχυνση της βαρύτητας)

Συγκεκριμένα, το κεντρικό, νότιο και ανατολικό τμήμα του Νομού Αττικής ανήκει στη ζώνη Ι, ενώ το δυτικό και βόρειο στη ζώνη ΙΙ.

Στη συνέχεια δίνεται ο νέος χάρτης ζωνών σεισμικής επικινδυνότητας της Ελλάδας.

7.1.6.5 Ποιοτικά Στοιχεία

Η βιομηχανία ρυπαίνει το έδαφος και υπέδαφος με βαριά και τοξικά μέταλλα, με οργανικές τοξικές ουσίες και με πετρελαιοειδή. Συγκεκριμένα, διάφορες μεταλλουργικές μονάδες καθώς και μονάδες ανάκτησης μολύβδου από μπαταρίες με τις αποθέσεις τους έχουν ρυπάνει το έδαφος με αποτέλεσμα αυτό να παρουσιάζει συγκεντρώσεις Pb, Cd και Zn κατά 2-20 φορές μεγαλύτερες από αυτές που παρατηρούνται σε μη ρυπασμένες περιοχές.

Επιβάρυνση των χαρακτηριστικών της ποιότητας του εδάφους, προκαλείται και από την ανάπτυξη των γεωργικών και κτηνοτροφικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, σημαντική είναι η επιβάρυνση του εδάφους από την ανεξέλεγκτη διάθεση των αδρανών αποβλήτων, αλλά και από τους ΧΑΔΑ, όπως για παράδειγμα στη Δυτική Αττική όπου η ποιότητα του εδάφους επηρεάζεται αρνητικά από τον χώρο ΟΕΔΑ Άνω Λιοσίων, η οποία απέχει 6km από το κέντρο του Ασπρόπυργου και μόλις 1km από τα Νεόκτιστα Ασπροπύργου.

Η αυξημένη συνειδητοποίηση που υπάρχει σε διεθνές επίπεδο σχετικά με τη σημασία της προ-στασίας του εδάφους απηχείται στην αναθεώρηση (2003) του Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία και αειφόρο διαχείριση του εδάφους.

Όλα τα κράτη μέλη, καθώς και η Κοινότητα ως σύνολο, είναι συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερήμωσης (UNCCD). Το πρόβλημα αφορά την περιοχή της Μεσογείου. Η Ελλάδα ανήκει στις περιοχές της Ευρώπης που απειλούνται περισσότερο από την ερημοποίηση. Η Αττική είναι περιοχή με αυξημένο κίνδυνο, λόγω της διάβρωσης των εδαφών.

Οι βασικές απειλές για το έδαφος, οι οποίες πρέπει να τύχουν αντιμετώπισης είναι:

- Η διάβρωση, η οποία πυροδοτείται από συνδυασμό παραγόντων όπως οι απότομες πλαγιές, το κλίμα, οι ακατάλληλες χρήσεις γης, το είδος της φυτικής εδαφοκάλυψης και οι οικολογικές καταστροφές,
- Η μείωση της οργανικής ύλης, η οποία οφείλεται σε αγροτικές και δασοκομικές πρακτικές,
- Η ρύπανση, τόσο εντοπισμένη (π.χ. εξορυκτικές δραστηριότητες, χωματαρές, βιομηχανίες, κ.λπ.) όσο και διάχυτη (ατμοσφαιρικές εναποθέσεις, γεωργικές πρακτικές, ανεπαρκής ανακύκλωση και επεξεργασία των αποβλήτων και του νερού, κ.λπ.),
- Η σφράγιση, δηλαδή η κάλυψη του εδάφους για οικιστικούς σκοπούς, κατασκευή δρόμων ή άλλων έργων αξιοποίησης που καθορίζονται από τις στρατηγικές χωροταξικού προγραμματισμού,
- Η συμπίεση, δηλαδή η μηχανική πίεση του εδάφους που οφείλεται στην κυκλοφορία βαρέων οχημάτων, στην υπερβόσκηση και σε ορισμένες μορφές τουρισμού

- Η μείωση της βιοποικιλότητας στο έδαφος η οποία οφείλεται στη μείωση της οργανικής ύλης καθώς και σε κάποιες γεωργικές πρακτικές όπως η εκτενής χρήση φυτοφαρμάκων,
- Η αλάτωση, η οποία συνήθως συνδέεται με τις πρακτικές άρδευσης και αποτελεί μείζονα αιτία απερίμωσης,
- Πλημμύρες και κατολισθήσεις οι οποίες σχετίζονται άμεσα με το έδαφος και τη χωροταξική διαχείριση.

Η προστασία του εδάφους προϋποθέτει ολοκληρωμένη προσέγγιση βάσει των διαθέσιμων δεδομένων καθώς και προσαρμογή και βελτίωση των ασκούμενων πολιτικών. Σε αυτό το πλαίσιο, οι δράσεις αντιμετώπισης των απειλών πρέπει να περιλαμβάνουν:

Την ανάπτυξη σχετικής περιβαλλοντικής πολιτικής με την εφαρμογή σχετικών Οδηγιών όπως εκείνων για τη νιτρορύπανση, της Οδηγίας πλαίσιο για τα νερά, την υγειονομική ταφή των αποβλήτων, την πυροπροστασία των δασών, κ.λπ.

- Την εφαρμογή πρακτικών αειφόρου χωροταξικής διαχείρισης, επιβάλλοντας, αν κάτι τέτοιο απαιτείται, περιορισμούς στις χρήσεις γης.
- Την ΚΑΠ, μέσω της οποίας είναι δυνατό να προωθηθούν πρακτικές όπως η βιολογική γεωργία, η διατήρηση των αναβαθμίδων, η ολοκληρωμένη διαχείριση των καλλιεργειών, κλπ.
- Την παρακολούθηση του εδάφους μέσω ανάπτυξης σχετικών συστημάτων καθώς και την παρακολούθηση των κινδύνων που απειλούν το έδαφος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ανακοινώθηκε από το ΥΠΕΚΑ η εκπόνηση Ειδικού Επιχειρησιακού Προγράμματος για τη Δυτική Αττική, το οποίο αφορά στον εντοπισμό ρυπασμένων εδαφών κατόπιν εδαφοχημικών και υδροχημικών μελετών, στον εντοπισμό κύριων σημειακών πηγών παραγωγής επικινδύνων αποβλήτων και στον εντοπισμό παράνομων αποθέσεων επικινδύνων και τοξικών αποβλήτων, συλλογή και μεταφορά τους σε χώρους ασφαλούς διάθεσης, απομάκρυνση μπάζων και αποκατάσταση τοπίου.

7.1.7 Ύδατα

Το ύψος των βροχών στην Αττική, είναι από τα χαμηλότερα στην Ελλάδα και επιπλέον, τα νερά στην Αττική και ειδικότερα στο Λεκανοπέδιο Αθηνών έχουν υποστεί τις επιπτώσεις της ραγδαίας, χωρίς σχεδιασμό και κατασκευή των κατάλληλων υποδομών, μεταπολεμικής αστικοποίησης, της συνεχιζόμενης επέκτασης και της τεράστιας αύξησης των στεγανών επιφανειών του συγκροτήματος της πρωτεύουσας.

Οι εξελίξεις αυτές οδήγησαν στη μεγάλη ποσοτική και ποιοτική υποβάθμιση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, στην ανεπάρκεια των διαθέσιμων υδατικών πόρων και στη ρύπανση της θάλασσας.

Τα προβλήματα που αφορούσαν στις μεγάλες ανάγκες της πόλης σχετικά με τη συνολική διαχείριση των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων και απαιτούσαν πειστικά επείγουσες απαντήσεις, αντιμετωπίστηκαν σε μεγάλο βαθμό, με ορισμένα μεγάλα «σωστικά» έργα, όπως:

- Η επέκταση της εκμετάλλευσης των υδάτων στον ποταμό Μόρνο και στον Εύηνο. Με αυτόν τον τρόπο, η ΕΥΔΑΠ υδρεύει σήμερα σχεδόν ολόκληρη την Αττική.
- Το μεγάλο ΚΕΛ Ψυτάλλειας για τα λύματα του Λεκανοπεδίου αλλά και περιοχών εκτός Λεκανοπεδίου. Η μονάδα της Μεταμόρφωσης, δέχεται βυτία από την υπόλοιπη Αττική, όπου τα δίκτυα αποχέτευσης είναι πολύ περιορισμένα και οι περισσότερες αστικές περιοχές δεν καλύπτονται από βιολογικούς καθαρισμούς.

Σε όλη την Αττική και ιδιαίτερα εκτός λεκανοπεδίου Αθηνών, το δίκτυο ομβρίων είναι ατελέστατο. Η αντιπλημμυρική προστασία συνδέθηκε σε μεγάλο βαθμό με μια εχθρική αντιμετώπιση των ρεμάτων.

Η Αττική, αποτελεί την περιφέρεια με τη μεγαλύτερη κατανάλωση νερού ύδρευσης. Η εξέλιξη της Αθήνας συνοδεύτηκε επί μακρόν με προβλήματα έλλειψης νερού. Τις τελευταίες δεκαετίες όμως παρατηρείται μείωση βροχοπτώσεων, που συνδέεται με την κλιματική αλλαγή. Επισημαίνεται ιδιαίτερα η παρατεταμένη ανομβρία που άρχισε το 1990 και το 1993 εξελίχθηκε σε λειψυδρία. Ανομβρία κατεγράφη και σε επόμενα διαστήματα, όπως μεταξύ των ετών 2007 και 2008.

Νομικό Πλαίσιο - Αρμοδιότητες - Υδατικά Διαμερίσματα

Οι ρυθμίσεις προστασίας του περιβάλλοντος για τους υδάτινους πόρους στη χώρα μας για πάρα πολλά χρόνια ήταν περιορισμένες. Από τις αρχές του 2000, ωστόσο, σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης και στη συνέχεια σε εθνικό επίπεδο, έχουν τεθεί οι βάσεις για την ολοκληρωμένη προσέγγιση, μέσω της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Νερά (2000/60/ΕΚ) και των επί μέρους συμπληρωματικών Οδηγιών. Άμεσος στόχος είναι να σταματήσει η υποβάθμιση της ποιότητας των νερών. Μακροπρόθεσμος στόχος είναι να αποκτήσουν ως το 2015 όλα τα νερά στην Ευρωπαϊκή Ένωση «καλή ποιότητα» που θα ανταποκρίνεται σε αυστηρά οικολογικά και χημικά πρότυπα. Σε σύγκριση με προγενέστερες αντιλήψεις η νέα αυτή πολιτική εισάγει καινοτόμες θέσεις όπως μεταξύ άλλων είναι η ολοκληρωμένη διαχείριση, η διαχείριση σε

επίπεδο υδρολογικής λεκάνης, η αναγνώριση των αναγκών σε νερό των οικοσυστημάτων και η σημασία της συμμετοχής του πολίτη στο σχεδιασμό, τη λήψη των αποφάσεων και την παρακολούθηση της εφαρμογής της πολιτικής για τα νερά.

Η εναρμόνιση της Εθνικής Νομοθεσίας με την Οδηγία Πλαίσιο έγινε με το Ν. 3199/2003 «Προστασία και διαχείριση των υδάτων - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000» (ΦΕΚ Α΄ 280/9.12.2003) και το Προεδρικό Διάταγμα 51/2007 «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ». Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ συνδυάζει ποιοτικούς, οικολογικούς και ποσοτικούς στόχους για την προστασία υδάτινων οικοσυστημάτων και την καλή κατάσταση όλων των υδατικών πόρων και θέτει ως κεντρική ιδέα την ολοκληρωμένη διαχείριση τους στη γεωγραφική κλίμακα των Λεκανών Απορροής Ποταμών. Επιπλέον, επαναπροσδιορίζει την έννοια της Λεκάνης Απορροής, η οποία περιλαμβάνει τα εσωτερικά επιφανειακά (ποταμοί, λίμνες), τα υπόγεια ύδατα, τα μεταβατικά (δέλτα, εκβολές ποταμών) και τα παράκτια οικοσυστήματα.

Για κάθε περιοχή Λεκάνης Απορροής Ποταμού καθορίζει, μια σειρά από απαραίτητες ενέργειες που θα πρέπει να υλοποιηθούν εντός των καθορισμένων προθεσμιών, ώστε ο βασικός στόχος της Οδηγίας που είναι η αποτροπή της περαιτέρω υποβάθμισης όλων των υδάτων και η επίτευξη “καλής κατάστασης” να επιτευχθεί μέχρι το 2015. Η επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της Οδηγίας στηρίζεται σε οικονομικές αρχές και εργαλεία καθώς και στην εφαρμογή ολοκληρωμένων προγραμμάτων μέτρων.

Παράλληλα, αντιμετωπίζονται συνολικά όλες οι χρήσεις και υπηρεσίες νερού, συνυπολογίζοντας την αξία του νερού για το περιβάλλον, την υγεία, την ανθρώπινη κατανάλωση και την κατανάλωση σε παραγωγικούς τομείς. Η Οδηγία ενισχύει και διασφαλίζει τη συμμετοχή του κοινού με τη δημιουργία συστηματικών και ουσιαστικών διαδικασιών διαβούλευσης. Παράλληλα, προωθεί την αειφόρο και ολοκληρωμένη διαχείριση των διασυνοριακών λεκανών απορροής ποταμών. Στο ίδιο πλαίσιο, η Οδηγία 2000/60/ΕΚ δημιουργεί και εισάγει νέες προσεγγίσεις στην αντιμετώπιση κινδύνων από τις πλημμύρες και την ξηρασία.

Σύμφωνα με το ΠΔ του 2007, κάθε Περιφέρεια εκπονεί Σχέδιο Διαχείρισης κάθε 6 χρόνια και το πρώτο καταρτίζεται και εγκρίνεται μέχρι 22.12.2009, αναθεωρείται και ενημερώνεται το αργότερο μέχρι το 22.12.2015 και στη συνέχεια κάθε 6 χρόνια. Το ΣΔ περιλαμβάνει Πρόγραμμα Μέτρων (καταρτίζονται το αργότερο μέχρι 22.12.2009 και όλα τα μέτρα είναι έτοιμα προς εφαρμογή το αργότερο μέχρι 22.12.2012) και Πρόγραμμα Παρακολούθησης (σημ. ενώ το υπόψη Π.Δ. εκδόθηκε το 2007 αναφέρει ότι τα μέτρα τίθενται σε εφαρμογή το αργότερο μέχρι 23.12.2006).

Οι εν λόγω προθεσμίες δεν έχουν τηρηθεί για το λόγο αυτό η Ε.Ε αποφάσισε στις 06.04.2011 να παραπέμψει την Ελλάδα (μαζί το Βέλγιο, τη Δανία, και την Πορτογαλία) στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο.

Παρά τις περιπέτειές του στο ΠΔ, προβλέπεται η κατάρτιση Εθνικού Μητρώου προστατευόμενων περιοχών. Προστατευόμενες περιοχές είναι αυτές που έχουν χαρακτηριστεί

ότι έχουν ανάγκη ειδικής προστασίας βάσει ειδικών διατάξεων της κείμενης εθνικής και κοινοτικής νομοθεσίας σχετικά με την προστασία των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων ή τη διατήρηση των οικοτόπων και των ειδών που εξαρτώνται άμεσα από το νερό.

Το σύνθετο έργο του συντονισμού για την εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Νερά έχει αναλάβει το ΥΠΕΚΑ, μέσω της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων.

Σύμφωνα με πρόσφατη Απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων (ΦΕΚ 1383/Β/02.09.2010 και διόρθωση σφάλματος ΦΕΚ 1572/28.09.2010), «Καθορισμός των Λεκανών Απορροής Ποταμών της χώρας και ορισμού των αρμόδιων Περιφερειών για τη διαχείριση και προστασία τους», καθορίστηκαν σαράνταπέντε (45) Λεκάνες Απορροής Ποταμών, οι οποίες υπάγονται σε δεκατέσσερις (14) Περιοχές Λεκανών Απορροής Ποταμών (που αντιστοιχούν στον όρο Υδατικά Διαμερίσματα του Άρθρου 3 του ΠΔ 51/2007). Σύμφωνα με τον Πίνακα των Λεκανών Απορροής Ποταμών και Αρμόδιων Περιφερειών του Παραρτήματος ΙΙ της εν λόγω Απόφασης (απόσπασμα του οποίου παρουσιάζεται στη συνέχεια), προκύπτουν τα εξής:

1. Η Περιφέρεια Αττικής είναι αρμόδια:

- Για τη Λεκάνη Απορροής του Λεκανοπεδίου Αττικής (GR26), η οποία όμως περιλαμβάνει και εκτάσεις των Περιφερειών Πελοποννήσου, Στερεάς Ελλάδας και Νοτίου Αιγαίου.
- Για τη Λεκάνη Απορροής των Ρεμάτων Αργολικού Κόλπου (GR31) και συγκεκριμένα για τα νησιά Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες, Σπετσοπούλα, Δοκός, Κύθηρα και Αντικύθηρα.

2. Η Περιφέρεια Αττικής είναι συναρμόδια: με την Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας για τις Λεκάνες Απορροής του Εύηνου (GR20) και του Μόρνου (GR21), σε θέματα που έχουν σχέση με το υδροδοτικό σύστημα της Αθήνας.

3. Για τη Λεκάνη Απορροής του Ασωπού (GR25), αρμόδια είναι η Περιφέρεια Στερεάς Ελλάδας, παρόλο που σημαντικό ποσοστό της έκτασης της λεκάνης (20,04%) βρίσκεται εντός των ορίων της Περιφέρειας Αττικής.

Πίνακας 7.1.7-1: Λεκάνες Απορροής Ποταμών και Αρμόδιων Περιφερειών

Υδατικό Διαμέρισμα	Λεκάνες Απορροής (κωδικός)	Ποσοστό έκτασης ανά Περιφέρεια	Πρόταση για αρμόδιες Περιφέρειες	Παρατηρήσεις
Ανατολική Πελοπόννησος	Ρεμάτων Αργολικού Κόλπου (GR31)	Πελοπ.: 87% Αττικής: 13%	Πελοπ. / Αττικής	Η αρμοδιότητα της Περ. Αττικής αφορά μόνο στα νησιά Πόρος, Ύδρα, Σπέτσες, Σπετσοπούλα, Δοκός, Κύθηρα και Αντικύθηρα
Δυτική Ελλάδα	Εύηνου (GR20)		Δυτικής Ελλάδας / Αττικής	Η συναρμοδιότητα αφορά σε θέματα που σχετίζονται με το υδροδοτικό σύστημα της Αθήνας
	Μόρνου (GR21)			
Αττική	Λεκανοπεδίου Αττικής (GR26)	Αττικής: 89,31% Πελοπ.: 8,8% Στ. Ελ.: 1,33% Ν. Αιγ.: 0,55%	Αττικής	

Υδατικό Διαμέρισμα	Λεκάνες Απορροής (κωδικός)	Ποσοστό έκτασης ανά Περιφέρεια	Πρόταση για αρμόδιες Περιφέρειες	Παρατηρήσεις
Ανατολική Στερεάς Ελλάδας Στερεά Ελλάδα	Βοιωτικού Κηφισού (GR23)	Στ. Ελ.: 99,81% Αττικής: 0,19%	Στερεάς Ελλάδας	
	Ασωπού (GR25)	Στ. Ελ.: 79,57% Αττικής: 20,43%		

Σχεδόν ταυτόχρονα με την παραπάνω απόφαση προκηρύχθηκαν από το ΥΠΕΚΑ οι σχετικές μελέτες διαχείρισης. Η μελέτη «Κατάρτιση Σχεδίων Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών των Υδατικών Διαμερισμάτων Αττικής και Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, σύμφωνα με τις προδιαγραφές της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ, κατ' εφαρμογή του Ν. 3199/2003 και του ΠΔ 51/2007», η οποία όπως φαίνεται από τον τίτλο της αφορά δύο Υδατικά Διαμερίσματα, της Αττικής και της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, εγκρίθηκε με την με Α.Π. 191167/30.09.2013 Απόφαση της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων του ΥΠΕΚΑ και δημοσιεύτηκε στο ΦΕΚ 1004/Β/2013.

Υπόγεια ύδατα

Τα υπόγεια αποθέματα νερού στην Αττική είναι πολύ λίγα σε σχέση με το συνολικό υπόγειο δυναμικό της χώρας. Οι ορεινοί όγκοι είναι οι ζώνες στις οποίες πραγματοποιείται ο φυσικός εμπλουτισμός των υπόγειων υδροφόρων. Σ' αυτούς και στις παρυφές τους τα νερά κινούνται κυρίως σε ανθρακικά πετρώματα και μπορούν να χαρακτηριστούν ως σχετικά καλής ποιότητας.

Στις υπόλοιπες περιοχές ανάλογα και με παραμέτρους όπως η γεωλογική δομή και το μέγεθος της έντασης των ανθρωπογενών δραστηριοτήτων, υπάρχει ανάλογη επιβάρυνση της ποιότητας των υπόγειων υδάτων.

Στο εσωτερικό του λεκανοπεδίου όπου υπάρχει διαφορετική γεωλογική δομή και έχουμε ταυτόχρονα μεγαλύτερη ένταση ανθρωπογενών δραστηριοτήτων επιδεινώνεται η ποιότητα των υπόγειων υδάτων. Στο κεντρικό λεκανοπέδιο υπάρχει μια δεύτερη κατηγορία μέτριας ως κακής ποιότητας. Μεταξύ Λυκαβητού και Φιλοπάππου καθώς και βόρεια των Τουρκοβουνίων η ρύπανση είναι μικρότερη, γεγονός που αποδίδεται στην ύπαρξη ελεύθερων χώρων. Τρίτη κατηγορία, με υπόγεια νερά κακής ποιότητας, εντοπίζεται εκατέρωθεν του Κηφισού λόγω αστικών και βιομηχανικών αποβλήτων και στο νότιο τμήμα του λεκανοπεδίου, που οριοθετείται κατά τη νοητή γραμμή Δραπετσώνα, Πειραιάς, Καλλιθέα, Αργυρούπολη, Βουλιαγμένη.

Στην Αττική η ρύπανση των υδάτων οφείλεται στα αστικά και βιομηχανικά απόβλητα, στα φυτοφάρμακα της γεωργικής χρήσης και στη διείσδυση της θάλασσας. Με την υπαλμύριση των υδάτων συνδέονται οι μεγάλες υπερβάσεις σε αριθμό γεωτρήσεων για χρήσεις στις οποίες κυρίως συμπεριλαμβάνεται η άρδευση αλλά και η ύδρευση. Όπως επισημαίνεται σε σχετικές έρευνες, το θαλασσινό νερό σε ορισμένες περιοχές έχει διεισδύσει βαθιά μέσα στην ξηρά. Παράδειγμα η Ηλιούπολη, όπου υφάλμυρο νερό εντοπίζεται σε γεωτρήσεις στις νότιες παρυφές του Υμηττού, αλλά και τα Μεσόγεια όπου το θαλασσινό νερό από τον Ευβοϊκό έχει προχωρήσει βαθιά μέσα στην ξηρά. Σε περιοχές των Μεσογείων οι αυξημένες συγκεντρώσεις

χλωριόντων καθιστούν τα υφάλμυρα νερά από τις γεωτρήσεις ακατάλληλα ακόμα και για άρδευση.

Επιφανειακά ύδατα (Ποταμοί και ρέματα – Υγρότοποι – Λίμνες – Μεταβατικά ύδατα)

Στα «Επιφανειακά ύδατα» περιλαμβάνεται το σύνολο των στάσιμων ή των ρεόντων επιφανειακών υδάτων, τα μεταβατικά συστήματα εν μέρει αλμυρών επιφανειακών υδάτων πλησίον στομίων ποταμών και τα παράκτια ύδατα.

Το σύνολο των επιφανειακών υδάτων και των οικοσυστημάτων της Αττικής έχει επιβαρυνθεί με μεγάλη ποιοτική και ποσοτική υποβάθμιση. Οι κυριότεροι λόγοι που οδήγησαν σε αυτή την υποβάθμιση είναι οι εξής:

- Τα ρέματα αντιμετωπίστηκαν ως υδραυλικοί υποδοχείς, ως κλειστοί ή τσιμενταρισμένοι αγωγοί ομβρίων,
- Η συχνή μετατροπή των ρεμάτων σε οδικές αρτηρίες, το μπάζωμα και η οικοπεδοποίηση ρεμάτων και υγροτόπων που εξυπηρετούν μόνο την αλόγιστη αστικοποίηση,
- Το επί μακρόν ανεπαρκές θεσμικό πλαίσιο τεχνικών κατευθύνσεων, χωρίς κατευθύνσεις και εργαλεία για προστασία και ανάδειξη των ρεμάτων και των οικοσυστημάτων τους,
- Η ρύπανση επιφανειακών υδάτων με αστικά, βιομηχανικά λύματα και η ρύπανση από γεωργικά φάρμακα, οι διαρροές από αστοχία και παλαιότητα δικτύων αποχέτευσης,
- Η έλλειψη σύνδεσης του υδάτινου στοιχείου με τους πολιτιστικούς πόλους και προστασίας των ιστορικής σημασίας υδάτινων στοιχείων.

Τμήμα των επιφανειακών υδάτων βρίσκεται σε κατάσταση μη αναστρέψιμη και χρειάζεται να προστατευτεί από περαιτέρω υποβάθμιση. Υπάρχουν όμως ακόμα πολλοί και αξιόλογοι υδατικοί πόροι που χρειάζονται προστασία, αποκατάσταση και ανάδειξη.

Ποταμοί - ρέματα

Σε αδρές γραμμές, η Λεκάνη απορροής Λεκανοπεδίου Αττικής περιλαμβάνει μεγάλο μέρος της χερσαίας έκτασης της Αττικής καθώς και τα πλησιέστερα νησιά Σαλαμίνα, Αίγινα, Αγκίστρι κλπ.

Σημαντικότερα από περιβαλλοντική και υδραυλική άποψη είναι:

- στο λεκανοπέδιο Αθηνών ο ποταμός Κηφισός, ο Ιλισός, η Πικροδάφνη.
- στην Ανατολική Αττική ο Χάραδρος, ρέμα Ραφήνας, Ερασίνου, Κερατέας
- στη Δυτική Αττική ο Σαρανταπόταμος και Γιαννούλα, τα οποία εκβάλλουν στον κόλπο της Ελευσίνας,

Ιδιαίτερη σημασία για το περιβάλλον, την ανάπτυξη καθώς και για την αντιπλημμυρική προστασία στην πρωτεύουσα έχει ο Κηφισός, ο οποίος προστατεύεται από το ΠΔ 632Δ/94. Ο

Κηφισός, που πηγάζει από την Πάρνηθα και την Πεντέλη και δέχεται τα ύδατα πλήθους ρεμάτων καθώς και μεγάλη ρύπανση από αστικά και βιομηχανικά απόβλητα, διατηρεί στο βόρειο, ανοικτό τμήμα του φυσικό χαρακτήρα και η κατάστασή του είναι αναστρέψιμη. Η προστασία και αποκατάστασή του θεωρείται στρατηγικής σημασίας. Στη συνέχεια καλύπτεται από την Εθνική οδό, παραλαμβάνει τις υπερχειλίσεις του παντορροϊκού συστήματος της Αθήνας και τέλος εκβάλλει κάτω από την υπερυψωμένη παραλιακή λεωφόρο.

Οι εκβολές του Κηφισού ιδίως αλλά και του Ιλισού χαρακτηρίζονται από σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα και η επίλυσή τους απαιτεί ειδικό πρόγραμμα διαχείρισης καθώς αποτελούν μέρος του, επίσης στρατηγικής σημασίας για την αειφόρο ανάπτυξη της Αττικής, Φαληρικού Όρμου.

Όσον αφορά τον Ασωπό, είναι γνωστή η σοβαρή ρύπανση που συγκεντρώνει στη Βοιωτική κυρίως περιοχή της λεκάνης του ποταμού, εξ αιτίας της ρυπαίνουσας βιομηχανικής, αλλά και της αγροτικής χρήσης. Για την ευρύτερη περιοχή της λεκάνης απορροής του Ασωπού το ΥΠΕΚΑ προωθεί ένα Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Διαχείρισης του Περιβαλλοντικού Κινδύνου, με προτεραιότητες τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας και την προστασία του περιβάλλοντος.

Επίσης εκδόθηκε η ΚΥΑ υπ. αριθμ.20488/2010 «Καθορισμός Ποιοτικών Περιβαλλοντικών Προτύπων στον ποταμό Ασωπό και Οριακών Τιμών Εκπομπών υγρών βιομηχανικών αποβλήτων στη λεκάνη απορροής του Ασωπού» και η ΚΥΑ «Συμπλήρωση της ΚΥΑ με θέμα “Προσδιορισμός των νερών που υφίστανται νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης ..» Θα ακολουθήσει η διαμόρφωση και εφαρμογή κατάλληλου αγροπεριβαλλοντικού προγράμματος μέτρων, σε εφαρμογή της Οδηγίας περί νιτρορρύπανσης γεωργικής προέλευσης. Τέλος έχουν δρομολογηθεί οι απαιτούμενες ενέργειες για την ασφαλή υδροδότηση των κατοίκων της περιοχής.

Το ρέμα Χαλανδρίου πηγάζει από τις παρυφές της Πεντέλης και χύνεται στην περιοχή των Χαλανδραίων, σβήνοντας στα Τουρκοβούνια. Σύμφωνα με το ΦΕΚ 659Δ/6.9.1995 χαρακτηρίζεται ως προστατευόμενη περιοχή και τοπίο το ρέμα Πεντέλης – Χαλανδρίου, η κοίτη και τα πρηνή αυτού και οι παραρεμάτιες εκτάσεις που βρίσκονται σε εντός και εκτός σχεδίου περιοχές των όμορων Δήμων. Μέσα στα όρια της περιοχής αυτής καθορίζονται ζώνες προστασίας, χρήσεις γης, όροι και περιορισμοί δόμησης και λοιποί όροι και περιορισμοί.

Ο Χάραδρος πηγάζει από τις ανατολικές απολήξεις της Πάρνηθας, διασχίζει την πεδιάδα και χύνεται στον όρμο του Μαραθώνα. Η λεκάνη απορροής του ορίζεται από τα όρη Πάρνηθα και Πεντέλη και έχει έκταση 185 km². Το υδρογραφικό του δίκτυο είναι πολύπλοκο, ιδιαίτερα στον άνω ρου, όπου δέχεται μεγάλο πλήθος από χείμαρρους. Στο μέσο ρου έχει κατασκευαστεί από το 1931 ταμιευτήρας με σκοπό την ύδρευση της Αθήνας. Η χωρητικότητα του ταμιευτήρα είναι 41 hm³, ενώ η λεκάνη απορροής ανάντη του φράγματος είναι 118 km². Η μέση ετήσια εισροή από τη λεκάνη του φράγματος εκτιμάται σε 14 hm³ (Ευστρατιάδης και Μαμάσης, 2004).

Έντονη ρύπανση διαπιστώνεται στα ρέματα της περιοχής Θριασίου Ασπροπύργου. Το ρέμα Γιαννούλας μαζί με το ρέμα Μαύρης Ώρας σχηματίζουν λεκάνη η οποία χαρακτηρίζεται από βιομηχανικές και άλλες δραστηριότητες καθώς και από την επικοινωνία με το χώρο του ΧΥΤΑ Λιοσίων μέσω των υδάτων που κατεβαίνουν προς την περιοχή. Πρόσφατα διαπιστώθηκε από

τους ειδικούς Επιθεωρητές Περιβάλλοντος του ΥΠΕΚΑ, έντονη ρύπανση. Κρίνεται απαραίτητο να ακολουθήσει ειδικό πρόγραμμα διαχείρισης και προστασίας κατά τα παραπάνω πρότυπα.

Ο Σαρανταπόταμος διασχίζει την κοιλάδα της Οινόης και το Θριάσιο Πεδίο και χύνεται στον Κόλπο της Ελευσίνας. Η λεκάνη απορροής του ορίζεται από τα όρη Πατέρας, Κιθαιρώνας, Πάστρα και Πάρνηθα και έχει έκταση 310 km². Στον κύριο κλάδο συμβάλλουν και νερά άλλων χειμάρρων, με μεγαλύτερο κλάδο αυτόν που πηγάζει από τα όρη Πατέρας και Μακρό Όρος. Στη λεκάνη δεν υπάρχουν υδρομετρικά δεδομένα.

Στη συνέχεια επιχειρείται μια ιεράρχηση των ποταμών και ρεμάτων της Αττικής με βάση τα χαρακτηριστικά της ροής τους, το μέγεθος της λεκάνης απορροής, το μήκος τους, τη σημασία των παρόχθιων ζωνών ως προς τη βιοποικιλότητα και τους υγροτόπους που δημιουργούν, τις περιοχές από τις οποίες διέρχονται και την αντιπλημμυρική τους σημασία. Μπορούν να διακριθούν τέσσερις κατηγορίες:

Τα ρέματα και οι ποταμοί *στρατηγικής σημασίας*, όπου περιλαμβάνονται:

- Κηφισός, βόρειο τμήμα
- Κηφισός, εκβολές
- Ασωπός,
- Χάραδρος, πηγές- λεκάνη Λίμνης Μαραθώνα -Οινόη-μέχρι την εκβολή
- Ρέμα Ραφήνας (κύριοι κλάδοι Πεντέλης και Μεσογείων). Περιλαμβάνονται από τις πηγές και οι δύο κύριοι κλάδοι (Ντράφι-Πεντέλη και Μεσόγεια) και το ρέμα μέχρι την εκβολή
- Ρέμα Ερασίνος μέχρι την εκβολή στη Βραυρώνα, συμπεριλαμβανομένων όλων των κλάδων του
- Ρέμα Κερατέας, συμπεριλαμβανομένων όλων των κλάδων του
- Πικροδάφνη
- Ποταμός Ιλισός: Ανοικτά τμήματα στις υπώρειες του Υμητού και στο Μητροπολιτικό Πάρκο Γουδή, τους Στύλους του Ολυμπίου Διός και τις εκβολές
- Ρέμα Προφήτη Δανιήλ, μέσα στον χώρο ανάπλασης Βοτανικού-Ελαιώνα
- Ρέμα Γιαννούλας - Σαρανταπόταμος στο Θριάσιο Πεδίο μέχρι τις εκβολές

Τα ρέματα και οι ποταμοί *μεγάλης σημασίας*, όπου περιλαμβάνονται:

- Ρέματα και παραπόταμοι του Κηφισού: Εσχατιά, Πύρνα, Ρέμα Χαλανδρίου – Αμαρουσίου καθώς και Ποδονίφτη που έχει οδηγηθεί στο ρέμα Ραφήνας
- Ρέμα Τραχώνων, που βρίσκεται στην άκρη του χώρου ανάπλασης Ελληνικού
- Ρέμα Ποταμός στη Ανατολική Αττική και τα λοιπά ρέματα της Λαυρεωτικής

- Ρέμα Παλατίων στη Βόρεια Αττική
- Ρέμα Γιαννούλας (Ανω Λιόσια)
- Ρέμα Αγ. Παρασκευή – Εξω Βρύση (Μέγαρα)
- Ρέμα Αγ. Ιωάννη (Ασπρόπυργος)
- Ρέματα Σούρες, Λούτσας, Μοίρας, Αγ. Ιωάννη και τα λοιπά ρέματα λεκάνης απορροής Σαρανταπόταμου, καθώς και τα ρέματα Μαύρης Ώρας, Τσαβδερέλα και παραπόταμοι ρέματος Γιαννούλα στο Θριάσιο Πεδίο
- Ρέματα Μαυρατζάς και Καμάρες στη Μεγαρίδα
- Ηριδανός (πηγές, αρχαιολογικός χώρος Κεραμικού, μετρό Μοναστηράκι).

Τα λοιπά περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος καταγεγραμμένα ρέματα τα οποία χαρακτηρίστηκαν με την ΥΑ 9173/1642/1993 ΦΕΚ 281/Δ/23-3-1993, στα οποία περιλαμβάνονται:

▪ Ρέμα Σαμωνοπόταμου	▪ Ρέμα Μαραθώνος
▪ Ρέμα Γιαμπουράς	▪ Ρέμα Σελληνίων (Σαλαμίνα)
▪ Ρέμα Κατάρας	▪ Ρέμα Γέρακα
▪ Ρέμα Αγ. Γεωργίου	▪ Ρέμα Τζώνη
▪ Ρέμα Μ. Αλεξάνδρου	▪ Μεγάλο Ρέμα (Ραφήνα)
▪ Ρέμα Φλόγας	▪ Ρέμα Βάρης
▪ Ρέμα Βαρυμπόμπης	▪ Ρέμα Κίτσι
▪ Ρέμα Φασίδερι	▪ Ρέμα Ξεράς
▪ Ρέμα Δροσιάς (Καϊρή)	▪ Ρέμα Ποταμού
▪ Ρέμα Εκάλης	▪ Χείμαρρος Κοκκινारा
▪ Ρέμα Χελιδονούς	▪ Χείμαρρος Ξενίας
▪ Ρέμα Παναγίτσας	▪ Χείμαρρος Σαπφούς

Στην τελευταία κατηγορία εντάσσονται τα υπόλοιπα, μη καταγεγραμμένα ρέματα της χερσαίας και νησιωτικής Αττικής.

Σε σχέση με το θεσμικό πλαίσιο προστασίας, επισημαίνεται ότι ο ορισμός των ρεμάτων «ιδιαίτερου περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος» κατά το ΦΕΚ 281Δ/23.03.1993 παραμένει ελλιπώς τεκμηριωμένος και δεν αποτελεί ένα αντικειμενικό πλαίσιο αξιολόγησης για το ποια ρέματα θα πρέπει να χαρακτηρισθούν αντίστοιχα. Επιπλέον, δεν συνάδει α priori στην

θεσμοθέτηση συγκεκριμένου πλαισίου προστασίας για τα συγκεκριμένα ρέματα. Η διαδικασία της οριοθέτησης ρεμάτων κατά το ΦΕΚ 91Α/25.04.2002 αποτελεί σαφώς μια ουσιαστική προσπάθεια υπέρ της τεχνικής και ουσιαστικής αξιολόγησης των χαρακτηριστικών υδατορέματος, ωστόσο δεν καθορίζει εξ ορισμού αν θα πρέπει να ληφθούν υπόψη κάποιες επεμβατικές δράσεις ή κάποιο καθεστώς προστασίας.

Υγρότοποι

Οι υγρότοποι όπως τα έλη, οι εκβολές ποταμών, οι παράκτιες λίμνες, λιμνοθάλασσες και τεχνητοί υδάτινοι σχηματισμοί είναι από τα πιο παραγωγικά και πλούσια οικοσυστήματα ιδιαίτερα στα ξηροθερμικά Μεσογειακά τοπία. Είναι τόποι υψίστης αξίας για τη βιοποικιλότητα, καθώς η αξία τους για τη βιοποικιλότητα στην κλίμακα του τοπίου είναι πολλαπλάσια της έκτασης που καλύπτουν, δεδομένου ότι στηρίζουν πλούσια τροφικά πλέγματα, είναι σταθμοί τροφοδοσίας για τα μεταναστευτικά πουλιά, φιλοξενούν σπάνια υδρόβια χλωρίδα και σπάνια πανίδα.

Οι υγρότοποι μέσα και κοντά στην πόλη έχουν ιδιαίτερη αξία για τον άνθρωπο. Είναι «ανοιχτά σχολεία» της φύσης. Μέχρι πρόσφατα όμως, οι υγρότοποι ήταν συχνά τόποι που καταστράφηκαν στο όνομα της ανάπτυξης, με αποτέλεσμα οι περισσότεροι υγρότοποι της Αττικής να έχουν εξαφανιστεί ή να είναι εξαιρετικά υποβαθμισμένοι. Σε πολλές περιπτώσεις τμήματα τους έχουν μετατραπεί σε σκουπιδότοπους.

Οι υγρότοποι αποκτούν επίσης ιδιαίτερη σημασία στα πλαίσια της αντιμετώπισης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Η περιφέρεια της Αττικής και η λειτουργία της ως αιρετής αυτοδιοίκησης με τις θεσμοθετημένες αρμοδιότητες για τη διαχείριση των υδάτων του χώρου της, προβάλλει σημαντικές ευκαιρίες διατήρησης, αποκατάστασης, ανάπτυξης και ανάδειξης υγροτόπων. Στην πλειονότητά τους οι εναπομείνουσες υγροτοπικές περιοχές είναι μικρές, με σημαντικά όμως στοιχεία υγροτοπικών οικοτόπων, αναγκαία κατά το σχεδιασμό «πράσινων διαδρόμων» και ελεύθερων «χώρων άγριας ζωής» στο αστικό και περιαστικό περιβάλλον.

Παρόμοια περίπτωση με τους απομονωμένους μικρούς υγρότοπους, οι ποταμοί, τα ρέματα και οι παρόχθιες ζώνες τους στην Αττική είναι εξαιρετικά υποβαθμισμένοι. Αν εστιάσουμε μόνο στα μεγάλα ρέματα που διατηρούν υπέργειο νερό για περισσότερο από μισό χρόνο βλέπουμε ότι εκεί οι συνθήκες υποβάθμισης είναι ιδιαίτερα ανησυχητικές. Οι παρόχθιες ζώνες που κρατούν ημι-χερσαία βλάστηση και υγροτοπικά ενδιαιτήματα είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένες.

Από τους σημαντικότερους υγροτόπους στην Αττική είναι ο υγρότοπος Σχινιά - Μαραθώνα οποίος προστατεύεται με Προεδρικό Διάταγμα/ΠΔ (ΦΕΚ 395Δ/3.7.200) «Χαρακτηρισμός χερσαίων και θαλάσσιων περιοχών του Σχινιά – Μαραθώνα Αττικής ως Εθνικού Πάρκου». Σκοπός του συγκεκριμένου ΠΔ είναι η προστασία, διατήρηση, διαχείριση και αναβάθμιση της φύσης και του τοπίου, ως φυσικής κληρονομιάς και πολύτιμου φυσικού πόρου, στη χερσαία και θαλάσσια περιοχή του Σχινιά – Μαραθώνα, που διακρίνεται για την οικολογική, αισθητική, επιστημονική, γεωμορφολογική, πολιτική και εκπαιδευτική της αξία, με τον χαρακτηρισμό Εθνικό Πάρκο.

Ο υγρότοπος του Ωρωπού (~650 στρέμματα) αποτελεί μια σχεδόν επίπεδη παράκτια έκταση. Περιλαμβάνει μια ρηχή λιμνοθάλασσα που χωρίζεται από τη θάλασσα με μια στενή και χαμηλή λουρονησίδα. Η λουρονησίδα αυτή τα τελευταία χρόνια είναι ανοιχτή και επιτρέπει την επικοινωνία με τη θάλασσα. Στο ΝΑ τμήμα του υγροτόπου εκτείνονται εποχιακά κατακλυζόμενοι αλμυρόβαλτοι. Τόσο στους αλμυρόβαλτους όσο και στα όρια και τις νησίδες της λιμνοθάλασσας αναπτύσσεται χαμηλή αλοφυτική βλάστηση, ενώ προς το εσωτερικό της στεριάς αναπτύσσονται χορτολιβαδικές εκτάσεις και περιορισμένοι καλαμώνες. Στο ΒΔ τμήμα εντοπίζεται και μια εκτενής κοινωνία χαμηλών βούρλων (Πηγή: Λαγκαδινού Ε, ΠΠΕ Προστασίας & Ανάδειξης Υγροτόπου στη θέση Αλυκές Ωρωπού και Δημιουργία πρότυπου Οικολογικού Πάρκου, Αθήνα 2008).

Ο υγρότοπος Βουρκάρι Μεγάρων βρίσκεται στην παράκτια ζώνη της πόλης, ανάμεσα στην Πάχη και τη Σαλαμίνα. Ο όρμος του Βουρκαρίου αποτελεί ουσιαστικά μια αβαθή λιμνοθάλασσα με περιορισμένη επικοινωνία με τον Σαρωνικό κόλπο. Σύμφωνα με καταγραφές της Ορνιθολογικής Εταιρείας, παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία σχετικά με τα είδη ορνιθοπανίδας που φιλοξενεί, ιδιαίτερα αν λάβουμε υπόψη και τη γεωγραφική του θέση. Εδώ απαντώνται 127 είδη πουλιών, πολλά από τα οποία χρησιμοποιούν τον υγρότοπο ως ενδιάμεσο σταθμό τροφοληψίας - ξεκούρασης κατά την μεταναστευτική περίοδο.

Σημειώνεται ότι τόσο ο υγρότοπος Ωρωπού, όσο και ο υγρότοπος Βουρκάρι Μεγάρων βρίσκονται υπό θεσμοθέτηση.

Οι υγρότοποι της Αττικής μπορούν να διακριθούν σε τρεις κατηγορίες με βάση την υδρολογική και οικολογική τους σημασία.

Τα πλέον σημαντικά από υδρολογική και οικολογική άποψη επιφανειακά υδάτινα οικοσυστήματα περιλαμβάνουν τους παρακάτω υγροτόπους:

- Υγρότοπος Σχοινιά - Μαραθώνα
- Λίμνη Μαραθώνα
- Λίμνη Ρειτών – Κουμουندούρου
- Λιμνοθάλασσα Ωρωπού και εκβολές Ασωπού
- Υγρότοπος Βουρκαρίου Μεγάρων
- Έλος Ψάθας Βιλίων
- Έλος Ψήφτας Μεθάνων
- Ρέμα Πύργου Βραυρώνας
- Έλος Λουτρού Σπάτων
- Ρέματα Ραφήνας
- Ρέμα Πεντέλης
- Παράκτιος υγρότοπος Λεγραινών
- Υγροτοπικό σύστημα Σχίνου
- Ρέμα Ερασίνου
- Υγροτοπικό σύστημα Μπρέξιζας
- Παράκτιος υγρότοπος Αγίων Αποστόλων
- Παράκτιος υγρότοπος Λουμπάρδας
- Παράκτιος υγρότοπος Αρτέμιδας
- Παράκτιος υγρότοπος Αγίου Νικολάου
- Ρέμα Κερατέας

- Έλος Βραυρώνας Μαρκόπουλου

Τα επιφανειακά υδάτινα οικοσυστήματα που διατηρούν σημαντικά οικολογικά και υδρολογικά χαρακτηριστικά και χρήζουν προστασίας περιλαμβάνουν τους παρακάτω υγροτόπους:

▪ Εσωτερικός Υγρότοπος Λούτσας Βάλμας	▪ Ποταμός Ασωπός (Σχηματάρι)
▪ Λίμνη Βουλιαγμένης	▪ Ποταμός Ασωπός (Μέσος ρους)
▪ Λίμνη Μαραθώνα	▪ Ποταμός Ασωπός (κάτω ρους)
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Ακτής Αγ. Βασιλείου Αίγινας	▪ Ποταμός Κηφισός (ρέμα Σούνα)
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Αννίσας	▪ Ποταμός Κηφισός Μέσος Ρους (Αριστοφάνης)
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Εκβολής Ελευσίνας	▪ Ποταμός Κηφισός (Άνω Ρους)
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Επιχωματώσεων Λαυρίου	▪ Ρέματα Μαραθώνα
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Λουτρών Αλίμου	▪ Ρέμα Κινέτας
▪ Παράκτιος Υγρότοπος στο Λιμανάκι Θωρικού	▪ Ρέμα Μεγάρων
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Μακρού Άμμου	▪ Ρέμα Οινόης
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Μαρικών	▪ Ρέμα Οινόης (κάτω ρους)
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Μαυρολίμνης	▪ Ρέμα Ποδονίφτη
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Μερόπτης	▪ Ρέμα Πικροδάφνης
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Μύχου Αυλακίου	▪ Ρέμα Πύργου Βασιλίσσης
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Πεύκου Λαγονησίου	▪ Τεχνητή Λίμνη Ιπποδρόμου
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Σαλαμίνας	▪ Τεχνητός Υγρότοπος Νερών Πύργου Βασιλίσσης
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Σχινιά	▪ Τεχνητός Υγρότοπος Παλαιοντολογικού Πικερμίου
▪ Παράκτιος Υγρότοπος Φαληρικού Δέλτα	▪ Μικρο-υγρότοπος ρέματος Ηριδανού

Τα επιφανειακά υδάτινα οικοσυστήματα του χερσαίου και νησιωτικού τμήματος της Αττικής, συμπεριλαμβανομένων και όσων έχουν υποστεί κρίσιμη υποβάθμιση και χρήζουν άμεσης αποκατάστασης περιλαμβάνουν τους παρακάτω υγροτόπους:

- Παράκτιος μικρο - υγρότοπος Μαύρου Λιθαρίου
- Εσωτερικός μικρο-υγρότοπος Λούτσας Καλαμιών
- Τεχνητός Υγρότοπος Κανάτας Κερατέας
- Εσωτερικός Υγρότοπος Μαρκόπουλου (σχεδόν εξαφανισθείς)
- Εσωτερικός Υγρότοπος Βαλομάντρας (σχεδόν εξαφανισθείς)
- Εσωτερικός Υγρότοπος στις Λούτσες Μαρκόπουλου (σχεδόν εξαφανισθείς)
- Παράκτιος υγρότοπος περιοχής ΔΕΗ Λαυρίου (σχεδόν εξαφανισθείς)
- Παράκτιος Υγρότοπος Έλους Αυλακίου (σχεδόν εξαφανισθείς)

Λίμνες

Η λίμνη Βουλιαγμένης περιλαμβάνεται στην περιοχή Natura GR3000006. Λόγω του καρστικού υδροφορέα της και της εμφάνισης πύκνωσης πλακτού τους θερινούς μήνες, η λίμνη χρειάζεται να ενταχθεί σε πρόγραμμα παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων. Σύμφωνα με το ΦΕΚ 51Δ/4.2.2003 «Χαρακτηρισμός της περιοχής της Λίμνης Βουλιαγμένης (ν. Αττικής) ως διατηρητέου μνημείου της φύσης και καθορισμός ζωνών προστασίας αυτής και της ευρύτερης περιοχής» στην περιοχή της λίμνης Βουλιαγμένης και στην ευρύτερη αυτής περιοχή του Δήμου Βουλιαγμένης καθορίζονται ζώνες προστασίας και καθορίζονται κατά περιοχή χρήσεις γης και όροι και περιορισμοί δόμησης.

Η λίμνη Ρειτών (Κουμουνδούρου) είναι σημαντικός υγρότοπος, με προβλήματα όμως ρύπανσης. Αποτελεί συνέχεια του ορεινού οικοσυστήματος Αιγάλεω και Ποικίλου. Η λίμνη Κουμουνδούρου προστατεύεται σύμφωνα με το ΦΕΚ 5B/8.1.1974, με βάση το οποίο χαρακτηρίζεται ως ιστορικός τόπος και καθορίζεται ζώνη προστασίας πλάτους 50 μ. περίξ αυτής.

Η τεχνητή λίμνη του Μαραθώνα ανήκει στους εναπομείναντες υγρότοπους της Αττικής με εξέχουσα σημασία, λόγω της ποικιλότητας των ειδών που φιλοξενεί. Η λίμνη Μαραθώνα χρησιμοποιείται από την ΕΥΔΑΠ ως ταμιευτήρας κυρίως για την αποθήκευση νερού για λόγους ασφαλείας λόγω της εγγύτητας του με την Αθήνα, τροφοδοτούμενος από τον Ταμιευτήρα Υλίκης καθώς και από τον Ταμιευτήρα Μόρνου μέσω του υδραγωγείου Υλίκης και του ενωτικού υδραγωγείου Μόρνου - Υλίκης. Η λίμνη Μαραθώνα προστατεύεται σύμφωνα με την Υπ. Απόφαση Α5/2280 (ΦΕΚ 720B/1983) «Προστασία των νερών που χρησιμοποιούνται για την ύδρευση της περιοχής Πρωτευούσης από ρυπάνσεις και μολύνσεις».

Μεταβατικά ύδατα

Είναι συστήματα επιφανειακών υδάτων, κοντά σε στόμια εκβολής ποταμών, τα οποία είναι εν μέρει αλμυρά λόγω της γειννιάσής τους με παράκτια ύδατα, αλλά τα οποία επηρεάζονται ουσιαστικά από ρεύματα γλυκών υδάτων. Στα μεταβατικά ύδατα γίνονται αισθητές οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και χρειάζονται μέτρα προστασίας και αποκατάστασής τους, τα οποία είναι αναγκαία και για τις ακτές.

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης υπόγειων υδάτων

Στο Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής αναπτύσσονται αξιόλογοι υδροφορείς στους ανθρακικούς σχηματισμούς, σε χαλαρές αμμοχαλικώδεις αποθέσεις και στα κροκαλοπαγή του Νεογενούς. Ανθρακικοί σχηματισμοί απαντώνται κυρίως στις ορεινές και ημιορεινές ζώνες του υδατικού διαμερίσματος, ενώ κατόπιν υπόκεινται των νεογενών και νεότερων σχηματισμών. Η περατότητά τους ποικίλλει ανάλογα με τον τεκτονισμό και την καρστικοποίηση και η εκφόρτισή τους γίνεται στη θάλασσα με τη μορφή παράκτιων και υποθαλάσσιων πηγών, ενώ ταυτόχρονα κατά την κίνησή τους τροφοδοτούν και τις προσχώσεις. Σημαντικές καρστικές πηγές στο Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής είναι οι υφάλμυρες πηγές Καλάμου, τον υδροφορέα των οποίων εκμεταλλεύονται υδρογεωτρήσεις για την ύδρευση της πρωτεύουσας.

Μεγάλη εξάπλωση έχουν τα ιζήματα του νεογενούς, λόγω όμως της ποικίλης κοκκομετρικής και πετρολογικής σύστασης η υδροφορία των σχηματισμών αυτών είναι σχετικά μικρής δυναμικότητας (περιοχή Παιανίας). Σημαντικής δυναμικότητας υδροφορείς αναπτύσσονται στα Τεταρτογενή που παρουσιάζουν μεγάλη έκταση στις λεκάνες των ποταμών Κηφισού, Σαρανταπόταμου, Χάραδρου και στις πεδιάδες Μεγάρων, Ασπρόπυργου και Μαραθώνα. Ο προσχωματικός υδροφορέας στη λεκάνη του Σαρανταπόταμου είναι μικρής δυναμικότητας και αξιοποιείται από υδρογεωτρήσεις μικρής παροχής για την άρδευση των καλλιεργούμενων εκτάσεων της περιοχής. Υδροφορία αναπτύσσεται και στην παράκτια πεδινή περιοχή Μαραθώνα - Ν. Μάκρης. Στην περιοχή αυτή έχουν ανοιχθεί πηγάδια και γεωτρήσεις για ύδρευση και άρδευση καλλιεργειών κηπευτικών.

Στο Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής έχουν πραγματοποιηθεί μετρήσεις της ποιοτικής κατάστασης των υπογείων υδάτων στα πλαίσια δύο ερευνητικών προγραμμάτων που ανατέθηκαν από το ΥΠΕΧΩΔΕ στο Πανεπιστήμιο Αθηνών (1993-1994) και στο Πανεπιστήμιο Πατρών (1996-1999), ενώ και το ΙΓΜΕ συγκεντρώνει στοιχεία για την ποιότητα των υπογείων υδάτων του λεκανοπέ- ΥΠΕΧΩΔΕ για την περίοδο 2004-2005.

Στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος με τίτλο «Δημιουργία δικτύου παρακολούθησης της ποιότητας των υπογείων νερών από νιτρικά, νιτρώδη και αμμωνία» που εκπονήθηκε από ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου Αθηνών (Πανεπιστήμιο Αθηνών, Γ. Στουρνάρας, 1994), πραγματοποιήθηκε μία σειρά από μετρήσεις των παραπάνω ρύπων την περίοδο Σεπτεμβρίου-Οκτωβρίου του 1993 σε 9 συνολικά θέσεις. Η πραγματοποίηση των δειγματοληψιών κατά την περίοδο αυτή έχει διπλό αποτέλεσμα: αφενός η αραιώση των ρύπων είναι μικρότερη λόγω χαμηλότερων παροχών και αφετέρου η αδρανοποίηση των ρύπων κατά την διέλευσή τους δια μέσου της ακόρεστης ζώνης είναι μεγαλύτερη λόγω αύξησης του πάχους της ακόρεστης ζώνης.

Από τα 9 σημεία δειγματοληψίας, τα 4 αφορούν σε προσχωματικούς υδροφορείς, τα 2 σε συνεκμετάλλευση προσχώσεων και νεογενών, το 1 σε γεώτρηση σε ρηγματωμένο μέσο και τα 2 σε κροκαλοπαγή του Νεογενούς. Συνολικά τα 5 σημεία δειγματοληψίας είναι υδρογεωτρήσεις και τα 4 πηγάδια.

Αντίστοιχα, στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος με τίτλο «Προστασία των υπογείων νερών από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης (καθορισμός ευαίσθητων ζωνών)» που εκπονήθηκε από ερευνητική ομάδα του Πανεπιστημίου Πατρών (Πανεπιστήμιο Πάτρας, Γ. Καλλέργης, 1999), πραγματοποιήθηκαν μετρήσεις των συγκεντρώσεων των νιτρικών, νιτρωδών και αμμωνιακών σε 22 σημεία ελέγχου για την περίοδο Απρίλιος 1996 – Μάιος 1999 και σε 18 σημεία ελέγχου για την περίοδο του Νοεμβρίου του 1999. Τα περισσότερα σημεία ελέγχου βρίσκονται στην περιοχή των Αθηνών, στα Μεσόγεια (Κορωπί, Παιανία), στο Θριάσιο πεδίο (Ελευσίνα, Μάνδρα, Ασπρόπυργος), στο Μαραθώνα και στα Μέγαρα. Τα στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ προέρχονται από τη βάση δεδομένων του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών Περιβάλλοντος (ΕΔΠΠ) και αφορούν μετρήσεις αζωτούχων ενώσεων, χλωριόντων, θειικών, ηλεκτρικής αγωγιμότητας και pH για την περίοδο 2004-2005. Οι μετρήσεις έχουν πραγματοποιηθεί σε σύνολο 24 σταθμών, εκ των οποίων οι 18 ταυτίζονται με αυτούς των προαναφερθέντων ερευνητικών προγραμμάτων.

Περιοχή Αθηνών Η ποιότητα των υπογείων υδάτων στην περιοχή Αθηνών είναι ιδιαίτερα επιβαρημένη. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΓΜΕ οι συγκεντρώσεις των κυριότερων παραμέτρων ποιότητας των υπογείων υδάτων έχουν ως ακολούθως:

- Ολική Σκληρότητα: 500-1000 mg/L
- Ολικά Διαλυτά Στερεά: 500-1500 mg/L
- Χλωριόντα: 50-400 mg/L
- Θειικά: 50-1000 mg/L
- Μαγνήσιο: 10-110 mg/L
- Νιτρικά: 50-250 mg/L

Σε ορισμένες θέσεις οι υδροφορείς είναι ιδιαίτερα επιβαρημένοι από αστικά λύματα - βοθρολύματα ή/και βιομηχανικά απόβλητα με αποτέλεσμα να παρατηρούνται μέγιστες συγκεντρώσεις νιτρικών που ξεπερνούν ακόμα και τα 500 mg/L. Τέτοιες περιοχές είναι η Καισαριανή, η Ηλιούπολη, η Τερψιθέα, η Αγία Παρασκευή, ο Χολαργός, ο Κορυδαλλός και η Κάτω Κηφισιά. Εκτιμάται βέβαια ότι η ολοκλήρωση του κεντρικού δικτύου αποχέτευσης έχει ως αποτέλεσμα την αργή βελτίωση της ποιότητας των υπογείων υδάτων.

Σε συμφωνία με τα στοιχεία του ΙΓΜΕ βρίσκονται οι μετρήσεις που έγιναν στο πλαίσιο των δύο προαναφερθέντων ερευνητικών προγραμμάτων των Πανεπιστημίων Αθηνών και Πατρών. Ειδικότερα, στην περιοχή Αχαρνών παρατηρείται έντονη υποβάθμιση της ποιότητας του υδροφόρου ορίζοντα με συγκεντρώσεις νιτρικών που κυμαίνονται μεταξύ 27-144 mg/L (σταθμοί 0607, 0621 και 0622). Αντίστοιχα στην Ψυχικό σημειώνονται υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών, νιτρωδών και παράλληλα μεγάλος αριθμός κολοβακτηριδίων, γεγονός που

υποδηλώνει την επιβάρυνση του υδροφορέα από αστικά λύματα - βοθρολύματα, ενώ αποτελεί και ένδειξη ότι η νιτρορρύπανση δε βρίσκεται στο τελικό της στάδιο αλλά εξελίσσεται και αναμένεται να οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερες τιμές νιτρικών.

Οι μετρήσεις βαρέων μετάλλων στα υπόγεια νερά είναι πολύ περιορισμένες και δεν οδηγούν σε τελικά συμπεράσματα σχετικά με τις επιτρεπόμενες χρήσεις των υπογείων νερών. Σε ορισμένες περιοχές όπου παρουσιάζεται έντονη βιομηχανική δραστηριότητα χωρίς τα απαραίτητα έργα υποδομής συναντώνται υψηλές τιμές βαρέων μετάλλων. Ενδεικτικά μόνο αναφέρεται ότι στην λεκάνη του Κηφισού και του Ιλισού έχουν μετρηθεί συγκεντρώσεις ψευδαργύρου που φθάνουν τα 5-6 mg/L. Στη λεκάνη του Κηφισού τόσο ο προσχλωματικός όσο και ο μικρής δυναμικότητας υδροφόρος ορίζοντας που αναπτύσσεται στο σύστημα των Αθηναϊκών σχιστόλιθων είναι ιδιαίτερα υποβαθμισμένης ποιότητας.

Μεσόγεια

Οι συγκεντρώσεις νιτρικών και άλλων παραμέτρων όπως ολική σκληρότητα, ολικά διαλυτά στερεά, κλπ. είναι ιδιαίτερα υψηλές κυρίως γύρω από τα αστικά κέντρα όπως Κορωπί, Παιανία, Μαρκόπουλο και Σπάτα. Σύμφωνα με στοιχεία του ΙΓΜΕ οι συγκεντρώσεις των κυριότερων παραμέτρων ποιότητας των υπογείων υδάτων έχουν ως ακολούθως:

- Ολική Σκληρότητα: 300-500 mg/L
- Ολικά Διαλυτά Στερεά: 500-1000 mg/L
- Χλωριόντα: 20-1500 mg/L
- Θειικά: 50-300 mg/L
- Μαγνήσιο: 10-110 mg/L
- Νιτρικά: 50-250 mg/L

Κοντά στα αστικά κέντρα που αναφέρθηκαν προηγούμενα, εμφανίζονται οι μέγιστες συγκεντρώσεις των ανωτέρω παραμέτρων. Για παράδειγμα οι συγκεντρώσεις ολικών διαλυτών στερεών και σκληρότητας ξεπερνούν τα 1500 mg/L και 1000 mg/L, αντίστοιχα. Υψηλές τιμές ιόντων χλωρίου και θειικών παρατηρούνται κοντά στις ανατολικές παράκτιες περιοχές λόγω υφαλμύρωσης των υδάτων.

Οι συγκεντρώσεις νιτρικών γύρω από τα αστικά κέντρα ξεπερνούν κατά πολύ τα ανώτατα επιτρεπτά όρια και υποδηλώνουν ότι τα αστικά λύματα - βοθρολύματα αποτελούν την σημαντικότερη πηγή ρύπανσης των υπογείων υδάτων. Στην περιοχή του Κορωπίου και δυτικά αυτού οι συγκεντρώσεις νιτρικών κυμαίνονται μεταξύ 35-264 mg/L (θέσεις 0610, 0611, 0612, 0613, 0615 και 0616). Ταυτόχρονα στη θέση 0612 (Χαλιδού Κορωπίου) σημειώνονται τιμές αμμωνιακών αλάτων που κυμαίνονται μεταξύ 0.2-1.6 mg/L, γεγονός που υποδηλώνει ότι η νιτρορρύπανση δεν βρίσκεται στο τελικό της στάδιο αλλά εξελίσσεται και αναμένεται να οδηγήσει σε ακόμα μεγαλύτερες τιμές νιτρικών. Στην περιοχή της Παιανίας έχουν καταγραφεί χαμηλότερες συγκεντρώσεις νιτρικών (29-113 mg/L στις θέσεις 0601 και 0619), οι οποίες, όμως, αρκετές φορές υπερβαίνουν το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο για ύδρευση. Υψηλές

συγκεντρώσεις νιτρικών σημειώνονται και στην περιοχή Καλυβίων Θορικού και ειδικότερα στη θέση 0617 (42-51 mg/L).

Στο βορειοδυτικό τμήμα της λεκάνης οι συγκεντρώσεις κυμαίνονται μεταξύ 50-300 mg/L και στην περιοχή της πόλης των Σπάτων μεταξύ 50-400 mg/L. Χαμηλότερες συγκεντρώσεις νιτρικών εμφανίζονται στις αγροτικές περιοχές στο κεντρικό τμήμα της λεκάνης (περιοχή νέου αεροδρομίου Σπάτων) που κυμαίνονται μεταξύ 20-50 mg/L. Οι περιοχές αυτές καλύπτονται από καλλιέργειες κυρίως αμπελιών και σε μικρότερη κλίμακα από σπυροκηπευτικά και ελαιώνες.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Διεύθυνσης Γεωργίας και της Αγροτικής Τράπεζας, η μέση χρήση γύψ νιτρικών στα υπόγεια νερά. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ολοκλήρωση του αποχετευτικού δικτύου και η κατασκευή των Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας των Λυμάτων της Ανατολικής Αττικής, αναμένεται οδηγήσει σε σταδιακή βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των υπογείων υδάτων των περιοχών αυτών.

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία του ΥΠΕΧΩΔΕ για την περίοδο 2004-2005, η περιοχή των Μεσογείων εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα επιβαρημένη, αφού σε σύνολο 11 σταθμών οι μέσες τιμές των νιτρικών βρίσκονται μονίμως πάνω από τα 25 mg/L (29 - 262 mg/L). Παράλληλα ιδιαίτερα αυξημένες είναι οι τιμές των χλωριόντων, των θειικών και της ηλεκτρικής αγωγιμότητας (μεγαλύτερες από 300 mg/L C1", 150 mg/L S04 και 1500 μS/cm αντίστοιχα).

Μαραθώνας

Σύμφωνα με στοιχεία του ΙΓΜΕ οι συγκεντρώσεις των κυριότερων παραμέτρων ποιότητας των υπογείων υδάτων στην περιοχή του Μαραθώνα έχουν ως ακολούθως:

- Ολική Σκληρότητα: 500-1500 mg/L
- Ολικά Διαλυτά Στερεά: 500-5000 mg/L
- Χλωριόντα: 150-1600 mg/L

Οι υψηλές τιμές ολικής σκληρότητας και ολικών διαλυτών στερεών απαντώνται κοντά στις βορειοανατολικές παράκτιες περιοχές λόγω υφαλμύρωσης των υδάτων. Κατά τις περιόδους 1996-1999 και 2004-2005 υψηλές συγκεντρώσεις νιτρικών καταγράφονται συστηματικά στην ευρύτερη περιοχή του Μαραθώνα, οι οποίες σε ορισμένες περιπτώσεις φθάνουν και τα 345 mg/L. Επίσης καταγράφονται υψηλές συγκεντρώσεις χλωριόντων (με τις μέσες τιμές σε όλους τους σταθμούς να είναι μεγαλύτερες από 759 mg/L C1) καθώς και τιμές θειικών και ηλεκτρικής αγωγιμότητας (συστηματικά μεγαλύτερες από 150 mg/L S04 και 3000 μS/cm αντίστοιχα). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η περιοχή Μαραθώνα είναι μία περιοχή με εντατικές καλλιέργειες οι οποίες συνοδεύονται από χρήση αυξημένων ποσοτήτων λιπασμάτων.

Θριάσιο Πεδίο

Οι κυριότερες πηγές ρύπανσης των υπογείων υδάτων στην περιοχή του Θριάσιου Πεδίου προέρχονται από αστικά απόβλητα-βοθρολύματα, αγροτικές δραστηριότητες και από τον χώρο διάθεσης απορριμμάτων Άνω Λιοσίων. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΓΜΕ η ολική

σκληρότητα και τα ολικά διαλυμένα στερεά κυμαίνονται μεταξύ 300-1000 mg/L και 500-1500 mg/L. Στην περιοχή που εκτείνεται μεταξύ Ελευσίνας, Μαγούλας και Μάνδρας οι συγκεντρώσεις ολικής σκληρότητας και ολικών διαλυτών στερεών ξεπερνούν αντίστοιχα τα 1000 και 6000 mg/L.

Οι συγκεντρώσεις μαγνησίου και χλωριόντων κυμαίνονται μεταξύ 100-450 mg/L και 200-3500 mg/L αντίστοιχα, με υψηλότερες τιμές στις παράκτιες περιοχές λόγω υπαλμύρωσης των υπογείων υδάτων.

Οι συγκεντρώσεις νιτρικών στο νότιο μισό του Θριάσιου Πεδίου συχνά ξεπερνούν τα 50 mg/L.

Ειδικά κοντά στα αστικά κέντρα (Ασπρόπυργος, Ελευσίνα) συχνά παρατηρούνται συγκεντρώσεις νιτρικών που ξεπερνούν τα 300 mg/L. Ειδικότερα στην περιοχή του Ασπρόπυργου και στη θέση 0605 καταγράφηκαν την περίοδο 1996-1999 συγκεντρώσεις νιτρικών μεταξύ 63.6-323.4 mg/L, οι οποίες συνδέονται με τις εντατικές καλλιέργειες της περιοχής και την ύπαρξη ανάντη του χώρου ΟΕΔΑ Άνω Λιοσίων. Πρέπει να σημειωθεί ότι το βόρειο μισό του Θριάσιου Πεδίου διαθέτει ικανοποιητικής ποιότητας υπόγεια νερά κατάλληλα σχεδόν για κάθε χρήση, κυρίως, λόγω της απουσίας σημαντικών ανθρωπογενών δραστηριοτήτων. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι η ολοκλήρωση του αποχετευτικού δικτύου και η κατασκευή και λειτουργία της Εγκατάστασης Επεξεργασίας των Λυμάτων της περιοχής του Θριασίου Πεδίου αναμένεται να οδηγήσει σταδιακά σε βελτίωση των ποιοτικών χαρακτηριστικών των υπογείων υδάτων της περιοχής.

Μέγαρα

Σύμφωνα με στοιχεία του ΙΓΜΕ οι συγκεντρώσεις των κυριότερων παραμέτρων ποιότητας των υπογείων υδάτων έχουν ως ακολούθως:

- Ολική Σκληρότητα: 100-1000 mg/L
- Ολικά Διαλυτά Στερεά: 100-1500 mg/L
- Χλωριόντα: 250-4000 mg/L
- Θειϊκά: 50-160 mg/L
- Μαγνήσιο: 20-600

Οι υψηλές τιμές των συγκεντρώσεων των ανωτέρω παραμέτρων συναντώνται συνήθως σε παράκτιες περιοχές όπου λόγω υπαλμύρωσης των υδάτων οι συγκεντρώσεις χλωριόντων και ολικών διαλυτών στερεών φθάνουν τα 4000 mg/L και 1500 mg/L, αντίστοιχα.

Οι συγκεντρώσεις νιτρικών κυμαίνονται συνήθως μεταξύ 40 mg/L και 150 mg/L. Σε ορισμένες ιδιαίτερα ρυπασμένες περιοχές κοντά στην πόλη των Μεγάρων, οι συγκεντρώσεις των νιτρικών φθάνουν μέχρι 350 mg/L.

Βόρεια Αττική

Σύμφωνα με στοιχεία του ΙΓΜΕ οι συγκεντρώσεις ολικής σκληρότητας και ολικών διαλυτών στερεών κυμαίνονται μεταξύ 300-500 mg/L και 500-1000 mg/L, αντίστοιχα. Στην περιοχή της Πάρνηθας συναντώνται συνήθως συγκεντρώσεις διαλυτών στερεών μικρότερες των 500 mg/L.

Υψηλότερες τιμές απαντώνται σε υδροφόρους ορίζοντες που σχηματίζονται από δολομίτες όπως στο Πεντελικό, Υμηττό, Κιθαιρώνα, κλπ.

Την περίοδο 2004-2005 σε 3 σταθμούς μέτρησης στην περιοχή του Τατοΐου η μέση τιμή των νιτρικών κυμαίνεται στο διάστημα 71-150 mg/L NO₃. Συγκεντρώσεις νιτρικών μεγαλύτερες των 50 mg/L έχουν παρατηρηθεί συνήθως κατάντη χωριών ή περιοχών με έντονη βιομηχανική ή γεωργική δραστηριότητα.

Για τις νήσους Σαλαμίνα και Αίγινα δεν υπάρχουν μετρήσεις ποιότητας των υπογείων υδάτων.

Αξιολόγηση ποιοτικής κατάστασης επιφανειακών υδάτων

Η εκτίμηση της ποιοτικής κατάστασης των επιφανειακών υδάτων του διαμερίσματος έγινε με βάση τα στοιχεία του Υπουργείου Γεωργίας για τη περίοδο 1988-1990, για τη λίμνη του Μαραθώνα.

Η λίμνη αποτελεί πηγή υδροδότησης της Αθήνας και προστατεύεται θεσμικά από τη ρύπανση και τη μόλυνση μέσω σειράς Υγειονομικών Διατάξεων. Συγκεκριμένα, με την ΚΥΑ 19661/1982/1999 απαγορεύεται η διάθεση κάθε είδους αστικών λυμάτων και βιομηχανικών αποβλήτων, ανεξάρτητα από το βαθμό καθαρισμού ή την καθαρότητά τους απ' ευθείας στη λίμνη. Οι συγκεντρώσεις θρεπτικών (NO₃, NH₄ και Ολικού P) δεν παραβιάζουν τις μέγιστες επιτρεπόμενες συγκεντρώσεις για τις διάφορες χρήσεις (πρόσληψη νερού για ύδρευση μετά από επεξεργασία, άρδευση, διαβίωση ψαριών) και κατατάσσουν τη λίμνη στην κατηγορία Α1 (Οδηγία 75/440/ΕΟΚ).

Υδρολογικό ισοζύγιο διαμερίσματος

Στο υδατικό διαμέρισμα δεν υπάρχουν μετρημένες απορροές, ενώ εκτίμηση της επιφανειακής απορροής έχει γίνει μόνο για τη λεκάνη απορροής της λίμνης του Μαραθώνα, η οποία υπολογίζεται χονδρικά σε 120 mm (Ευστρατιάδης & Μαμάσης, 2004). Η ετήσια βροχόπτωση υπολογίζεται σε 512 mm, όπως προκύπτει από την επεξεργασία των ισουέτιων καμπυλών (ΔΕΗ, 1980).

Με βάση την περατότητα και την έκταση των γεωλογικών σχηματισμών του διαμερίσματος, καταρτίστηκε το συνολικό υδρολογικό ισοζύγιο που παρουσιάζεται στον Πίνακα που ακολουθεί. Με βάση αυτό το ισοζύγιο, ο συνολικός όγκος βροχής στην Αττική εκτιμάται σε 1 642 hm³ και η επίγεια ροή σε 251 hm³.

Πίνακας 7.1.7-2: Υδρολογικό ισοζύγιο διαμερίσματος σε ετήσια βάση

	Υδρολιθολογικοί σχηματισμοί				Σύνολο
	Αδιαπέρ.	Ημιπέρ.	Προσχωμ.	Καρστ.	
Επιφάνεια (km ²)	567	818	446	1 376	3 207
Ύψος βροχής (mm)	512	512	512	512	
Όγκος βροχής (hm ³)	290	419	228	705	1 642
Εξάτμιση (hm ³)	203	293	160	494	1 150
Συντελεστής κατείσδυσης	2%	2%	10%	30%	
Κατείσδυση (hm ³)	6	8	23	204	241
Επίγεια ροή (hm ³)	81	117	46	7	251

Ειδικότερα το υδρολογικό ισοζύγιο για τα δύο βασικά νησιά του διαμερίσματος (Σαλαμίνα, Αίγινα), παρουσιάζεται στον επόμενο Πίνακα.

Πίνακας 7.1.7-3: Υδρολογικό ισοζύγιο Σαλαμίνας- Αίγινας

	Σαλαμίνα	Αίγινα	Σύνολο
Επιφάνεια (km ²)	95	83	178
Ύψος βροχής (mm)	349	349	
Όγκος βροχής (hm ³)	33.2	29.0	62.2
Εξάτμιση (hm ³)	26.2	22.9	49.1
Είδος υδροφορέα*	Κ	Μ	
Συντελεστής κατείσδυσης	60%	40%	
Κατείσδυση (hm ³)	4.1	1.0	5.1
Επιφανειακή απορροή (hm ³)	2.9	5.1	8.0

*Κ: Καρστικός, Μ: Μικτός

Χρήσεις - Ζήτηση νερού

Το Υδατικό Διαμέρισμα Αττικής είναι το μόνο που έχει την ύδρευση ως τη μεγαλύτερη χρήση νερού. Επειδή, λόγω του μεγέθους του πληθυσμού, οι μόνιμες και εποχιακές ανάγκες είναι σημαντικές, σε συνδυασμό με την σχεδόν πλήρη ανεπάρκεια των τοπικών πόρων, απαιτείται η μεταφορά σημαντικών ποσοτήτων νερού από τα Υδατικά Διαμερίσματα Δυτικής και Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας. Οι ποσότητες αυτές προέρχονται από τη λίμνη Υλίκη, τον ταμιευτήρα του Μόρνου και τον ταμιευτήρα Αγίου Δημητρίου στον Εύηνο. Εκτός από τα επιφανειακά νερά των ταμιευτήρων, για την ύδρευση της Αθήνας χρησιμοποιούνται, εφεδρικά, και υπόγειοι υδατικοί πόροι. Οι υδρευτικές γεωτρήσεις είναι περίπου εκατό, και βρίσκονται στην περιοχή του μέσου ρου του Βοιωτικού Κηφισού, γύρω από την Υλίκη και στην περιοχή της ΒΑ Πάρνηθας.

Στο υδατικό διαμέρισμα δεν υπάρχουν μεγάλα αρδευτικά έργα, ενώ το σημαντικότερο υδρευτικό έργο είναι ο ταμιευτήρας Μαραθώνα, ωφέλιμης χωρητικότητας 32.2 hm³. Ο εν λόγω ταμιευτήρας εντάσσεται στο ευρύτερο υδροδοτικό σύστημα της ΕΥΔΑΠ, που περιλαμβάνει τους προαναφερθέντες επιφανειακούς και υπόγειους υδατικούς πόρους, καθώς και ένα εκτεταμένο δίκτυο εξωτερικών υδραγωγείων. Ο Μαραθώνας λειτουργεί κυρίως ως αναρρυθμιστική διάταξη, και τροφοδοτείται από τις απορροές του Χάραδρου καθώς και από νερά που μεταφέρονται από τον Μόρνο και την Υλίκη.

Στο διαμέρισμα υπάρχουν τέσσερις εγκαταστάσεις διύλισης του υδρευτικού νερού με συνολική μέγιστη δυνατότητα 1.95 hm³/ημέρα. Συγκεκριμένα λειτουργούν:

- τα διυλιστήρια στο Γαλάτσι, που είναι σχεδιασμένα για 0.45 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.54 hm³/ημέρα.
- τα διυλιστήρια στο Μενίδι, που είναι σχεδιασμένα για 0.61 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.80 hm³/ημέρα.
- τα διυλιστήρια στα Κιούρκα, που είναι σχεδιασμένα για 0.20 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.31 hm³/ημέρα.
- τα νέα διυλιστήρια στη Μάνδρα, που είναι σχεδιασμένα για 0.20 hm³/ημέρα, με μέγιστη δυνατότητα 0.30 hm³/ημέρα.

Πέρα από την εξασφάλιση επαρκούς ποσότητας νερού, η ανοργάνωτη διασπορά του πληθυσμού απαιτεί σημαντική έκταση δικτύων ύδρευσης αλλά και αποχέτευσης, καθώς και διάθεσης και καθαρισμού των λυμάτων.

Οικιακή χρήση: Η ΕΥΔΑΠ υδροδοτεί σχεδόν το σύνολο του Νομού Αττικής. Η περιοχή ευθύνης της εταιρείας (που σχεδόν ταυτίζεται με την Περιφέρεια Πρωτευούσης) αποτελείται από δήμους και κοινότητες των οποίων τα δίκτυα διανομής λειτουργεί και εκμεταλλεύεται η ΕΥΔΑΠ. Οι δήμοι και κοινότητες των οποίων το δίκτυο διανομής είναι δημοτικό, αλλά ενισχύεται από τους κεντρικούς τροφοδοτικούς αγωγούς της ΕΥΔΑΠ, αποτελούν την περιοχή αρμοδιότητας της ΕΥΔΑΠ. Για το σύνολο της περιοχής αρμοδιότητας της ΕΥΔΑΠ, οι ετήσιες ανάγκες ύδρευσης και τουρισμού εκτιμώνται σε 400 hm³, ενώ αυτές του μήνα Ιουλίου σε 40 hm³.

Για το υπόλοιπο τμήμα του διαμερίσματος, που δεν τροφοδοτείται από την ΕΥΔΑΠ (π.χ. περιοχή Λουτρακίου-Περαχώρας, μεμονωμένες περιοχές της Ανατολικής Αττικής), θεωρούμε αύξηση των παραπάνω ποσοτήτων κατά 5%, οπότε προκύπτει τελική εκτίμηση των σημερινών ετήσιων υδρευτικών αναγκών σε 420 hm³ (42 hm³ τον Ιούλιο).

Στον Πίνακα 7.1.7δ παρουσιάζεται η εξέλιξη της μέσης ετήσιας κατανάλωσης της Αθήνας για κάθε δεκαετία, όπως έχει προκύψει από μετρήσεις στα διυλιστήρια. Για την ικανοποίηση των αναγκών αυτών μεταφέρονται σημαντικές ποσότητες νερού από τη λίμνη Υλίκη από το 1955, από τον ταμιευτήρα του Μόρνου από το 1980 και από τον ταμιευτήρα Ευήνου από το 1996 (αν και η πλήρης λειτουργία των έργων ξεκίνησε το 2000). Στον Πίνακα παρουσιάζονται οι απολήψεις για την ύδρευση της Αθήνας οι οποίες μετρήθηκαν στους ταμιευτήρες Μόρνου και Υλίκης για την περίοδο 1982-2005. Στην Αθήνα δεν φτάνει το σύνολο των ποσοτήτων αυτών,

γιατί υπάρχουν απώλειες στα υδραγωγεία και απολήψεις για ύδρευση διαφόρων οικισμών, καθώς και παράνομες απολήψεις. Ειδικότερα, οι καθαρές απώλειες εκτιμώνται σε 40hm³/έτος (Κουτσογιάννης κ.ά., 2002). Στον Πίνακα παρουσιάζονται ακόμη και οι ποσότητες που αντλούνται από γεωτρήσεις, οι οποίες υπάρχουν κατά μήκος των υδραγωγείων και ενισχύουν τις μεταφερόμενες ποσότητες προς Αθήνα. Οι γεωτρήσεις αυτές βρίσκονται στην περιοχή του μέσου ρου του Βοιωτικού Κηφισού (οι απολήψεις των οποίων μεταφέρονται στο υδραγωγείο Μόρνου μέσω του καταθλιπτικού αγωγού Διστόμου) και στο τμήμα του υδραγωγείου Υλίκης μεταξύ Υλίκης και Μαραθώνα (οι σημαντικότερες βρίσκονται στην περιοχή της Μαυροσουβάλας). Ακόμη στον Πίνακα φαίνονται και οι καταναλώσεις της Αθήνας για την ίδια περίοδο.

Πίνακας 7.1.7-4: Εξέλιξη κατανάλωσης Αθηνών σε νερό

Δεκαετία	Μέση ετήσια κατανάλωση (hm ³)
1930-40	17.2
1940-50	21.6
1950-60	39.6
1960-70	98.6
1970-80	191.4
1980-90	306.5
1990-00	316.0
2000-05	402.0

Πηγή: Στοιχεία ΕΥΔΑΠ

Πίνακας 7.1.7-5: Εξέλιξη απολήψεων για την ύδρευση της Αθήνας (hm³)

Ετος	Υλίκη	Μόρνος	Γεωτρήσεις	Κατανάλωση
1982	98,6	239,8		306,4
1983	60,4	213,6		328,6
1984	42,6	253,2		
1985	9,8	363,1		
1986	13,3	358,2		
1987	53,6	335,1		
1988	149,9	241,9		
1989	202,0	227,1		
1990	149,8	207,9		
1991	146,5	179,2		
1992	147,0	164,5	28	
1993	56,7	112,4	93	
1994	119,8	46,5	94	
1995	110,4	118,0	50	
1996	13,1	277,1		
1997	4,7	230,2		
1998	2,9	340,4		
1999	3,3	387,8		
2000	2,6	434,4		
2001	98,4	313,3	23	
2002	24,8	381,4		
2003	7,0	447,0		
2004	2,9	451,8		
2005	5,7	452,8		

Η οικιακή κατανάλωση νερού που ήδη καλύπτει μεγάλο μέρος της συνολικής κατανάλωσης, αυξάνει διαρκώς. Η αύξηση στην οικιακή χρήση συνδέεται, κυρίως με την αύξηση της οικοδόμησης, την χρήση σύγχρονων πιο υδροβόρων συσκευών (π.χ. πλυντήρια) και σύγχρονων ανέσεων (π.χ. κήποι, μπάνια, πισίνες, κλπ). Επισημαίνεται η εξοικονόμηση της τάξης του 20% που επιτεύχθηκε στην Αττική κατά τη λειψυδρία του 1993, της οποίας η επίδραση στην κατανάλωση νερού διήρκεσε ως το 1997. Ο περιορισμός της οικιακής κατανάλωσης νερού καθώς και του χρόνου χρήσης - βρύσες, ντους και μπανιέρες κλπ - μπορούν να επιτρέψουν εξοικονόμηση ενέργειας από 20 έως 30%. Το ΥΠΕΚΑ επεξεργάζεται νέο κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο και μέτρα.

Η οικιακή χρήση προκαλεί ρύπανση των υδάτινων αποδεκτών. Τα οικιακά ακάθαρτα νερά χαρακτηρίζονται από τη μεγάλη τους περιεκτικότητα σε οργανικά συστατικά και συνήθως αποχετεύονται σε θαλάσσιους, λιμναίους ή ποτάμιους αποδέκτες ή και απορροφητικούς βόθρους που ρυπαίνουν τα υπόγεια νερά.

Γεωργική χρήση: Το σύνολο των καλλιεργούμενων εκτάσεων εκτιμάται σε 695 km². Από τις εκτάσεις αυτές τα 136 km² είναι αρδευόμενα, ενώ τα 119 km² είχαν αρδευτεί το 1991. Με βάση τη μεθοδολογία που αναπτύχθηκε στο ΕΘΝΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ & ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ και την κατανομή των καλλιεργειών στο υδατικό διαμέρισμα, η ζήτηση νερού για άρδευση υπολογίζεται σε 99 hm³. Η ζήτηση αυτή καλύπτεται κυρίως από υπόγεια νερά και, εν μέρει, από το νερό της ΕΥΔΑΠ.

Στην Αττική, λοιπόν περίπου το 1/5 της κατανάλωσης νερού προορίζεται για άρδευση. Από αυτή την ποσότητα στις αγροτικές περιοχές, ένα μεγάλο ποσοστό – μέχρι και 50% του μεταφερόμενου νερού – χάνεται λόγω της κακής κατάστασης των αρδευτικών δικτύων ή των ακατάλληλων τεχνικών.

Αυτό το γεγονός αποκτά ιδιαίτερη σημασία, μιας και η γεωργία, ως παραγωγικός τομέας, υφίσταται έντονα τις επιπτώσεις της λειψυδρίας και της ξηρασίας. Καταστάσεις λειψυδρίας και ξηρασίας που εκτός των άλλων έχουν σχέση με την αύξηση των ασθενειών των φυτών, σχετίζονται με τις τιμές των προϊόντων και με την εξασφάλιση σταθερού εφοδιασμού των καταναλωτών με τρόφιμα. Ταυτόχρονα είναι γνωστή η ωφέλεια που προκύπτει από τις μόνιμες καλλιέργειες, τους οπωρώνες, τα αμπέλια, τις χορτολιβαδικές εκτάσεις, τα λιβάδια και την καλλιέργεια δασικών ειδών για την συγκράτηση του νερού.

Σημαντικοί παράγοντες για την αποδοτική άρδευση αποτελούν ο τρόπος μεταφοράς του νερού και ο τρόπος που αρδεύονται οι καλλιέργειες μιας και η χρήση κλειστών δικτύων και στάγδην άρδευσης υποδιπλασιάζουν την κατανάλωση νερού.

Στην Αττική, όλο και περισσότερο, για την άρδευση καταναλώνεται νερό της ΕΥΔΑΠ το οποίο στις αγροτικές περιοχές πολλές φορές διαχειρίζονται οι δήμοι. Οι αγρότες συνήθως πληρώνουν ένα συμβολικό ποσό ανά καλλιεργούμενο στρέμμα και όχι ανάλογα με τη συνολική ποσότητα του νερού που πράγματι ξοδεύουν.

Στην περίπτωση που η άρδευση γίνεται από γεώτρηση, τον αγρότη επιβαρύνει μόνο το κόστος του πετρελαίου για τη λειτουργία της γεώτρησης. Πρόσθετες απώλειες υπάρχουν εξαιτίας του γεγονότος ότι η άρδευση γίνεται συχνά υπό ακατάλληλες συνθήκες (π.χ. το μεσημέρι) και σε

καμιά περίπτωση οι χρήστες δεν επιβαρύνονται με το περιβαλλοντικό κόστος ούτε με το κόστος των φυσικών πόρων.

Κτηνοτροφική χρήση: Όπως και παραπάνω, με βάση τη μεθοδολογία του Εθνικού Προγράμματος και την κατανομή των ζώων στο υδατικό διαμέρισμα η ζήτηση για κτηνοτροφία υπολογίζεται σε 2,5 hm³.

Βιομηχανική χρήση: Η βιομηχανία (περιλαμβανομένης και της μεταλλευτικής) χρησιμοποιεί μεγάλες ποσότητες για νερό, κυρίως για: ψύξη νερού (κυρίως στην παραγωγή ηλεκτρικής ισχύος, αλλά και αλλού), παρασκευή χαρτοπολτού, επεξεργασία πετρελαίου, παρασκευή τσιμέντου, παραγωγή χάλυβα, εξόρυξη και επεξεργασία ορυκτών, πλύσιμο και χρωματισμό στην κλωστοϋφαντουργία, νερό λεβήτων (μικρές ποσότητες, αλλά καλής ποιότητας), πλύσιμο, χρήση σε βιομηχανίες τροφίμων κλπ.

Η βιομηχανική χρήση δεν αποτελεί μεγάλο καταναλωτή του υδρευτικού νερού, γεγονός που συνδέεται με το πρόβλημα της υπεράντλησης των υπόγειων υδάτων με γεωτρήσεις. Πολλές βιομηχανίες καλύπτουν δωρεάν τις ανάγκες τους σε νερό με γεωτρήσεις και πηγάδια, οι περισσότερες δε από αυτές είναι χωρίς άδεια. Το αποτέλεσμα είναι σπατάλη υδατικών πόρων, αλλά και ποιοτική υποβάθμισή τους, αφού η ακολουθούμενη πολιτική δεν συμβάλλει στην εκτίμηση της πραγματικής αξίας του πολύτιμου και σε ανεπάρκεια αγαθού.

Ως προς τη ρύπανση των υδάτων από τη βιομηχανική χρήση, αυτή συνδέεται με τις υγρές βιομηχανικές απορροές (νερό ή παραπροϊόντα) και είναι: Οργανική, με επιπτώσεις στην κατανάλωση οξυγόνου των νερών, όπως από τις βιομηχανίες τροφίμων (βιομηχανίες παστερίωσης γάλατος, σφαγεία). Ρύπανση με θρεπτικά, με επιπτώσεις την εμφάνιση ευτροφισμού στα νερά όπως από βιομηχανίες λιπασμάτων. Ρύπανση με βαρέα μέταλλα, όπως από χημικές βιομηχανίες και βυρσοδεψεία. Θερμική ρύπανση από νερά ψύξης.

Ενέργεια: Δεν υπάρχουν υδροηλεκτρικές μονάδες παραγωγής ενέργειας στα όρια του υδατικού διαμερίσματος. Ο πετρελαϊκός σταθμός Λαυρίου χρησιμοποιεί για ψύξη θαλάσσιο νερό, ενώ οι μικρές ποσότητες πόσιμου νερού προέρχονται από τα δίκτυα ύδρευσης ή από γεωτρήσεις.

7.1.8 Ατμοσφαιρικό περιβάλλον

Η ατμοσφαιρική ρύπανση επιδρά αρνητικά στο περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία. Η ανάγκη για καθαρότερο αέρα έχει αναγνωρισθεί εδώ και αρκετές δεκαετίες, με ανάληψη δράσεων σε επίπεδο μεμονωμένων κρατών καθώς και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως και με ενεργό συμμετοχή σε διεθνείς συμβάσεις. Οι δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν επικεντρωθεί στον καθορισμό προτύπων για τον έλεγχο της ποιότητας του περιβάλλοντος αέρα, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του στρατοσφαιρικού όζοντος, φαινόμένου του θερμοκηπίου, κλπ.

Τα αιωρούμενα σωματίδια αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους ρύπους της ατμόσφαιρας των κατοικημένων περιοχών. Για το ρύπο αυτό, οι επιδημιολογικές έρευνες της τελευταίας δεκαετίας, στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, έχουν τεκμηριώσει την ύπαρξη βραχυχρόνιων συνεπειών στην υγεία (αυξημένη αναπνευστική και καρδιαγγειακή νοσηρότητα). Γενικά, διακρίνονται τρεις κατηγορίες (3 κλάσματα) αιωρούμενων σωματιδίων, οι οποίες διαφέρουν ως προς την προέλευση, τη χημική τους σύσταση και την επικινδυνότητά τους: τα TSP (ολικά αιωρούμενα σωματίδια), τα A_{S10} (εισπνεύσιμα αιωρούμενα σωματίδια με μέση αεροδυναμική διάμετρο έως 10 μm) και τα A_{S2.5} (αναπνεύσιμα αιωρούμενα σωματίδια με μέση αεροδυναμική διάμετρο έως 2.5 μm). Τα τελευταία περιλαμβάνουν σωματίδια που μπορούν να διεισδύσουν βαθιά στο αναπνευστικό σύστημα και να αποτεθούν στις πνευμονικές κυψελίδες, με άμεσο αρνητικό αντίκτυπο και επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία.

Κάθε γεωγραφική περιοχή και κάθε πόλη έχει τη δική της ποικιλία ρύπων. Η ατμοσφαιρική ρύπανση μιας περιοχής καθορίζεται από τρεις βασικούς παράγοντες: α) τις τοπικές/υπερτοπικές πηγές ρύπανσης, β) τις μετεωρολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και γ) τα τοπογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Οι διάφοροι πιθανοί συνδυασμοί των προαναφερόμενων τριών παραγόντων σε κάθε περιοχή, μπορούν είτε να ευνοούν τη συσσώρευση ρύπων, είτε να προκαλούν το φυσικοχημικό μετασχηματισμό ρύπων στην ατμόσφαιρα δημιουργώντας νέους ρύπους, είτε ακόμα να συμβάλλουν στην απομάκρυνση αυτών. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι εκτός του σωματιδιακού φόρτου της Αθήνας, η ποιότητα του αναπνεύσιμου αέρα επιβαρύνεται ακόμη περισσότερο όταν αέριες μάζες, πλούσιες σε αερολύματα, φθάνουν σ' αυτήν από τις ερημικές περιοχές της Αφρικανικής ηπείρου.

Η πρώτη γενιά του «νέφους» / «νέφος αιθαλομίχλης» (το οποίο σχηματίζεται όταν υπάρχουν στην ατμόσφαιρα υψηλές συγκεντρώσεις ρύπων όπως το μονοξείδιο του άνθρακα (CO), διοξείδιο του θείου (SO₂) και αιωρούμενων σωματιδίων, σε συνδυασμό με σχετικά χαμηλή θερμοκρασία και σχετικά υψηλή υγρασία) της Αθήνας καταγράφηκε από το Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών (ΕΑΑ), μέσω των μετρήσεων του διοξειδίου του θείου (SO₂) και του καπνού, το έτος 1969. Την περίοδο εκείνη κύριες πηγές της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ήταν οι κεντρικές θερμάνσεις, οι βιομηχανικές εκπομπές και τα πετρελαιοκίνητα οχήματα.

Στα μέσα της δεκαετίας του 1980 η πρώτη γενιά του «νέφους» δίνει την θέση της στην δεύτερη γενιά, το «φωτοχημικό νέφος» (παρουσιάζεται όταν παρατηρούνται υψηλές θερμοκρασίες,

μεγάλη ηλιοφάνεια σε ένταση και διάρκεια, χαμηλή σχετικά υγρασία και υψηλή συγκέντρωση οξειδίων του αζώτου, υδρογονανθράκων και δευτερογενών προϊόντων τους). Την περίοδο αυτή οι κύριοι αέριοι ρύποι που καταγράφονται συστηματικά, από το τότε ΥΠΕΧΩΔΕ (Διεύθυνση ΕΑΡΘ), είναι τα οξείδια του αζώτου (NOx), το μονοξείδιο του άνθρακα (CO) και το όζον (O₃), αλλά και το SO₂ και ο καπνός, που έχουν σαν κύριες πηγές τις μεταφορές (π.χ. τα βενζινοκίνητα & πετρελαιοκίνητα οχήματα), τις βιομηχανίες και για το O₃ τη διασυννοριακή ρύπανση.

Στην αρχή της δεκαετίας του 1990, με την εισαγωγή των καταλυτικών αυτοκινήτων (1991), εμφανίζεται η τρίτη γενιά του «νέφους», που περιλαμβάνει επιπλέον, τα αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ) και τους Η/С. Και οι δύο ρύποι αυτοί που χαρακτηρίζονται από μεγάλη τοξικότητα και καρκινογένεση, προέρχονται από τα οχήματα και την χημική βιομηχανία.

7.1.8.3 Περιοχή Λεκανοπεδίου Αττικής

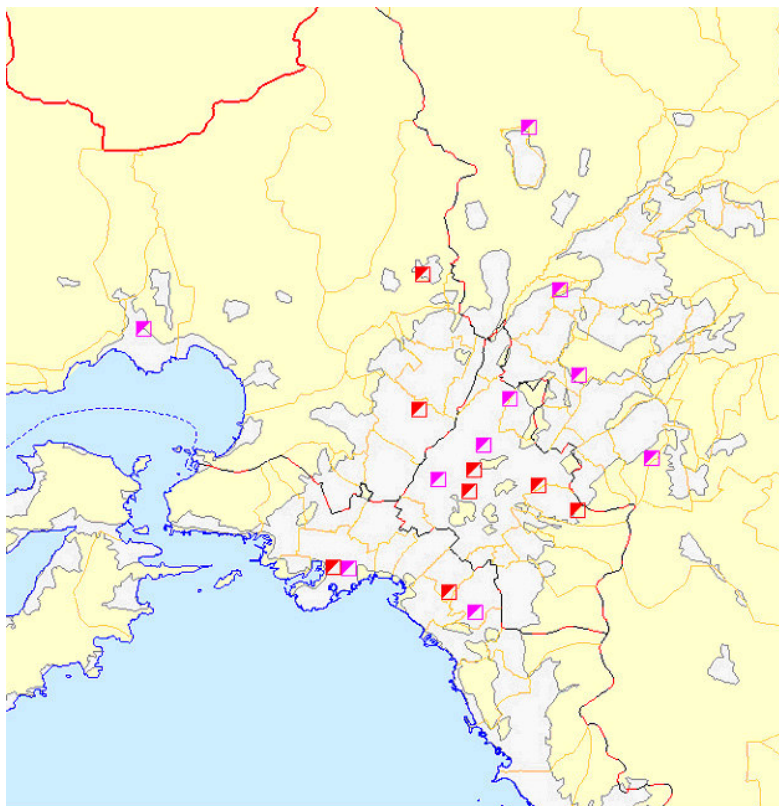
Σύμφωνα με την εθνική και κοινοτική νομοθεσία αποτελεί υποχρέωση της χώρας η λειτουργία δικτύου σταθμών μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Για το σκοπό αυτό, το ΥΠΕΚΑ ως ΥΠΕΧΩΔΕ αναβάθμισε σταθμούς του λεκανοπεδίου των Αθηνών και άλλων πόλεων, που ήδη λειτουργούσαν, και παράλληλα εγκατέστησε νέους σταθμούς σε μεγάλες πόλεις, δημιουργώντας το Εθνικό Δίκτυο Παρακολούθησης της Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης (ΕΔΠΑΡ). Το ΕΔΠΑΡ ξεκίνησε να λειτουργεί από το 2000.

Το Τμήμα Ποιότητας Ατμόσφαιρας, που ανήκει στη Δ/ση Ελέγχου Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης και Θορύβου (ΕΑΡΘ) του ΥΠΕΚΑ είναι υπεύθυνο για τη λειτουργία του δικτύου μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης της περιοχής Αττικής.

Στην συνέχεια δίνονται στοιχεία στοιχείων μετρήσεων από τους σταθμούς για το 2009 και το 2010, καθώς και η διαχρονική εξέλιξη από το 1984.

Το 2010, η Δ/ση ΕΑΡΘ (Τμήμα Ποιότητας Ατμόσφαιρας), λειτούργησε δεκαπέντε σταθμούς μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην περιοχή Αττικής (βλ. Σχήμα 3.3.6.α), ένα σταθμό στα Οινόφυτα, καθώς και ένα σταθμό στην Αλίαρτο Βοιωτίας για τις ανάγκες του Προγράμματος Διασυννοριακής Μεταφοράς της Ρύπανσης (EMEP).

Σχήμα 7.1.8.3-1: Χάρτης της περιοχής Αττικής που εμφανίζονται οι θέσεις μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης

Πηγή: <http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=NlplqbQgp4U%3d&tabid=490>

Στον πίνακα που ακολουθεί εμφανίζονται οι θέσεις των σταθμών αυτών, ο χαρακτηρισμός τους και οι ρύποι που μετρούνται ανά σταθμό.

Πίνακας 7.1.8.3-1: Χαρακτηριστικά σταθμών μέτρησης ατμοσφαιρικής ρύπανσης

Όνομα	Θέση			Χαρακτηρισμός	Μετρούμενοι ρύποι							
	Γεωγρ. μήκος	Γεωγρ. πλάτος	Υψόμετρο (a.m.s.l.)		SO ₂	NO _x	CO	O ₃	AΣ ₁₀	AΣ _{2,5}	C ₆ H ₆	
Αθήνας	23° 43' 36".63	37° 58' 41".53	100	Αστικός-Κυκλοφορίας	✓	✓	✓	✓				
Αριστοτέλους	23° 43' 39".46	37° 59' 16".90	95	Αστικός-Κυκλοφορίας		✓			✓			
Γεωπονική	23° 42' 24".44	37° 59' 01".05	40	Περισσικός-Βιομηχανικός	✓	✓	✓	✓				
Λιόσια	23° 41' 52".23	38° 04' 36".53	165	Περισσικός-Υποβάθρου	✓	✓		✓				
Λυκόβρυση	23° 46' 36".79	38° 04' 10".68	210	Περισσικός		✓		✓	✓	✓		
Μαρούσι	23° 47' 14".49	38° 01' 51".02	170	Αστικός-Κυκλοφορίας		✓	✓	✓	✓			
Νέα Εμόρφη	23° 42' 46".83	37° 55' 55".18	50	Αστικός-Υποβάθρου	✓	✓	✓	✓				
Πατησίων	23° 43' 58".97	37° 59' 58".05	105	Αστικός-Κυκλοφορίας	✓	✓	✓	✓				✓
Πειραιάς Ι	23° 38' 51".04	37° 56' 35".83	20	Αστικός-Κυκλοφορίας	✓	✓	✓	✓	✓	✓		
Περιστερι	23° 41' 18".08	38° 01' 14".91	80	Αστικός-Υποβάθρου	✓	✓	✓	✓				
Αγ. Παρασκευή	23° 49' 09".90	37° 59' 42".39	290	Περισσικός-Υποβάθρου		✓	✓	✓	✓	✓		
Ελευσίνα	23° 32' 18".41	38° 03' 04".86	20	Περισσικός-Βιομηχανικός	✓	✓	✓	✓	✓			
Θρακομακεδόνες	23° 45' 29".46	38° 08' 36".68	550	Περισσικός-Υποβάθρου		✓		✓	✓			
Κορωπί	23° 52' 44".48	37° 54' 04".70	140	Περισσικός-Υποβάθρου	✓	✓		✓	✓			
Οινόφυτα	23° 38' 20".09	38° 18' 22".39	100	Περισσικός-Βιομηχανικός	✓	✓		✓	✓			
Αλιάρτος	23° 06' 36".96	38° 22' 30".89	110	Υποβάθρου	✓	✓		✓	✓			

Οι μετρούμενοι ρύποι καθώς και οι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται φαίνονται στον πίνακα που ακολουθεί. Η μέτρηση των ρύπων γίνεται σε συνεχή βάση καθ' όλη τη διάρκεια του 24ώρου. Ο χρόνος απόκρισης των αυτόματων αναλυτών είναι της τάξης του ενός λεπτού, δηλ. ο κάθε αναλυτής δίνει μια τιμή περίπου κάθε λεπτό. Με ένα μικροεπεξεργαστή, που βρίσκεται σε κάθε αυτόματο σταθμό και που είναι συνδεδεμένος με τους αυτόματους αναλυτές, υπολογίζονται κάθε ώρα οι μέσες ωριαίες τιμές ρύπανσης. Οι τιμές αυτές μεταβιβάζονται στον κεντρικό υπολογιστή της Υπηρεσίας, μέσω τηλεφωνικής γραμμής και με αυτό τον τρόπο είναι δυνατή η συνεχής παρακολούθηση των επιπέδων ατμοσφαιρικής ρύπανσης της περιοχής.

Πίνακας 7.1.8.3-2: Μετρούμενοι ρύποι και μέθοδοι μέτρησης

Ρύπος	Μέθοδος μέτρησης
Μονοξείδιο του άνθρακα (CO)	Απορρόφηση στο υπέρυθρο (NDIR)
Οξειδία του αζώτου (NO, NO ₂)	Χημειοφωταύγεια
Οζον (O ₃)	Απορρόφηση στο υπεριώδες
Διοξείδιο του θείου (SO ₂)	Φθορισμομετρία
Αιωρούμενα σωματίδια (ΑΣ10 – ΑΣ2,5)	Απορρόφηση β ακτινοβολίας
Βενζόλιο (C ₆ H ₆)	Αέρια χρωματογραφία (GC)

Σύμφωνα την Ετήσια Έκθεση Ατμοσφαιρικής Ρύπανσης του ΥΠΕΚΑ/ΕΑΡΘ για το 2012 παρατηρούνται τα εξής:

- Τα αιωρούμενα στερεά ΑΣ10, παρουσιάζουν υπερβάσεις του ορίου που αφορά στη μέση ημερήσια τιμή σε δύο σημεία μέτρησης στην Αθήνα ενώ δεν παρουσιάζουν υπέρβαση της μέσης ετήσιας οριακής τιμής σε κανένα σταθμό. Είναι από τους ρύπους που αποτελούν πρόβλημα για τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ. Τα αιωρούμενα στερεά ΑΣ2,5, δεν παρουσίασαν υπέρβαση της ενδεικτικής οριακής τιμής και της τιμής στόχου σε καμιά θέση μέτρησης.
- Το διοξείδιο του θείου που παλαιότερα αποτελούσε έντονο πρόβλημα, έχει καταπολεμηθεί και δεν ξεπερνάει τα όρια σε καμιά θέση μέτρησης. Το διοξείδιο του αζώτου παρουσιάζει υπερβάσεις του ορίου της μέσης ετήσιας τιμής σε αρκετές θέσεις μέτρησης (σταθμοί κυκλοφορίας), ενώ δεν παρατηρήθηκαν υπερβάσεις του ορίου που αφορά στη μέση ωριαία τιμή.
- Το όζον παρουσίασε υπερβάσεις του ορίου ενημέρωσης, του ορίου συναγερμού και του στόχου για την προστασία της υγείας, κυρίως στους περιφερειακούς σταθμούς μέτρησης. Οι υπερβάσεις αυτές οφείλονται κατά κύριο λόγο στη γεωγραφική θέση της χώρας (μεγάλη ηλιοφάνεια και υψηλές θερμοκρασίες, συνθήκες που ευνοούν το σχηματισμό του όζοντος) και παρουσιάζονται σε όλες τις νότιες χώρες της ΕΕ.
- Στο μονοξείδιο του άνθρακα και στο βενζόλιο δεν σημειώθηκε υπέρβαση της οριακής τιμής.

Με την ΚΥΑ 11824/1993 θεσμοθετείται σχέδιο δράσης για την αντιμετώπιση επεισοδίων ατμοσφαιρικής ρύπανσης και τίθενται «όρια εκτάκτων μέτρων», για τον περιορισμό της ρύπανσης σε περιπτώσεις που κυρίως λόγω εξαιρετικά δυσμενών μετεωρολογικών συνθηκών για τη διάχυση της ρύπανσης, αναμένεται αύξηση των τιμών ρύπανσης.

Τα μέτρα λαμβάνονται όταν οι μετρούμενες τιμές υπερβούν ή προσεγγίσουν τα όρια εκτάκτων μέτρων (συναγερμού) και ταυτόχρονα υπάρχει πρόβλεψη για μετεωρολογικές συνθήκες που ευνοούν τη διατήρηση ή αύξηση των τιμών ρύπανσης για τις επόμενες ή την επόμενη ημέρα.

Η παραπάνω ΚΥΑ τροποποιήθηκε και οι οριακές τιμές λήψης εκτάκτων μέτρων, αντικαταστάθηκαν με τις νέες οριακές τιμές που αναφέρονται στο Παράρτημα XII της Οδηγίας 2008/50/ΕΚ (ΚΥΑ ΗΠ 14122/549/Ε103, ΦΕΚ 488Β/30.3.11).

Τα όρια λήψης εκτάκτων μέτρων που ισχύουν για την αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην περιοχή της Αθήνας, παρουσιάζονται παρακάτω.

Πίνακας 7.1.8.3-3: Όρια εκτάκτων μέτρων

ΡΥΠΟΣ	ΧΡΟΝΙΚΗ ΒΑΣΗ	ΟΡΙΟ
Διοξείδιο του αζώτου (NO ₂)	1 ώρα	Όριο συναγερμού: 400 µg/m³ υπέρβαση της τιμής αυτής για 3 συνεχόμενες ώρες
Διοξείδιο του θείου (SO ₂)	1 ώρα	Όριο συναγερμού: 500 µg/m³ υπέρβαση της τιμής αυτής για 3 συνεχόμενες ώρες
Όζον (O ₃)	1 ώρα	Όριο συναγερμού: 240 µg/m³ υπέρβαση της τιμής αυτής για 3 συνεχόμενες ώρες

7.1.8.5 Μέτρα αντιμετώπισης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης.

Η υπάρχουσα μετρητική υποδομή σε κάθε σταθμό δεν έχει ακόμα ολοκληρωθεί με αποτέλεσμα ορισμένοι από αυτούς να μην διαθέτουν ακόμα όλα τα απαιτούμενα όργανα μέτρησης της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Έτσι, τα όργανα τα οποία πρέπει, κατά προτεραιότητα, να ενταχθούν στο δίκτυο μέτρησης αφορούν τη μέτρηση των σωματιδίων (AM₁₀ και AM_{2.5}) και του βενζόλιου (C₆H₆). Επίσης, απαιτείται η μερική επανασχεδίαση του δικτύου μέτρησης της αέριας ρύπανσης (με τη λειτουργία νέων σταθμών) προκειμένου να υπάρξει μια πιο αντικειμενική εικόνα της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην ευρύτερη περιοχή της Αττικής. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να ληφθούν υπόψη παράγοντες όπως: ο πολεοδομικός σχεδιασμός, οι χρήσεις γης, τα συγκοινωνιακά στοιχεία, οι περιβαλλοντικές παράμετροι, οικονομικά και πληθυσμιακά στοιχεία, κλπ.

Εκτός από τα ειδικά μέτρα που θα προκύψουν από την εφαρμογή προγνωστικών και διαγνωστικών μοντέλων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, η εφαρμογή μιας σειράς γενικών μέτρων μπορεί να οδηγήσει στη μείωση και στον έλεγχο της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στην περιοχή της Αττικής.

Τέτοιου είδους γενικά μέτρα που διατρέχουν διάφορους τομείς πολιτικής, περιλαμβάνουν:

- Αποθάρρυνση της χρήσης ΙΧ, ιδίως στο κέντρο της πόλης,
- Παροχή κινήτρων για την απόσυρση οχημάτων και παράλληλη ενθάρρυνση της χρήσης των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς (MMM),
- Βελτίωση - επέκταση του δικτύου δημόσιας μετακίνησης στις μεγάλες αστικές περιοχές (μετρό, τραμ, προαστιακός σιδηρόδρομος, λεωφορεία, τρόλεϋ, κλπ.),
- Ενίσχυση της εναλλακτικής μετακίνησης - Δημιουργία δικτύου ποδηλατοδρόμων και σύνδεση με το δίκτυο MMM,
- Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος - Επεμβάσεις μικρής και μεσαίας κλίμακας για την αύξηση και την ανάδειξη των ελεύθερων και πράσινων χώρων στο Λεκανοπέδιο Αθηνών (Μητροπολιτικά πάρκα Γουδή, Ελληνικό / Φυτεύσεις νέων δένδρων και αναδασώσεις, ανάδειξη και βελτίωση υπαρχόντων ελεύθερων και αρχαιολογικών χώρων),
- Μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο και εξοικονόμηση ενέργειας στο δημόσιο και ιδιωτικό (οικιακό, βιοτεχνικό και βιομηχανικό) τομέα - Προώθηση χρήσης φυσικού αερίου.
- Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος - Επεμβάσεις μικρής και μεσαίας κλίμακας για την αύξηση και την ανάδειξη των ελεύθερων και πράσινων χώρων στο Λεκανοπέδιο Αθηνών (Μητροπολιτικά πάρκα Γουδή, Ελληνικό / Φυτεύσεις νέων δένδρων και αναδασώσεις, ανάδειξη και βελτίωση υπαρχόντων ελεύθερων και αρχαιολογικών χώρων),

- Μείωση της εξάρτησης από το πετρέλαιο και εξοικονόμηση ενέργειας στο δημόσιο και ιδιωτικό (οικιακό, βιοτεχνικό και βιομηχανικό) τομέα - Προώθηση χρήσης φυσικού αερίου.
- Συνεχή ποιοτικό έλεγχο των καυσίμων κίνησης,
- Έλεγχο των κινητήρων / καταλυτών των οχημάτων & δίκυκλων - Εφαρμογή της Κάρτας Ελέγχου Καυσαερίων (ΚΕΚ) σε όλα τα κυκλοφορούντα οχήματα - μέσα μετακίνησης (ταξί, φορτηγά, ΙΧ και δίκυκλα),
- Χρήση ειδικών φίλτρων συγκράτησης των σωματιδίων ή άλλων ρύπων (π.χ. SO₂) στις βιομηχανικές και αστικές καμινάδες,
- Αδρανοποίηση των εκπεμπόμενων αέριων ρύπων (π.χ. SO₂),
- Μείωση των εκπεμπόμενων καρκινογόνων υδρογονανθράκων (πχ. βενζόλιο, τολουόλιο, οργανικοί διαλύτες, κ.λπ.) στην ατμόσφαιρα.

7.1.9 Κλιματικοί Παράγοντες

7.1.9.1 Συνοπτική κατάσταση

Γενικά χαρακτηριστικά

Η περιοχή της Βορειοανατολικής Μεσογείου χαρακτηρίζεται από έντονες εναλλαγές ξηράς - θάλασσας με αποτέλεσμα να δημιουργούνται πολλαπλά τοπικά συστήματα ατμοσφαιρικής κυκλοφορίας. Το κλίμα της περιοχής γενικά χαρακτηρίζεται από έντονες εναλλαγές και είναι δύσκολο να χαρακτηριστεί καθαρά σαν θαλάσσιο ή ηπειρωτικό.

Στον Ελλαδικό χώρο τους καλοκαιρινούς μήνες γενικά επικρατεί ξηρασία γιατί η γενική κυκλοφορία στο Βόρειο Ημισφαίριο μετατοπίζεται προς βόρεια γεωγραφικά πλάτη. Αντίθετα τους χειμερινούς μήνες παρατηρείται το μεγαλύτερο ποσοστό βροχοπτώσεων.

Για τις μεταβατικές εποχές άνοιξη και φθινόπωρο παρατηρούνται εναλλαγές μεταξύ των δυο καιρικών τύπων. Η άνοιξη διαρκεί περί τους τρεις μήνες ενώ το φθινόπωρο είναι μικρότερης διάρκειας και διαρκεί ουσιαστικά ένα μήνα. Οι μεταβατικές εποχές δεν παρουσιάζουν καμία απόλυτη συμμετρία αλλά παρουσιάζουν αρκετά κοινά χαρακτηριστικά. Για το λόγο αυτό παρακάτω γίνεται μια προσπάθεια καταγραφής των κυρίων χαρακτηριστικών των συνοπτικών συστημάτων που επικρατούν, τις διάφορες εποχές, στην ευρύτερη περιοχή της Βορειοανατολικής Μεσογείου.

Στην περιοχή μελέτης η ατμοσφαιρική κυκλοφορία είναι μία συνάρτηση τόσο των μεγάλης, όσο και των μικρότερης κλίμακας κυκλοφοριών. Φυσικά όταν επικρατούν οι μεγάλης κλίμακας κυκλοφορίες οι μικρής κλίμακας δεν παίζουν κάποιο σημαντικό ρόλο, ενώ αντίθετα όσο εξασθενούν όλο και περισσότερο παίζουν και σημαντικότερο ρόλο οι μικρότερης κλίμακας κυκλοφορίες. Οι μεγάλης κλίμακας κυκλοφορίες στην περιοχή αυτή είναι οι συνοπτικές (μεγάλα μέτωπα και αντικυκλώνες) και ευρείας κλίμακας κυκλοφορίες (μελέμια), ενώ οι μικρότερες είναι οι μέσης (αύρες) και μικρής έκτασης κυκλοφορίες.

Στην συνέχεια ακολουθεί μια περιληπτική περιγραφή μερικών προτύπων καιρού που συμβαίνουν στην ευρύτερη περιοχή της Ελλάδας (μεγάλης κλίμακας κυκλοφορίες) καθώς και ορισμένες τοπικές κυκλοφορίες που συμβαίνουν στην περιοχή μελέτης και διαμορφώνουν την μικροκλιματολογία της περιοχής.

Εποχικά χαρακτηριστικά

i. Καλοκαίρι: (Ιούνιος, Ιούλιος, Αύγουστος, Σεπτέμβριος)

Κατά τη διάρκεια της καλοκαιρινής περιόδου τα αποτελέσματα της μουssonικής δράσης στη Νότια Ασία οδηγούν στην ανάπτυξη ενός trough πάνω από την ευρύτερη περιοχή του Αιγαίου Πελάγους και της Τουρκίας. Κατά το καλοκαίρι, να μεν η ξηρά της Νότιας Ευρώπης είναι αρκετά θερμή αλλά η ξηρά της Βόρειας Αφρικής είναι θερμότερη. Η θάλασσα στο Αιγαίο και γενικότερα στη Βορειοανατολική Μεσόγειο είναι ψυχρότερη (20-27 °C) από τη γύρω ξηρά. Συνεπώς, ολόκληρη η περιοχή της Μεσογείου συχνά καλύπτεται από υψηλότερες πιέσεις.

Πάνω από το οροπέδιο της Ανατολικής Τουρκίας εμφανίζεται ένα θερμικό χαμηλό σαν αποτέλεσμα της θέρμανσης του σχετικά ξηρού εδάφους. Η ισορροπία ανάμεσα σε αυτά τα δύο συστήματα ορίζει τις συνθήκες καιρού στη Ανατολική Ελλάδα, το Αιγαίο και επομένως και την Αθήνα. Οι διεργασίες αυτές έχουν σαν αποτέλεσμα η υφιστάμενη δραστηριότητα να μετατοπίζεται βορειότερα πάνω από την Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα παρατηρούνται κάποια troughs κυρίως τον Ιούνιο και μετά τα μέσα Αυγούστου. Αυτές τις ημέρες εμφανίζονται και σποραδικές καταιγίδες κυρίως κοντά στους ορεινούς όγκους. Οι επικρατούντες άνεμοι στο Αιγαίο είναι από Β ή ΒΔ διευθύνσεις ξηροί. Το καλοκαίρι είναι η εποχή που εμφανίζονται οι έντονοι Βορείων διευθύνσεων άνεμοι που ονομάζονται ετησίες (μελέμια). Οι ετησίες είναι το αποτέλεσμα του συνδυασμού των υψηλών σχετικά πιέσεων της Βαλκανικής με το θερμικό χαμηλό της Ανατολίας. Όταν ο αντικυκλώνας μετατοπίζεται λίγο προς τα δυτικά και το θερμικό χαμηλό εμφανίζεται ενισχυμένο, τότε εμφανίζεται μια σχετικά ισχυρή βαροβαθμίδα στο Αιγαίο και το αποτέλεσμα είναι οι ισχυροί Βόρειοι ή Βορειοανατολικοί άνεμοι κατά μήκος του Αιγαίου οι οποίοι εξασθενούν σημαντικά κατά τη διάρκεια της νύχτας. Όταν ο αντικυκλώνας είναι μετατοπισμένος ανατολικά τότε οι συνοπτικής κλίμακας άνεμοι εξασθενούν και αναπτύσσονται θαλάσσιες αύρες στα παράλια που μαζί με τους αναβατικούς ανέμους στις πλαγιές των βουνών επικρατούν της συνοπτικής κλίμακας.

ii. Χειμώνας: (Νοέμβριος, Δεκέμβριος, Ιανουάριος, Φεβρουάριος)

Κατά τη διάρκεια του χειμώνα, η ξηρά της Νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι αρκετά ψυχρή σε σύγκριση με την επιφάνεια της θάλασσας στη Μεσόγειο (θερμοκρασία επιφάνειας της θάλασσας 12-20 °C). Στην ανώτερη ατμόσφαιρα επικρατεί ουσιαστικά Βορειοδυτική ή Δυτική κυκλοφορία. Λόγω της γεινίασης ψυχρών αερίων μαζών πάνω από την ξηρά στα Βόρεια, παρατηρούνται συχνά ψυχρές εισβολές. Κατ' αυτόν τον τρόπο η κυκλογέννηση σε διάφορες περιοχές της Κεντρικής και Ανατολικής Μεσογείου είναι αρκετά συχνή. Γνωστά κέντρα κυκλωνικής δράσης είναι ο Κόλπος της Γένοβας, η Αδριατική Θάλασσα, το Ιόνιο Πέλαγος, ο Κόλπος της Σύρτωσης, η περιοχή της Κύπρου και το Νότιο Αιγαίο όπως ακόμη και η περιοχή Νότια του βουνού Άτλας στη Βόρειο Αφρική. Τα χαμηλά που δημιουργούνται στην περιοχή του Κόλπου της Γένοβας κινούνται συνήθως ΝΑ και επηρεάζουν τον καιρό της Ελλάδος ενώ κατά το τέλος της χειμερινής περιόδου κινούνται ΒΑ. Υφέσεις που δημιουργούνται στη Νότια Αδριατική ή το Ιόνιο κινούνται συνήθως ΒΑ πάνω από την Ελλάδα (ιδιαίτερα το Φεβρουάριο και Μάρτιο) και κατά δεύτερο λόγο ΝΑ. Τα χαμηλά της Βόρειας Αφρικής κινούνται κυρίως ΒΑ προς τον Ελλαδικό χώρο και κατά δεύτερο λόγο Ανατολικά κατά μήκος των ακτών της Βόρειας Αφρικής. Οι περιοχές του Νοτίου Αιγαίου και της Κύπρου χαρακτηρίζονται κυρίως από την αναγέννηση εξασθενημένων χαμηλών που βρέθηκαν στην περιοχή, σε συνδυασμό με ψυχρή εισβολή κατά μήκος του Αιγαίου. Κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου οι άνεμοι στον Ελλαδικό χώρο είναι κυρίως από Βόρειες διευθύνσεις. Αυτό οφείλεται στο συνδυασμό των σχετικά υψηλών πιέσεων στην περιοχή της Βαλκανικής ή της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης σε συνδυασμό με τις σχετικά χαμηλές πιέσεις στην περιοχή της Κύπρου. Στην περίπτωση που το αντικυκλωνικό σύστημα της Κεντρικής Ευρώπης είναι αρκετά ισχυρό με ισχυρή βαροβαθμίδα στα Ανατολικά, πολύ ψυχρές και ξηρές αέριες μάζες από τη Σκανδιναβία ή τη Ρωσία μεταφέρονται στην περιοχή του Αιγαίου όπου τα κατώτερα ατμοσφαιρικά στρώματα εμπλουτίζονται με υδρατμούς οι οποίοι στη συνέχεια μετατρέπονται σε χιόνι μόλις υποστούν ορογραφική ανύψωση πάνω από την ξηρά της κεντρικής και νότιας Ελλάδας.

Όμως, για σημαντικό αριθμό ημερών επικρατούν και άνεμοι Νοτίων ή Νοτιοδυτικών διευθύνσεων όταν τα διάφορα χαμηλά βρίσκονται στα Δυτικά του Ελλαδικού χώρου η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα της Ύφεσης. Σπάνια παρατηρούνται άνεμοι Βορειοανατολικών διευθύνσεων που οφείλονται σε ισχυρές υφέσεις στην περιοχή κοντά στην Κρήτη.

Η θέση και η τροχιά των χαμηλών κατά την περίοδο του χειμώνα σχετικά με την θέση της Αθήνας ορίζει και τις καιρικές συνθήκες στην περιοχή της Αθήνας. Συχνή είναι και η εμφάνιση αντικυκλωνικών συστημάτων στην Μεσόγειο και τη Νότια Ευρώπη την εποχή αυτή. Οι αντικυκλώνες αυτοί εμφανίζονται, είτε εξαιτίας της συσσώρευσης ψυχρών αερίων μαζών πάνω από την Βαλκανική και την ξηρά της Νότιας Ευρώπης γενικότερα, είτε σαν αποτέλεσμα της πλανητικής κυκλοφορίας. Αρκετές φορές είναι πιθανόν ο αντικυκλώνας να μείνει για ένα μεγάλο διάστημα στάσιμος πάνω από την Βαλκανική. Μία τέτοια περίπτωση είναι οι Αλκυονίδες ημέρες. Το φαινόμενο αυτό συμβαίνει αρκετά συχνά και είναι δυνατόν αν διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα των δύο τελευταίων μηνών του χειμώνα.

iii. Μεταβατική περίοδος: (Μάρτιος, Απρίλιος, Μάιος, Οκτώβριος)

Οι μεταβατικές εποχές άνοιξη και φθινόπωρο είναι διαφορετικής διάρκειας. Η ανοιξιάτικη περίοδος είναι συνήθως τρεις μήνες (Μάρτιος - Μάιος) και χαρακτηρίζεται από έντονη δραστηριότητα καταιγίδων (χειμερινού τύπου) που εναλλάσσονται με δραστηριότητα θερινού τύπου (ψευδοετησίες). Η ηλιοφάνεια είναι μεγαλύτερη από τη χειμερινή περίοδο ενώ το έδαφος είναι συνήθως αρκετά υγρό και καλυμμένο με εποχιακή βλάστηση. Οι τοπικές κυκλοφορίες που αρχίζουν να αναπτύσσονται αυτή την εποχή βοηθούν στη σύγκλιση και την ανάπτυξη καταιγίδων όταν στην περιοχή υπάρχει κάποιο trough.

Το φθινόπωρο διαρκεί περίπου ένα μήνα (Οκτώβριος) και χαρακτηρίζεται από απότομη μετάβαση από το θερινού τύπου καιρό σ' αυτόν του χειμερινού. Οι ψυχρές εισβολές αρχίζουν με την ψύξη της ξηράς ενώ παρουσιάζεται αυξημένη κυκλωνική δραστηριότητα καθώς η Δυτική κυκλοφορία μετατοπίζεται Νοτιότερα πάνω από τη σχετικά θερμή Μεσόγειο.

Κατά τη διάρκεια των μεταβατικών εποχών οι βροχοπτώσεις είναι αρκετά συχνές. Η συχνότητα των βροχοπτώσεων επηρεάζεται σημαντικά από τη διαμόρφωση της συνοπτικής κυκλοφορίας.

Συνοπτικές κατηγορίες που σχετίζονται με την ανάπτυξη τοπικών κυκλοφοριών.

Κατά τη διάρκεια των ημερών με σχετικά ισχυρή συνοπτική κυκλοφορία παρουσιάζεται μια σχετικά καλή χωροχρονική ομοιογένεια στα διάφορα ατμοσφαιρικά πεδία. Σημαντικές διαφορές όμως παρατηρούνται κατά τη διάρκεια ημερών με σχετικά ασθενή συνοπτική κυκλοφορία. Μια πληθώρα τοπικών φαινομένων εμφανίζεται κατά τη διάρκεια του 24-ωρου με ασθενή συνοπτική κυκλοφορία (θαλάσσιες-απόγειες αύρες, καταβατικοί άνεμοι, αναστροφές θερμοκρασίας κλπ). Αυτά τα τοπικά φαινόμενα παίζουν σημαντικό ρόλο στο μικροκλίμα της περιοχής καθώς επίσης στις συνθήκες διασποράς-διάχυσης αερίων ρύπων και στη διάδοση του θορύβου. Γι' αυτούς τους λόγους δίδεται ιδιαίτερη έμφαση σ' αυτές τις συνοπτικές κατηγορίες και παρακάτω επιχειρείται μια ταξινόμησή τους. Σε μια μελέτη του Πανεπιστημίου Αθηνών (Κάλλος, κ.ά., 1993) με αντικείμενο τη συνοπτική ταξινόμηση για την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, έγινε ανάλυση των συνοπτικών καταστάσεων που εμφανίστηκαν στην

περιοχή της Ελλάδας και γενικότερα της ανατολικής Μεσογείου στην πενταετία 1986 - 1990, σε ημερήσια βάση, και ταξινόμηση τους στις παρακάτω δεκαέξι γενικότερες συνοπτικές κατηγορίες.

Οι συνοπτικές αυτές κατηγορίες είναι οι παρακάτω:

i) Χαμηλό που πέρασε πάνω από την Ελλάδα ή νότια αυτής δημιουργεί ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή του Αιγαίου ή των Δαρδανελίων.

Τις ημέρες μετά το πέρασμα χαμηλού από την Ελλάδα ή νοτιότερα της Ελλάδας, το οποίο δημιουργεί μια ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή των Δαρδανελίων παρατηρούνται ισχυροί βόρειοι - βορειοανατολικοί άνεμοι στο Αιγαίο. Στην περιοχή του Ελλαδικού χώρου ή του Αιγαίου υπάρχει ένα trough που ακολουθείται από μία βαρομετρική σφήνα (ridge) στη Βαλκανική ή βορειοδυτικότερα. Υπάρχουν διαφοροποιήσεις από τη γενική περιγραφή ανάλογα της ακολουθούμενης τροχιάς της ύφεσης μετά το πέρασμα της από τον Ελλαδικό χώρο. Το γενικό όμως αποτέλεσμα είναι πάντα το ισχυρό βόρειο ρεύμα στην περιοχή του Αιγαίου. Η κατάσταση αυτή εμφανίζεται κυρίως κατά την ψυχρή περίοδο του έτους. Οι περιπτώσεις που η βαροβαθμίδα δεν είναι ισχυρή αποτελούν άλλη συνοπτική κατηγορία.

ii) Μέτωπο που πέρασε από την Ελλάδα δημιουργεί ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή του Αιγαίου ή των Δαρδανελίων.

Κατά την ψυχρή περίοδο του έτους, όταν ένας αντικυκλώνας βρίσκεται στην κεντρική ή δυτική Ευρώπη και παρουσιάζει ισχυρή βαροβαθμίδα στο ανατολικό τμήμα του, τότε πολλές φορές δημιουργείται ένα μέτωπο που κινείται προς την Ελλάδα από βορειοδυτικές και σπανιότερα βόρειες διευθύνσεις. Το μέτωπο αυτό κινείται προς τα ανατολικά ή νοτιοανατολικά. Με το πέρασμα του μετώπου εγκαθίσταται ψυχρό ρεύμα από βόρειες διευθύνσεις που συνήθως είναι σχετικά ισχυρό.

iii) Υψηλές πιέσεις στα Βαλκάνια από την μετατόπιση στην περιοχή της αντικυκλωνικής κυκλοφορίας της κεντρικής Ευρώπης.

Κατά την ψυχρή περίοδο του έτους συμβαίνει συχνά η ισχυρή αντικυκλωνική κυκλοφορία της βόρειας και κεντρικής Ευρώπης να μετατοπίζεται νοτιότερα στην περιοχή των Βαλκανίων. Στην περίπτωση αυτή το ανατολικό τμήμα του αντικυκλώνα μεταφέρει ψυχρές αέριες μάζες από τη Σκανδιναβία και τη Φινλανδία στις περιοχές των Βαλκανίων, του Αιγαίου και της νοτιοανατολικής Μεσογείου. Η σημαντική βαροβαθμίδα που δημιουργείται στα Δαρδανέλλια με διεύθυνση ΝΝΔ-ΒΒΑ έχει σαν αποτέλεσμα ένα βόρειο βορειοανατολικό ρεύμα στο Αιγαίο που ενισχύεται σημαντικά λόγω καναλισμού στην περιοχή. Οι ημέρες που ανήκουν σ' αυτή τη συνοπτική κατηγορία χαρακτηρίζονται από χαμηλές θερμοκρασίες και ισχυρή βόρεια βορειοανατολική συνοπτική ροή. Η λήξη της κατάστασης αυτής σημειώνεται με βαθμιαία εξασθένηση της βαροβαθμίδας στα Δαρδανέλλια με αποτέλεσμα την εξασθένηση του βορείου ρεύματος στο Αιγαίο.

iv) Επέκταση στην κεντρική Ευρώπη και τα Βαλκάνια αντικυκλώνας της δυτικής - βορειοδυτικής Ευρώπης.

Αντικυκλώνας που αποτελεί επέκταση του αντικυκλώνα του βορειοανατολικού Ατλαντικού ή του αντικυκλώνα των Αζορών εκτείνεται ως την κεντρική Ευρώπη. Το ανατολικό τμήμα του αντικυκλώνα μεταφέρει ψυχρές αέριες μάζες με αποτέλεσμα την ενίσχυση της κυκλογένεσης στα γνωστά κυκλογεννητικά κέντρα της βόρειας Μεσογείου και σε ορισμένες περιπτώσεις τη δημιουργία μετώπου το οποίο κινείται προς τη Βαλκανική. Τις ημέρες που ανήκουν στην κατηγορία αυτή παρατηρείται ενίσχυση της βαροβαθμίδας στον Ελλαδικό χώρο και εμφανίζονται σχετικά ισχυροί άνεμοι βορείων ή βορειοδυτικών διευθύνσεων.

v) Υψηλές πιέσεις στα Βαλκάνια από την επέκταση στην περιοχή του αντικυκλώνα της Σιβηρίας.

Σε ορισμένες περιπτώσεις κατά την ψυχρή περίοδο του έτους ο αντικυκλώνας της Σιβηρίας εκτείνεται δυτικά νοτιοδυτικά ως την ανατολική Ευρώπη και τα Βαλκάνια. Πολύ ψυχρές αέριες μάζες μεταφέρονται τότε από τη Ρωσία, στη Μαύρη Θάλασσα και τα Βαλκάνια και από το στενό των Δαρδανελίων στο Αιγαίο. Η ισχυρή βαροβαθμίδα που δημιουργείται στα Δαρδανέλλια με διεύθυνση ΝΔ - ΒΑ έχει σαν αποτέλεσμα μια σημαντική συνοπτική ροή από βορειοανατολικές διευθύνσεις στο Αιγαίο. Τις ημέρες που ανήκουν στην κατηγορία αυτή χαρακτηρίζουν πολύ χαμηλές θερμοκρασίες και ισχυροί βορειοανατολικοί άνεμοι.

vi) Η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα μιας βαθιάς ύφεσης.

Στην περίπτωση αυτή η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα μιας βαθιάς ύφεσης που βρίσκεται στην περιοχή της κεντρικής Μεσογείου. Τις ημέρες αυτές παρατηρείται ένα ισχυρό συνοπτικό ρεύμα από νότιες διευθύνσεις τόσο στην επιφάνεια όσο και στα 850 και 700 hpa. Μια τέτοια ύφεση προέρχεται συνήθως από την αναγέννηση ενός εξασθενημένου χαμηλού της δυτικής Μεσογείου και σπανιότερα της βορειοδυτικής Αφρικής. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα ένα καλά οργανωμένο trough καλύπτει την κεντρική Μεσόγειο ή πολλές φορές και το Ιόνιο. Θερμές αέριες μάζες μεταφέρονται στην περιοχή αυτή. Η ύφεση αφού περάσει από την Ελλάδα κινείται νοτιοανατολικά προς την περιοχή της Κύπρου όπου ενισχύεται ή διαλύεται.

vii) Ετησίες

Υψηλές πιέσεις που καλύπτουν το μεγαλύτερο μέρος της Μεσογείου και της Νότιας Ευρώπης το καλοκαίρι, εξασθενούν στα Βαλκάνια και την Ανατολική Μεσόγειο με αποτέλεσμα την επέκταση του θερμικού χαμηλού της Ανατολίας δυτικά στην περιοχή της Τουρκίας και του ανατολικού Αιγαίου, κατά τη διάρκεια της ημέρας.

Η κατάσταση αυτή δημιουργεί σημαντική βαροβαθμίδα στην περιοχή των Δαρδανελίων με αποτέλεσμα την εμφάνιση ισχυρών βορειοανατολικών ανέμων στο Αιγαίο, γνωστών σαν Ετησίες. Η λήξη του φαινομένου σημειώνεται με την επέκταση του συστήματος των υψηλών πιέσεων πάνω από το Αιγαίο και τα Δαρδανέλλια που έχει σαν αποτέλεσμα την εξασθένηση της βαροβαθμίδας στην περιοχή.

iiix) Μετωπική επιφάνεια βρίσκεται πάνω από την Ελλάδα.

Μετωπική επιφάνεια βρίσκεται πάνω από την Ελλάδα προερχόμενη είτε από χαμηλό που βρίσκεται στην περιοχή είτε από κάποιο μέτωπο που κινήθηκε προς τον Ελλαδικό χώρο από βορειοδυτικές και σπανιότερα βόρειες διευθύνσεις. Ένα τέτοιο μέτωπο δημιουργείται όταν

ένας αντικυκλώνας που βρίσκεται στη κεντρική ή δυτική Ευρώπη παρουσιάζει ισχυρή βαροβαθμίδα στο ανατολικό τμήμα του. Κατά τη διάρκεια της ημέρας αυτής παρατηρούνται έντονα φαινόμενα (νέφωση overcast, βροχές) και στροφή του ανέμου από νοτιοδυτικές σε βορειοδυτικές διευθύνσεις.

ix) Δυτική κυκλοφορία

Η δυτική ή/και η κεντρική Ευρώπη καλύπτεται από σύστημα υφέσεων και οι υψηλές πιέσεις της ανατολικής Μεσογείου εξασθενούν. Στην περιοχή της Μεσογείου και της νότιας Ευρώπης εμφανίζεται δυτική κυκλοφορία που είναι πιο ομαλή πάνω από τα 700 hpa.

x) Η Ελλάδα βρίσκεται στον ψυχρό τομέα μιας ύφεσης ή ενός μετώπου και δεν υπάρχει ισχυρή βαροβαθμίδα στην περιοχή.

Στην περίπτωση αυτή ένα αβαθές χαμηλό ή μέτωπο πέρασε πάνω από την Ελλάδα, κινήθηκε προς τα ανατολικά ή νοτιοανατολικά και εμφανίζεται ασθενής κυκλοφορία από βορειοδυτικές ως βόρειες διευθύνσεις στον Ελλαδικό χώρο. Οι αέριες μάζες που μεταφέρονται στην περιοχή είναι ψυχρές και ξηρές. Η κατάσταση αυτή συνοδεύεται από νεφοδιάλυση και έντονη ψύξη του εδάφους τη νύχτα. Έχει δε σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση επιφανειακών αναστροφών θερμοκρασίας που διαλύονται σχετικά αργά την επόμενη ημέρα.

xi) Ένα trough ή η άκρη ενός μετώπου περνάει από την βόρεια ή/ και την κεντρική Ελλάδα

Κατά τη διάρκεια της θερμής περιόδου του έτους η γενική κυκλοφορία μετατοπίζεται βορειότερα (high index circulation). Συνεπώς και η υφειακή δραστηριότητα μετατοπίζεται βορειότερα. Ο Ελλαδικός χώρος υφίσταται την επίδραση της άκρης κάποιου ψυχρού μετώπου που περνάει κυρίως πάνω από τη Βαλκανική και κινείται προς τα ανατολικά. Πολλές φορές η μετωπική επιφάνεια δεν παρατηρείται στο έδαφος αλλά υπάρχει ένα trough στα ανώτερα στρώματα. Ο άνεμος στην χαμηλότερη τροπόσφαιρα είναι συνήθως από βορειοδυτικές διευθύνσεις. Τοπικές θερμικές κυκλοφορίες εμφανίζονται συνήθως πριν το μεσημέρι και το απόγευμα είναι σύνθητες φαινόμενο η δημιουργία νέφωσης και καταιγίδας λόγω αστάθειας.

xii) Ένας αντικυκλώνας που βρίσκεται σε διάλυση καλύπτει μια μεγάλη περιοχή που περιλαμβάνει σχεδόν όλη τη Μεσόγειο και τη Νότια Ευρώπη.

Κατά την ψυχρή περίοδο του έτους κυρίως αλλά και στην αρχή ή το τέλος της θερμής περιόδου μια εκτεταμένη περιοχή που περιλαμβάνει σχεδόν όλη τη Μεσόγειο και τη νότια Ευρώπη καλύπτεται από έναν αντικυκλώνα που βρίσκεται σε διάλυση. Στον Ελλαδικό χώρο επικρατούν άνεμοι βορειοδυτικών έως βορειοανατολικών διευθύνσεων σχετικά ασθενής στην κατώτερη τροπόσφαιρα. Λόγω της μεγάλης κλίμακας καθίζησης των αερίων μαζών δεν παρατηρείται νέφωση και τις νυχτερινές ώρες ευνοείται η ανάπτυξη επιφανειακών θερμοκρασιακών αναστροφών. Η κατάσταση αυτή λήγει με την πλήρη διάλυση αυτού του αντικυκλώνα και την εμφάνιση κυκλωνικής κατάστασης στα δυτικά ή βορειοδυτικά της Ελλάδας.

xiii) Η Ελλάδα βρίσκεται μπροστά από ένα ψυχρό μέτωπο.

Ψυχρό μέτωπο από την κεντρική ή νότια Ευρώπη κινείται νοτιοανατολικά κατά μήκος της Βαλκανικής και της Ελλάδας. Ένα trough καλύπτει την κεντρική και νότια Ευρώπη και την κεντρική Μεσόγειο ως τη βορειοδυτική Ελλάδα. Στις περιοχές που βρίσκονται μπροστά από το ψυχρό μέτωπο επικρατεί σχετικά ασθενής συνοπτική ροή από νότιες, νοτιοδυτικές διευθύνσεις στην επιφάνεια και ισχυρότερη στα 850 - 700 hpa και παρατηρείται κάποια θερμή μεταφορά. Η κατάσταση αυτή ευνοεί το σχηματισμό αναστροφών ύψους.

xiv) Υψηλές πιέσεις καλύπτουν την ανατολική Μεσόγειο κατά τη θερινή περίοδο, η ασθενής βαροβαθμίδα ευνοεί την ανάπτυξη σημαντικών τοπικών θερμικών κυκλοφοριών.

Την θερμή περίοδο του έτους η ξηρά της νότιας Ευρώπης και βόρειας Αφρικής θερμαίνεται και παρατηρούνται κατά τη διάρκεια της ημέρας θερμοκρασίες εδάφους κατά πολύ μεγαλύτερες αυτών των υδάτων της Μεσογείου. Κατ' αυτόν τον τρόπο η περιοχή της Μεσογείου καλύπτεται από σύστημα υψηλών πιέσεων και τα εμφανιζόμενα καθοδικά ρεύματα πάνω από αυτήν δημιουργούν αναστροφές ύψους και αρκετά ευσταθείς καταστάσεις στην κατώτερη τροπόσφαιρα. Ο Ελλαδικός χώρος και η Βαλκανική καλύπτονται από αυτό το σύστημα υψηλών πιέσεων ενώ στην περιοχή της Ανατολίας (Ανατολική Μικρά Ασία) δημιουργείται θερμικό χαμηλό κατά τη διάρκεια της ημέρας λόγω της έντονης θέρμανσης του γυμνού εδάφους. Όταν το σύστημα των υψηλών πιέσεων της Μεσογείου είναι σχετικά ισχυρό καλύπτει και την περιοχή του Αιγαίου και της Δυτικής Μικράς Ασίας. Στο Αιγαίο παρατηρείται ένα σχετικά ασθενές βόρειο ρεύμα λόγω του ότι η ξηρά της βόρειας Αφρικής είναι θερμότερη από αυτήν της νότιας Ευρώπης. Τις ημέρες αυτές δημιουργούνται σημαντικά συστήματα τοπικών κυκλοφοριών κυρίως θαλάσσιες (απόγειες) αύρες. Η κατάσταση αυτή μεταβάλλεται όταν για κάποιο λόγο εξασθενήσει λίγο ο αντικυκλώνας στην περιοχή της Βαλκανικής και επεκταθεί δυτικότερα το θερμικό χαμηλό της Ανατολίας (εμφάνιση Ετησίων) ή κάποιο trough περάσει πάνω από τη Βαλκανική.

xv) Η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα αβαθούς ύφεσης.

Οι υψηλές πιέσεις που καλύπτουν την ανατολική Μεσόγειο και τα Βαλκάνια εξασθενούν. Ύφεση που προέρχεται από τη νότια Ευρώπη ή την κεντρική Μεσόγειο κινείται ανατολικά και η Ελλάδα βρίσκεται στο θερμό τομέα. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα το trough βρίσκεται στην κεντρική Μεσόγειο. Παρατηρείται σημαντική θερμή μεταφορά που είναι εμφανής κυρίως στα 850 και στα 700 hpa. Τα επιφανειακά ατμοσφαιρικά στρώματα χαρακτηρίζονται από ουδέτερα ως ευσταθή. Στην επιφάνεια επικρατούν άνεμοι από νότιες διευθύνσεις σχετικά ασθενείς ενώ στην ανώτερη ατμόσφαιρα η ροή αυτή εμφανίζεται περισσότερο δυτική και ισχυρότερη.

xvi) Θερμός αντικυκλώνας στην κεντρική Μεσόγειο και νότια Ευρώπη.

Ένα σύστημα υψηλών πιέσεων εμφανίζεται στην κεντρική Μεσόγειο και τη νότια Ευρώπη. Στην ανώτερη ατμόσφαιρα την περιοχή αυτή καλύπτει ένα ridge το οποίο σε ορισμένες περιπτώσεις συνδυάζεται με ένα trough πάνω από την δυτική Μεσόγειο και την Ιβηρική. Θερμές αέριες μάζες παρατηρούνται αρχικά πάνω από την κεντρική Μεσόγειο οι οποίες στη συνέχεια μεταφέρονται στην περιοχή της Ελλάδας καθώς το σύστημα μετατοπίζεται ανατολικά.

Γενικά στην επιφάνεια παρατηρούνται ασθενείς άνεμοι που υφίστανται την επίδραση των φυσιογραφικών χαρακτηριστικών της κάθε περιοχής. Θερμές αέριες μάζες μεταφέρονται πάνω από τον Ελλαδικό μέσα στα χαμηλότερα στρώματα της ατμόσφαιρας (περίπου ως τα 3 km) με αποτέλεσμα τη δημιουργία πολύ ευσταθών καταστάσεων.

Τις ημέρες αυτές παρατηρούνται θερμικές τοπικές κυκλοφορίες οι οποίες όμως δεν έχουν σημαντική κατακόρυφη ανάπτυξη. Η κατάσταση αυτή εμφανίζεται κυρίως τη θερμή περίοδο του έτους αλλά και για μερικούς μήνες της ψυχρής περιόδου. Πιο συχνά εμφανίζεται κατά τους μήνες των μεταβατικών εποχών.

Μέσης και Μικρής κλίμακας κυκλοφορίες

Στην περιοχή μελέτης οι επικρατούσες αέριες κυκλοφορίες είναι μικρής και μέσης κλίμακας. Οι κυκλοφορίες αυτές διαχωρίζονται ανάλογα με την έκτασή τους.

Μέσης κλίμακας κυκλοφορίες: με τον όρο μέσης κλίμακας εννοούνται ατμοσφαιρικά συστήματα που καταλαμβάνουν οριζόντια έκταση της τάξεως από μερικά χιλιόμετρα έως μερικές εκατοντάδες χιλιόμετρα. Η Περιφέρεια Αττικής είναι μία περιοχή που χαρακτηρίζεται από πολύπλοκα φυσιογραφικά χαρακτηριστικά που εντείνονται από το γεγονός ότι η νότια πλευρά του είναι η ανοικτή θάλασσα. Σε μία τέτοια περιοχή τα πεδία ροής και το πάχος του Ατμοσφαιρικού Οριακού Στρώματος αναμένεται να παρουσιάζουν σημαντικές χωροχρονικές μεταβολές. Υπάρχουν εποχιακές και ημερήσιες μεταβολές των πεδίων του ανέμου και του πάχους του Ατμοσφαιρικού οριακού Στρώματος. Οι εποχικές μεταβολές σχετίζονται κυρίως με τα επικρατούντα συνοπτικά πρότυπα καιρού και τις επιφανειακές συνθήκες της περιοχής. Οι ημερήσιες μεταβολές αντιστοιχούν στις κυκλοφορίες μέσης κλίμακας.

Η μέσης κλίμακας κυκλοφορία που δεσπόζει στην περιοχή της Αθήνας είναι η θαλάσσια αύρα. Βέβαια στην Αττική δεν εμφανίζεται η κλασική κυκλοφορία της θαλάσσιας αύρας που αποκαθιστάται μεταξύ μίας ευρείας έκτασης ξηράς με ομαλή τοπογραφία και της ανοικτής θάλασσας. Ουσιαστικά οι τοπικές κυκλοφορίες στο Λεκανοπέδιο της Αττικής φαίνεται να είναι ένας συνδυασμός θαλάσσιας αύρας και αναβατικών ανέμων, εξαιτίας τόσο της πολύπλοκης τοπογραφίας της χερσονήσου, όσο και των κλειστών κόλπων.

Η κυκλοφορία της θαλάσσιας αύρας εμφανίζεται συχνά στην Αττική, 20% περίπου των ημερών του έτους. Κατά την διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών η θαλάσσια αύρα πάνω από την Αθήνα είναι σχετικά ισχυρή (νοτιοδυτικού άνεμοι 5-6m/sec) ενώ είναι ασθενέστερη τις μεταβατικές εποχές. Θαλάσσια αύρα φαίνεται να αναπτύσσεται και κατά την διάρκεια του χειμώνα.

Η εγκαθίδρυση και η ανάπτυξη μίας τέτοιας κυκλοφορίας το χειμώνα οφείλεται στα χαρακτηριστικά της επιφάνειας του εδάφους (γυμνές πλαγιές βουνών), την έλλειψη βλάστησης και τον προσανατολισμό των πλαγιών. Το αποτέλεσμα είναι η ξηρά να είναι θερμότερη της θάλασσας και κατά την διάρκεια της ημέρας αναπτύσσεται μία θερμοβαθμίδα. Κατά την διάρκεια των ημερών αυτών όμως η θαλάσσια αύρα δεν είναι αρκετά ισχυρή ώστε να διεισδύσει βαθιά μέσα στο Λεκανοπέδιο, επηρεάζει όμως τις παράκτιες περιοχές.

Η ανάπτυξη και εξέλιξη του οριακού στρώματος είναι μία συνάρτηση της αισθητής ροής θερμότητας από την επιφάνεια. Αν το χώμα είναι υγρό ή η επιφάνεια είναι καλυμμένη από

βλάστηση, ένα σημαντικό τμήμα της προσπίπτουσας ηλιακής ακτινοβολίας μετατρέπεται σε λανθάνουσα ροή θερμότητας που οφείλεται στην εξάτμιση ή την εξατμισοδιαπνοή αντί σε ροή αισθητής θερμότητας. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός αβαθούς οριακού στρώματος. Συνήθως κατά την διάρκεια των καλοκαιρινών μηνών οι αναστροφές θερμοκρασίας διαλύονται νωρίς το πρωί εξαιτίας της προσπίπτουσας ηλιακής ακτινοβολίας, της έλλειψης βλάστησης και ικανοποιητικής υγρασίας του χώματος. Αυτό κυρίως οφείλεται στην έντονη ροή αισθητής θερμότητας που συμβαίνει αυτή την εποχή. Κατά την διάρκεια των χειμερινών μηνών η προσπίπτουσα ηλιακή ακτινοβολία είναι λιγότερη, βρέχει περισσότερο και το χώμα περιέχει περισσότερο νερό. Κάτω από αυτές τις συνθήκες η κατάρρευση της αναστροφής καθυστερεί σημαντικά και μερικές ημέρες δεν συμβαίνει καθόλου.

Εξαιτίας του προσανατολισμού του Λεκανοπεδίου της Αθήνας και των βουνών που το περιβάλλουν, το πεδίο ροής δίνει μία προτίμηση σε δύο διευθύνσεις: βόρειες ή Βορειοανατολικές και Νότιες ή Νοτιοανατολικές. Οι άνεμοι από Βόρειες διευθύνσεις συχνά εμμένουν όταν η συνοπτική ή ευρείας κλίμακας κυκλοφορία είναι ισχυρότερη από ότι οι τοπικές κυκλοφορίες. Αυτό συμβαίνει όταν υπάρχει μία ισχυρή βαροβαθμίδα πάνω από το Αιγαίο και την Ελλάδα.

Οι Βόρειοι άνεμοι είναι συνήθως ισχυροί και βοηθούν στον αερισμό του Λεκανοπεδίου αφού απομακρύνουν τους αέριους ρύπους που απελευθερώνονται μέσα σε αυτό και τους μεταφέρουν πάνω από τον Σαρωνικό. Οι Βορείων διευθύνσεων άνεμοι εμφανίζονται όλες τις εποχές του έτους, είτε σαν αποτέλεσμα του συνδυασμού ενός αντικυκλώνα και ενός χαμηλού, είτε όταν περνάει ένα χαμηλό ή μέτωπο. Οι Νοτιοδυτικοί άνεμοι συχνά εμμένουν κατά την διάρκεια των ημερών που οι τοπικές κυκλοφορίες υπερισχύουν των κυκλοφοριών μεγαλύτερων κλιμάκων. Εξαιρεση αποτελούν οι ημέρες με ισχυρούς Νότιους ή Νοτιοδυτικούς ανέμους συνοπτικής κλίμακας. Οι ημέρες με ισχυρή νότια συνοπτική ροή ανήκουν συνήθως στη χειμερινή ή τις μεταβατικές περιόδους (Ανοιξη και Φθινόπωρο), όταν χαμηλής πιέσεως συστήματα πλησιάζουν την Ελλάδα από το Ιόνιο ή την Κεντρική Μεσόγειο.

Μικρής κλίμακας κυκλοφορίες: με τον όρο αυτό εννοούνται ατμοσφαιρικά συστήματα που καταλαμβάνουν οριζόντια έκταση από μερικές δεκάδες έως μερικές εκατοντάδες μέτρα ή το πολύ 1-2 Km. Οι κυκλοφορίες μικρής κλίμακας οφείλονται σε χωρικές μεταβολές στην επιφανειακή ροή θερμότητας, στην επίδραση του λοφώδους εδάφους και γενικότερα των ανομοιογενών επιφανειών στην ατμοσφαιρική κυκλοφορία. Τέτοιες μπορεί να είναι αναβατικοί /καταβατικοί άνεμοι μικρής κατακόρυφης ανάπτυξης στους πρόποδες του Υμηττού, φαινόμενα παρόμοια με αυτά της θαλάσσιας αύρας (εσωτερική αύρα) που εμφανίζονται μεταξύ περιοχών διαφορετικής ή μεταβαλλόμενης χρήσης γης.

Η ανάδειξη τέτοιου είδους κυκλοφοριών είναι δυνατή μόνο εφόσον οι μεγαλύτερης κλίμακας κυκλοφορίες είναι τέτοιες που την επιτρέπουν, διαφορετικά η συμβολή τους στην ατμοσφαιρική κυκλοφορία είναι πολύ μικρή, αφού οι μεγαλύτερων κλιμάκων κυκλοφορίες υπερισχύουν.

7.1.9.2 Ανάλυση μετεωρολογικών παρατηρήσεων

Τα κλιματολογικά στοιχεία μιας περιοχής αποτελούν ουσιαστικούς παράγοντες διαμόρφωσης του υδρολογικού κύκλου και κατά συνέπεια του υδρολογικού ισοζυγίου της. Η γνώση δε των παραμέτρων του υδρολογικού ισοζυγίου συμβάλλει στη βελτιστοποίηση της διαχείρισης των υδατικών πόρων της περιοχής.

Ειδικότερα, στην Περιφέρεια Αττικής λειτουργούν σήμερα πέντε μετεωρολογικοί σταθμοί παρατήρησης, οι σταθμοί:

- **Αστεροσκοπείο:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 43' / Γ. Πλάτος (Lat) 37° 58' /Υψόμετρο 107m
- **Αθήνα Ελληνικό:** Γ. Μήκος (Lon) 23°43' / Γ. Πλάτος (Lat) 37°53'/Υψόμετρο 15m
- **Νέα Φιλαδέλφεια:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 40' / Γ. Πλάτος (Lat) 38° 2'/Υψόμετρο 138m
- **Ελευσίνα:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 33' / Γ. Πλάτος (Lat) 38° 4'/Υψόμετρο 31m
- **Τατόι:** Γ. Μήκος (Lon) 23° 46' / Γ. Πλάτος (Lat) 38° 6'/Υψόμετρο 235m

Στον πίνακα που ακολουθεί δίνονται οι μετρήσεις διαφόρων κλιματολογικών παραμέτρων που προκύπτουν από τα στοιχεία των σταθμών της Αττικής.

Σταθμοί Παρατήρησης	Μ.Ο. ώρες ηλιοφάνειας / μήνα	Μέση θερμοκρασία αέρα/ μήνα (°C)	Σχετική Υγρασία (%) / μήνα	Μέση Νέφωση (8) /μήνα	Βροχόπτωση σε mm / έτος	Ημέρες με βροχή R(mm) / έτος
Αστεροσκοπείο	224.283	18.708	72.783	3.558	227.800	43.80
Φιλαδέλφεια	230.933	17.633	61.317	3.983	414.100	84.60
Ελληνικό	227.925	18.492	60.467	4.033	364.800	95.00
Τατόι	-	16.483	63.342	5.442	-	90.58
Ελευσίνα	-	18.330	60.410	3.260	390.200	83.50

Σύμφωνα με τις μετρήσεις των ανωτέρω σταθμών, οι ώρες ηλιοφάνειας για την περιοχή της Αττικής κυμαίνονται μεταξύ 224 - 231 ανά μήνα. Για τους σταθμούς Τατοΐου και Ελευσίνα δεν υπάρχουν μετρήσεις για την ηλιοφάνεια.

Για τους τέσσερις σταθμούς η μέση θερμοκρασία του αέρα ανά μήνα, είναι περίπου 18 °C ($\pm 0,5$), ενώ σύμφωνα με τα στοιχεία των μετρήσεων στο σταθμό του Τατοΐου η μέση θερμοκρασία εμφανίζεται χαμηλότερη περίπου κατά 2 °C, δηλαδή 16,4 °C.

Όσον αφορά στη σχετική υγρασία, σημαντική διαφοροποίηση παρουσιάζεται στο σταθμό του Αστεροσκοπείου με το ποσοστό της σχετικής υγρασίας ανά μήνα να φτάνει το 72,8%. Η αναμενόμενη υψηλή τιμή υγρασίας στο σταθμό του Ελληνικού, δεν επαληθεύονται από τις μετρήσεις, από τις οποίες προκύπτει ότι η μέση σχετική υγρασία της περιοχής ανά μήνα είναι 60,4%. Στα ίδια επίπεδα περίπου κυμαίνονται και τα ποσοστά υγρασίας για τους υπόλοιπους τρεις σταθμούς.

Η μέση νέφωση κυμαίνεται περί τα 3,5/8 ($\pm 0,5$), για τους σταθμούς του Αστεροσκοπείου, της Φιλαδέλφειας, του Ελληνικού και της Ελευσίνας, ενώ στο σταθμό του Τατοΐου η μέση νέφωση ανά μήνα φτάνει τα 5,4/8.

Η βροχόπτωση σύμφωνα με τα στοιχεία των μετρήσεων για την περιοχή της Αττικής κυμαίνεται μεταξύ 227 και 414mm/έτος (για το σταθμό του Αστεροσκοπείου και της Φιλαδέλφειας αντίστοιχα), ενώ για το σταθμό του Τατοΐου δεν υπάρχουν μετρήσεις. Οι ημέρες με βροχή κυμαίνονται μεταξύ 43,8 και 95,0 (για το σταθμό Αστεροσκοπείο και Ελληνικό αντίστοιχα).

7.1.9.3 Βιοκλιματικά στοιχεία

Οι επί μέρους κλιματολογικοί παράγοντες (άνεμος, θερμοκρασία, βροχή, σχετική υγρασία), δεν δρουν μεμονωμένα αλλά συνεπιδρούν με άλλες περιβαλλοντικές παραμέτρους τόσο πάνω στα δένδρα όσο και στη βλάστηση γενικότερα.

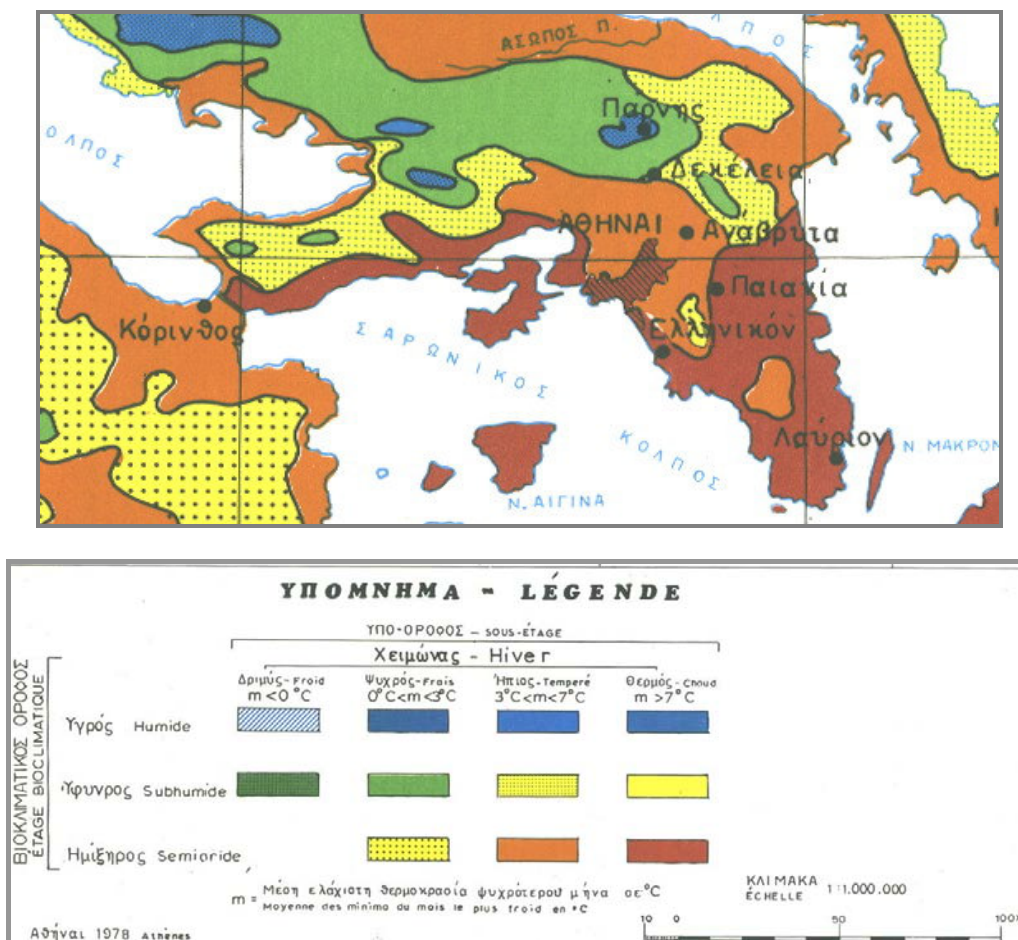
Όπως φαίνεται από την εικόνα 7.1.9.3-1 που ακολουθεί, το μεγαλύτερο μέρος της Περιφέρειας Αττικής ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο, ενώ βόρεια και δυτικά της περιφέρειας υπάρχουν εκτάσεις που ανήκουν στον ύφυγρο και στον υγρό βιοκλιματικό όροφο. Ωστόσο σημαντικές διαφοροποιήσεις παρατηρούνται σε σχέση με την κατάταξη της περιφέρειας στους υποορόφους. Αναλυτικά:

Το νότιο τμήμα της περιφέρειας αλλά και το σύνολο των δυτικών παράλιων αυτής ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο, με θερμό χειμώνα δηλαδή με το μέσο όρο των ελαχίστων θερμοκρασιών του ψυχρότερου μήνα να ξεπερνούν τους 7° C.

Στο κεντρικό τμήμα της περιφέρειας οι βιοκλιματικοί όροφοι διαφοροποιούνται με τη μέση θερμοκρασία να ελαττώνεται όσο πηγαίνουμε βορειότερα. Μετά τα δυτικά παράλια η ευρύτερη περιοχή της Αθήνας ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο με ήπιο χειμώνα ($3^{\circ}\text{C} < m < 7^{\circ}\text{C}$), ενώ βορειοανατολικά της Αθήνας η περιοχή ανήκει στον ημίξηρο βιοκλιματικό όροφο με ψυχρό χειμώνα ($0^{\circ}\text{C} < m < 3^{\circ}\text{C}$). Στα βόρεια παράλια της περιφέρειας ο βιοκλιματικός όροφος παραμένει ημίξηρος με ήπιο όμως χειμώνα ($3^{\circ}\text{C} < m < 7^{\circ}\text{C}$).

Βόρειοδυτικά της Αθήνας η περιοχή ανήκει στον ύφυγρο βιοκλιματικό όροφο με ψυχρό χειμώνα δηλαδή με το μέσο όρο των ελαχίστων θερμοκρασιών του ψυχρότερου μήνα να κυμαίνονται μεταξύ 0-3 °C. Τέλος, στο βόρειο αλλά και δυτικό τμήμα της περιφέρειας υπάρχουν μικρότερες περιοχές που ανήκουν στον υγρό βιοκλιματικό όροφο ήπιο χειμώνα.

Εικόνα 7.1.9.3-1: Βιοκλιματικοί Όροφοι

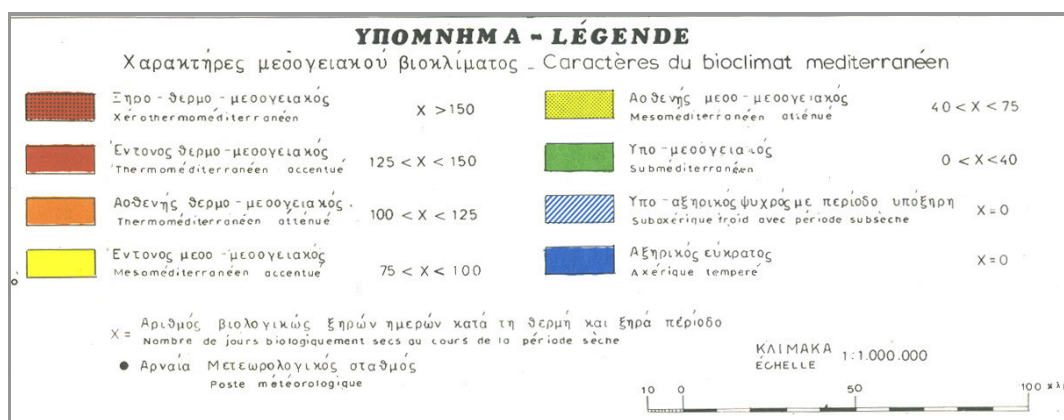
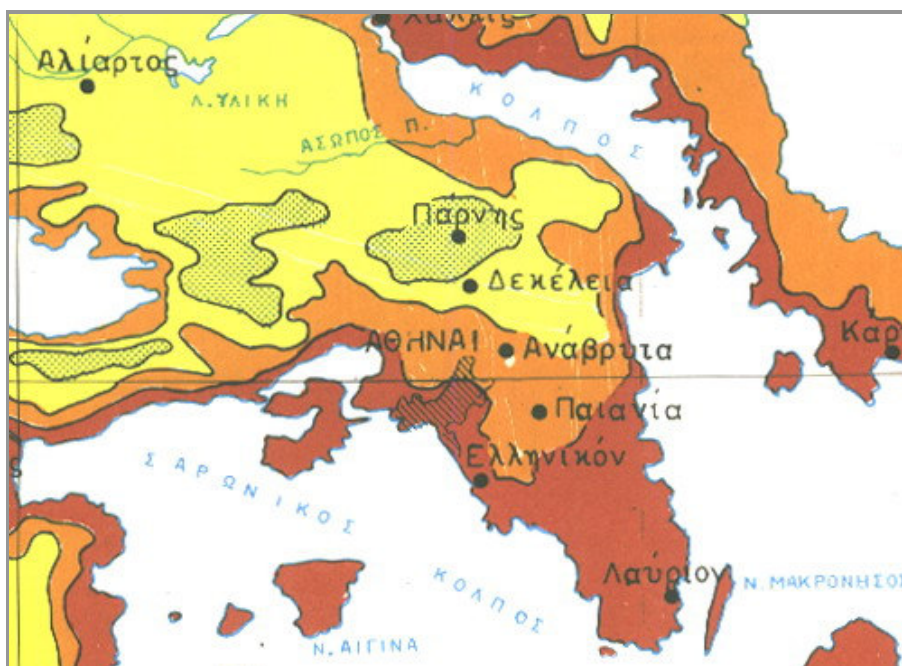

Στην εικόνα 7.1.9.3-2 που ακολουθεί παρουσιάζονται οι χαρακτήρες του βιοκλίματος σε σχέση με τον αριθμό των βιολογικών ξηρών ημερών κατά τη θερμή και ξηρά περίοδο.

Ο τύπος κλίματος του νότιου τμήματος καθώς και το μεγαλύτερο μέρος των παραλίων της περιφέρειας χαρακτηρίζεται ως έντονο-θερμό μεσογειακό με αριθμό βιολογικών ξηρών ημερών κατά τη θερμή και ξηρά περίοδο να κυμαίνεται μεταξύ 125 - 150. Η ευρύτερη περιοχή της Αθήνας υπάγεται στην κατηγορία του ασθενούς - θερμό μεσογειακού κλίματος με αριθμό βιολογικών ξηρών ημερών μεταξύ 100 - 125.

Το κλίμα για το βόρειο και βορειοδυτικό τμήμα της περιφέρειας χαρακτηρίζεται ως έντονο μέσο - μεσογειακό και ασθενές μέσο - μεσογειακό με αριθμό βιολογικών ξηρών ημερών να κυμαίνεται μεταξύ 75-100 και 40-75 αντίστοιχα.

Εικόνα 7.1.9.3-2: Χαρακτήρες Μεσογειακού βιοκλίματος

7.1.9.4 Κλιματολογικοί Δείκτες

Στις επόμενες παραγράφους περιγράφονται οι κύριοι κλιματολογικοί δείκτες οι οποίοι θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την εκτίμηση και αξιολόγηση των επιπτώσεων ενός προγράμματος στον τομέα «Κλιματικοί Παράγοντες». Οι δείκτες αυτοί επιγραμματικά είναι

- Η θερμοκρασία
- Ο Υετός και
- Τα ακραία καιρικά φαινόμενα

Στις επόμενες παραγράφους δίνονται τα συνοπτικά χαρακτηριστικά των δεικτών αυτών και των μεταβολών τους στην περιοχή της Αττικής. Τα σχετικά στοιχεία αντλήθηκαν από το ΕΑΑ.

Θερμοκρασία

Γενικά Στοιχεία

Η διαπιστωμένη αύξηση της μέσης θερμοκρασίας του αέρα, ιδιαίτερα κατά τις τελευταίες δεκαετίες, αποτελεί μία από τις πιο ξεκάθαρες ενδείξεις κλιματικής αλλαγής σε παγκόσμιο επίπεδο. Οι επιπτώσεις από την άνοδο της θερμοκρασίας περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων τη μείωση της βιοποικιλότητας, το λιώσιμο των πάγων και την εμφάνιση νέων απειλών για την υγεία του ανθρώπου. Επιπλέον, η θερμοκρασιακή άνοδος μπορεί να επηρεάσει καταστρεπτικά τομείς της οικονομίας όπως, η δασοκομία, η γεωργία και ο τουρισμός, σε μεγάλες περιοχές παγκοσμίως και κυρίως αυτές των μέσων γεωγραφικών πλατών. Βέβαια, κάποιοι οικονομικοί τομείς όπως ο τουρισμός για παράδειγμα είναι δυνατόν να ωφεληθούν αν η κλιματική αλλαγή οδηγήσει σε βελτίωση των συνθηκών σε τοπικό επίπεδο. Κατά συνέπεια, τα αποτελέσματα στην οικονομική δραστηριότητα μπορεί να είναι ακόμη και αντίστροφα σε διαφορετικά σημεία της Ευρώπης.

Υπάρχουν πλέον σαφή στοιχεία που συνδέουν τις ανθρωπογενείς εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, κυρίως, με την καταγεγραμμένη άνοδο της θερμοκρασίας σε παγκόσμιο επίπεδο. Φυσικοί παράγοντες όπως οι ηφαιστειακές εκρήξεις ή η μεταβολή της ηλιακής δραστηριότητας μπορούν να εξηγήσουν σε μεγάλο βαθμό τη διακύμανση της θερμοκρασίας έως τα μέσα του 20ου αιώνα αλλά μόνο σε πολύ μικρό βαθμό συνδέονται με την παρατηρούμενη αυξητική τάση των τελευταίων δεκαετιών. Η αβεβαιότητα στην εκτίμηση της μελλοντικής εξέλιξης της θερμοκρασίας οφείλεται κυρίως σε κενό γνώσης των μηχανισμών του κλιματικού συστήματος, όπως η κλιματική ευαισθησία και η εποχική θερμοκρασιακή διακύμανση.

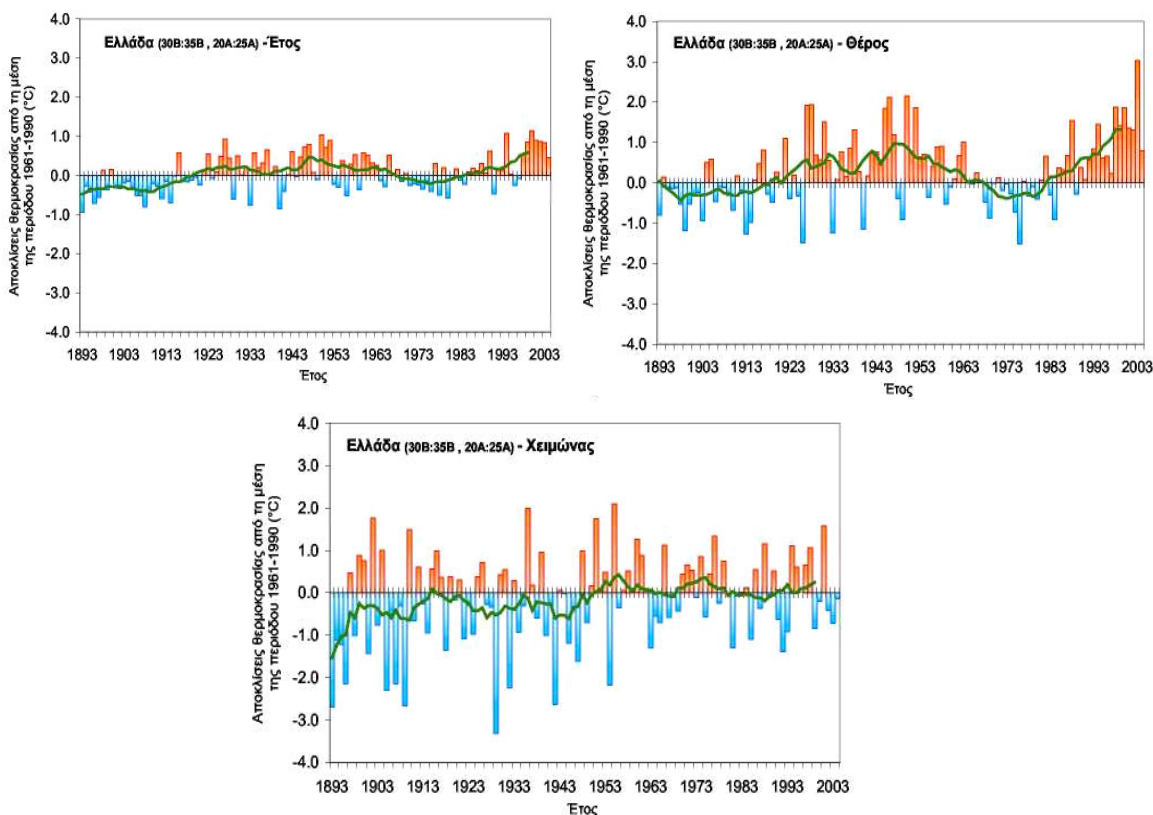
Ελλαδικός Χώρος

Σύμφωνα με τη μελέτη των Klein Tank et al. (2002b) η Ελλάδα διαφοροποιείται όσον αφορά στις τάσεις της θερμοκρασιακής αύξησης, από τις περισσότερες περιοχές της Ευρώπης. Συγκεκριμένα, η ευρύτερη περιοχή (Ελλάδα και δυτική Τουρκία) δεν εμφανίζει στατιστικά σημαντικές τάσεις αύξησης της θερμοκρασίας, ενώ σε μερικές περιπτώσεις παρουσιάζεται ακόμη και τάση ψύξης στο τελευταίο τέταρτο του 20ου αιώνα.

Με το προηγούμενο αποτέλεσμα συμφωνεί και η έρευνα των Mitchell and Hulme (2000), οι οποίοι με βάση τις μηνιαίες τιμές θερμοκρασίας σε πλέγμα 0.5° υπολόγισαν την τάση της μέσης ετήσιας τιμής για κάθε χώρα στον πλανήτη από το 1901 έως το 1998, η οποία για την Ελλάδα είναι αρνητική, -0.1°C .

Εντούτοις, αναλύοντας, τα δεδομένα της περιοχής $35^\circ\text{-}40^\circ$ Βόρειο πλάτος και $20^\circ\text{-}25^\circ$ Ανατολικό μήκος, για τη μέση θερμοκρασία αέρα (CRU, 2004a) σε πλέγμα $5^\circ \times 5^\circ$ προκύπτει ανοδική τάση τόσο σε ετήσια βάση όσο και σε εποχική. Ο ρυθμός ανόδου κατά τη χειμερινή περίοδο είναι μεγαλύτερος από αυτόν της θερινής, ο οποίος προσεγγίζει τον ετήσιο (0.06 έναντι $0.04^\circ\text{C}/$ δεκαετία), ακολουθώντας την αντίστοιχη συμπεριφορά της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Απότομη μεταβολή της θερμοκρασίας, η οποία θεωρείται ότι σηματοδοτεί την έναρξη της περιόδου θέρμανσης, εντοπίζεται στις αρχές - μέσα της δεκαετίας του 1920 για τα ετήσια και τα χειμερινά δεδομένα. Η θερινή περίοδος παρουσιάζει μια έντονη περίοδο ψύξης η οποία αρχίζει στα μέσα της δεκαετίας του 1950 και αντικαθίσταται από έντονη θέρμανση στις αρχές της δεκαετίας του 1990. Η περίοδος ψύξης των δεκαετιών 1950-1990 παρατηρείται και στα ετήσια δεδομένα, σαφώς αμβλυμένη όμως λόγω της υψηλής μεταβλητότητας της θερμοκρασίας κατά την χειμερινή περίοδο (βλέπε σχήμα που ακολουθεί).

Σχήμα 7.1.9.4-1

Δεδομένης της ασυμφωνίας μεταξύ των υπολογιζόμενων τάσεων που προκύπτουν από τη χρήση πλεγματικών δεδομένων διαφορετικών αναλύσεων, έγινε μελέτη τάσεων των χρονοσειρών θερμοκρασίας εννέα μετεωρολογικών σταθμών της Ελλάδας: Θεσσαλονίκη-ΑΠΘ, Κέρκυρα, Ιωάννινα, Λάρισα, Μυτιλήνη, Άραξος, **Αθήνα-EAA**, Μεθώνη, Ηράκλειο

Η ανάλυση των ετήσιων μέσων θερμοκρασιών συγκλίνει στην ύπαρξη μιας γενικότερης περιόδου ψύξης σε όλη τη χώρα. Η περίοδος αυτή ξεκινά στα μέσα της δεκαετίας του 1950 από την Β. Ελλάδα και σταδιακά εμφανίζεται και στα νοτιότερα τμήματα της χώρας όπου ανιχνεύεται στις αρχές της δεκαετίας του 1970. Σε παρόμοιο συμπέρασμα έχουν καταλήξει και παλαιότερες μελέτες ανιχνεύοντας έναρξη ψυχρής περιόδου περί το μέσον της δεκαετίας του 1950 έως το τέλος της δεκαετίας του 1960 (Giles and Flocas, 1984; Proedrou et al., 1997; Μακρογιάννης κ. α., 1998; Feidas et al., 2004). Οι πιο χαμηλές ετήσιες θερμοκρασίες εμφανίστηκαν στην Ελλάδα τη δεκαετία του 1970 έως και τις αρχές του 1980 λόγω κυρίως των πολύ ψυχρών καλοκαιριών και φθινοπώρων. Από τα μέσα προς τέλη του '90, όμως (σε μερικούς σταθμούς λίγο νωρίτερα), παρατηρείται συνεχής ανάκαμψη των θερμοκρασιών, η οποία σε ορισμένες περιπτώσεις οδηγεί ακόμη και σε αναστροφή των αρνητικών τάσεων η οποίες έχουν καταγραφεί στις προγενέστερες μελέτες.

Εξετάζοντας τις χρονοσειρές του ΕΑΑ και ΑΠΘ (1893 - σήμερα) οι οποίες είναι οι μακρύτερες διαθέσιμες, διαπιστώνεται η ύπαρξη μίας ακόμη περιόδου θέρμανσης με έναρξη περί τα μέσα της δεκαετίας του 1910 - 1920, σε συμφωνία με παλαιότερα ευρήματα των Giles and Flocas (1984) για το σταθμό της Λάρισας.

Κατά τη θερινή περίοδο η μέση θερμοκρασία ακολούθησε τη γενική τάση ψύξης η οποία ξεκίνησε από τα τέλη του 1950 έως τα μέσα του 1960, φτάνοντας σε ελάχιστο περί το 1975 - 1980, παρουσιάζοντας, εν συνεχεία, ανάκαμψη. Η ανάκαμψη αυτή είναι ιδιαίτερα ισχυρή και οδηγεί, στη συντριπτική πλειοψηφία των σταθμών, σε αναστροφή των υπολογιζόμενων τάσεων από αρνητικές, θεωρώντας δεδομένα έως το 1993, σε θετικές προσθέτοντας τα στοιχεία έως το 2001. Η θερμή αυτή περίοδος αρχίζει τη δεκαετία του 1990 (Proedrou et al., 1997; Feidas et al., 2004).

Η προσθήκη των δεδομένων των τελευταίων ετών, έως και το 2004, αναδεικνύει μια υποχώρηση της αυξητικής αυτής τάσης, σε ορισμένους σταθμούς, να εμφανίζεται μετάπτωση σε αρνητικές τάσεις.

Αντίθετα, **κατά τη χειμερινή περίοδο**, για την τελευταία δεκαετία, παρατηρούνται αρνητικές τάσεις (ψύξη) σε όλους τους εξεταζόμενους σταθμούς εκτός από αυτόν του ΕΑΑ. Η περίοδος μείωσης των χειμερινών θερμοκρασιών φαίνεται να αρχίζει στα μέσα της δεκαετίας του 1960 έως και τη δεκαετία του 1980.

Εξετάζοντας και σε αυτήν την περίπτωση τις μακρύτερες διαθέσιμες χρονοσειρές, του ΕΑΑ και του ΑΠΘ (1893 - σήμερα), διαπιστώνεται η ύπαρξη μίας ακόμη περιόδου ψύξης των χειμερινών θερμοκρασιών που άρχισε τη δεκαετία του 1920. Με βάση τα προηγούμενα, η ανάκαμψη της πτωτικής τάσης στις ετήσιες τιμές των θερμοκρασιών που παρατηρείται σε αρκετούς σταθμούς μετά το 1990, παρά το γεγονός της σημαντικής ελάττωσης των χειμερινών θερμοκρασιών, φαίνεται να προκαλείται από την εντονότερη θέρμανση κατά τη θερινή περίοδο. Επίσης, σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα των Giles and Flocas (1984), σύμφωνα με τα οποία οι χαμηλές θερμοκρασίες στις αρχές της δεκαετίας του '70 στην Ελλάδα οφείλονται κυρίως στις πολύ ψυχρές καλοκαιρινές και φθινοπωρινές περιόδους, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η γενική μεταβολή των μέσων ετήσιων θερμοκρασιών στην Ελλάδα από το 1970 έως και σήμερα οφείλεται κυρίως στη μεταβολή των θερινών θερμοκρασιών, κάτι που υποδεικνύουν και τα πλεγματικά δεδομένα.

Ο σταθμός του ΕΑΑ στην Αθήνα αξίζει ιδιαίτερης μνείας καθώς είναι ο μόνος στον οποίο παρατηρείται στατιστικά σημαντική θετική τάση τόσο στις ετήσιες όσο και στις θερινές μέσες θερμοκρασίες. Κατά τη χειμερινή περίοδο ανιχνεύεται επίσης θετική τάση, η οποία όμως δεν είναι στατιστικά σημαντική.

Η διαφοροποίηση αυτή βρίσκεται σε συμφωνία με τα παλαιότερες αναλύσεις για τους σταθμούς του ΕΑΑ και της Ν. Φιλαδέλφειας (Proedrou et al., 1997). Αυτό πιθανώς οφείλεται στην έντονη αστικοποίηση του περιβάλλοντος των εν λόγω σταθμών η οποία ενδέχεται να έχει μεταβάλει τοπικά τον κλιματικό χαρακτήρα της περιοχής, χωρίς κατ' ανάγκη να συνδέεται με ευρύτερες κλιματικές αλλαγές.

Εν προκειμένω, οι Philandras et al. (1999) υποδεικνύουν την εξασθένηση της θαλάσσιας αύρας, λόγω αστικοποίησης του λεκανοπεδίου των Αθηνών, ως κύρια αιτία για τις εκεί παρατηρούμενες θερμοκρασιακές αυξήσεις.

Υετός

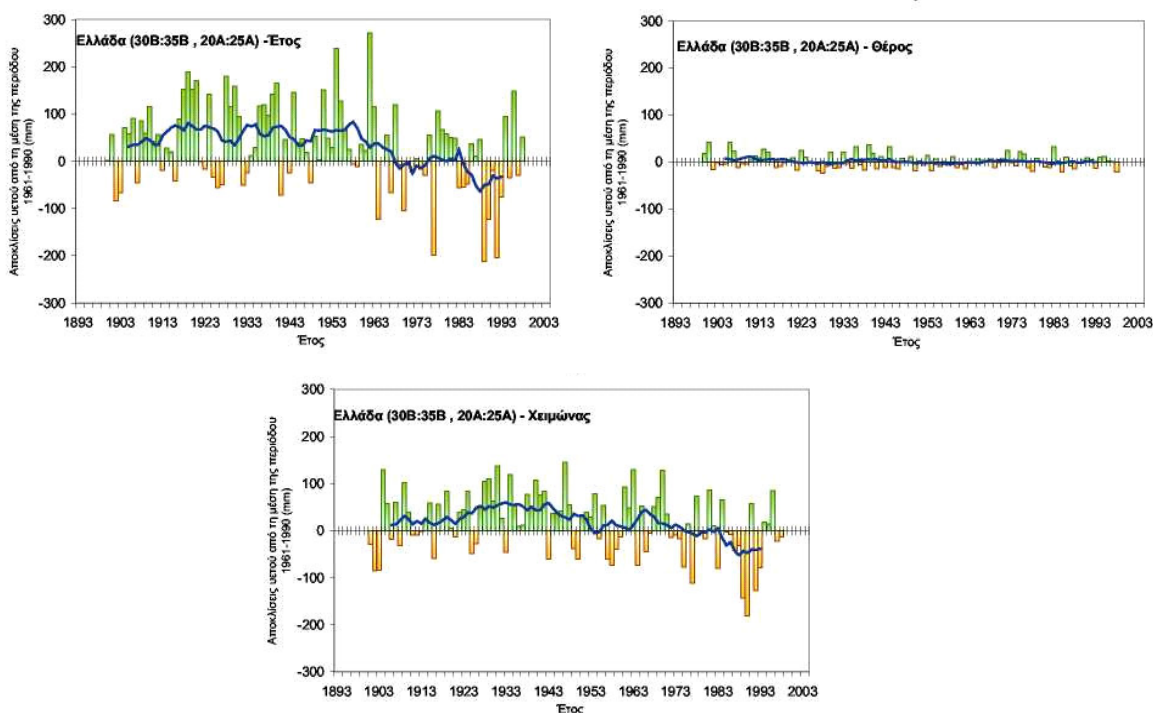
Γενικά Στοιχεία

Με τον όρο υετός εννοούνται όλα τα ατμοσφαιρικά κατακρημνίσματα: βροχή, χιόνι και χαλάζι. Μεταβολές της μέσης ποσότητας του υετού μπορεί να επιφέρουν σημαντικές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα, τη διατήρηση της βιοποικιλότητας, τη γεωργία και τους υδάτινους πόρους γενικότερα. Αλλαγές της ενδο-ετήσιας κατανομής του υετού μπορεί να οδηγήσουν σε αύξηση των πλημμυρικών φαινομένων σε κάποιες περιοχές και εποχές του έτους ή των ξηρασιών σε άλλες. Εναλλαγή πλημμύρων και ξηρασιών μπορεί να εμφανιστεί ακόμη και στην ίδια περιοχή κατά τη διάρκεια του έτους (π.χ. θερινές ξηρασίες και χειμερινές πλημμύρες).

Ελλαδικός Χώρος

Για τον Ελλαδικό χώρο οι διάφορες μελέτες φαίνεται να συγκλίνουν σε σαφή μείωση των βροχοπτώσεων κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Αυτό είναι εμφανές και στα πλεγματικά δεδομένα υετού για την Ελλάδα (βλέπε παρακάτω σχήμα).

Σχήμα 7.1.9.4-2: Αποκλίσεις ετήσιου, θερινού (IIA) και χειμερινού (ΔΙΦ) ύψους υετού από τις αντίστοιχες μέσες τιμές της περιόδου 1961 – 1990 στην Ελλάδα και 11ετείς κινητοί μέσοι

Οι τάσεις είναι αρνητικές για όλες τις εξεταζόμενες περιόδους, σε αντίθεση με ότι ισχύει, κατά μέσο όρο, για την Ευρώπη, ενώ βρίσκονται σε συμφωνία με τη γενικότερη συμπεριφορά της Μεσογείου. Μάλιστα, όσον αφορά στο έτος και στη χειμερινή περίοδο, οι τάσεις είναι στατιστικά σημαντικές (-8 και -5 mm/δεκαετία αντίστοιχα) και οι περίοδοι μείωσης φαίνεται να ξεκινούν εντός της δεκαετίας του 1970.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της μελέτης των Κανδύλη κ.ά (1994) για 13 σταθμούς της Ελλάδας, κατά τη χρονική περίοδο 1894-1992 το ετήσιο ύψος υετού παρουσιάζει θετική τάση μεταβολής (αύξηση), κατά τη χρονική περίοδο 1894-1940, ενώ παρουσιάζει αρνητική τάση κατά τη χρονική περίοδο 1950-1992, στο σύνολο σχεδόν των σταθμών. Παράλληλα και οι Amanatidis et al. (1992) ανιχνεύουν τάση μείωσης των βροχοπτώσεων τα τελευταία χρόνια της περιόδου 1951-1990, εξετάζοντας βροχομετρικά δεδομένα 26 σταθμών της Ελλάδας ομοιόμορφα κατανεμημένων.

Συνολικά η επικρατούσα τάση για τον υετό στον Ελλαδικό χώρο είναι αρνητική τόσο σε ετήσια όσο και σε εποχική βάση, φθάνοντας μάλιστα ιδιαίτερα υψηλές τιμές σε ορισμένους νησιωτικούς σταθμούς (Κέρκυρα -64 mm/δεκαετία και Μυτιλήνη -52 mm/δεκαετία).

Η έναρξη της πτωτικής πορείας του ετήσιου υετού κυμαίνεται, ανάλογα με το σταθμό εντός της περιόδου 1965-1985. Για τον χειμερινό υετό η αντίστοιχη διαφοροποίηση της περιόδου έναρξης είναι μικρότερη, κυμαινόμενη από το 1965 έως το 1975.

Οι παραπάνω παρατηρήσεις βρίσκονται σε συμφωνία με τη γενικότερη διαπίστωση της μείωσης της κυκλωνικής δραστηριότητας κατά τη χειμερινή περίοδο πάνω από την Ελλάδα (Feidas et al., 2004). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι εμφανίζονται και ορισμένες θετικές τάσεις, στο σταθμό του ΕΑΑ στην Αθήνα για τα ετήσια δεδομένα. Οι θετικές αυτές τάσεις οφείλονται αποκλειστικά στις ιδιαίτερα υψηλές βροχοπτώσεις των τελευταίων δύο-τριών ετών, οι οποίες επιπλέον σημειώθηκαν κατά τις μεταβατικές εποχές (άνοιξη και φθινόπωρο).

Ακραία Καιρικά Φαινόμενα

Γενικά Στοιχεία

Ως ακραία καιρικά φαινόμενα, θεωρούνται ασυνήθιστες μετεωρολογικές συνθήκες οι οποίες απέχουν σημαντικά από τις, κατά μέσο όρο, τοπικά αναμενόμενες. Πρέπει να τονιστεί ότι ο χαρακτηρισμός ορισμένων φαινομένων ως ακραία διαφέρει σημαντικά ανάλογα με τον ορισμό των αναμενόμενων μέσων τιμών σε κάθε περιοχή και το είδος των ζημιών που αυτά προκαλούν.

Η εμφάνιση ακραίων γεγονότων θερμοκρασίας και υετού, όπως οι καύσωνες, οι ξηρασίες ή οι πλημμύρες, μπορεί να έχει σοβαρές επιπτώσεις στα οικοσυστήματα και στην κοινωνία (βιοποικιλότητα, γεωργία, υδατικοί πόροι κ.λ.π.). Οι αρνητικές αυτές συνέπειες μπορεί επιπλέον να οδηγήσουν και σε σημαντικές οικονομικές απώλειες, π.χ η ξηρασία του 1999 κόστισε περισσότερο από 3 δισ. ευρώ στην Ισπανία (ΕΕΑ, 2004b). Τα μετεωρολογικά στοιχεία που συνήθως εξετάζονται σε ένα ακραίο καιρικό φαινόμενο είναι οι συχνότητες εμφάνισης ακραίων θερμοκρασιών, βροχοπτώσεων και τιμών ανέμου και η ημερήσια μεταβλητότητά τους, η συχνότητα εμφάνισης και η διάρκεια των ξηρών και υγρών περιόδων και ο αριθμός των θεελλών.

Λαμβάνοντας υπόψη το μέγεθος των επιπτώσεων των ακραίων καιρικών φαινομένων στην κοινωνική και στην οικονομική ζωή, οποιαδήποτε ένδειξη αλλαγής, με το χρόνο, της συχνότητας εμφάνισης και της έντασης τους, λόγω του φαινομένου του θερμοκηπίου ενδιαφέρουν άμεσα.

Ελλαδικός Χώρος

Η Ελλάδα όπως και η Ισπανία, κατά τη δεκαετία του 1990 παρουσίασε σχεδόν τριπλάσιο αριθμό καυσώνων από ότι την προηγούμενη τριακονταετία. Δεν διαπιστώθηκε όμως κάποια αντίστοιχη αντίθετη διαφορά στην συχνότητα εμφάνισης παγετών (European Climate Support Network -ECSN, 1995).

Ο σταθμός της **Αθήνας** παρουσιάζει στατιστικά **σημαντικές αυξητικές τάσεις της διάρκειας των κυμάτων καύσωνα**, τόσο κατά τη θερινή περίοδο όσο και σε ετήσια βάση, ενώ η εμφάνιση κυμάτων ψύχους κατά το χειμώνα, αλλά και σε ετήσια βάση, τείνει να γίνει σπανιότερη.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη στο ΕΑΑ από τους Founda et al. (2004) και αφορά στην ανάλυση των χρονοσειρών της θερμοκρασίας από το σταθμό του ΕΑΑ για το διάστημα 1897-2001. Σύμφωνα με αυτή, ο αριθμός των ημερών με

μέγιστες θερμοκρασίες μεγαλύτερες των 35 - 38 °C κορυφώθηκε κατά την τελευταία δεκαετία οπότε και διπλασιάστηκε σχεδόν, σε σχέση με την περίοδο πριν το 1992.

Η διάρκεια και η συχνότητα εμφάνισης των ψυχρών επεισοδίων ($T_{min} < 0^{\circ}\text{C}$) στην Αθήνα, μειώνεται σταθερά μετά το 1950 και μηδενίζεται μετά το 1991 ανεξάρτητα της έντασης των επεισοδίων.

Η κατανομή της εμμονής των ψυχρών επεισοδίων δείχνει ότι αυτή μειώθηκε περισσότερο από 50% σε όλες τις περιπτώσεις κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας (Founda et al., 2004).

Όσον αφορά στα ακραία φαινόμενα υετού η μέση ημερήσια ένταση των θερινών βροχοπτώσεων παρουσιάζει θετική τάση ενώ για τις χειμερινές και ετήσιες βροχοπτώσεις η ένταση παρουσιάζει αρνητική τάση. Εξαίρεση για τις ετήσιες βροχοπτώσεις αποτελεί η Αθήνα, η οποία παρουσιάζει θετική τάση λόγω των πολύ έντονων βροχοπτώσεων που σημειώθηκαν τα τελευταία έτη.

Στην Αθήνα, για την περίοδο 1900-2003, μόνο σε 3 περιπτώσεις η 24ωρη αθροιστική βροχόπτωση υπερέβη τα 100 mm, ενώ η τετραετία 2000-2003 εκπροσωπείται στο ανώτερο 10% των ημερησίων υψών βροχόπτωσης με 11 περιπτώσεις στις 105, περισσότερες από κάθε άλλη τετραετία της περιόδου αυτής.

7.1.10 Οικονομικά στοιχεία

7.1.10.1 Ακαθάριστο Περιφερειακό Προϊόν

Την περίοδο 2005 - 2010 το ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν) της Περιφέρειας Αττικής παρουσίασε αύξηση της τάξης του 16,68% με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ της τάξης του 3,48%, ενώ την ίδια περίοδο το ΑΕΠ της Χώρας παρουσίασε αύξηση της τάξης του 13,1% με μέσο ετήσιο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ της τάξης του 2,67%.

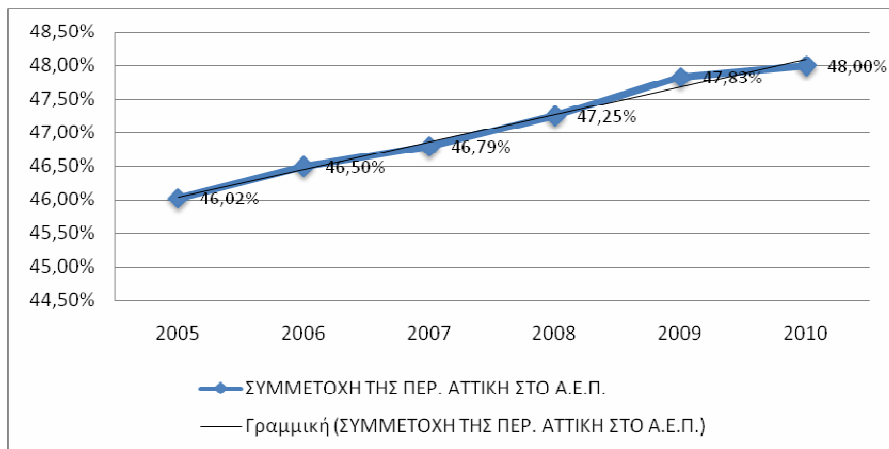
Συγκεκριμένα και όπως φαίνεται από τον πίνακα που ακολουθεί την περίοδο 2005 - 2009 το ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής αυξάνεται αν και με φθίνουσα τάση, ενώ την περίοδο 2009 - 2010 μειώνεται. Σε επίπεδο χώρας, το φαινόμενο είναι πιο έντονο και έχουμε μείωση ΑΕΠ ήδη από την περίοδο 2008 - 2009.

Πίνακας 7.1.10.1-1: Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν κατά περιφέρεια 2005 - 2010

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Μεταβολή ΑΕΠ 2005 - 2010
Σύνολο Ελλάδος	193.050 €	208.622 €	223.160 €	233.198 €	231.081 €	222.151 €	13,10%
Ανατ. Μακεδονία - Θράκη	7.782 €	8.172 €	8.926 €	9.303 €	9.210 €	9.054 €	14,04%
Κεντρική Μακεδονία	26.714 €	28.929 €	31.257 €	32.409 €	31.736 €	30.086 €	11,21%
Δυτική Μακεδονία	4.613 €	4.940 €	5.290 €	5.590 €	5.461 €	5.281 €	12,64%
Θεσσαλία	10.111 €	10.931 €	11.358 €	11.756 €	11.495 €	10.742 €	5,87%
Ήπειρος	4.358 €	4.620 €	4.961 €	5.080 €	5.036 €	4.917 €	11,38%
Ιόνια Νησιά	3.828 €	4.070 €	4.372 €	4.476 €	4.296 €	4.029 €	4,99%
Δυτική Ελλάς	9.735 €	10.391 €	10.838 €	11.060 €	10.634 €	10.326 €	5,73%
Στερεά Ελλάς	9.512 €	9.829 €	10.262 €	10.615 €	10.186 €	10.059 €	5,44%
Πελοπόννησος	8.528 €	9.326 €	9.837 €	9.923 €	9.826 €	9.436 €	9,63%
ΑΤΤΙΚΗ	88.846 €	97.001 €	104.426 €	110.192 €	110.518 €	106.636 €	16,68%
Βόρειο Αιγαίο	2.810 €	3.044 €	3.279 €	3.448 €	3.394 €	3.155 €	10,95%
Νότιο Αιγαίο	6.465 €	6.897 €	7.391 €	7.872 €	7.903 €	7.475 €	13,52%
Κρήτη	9.749 €	10.471 €	10.964 €	11.473 €	11.386 €	10.955 €	11,01%

Πρέπει να επισημάνουμε ότι το ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής έχει σημαντική συμμετοχή στο συνολικό ΑΕΠ της χώρας και όπως φαίνεται από το παρακάτω διάγραμμα το έτος 2010 αποτελούσε το 48% του συνολικού ΑΕΠ (Χώρας) με συνεχή τάση αύξησης.

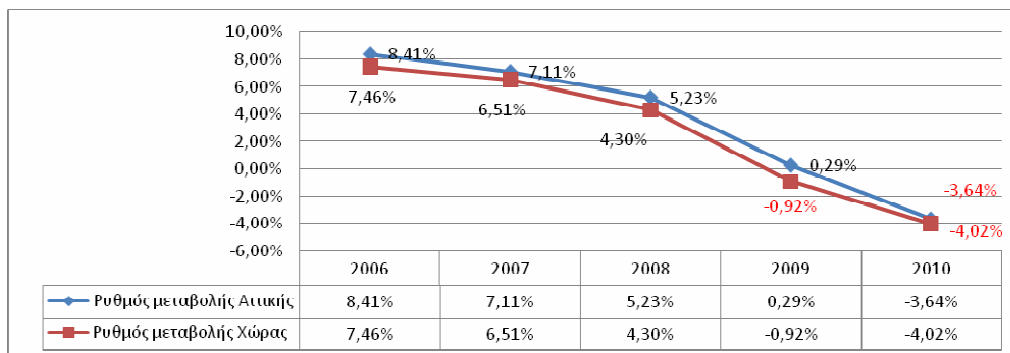
Διάγραμμα 7.1.10.1-1: Συμμετοχή ΑΕΠ Περιφέρειας Αττικής στο συνολικό ΑΕΠ της Χώρας

Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ στην Περιφέρεια Αττικής από το 2006 έως το 2010 (δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία για την εξέλιξη του ΑΕΠ μετά το έτος 2010) εμφανίζει πτωτική τάση, σχεδόν μηδενίζεται το 2009 (οριακή αύξηση 0,29%) ενώ παίρνει αρνητική τιμή το 2010 (-3,64%). Την μεγαλύτερη πώση την παρουσιάζει την περίοδο 2008 - 2009. Σε επίπεδο χώρας, ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ εμφανίζει επίσης πτωτική τάση, ενώ παίρνει αρνητική τιμή από το 2009 (-0,92%) και το 2010 παρουσιάζει μείωση της τάξης του 4% (-4,02%).

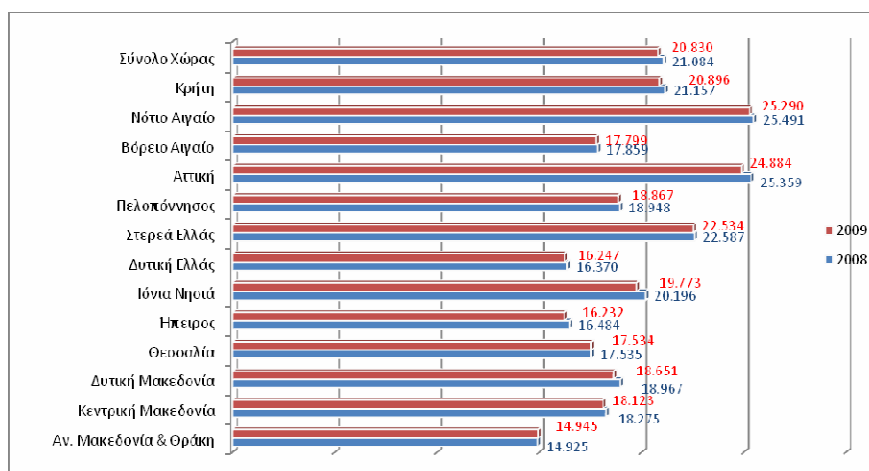
Θα πρέπει όμως να σημειωθεί, ότι ενώ το ΑΕΠ της Περιφέρειας Αττικής αυξανόταν με υψηλότερους ρυθμούς από τους αντίστοιχους της Χώρας το διάστημα 2005-2009, η μείωσή του που παρατηρείται στο διάστημα 2009-2010 κινείται με ρυθμούς ελαφρώς μικρότερους από τους αντίστοιχους της χώρας. Το γεγονός αυτό φαίνεται να αναδεικνύει μια σχετική «αντίσταση» της Αττικής στις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης.

Διάγραμμα 7.1.10.1-2: Ρυθμός μεταβολής ΑΕΠ Χώρας και Περιφέρειας Αττικής για την χρονική περίοδο 2006 - 2010

Σε ό,τι αφορά το κατά κεφαλή Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (βλ. παρακάτω διάγραμμα) της Αττικής, το 2009 ανήλθε σε 24.884 € - το 2^ο μεγαλύτερο συγκριτικά με τις υπόλοιπες περιφέρειες της χώρας - σημειώνοντας ωστόσο μείωση σε διάρκεια ενός μόνο έτους κατά -1,87%.

Διάγραμμα 7.1.10.1-3: Κατά κεφαλή ΑΕΠ ανά Περιφέρεια (έτη 2008 - 2009)

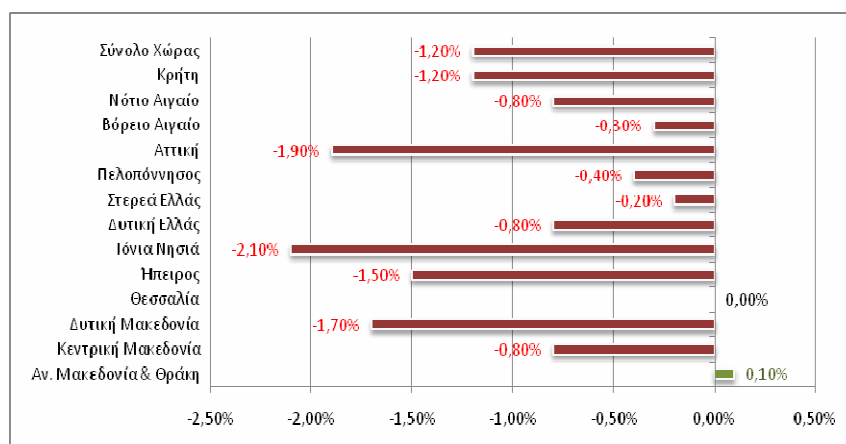

Στην Αττική, την ίδια περίοδο (2008-2009), καταγράφεται και η 2η υψηλότερη αρνητική τιμή (-1,90%) του ρυθμού μεταβολής του κατά κεφαλή ΑΕΠ στη Χώρα (Διάγραμμα 7.1.10.1δ, η μεγαλύτερη μείωση παρουσιάζεται στην Περιφέρεια των Ιονίων Νήσων και κατόπιν στην Περιφέρεια Δυτικής Μακεδονίας). Η μείωση του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι σημαντική, τόσο σε σχέση με το γεγονός ότι σε επίπεδο χώρας ο ρυθμός μεταβολής ήταν αρκετά μικρότερος, όσο και με το μέγεθος του πληθυσμού που επηρεάζεται.

Συνοψίζοντας και λαμβάνοντας υπόψη την εξέλιξη του ΑΕΠ και του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας, είναι εμφανές ότι αν και κατά την περίοδο πριν την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, η Περιφέρεια Αττικής αναπτύσσεται, (μεγεθύνεται η οικονομία της) με υψηλότερους ρυθμούς από το σύνολο της Χώρας, κατά την περίοδο εμφάνισης και όξυνσης της οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα (2010-2012), από την εξέλιξη των βασικών δεικτών της αγοράς εργασίας στη Αττική έναντι των αντίστοιχων στοιχείων σε εθνικό επίπεδο⁹⁹, συμπεραίνεται ότι η οικονομική κρίση εμφανίζεται εντονότερη στην Περιφέρεια Αττικής από το μέσο όρο της Χώρας, με τις ανάλογες αρνητικές επιπτώσεις στον παραγωγικό και κοινωνικο-οικονομικό ιστό της Περιφέρειας.

⁹⁹ Αν και δεν υπάρχουν επίσημα διαθέσιμα στοιχεία ΑΕΠ σε περιφερειακό επίπεδο, για τα έτη 2011 και 2012.

Διάγραμμα 7.1.10.1-4: Μεταβολή (%) κατά κεφαλή ΑΕΠ ανά περιφέρεια 2008 - 2009

Τομεακή διάρθρωση της παραγωγής / Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ)

Κατά το 2009, στο σύνολο της Χώρας, η Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) αυξήθηκε κατά 0,4%. Τη μεγαλύτερη αύξηση παρουσίασαν οι περιφέρειες της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και της Θεσσαλίας, ενώ μείωση σημειώθηκε στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας. Στην Αττική, συνολικά, δεν επήλθε ουσιαστική μεταβολή.

Πίνακας 7.1.10.1-2: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) ετών 2008 - 2009 ανά περιφέρεια και τομέα, και μεταβολή 2008 - 2009

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ	ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ			ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ			ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ			ΣΥΝΟΛΟ		Μεταβολή
	2008	2009	Μεταβολή	2008	2009	Μεταβολή	2008	2009	Μεταβολή	2008	2009	
Αν. Μακεδονία & Θράκη	501	504	0,6%	1.760	1.714	-2,6%	5.752	5.907	2,7%	8.013	8.125	1,4%
Κεντρική Μακεδονία	1.365	1.377	0,9%	6.232	6.136	-1,5%	23.782	24.151	1,6%	31.379	31.664	0,9%
Δυτική Μακεδονία	254	256	0,8%	1.625	1.558	-4,1%	3.045	3.085	1,3%	4.924	4.899	-0,5%
Θεσσαλία	846	858	1,4%	2.551	2.549	-0,1%	8.024	8.157	1,7%	11.421	11.564	1,3%
Ήπειρος	271	271	0,0%	844	808	-4,3%	4.042	4.116	1,8%	5.157	5.195	0,7%
Ιόνια Νησιά	99	99	0,0%	479	451	-5,8%	3.534	3.578	1,2%	4.112	4.128	0,4%
Δυτική Ελλάς	762	770	1,0%	1.880	1.882	0,1%	8.085	8.176	1,1%	10.727	10.828	0,9%
Στερεά Ελλάς	635	637	0,3%	4.438	4.425	-0,3%	6.015	6.133	2,0%	11.088	11.195	1,0%
Πελοπόννησος	627	628	0,2%	2.733	2.677	-0,2%	6.578	6.698	1,8%	9.938	10.003	0,7%
ΑΤΤΙΚΗ	301	300	-0,3%	12.568	12.502	-0,5%	78.578	78.604	0,0%	91.447	91.406	0,0%
Βόρειο Αιγαίο	126	126	0,0%	423	406	-4,0%	2.617	2.660	1,6%	3.166	3.192	0,8%
Νότιο Αιγαίο	161	162	0,6%	883	837	-5,2%	5.872	5.980	1,8%	6.916	6.979	0,9%
Κρήτη	626	632	1,0%	1.574	1.512	-3,9%	9.175	9.284	1,2%	11.375	11.428	0,5%
Σύνολο Χώρας	6.574	6.620	0,7%	37.990	37.457	-1,4%	165.099	166.529	0,9%	209.662	210.605	0,4%

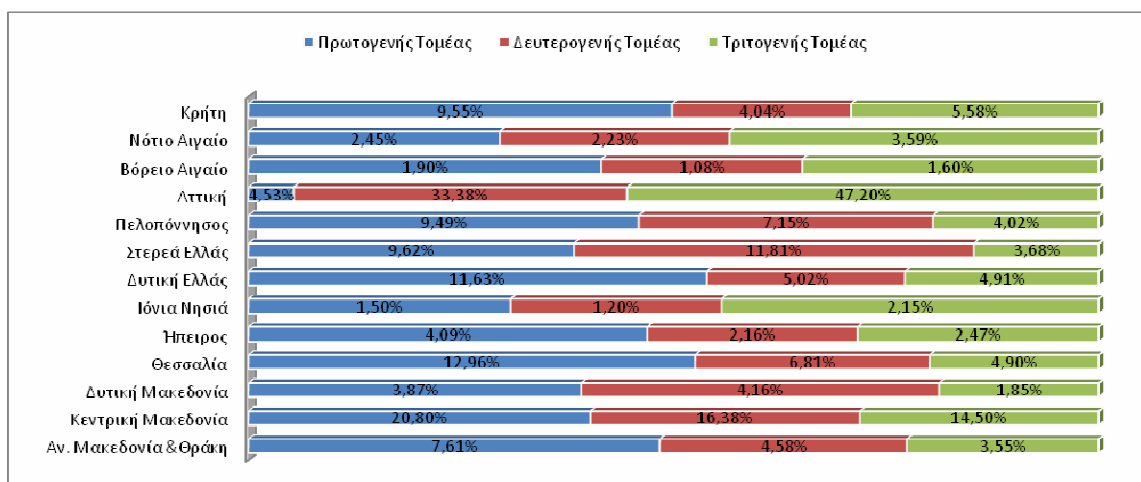
Ανά τομέα, ωστόσο, η μεταβολή της ΑΠΑ στην Αττική την περίοδο 2008-2009 έχει ως εξής:

- Στον Πρωτογενή Τομέα, η ΑΠΑ στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε κατά 0,7% ενώ στην Περιφέρεια Αττικής σημειώθηκε μικρή μείωση (-0,3%).
- Η ΑΠΑ του Δευτερογενή Τομέα στο σύνολο της χώρας παρουσίασε μείωση κατά 1,4% ενώ στην Περιφέρεια Αττικής η σχετική μείωση κινήθηκε στο -0,5%.
- Τέλος, στον Τριτογενή Τομέα η ΑΠΑ στο σύνολο της χώρας αυξήθηκε κατά 0,4%, ενώ στην Περιφέρεια της Αττικής παρέμεινε αμετάβλητη.

Όσον αφορά την συμμετοχή των Περιφερειών στην δημιουργία της ΑΠΑ:

- Στον Πρωτογενή Τομέα, η Αττική συμμετέχει με μόλις το 4,35%.
- Στο Δευτερογενή Τομέα, η Αττική κατέχει το μεγαλύτερο μερίδιο με 33,38%.
- Στον Τριτογενή Τομέα, η Περιφέρεια Αττικής το 2009 συμμετέχει με 47,20% .

Διάγραμμα 7.1.10.1-5: Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία (ΑΠΑ) ετών 2009 - Συμμετοχή ανά περιφέρεια και τομέα παραγωγής στο σύνολο Χώρας κατά τομέα.

Εν κατακλείδι, σύμφωνα και με την προηγηθείσα περιγραφή της τομεακής και κλαδικής κατανομής της ΑΠΑ, διαπιστώνεται ότι στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής φθίνουν διαχρονικά ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας με αποτέλεσμα να αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα ο τριτογενής τομέας, ο οποίος όμως (όπως θα αναλυθεί και σε επόμενες ενότητες) στερείται εξωστρέφειας, καινοτομίας και ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Ακαθάριστες επενδύσεις παγίων κεφαλαίων στην Περιφέρεια Αττικής

Το σύνολο των Ακαθάριστων Επενδύσεων Παγίου Κεφαλαίου (ΑΕΠΚ) στην Περιφέρεια Αττικής για τα έτη 2005 έως και 2010 παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα. Αποτελούν σημαντικό μέρος των συνολικών ΑΕΠΚ της Χώρας, διαμορφώνοντας κατά μ.ο. το 39% του

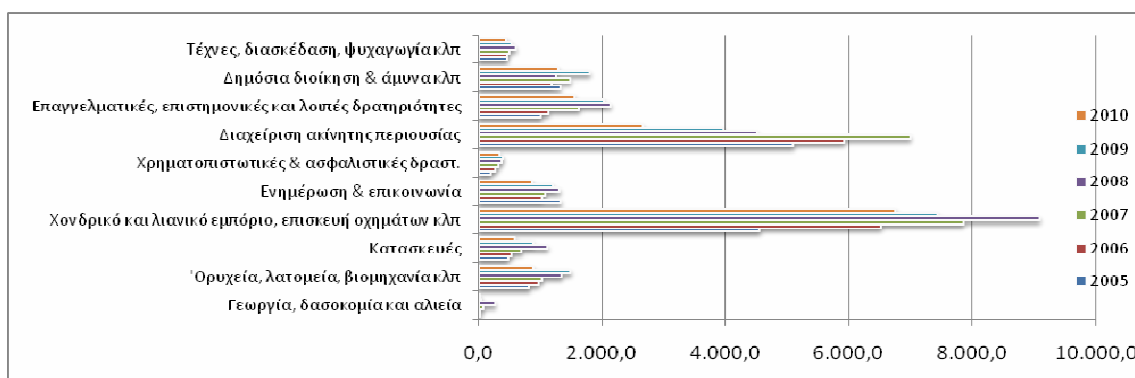
συνόλου των ΑΕΠΚ την περίοδο 2005-2010, ενώ το 2009 οι ΑΕΠΚ της Αττικής ανήλθαν στο 42,9% του συνόλου της Χώρας.

Πίνακας 7.1.10.1-3: Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου κατά κλάδο, στην Περιφέρεια Αττικής για τα έτη 2005 - 2010

ΑΚΑΘΑΡΙΣΤΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΠΑΓΙΟΥ ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ	ΠΕΡΙΟΔΟΣ [ΕΤΟΣ]					
	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Γεωργία, δασοκομία και αλιεία	13,0	7,1	67,9	257,9	31,2	17,5
Όρυχεία, λατομεία, βιομηχανία κλπ	816,3	963,8	1.027,7	1.340,1	1.484,2	877,9
Κατασκευές	467,7	535,5	691,3	1.109,8	875,7	587,3
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή οχημάτων κλπ	4.549,1	6.513,4	7.847,8	9.080,2	7.430,0	6.752,6
Ενημέρωση & επικοινωνία	1.323,2	1.015,7	1.073,6	1.308,3	1.196,7	858,7
Χρηματοπιστωτικές & ασφαλιστικές δραστηριότητες	191,8	270,1	310,6	368,6	388,0	326,5
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	5.094,6	5.912,8	6.988,0	4.513,8	3.957,9	2.655,9
Επαγγελματικές, επιστημονικές και λοιπές δραστηριότητες	1.006,8	1.124,8	1.623,8	2.130,0	2.032,4	1.546,1
Δημόσια διοίκηση & άμυνα κλπ	1.314,3	1.174,0	1.480,9	1.246,5	1.792,8	1.277,9
Τέχνες, διασκέδαση, ψυχαγωγία κλπ	453,5	463,9	488,7	593,6	523,9	447,1
Σύνολο Περιφέρειας Αττικής	15.230,3	17.981,1	21.600,3	21.948,8	19.712,8	15.347,5
Σύνολο Χώρας	40.021,0	47.182,0	59.368,0	52.608,0	45.933,0	39.185,0
Συμμετοχή της Περιφέρειας Αττικής / Χώρα	38,06%	38,11%	36,38%	41,72%	42,92%	39,17%

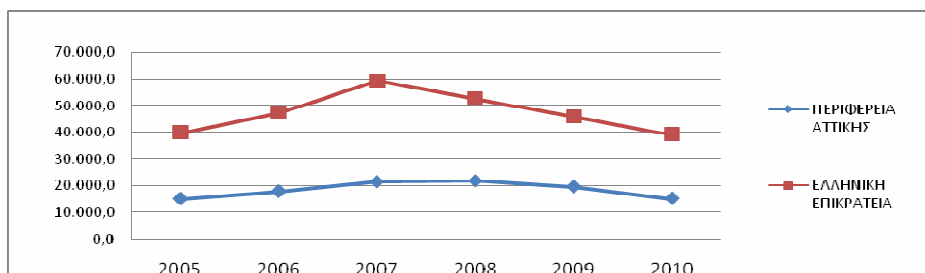
Η κατανομή των Ακαθάριστων Επενδύσεων παγίου κεφαλαίου κατά κλάδο στην Περιφέρεια Αττικής τα έτη 2005-2010 αποτυπώνεται στο Διάγραμμα που ακολουθεί.

Διάγραμμα 7.1.10.1-6: Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατά κλάδο, στην Περιφέρεια Αττικής για τα έτη 2005 – 2010

Το ετήσιο ύψος των ΑΕΠΚ στην Αττική παρουσιάζει από έτος σε έτος έντονες διακυμάνσεις, σε αντίθεση με το αντίστοιχο της χώρας που παρουσιάζει μικρότερες διακυμάνσεις. Σε τρέχουσες τιμές το ετήσιο ύψος των ΑΕΠΚ στην Περιφέρεια Αττικής την υψηλότερη τιμή του το έτος 2008 ενώ σε επίπεδο χώρας, έλαβε την υψηλότερη τιμή του το έτος 2007.

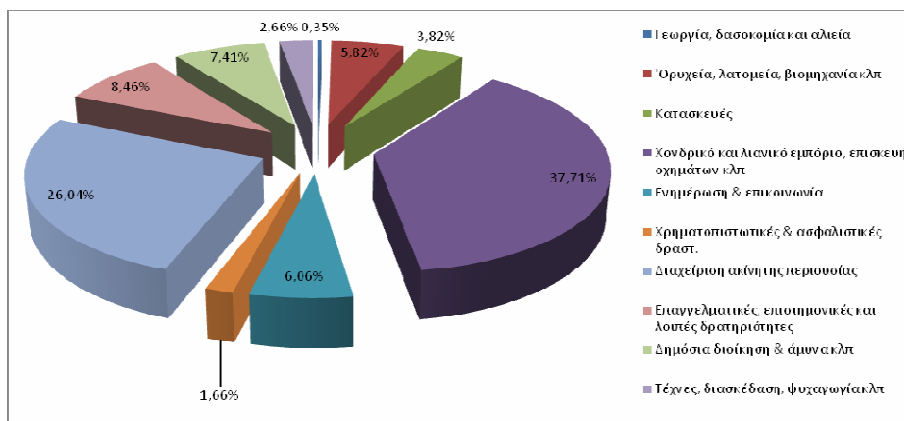
Διάγραμμα 7.1.10.1-7: Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου 2005-2010

Επίσης θα πρέπει να επισημάνουμε ότι η τάση μείωσης των επενδύσεων εμφανίζεται στη Αττική αργότερα από ότι στην υπόλοιπη χώρα (σε επίπεδο χώρας οι επενδύσεις παγίου κεφαλαίου εμφανίζουν μείωση από το 2008, ενώ στην Περιφέρεια Αττικής η μείωση αρχίζει το 2009).

Όπως φαίνεται στο παρακάτω διάγραμμα, το μεγαλύτερο μέρος των Ακαθάριστων επενδύσεων παγίου κεφαλαίου αφορούν τους τομείς Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή οχημάτων κλπ (37,71%) και Διαχείριση ακίνητης περιουσίας (26,4%)

Διάγραμμα 7.1.10.1-8: Συνολικές Ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου κατά κλάδο, στην Περιφέρεια Αττικής για τα έτη 2005 – 2010

7.1.10.2 Απασχόληση – Ανεργία

Η Περιφέρεια Αττικής, όπως και το σύνολο της Χώρας, έχει εισέλθει από το 2008 σε περίοδο εντονότατης οικονομικής κρίσης και ύφεσης, λόγω των αρνητικών δημοσιονομικών συνθηκών της Χώρας.

Η οικονομική ύφεση προκάλεσε μεγάλη πτώση της απασχόλησης. Ειδικότερα, την τετραετία 2009-2012 η συνολική απασχόληση υποχώρησε κατά 17,5% περίπου, ενώ η μισθωτή απασχόληση πάνω από 19%. Η συνεχιζόμενη απώλεια θέσεων εργασίας ώθησε το ποσοστό ανεργίας σε ιστορικά υψηλά επίπεδα: από 7,6% το 2008 σε 35,2% περίπου το 4ο τρίμηνο του 2012. Η οικονομική κρίση εξελίχθηκε σταδιακά σε κρίση ρευστότητας και, συνακόλουθα, φερεγγυότητας των ΜΜΕ και των νοικοκυριών και, εντέλει σε κοινωνική κρίση, με έκδηλα φαινόμενα φτώχειας και οικονομικής ένδειας.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Περιφέρεια Αττική βιώνει σε πολύ έντονο βαθμό τις επιπτώσεις της τρέχουσας οικονομικής ύφεσης καθώς σε αυτή κατοικεί και εργάζεται περίπου το 1/3 (37,90%) του ενεργού πληθυσμού της Χώρας.

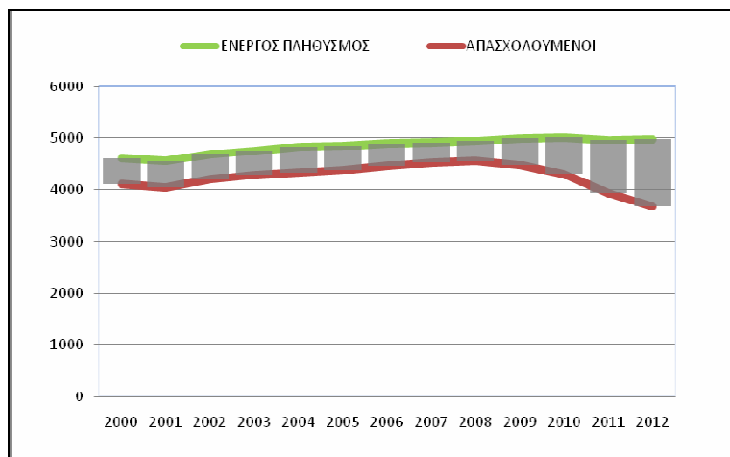
Το επίπεδο της ανεργίας στην Αττική αυξήθηκε από το 2008 (7,30%) κατά 4,2 φορές το 2012 (38,42%). Στο σύνολο της Χώρας οι αντίστοιχοι δείκτες ήταν το 2008 8,62% και το 2012 35,19%, σημειώνοντας αύξηση κατά 3,3 φορές. Ο αριθμός των ανέργων στην Αττική ανερχόταν το 4ο τρίμηνο του 2012 σε 524.600 άτομα.

Πίνακας 7.1.10.2-1: Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, 2008-2012 (πληθ.σε χιλ.)

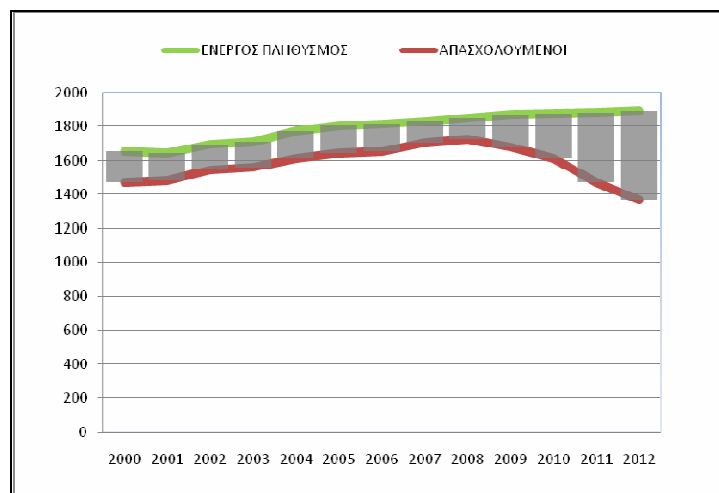
Έτος	Ενεργός Πληθυσμός		Απασχολούμενοι		Ανεργοί		Ποσοστό Ανεργίας (%)		
	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ	
Δ' Τρίμηνο	2008	4.946,3	1.849,8	4.553,6	1.723,9	392,7	125,9	8,62%	7,30%
	2009	4.991,2	1.868,5	4.476,8	1.678,0	514,4	190,5	11,49%	11,35%
	2010	5.011,1	1.877,4	4.299	1.613,1	712,1	264,3	16,56%	16,38%
	2011	4.958,7	1.880,0	3.932,8	1.472,8	1.025,9	407,2	26,09%	27,65%
	2012	4.977,5	1.890,1	3.681,9	1.365,5	1.295,5	524,6	35,19%	38,42%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

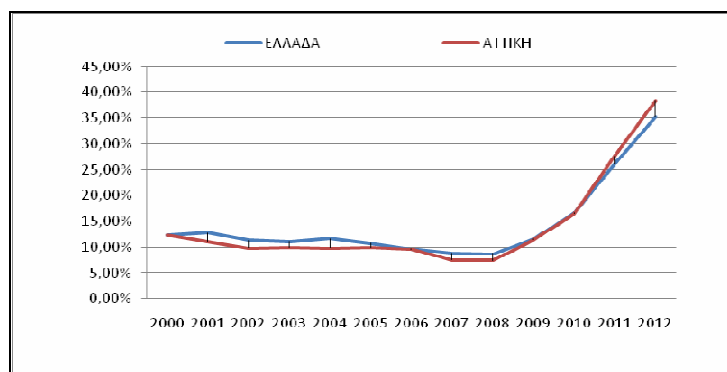
Διάγραμμα 7.1.10.2-1: Εργατικό Δυναμικό Χώρας, 2000 – 2012 (χιλ. άτομα)

Διάγραμμα 7.1.10.2-2: Εργατικό Δυναμικό Αττικής, 2000 – 2012 (χιλ. άτομα)

Διάγραμμα 7.1.10.2-3: Σύγκριση ποσοστού ανεργίας Ελλάδας – Αττικής, 2000 - 2012

Όπως από τα παραπάνω διαγράμματα, η «συμπεριφορά» της ανεργίας σε επίπεδο Χώρας και Αττικής είναι σχεδόν ταυτόσημη. Παρατηρώντας την εξέλιξη της ανεργίας από το 2000, - συγκρίνοντας τις επιδόσεις της Αττικής και της Χώρας, αναφορικά με τον εργατικό δυναμικό (ενεργό πληθυσμό, απασχολούμενοι, άνεργοι) - προκύπτει ότι η τάση του δείκτη της ανεργίας έχει ομοιογενή χαρακτηριστικά αν και από το 2008 καταγράφεται έξαρση των ρυθμών ανεργίας στην Αττική, η οποία με την πάροδο του χρόνου γίνεται εντονότερη.

Η τομεακή διάρθρωση της απασχόλησης ανά κλάδο δραστηριότητας στην Αττική παρουσιάζει διαχρονικά μια υψηλή συγκέντρωση του αριθμού των απασχολούμενων στον τριτογενή τομέα. Η μείωση των θέσεων απασχόλησης ήταν κατά 4 φορές μεγαλύτερη στον δευτερογενή από ότι στον τριτογενή τομέα της Περιφέρειας (βλ. επόμενους πίνακες και σχετικά διαγράμματα).

Το 2012 στην Αττική απασχολούνται στον τριτογενή τομέα 1.186.788 άτομα (82,75% των απασχολούμενων έναντι 77,37% το 2008), στο δευτερογενή απασχολούνται 229.906 άτομα (19,37% των απασχολούμενων έναντι 28,02% το 2008) και στον πρωτογενή 14.471 άτομα (1,22% των απασχολούμενων έναντι 0,96% το 2008). Ο πρωτογενής τομέας είναι ο μόνος που

καταγράφει καθαρή αύξηση απασχόλησης. Στο δευτερογενή τομέα, το 94% της μείωσης προέρχεται από τους κλάδους των κατασκευών και της μεταποίησης.

Πίνακας 7.1.10.2-2: Τομεακή Διάρθρωση της Απασχόλησης ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Αττική, 2008 - 2012

	Κλάδος Δραστηριότητας	2008	2009	2010	2011	2012
A	Γεωργία, δασοκομία & αλιεία	15.672	16.282	16.645	19.196	16.521
	Ορυχεία & λατομεία	823	585	372	798	950
B	Μεταποίηση	221.921	215.904	199.060	168.123	143.972
	Παροχή ηλεκτρ. ρεύματος-φυσικού αερίου-ατμού-κλιματισμού	11.224	10.765	9.873	9.260	8.950
	Παροχή νερού-διαχ. λυμάτων, αποβλήτων - δραστ. εξυγίανσης	12.642	11.342	10.824	11.269	6.302
	Κατασκευές	127.932	122.794	106.836	88.871	70.682
Γ	Χονδρικό-λιανικό εμπόριο-επισκευή οχημάτων & μοτοσυκλετών	340.781	332.562	317.947	327.432	279.395
	Μεταφορά & αποθήκευση	107.569	113.625	109.131	103.396	95.982
	Υπηρεσίες παροχής καταλύματος & υπηρεσιών εστίασης	94.638	93.761	83.770	78.359	78.012
	Ενημέρωση & επικοινωνία	55.114	58.310	64.037	55.048	52.483
	Χρηματοπιστωτικές & ασφαλιστικές δραστηριότητες	70.536	70.625	73.350	70.763	79.065
	Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	4.660	4.946	2.433	2.012	3.624
	Επαγγελματικές, επιστημονικές & τεχνικές δραστηριότητες	128.793	123.047	109.426	108.333	115.362
	Διοικητικές & υποστηρικτικές δραστηριότητες	37.396	41.592	38.697	45.622	38.581
	Δημόσια διοίκηση & άμυνα-υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	153.855	156.845	163.599	155.880	134.168
	Εκπαίδευση	116.638	115.715	119.249	116.009	119.347
	Δραστηριότητες ανθρώπινης υγείας & κοινωνικής μέριμνας	101.295	101.085	111.712	100.471	105.642
	Τέχνες, διασκέδαση & ψυχαγωγία	24.448	21.942	19.278	21.070	19.154
	Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	40.252	34.747	34.082	33.940	25.810
	Δραστηριότητες νοικοκυριών ως εργοδοτών	56.265	58.310	61.690	54.273	38.168
	Δραστηριότητες ετερόδικων οργανισμών & φορέων	1.493	970	988	1.625	1.994

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ

Πίνακας 7.1.10.2-3: Τομεακή Διάρθρωση της Απασχόλησης στην Αττική, 2008- 2012

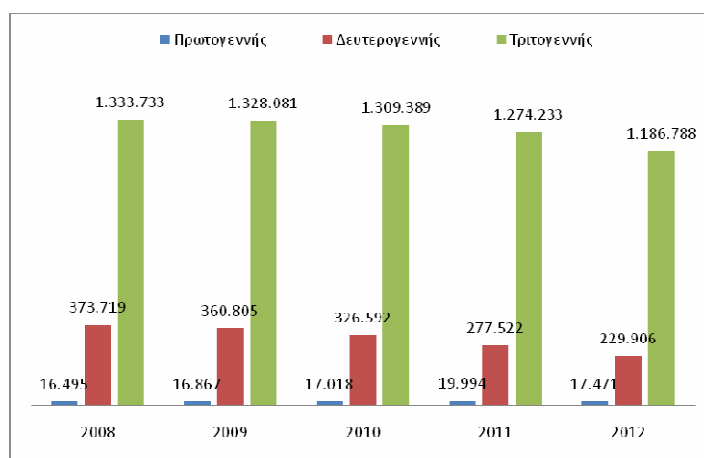
Τομέας	2008	2009	2010	2011	2012
Πρωτογενής	16.495	16.867	17.018	19.994	17.471
Δευτερογενής	373.719	360.805	326.592	277.522	229.906
Τριτογενής	1.333.733	1.328.081	1.309.389	1.274.233	1.186.788
Σύνολα	1.723.947	1.705.753	1.652.998	1.571.750	1.434.165

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας 7.1.10.2-4: Ποσοστό απασχολούμενων ανά Τομέα, 2008-2012

	2008	2009	2010	2011	2012
Πρωτογενής	0,96%	0,99%	1,03%	1,27%	1,22%
Δευτερογενής	28,02%	27,17%	24,94%	21,78%	19,37%
Τριτογενής	77,37%	77,86%	79,21%	81,07%	82,75%

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

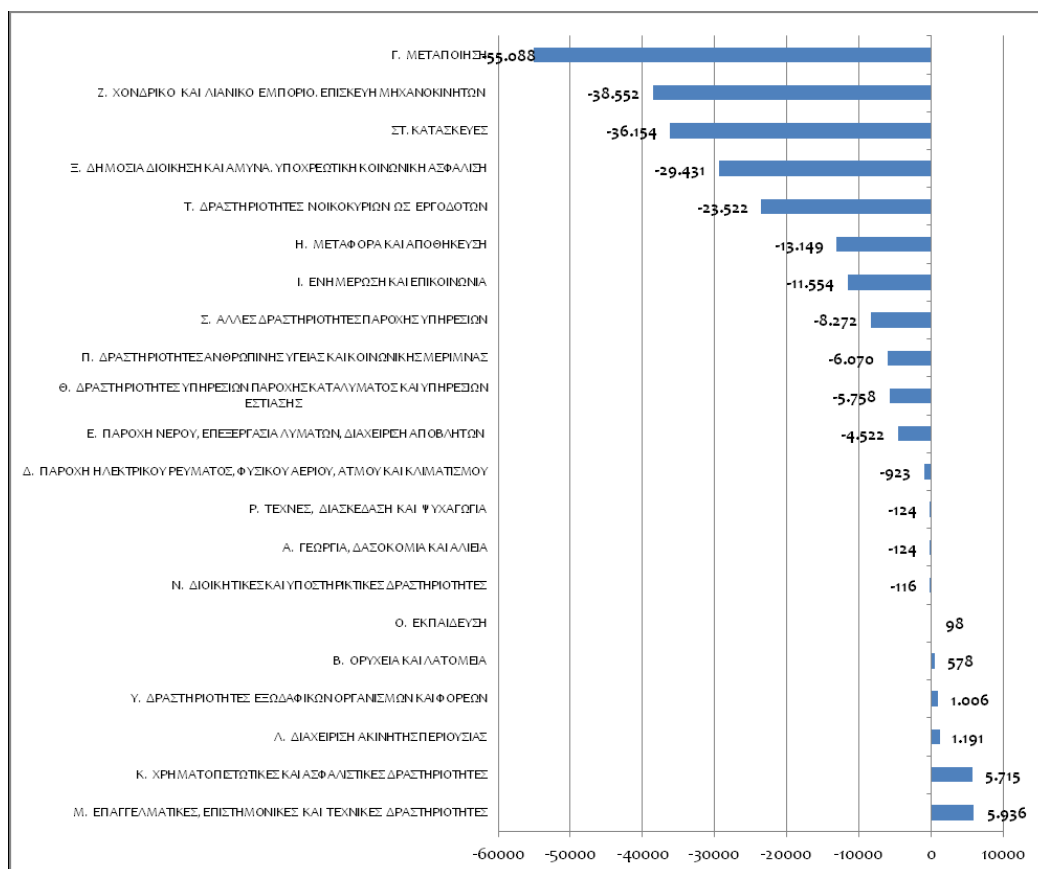
Διάγραμμα 7.1.10.2-4: Τομεακή Διάρθρωση της Απασχόλησης στην Αττική, 2008- 2012 (σε άτομα)

Πιο αναλυτικά, όπως αποτυπώνεται παραστατικά και στο παρακάτω σχήμα, κατά την περίοδο 2010-2012:

- Ο πρωτογενής τομέας της Περιφέρειας Αττικής φαίνεται να παρουσιάζει τις μεγαλύτερες αντοχές στις πιέσεις μείωσης της απασχόλησης λόγω της οικονομικής κρίσης καθώς χάθηκαν πολύ λίγες θέσεις απασχόλησης συγκρινόμενος με τους άλλους δύο παραγωγικούς τομείς της οικονομίας. Συγκεκριμένα η μείωση της απασχόλησης ανήλθε μόλις σε 124 άτομα ή 0,7%.
- Ο δευτερογενής τομέας της Περιφέρειας Αττικής κατέγραψε σωρευτικά μείωση της απασχόλησης κατά 29,4% (ποσοστό που αντιστοιχεί σε ~96.200 άτομα), με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 29%. Η σημαντικότερη μείωση της απασχόλησης, μεταξύ των κλάδων που απαρτίζουν τον δευτερογενή τομέα, καταγράφηκε στους τομείς της μεταποίησης και των κατασκευών. Πιο συγκεκριμένα, ο κλάδος της μεταποίησης ευθύνεται για το 57,3% (55.088 άτομα) και ο κλάδος των κατασκευών για το 37,6% (36.154 άτομα) της συνολικής μείωσης της απασχόλησης του δευτερογενή τομέα της Περιφέρειας.
- Ο τριτογενής τομέας της Περιφέρειας Αττικής κατέγραψε σωρευτικά μείωση 9,4% (ποσοστό που αντιστοιχεί σε ~122.600 άτομα), με την αντίστοιχη μείωση σε επίπεδο χώρας να ανέρχεται σε 10,7%. Μεταξύ των κλάδων του τομέα, οι κλάδοι παροχής

υπηρεσιών (συνολικά) ευθύνονται για το 56% της συνολικής μείωσης της απασχόλησης στην Περιφέρεια Αττικής ενώ η σημαντικότερη απώλεια μεμονωμένα (από ποσοτικής άποψης) καταγράφεται στον κλάδο του εμπορίου όπου η απασχόληση μειώθηκε κατά ~38.500 άτομα (12,1%).

Σχήμα 7.1.10.2-1: Μεταβολή της απασχόλησης ανά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας στην Περιφέρεια Αττικής (2010-2012)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ., Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, β' τρίμηνο 2012.

Σημαντική παράμετρος για το σχεδιασμό πολιτικών απασχόλησης αποτελούν η διάρθρωση του εργατικού δυναμικού και των ανέργων σε άνδρες - γυναίκες και η αποτύπωση του εκπαιδευτικού τους επιπέδου.

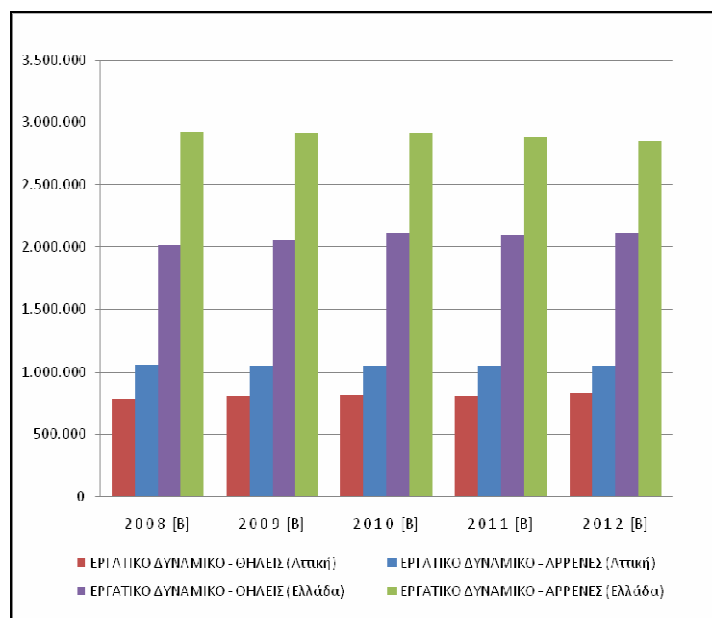
Όσον αφορά στο πρώτο σκέλος, η ανεργία φαίνεται να πλήττει πιο άμεσα και πιο έντονα τις γυναίκες. Στον πίνακα και στο διάγραμμα που ακολουθούν αποτυπώνεται αυτή ακριβώς η εικόνα.

Πίνακας 7.1.10.2-5: Βασικοί συγκριτικοί δείκτες απασχόλησης και ανεργίας (ανά ηλικιακή ομάδα και φύλο) της Περιφέρειας Αττικής σε σχέση με την χώρα και την ΕΕ27

ΔΕΙΚΤΗΣ	ΕΕ27	ΕΛΛΑΔΑ	ΑΤΤΙΚΗ
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών (%)	71,73	67,93	69,43
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Άνδρες (%)	77,93	77,37	78,43
Οικονομικά ενεργός πληθυσμός 15-64 ετών - Γυναίκες (%)	65,55	58,41	60,68
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών (%)	68,4	55,3	55,1
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Άνδρες (%)	74,6	65,3	63,3
Συμμετοχή στην απασχόληση 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	62,4	45,2	47,0
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών (%)	10,2	24,1	25,1
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Άνδρες (%)	10,1	21,3	23,9
Ποσοστό Ανεργίας 20-64 ετών - Γυναίκες (%)	10,3	27,8	26,7
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών (%)	22,9	55,3	56,0
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Άνδρες (%)	23,5	48,4	52,0
Ποσοστό Ανεργίας Νέων 15-24 ετών - Γυναίκες (%)	22,1	63,2	60,4
Μακροχρόνια ανεργία (%)	44,6	59,31	59,57

Πηγή: Eurostat (2012)

Διάγραμμα 7.1.10.2-5: Κατανομή Αρρένων – Θηλέων στο Εργατικό Δυναμικό, 2008 – 2012 (πληθυσμός ομάδων)

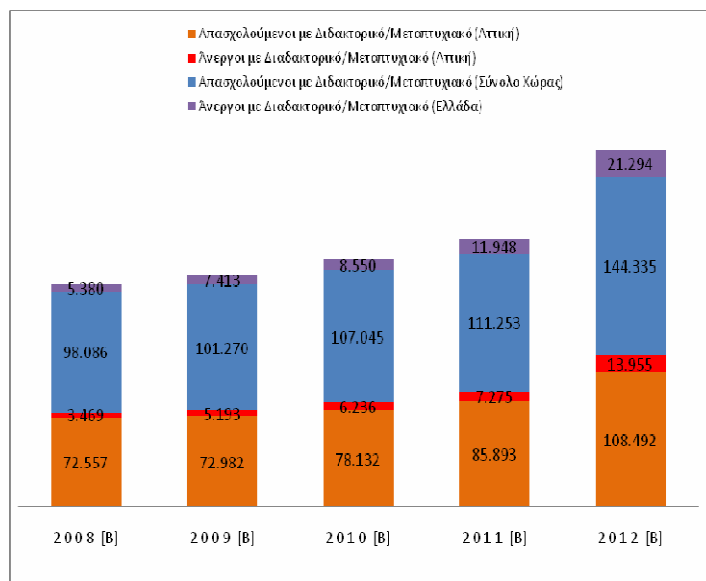
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Σε ό,τι αφορά τη διάρθρωση της απασχόλησης και της ανεργίας κατά εκπαιδευτικό επίπεδο παρατηρούνται τα ακόλουθα χαρακτηριστικά:

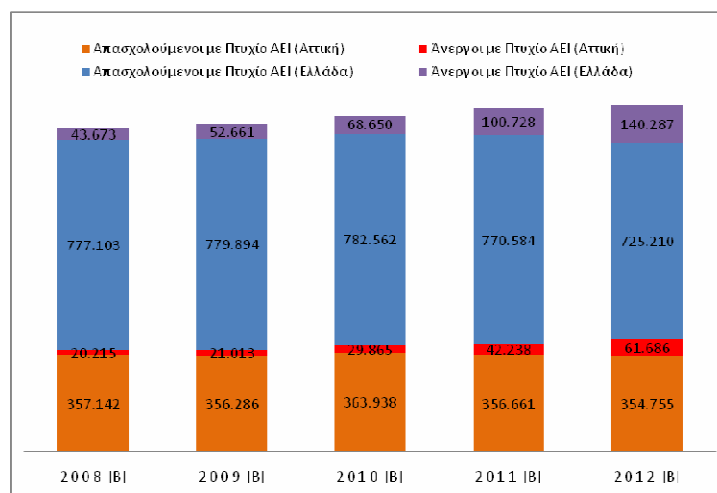
- Η ομάδα με διδακτορικό/μεταπτυχιακό έχει αυξηθεί κατά την περίοδο 2008-2012 κατά 1,61 φορές (από 76.026 σε 122.447 άτομα), ενώ η ανεργία έχει αυξηθεί για την συγκεκριμένη κατηγορία από 4,8% σε 12,9%, ήτοι κατά 2,7 φορές (διάγραμμα 10).
- Κατά την περίοδο 2008-2012 οι άνεργοι στην Περιφέρεια με πτυχίο ΑΕΙ έχουν 3πλασιασθεί, ενώ με πτυχίο ΤΕΙ έχουν 4πλασιασθεί
- Αντίστοιχα, οι άνεργοι με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης έχουν αυξηθεί κατά 5,5 φορές, ενώ οι άνεργοι με απολυτήριο δημοτικού έχουν αυξηθεί κατά 4,3 φορές.

Γενικά, συμπεραίνεται ότι πλήττονται από την ανεργία στην Περιφέρεια, ομάδες του εργατικού δυναμικού χαμηλότερων βαθμίδων εκπαίδευσης.

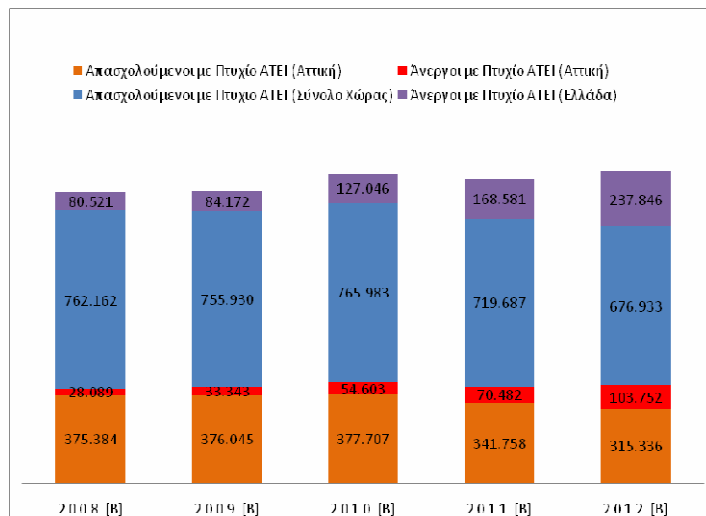
Διάγραμμα 7.1.10.2-6: Εργατικό Δυναμικό / Άνεργοι με Διδακτορικό / Μεταπτυχιακό, 2008 – 2012 (άτομα)

Διάγραμμα 7.1.10.2-7: Εργατικό Δυναμικό με Πτυχίο Α.Ε.Ι., 2008 – 2012, (αρ. πληθυσμών ανά ομάδα)

Διάγραμμα 7.1.10.2-8: Εργατικό Δυναμικό με Πτυχίο Α.Τ.Ε.Ι., 2008 - 2012, (αρ. πληθυσμών ανά ομάδα)

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Κρίσιμο στοιχείο για την ένταση των κοινωνικών φαινομένων στην Αττική αποτελεί η σταθερή αύξηση των μακροχρόνια ανέργων. Σε επίπεδο Χώρας το φαινόμενο είναι εξαιρετικά ανησυχητικό, όπου ένα ποσοστό της τάξης του 65% παραμένει σε κατάσταση ανεργίας για περισσότερους από δώδεκα (12) μήνες, το 30% των ανέργων έχουν συμπληρώσει πάνω από δύο χρόνια ανεργίας, ενώ το 12,9% βρίσκονται σε κατάσταση ανεργίας για χρονικό διάστημα που υπερβαίνει τα τέσσερα (4) έτη.

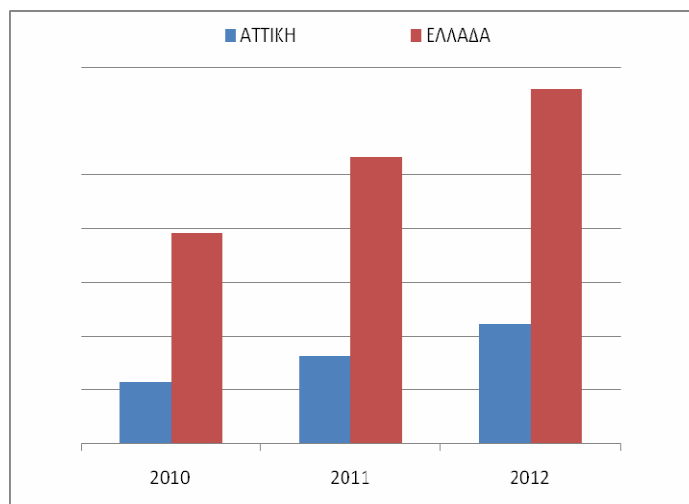
Σύμφωνα με τον ΟΑΕΔ (βλ. παρακάτω πίνακα), οι μακροχρόνια άνεργοι αυξήθηκαν στην Αττική μέσα σε 3 χρόνια κατά 53.414 άτομα, διαμορφώνοντας το 2012 το 33,7% των μακροχρόνια ανέργων της Χώρας και το 21,1% των μακροχρόνια ανέργων της Αττικής. Η ετήσιες αυξήσεις της μακροχρόνιας ανεργίας στην Αττική είναι μεγάλες (35,54% την περίοδο 2012/2011 και 42,37% την περίοδο 2011/2010).

Πίνακας 7.1.10.2-6: Μακροχρόνιοι Άνεργοι (>= 12 μήνες), 2010 – 2012

	2010	2011	2012
Αττική	57.447	81.790	110.861
Ελλάδα	195.374	265.462	328.702
% της Αττικής στη Χώρα	29,4%	30,8%	33,7%
% των μακρ. ανέργων της Αττικής στους άνεργους της Περιφέρειας	21,7%	20,1%	21,1%

Πηγή: ΟΑΕΔ.

Διάγραμμα 7.1.10.2-9: Μακροχρόνιοι Άνεργοι (>= 12 μήνες), 2010 - 2012

Πίνακας 7.1.10.2-7: Ανεργία νέων (ηλ. 15-29) σε απόλυτους αριθμούς, 2008 - 2012

ΕΤΟΣ	2008		2009		2010		2011		2012	
	15-29	15+	15-29	15+	15-29	15+	15-29	15+	15-29	15+
ΑΤΤΙΚΗ	49.632	110.038	53.449	151.996	71.778	217.461	100.396	290.955	133.612	448.844
ΕΛΛΑΔΑ	156.097	357.143	175.380	442.563	219.745	594.032	303.454	810.821	387.031	1.168.761
%	31,79	30,81	30,47	34,34	32,66	36,60	33,08	35,88	34,52	38,40

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Πίνακας 7.1.10.2-8: Ποσοστό ανεργίας νέων (15-29) προς το σύνολο της ανεργίας στην Αττική, 2008 – 2012

ΕΤΟΣ	2008 (Q2)	2009 (Q2)	2010 (Q2)	2011 (Q2)	2012 (Q2)
15-29	49.632	53.449	71.778	100.396	133.612
15-64	110.038	151.996	217.461	290.955	448.844
%	45,10	35,17	33,01	34,50	27,76

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

7.1.10.3 Ελκυστικότητα της Αττικής ως τόπος προσέλκυσης επενδύσεων, εργασίας και κατοικίας

Ελκυστικότητα της Αττικής ως επιχειρηματικό κέντρο

Στη Αττική είναι εγκατεστημένο ένα μεγάλο μέρος του συνολικού αριθμού των επιχειρήσεων της Χώρας, κυρίως μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις (ΜΜΕ) οι οποίες αποτελούν το 34% του συνόλου ΜΜΕ και ακολουθεί δεύτερη και με μεγάλη διαφορά η περιφέρεια της Κ. Μακεδονίας με ποσοστό 17,5%. Η πιο σημαντική αιτία για τη συγκέντρωση των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων σε αυτές τις περιφέρειες έγκειται στο γεγονός ότι σε αυτές τις δύο περιφέρειες περιλαμβάνονται και οι δύο μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, Αθήνα και Θεσσαλονίκη¹⁰⁰.

Σημειώνεται ότι σε επίπεδο Χώρας το 99,9% των επιχειρήσεων χαρακτηρίζονται ως ΜΜΕ, με το μέσο όρο στην ΕΕ-27 να βρίσκεται ελαφρά χαμηλότερα, στο 99,8%, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία¹⁰¹.

Οι ελληνικές ΜΜΕ τείνουν να εξειδικεύονται στις εμπορικές συναλλαγές περισσότερο από τις ΜΜΕ της ΕΕ (38% έναντι 30%) και λιγότερο στις υπηρεσίες (40% έναντι 45%)¹⁰². Μεσοσταθμικά, το ποσοστό των ελληνικών ΜΜΕ που εξειδικεύονται στις μεταποιήσεις υψηλής τεχνολογίας και στις υπηρεσίες έντασης γνώσης, δραστηριότητες που θεωρούνται αυξημένης παραγωγικότητας και υψηλής διεθνούς ανταγωνιστικότητας, δεν ξεπερνά το 18% του συνόλου σε επίπεδο Χώρας, ενώ οι ΜΜΕ στις ίδιες δραστηριότητες στην ΕΕ αντιστοιχούν περίπου στο ένα τρίτο του συνόλου των επιχειρήσεων αυτού του μεγέθους.

Η «κινητικότητα» των ΜΜΕ στην επιχειρηματικότητα της Αττικής είναι έντονη: συγκρίνοντας τον αριθμό των επιχειρήσεων που ιδρύθηκαν στην Αττική ανά κλάδο την περίοδο 2011-2012, παρατηρείται ότι οι κλάδοι στους οποίους παρατηρήθηκαν οι περισσότερες ιδρύσεις νέων επιχειρήσεων το 2012 σε σχέση με τα αντίστοιχα μεγέθη του 2011 ήταν οι εξής:

- ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΚΕΝΤΡΙΚΩΝ ΓΡΑΦΕΙΩΝ, ΠΑΡΟΧΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ: 85 ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ 2011
- ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ: 23 ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ
- ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: 21 ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ

Αντίθετα, οι κλάδοι στους οποίους ιδρύθηκαν λιγότερες νέες επιχειρήσεις το 2012 σε σύγκριση με το 2011, ήταν οι εξής:

¹⁰⁰ Πηγή: Τελική Έκθεση Έργου: «Η χωρική διάσταση του παραγωγικού και επιχειρηματικού συστήματος της Αττικής και η διασύνδεση του με τις δραστηριότητες έρευνας και ανάπτυξης καινοτομίας. Διερεύνηση πολιτικών και δράσεων για την οργάνωση και αναβάθμιση του, στο πλαίσιο του νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας-Αττικής 2020 (ΡΣΑ)»

¹⁰¹ Structural Business Statistics, Eurostat, για το έτος 2007. Περιλαμβάνονται οι κλάδοι Ορυχεία-Λατομεία (Γ), Μεταποίηση (Δ), Ενέργεια-Φυσικό Αέριο-Νερό (Ε), Κατασκευές (ΣΤ), Χονδρικό-Λιανικό Εμπόριο (Ζ), Ξενοδοχεία-Εστιατόρια (Η), Μεταφορές-Αποθήκευση-Επικοινωνίες (Θ) και Διαχείριση Ακίνητης Επικοινωνίας, Εκμισθώσεις και Επιχειρηματικών Δραστηριοτήτων (Κ) της ταξινόμησης NACE Rev. 1. 1

¹⁰² Πηγή: SBA factsheet 2012

- ΧΟΝΔΡΕΜΠΟΡΙΟ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ: 174 ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ 2011
- ΠΑΡΟΧΗ ΗΛ. ΡΕΥΜΑΤΟΣ, ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΕΡΙΟΥ, ΑΤΜΟΥ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑΤΙΣΜΟΥ: 132 ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ
- ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΜΗΧΑΝΟΚΙΝΗΤΩΝ ΟΧΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΜΟΤΟΣΥΚΛΕΤΩΝ: 88 ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ

Κατά τη διάρκεια των ετών 2009 - 2011 στην Περιφέρεια Αττικής ο αριθμός των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στους κλάδους του εμπορίου μειώθηκε. Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι οι ίδιοι κλάδοι εμφανίζουν τις περισσότερες εγγραφές και διαγραφές (σύσταση και παύση λειτουργίας) επιχειρήσεων, γεγονός που υποδεικνύει ότι ο κλάδος κατέχει σημαντικό ρόλο στην Περιφέρεια. Σε γενικές γραμμές, το εμπόριο έχει δεχθεί το μεγαλύτερο πλήγμα των επιπτώσεων της ύφεσης τα τελευταία δυο χρόνια, ενώ έχει αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των επιχειρήσεων που σχετίζονται με την παροχή υπηρεσιών και με την εκμετάλλευση φυσικών πόρων. Αύξηση στον αριθμό των επιχειρήσεων γνώρισε και ο κλάδος των επιχειρήσεων που σχετίζονται, με την παροχή ηλεκτρικού ρεύματος / φυσικού αερίου / ατμού / κλιματισμού.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΕΒΕΑ (πηγή: Η ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ 2009 - 2011, 2011 - 2012):

2009

- ΤΕΡΜΑΤΙΣΑΝ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΣ 4.659 ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΟΠΟΥ, ΜΟΛΙΣ ΤΟ 1,3% (59) ΑΥΤΩΝ ΕΠΑΝΙΔΡΥΘΗΚΕ ΤΟ 2010 ΕΝΩ ΤΟ 98,7% (4.600) ΔΙΕΚΟΨΕ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΟΡΙΣΤΙΚΑ.

2010

- ΙΔΡΥΘΗΚΑΝ ΣΥΝΟΛΙΚΑ 6.938 ΕΤΑΙΡΙΕΣ, ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΤΟ 99,1% (6.879) ΗΤΑΝ ΠΡΩΤΟΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ 0,9% (59) ΑΠΟ ΕΠΑΝΙΔΡΥΣΗ.
- ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΠΑΝΙΔΡΥΘΗΚΑΝ ΤΟ 2010, ΤΟ:
 - 52,5% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΣΚΟΠΟ ΤΟΥ
 - 50,8% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑ ή ΣΤΟΝ ΤΙΤΛΟ ΤΟΥ
 - 49,2% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ
 - 30,2% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΔΡΑ ΤΟΥ
 - 20,3% ΔΕΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΑΓΗ
- ΤΕΡΜΑΤΙΣΑΝ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΣ 5.061 ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΟΠΟΥ, ΜΟΛΙΣ ΤΟ 0.8% (41) ΑΥΤΩΝ ΕΠΑΝΙΔΡΥΘΗΚΕ ΤΟ 2010 ΕΝΩ ΤΟ 99.2% (5.020) ΔΙΕΚΟΨΕ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΟΡΙΣΤΙΚΑ.

2011

- ΙΔΡΥΘΗΚΑΝ ΣΥΝΟΛΙΚΑ 4.449 ΕΤΑΙΡΙΕΣ, ΕΚ ΤΩΝ ΟΠΟΙΩΝ ΤΟ 99,1% (4.408) ΗΤΑΝ ΠΡΩΤΟΕΜΦΑΝΙΖΟΜΕΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ 0,9% (41) ΑΠΟ ΕΠΑΝΙΔΡΥΣΗ.
- ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΤΑΙΡΙΕΣ ΠΟΥ ΕΠΑΝΙΔΡΥΘΗΚΑΝ ΤΟ 2010, ΤΟ:

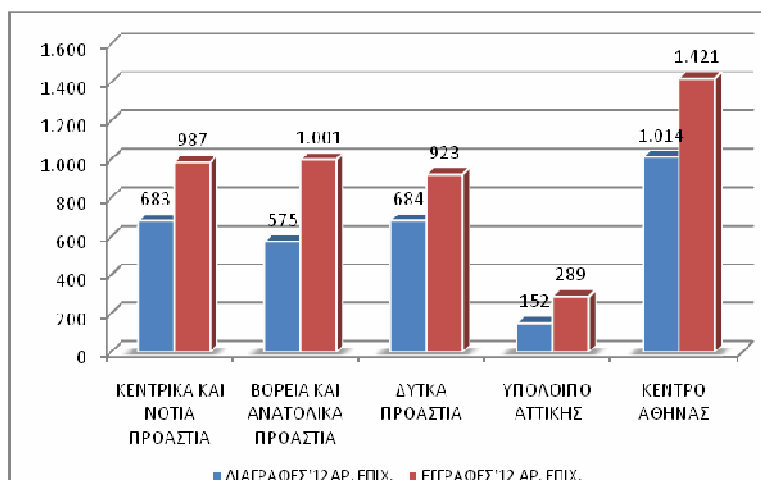
- 39% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΟΝ ΣΚΟΠΟ ΤΟΥ
- 39% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΥ
- 26,8% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΔΡΑ ΤΟΥ
- 4,9% ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΤΗΝ ΕΠΩΝΥΜΙΑ ή ΣΤΟΝ ΤΙΤΛΟ ΤΟΥ
- 31,7% ΔΕΝ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕ ΚΑΜΙΑ ΑΛΛΑΓΗ

2012

- ΤΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΔΙΑΓΡΑΦΩΝ ΓΙΑ ΤΟ 2012 ΕΚΛΕΙΣΕ ΜΕ ΘΕΤΙΚΟ ΠΡΟΣΗΜΟ, ΙΔΡΥΘΗΚΑΝ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΑΤΤΙΚΗΣ ΑΠΟ ΟΣΕΣ ΤΕΡΜΑΤΙΣΑΝ ΤΗΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥΣ.
- ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΔΙΑΓΡΑΦΗΚΑΝ ΑΠΟ ΤΑ ΜΗΤΡΩΑ ΤΟΥ ΕΒΕΑ ΤΟ 2012 ΗΤΑΝ ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟ ΕΚΕΙΝΕΣ ΤΟΥ 2011, ΕΝΩ ΚΑΙ Ο ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑ 2010-2012 ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΕ ΠΤΩΠΤΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ
- ΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΙΔΡΥΘΗΚΑΝ ΤΟ 2012 ΗΤΑΝ ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΕΣ ΤΟΥ 2011, ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΠΑΛΙ Ο ΑΝΤΙΣΤΟΙΧΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑ 2010-2012 ΜΕΙΩΝΟΤΑΝ ΑΠΟ ΕΤΟΣ ΣΕ ΕΤΟΣ, ΕΝΩ
- ΤΟΣΟ ΤΟ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΟΣΟ ΚΑΙ ΤΟ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΒΙΩΣΑΝ ΤΙΣ ΛΙΓΟΤΕΡΕΣ ΙΔΡΥΣΕΙΣ ΝΕΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΤΟ 2012 ΣΕ ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΤΟ 2011.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι έγγραφες και οι διαγραφές επιχειρήσεων που καταγράφηκαν στην περιφέρεια Αττική το έτος 2012. Παρόλη την κρίση, ο αριθμός των επιχειρήσεων που ιδρύθηκαν είναι μεγαλύτερος από τον αριθμό επιχειρήσεων που διαγράφηκαν, σε όλες τις χωρικές ενότητες της Αττικής και, ιδιαίτερα στο κέντρο της Αθήνας, το οποίο εξακολουθεί να αποτελεί ελκυστικό τόπο εγκατάστασης επιχειρήσεων.

Διάγραμμα 7.1.10.3-1: Εγγραφές και διαγραφές επιχειρήσεων Περιφέρειας Αττικής 2012

Στην προσπάθεια «ολικής επαναφοράς» της Περιφέρειας Αττικής σε αναπτυξιακή τροχιά, οι επενδύσεις σε τομείς «κλειδιά» κρίνονται ως αναγκαίες και αναμένεται να λειτουργήσουν ως αντίδοτο στην οικονομική κρίση.

Η ελκυστικότητα της Περιφέρειας Αττικής ως πόλου πραγματοποίησης επενδύσεων ενισχύεται ακόμη περισσότερο από το γεγονός ότι μεγάλο μέρος των ακινήτων που θα αξιοποιηθούν από το Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ¹⁰³) βρίσκεται στην Περιφέρεια Αττικής.

Ενδεικτικά αναφέρονται:

Ανάπτυξη – Αξιοποίηση Μεγάλων Ακινήτων

- Ελληνικό
- Διεθνές Κέντρο Ραδιοτηλεόρασης
- Αστέρας Βουλιαγμένης
- Sale & Repo (22 από συνολικά 28 Κτιριακά συγκροτήματα)
- Χώροι Εγκαταστάσεων Υποστήριξης (επικείμενες)
- Χώροι Εγκαταστάσεων Υποστήριξης (σε εξέλιξη, λ.χ. ακίνητα κατά μήκος της Αττικής Οδού)

Δημόσιες Υποδομές

- ΕΥΔΑΠ ΑΕ
- Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
- Μικρά Λιμάνια και Μαρίνες (συγκεκριμένα, clusters 1 και 2)
- ΟΛΠ ΑΕ
- ΤΡΑΙΝΟΣΕ
- Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών

Οι παραπάνω επενδυτικές πρωτοβουλίες μείζονος σημασίας, ισχυροποιούν το μητροπολιτικό προφίλ της Περιφέρειας και αυξάνουν την ελκυστικότητά της, η οποία παραμένει χαμηλή. Με βάση την μελέτη *European Cities Monitor*¹⁰⁴ η Αθήνα κατέχει πολύ χαμηλή θέση ως επιλογή πόλης για εγκατάσταση επιχείρησης / επένδυσης αφού όπως φαίνεται από τον πίνακα που ακολουθεί διατηρεί τη 36η θέση της κατάταξης για τα έτη 2010 και 2011.

¹⁰³ Σύμφωνα με το ΤΑΙΠΕΔ, «το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων της χώρας αποτελεί σήμερα το μεγαλύτερο πρόγραμμα αξιοποίησης στον κόσμο. Ο κύριος στόχος του είναι η προσέλκυση σημαντικών διεθνών ροών κεφαλαίου, που συνεισφέρουν στην επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας και τροφοδοτούν την οικονομική ανάπτυξη. Το άνοιγμα σχετικών τομέων της αγοράς που πραγματοποιείται μέσω των αποκρατικοποιήσεων συμβάλλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ενώ η συνολικότερη προώθηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων δημιουργεί το κατάλληλο περιβάλλον εδραίωσης της αξιοπιστίας της χώρας στο εξωτερικό».

¹⁰⁴ Πηγή: CUSHMAN & WAKEFIELD *European Cities Monitor - NOTES*

Πίνακας 7.1.10.3-1: Κατάταξη Πόλεων ως προς την Ελκυστικότητα Εγκατάστασης Επιχείρησης/Επένδυσης

Πόλη	Κατάταξη		Πόλη	Κατάταξη		Πόλη	Κατάταξη	
	2011	2010		2011	2010		2011	2010
Λονδίνο	1	1	Στοκχόλμη	13	16	Πράγα	25	21
Παρίσι	2	2	Ντύσελνοφ	14	10	Ελσίνκι	26	31
Φρανκφούρτη	3	3	Αμβούργο	15	15	Βουκουρέστι	27	35
Άμστερνταμ	4	6	Μάντσεστερ	16	12	Λίτζς	28	23
Βερολίνο	5	7	Λισσαβόνα	17	17	Βουδαπέστη	29	30
Βαρκελώνη	6	5	Μπέρμιγχαμ	18	18	Γλασκόβη	30	29
Μαδρίτη	7	8	Λυόν	19	19	Εδιμβούργο	31	27
Βρυξέλλες	8	4	Δουβλίνο	20	20	Μπρατισλάβα	32	32
Μόναχο	9	9	Βαρσοβία	21	24	Μόσχα	33	33
Ζυρίχη	10	13	Κωνσταντινούπολη	22	26	Όσλο	34	34
Γένοβα	11	14	Βιέννη	23	22	Ρώμη	35	28
Μιλάνο	12	11	Κοπενχάγη	24	25	Αθήνα	36	36

Η «θέση» αυτή της Αθήνας οφείλεται περισσότερο σε διοικητικούς – γραφειοκρατικούς (επιχειρηματικό περιβάλλον), παρά σε ουσιαστικές - λειτουργικούς λόγους.

Σύμφωνα με την μελέτη European Cities Monitor οι 5 σημαντικότεροι παράγοντες προσέλκυσης επενδύσεων, που θεωρητικά, η Αττική δεν εμφανίζει μείζονες αδυναμίες, είναι οι ακόλουθες:

- Εύκολη πρόσβαση σε αγορές και πελάτες
- Πρόσβαση και επάρκεια εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού
- Ποιότητα τηλεπικοινωνιακών υποδομών
- Μεταφορικές/συγκοινωνιακές συνδέσεις (τοπικές και διεθνείς)
- Σχέση ποιότητας-τιμής/κόστους επαγγελματικών ακινήτων

Ελκυστικότητα της Αττικής ως τουριστικός προορισμός

Παρόλη την διεθνή της αναγνωρισιμότητα, η Αττική «διολισθαίνει» συνεχώς ως προς την ανταγωνιστική της θέση στον Τουριστικό Τομέα. Η συνολική «εικόνα» της Περιφέρειας Αττικής ως προς την τουριστική βιομηχανία της Χώρας φαίνεται στον Πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 7.1.10.3-2: Συγκεντρωτικά στοιχεία τουρισμού στην Αττική, 2009-2012

	2009	2010	2011	2012
Αφίξεις στο Αεροδρόμιο "ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ" (Ι.Α.Α.)	4.990.000	4.672.218	4.507.736	4.031.379
Αφίξεις Αλλοδαπών στο Ι.Α.Α.	3.140.811	2.996.595	2.871.524	2.453.106
% Αφίξεις Αλλοδαπών στο σύνολο αφίξεων Ι.Α.Α.	62,94	64,14	63,70	60,85
Αφίξεις Αλλοδαπών στο Ι.Α.Α. μέσω πτήσεων charter	172.789	175.774	159.487	99.916
% αφίξεων charter / σύνολο αλλοδαπών	5,50	5,87	5,55	4,07
Πλήθος πτήσεων charter	9.740	9.574	7.214	7.258
% charter / σύνολο πτήσεων	9,97	10,09	8,15	9,44
Επιβάτες transit	72.906	69.552	72.536	44.265
Διερχόμενοι Επιβάτες Κρουαζιέρας στο Λιμάνι του Πειραιά	1.612.746	1.438.510	2.063.087	1.737.757
Αφίξεις Αλλοδαπών στα Ξενοδοχεία της Αττικής	3.298.264	1.946.902	2.037.713	-*
% στη Χώρα	20,75	21,72	20,29	-*
Διανυκτερεύσεις Αλλοδαπών στα Ξενοδοχεία της Αττικής	4.321.069	4.233.707	4.496.412	-*
% στη Χώρα	9,41	8,78	8,36	-*
Επισκεψιμότητα Μουσείων στην Αττική	1.497.312	2.079.173	1.825.963	803.944 **
% στη Χώρα	53,22	66,28	59,64	62,17

*Δεν υπήρχαν διαθέσιμα στοιχεία για το έτος 2012, ** Διαθέσιμα στοιχεία έως και τον Ιούνιο - 2012

Οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών στην Περιφέρεια από 8,9 εκ. το 1980, περιορίζονται σε 4,5 εκ. το 2006, σε 4,1 εκ. το 2008, ενώ παρουσιάζουν σταθερή αύξηση από το 2009 και μετά, εμφανίζοντας όμως μία ελαφρά κάμψη ως προς το σύνολο των διανυκτερεύσεων της Χώρας.

Οι αφίξεις αλλοδαπών στην Αττική το 2006 ανήλθαν σε 1,96 εκ επισκέπτες (25,3% της Χώρας) και διατηρούνται περίπου στο επίπεδο των 2,0 εκ. επισκεπτών ετησίως, διατηρούνται δηλαδή ως προς το σύνολο της Χώρας πάνω από το 20%. Αντίθετα, οι διανυκτερεύσεις αλλοδαπών σταθεροποιούνται πάνω από τα 4,2 εκ.,

Ο μέσος όρος των ημερών παραμονής των αλλοδαπών στην Περιφέρεια είναι χαμηλός (κάτω από 3 ημέρες), αλλά θα πρέπει να συνεκτιμηθεί και ο ρόλος της Αττικής ως γενικής πύλης εισόδου στη Χώρα. Το 90% των αφίξεων στην Περιφέρεια γίνεται αεροπορικώς, ενώ περίπου το 2% καταγράφεται μέσω κρουαζιεροπλοίων (home porting). Η μέση κατά κεφαλή δαπάνη

στην Περιφέρεια, σύμφωνα με έρευνα του ΟΠΑ (2010) ανέρχεται σε 370€, εκ των οποίων το 90% διοχετεύεται σε αγορές και διασκέδαση.

Για τα έτη 2005 - 2006 η άνοδος του διεθνούς τουριστικού ρεύματος στην Αττική, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη θετική επίδραση των Ολυμπιακών αγώνων και της προβολής της χώρας στο εξωτερικό. Στα έτη που ακολούθησαν καταγράφηκε μείωση στις αφίξεις αλλοδαπών τουριστών στο αεροδρόμιο της Αθήνας, γεγονός που φανερώνει πως αυτή η επίδραση εξαντλήθηκε γρήγορα, καθότι ο σχεδιασμός της αξιοποίησης της «κληρονομιάς», και η μετέπειτα εκμετάλλευση και ο απόηχος των Ολυμπιακών Αγώνων (Mega - Event) ήταν από ανύπαρκτος έως και ελλιπής.

Το αεροδρόμιο "ΕΛ. ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ" (I.A.A.) αποτελεί τη βασική πύλη εισόδου των αλλοδαπών στη Χώρα και στην Αττική (διαχρονικά σε ποσοστά 60%-64% του συνόλου των αφίξεων), όμως μόλις το 5%-6% αυτών εντάσσεται στο «θερινό» τουριστικό προϊόν (πτήσεις charter). Από την άλλη πλευρά, το υπόλοιπο ποσοστό των αφίξεων (με κανονικές / προγραμματισμένες πτήσεις) δεν εντάσσεται σε άλλα τουριστικά προϊόντα, αλλά κατά κύριο λόγο χρησιμοποιεί το αεροδρόμιο Αθηνών για μετεπιβίβαση προς άλλους εγχώριους προορισμούς.

Οι συνολικές αφίξεις και οι αφίξεις αλλοδαπών στο αεροδρόμιο «ΕΛ. Βενιζέλος» παρουσιάζουν πτωτική πορεία από το 2009 και μετά (μείωση κατά 19,2% και 21,9% αντίστοιχα. Οι αφίξεις αλλοδαπών δια μέσου πτήσεων charter κατά την ίδια χρονική περίοδο μειώθηκαν κατά 42,17% (από 172.789 σε 99.916 επιβάτες).

Οι διερχόμενοι επιβάτες κρουαζιέρας από το λιμάνι του Πειραιά, αν και εμφανίζουν διακυμάνσεις, φαίνεται να σταθεροποιούνται πάνω από τα 1,7 εκ επιβάτες ετησίως. Οι επισκέπτες των Μουσείων της Αττικής αντιπροσωπεύουν το 60% περίπου των επισκεπτών μουσείων του συνόλου της Χώρας.

Σε σχέση με τις αφίξεις στα ξενοδοχεία και τις αφίξεις επιβατών κρουαζιεροπλοίων, διαπιστώνεται ένα σοβαρό έλλειμμα επισκεψιμότητας των πολιτιστικών υποδομών της Περιφέρειας, το οποίο προφανώς δεν οφείλεται στις ελλειμματικές υποδομές, αλλά στην οργάνωση της λειτουργίας τους. Ειδικότερα, μόλις 4 Μουσεία της Αττικής συγκεντρώνουν κατά μ.ο. το 95% της συνολικής επισκεψιμότητας των Μουσείων και αρχαιολογικών χώρων της Περιφέρειας (βλ. Πίνακα 7.1.10.5δ που ακολουθεί).

Το ξενοδοχειακό δυναμικό της Αττικής μειώνεται κατά την εξεταζόμενη περίοδο, φτάνοντας τις 59.245 κλίνες όλων των κατηγοριών το 2012, από 61.882 κλίνες το 2009. Το 60% των μονάδων που έκλεισαν στην Αττική χωροθετείται στην Αθήνα (κέντρο). Το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων της Αττικής ως ποσοστό του συνόλου της Χώρας συρρικνώθηκε από 7,22% το 2009 σε 6,78% το 2012. Έχουν «διασωθεί» τα Ξενοδοχεία 5*, ενώ ο αρνητικός αντίκτυπος της κρίσης έχει επηρεάσει τα ξενοδοχεία μικρότερων κατηγοριών. Κατά την συγγραφή του παρόντος πάντως, οι επαγγελματίες του κλάδου σημειώνουν σταδιακή αναστροφή του κλίματος στην Αθήνα, με ταυτόχρονη επανάκαμψη των συνεδρίων.

Η βιομηχανία του συνεδριακού τουρισμού είναι ταχύτατα ανερχόμενη παγκοσμίως. Σύμφωνα με στοιχεία που δημοσιεύθηκαν από το WTTC (World Travel & Tourism Council) ο επαγγελματικός τουρισμός ή MICE Industry (Meeting, Incentive, Convention, and Exhibition

Industry, εφεξής Συνεδριακός Τουρισμός), κατά το 2009 αποτελούσε το 10,25% του ΑΕΠ παγκοσμίως.

Η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί ιδανικό προορισμό για εκθέσεις, συνέδρια και επιχειρηματικές συναντήσεις, θεωρούμενη από επαγγελματίες του κλάδου ως ανερχόμενη δύναμη κυρίως λόγω της γεωπολιτικής θέσης που κατέχει¹⁰⁵. Ένα από τα βασικά πλεονεκτήματα της Αττικής (αλλά και της Ελλάδας γενικότερα) είναι οι ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες οι οποίες επιτρέπουν τη φιλοξενία συνέδρων και επισκεπτών καθόλη τη διάρκεια του έτους. Οι συνεδριακές υποδομές της Αττικής είναι κυρίως ξενοδοχειακού τύπου, ενώ καθυστερεί σημαντικά η αξιοποίηση των ολυμπιακών υποδομών για την δημιουργία ενός διεθνούς πόλου συνεδριακών και εκθεσιακών δραστηριοτήτων.

Η Αθήνα συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μερίδιο στη διεξαγωγή διεθνών συνεδρίων στην Ελλάδα με ποσοστό της τάξης του 58% ακολουθούμενη από τη Θεσσαλονίκη και την Κρήτη με ποσοστά 8% και 6% αντίστοιχα. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της αγοράς, από το σύνολο των Συνεδρίων που πραγματοποιούνται στην Ελλάδα, πάνω από το 90% προέρχεται από τη Βιομηχανία των Φαρμάκων.

Αντίστοιχα, στην Ελλάδα πραγματοποιούνται περίπου 170 – 190 Εκθέσεις ετησίως (μ.ο. ετών 2009-2010), εκ των οποίων περίπου το 70% πραγματοποιείται στην Αθήνα και το 13,0% στη Θεσσαλονίκη. Πρακτικά, καμία από τις εκθέσεις αυτές δεν έχει την απαιτούμενη διεθνή αναγνωρισιμότητα.

Πίνακας 7.1.10.3-3: Ξενοδοχειακό δυναμικό στην Περιφέρεια Αττικής, 2009 - 2012

		5****				1* έως και 4****				ΣΥΝΟΛΟ			
		2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΥΝΟΛΟ	Μονάδες	29	29	28	28	661	662	635	628	690	691	663	656
	Δωμάτια	6.349	6.345	6.182	6.183	26.818	26.837	25.914	25.641	33.167	33.182	32.096	31.824
	Κλίνες	11.989	11.983	11.677	11.677	49.893	49.867	48.097	47.568	61.882	61.850	59.774	59.245
ΑΤΤΙΚΗ - ΑΘΗΝΑ	Μονάδες	14	14	14	14	232	232	219	216	246	246	233	230
	Δωμάτια	4.121	4.117	4.119	4.120	12.154	12.058	11.562	11.372	16.275	16.175	15.681	15.492
	Κλίνες	7.747	7.741	7.743	7.743	22.165	21.954	20.989	20.658	29.912	29.695	28.732	28.401
ΑΤΤΙΚΗ - ΝΗΣΙΑ	Μονάδες	1	1	1	1	197	200	197	197	198	201	198	198
	Δωμάτια	55	55	55	55	3.998	4.132	4.023	4.070	4.053	4.187	4.078	4.125
	Κλίνες	113	113	113	113	7.675	7.917	7.723	7.764	7.788	8.030	7.836	7.877
ΑΤΤΙΚΗ - ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΑΤΤΙΚΗΣ	Μονάδες	13	13	12	12	194	193	183	180	207	206	195	192
	Δωμάτια	2.096	2.096	1.931	1.931	9.213	9.194	8.952	8.852	11.309	11.290	10.883	10.783
	Κλίνες	4.004	4.004	3.696	3.696	17.408	17.362	16.894	16.709	21.412	21.366	20.590	20.405
ΑΤΤΙΚΗ - ΠΕΙΡΑΙΑΣ	Μονάδες	1	1	1	1	38	37	36	35	39	38	37	36
	Δωμάτια	77	77	77	77	1.453	1.453	1.377	1.347	1.530	1.530	1.454	1.424
	Κλίνες	125	125	125	125	2.645	2.634	2.491	2.437	2.770	2.759	2.616	2.562
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	Μονάδες	280	312	334	352	9.279	9.420	9.314	9.318	9.559	9.732	9.648	9.670
	Δωμάτια	46.186	51.100	53.886	55.985	336.822	346.560	343.436	344.448	383.008	397.660	397.322	400.433
	Κλίνες	91.770	102.429	108.552	113.679	640.509	660.978	655.116	657.592	732.279	763.407	763.668	771.271

¹⁰⁵ Υπ. Τουρισμού, Σχέδιο Δράσης Συνεδριακού Τουρισμού και Τουρισμού Κινητρών, 2012

		5*****				1* έως και 4*****				ΣΥΝΟΛΟ			
		2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
% ΑΤΤΙΚΗΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ	Μονάδες	10,36	9,29	8,38	7,95	7,12	7,03	6,82	6,74	7,22	7,10	6,87	6,78
	Δωμάτια	13,75	12,42	11,47	11,04	7,96	7,74	7,55	7,44	8,66	8,34	8,08	7,95
	Κλίνες	13,06	11,70	10,76	10,27	7,79	7,54	7,34	7,23	8,45	8,10	7,83	7,68

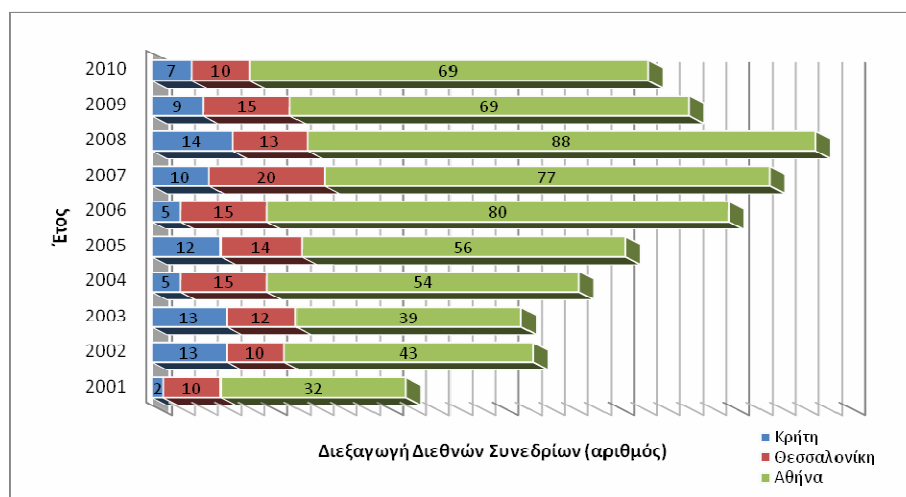
Πίνακας 7.1.10.3-4: Επισκεψιμότητα μουσείων Αττικής (αρ. εισιτηρίων), 2009 - 2012

Μουσεία	2009	2010	2011	2012	2009-2012
Περιφέρεια Αττικής	1.497.312	2.079.173	1.825.963	1.660.555	7.063.003
Μουσείο Ακρόπολης**	814.565	1.355.890	1.244.702	1.020.462	4.435.619
Εθνικό Αρχαιολογικό Αθηνών	258.139	315.693	179.317	311.129	1.064.278
Μουσείο Μπενάκη	243.905	196.823	170.034	135.245	746.007
Εθν. Πιν/κη - Μουσείο Αλ. Σούτζου	109.918	132.417	131.662	55.640	429.637
Λοιπά Μουσεία Αττικής	70.785	78.350	100.248	138.079	387.462
4 Πρώτα σε προτίμηση Μουσεία	1.426.527	2.000.823	1.725.715	1.522.476	6.675.541
% λοιπά μουσεία επί του συνόλου	4,73%	3,77%	5,49%	8,32%	5,49%
% 4 πρώτα σε προτίμηση επί του συνόλου	95,27%	96,23%	94,51%	91,68%	94,51%

Πίνακας 7.1.10.3-5: Υποδομές / Χωρητικότητα Συνεδριακών Χώρων Περιφέρειας Αττικής

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ (Σύνολο)	Χωρητικότητα	Πλήθος
ΑΘΗΝΑ	81.394	19
ΛΑΥΡΙΟ	80.239	15
ΠΟΡΟΣ	875	1
ΣΟΥΝΙΟ	80	1
ΥΔΡΑ	100	1

Διάγραμμα 7.1.10.3-1: Διεξαγωγή Διεθνών Συνεδρίων σε Ελληνικές Πόλεις (2000-2010)

7.1.11 Κοινωνική Συνοχή

Ποσοστά αλλοδαπών στο συνολικό πληθυσμό

Σε πολλές χώρες της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας, οι χαμηλοί ή αρνητικοί ρυθμοί της φυσικής μεταβολής του πληθυσμού αλλά και η γήρανση αντισταθμίζονται με τη μετανάστευση. Γι' αυτό και η αποτελεσματικότερη εργασιακή και κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα και καιρία κοινωνικοοικονομικά ζητήματα. Από τη 10ετία του 1990 και έπειτα, η εισροή στην Ελλάδα μεγάλου αριθμού μεταναστών οδήγησε σε υψηλά επίπεδα το ποσοστό αλλοδαπών στο συνολικό μόνιμο πληθυσμό (8,4% με βάση τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής του 2011). Στην Περιφέρεια Αττικής το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται στο 10,6%.

Κατανομή εισοδήματος

Η διανομή του παραγόμενου εισοδήματος επηρεάζει άμεσα το εύρος των κοινωνικών ανισοτήτων και κατά συνέπεια την κοινωνική συνοχή μιας χώρας. Εντάσσεται στην ποιοτική διάσταση του επιπέδου ζωής και της ευημερίας της κοινωνίας στο σύνολό της.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το 2008, λίγο πριν ξεσπάσει η διεθνής χρηματοπιστωτική κρίση, το 28,1% του πληθυσμού της Ελλάδας ήταν φτωχοί ή κινδύνευαν από τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 23,7% για το σύνολο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το 2013 το ποσοστό των Ελλήνων που ήταν φτωχοί ή κινδύνευαν να γίνουν στο άμεσο μέλλον φτωχοί είχε εκτοξευτεί στο 39%, με το αντίστοιχο ποσοστό στην ΕΕ των 28 να κινείται στο 26%.

Με βάση τα πρακτικά της Ειδικής Συνεδρίας της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων της Βουλής των Ελλήνων τον Φεβρουάριο 2012 με θέμα «Νέα φτώχεια και κοινωνικός αποκλεισμός: Πολιτικές καταπολέμησης και καθιέρωση ενός ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος», στην Περιφέρεια Αττικής την περίοδο 2009-2011 καταγράφηκε η μεγαλύτερη και σημαντικότερη επιδείνωση όσον αφορά στις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων καθώς ο δείκτης του κινδύνου χαμηλού εισοδήματος αυξήθηκε κατά ~87%. Πιο ευάλωτα στον κίνδυνο της φτώχειας είναι άτομα χαμηλού μορφωτικού/εκπαιδευτικού επιπέδου καθώς και οι γυναίκες.

Ισότητα μεταξύ ανδρών - γυναικών

Το ζήτημα της ισότητας ανδρών – γυναικών συνδέεται κυρίως και άμεσα με τον τομέα της απασχόλησης (βλ. ενότητα 7.1.10). Στην Περιφέρεια Αττικής:

- Η γυναικεία απασχόληση ανέρχεται στο 47% (2012), ποσοστό σημαντικά χαμηλότερο έναντι του 63,3% της απασχόλησης των ανδρών και του αντίστοιχου μέσου όρου απασχόλησης των γυναικών στην ΕΕ-27 (62,4%). Το ποσοστό αυτό ωστόσο είναι ελαφρώς καλύτερο από τον εθνικό μέσο όρο (45,2%).

- Η ανεργία των γυναικών (2012) είναι αισθητά μεγαλύτερη από αυτή των ανδρών (26,7% έναντι 23,9% για τους άνδρες) και υπερδιπλάσια από τον αντίστοιχο μέσο όρο της ΕΕ-27 (10,3%). Παρόλα αυτά είναι ελαφρώς μικρότερη από τον εθνικό μέσο όρο (27,8%).

Τα παραπάνω στοιχεία επιβεβαιώνουν με τον πλέον παραστατικό τρόπο τις πολύ αρνητικές επιπτώσεις που είχε στον εργασιακά ενεργό γυναικείο πληθυσμό η οικονομική ύφεση των τελευταίων ετών, καθιστώντας αναγκαία τη λήψη δράσεων / πολιτικών προς την ανάλυση αυτού του φαινομένου.

7.1.12 Πολιτιστική κληρονομιά

Οι πολιτιστικοί πόροι της Περιφέρειας Αττικής, που αναφέρονται τόσο στα μνημεία των διαδοχικών φάσεων της ιστορίας της όσο και στην καλλιτεχνική / πνευματική παραγωγή των σύγχρονων δημιουργών, είναι ιδιαίτερα αξιόλογοι τόσο από την άποψη της σημασίας τους όσο και από την άποψη του αριθμού και της ποικιλίας τους. Οι πολιτιστικοί αυτοί πόροι κατανέμονται σε όλη την Περιφέρεια και παρόλο που είναι μοναδικής αξίας σε παγκόσμιο και εθνικό πλαίσιο και καλύπτουν ευρύτατο ιστορικό και καλλιτεχνικό φάσμα: από τους αρχαίους ναούς του Ιουνίου και της Αφάιας, στα ιερά της Ελευσίνας, της Ραμνούντος και του Αμφιαράειου, μέχρι τους βυζαντινούς ναούς και τα νεότερα μνημεία, νεοκλασικά, μεσοπολεμικά κ.α., δεν έχουν ακόμη αξιολογηθεί και αναδειχθεί επαρκώς ως αναπτυξιακοί πόροι.

Τα ιστορικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά και οι γύρω προς αυτά περιοχές συγκεντρώνουν ποικίλα αγαθά εθνικής και διεθνούς σημασίας και ακτινοβολίας (μνημεία, αρχαιολογικές τοποθεσίες, ιστορικές τοποθεσίες, μουσεία, γκαλερί, βιβλιοθήκες, ιστορικές συνοικίες, θέατρα, κινηματογράφοι κ.λπ.). Αυτή η σπουδαία κληρονομιά έχει σε πολύ μεγάλο βαθμό καταγραφεί και αναδειχθεί, ωστόσο διαπιστώνονται ελλείψεις και καθυστερήσεις στην ανάδειξη μνημείων, τοποθεσιών, στις αναπλάσεις ιστορικών συνοικιών, ενώ τα μουσεία, με ελάχιστες εξαιρέσεις, έχουν ανάγκη εκσυγχρονισμού και ανάδειξης. Παράλληλα, και παρά τα σημαντικά βήματα που έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια, δεν ενισχύεται επαρκώς η σύγχρονη καλλιτεχνική (κυρίως εικαστική) δημιουργία, κρατώντας την Αθήνα εκτός της λίστας των πόλεων σύγχρονης τέχνης.

Στα προάστια της Αττικής δεν παρατηρείται η ίδια συγκέντρωση πολιτιστικών πόρων. Συναντά κανείς ενδιαφέροντες αρχαιολογικούς χώρους και σημαντικές υποδομές αθλητισμού (με σημαντικότερα τα Ολυμπιακά Έργα) και αναψυχής, αλλά πέρα από αυτά δεν παρατηρείται ιδιαίτερη πολιτισμική ανάπτυξη. Εξαιρέση αποτελούν τα ανοικτά θέατρα πολλών δήμων, με σπουδαία και μακρόχρονη εμπειρία θερινών φεστιβάλ, που ενισχύουν τις παραστατικές τέχνες.

Οι παράκτιες περιοχές (παραλίες Σαρωνικού, Ευβοϊκού, Κορινθιακού και Ελευσίνας) υφίστανται σημαντικές πιέσεις από τη διάχυση της αστικοποίησης και τη διάδοση της παραθεριστικής κατοικίας. Οπότε ειδικά σε αυτές τις περιοχές η ανάγκη έργων προστασίας, αναβάθμισης και ανάδειξης κρίνεται επιτακτική.

Η νησιωτική Αττική χαρακτηρίζεται επίσης από μια μεγάλη ποικιλία πολιτισμικού πλούτου όλων των ιστορικών περιόδων (προϊστορία μέχρι σήμερα), από αρχαιολογικές τοποθεσίες μέχρι παραδοσιακούς οικισμούς και μικρούς πόλους σύγχρονης δημιουργίας. Όλοι αυτοί οι πόροι πρέπει επίσης να δικτυωθούν, να αναδειχθούν και να προστατευθούν, ενισχύοντας την ταυτότητα των περιοχών, την τοπική και κοινωνική ανάπτυξη αλλά και τον τουρισμό των περιοχών αυτών.

Τα σημαντικότερα μουσεία και αρχαία, βυζαντινά και νεώτερα μνημεία της Αττικής παρουσιάζονται συνοπτικά στη συνέχεια.

Εικόνα 7.1.12-1: Αρχαιολογικοί Χώροι Περιφέρειας Αττικής

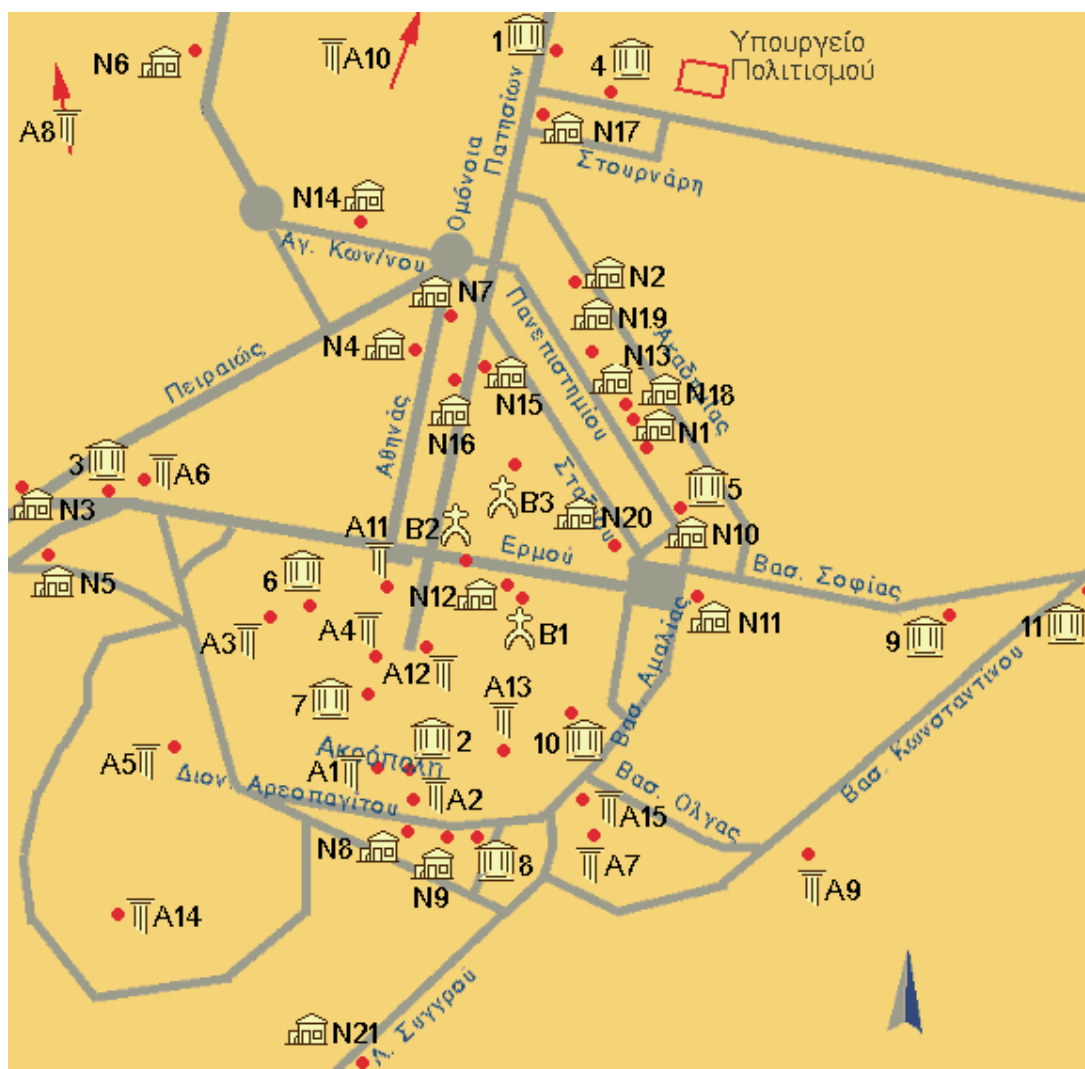
Πίνακας 7.1.12-1: Αρχαιολογικοί Χώροι Περιφέρειας Αττικής (πλην κέντρου Αθηνών)

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
1	Αρχαιολογικό Μουσείο Βραυρώνος	A1	Ιερό Ποσειδώνος (Πόρου)	N1	Συγκρότημα κτιρίων του πρώτου Πολεμικού Ναυστάθμου της Ελλάδος (Κ.Ε.Πόρος)
2	Αρχαιολογικό Μουσείο Πόρου	A2	Βραυρών	N2	Μεταλλευτικό συγκρότημα Καμάριζας Λαυρίου
3	Αρχαιολογικό Μουσείο Κυθήρων	A3	Κολώνα (Αίγινας)	N3	Αρχοντικό Σωτηρίου Ανάργυρου (Ντάπια Σπετσών)
4	Αρχαιολογικό Μουσείο Μαραθώνος	A4	Τροιζήνα	N4	Παραδοσιακός Οικισμός Υδρας
5	Αρχαιολογικό Μουσείο Αίγινας (Κολώνας)	A5	Θορικός	N5	Δημοτικό Θέατρο Πειραιά
6	Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιώς	A6	Αφαία (Αίγινα)		
7	Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας	A7	Σούνιο - Ιερό Ποσειδώνος και Αθηνάς		
8	Αρχαιολογικό Μουσείο Μεγάρων	A8	Αμφιάρειο (Ωρωπού)		
9	Αρχαιολογικό Μουσείο Ωρωπού	A9	Τύμβος Μαραθώνος		
10	Αρχαιολογικό Μουσείο Αφαίας Αίγινας	A10	Ραμνούς		
11	Αρχαιολογικό Μουσείο Λαυρίου	A11	Ελευσίνα		
12	Συλλογή Εργων Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης Κυθήρων (Λιβιάδι)	A12	Αιγόςθενα		
13	Μουσείο Σπετσών	A13	Κρήνη Θεαγένους (Μέγαρα)		
14	Ναυτικό Μουσείο Ελλάδας	A14	Αρχαιολογικός Χώρος Κυθήρων		
15	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή	A15	Σπήλαιο Παιανίας		
16	Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου	A16	Θολωτός Τάφος Αχαρνών		
17	Μουσείο Γουναρόπουλου Δήμου Ζωγράφου	B1	Μονή Καισαριανής		
18	Μουσείο Μαρίκας Κοτοπούλη				
19	Σπαθάρειο Μουσείο Θεάτρου Σκιών	B2	Ομορφοκκλησιά		
20	Μουσείο Βορρέ				
21	Πινακοθήκη Δημήτρη Πιερίδη	B3	Μονή Δαφνίου		

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
22	Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά	B4	Μονή Αστερίου		
23	Μουσείο Ζυγομαλά				
24	Μουσείο Τηλεπικοινωνιών ΟΤΕ				
25	Μουσείο Π. Κουντουριώτη στην Ύδρα				

(www.culture.gr) - Η θέση των μνημείων παρουσιάζεται στην Εικόνα 7.1.12.1.

Εικόνα 7.1.12-2: Αρχαιολογικοί Χώροι Αθηνών

Πίνακας 7.1.12-2: Αρχαιολογικοί Χώροι Περιφέρειας Αττικής (πλην κέντρου Αθηνών)

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
1	Αρχαιολογικό Μουσείο Βραυρώνος	A1	Ιερό Ποσειδώνος (Πόρου)	N1	Συγκρότημα κτιρίων του πρώτου Πολεμικού Ναυστάθμου της Ελλάδος (Κ.Ε.Πόρος)
2	Αρχαιολογικό Μουσείο Πόρου	A2	Βραυρών	N2	Μεταλλευτικό συγκρότημα Καμάριζας Λαυρίου
3	Αρχαιολογικό Μουσείο Κυθήρων	A3	Κολώνα (Αίγινας)	N3	Αρχοντικό Σωτηρίου Ανάργυρου (Ντάπια Σπετσών)
4	Αρχαιολογικό Μουσείο Μαραθώνος	A4	Τροιζήνα	N4	Παραδοσιακός Οικισμός Υδρας
5	Αρχαιολογικό Μουσείο Αίγινας (Κολώνας)	A5	Θορικός	N5	Δημοτικό Θέατρο Πειραιά
6	Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιώς	A6	Αφαία (Αίγινα)		
7	Αρχαιολογικό Μουσείο Ελευσίνας	A7	Σούνιο - Ιερό Ποσειδώνος και Αθηνάς		
8	Αρχαιολογικό Μουσείο Μεγάρων	A8	Αμφιάρειο (Ωρωπού)		
9	Αρχαιολογικό Μουσείο Ωρωπού	A9	Τύμβος Μαραθώνος		
10	Αρχαιολογικό Μουσείο Αφαίας Αίγινας	A10	Ραμνούς		
11	Αρχαιολογικό Μουσείο Λαυρίου	A11	Ελευσίνα		
12	Συλλογή Εργων Βυζαντινής και Μεταβυζαντινής Τέχνης Κυθήρων (Λιβιάδι)	A12	Αιγόςθενα		
13	Μουσείο Σπετσών	A13	Κρήνη Θεαγένους (Μέγαρα)		
14	Ναυτικό Μουσείο Ελλάδας	A14	Αρχαιολογικός Χώρος Κυθήρων		
15	Μουσείο Φυσικής Ιστορίας Γουλανδρή	A15	Σπήλαιο Παιανίας		
16	Ορυκτολογικό Μουσείο Λαυρίου	A16	Θολωτός Τάφος Αχαρνών		
17	Μουσείο Γουναρόπουλου Δήμου Ζωγράφου	B1	Μονή Καισαριανής		
18	Μουσείο Μαρίκας Κοτοπούλη				
19	Σπαθάρειο Μουσείο Θεάτρου Σκιών	B2	Ομορφοκκλησιά		
20	Μουσείο Βορρέ				
21	Πινακοθήκη Δημήτρη Πιερίδη	B3	Μονή Δαφνίου		

Μουσεία		Αρχαία και Βυζαντινά Μνημεία		Νεώτερα Μνημεία	
22	Δημοτική Πινακοθήκη Πειραιά	B4	Μονή Αστερίου		
23	Μουσείο Ζυγομαλά				
24	Μουσείο Τηλεπικοινωνιών ΟΤΕ				
25	Μουσείο Π. Κουντουριώτη στην Ύδρα				

(www.culture.gr) - Η θέση των μνημείων παρουσιάζεται στην Εικόνα 7.1.12.1.

Την κυρίαρχη βέβαια θέση στην αξιολόγηση των πολιτιστικών πόρων κρατούν οι αρχαιολογικοί χώροι στο κέντρο της Αθήνας, για τους οποίους βρίσκεται σε εξέλιξη το σχέδιο της ενοποίησης τους σε ένα Αρχαιολογικό Πάρκο σε συνδυασμό με την αναβάθμιση του Ιστορικού Κέντρου της Πόλης και των παραδοσιακών γειτονιών της Πλάκας, του Μεταξουργείου, του Ψυρρή και άλλων λιγότερο κεντρικών, όπως τα Εξάρχεια.

Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μνημεία της Αθήνας παρά την αξία τους και τη σημασία τους για την ανάδειξη της ιστορικής της ταυτότητας και παρά την κεντρική τους θέση, έχουν σήμερα περιθωριοποιηθεί στη συνείδηση των επισκεπτών αλλά και των κατοίκων της, κυρίως επειδή οι συνθήκες προσέγγισης, επίσκεψης και θέασης τους έχουν καταστεί εξαιρετικά δυσάρεστες μια και συνδέονται με τα γενικότερα προβλήματα του επιβαρημένου περιβαλλοντικά και κυκλοφοριακά αστικού κέντρου. Σημείο αναφοράς για το ιστορικό κέντρο αποτελεί ο βράχος της Ακρόπολης, που συνιστά ένα μοναδικού ιστορικού και καλλιτεχνικού πλούτου σύνολο από τόπους και μνημεία λατρείας, κατοικίες και δημόσια έργα, ως κατάλοιπων της μακράιωνης και συνεχούς ανθρώπινης παρουσίας στη περιοχή.

Σε άμεση γειτνίαση με τον χώρο της Ακρόπολης και σε ένα τόξο που ξεκινά από το Καλλιμάρμαρο Στάδιο στα Ανατολικά και καταλήγει στο Νεκροταφείο του Κεραμικού στα δυτικά, βρίσκονται μερικά ακόμα από τα πιο σημαντικά μνημεία της Αρχαίας Πόλης όπως:

- ο χώρος της Αρχαίας Αγοράς με τα κύρια μνημεία της, τη Στοά του Απάλου και λοιπές στοές, το Ναό του Ηφαιστου, το Βουλευτήριο, το Θόλο κ.α
- ο Αρειος Πάγος
- ο λόγος του Φιλοπάππου
- η Πνύκα
- ο Κεραμεικός με το Δίπυλο και την Ιερά Πύλη, τμήμα των αρχαίων τοίχων και το Αρχαίο Νεκροταφείο.
- το Ολυμπείο και η Πύλη του Αδριανού που σηματοδοτεί την Νέα Αθήνα.
- η Ρωμαϊκή Αγορά
- η βιβλιοθήκη του Αδριανού.
- το Ωρολόγιο του Κυρίστου
- το μνημείο του Λυσιστράτους.
- τα οικοδομήματα της Νότιας Κλιτύος της Ακρόπολης, το Θέατρο Διονύσου, το χορηγικό μνημείο Θρασύλλου, τη Στοά του Ευμενούς, το Ωδείο Ηρώδου του Αττικού κ.α.

Στα σημαντικά μνημεία της Αθήνας πρέπει να συμπεριληφθούν η Ακαδημία Πλάτωνος, το Δημόσιο Σήμα, το Λύκειο του Αριστοτέλους καθώς και μεγάλος αριθμός μνημείων και ευρημάτων που έχουν αποκαλυφθεί στις εργασίες κατασκευής του Μετρό Αθηνών.

7.1.13 Υλικά και Περιουσιακά Στοιχεία

7.1.13.1 Υφιστάμενες Χρήσεις γης

Η κατανομή της έκτασης της Περιφέρειας Αττικής κατά τις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης (καλλιεργούμενες εκτάσεις, βοσκότοποι, δάση κλπ.) σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΣΥΕ - Στατιστική Επετηρίδα της Ελλάδος για το έτος 2001¹⁰⁶, παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα.

Πίνακας 7.1.13.1: Χρήσεις - Κάλυψης Γης Περιφέρειας Αττικής (Εκτάσεις σε χιλ. Στρέμματα)

Συνολική έκταση Αττικής	Καλλιεργούμενες εκτάσεις	Βοσκότοποι		Δάση	Νερά	Οικισμοί	Άλλες εκτάσεις
		Κοινοτικοί ή δημοτικοί	Άλλοι (ιδιωτικοί κλπ)				
3.808,20	947,70	336,80	521,60	1.127,60	33,80	741,20	99,60

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφή 2001), επεξεργασία ομάδας μελέτης

Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η συνολική έκταση της Περιφέρειας Αττικής, δηλαδή τα 3.808,20 χιλιάδες στρέμματα, παρουσιάζει την ακόλουθη κατανομή στις βασικές κατηγορίες χρήσεων γης:

- Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις καλύπτουν 947,7 χιλιάδες στρέμματα ή 25,0% της συνολικής έκτασης.
- Οι βοσκότοποι καλύπτουν 858,4 χιλιάδες στρέμματα ή 23,0% της συνολικής έκτασης.
- Τα δάση καλύπτουν 1127,6 χιλιάδες στρέμματα ή 29,0%.
- Τα νερά καλύπτουν έκταση 33,8 χιλιάδων στρεμμάτων ή 1,0% της συνολικής έκτασης
- Οι οικισμοί καλύπτουν έκταση 741,2 χιλιάδων στρεμμάτων ή 19,0% της συνολικής έκτασης.

Τέλος υπάρχουν και άλλου είδους εκτάσεις οι οποίες καλύπτουν έκταση 99,6 χιλιάδων στρεμμάτων ή 3,0% της συνολικής έκτασης.

Στη συνέχεια επιχειρείται μία ποιοτική περιγραφή των βασικότερων παραμέτρων που συνθέτουν το χαρακτήρα επιμέρους ενοτήτων¹⁰⁷ της Περιφέρειας Αττικής στο επίπεδο της κάλυψης του εδάφους και των παρατηρούμενων χρήσεων γης.

Ενότητα Κεντρικής Αθήνας

Το κέντρο της Αθήνας, αποτελεί το επιτελικό κέντρο της Μητροπολιτικής Περιοχής και της χώρας, με πολλαπλότητα λειτουργιών και παρουσία επιτελικών δραστηριοτήτων, κυρίως με

¹⁰⁶ Σημειώνεται ότι η ΕΛ.ΣΤΑΤ. δεν έχει προχωρήσει σε επικαιροποίηση των σχετικών στοιχείων και δεν αναμένεται να προβεί άμεσα σε κάτι τέτοιο.

¹⁰⁷ Για τη συγκεκριμένη περιγραφή χρησιμοποιείται η διαίρεση της Αττικής σε χωρικές ενότητες σύμφωνα με το άρθρο 8 του Σχεδίου Νόμου του ΡΣΑ 2021.

δραστηριότητες επιτελικής διοίκησης, χρηματοπιστωτικές, γραφείων/εδρών επιχειρήσεων, εμπορίου, τουρισμού εκπαίδευσης και πολιτισμού.

Περιοχή του Ελαιώνα

Παραδοσιακή περιοχή λαχανόκηπων και τροφοδοσίας της πόλης σε οπωροκηπευτικά προϊόντα, μετατράπηκε σταδιακά σε περιοχή συγκέντρωσης βιοτεχνιών και αποθηκών χωρίς ποτέ να υπάρξει μέριμνα για την ορθολογική οργάνωση των χρήσεων, αλλά και για την οργάνωση των γεωμετρικών χαρακτηριστικών του ιστού.

Η αποβιομηχάνιση και το θεσμικό πλαίσιο για τη βιομηχανία στην πρωτεύουσα οδήγησαν σταδιακά στην παραγωγική υποβάθμιση της περιοχής και στην κυριαρχία χρήσεων μικρής προστιθέμενης αξίας και σημαντικού αρνητικού περιβαλλοντικού φορτίου. Σήμερα, μετά το κλείσιμο των μεγάλων βιομηχανιών, αλλά και του μεγαλύτερου όγκου των βιοτεχνιών, η κύρια χρήση που παραμένει είναι αυτή των αποθηκών και των μεταφορικών εταιρειών. Η εγκατάλειψη της περιοχής διευρύνθηκε με το χαρακτηρισμό του ρέματος Αγίου Ισιδώρου σε αποδέκτη βιομηχανικών καταλοίπων, με αποτέλεσμα να έχει μετατραπεί σε ανοιχτό οχετό. Η κατοικία στην περιοχή εμφανίζει πολύ μικρή παρουσία, στα όρια της περιοχής και κυρίως μέσω συγκροτημάτων οργανωμένης δόμησης. Το ΠΔ του 1996 για τον Ελαιώνα (με τις μετέπειτα αναθεωρήσεις του) προδιέγραφε σε γενικές γραμμές την τριτογενεποίηση της περιοχής, επιτρέποντας μεν σε ορισμένες θέσεις τη χρήση των βιοτεχνιών, χωρίς όμως ιδιαίτερη μέριμνα για την ενθάρρυνσή της.

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με την πολεοδομική μελέτη το οδικό δίκτυο εξορθολογίζεται, ενώ προβλεπόταν μεγάλο ποσοστό κοινόχρηστων χώρων πρασίνου. Σημαντικότερος από αυτούς τους χώρους ήταν η έκταση της ΕΤΜΑ όπου και επιλέχθηκε η χωροθέτηση του γηπέδου του Παναθηναϊκού και των συμπληρωματικών χρήσεων (εμπορικά κέντρα) μέσω του Προγράμματος Διπλής Ανάπλασης όπως αυτή περιγράφεται στο άρθρο 11 του ν. 3481/2006.

Παράλληλα με την «διπλή ανάπλαση», η περιοχή έχει επιλεγεί για τη χωροθέτηση του νέου σταθμού υπεραστικών λεωφορείων της πρωτεύουσας, του αμαξοστασίου του μετρό, του μουσουλμανικού τεμένους της Αθήνας, ενώ ήδη λειτουργεί στην περιοχή το Χρηματιστήριο της Αθήνας. Ισχυρός πόλος στην περιοχή είναι το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, οι εγκαταστάσεις του οποίου αναπτύσσονται εκατέρωθεν της Ιεράς Οδού, τονίζοντας την παραδοσιακή σχέση της περιοχής με τον πρωτογενή τομέα, προσδίδοντας μία δυναμική στην περιοχή κυρίως με την παρουσία φοιτητών, ερευνητών κ.λπ.

Ενότητα Βόρειας Αθήνας

Κατά μήκος των μεγάλων οδικών αξόνων (Κηφισίας, Μεσογείων) έχουν αναπτυχθεί χρήσεις υπερτοπικού εμπορίου (εμπορικά κέντρα) και εμπορικών εκθέσεων, υπηρεσιών υγείας (μεγάλα ιδιωτικά νοσοκομεία) αλλά και υπηρεσιών (τράπεζες, γραφεία εταιρειών) και αναψυχής.

Ενότητα Νότιας Αθήνας

Στο τμήμα από Φάληρο έως Ελληνικό - Αργυρούπολη υπάρχει πυκνός ιστός που πυκνώνει ακόμα περισσότερο δυτικά της λεωφόρου Συγγρού, με βασικό στοιχείο φαινόμενα και

προβλήματα αντίστοιχα με αυτά των περιφερειακών γειτονιών του κέντρου (μεγάλες πυκνότητες κτισμένου όγκου και προβλήματα στην οργάνωση του ιστού, ελλείψεις σε ελεύθερους χώρους και χώρους πρασίνου, απαξίωση του κτηριακού δυναμικού, οχλήσεις από τις συνθήκες κυκλοφορίας και στάθμευσης, τον θόρυβο και την ατμοσφαιρική ρύπανση).

Κατά μήκος της παραλιακής ζώνης αναπτύσσεται μία γραμμική συγκέντρωση χρήσεων αναψυχής, εμπορίου / εκθέσεων υπερτοπικής κλίμακας και υπηρεσιών.

Ενότητα Δυτικής Αθήνας

Στη Δυτική Αθήνα εμφανίζονται σε μεγαλύτερη συχνότητα περιοχές:

- οργανωμένης δόμησης, είτε πρόκειται για προσφυγικούς συνοικισμούς διαφόρων εποχών και φορέων με τα αντίστοιχα χαρακτηριστικά, είτε συγκροτήματα εργατικών πολυκατοικιών του ΟΕΚ,
- περιοχές που έχουν την καταγωγή τους σε διαδικασίες αυθαίρετης κατάτμησης και δόμησης (νομιμοποίησης, αντιπαροχής, κλπ.), με σημαντικά προβλήματα ως προς τη δομή του ιστού με μεγάλες πυκνότητες, έλλειψη κοινωνικών και τεχνικών υποδομών, κλπ.,
- διάσπαρτης δόμησης με πολύ μεγάλες ασυνέχειες του ιστού και ταυτόχρονα υποβάθμιση του φυσικού - αγροτικού χώρου, με προβλήματα ως προς την ποιότητα του κτιριακού δυναμικού και με ελλείψεις σε τεχνικές και κοινωνικές υποδομές. Ταυτόχρονα αυτές οι περιοχές έχουν προβλήματα ως προς την προσπελασιμότητα, συγκοινωνιακές συνδέσεις, κλπ.,
- διάσπαρτης βιοτεχνίας και βιομηχανίας.

Η αποσπασματική χωροθέτηση ολυμπιακών εγκαταστάσεων εφοδίασε κάποιες από τις περιοχές αυτές με αθλητικές υποδομές, δεν συνέβαλε όμως σημαντικά στη βελτίωση των συνθηκών στις γειτονιές του δυτικού τομέα καθώς, από τη μία πλευρά, η χωροθέτηση δεν συνοδεύτηκε από παρεμβάσεις λειτουργικής ενσωμάτωσης στον αστικό ιστό.

Ενότητα Πειραιά

Το κέντρο του Πειραιά συγκεντρώνει λειτουργίες μεταφορών, δημόσιας διοίκησης, εμπορίου, υπηρεσιών και αναψυχής εθνικής και μητροπολιτικής εμβέλειας, καθώς και αρχαιολογικούς χώρους με μεγάλη σημασία για την ταυτότητά του, ενώ αποτελεί σημείο αναφοράς για ένα μεγάλο μέρος της Νότιας και Νοτιοδυτικής Αθήνας, αλλά και του νησιωτικού χώρου. Διατηρεί σύνδεση με τη θάλασσα τόσο σε επίπεδο αστικού περιβάλλοντος και ποιότητας ζωής όσο και σε επίπεδο αναπτυξιακής δυναμικής, ως συνδυασμός του επιβατικού και τουριστικού λιμένα και των χρήσεων γης που αναπτύσσονται γύρω από αυτούς.

Ενότητα Μεσογείων

Ιστορικά η περιοχή οργανώνεται ως ένα πλέγμα οικισμών που στηρίζονται στην γεωργική εκμετάλλευση της εύφορης πεδιάδας, κυρίως με αμπελουργία και ελαιοκαλλιέργεια και σε κτηνοτροφικές δραστηριότητες.

Τα τελευταία χρόνια έχουν δημιουργηθεί στην περιοχή νέες μεγάλες παραγωγικές μονάδες, αρκετές με δραστηριότητες υψηλής τεχνολογίας (φαρμακοβιομηχανίες, επιχειρήσεις στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, χημικές βιομηχανίες) που χωροθετούνται εντός ή εκτός των θεσμοθετημένων παραγωγικών υποδοχών και σε συνάρτηση με το βασικό οδικό δίκτυο. Παράλληλα επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών και εμπορίου με εγκαταστάσεις μεγάλων επιφανειών μητροπολιτικής εμβέλειας εμφανίζονται κοντά στο αεροδρόμιο ή επί του βασικού οδικού δικτύου.

Ενότητα Λαυρεωτικής

Η Λαυρεωτική αποτελεί ένα από τα λιγότερο αστικοποιημένα τμήματα της Αττικής με σημαντικά φυσικά αποθέματα, πολιτιστική ακτινοβολία και ελκυστικότητα στο επίπεδο του τουρισμού. Στο Σούνιο υπάρχει ένας από τους σημαντικότερους αρχαιολογικούς χώρους στην Περιφέρεια της Αττικής, με έντονη διεθνή ακτινοβολία.

Σήμερα οι μοναδικές μεγάλες βιομηχανικές μονάδες που υπάρχουν στην περιοχή είναι η ΠΥΡΚΑΛ και η ΕΒΟ, που και αυτές φθίνουν σταδιακά. Οι επιχειρήσεις που απορροφούν τοπικό εργατικό δυναμικό και παρουσιάζουν σχετική βιωσιμότητα είναι οι τουριστικές εγκαταστάσεις της περιοχής του Σουνίου και Αναβύσσου, οι εγκαταστάσεις της μαρίνας στο Λαύριο (πρώην ναυπηγείο Olympic Marine), η χημική μονάδα της DOW στο Θορικό και η ηλεκτροπαραγωγική μονάδα της ΔΕΗ στον Άγιο Νικόλαο Λαυρίου. Στο επίπεδο των αναπτυξιακών υποδομών ως σημαντικότερη αναγνωρίζεται ο Λιμένας του Λαυρίου.

Η γεωργία στην ευρύτερη υποενοότητα της Λαυρεωτικής εξακολουθεί να παρουσιάζει κάποια δυναμική με αυξητικές τάσεις.

Ενότητα Βόρειας Αττικής

Η Βόρεια Αττική χαρακτηρίζεται από σημαντικούς φυσικούς και παραγωγικούς πόρους που συνεισφέρουν στη βιωσιμότητα του συνόλου της Αττικής. Παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία στα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος, συνδυάζοντας τις εύφορες πεδινές εκτάσεις, με τις ορεινές περιοχές των ορεινών όγκων της Πάρνηθας και της Πεντέλης.

Δεδομένου ότι η περιοχή βρίσκεται κοντά στο πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας με το οποίο συνδέεται μέσω της εθνικής οδού Αθηνών - Θεσσαλονίκης και της σιδηροδρομικής γραμμής Αθηνών - Χαλκίδας, έχει γίνει πεδίο μεγάλης συγκέντρωσης βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων κυρίως σε οργανωμένους υποδοχείς κοντά στον άξονα της εθνικής οδού. Συγκεκριμένα στην περιοχή (Αγ. Στέφανος, Αχαρνές, Αυλώνας) δραστηριοποιούνται επιχειρήσεις από ένα μεγάλο εύρος κλάδων της παραγωγής, με σημαντικότερες στους τομείς των τροφίμων, της υφαντουργίας, των φαρμάκων, του μηχανολογικού εξοπλισμού, των μεταλλικών κατασκευών, των τυπογραφικών δραστηριοτήτων, της παραγωγής προσωπικών ειδών λιανικού εμπορίου και των χρωμάτων. Η μεγάλη συγκέντρωση παραγωγικών μονάδων

καθιστά σημαντική τη συμβολή της περιοχής στην απασχόληση για το σύνολο της Αττικής, ενώ παράλληλα σοβαρές είναι οι πιέσεις για το φυσικό περιβάλλον και ιδιαίτερα για τα ρέματα της περιοχής.

Ενότητα Θριάσιου

Το Θριάσιο αποτελεί διαχρονικά μία περιοχή με μεγάλο βάρος ως προς τις παραγωγικές δραστηριότητες, σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Συνολικά, έχει αναδειχτεί σε έναν σημαντικό παραγωγικό πόλο με διάχυση μονάδων στην πεδιάδα, αλλά και ισχυρές τοπικές συγκεντρώσεις στις εκτεταμένες θεσμοθετημένες παραγωγικές ζώνες (ΒΙΠΑ, ΒΙΠΕ, Χονδρεμπόριο, Επιχειρηματικά Πάρκα) της περιοχής, συχνά ομοειδών επιχειρήσεων κυρίως του κατασκευαστικού τομέα και των χημικών. Πρόκειται κατά κύριο λόγο για χωρικές συγκεντρώσεις επιχειρήσεων επεξεργασίας μη μεταλλικών ορυκτών, μεταλλικών κουφωμάτων και πλαισίων καθώς και παραγωγής χρωμάτων και βερνικιών.

- Ο Δήμος Ασπρόπυργου αποτελεί μια από τις σημαντικότερες συγκεντρώσεις μεταποιητικών μονάδων και μονάδων χονδρεμπορίου της Αττικής, με ιδιαίτερη δυναμική προσέλευσης μετά το 2000. Οι μονάδες αυτές ειδικεύονται στην παραγωγή ενός ευρέως φάσματος προϊόντων, ωστόσο παρατηρείται σημαντική ειδίκευση στους κλάδους της επεξεργασίας πετρελαίου, των οικοδομικών υλικών, μετάλλων και μεταλλικών κατασκευών και ανακύκλωσης προϊόντων. Ξεχωρίζουν η μεγάλη μονάδα διύλισης πετρελαίου των ΕΛΠΕ, το μεγάλο χαλυβουργείο της Χαλυβουργίας Ελλάδος, το κέντρο διανομής της ΧΑΛΚΟΡ, καθώς και η καπνοβιομηχανία ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΟΣ PHILIP MORRIS.
- Στο Δήμο Ελευσίνας βρίσκονται οι μεγάλες μονάδες των Ναυπηγείων και της ΠΕΤΡΟΛΑ. Εκτός από αυτές τις δυο μονάδες η παρουσία μεταποιητικής δραστηριότητας στο δήμο είναι εξαιρετικά περιορισμένη.
- Ο Δήμος Άνω Λιοσίων παρουσιάζει ισχυρή ειδίκευση σε μεταποιητικές μονάδες του κατασκευαστικού τομέα και ειδικότερα σε μονάδες ετοίμου σκυροδέματος, του κλάδου των μεταλλικών κατασκευών και παραγωγής χρωμάτων και βερνικιών.

Τέλος επισημαίνεται ότι η περιοχή συγκεντρώνει πολιτιστικούς πόρους διεθνούς εμβέλειας και συγκεκριμένα τον αρχαιολογικό χώρο και το μουσείο της Ελευσίνας, σε συνδυασμό με το ίχνος της Ιεράς Οδού. Τα αρχαία μνημεία πλαισιώνονται από νεώτερα μνημεία βιομηχανικής κληρονομιάς (βιομηχανίες Ίρις, Κρόνος, Τιτάν, Βότρυς, Ελαιουργική) και αστικής αρχιτεκτονικής που αναδεικνύουν την Ελευσίνα σε έναν εν δυνάμει σημαντικό τουριστικό πόλο για την Αττική.

Ενότητα Μεγαρίδας

Η περιοχή παρουσιάζει μεγάλη ποικιλία στα χαρακτηριστικά του φυσικού περιβάλλοντος, συνδυάζοντας τις εύφορες πεδινές εκτάσεις στην πεδιάδα των Μεγάρων και τμήμα του κάμπου της Βοιωτίας, με τις κατάφυτες περιοχές των βουνών Πατέρας, Γερανία και Κιθαιρώνας. Ο πλούτος του φυσικού τοπίου συνδυάζεται με ιστορικούς τόπους της αρχαιότητας καθώς και ένα πλήθος από ναούς και μοναστήρια, που διαμορφώνουν ένα φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον ιδιαίτερης οικολογικής και εκπαιδευτικής αξίας.

Η ιδιαίτερη φυσιογνωμία της περιοχής προκύπτει από τη σύνθεση παραγωγικών δραστηριοτήτων στην ενδοχώρα με δραστηριότητες παραθερισμού στις ακτές. Κεντρικό στοιχείο της παραγωγικής διαδικασίας είναι η εκτεταμένη γεωργική παραγωγή.

Σε αντίθεση με το Θριάσιο, στην περιοχή της Μεγαρίδας οι πιέσεις από την είσοδο βιομηχανικών χρήσεων είναι πιο περιορισμένες. Εξαιρέση αποτελεί η περιοχή γύρω από τον οικισμό της Μάνδρας όπου συγκεντρώνονται βιομηχανίες κυρίως με ειδίκευση στους κλάδους των μεταλλικών κατασκευών και των χημικών προϊόντων, διαμορφώνοντας μαζί με τις βιομηχανικές ζώνες του Θριασίου μία ισχυρή παραγωγική ενότητα μεταποιητικών δραστηριοτήτων.

Ενότητα Νησιωτικής Αττικής

Η χωρική ενότητα της νησιωτικής Αττικής περιλαμβάνει τα νησιά της Σαλαμίνας, της Αίγινας, του Αγκιστρίου, του Πόρου, της Ύδρας, των Σπετσών, της Ψυτάλλειας, μερικές βραχονησίδες και τις ακτές της Τροιζηνίας. Το κάθε νησί διατηρεί τη δική του ταυτότητα, τόσο λόγω του ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος και της ιστορικής διαδρομής του, όσο και σε συνάρτηση με το βαθμό επίδρασης της πρωτεύουσας στην παραγωγική του βάση.

Η σχετική απαξίωση της πρωτογενούς παραγωγής, με εξαίρεση την ελαιοκαλλιέργεια στα περισσότερα νησιά και την αγροτική παραγωγή στην Τροιζηνία, οδηγεί σε εγκατάλειψη σημαντικών τμημάτων της γης (ακόμα και εκτάσεων με φυσικές στην Αίγινα) ή στην αλλαγή της χρήσης τους με κατεύθυνση τον τουρισμό και τον παραθερισμό. Η τουριστική ανάπτυξη εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο σε κάθε νησί και στηρίζεται αφενός στον φυσικό πλούτο, τους αρχαιολογικούς τόπους και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική των νησιών και αφετέρου στα συγκριτικά πλεονεκτήματα που προσφέρει η εγγύτητα με την ηπειρωτική Αττική.

7.1.13.2 Θεσμοθετημένες Χρήσεις γης

Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια - Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας (Ν. 1515/85)

Η Περιφέρεια Αττικής διαθέτει από το 1985 (Ν.1515) εγκεκριμένο Ρυθμιστικό Σχέδιο (ΡΣΑ), το οποίο ωστόσο βρίσκεται σε διαδικασία επικαιροποίησης που αναμένεται να ολοκληρωθεί στο άμεσο μέλλον. Ως εκ τούτου δεν κρίνεται σκόπιμο στην παρούσα χρονική συγκυρία να γίνει αναλυτικότερη αναφορά στις προβλέψεις του ΡΣΑ.

Παράλληλα, σε επίπεδο Δήμων, έχουν εγκριθεί ή βρίσκονται υπό έγκριση 81 Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (ΓΠΣ).

Πιο αναλυτικά, η εικόνα όσον αφορά στα ΓΠΣ των Δήμων της Αττικής αποτυπώνεται στους πίνακες που ακολουθούν.

Πίνακας 7.1.13.2-1: Εγκεκριμένα ΓΠΣ Δήμων Αττικής

α/α	Καλλικρατικοί Δήμοι	Πρώην Δήμοι - Κοινότητες	ΦΕΚ έγκρισης	Τροποποίηση
1	Αγ. Αναργύρων-Καματερού	Αγ.Αναργυροι	518Δ/89,103Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ)	
		Καματερό	542Δ/88, 1365Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ)	
2	Αγ. Βαρβάρα		420Δ/89, 56Δ/96	
3	Αγ. Δημήτριος		195Δ/88, 277Δ/99 (ΑΝΑΔΗΜ), 13Δ9.2006	
4	Αγ.Παρασκευή		ΦΕΚ 278Δ/05	
5	Αθήνα		80Δ/88 538Δ/96 (Μουσείο Ακρόπολης),730Δ/04 (Γουδί), 19ΑΑΠ/07 (Προμπονάς, Ακυρώθηκε από ΣτΕ), 1063Δ/04 (Πειραιώς), 103ΑΑΠ/07 (Πειραιώς), 90ΑΑΠ 23.3.2010 (Σεπόλια), 142ΑΑΠ/2012 (Γκάζι), 161ΑΑΠ/13 (Διπλή Ανάπλαση Βοτανικός), 167ΑΑΠ/13 (Προμπονάς)	Σημειακές προτάσεις τροποποίησης του Δήμου στην Κυψέλη, Academy Gardens Τροποποίηση στο ΟΤ 75/124 απόφαση Ε/Ε 13η/31-07-2013 - Νομοθετικό
6	Αιγάλεω		205Δ/88, 240Δ/94 196Δ/95, 347ΑΑΠ/21/7/09	
7	Αγκίστρι		974Δ/94	Δόθηκε στο Δήμο η Α Φάση για να εκπονήσουν τη Β φάση
8	Αίγινα		974Δ/94	Δόθηκε στο Δήμο η Α Φάση για να εκπονήσουν τη Β φάση
9	Άλιμος		36Δ/87, 945Δ92 24Δ/95	Κατατέθηκε με αρ. πρωτ. 2343/31-10-12 το Α στάδιο της μελέτης τροποποίησης ΓΠΣ για ενημέρωση

α/α	Καλλικρατικοί Δήμοι	Πρώην Δήμοι - Κοινότητες	ΦΕΚ έγκρισης	Τροποποίηση
10	Αμαρούσιον		968Δ/91, 744Δ/93, 734Δ/94, 1241Δ/93, 977Δ/97 (ακυρώθηκαν από το ΣτΕ οι πυκνότητες)	Αίτημα τροποποίησης για διόρθωση χρήσης αρχαιολογικού χώρου
11	Ασπρόπυργος		555Δ/89, 1059Δ/92, (ΑΝΑΔΗΜ), 322Δ/95, 125Δ/97	
12	Αχαρνών	Αχαρνές	145Δ/89, 394Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ), 238Δ/90, 76 Δ/99, 1238Δ/94, 13Δ/04, 283Δ/04 (λεκτική διόρθωση), 93ΑΑΠ/3/3/09 (Σφετσείκα)	
		Θρακομακεδόνες		
13	Βύρωνας		221Δ/90, 108Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ)	
14	Βριλήσσια		1135Δ/86, 536Δ/87 13Δ/93	Υπεβλήθη μελέτη τροποποίησης ΓΠΣ - κατάθεση φακέλου 1797/27-7-2012 και 1984/07-09-12
15	Βάρης - Βουλιαγμένης	Βούλα	1276Δ/93	
		Βάρη	1003Δ/86, 1276Δ/93, 419Δ/89	Πέρασε από Ε/Ε 21-10-2013. Με το 2055/13 διαβιβάσθηκε στους φορείς
		Βουλιαγμένη	419Δ/89, 857Δ/91, 1129Δ/97, 51Δ/03 (Λίμνη Βουλιαγμένης)	
16	Γαλάτσι		797Δ/91	
17	Γλυφάδα		474Δ/89, 580Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ), 768Δ/91, 1302Δ/92	Κατατέθηκε με αρ. πρωτ.2121/11-10-13 το Α στάδιο της μελέτης τροποποίησης ΓΠΣ για ενημέρωση
18	Δάφνης - Υμηττού	Δάφνης	464Δ/88, 1221Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ)	
		Υμηττού	144Δ/90, 1061Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ)	
19	Διονύσου	Αγ.Στέφανος	561Δ/95	
		Δροσιά		
		Διόνυσο		
		Ανοιξη	797Δ/99	
		Σταμάτα	1167Δ/94	
		Κρουονέρι (Ροδόπολης)	275ΑΑΠ/4/7/2008, (262Δ/2000)	
20	Ελληνικού-Αργυρούπολης	Ελληνικό	238Δ/90, 52Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ.), 716Δ/94	
		Αργυρούπολη	311Δ/88, 666Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ.), 1256Δ/94	
21	Ελευσίνας	Ελευσίνα	518Δ/89, 192Δ/91, 627Δ/05	
		Μαγούλα	680Δ/88, 1297Δ/92	Πρόταση από Δήμο για τροποποίηση ΓΠΣ 29-

α/α	Καλλικρατικοί Δήμοι	Πρώην Δήμοι - Κοινότητες	ΦΕΚ έγκρισης	Τροποποίηση
			(ΑΝΑΔΗΜ.), 310Δ/97	8-10. Επεξεργασία για Ε.Ε. Υπεβλήθη ΣΜΠΕ στην ΕΥΠΕ (Σεπ. 10)
22	Ζωγράφου		63Δ/89, 1222Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ)	
23	Ηλιούπολη		407Δ/88, 1225Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ)	
24	Ηράκλειο		586Δ/93, 701Δ/97	
25	Ίλιον (Ν.Λιόσια)		226Δ/91 1374Δ/92, (ΑΝΑΔΗΜ.), 79Δ/95(Τροπ. Σερπιέρη)	
26	Καισαριανή		343Δ/89	
27	Καλλιθέα		369Δ/89, 1130Δ/93 (ΑΝΑΔΗΜ), 192Δ/06	
28	Σαρωνικού	Καλύβια Θορικού	220Δ/87, 1117Δ/96	
		Ανάβυσσος	849Δ/97	Κατατέθηκε στην Υπηρεσία το Β1 στάδιο της τροποποίησης του ΓΠΣ Αρ. Πρωτ. 2098/08-10-2013
		Σαρωνίδα		
		Κουβαράς		
		Π.Φώκαια		Απόφαση Ε/Ε 24/16.9.09
29	Κερατσινίου - Δραπετσώνας	Κερατσίνι	206Δ91	Σε διαδικασία / 2η φορά Ε/Ε 25-02-2013
		Δραπετσώνα	207Δ/91	
30	Κηφισιάς	Κηφισιά	75Δ/91, 365Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ.), 1108Δ/93, 800Δ/99	
		Ν. Ερυθραία	894Δ/88, 1062Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ.), 655Δ/91	Σε διαδικασία / 2η φορά Ε/Ε 04-02-2013 απαιτείται διόρθωση ΣΜΠΕ
		Εκάλη	667Δ94, ΖΟΕ 715Δ/94, Τροποποίηση ΖΟΕ 90Δ/06	
31	Κορυδαλλός		421Δ/89	
32	Κορωπί		899Δ/2004	
33	Λαυρεωτικής	Λαυρεωτική	1260Δ/93, 374Δ/95, 450Δ/06 ΒΙΠΑ, 135ΑΑΠ/31/3/09	
		Κερατέα	952Δ/87, 557Δ/03	
		Αγ. Κων/νου	1260Δ/93	
34	Λυκόβρυσης - Πεύκης	Πεύκη	586Δ/93, 701Δ/97	
		Λυκόβρυση	1362Δ/92	Υπεβλήθη μελέτη τροποποίησης από το Δήμο Α.Π. ΟΡΣΑ 3079/06-08-10
35	Μάνδρας - Ειδυλλίας	Μάνδρα	162Δ/89, 259Δ/97 (ΑΝΑΔΗΜ.), 287Δ/95, 1066Δ/03	
		Βίλια		

α/α	Καλλικρατικοί Δήμοι	Πρώην Δήμοι - Κοινότητες	ΦΕΚ έγκρισης	Τροποποίηση
		Ερυθρές		
		Οινόη		
36	Μαρκόπουλο Μεσογαίας		916Δ/87, 210Δ/2000	Υπεβλήθη στον ΟΡΣΑ πρόταση τροποποίησης 16-7-10 προς επεξεργασία. Υπεβλήθη ΣΜΠΕ στην ΕΥΠΕ (Σεπ. 10) – Απόφαση Ε/Ε 28.03.2013
37	Μεγαρέων	Μέγαρα	409Δ/91, 211Δ/98	Υπεβλήθη πρόταση τροποποίησης από το Δήμο στις 23-8-05 αδυναμίας εκπόνησης α) Μελέτη χωροταξικού επιπέδου 2) αναμονή ολοκλήρωσης Ορεινών όγκων 3) Ηρθε Γεωλ. Μελέτη. Απόφαση Ε/Ε 12η/24-07-2013 σε διαδικασία διαβούλευσης
		Ν.Πέραμος	220Δ/90	Υπέβαλε ο Δήμος μελέτη τροπ.30-8-2010 προς επεξεργασία
38	Μαραθώνος	Μαραθώνα	421Δ/92	
		Ν. Μάκρη	219Δ/87, 465Δ/88	
		Γραμματικού		
		Βαρνάβα		
39	Μοσχάτου - Ταύρου	Μοσχάτο	386Δ/88, 890Δ/93 (ΑΝΑΔΗΜ), 1063Δ/04 (Πειραιώς)	
		Ταύρος	834Δ/87, 1063Δ/04 (Πειραιώς), 103ΑΑΠ/07 (Πειραιώς)	
40	Μεταμόρφωση		440Δ/92, 401Δ/96 614Δ/2000	Υπεβλήθη μελέτη τροποποίησης από το Δήμο Α.Π. ΟΡΣΑ 2965/02-08-10
41	Ν. Ιωνία		662Δ/95	
42	Ν. Σμύρνη		520Δ/87	
43	Νίκαιας - Αγίου Ιωάννη Ρέντη	Νίκαια	217Δ/87	
		Αγ. Ιωάννης Ρέντης	1038Δ/87, 729Δ/90, 1063Δ/04 (ΠΕΙΡΑΙΩΣ), 103ΑΑΠ/07 (ΠΕΙΡΑΙΩΣ)	
44	Παλλήνης	Παλλήνη	421Δ/89, 563Δ/91, 152Δ/91, 1243Δ/93, 859Δ/99	
		Γέρακα	514Δ/88, 373Δ/95 (ΑΝΑΔΗΜ.), 470Δ/99	
		Ανθούσα	1183Δ/87, 1175Δ/05	
45	Παιανίας	Παιανία	1062Δ/86, 896Δ/97	
		Γλυκά Νερά	860Δ/88, 1189Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ.), 133Δ/92, 518Δ/92	

α/α	Καλλικρατικοί Δήμοι	Πρώην Δήμοι - Κοινότητες	ΦΕΚ έγκρισης	Τροποποίηση
46	Παπάγου - Χολαργού	Χολαργός	386Δ/88, 406Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ.)	Υπεβλήθη πρόταση από Δήμο (αφορά τροποποίηση χρήσεων γης)
		Παπάγου		
47	Πεντέλης	Μελίσσια	47Δ/89, 1219Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ.), 392Δ/91, 572ΑΑΠ31/12/07	
		Πεντέλη		
		Ν. Πεντέλη	531Δ/05	
48	Πετρούπολη		14Δ/95	
49	Περιστερί		332Δ/89, 109Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ), 1057Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ), 439Δ/92, 386ΑΑΠ/2008	
50	Π. Φάληρο		386Δ/89, 1073Δ/96 (ΑΝΑΔΗΜ)	
51	Πειραιάς		79Δ/88, 663Δ/94, 1152Δ/96, 1063Δ/04 (Πειραιώς), 103ΑΑΠ (Πειραιώς)	Σημειακή Τροποποίηση σε επεξεργασία για Σχολείο σε Βιομηχανική περιοχή - Αίτημα ιδιώτη για διόρθωση ΓΠΣ στο ΟΤ Νυμφών Γιαννοπούλου – Απόφαση Ε/Ε 28.03.2013
52	Πέραμα		550Δ/90, 498Δ/93 (ΑΝΑΔΗΜ)	Κατατέθηκε με αρ. πρωτ.1033/29-03-10 το Α στάδιο της μελέτης τροποποίησης ΓΠΣ για ενημέρωση
53	Ραφήνας - Πικερμίου	Ραφήνα		
		Πικέρμι	270Δ/04	
54	Σπάτων - Αρτέμιδος	Σπάτα	652Δ/89, 665Δ/94 (ΑΝΑΔΗΜ.), 250Δ/99	
		Αρτέμιδα (Λούτσα)		
55	Σαλαμίνας	Σαλαμίνα	572Δ/85, 1105Δ/97	Υπεβλήθη αίτημα από το Δήμο για σημειακή τροποποίηση Α.Π. 471/27-02-13 - αίτημα ιδιώτη Α.Π. 212/28-01-13 – Απόφαση Ε/Ε 28.03.2013
		Αμπελάκια		
56	Τροιζηνίας	Γαλατάς		
		Μέθανα	720Δ/91	
57	Φιλαδέλφεια - Χαλκηδόνος	Ν. Φιλαδέλφεια	527Δ89, 1254Δ/92, 158Δ/03	
		Ν. Χαλκηδόνα	657Δ/88, 685Δ/94	
58	Φιλοθέης - Ψυχικού	Ψυχικό		
		Ν. Ψυχικό	625Δ/89, 1021Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ.), 600Δ/93	
		Φιλοθέη		
59	Φυλής	Άνω Λιόσια	829Δ/87, 540 Δ/96	
		Ζεφύρι	1213Δ/86, 673Δ/87	

α/α	Καλλικρατικοί Δήμοι	Πρώην Δήμοι - Κοινότητες	ΦΕΚ έγκρισης	Τροποποίηση
		Φυλή		Υπέβαλε ο Δήμος μελέτη έγκρισης 22-5-2013 ΑΠ 1107/13
60	Χαιδάρι		237Δ/90, 372Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ), 1149Δ/96	
61	Χαλάνδρι		419Δ/89, 93Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ), 1266Δ/93, 376Δ/95 (ΑΝΑΔΗΜ.), 897Δ/04	
62	Ωρωπού	Ωρωπός		Παραδόθηκε μελέτη για επεξεργασία.
		Αυλώνα	574Δ/88. 1001Δ/92 (ΑΝΑΔΗΜ.), 1267Δ/93	
		Κάλαμος		Κατατέθηκε με αρ. πρωτ. 379/15-02-13 το Α στάδιο της μελέτης έγκρισης ΓΠΣ για ενημέρωση
		Συκάμιнос		Παραδόθηκε μελέτη για επεξεργασία
		Πολυδένδρι		Υπεβλήθη η πρόταση του Δήμου στις 6/4/09 και συμπληρωματική το Φθινόπωρο του 2009. Απόφαση Ε/Ε 12η/24-07-2013
		Μαρκόπουλο Ωρωπού		
		Μαλακάσα		
		Καπανδρίτι	221Δ/04	
		Αφίδναι	1011Δ/01	

Πίνακας 7.1.13.2-2: Εκκρεμότητες & προγραμματισμός τροποποιήσεων ΓΠΣ Δήμων Αττικής

α/α	Θέμα	Έγγραφα – Εκκρεμότητες (ΑΠ – Τίτλος)	Μελέτη / Θεσμικό Πλαίσιο	Παρατηρήσεις
1	Σημειακή τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Αθηναίων στο Βιοτεχνικό Κέντρο Αθηνών	Πέρασε πρώτη φορά από Ε/Ε 17η/10-12-12 και έχει διαβιβαστεί στους φορείς για γνωμοδότηση. Σε διαδικασία και η ΣΜΠΕ. Απόφαση β φάση Ε/Ε 13η/ 31-07-2013. Γραφείο Γ.Γ.	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Σε διαδικασία. Ολοκλήρωση 06/2013
2	Έγκριση ΓΠΣ Πολυδενδρίου	Απόφαση Ε/Ε 12η/24-07-2013	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	
3	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Βάρης	Πέρασε από Ε/Ε 21-10-2013. Με το 2055/13 διαβιβάστηκε στους	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Σε διαδικασία. Ολοκλήρωση 02/2014

α/α	Θέμα	Έγγραφα – Εκκρεμότητες (ΑΠ – Τίτλος)	Μελέτη / Θεσμικό Πλαίσιο	Παρατηρήσεις
		φορείς		
4	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Χολαργού	Ανάθεση	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Τροποποίηση ΓΠΣ. Επεξεργασία για εισήγηση 1η φορά στην Ε/Ε. 10/2013
5	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Κερατσινίου	Απόφαση Ε/Ε 4η/25-02-13	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Έχει διαβιβαστεί στο Νομοθετικό 29-03-2013
6	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Ν. Ερυθραίας	Απόφαση Ε/Ε 3η/04-02-13 απαιτείται διόρθωση ΣΜΠΕ και προώθησή της.	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Αναμονή ΣΜΠΕ. Πιθανή ολοκλήρωση 2013
7	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Λυκόβρυσης	Ανάθεση	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Κατατέθηκε στον ΟΑ η μελέτη για Α φάση
8	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Μαρκόπουλου Μεσογαίας	Πέρασε πρώτη φορά από Ε/Ε 5η/28-03-13 και έχει διαβιβαστεί στους φορείς για γνωμοδότηση. Σε διαδικασία και η ΣΜΠΕ	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Ολοκλήρωση 09/2013
9	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Βριλλησίων	Ανάθεση	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Τροποποίηση ΓΠΣ. Επεξεργασία για εισήγηση 1η φορά στην Ε/Ε. 9/2013
10	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Μεγαρέων	Απόφαση Ε/Ε 12η/24-07-2013. Έχει διαβιβασθεί στους φορείς Α.Π. 1681/01-08-2013	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	
11	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Μεταμόρφωσης	Ανάθεση		
12	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Σαλαμίνας	Κατατέθηκε αίτημα από το Δήμο Α.Π. 471/27-02-2013. 1η Απόφαση Ε/Ε 5-28.03.2013. Έχει διαβιβασθεί στους φορείς Α.Π. 778/12-04-2013	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	Σημειακή τροποποίηση ΓΠΣ. 06/13
13	Τροποποίηση ΓΠΣ Δήμου Αλίμου	Κατατέθηκε η Α Φάση της μελέτης με το υπ' αριθμ. Πρωτ. ΟΡΣΑ 2343/31-10-2012	Ν. 2508/97 όπως συμπληρώθηκε με τους Ν.4014/2011 και 4042/2012	
14	Τροποποίηση ΓΠΣ Πειραιά	Κατατέθηκε αίτημα από ιδιώτη Α.Π.128/17-01-2013. 1η Απόφαση Ε/Ε 3-28.03.2013. Έχει διαβιβασθεί στους φορείς Α.Π. 808/16-04-2013	Νομολογία ΣτΕ	Σημειακή τροποποίηση ΓΠΣ. 06/13

Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ)

Η εξάπλωση χρήσεων και δόμησης σε εκτός σχεδίου περιοχές της Αττικής επέφερε τις τελευταίες δεκαετίες σοβαρές αλλαγές στη δομή του εξωαστικού χώρου, καθώς έγινε χωρίς να υπάρχει συνολικό πλαίσιο σχεδιασμού και χωρίς γενική κατεύθυνση και οργάνωση. Ως αποτέλεσμα ήταν η συρρίκνωση του ελεύθερου χώρου, του πρασίνου και της γεωργικής γης, η αλλοίωση της μορφής του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και ο κατακερματισμός της ανάπτυξης με επακόλουθο την κακή οργάνωσή της, τη σπατάλη υποδομών και το χαμηλό επίπεδο των παρεχόμενων εξυπηρετήσεων.

Οι Ζώνες Οικιστικού Ελέγχου είναι ένα εργαλείο σχεδιασμού με το οποίο θεσμοθετούνται ζώνες με διαφορετικό περιεχόμενο και προσανατολισμό, μέσα στις οποίες καθορίζονται οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης και οι όροι και περιορισμοί δόμησης καθώς και οι βασικές υποδομές. Ειδικότερα η θεσμοθέτηση των ΖΟΕ αποσκοπεί στην:

- προστασία της περιαστικής γης από την απρογραμμάτιστη και ανεξέλεγκτη αστικοποίηση και την άναρχη δόμηση.
- διοχέτευση των πιέσεων και των περιαστικών δραστηριοτήτων σε κατάλληλα επιλεγμένους υποδοχείς.
- αυστηρή προστασία και διαφύλαξη του εναπομείναντος ελεύθερου χώρου, του πρασίνου, της γεωργικής γης, των αρχαιολογικών χώρων, καθώς και εξασφάλιση του ζωτικού ελεύθερου χώρου γύρω από τους τόπους ανάπτυξης, που είναι απαραίτητος για τη διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας.

Οι εγκεκριμένες ΖΟΕ στην Αττική είναι οι παρακάτω:

1. ΖΟΕ Αττικής

Με το ΠΔ/22-6-83 (ΦΕΚ-284/Δ/7-7-83): "Καθορισμός ζώνης οικιστικού ελέγχου (ΖΟΕ) και κατωτάτου ορίου κατάτμησης σε ολόκληρη την εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφισταμένων του 1923 περιοχή του Ν. Αττικής", καθορίζεται ως Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου (ΖΟΕ) ολόκληρη η εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προϋφισταμένων του 1923 περιοχή του Ν. Αττικής.

2. ΖΟΕ Ασπρόπυργου - Θριασίου

Η ΖΟΕ Ασπρόπυργου (ΠΔ Γ.66548, ΦΕΚ 1085/Δ/96) έχει έκταση 33.000 στρέμματα και αφορά στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 περιοχή του Δήμου Ασπρόπυργου που βρίσκεται νότια της Αττικής Οδού.

3. ΖΟΕ Λαυρεωτικής

Η ΖΟΕ Λαυρεωτικής (ΦΕΚ 125 Δ/1998) αφορά στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 ευρύτερη περιοχή της Χερσονήσου Λαυρεωτικής (Ν. Αττικής) και ειδικότερα των Δήμων Καλυβιών Θορικού, Κερατέας, Λαυρεωτικής και των Κοινοτήτων Αγίου Κωνσταντίνου, Αναβύσσου, Κουβαρά, Παλαιάς Φώκαιας και Σαρωνίδας.

4. ΖΟΕ Μεσογείων (Ανατολικής Αττικής)

Η ΖΟΕ Μεσογείων (ΦΕΚ 199Δ/2003) αφορά στην εκτός σχεδίου και εκτός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 ευρύτερη περιοχή Μεσογείων και ειδικότερα των Δήμων Γέρακα, Παλλήνης, Ραφήνας, Γλυκών Νερών, Παιανίας, Σπάτων, Αρτέμιδος, Κρωπίας και Μαρκόπουλου Μεσογαίας και των κοινοτήτων Ανθούσας και Πικερμίου.

5. ΖΟΕ Πύργου Βασιλίσσης

Με τη ΖΟΕ Πύργου Βασιλίσσης (ΦΕΚ 20/Δ/19-01-96) οριοθετήθηκε Οικολογικό Πάρκο Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης και καθορίστηκαν οι χρήσεις γης, οι όροι και οι περιορισμοί δόμησης κατά περιοχές Α (δημόσια έκταση με χρήση οργανωμένου και ελεύθερου πρασίνου), Β (περιοχή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος) και Γ (Πάρκο Βιολογικής Γεωργίας), στις εκτός σχεδίου και εντός ορίων οικισμών προ του έτους 1923 περιοχές των Δήμων Ιλίου, Αγ. Αναργύρων και Καματερού.

Ζώνες Παραγωγικών Δραστηριοτήτων

Μέχρι σήμερα έχουν θεσμοθετηθεί στην Αττική περίπου 113 παραγωγικές ζώνες οι οποίες περιλαμβάνουν τα ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ, τα Επιχειρηματικά Πάρκα και τις ΒΙΠΕ, ενώ στις θεσμοθετημένες ζώνες που συνυφαινονται με τη βιομηχανία περιλαμβάνονται και οι ζώνες χονδρεμπορίου.

Πίνακας 7.1.13.2-3: Έκταση θεσμοθετημένων ζωνών αναπτυξιακών δραστηριοτήτων ανά χωρική ενότητα (στρ.)

Χωρική Ενότητα	ΒΙΠΑ-ΒΙΟΠΑ	Επιχειρηματικά Πάρκα	Χονδρεμπόριο	Σύνολο
Λεκανοπέδιο	8.997	9.000	325	18.322
Β. Αττική	6.595	1.070□	175	7.841
Δ. Αττική	18.969	565□	11.144	30.678
Μεσόγεια	6.183	4.425	842	11.450
Λαυρεωτική	2.417	236/1.015□	-	3.668
Σύνολο	43.161	16.311	12.486	71.959

□ ΒΕΠΕ

Συνολικά, η δυναμικότητα των υφιστάμενων παραγωγικών υποδοχέων στην Αττική ανέρχεται περίπου στα 60.000 στρ. Το μεγαλύτερο ποσοστό αυτών των εκτάσεων συγκεντρώνεται στο Θριάσιο Πεδίο και στο Λεκανοπέδιο (περίπου 18.000 στρ. στην κάθε περιοχή). Θα πρέπει όμως να σημειωθεί ότι τη μισή από τη συνολική έκταση στο Λεκανοπέδιο την καταλαμβάνει ο Ελαιώνας. Ως γενική παρατήρηση επισημαίνουμε ότι το Θριάσιο αποτελεί τον κύριο υποδοχέα βιομηχανικών και μεταποιητικών δραστηριοτήτων και κυρίως του χονδρεμπορίου. Για κάποιους από τους παραγωγικούς υποδοχείς προβλέπεται από τα αντίστοιχα ΓΠΣ η εξυγίανσή τους κυρίως μέσω της τριτογενεποίησής τους και της πιθανής αποβιομηχάνισής τους. Αναλυτικότερα ανά χωρική ενότητα επισημαίνονται τα εξής ως προς τις ζώνες παραγωγικών δραστηριοτήτων:

Στην περιοχή της Δυτικής Αττικής υπάρχουν διαθέσιμες εκτάσεις τόσο σε θεσμοθετημένους υποδοχείς όσο και σε περιοχές άτυπων συγκεντρώσεων που προτείνονται για θεσμοθέτηση

από τη ΖΟΕ Αττικής για τη χωροθέτηση δραστηριοτήτων βιομηχανίας / βιοτεχνίας, χονδρεμπορίου και διαμετακομιστικού εμπορίου. Στην περιοχή εντοπίζονται μεγάλες σε έκταση βιομηχανικές συγκεντρώσεις που φαίνεται να παρουσιάζουν λειτουργικά και περιβαλλοντικά προβλήματα.

Οι περιοχές εξυγίανσης στη Δυτική Αττική είναι περιοχές ΒΙΠΑ με μεγάλες συγκεντρώσεις δραστηριοτήτων και μικρή απομένουσα χωρητικότητα.

Σχήμα 7.1.13.2-1: Έκταση και χωρητικότητα παραγωγικών ζωνών ανά κατηγορία ζώνης στη Δυτική Αττική

Ζώνη	Θεσμοθετημένες Ζώνες		Προτεινόμενες Ζώνες	
	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα
ΒΙΠΑ	16154,74	2086,60*	7339,00	3020,00
ΧΜΠ	9144,17	2703,92	3899,00	2158,50
Προς Εξ/νση	2814,00	271,00	----	-----
ΒΕΠΕ	565,00	500,00	256,00	???
ΕΠ			3091,00	1905,80
Σύνολο	28677,91	5561,52	14585,00	7084,30

Στην περιοχή της Βόρειας Αττικής υπάρχουν σημαντικές βιομηχανικές κυρίως συγκεντρώσεις και μεγάλης επιφάνειας διαθέσιμες εκτάσεις, το μεγαλύτερο ποσοστό των οποίων (περίπου 1.000 στρ.) βρίσκεται στο ΒΙΠΑ του Αυλώνα, ενώ οι υπόλοιπες εντοπίζονται διάσπαρτα κυρίως στις Αχαρνές. Ο πόλος Κρουονέρι - Αγ.Στέφανος - Άνοιξη είναι ουσιαστικά κορεσμένος και με περιορισμένες δυνατότητες επέκτασης λόγω φυσικού περιβάλλοντος και οικιστικής ανάπτυξης.

Ιδιαίτερη έμφαση θα πρέπει να δοθεί σε περιβαλλοντικά ζητήματα γιατί οι περισσότερες παραγωγικές συγκεντρώσεις της περιοχής διατρέχονται ή περιβάλλονται από ρέματα.

Σχήμα 7.1.13.2-2: Έκταση και χωρητικότητα παραγωγικών ζωνών ανά κατηγορία ζώνης στη Βόρεια Αττική

Ζώνη	Θεσμοθετημένες Ζώνες		Προτεινόμενες Ζώνες	
	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα
ΒΙΠΑ	5352,18	1294,00	247,96	200,00
ΧΜΠ	175,26	10,00	3509,82	3000,00
Προς Εξ/νση	1243,00	180,00	-----	-----
ΒΕΠΕ	-----	-----	-----	-----
ΕΠ	1070,73	1070,73	1020,00	669,00
Σύνολο	7841,17	2554,73	4777,78	3869,00

Η συνολική έκταση των θεσμοθετημένων υποδοχέων που υπάρχουν στην περιοχή των Μεσογείων για βιομηχανία - βιοτεχνία και χονδρεμπόριο είναι σχετικά περιορισμένη και συγκεντρώνεται κυρίως στην Παιονία, η βιομηχανική περιοχή της οποίας διαμορφώνει μαζί με

τη ζώνη του Κορωπίου τον βασικό βιομηχανικό 'πόλο' της περιοχής (ακολουθούν ο Γέρακας και η Παλλήνη).

Αντίστοιχα περιορισμένη είναι και η εναπομένουσα χωρητικότητα αυτών των υποδοχών. Αντίθετα, η περιοχή διαθέτει σημαντικές αδόμητες εκτάσεις σε Επιχειρηματικά Πάρκα που έχουν θεσμοθετηθεί από τη ΖΟΕ Μεσογείων. Οι ζώνες αυτές μπορούν να παραλάβουν δευτερογενείς δραστηριότητες ταυτόχρονα όμως παρέχουν και τη δυνατότητα διαμόρφωσης συνθηκών / μηχανισμών για εδραίωση της ευρύτερης αυτής περιοχής ως πόλου προσέλκυσης καινοτόμων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, ιδιαίτερα στα Σπάτα όπου η μία ζώνη φαίνεται ότι είναι ήδη πολεοδομημένη. Τέλος, στο Μαρκόπουλο, και οι δύο θεσμοθετημένες ζώνες που είναι όμορες διαθέτουν σημαντικές εκτάσεις.

Σχήμα 7.1.13.2-3: Έκταση και χωρητικότητα παραγωγικών ζωνών ανά κατηγορία ζώνης στα Μεσόγεια

Ζώνη	Θεσμοθετημένες Ζώνες		Προτεινόμενες Ζώνες	
	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα
ΒΙΠΑ	5119,85	459,00	----	----
ΧΜΠ	842,13	336	----	----
Προς Εξ/νση	1063,00	797,00	----	----
ΒΕΠΕ	----	----	----	----
ΕΠ	4424,61	3436,94	----	----
Σύνολο	11449,59	5029,19		

Σε αντίθεση με τα Μεσόγεια, η Λαυρεωτική περιλαμβάνει σημαντικές εκτάσεις βιομηχανίας και χονδρεμπορίου στις οποίες περιλαμβάνεται και η οργανωμένη ζώνη στην Κερατέα (ΒΕΠΕ), η οποία διαθέτει σημαντικό απόθεμα γης. Στις εκτάσεις αυτές περιλαμβάνεται και η παράκτια ζώνη του Λαυρίου, με επίσης σημαντική διαθέσιμη χωρητικότητα.

Σχήμα 7.1.13.2-4: Έκταση και χωρητικότητα παραγωγικών ζωνών ανά κατηγορία ζώνης στη Λαυρεωτική

Ζώνη	Θεσμοθετημένες Ζώνες		Προτεινόμενες Ζώνες	
	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα
ΒΙΠΑ	1161,56	542,00	----	----
ΧΜΠ	----	----	----	----
Προς Εξ/νση	1255,58	1,00	----	----
ΒΕΠΕ	1015,00	600	----	----
ΕΠ	236,00	1,00	----	----
Σύνολο	3668,14	1144,00		

Στην ευρύτερη περιοχή του Πειραιά συγκεντρώνονται επίσης αρκετές παραγωγικές δραστηριότητες, σε οργανωμένους υποδοχείς ή και εκτός υποδοχών. Στον ιστό της πόλης

σοβαρά είναι τα λειτουργικά και περιβαλλοντικά προβλήματα των μικρών βιομηχανικών συγκεντρώσεων.

Ασαφές είναι επίσης το εύρος του ανενεργού βιομηχανικού κτιριακού αποθέματος εντός και εκτός υποδοχέων. Στο Επιχειρηματικό Πάρκο περιλαμβάνεται η έκταση των λιπασμάτων της Δραπετσώνας που προγραμματίζεται για μητροπολιτική παρέμβαση. Τέλος στη Σαλαμίνα φαίνεται να υπάρχουν επαρκείς εκτάσεις για την κάλυψη τοπικών και ενδεχομένως περιφερειακών αναγκών.

Σχήμα 7.1.13.2-5: Έκταση και χωρητικότητα παραγωγικών ζωνών ανά κατηγορία ζώνης στη Νομαρχία Πειραιά

Ζώνη	Θεσμοθετημένες Ζώνες		Προτεινόμενες Ζώνες	
	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα
ΒΙΠΑ	2712,01	412,00	----	----
ΧΜΠ	325,44	26,00	----	----
Προς Εξ/νση	306,00	0,00	----	----
ΒΕΠΕ	----	----	----	----
ΕΠ	----	----	500,00	500,00
Σύνολο	3343,45	438,00	500,00	500,00

Στο λεκανοπέδιο της Αττικής σημειώνεται κορεσμός των υφιστάμενων υποδοχέων. Ειδικότερα απαιτείται αξιολόγηση επιπτώσεων στο φυσικό περιβάλλον στο βόρειο τμήμα του, καταγραφή της εμπειρίας από την πολεοδόμηση του ΒΙΠΑ Κηφισιάς και μετασχηματισμός υφιστάμενων ζωνών σε Αθήνα, Μοσχάτο, Ν. Ιωνία και Ν.Φιλαδέλφεια μέσω χαρακτηρισμού τους σε ζώνες «προς εξυγίανση».

Σχήμα 7.1.13.2-6: Έκταση και χωρητικότητα παραγωγικών ζωνών ανά κατηγορία ζώνης στο λεκανοπέδιο

Ζώνη	Θεσμοθετημένες Ζώνες		Προτεινόμενες Ζώνες	
	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα	Συνολική έκταση (στρ)	Απομένουσα Χωρητικότητα
ΒΙΠΑ	4750,50	398,10	----	----
ΧΜΠ	0,00	0,00	----	----
Προς Εξ/νση	1228,34	395,00	----	----
ΒΕΠΕ	----	----	----	----
ΕΠ	----	----	----	----
Σύνολο	5978,84	438,10	----	----

Ειδικές Περιοχές Προστασίας

Εκτός από τις ανωτέρω ΖΟΕ, στην Περιφέρεια Αττικής, υπάρχουν διατάξεις που αφορούν τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης, σε ειδικές περιοχές που χρήζουν προστασία. Οι σημαντικότερες από αυτές τις περιοχές (που χρήζουν αναφοράς) είναι οι εξής:

- α) Περιοχή ορεινού Όγκου Αιγάλεω
- β) Περιοχή Όρους Υμηττού
- γ) Περιοχή Όρους Πεντέλης
- δ) Περιοχή Ορεινών Όγκων Λαυρεωτικής
- ε) Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας
- στ) Ακτές Σαρωνικού

Περιοχή ορεινού Όγκου Αιγάλεω

Η περιοχή του όρους Αιγάλεω προστατεύεται σύμφωνα με το άρθρο 21 «Καθορισμός Ζωνών προστασίας του όρους Αιγάλεω καθώς και των όρων κατάτμησης σε αυτές - καθορισμός ειδικών χρήσεων και όρων δόμησης ζωνών στην περιφέρεια του ορεινού όγκου» του Ν. 2742 (ΦΕΚ 207/Α/1999) «Χωροταξικός Σχεδιασμός & Αειφόρος Ανάπτυξης και άλλες διατάξεις». Με τον νόμο αυτό καθορίζονται τα όρια του όρους Αιγάλεω και ιδρύονται επιμέρους ζώνες με αντίστοιχους περιορισμούς στις χρήσεις γης και στους όρους δόμησης.

Το όρος Αιγάλεω έχει κηρυχθεί επίσης ως τόπος ιδιαίτερου φυσικού κάλλους με την 25683/27.3.1969 απόφαση του Υφυπουργού Προεδρίας της Κυβερνήσεως "Περί κηρύξεως ορέων Υμηττού, Πεντελικού, Πάρνηθας, Κορυδαλλού και Αιγάλεω ως τόπων χρυζόντων ειδικής προστασίας" (ΦΕΚ Β 236/1969) και αφορά στην εκτός σχεδίου περιοχή των Δήμων Περάματος, Κερασινίου, Νικαίας, Κορυδαλλού, Αγίας Βαρβάρας, Χαϊδαρίου, Περιστερίου, Πετρουπόλεως, Νέων Λιοσίων, Καματερού, Άνω Λιοσίων, Φυλής και Ασπροπύργου.

Περιοχή Όρους Υμηττού

Όσον αφορά στην Προστασία του Υμηττού ισχύει το Π.Δ. ΦΕΚ 544/Δ/20.10.1978 «περί καθορισμού ζωνών ρυθμίσεως και προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττός» με το οποίο καθορίζονται δύο ζώνες προστασίας με κλιμακούμενο καθεστώς προστασίας.

Επίσης ο Υμηττός προστατεύεται με βάση το Π.Δ 575/80 «περί κηρύξεως ιδιαίτερως ευαίσθητων εις πυρκαγιάς περιοχών δασών και δασικών εκτάσεων ως επικινδύνων».

Πέρα από το Π.Δ. του ΦΕΚ 544/78 «περί καθορισμού ρυθμίσεως ζωνών προστασίας της περιοχής του όρους Υμηττού» σημειώνεται ότι ο Υμηττός έχει χαρακτηριστεί Τοπίο Ιδιαίτερου Φυσικού Κάλλους (άρθρο 1, Ν 1469/50), Υπουργική Απόφαση 256.38/1858/23.11.68 ΦΕΚ 669/30.11.69, ενώ προστατεύεται και από το ρυθμιστικό σχέδιο της Αθήνας (Ν. 1515/85, αρθ. 2 και 3).

Περιοχή Όρους Πεντέλης

Όσον αφορά στην Προστασία της Πεντέλης ισχύει το Προεδρικό Διάταγμα περί «Καθορισμού ζωνών προστασίας του όρους Πεντέλη, χρήσεων και όρων δόμησης αυτών» (ΦΕΚ 755Δ/21-10-1988), όπως τροποποιήθηκε από το Π.Δ. (ΦΕΚ 253Δ/89).

Περιοχή Ορεινών Όγκων Λαυρεωτικής

Στο ΦΕΚ 121/Δ/19-2-2003, καθορίζονται οι ζώνες προστασίας των Ορεινών Όγκων Λαυρεωτικής (Μερέντα, Μαυροβούνι, Ολύμπος, Πάνειο (Κερατοβούνι) και Λαυρεωτικής που βρίσκονται στην εκτός σχεδίου περιοχή των Δήμων Μαρκοπούλου, Κερατέας, Λαυρεωτικής, Καλυβίων και των κοινοτήτων Π.Φώκαιας, Αναβύσσου, Αγ. Κωνσταντίνου, Σαρωνίδας, Κουβαρά.

Εθνικός Δρυμός Πάρνηθας

Ο Εθνικός Δρυμός της Πάρνηθας δημιουργήθηκε με το ιδρυτικό διάταγμα του Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας (Β.Δ. 644/1961), με το οποίο ορίστηκε ότι ο πυρήνας του καταλαμβάνει τον κεντρικό όγκο του βουνού και έχει έκταση 38.000 στρ. περίπου, ενώ η περιφερειακή του ζώνη είναι περίπου 212.000 στρ. και συμπίπτει με τα διοικητικά όρια του Δασαρχείου Πάρνηθας. Ισχύουν οι ειδικές διατάξεις "Περί εθνικών δρυμών και προστατευόμενων περιοχών" του ΝΔ 86-69, του Ν 998-79, του Ν 1650-86 καθώς και ο Κανονισμός Λειτουργίας του Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας (www.parnitha-np.gr).

Ο ορεινός όγκος της Πάρνηθας προστατεύεται σήμερα με το από 19.07.07 Π.Δ. (ΦΕΚ 336Δ) «Καθορισμού ζωνών προστασίας του ορεινού όγκου Πάρνηθας», με το οποίο καθορίζονται 16 ζώνες προστασίας με διαφοροποιούμενες ρυθμίσεις: ζώνη απολύτου προστασίας, ζώνη απολύτου προστασίας, εντός της οποίας επιτρέπεται μόνο η υπαίθρια αναψυχή και διημέρευση του κοινού, η επιστημονική έρευνα και παρατήρηση και η περιβαλλοντική εκπαίδευση, ζώνη αναψυχής, περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, υπαίθριου αθλητισμού και υπαίθριων πολιτιστικών εκδηλώσεων, ζώνη υψηλής προστασίας και υπαίθριας αναψυχής και γεωργικής χρήσης εξαιρουμένων των γεωργικών αποθηκών, ζώνη αναψυχής, αθλητισμού, πολιτιστικών εκδηλώσεων, ιππικών εγκαταστάσεων και περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, ζώνη αναψυχής, υπαίθριου αθλητισμού, γεωργικής χρήσης εξαιρουμένων των γεωργικών αποθηκών και περιβαλλοντικής ενημέρωσης, ζώνη αναψυχής και υπαίθριων αθλητικών δραστηριοτήτων, ζώνη αναψυχής, πολιτισμού, φιλοξενίας προσωπικοτήτων, διοργάνωσης διεθνών πολιτικών συμβουλίων, πνευματικών εκδηλώσεων και εκθέσεων ειδικής θεματολογίας, ζώνη αναψυχής, αθλητισμού, εκπαίδευσης, περιβαλλοντικής ενημέρωσης, γεωργίας και κτηνοτροφίας εξαιρουμένων των γεωργικών αποθηκών, ζώνη αναψυχής, ζώνη οικισμού της Ιπποκράτειου Πολιτείας, ζώνη Πάρκου Κεραίων Ραδιοφωνίας - Τηλεόρασης, ζώνη τουρισμού, ζώνη Κατασκηνώσεων Τραπέζης Ελλάδος, ζώνη λατομικής περιοχής Ξηρορέματος, ζώνη γεωργικής γης. Το παραπάνω ΠΔ έχει τροποποιηθεί με το ΠΔ 40707/2008 (ΦΕΚ 619Δ/19.12.2008) «Τροποποίηση του από 19.7/24.7.2007 ΠΔ "Καθορισμός Ζωνών προστασίας του ορεινού όγκου Πάρνηθας (Ν. Αττικής)" (Δ' 336)».

Ακτές Σαρωνικού

Ειδικές ρυθμίσεις για τις χρήσεις γης και τους όρους και περιορισμούς δόμησης ισχύουν για το παράκτιο τμήμα της Αττικής από τον Φαληρικό Όρμο μέχρι την Αγία Μαρίνα Κρωπίας. Συγκεκριμένα με το Π.Δ. «Καθορισμός ζωνών προστασίας, χρήσεων γης και όρων και περιορισμών δόμησης στην παραλιακή ζώνη της Αττικής από τον Φαληρικό Όρμο μέχρι την Αγία Μαρίνα Κρωπίας» (ΦΕΚ254Δ/5-3-2004) καθορίζονται οκτώ κατηγορίες περιοχών: απόλυτης προστασίας, περιοχές κοινωνικής πρόνοιας, αθλητισμού, τουρισμού και

αρχαιολογικής προστασίας, περιοχές ακτών κολύμβησης, περιοχές ελεύθερων χώρων πρασίνου υπερτοπικού χαρακτήρα με ήπια ανάπτυξη χρήσεων αναψυχής και περιπάτου, περιοχές μητροπολιτικού χαρακτήρα περιαστικού πρασίνου, αθλητισμού, πολιτισμού και κοινωνικής πρόνοιας, περιοχές αγκυροβολίων - λιμένων αναψυχής, περιοχές ναυαθλητικών εγκαταστάσεων και περιοχές παραχωρημένες σε αλιείες.

7.2 Πιέσεις

7.2.1 Στερεά απόβλητα

Διαχείριση απορριμμάτων - Ανακύκλωση - Αδρανή υλικά

Η διαχείριση και διάθεση απορριμμάτων στο Νομό Αττικής αποτελεί, μαζί με την ατμοσφαιρική ρύπανση, ένα από τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα και στην προσπάθεια επίλυσής του έχουν εμπλακεί μέχρι τώρα μια σειρά από φορείς (ΚΕΔΚΕ, ΤΕΔΚΝΑ, άμεσα εμπλεκόμενοι δήμοι και κοινότητες, Δ. Αθηναίων και Πειραιά, Συμβούλια Περιφερειακών Ενοτήτων), από την κεντρική διοίκηση (ΥΠΕΚΑ, Υπ. Εσωτερικών), καθώς και από την επιστημονική κοινότητα (ΤΕΕ, ΕΜΠ, Παν. Πατρών, Πανελλήνιος Σύλλογος Χημικών Μηχανικών, ΓΕΩΤΕΕ, κ.ά).

Από τη δεκαετία του '60 έχουν λάβει χώρα μια σειρά ενεργειών προκειμένου να επιλυθεί το θέμα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων στην Περιφέρεια. Το πιο πρόσφατο ιστορικό συνοψίζεται στη συνέχεια:

- 2001 Ολοκλήρωση της μελέτης του Πλαισίου Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Αποβλήτων (Πλαίσιο ΠεΣΔΑ), η οποία εγκρίθηκε από το Περιφερειακό Συμβούλιο Αττικής τον Σεπτέμβριο και σύμφωνα με το οποίο 75% των αστικών στερεών αποβλήτων της ηπειρωτικής Αττικής διατίθεται/αξιοποιείται στην ΟΕΔΑ Δ. Αττικής και το 25% στις δύο ΟΕΔΑ (από 12,5% στην κάθε μία) της τέως Νομαρχίας Α. Αττικής. Αναφορικά με τις μεθόδους επεξεργασίας, το ΠεΣΔΑ Αττικής απορρίπτει την καύση σύμμεικτων απορριμμάτων, επιλέγει τη μηχανική διαλογή-κομποστοποίηση και τη θερμική-ενεργειακή αξιοποίηση του RDF από τις εγκαταστάσεις αυτές είτε μέσω συναποτέφρωσης (π.χ. τσιμεντοβιομηχανία) είτε μέσω αποτέφρωσης με συμπαραγωγή θερμότητας-ηλεκτρισμού.
- 2003 Εκπόνηση του δεύτερου σταδίου του Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Απορριμμάτων Αττική. Σε σχέση με τη χωροθέτηση ΟΕΔΑ στην Ν. Α. Αττική, από τις 4 συνολικά θέσεις που εξετάστηκαν προκρίθηκαν 2 ως κατάλληλες (με καταλληλότερη αυτή της Κερατέας).

Σε σχέση με τις τεχνολογίες επεξεργασίας περιλαμβάνει μεταξύ άλλων:

- 1 ΧΥΤΑ στη Δ. Αττική (330.000 t/έτος)
- 2 Εργοστάσια Μηχανικής Ανακύκλωσης & Κομποστοποίησης στη Δ. Αττική (ΕΜΑΚ I: 495.000 t/έτος στερεών αποβλήτων και 110.000 t/έτος επεξεργασμένης ιλύος, ΕΜΑΚ II: 660.000 t/έτος στερεών αποβλήτων και 120.000 t/έτος επεξεργασμένης ιλύος).
- 2 ΧΥΤΑ στην Α. Αττική (255.000 t/έτος σύνολο).
- 3 (το πολύ) μικρές και ευέλικτες μονάδες κομποστοποίησης στην Α. Αττική (σύνολο: 80.000 t/έτος)

- 5 ΣΜΑ (1.125.000 €/έτος συνολικά)

Ο Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης Απορριμμάτων της Περιφέρειας Αττικής απέκτησε νομική ισχύ τον Ιούλιο 2003 με το Ν. 3164/άρθρο 33 (ΦΕΚ 176/2.07.2003), όπου όσον αφορά στη χωροθέτηση των ΟΕΔΑ, ενέκρινε ως κατάλληλες τις θέσεις: (α) Β-Α Αττική: θέση Γραμματικό (Μαύρο Βουνό) και Πολυδένδρι (Τρύπες), (β) Ν-Α Αττική: θέση Κερατέας (Βραγόνι) και Κορωπί (Λατομείο Κυριακού) (γ) Δ. Αττική: θέση Σκαλιστήρι Φυλής - Α.Λιόσια. Στο τέλος του ίδιου έτους εγκρίθηκαν και οι περιβαλλοντικοί όροι για τις θέσεις αυτές.

Το 2005, για λογαριασμό της Περιφέρειας Αττικής εκπονήθηκε μελέτη επικαιροποίησης του ΠΕΣΔΑ, που σχετικά με τις μεθόδους επεξεργασίας καταλήγει -μεταξύ άλλων- στα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Η οριστική απόφαση για αξιοποίηση του RDF στην τσιμεντοβιομηχανία δεν μπορεί να ληφθεί πριν το θέμα συζητηθεί με τις διάφορες μονάδες ώστε να υπάρχει εικόνα των τεχνικο-οικονομικών μεγεθών.
- Η ύπαρξη ΧΥΤΑ ή ΧΥΤΥ είναι απολύτως υποχρεωτική.
- Ο κατάλληλος συνδυασμός τεχνολογιών για κάθε Φορέα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων θα πρέπει να προκύψει μετά από μελέτη σκοπιμότητας (ενώ προτείνεται να επεκταθεί ο ΕΣΔΚΝΑ ως Φορέας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων για όλη των Περιφέρεια Αττικής πλην Κυθήρων και Αντικυθήρων).

Ο όγκος των αποβλήτων που παράγονται στην Περιφέρεια Αττικής ανέρχεται στο 39% των απορριμμάτων που παράγονται σε εθνικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, η μελέτη «ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΣΤΕΡΕΩΝ ΑΠΟΒΛΗΤΩΝ (ΠΕ.Σ.Δ.Α.) ΑΤΤΙΚΗΣ» (2006) αναφέρει ότι οι παραγόμενες ποσότητες αστικών στερεών αποβλήτων της Περιφέρειας Αττικής κατά το έτος 2006 εκτιμήθηκε ότι θα ανέρχονταν σε 1.912.233 τ/έτος, από τα οποία οι 1.911.102 τ/έτος παράγονται στην 1η Διαχειριστική ενότητα (Περιφέρεια Αττικής πλην νησιών) και οι 1131 στην 2η (Κύθηρα και Αντικύθηρα).

Η ίδια μελέτη αναφέρει ότι η σύσταση των στερεών Απορριμμάτων που παράγονται στην Περιφέρεια είναι η παρουσιαζόμενη στον πίνακα που ακολουθεί:

Πίνακας 7.2.1: Σύσταση Απορριμμάτων Περιφέρειας Αττικής

α/α	Κατηγορία υλικών	Ποσοστό
1	Οργανικά	46,50
2	Χαρτί, χαρτόνι	23,44
3	Πλαστικά	10,80
4	Μέταλλα	3,74
5	Γυαλί	3,42
6	Υφάσματα, ξύλο, λάστιχο, δέρμα	4,25
7	Αδρανή	3,58
8	Διάφορα	4,27
	Σύνολο	100,00

Ειδικότερα, οι ποσότητες ανά είδος απορρίμματος που παράγονται το έτος στην Περιφέρεια είναι οι ακόλουθες:

- Συσκευασίες: 382447 Tn/year 2006
- Μη επικίνδυνα βιομηχανικά : 83.005 Tn/year 2006
- Ιλύες Ψυτάλλειας και Μεταμόρφωσης: 210000 Tn/year 2006
- Ελαστικά : 21367 Tn/year 2006
- ΟΤΠ : 22262 τεμάχια 2006
- Αδρανή από κατασκευές και κατεδαφίσεις: 801. 000
- Εκσκαφές : 2.450.000 Tn/year 2006
- ΑΗΕ: 62864 Tn/year 2006
- Γεωργικά υπολείμματα και άχρηστα γεωργικά: 191222 Tn/year 2006
- Κτηνοτροφικά: 26.000 Tn/year 2006
- Ιατρικά 15.000 Tn/year 2006

Οι ΧΥΤΑ που βρίσκονται σε λειτουργία είναι των Άνω Λιοσίων και της Φυλής (τμήμα). Ο ΧΥΤΑ της Φυλής θα ολοκληρωθεί με τη συγχρηματοδότηση του Ταμείου Συνοχής. Επίσης, στο Σχιστό λειτουργεί ο Κεντρικός Σταθμός Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων (ΣΜΑ) και σχεδιάζεται να κατασκευαστούν άλλοι 4 και επίσης λειτουργούν 10 Τοπικοί ΣΜΑ μικρότερης δυναμικότητας, ενώ προβλέπεται η κατασκευή άλλων 9.

Έχει τεθεί σε λειτουργία το 1ο Εργοστάσιο Μηχανικής Ανακύκλωσης και Κομποστοποίησης Απορριμμάτων (ΕΜΑΚ Άνω Λιοσίων). Παράλληλα, έχουν ξεκινήσει αρκετά προγράμματα ανακύκλωσης με διαλογή στην πηγή (πilotικές προσπάθειες από αρκετούς ΟΤΑ) αλλά και το Κέντρο Διαλογής Ανακυκλώσιμων Υλικών (ΚΔΑΥ) Αμαρουσίου.

Το ΠεΣΔΑ Αττικής εγκρίθηκε με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας Αττικής στις 22 Φεβρουαρίου 2006. Η έγκριση έγινε σύμφωνα με τα οριζόμενα στην ΚΥΑ 50910/2727/03 (ΦΕΚ 1909/Β/22-12-2003) βάσει τη σχετικής μελέτης που εκπονήθηκε. Η απόφαση αναφέρεται στους ποσοτικούς στόχους για την επεξεργασία του βιοαποδομήσιμου κλάσματος και για την αξιοποίηση του κλάσματος των αποβλήτων συσκευασιών των Α.Σ.Α., όπως αυτοί προκύπτουν από την συνεισφορά της Περιφέρειας Αττικής στους αντίστοιχους εθνικούς στόχους, σύμφωνα με το Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ).

Ειδικότερα, για τα Βιοποδομήσιμα Αστικά Απόβλητα (Β.Α.Α.) που οδηγούνται προς τελική διάθεση σε Χ.Υ.Τ.Α. προβλέπεται σταδιακή μείωσή τους με βάση το ακόλουθο χρονοδιάγραμμα:

- Έτος 2010: μείωση στο 75% των Β.Α.Α. που παράγονταν το 1995.

- Έτος 2013: μείωση στο 50% των Β.Α.Α. που παράγονταν το 1995.
- Έτος 2020: μείωση στο 35% των Β.Α.Α. που παράγονταν το 1995.

Επίσης όσον αφορά στα απόβλητα συσκευασίας, προβλέπεται σταδιακή αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης/αξιοποίησής τους σύμφωνα με το ακόλουθο χρονοδιάγραμμα:

Μέχρι 31/12/2007

- Αξιοποίηση τουλάχιστον 50% κ.β. του συνόλου.
- Ανακύκλωση τουλάχιστον 25% κ.β. του συνόλου.
- Ανακύκλωση τουλάχιστον 15% κ.β. κάθε υλικού συσκευασίας.

Μέχρι 31/12/2011

- Αξιοποίηση τουλάχιστον 60% κ.β. του συνόλου
- Ανακύκλωση τουλάχιστον 55% κ.β. του συνόλου
- Ανακύκλωση:
 - τουλάχιστον 60% κ.β. γυαλί
 - τουλάχιστον 60% κ.β. χαρτί και χαρτόνι
 - τουλάχιστον 50% κ.β. μέταλλα
 - τουλάχιστον 22,5% κ.β. πλαστικά
 - τουλάχιστον 15% κ.β. ξύλο

Ως προς την διάρθρωση η Περιφέρεια Αττικής περιλαμβάνει δύο Διαχειριστικές Ενότητες (Δ.Ε.). Η πρώτη αφορά στο σύνολο της Περιφέρειας Αττικής πλην των νήσων Κηθύρων και Αντικυθήρων και η δεύτερη αποτελείται από τα νησιά Κύθηρα και Αντικύθηρα.

Έργα Τελικής Διάθεσης

Στην 1η Δ.Ε. (Αττική πλην νήσων Κυθύρων και Αντικυθήρων), εκτός από τον υφιστάμενο ΧΥΤΑ Α. Λιοσίων, ο οποίος σύντομα θα κλείσει, προβλέπονται 3 νέοι ΧΥΤΑ, ένας σε κάθε ΟΕΔΑ. Στη 2η διαχειριστική ενότητα προβλέπονται 2 ΧΥΤΑ για τα νησιά Κύθηρα και Αντικύθηρα.

Σταθμοί Μεταφόρτωσης

Για τη μεταφορά δεν γίνεται αναφορά στην ανάγκη δημιουργίας νέων ΣΜΑ. Σύμφωνα όμως με τον τρέχοντα σχεδιασμό του ΕΣΔΚΝΑ προβλέπεται η λειτουργία 14 ΣΜΑ. Από αυτούς οι 7 απο- τελούν μέρος του διασυνδεδεμένου δικτύου, 5 είναι τοπικοί σταθμοί που λειτουργούν οι ΟΤΑ και 2 εξυπηρετούν νησιά.

Ανακύκλωση

Για διαλογή στην πηγή προβλέπονται, εκτός από το υφιστάμενο ΚΔΑΥ Αμαρούσιου, 3 νέα ΚΔΑΥ, από ένα στις 3 ΟΕΔΑ της 1ης Δ.Ε.

Επεξεργασία

Εφαρμογή προγράμματος διαλογής στην πηγή του οργανικού (βιοαποδομήσιμου) κλάσματος των αποβλήτων και η κατασκευή μονάδων κομποστοποίησης για επεξεργασία αυτού με πιθανή ταυτόχρονη ενεργειακή αξιοποίηση. Η κλιμάκωση της εφαρμογής εξαρτάται από το/τους ΦοΔΣΑ.

Επεξεργασία σύμμεικτων ΑΣΑ (όσων έχουν μείνει μετά το πρόγραμμα εκτροπής επιλεγμένων κλασμάτων) προβλέπεται μόνο για την 1η Δ.Ε. (Απτική πλην νήσων Κυθήρων και Αντικυθήρων) στις ακόλουθες 3 ΟΕΔΑ:

1. ΟΕΔΑ Δ.Απτικής (δίχως να αναφέρονται δυναμικότητες)

- Χρήση του υφιστάμενου ΧΥΤΑ Α. Λιοσίων, για όσο διάστημα λειτουργεί
- Νέο ΧΥΤΑ (Δ. Φυλής) που θα διαδεχθεί τον ΧΥΤΑ Α. Λιοσίων
- Νέο ΚΔΑΥ και διοικητική ένταξη υφιστάμενου ΚΔΑΥ Αμαρούσιου
- 1η Κεντρική Μονάδα Επεξεργασίας Σύμμεικτων ΑΣΑ (υφιστάμενο εργοστάσιο Αερόβιας Μηχανικής - Βιολογικής Επεξεργασίας)
- 2η Κεντρική Μονάδα Επεξεργασίας Σύμμεικτων ΑΣΑ, για την οποία όλες οι τεχνολογίες θεωρούνται κατάλληλες
- Μονάδα κομποστοποίησης προδιαλεγμένων οργανικών υλικών ή/και πρασίνων.

2. ΟΕΔΑ Β.Α. Απτικής στο Μαύρο Βουνό Γραμματικού (δίχως να αναφέρονται δυναμικότητες)

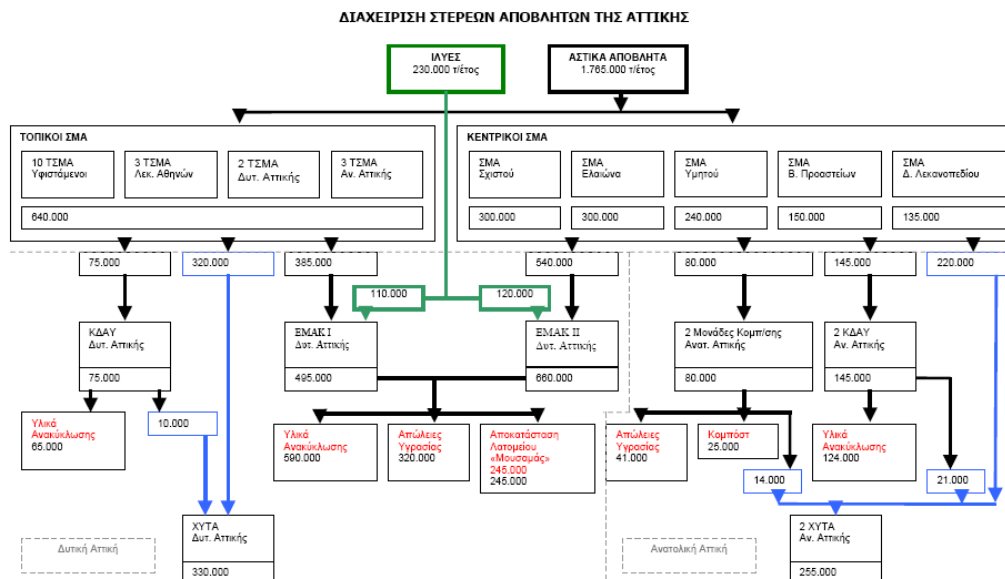
- ΧΥΤΑ που θα μετεξελιχθεί σε ΧΥΤΥ
- ΚΔΑΥ
- Μονάδα κομποστοποίησης προδιαλεγμένων οργανικών υλικών ή/και πρασίνων
- Κεντρική Μονάδα Επεξεργασίας Σύμμεικτων ΑΣΑ, για την οποία όλες οι τεχνολογίες θεωρούνται οικονομικά βιώσιμες. Σημειώνεται ότι έχει ήδη εκπονηθεί ΜΠΕ και έχουν ήδη εγκριθεί οι περιβαλλοντικοί όροι για ίδρυση μονάδας βιολογικής ξήρανσης ως προεπεξεργασία με διάθεση του παραγόμενου SRF στο ΧΥΤΑ.

3. ΟΕΔΑ Ν.Α. Απτικής στην Κερατέα (δίχως να αναφέρονται δυναμικότητες)

- ΧΥΤΑ που θα μετεξελιχθεί σε ΧΥΤΥ
- ΚΔΑΥ
- Μονάδα κομποστοποίησης προδιαλεγμένων οργανικών υλικών ή/και πρασίνων

- Κεντρική Μονάδα Επεξεργασίας Σύμμεικτων ΑΣΑ, για την οποία όλες οι τεχνολογίες θεωρούνται οικονομικά βιώσιμες. Σημειώνεται ότι έχει ήδη εκπονηθεί ΜΠΕ και έχουν ήδη εγκριθεί οι περιβαλλοντικοί όροι για ίδρυση μονάδας βιολογικής ζήρασης ως προεπεξεργασία με διάθεση του παραγόμενου SRF στο ΧΥΤΑ.

Σχήμα 7.2.1: Σύστημα Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων Αττικής σύμφωνα με το εγκεκριμένο ΠεΣΔΑ

Επίσης, θα πρέπει να γίνει αναφορά στα υπάρχοντα Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης Απορριμμάτων (ΣΕΔΑ), τα οποία έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια, μετά την ψήφιση του Νόμου 2939/01 περί «Συσκευασιών και Εναλλακτικής Διαχείρισης των Συσκευασιών και Άλλων Προϊόντων». Ο νόμος αυτός ουσιαστικά καθιστά υποχρεωτική την εναλλακτική διαχείριση των συσκευασιών στη χώρα μας και εναρμονίζει την εθνική μας νομοθεσία με τη σχετική νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ειδικότερα με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 94/62.

Στην Περιφέρεια Αττικής, λειτουργούν τα 13 από τα 18 εγκεκριμένα ΣΕΔΑ, για όλες σχεδόν τις προβλεπόμενες κατηγορίες ειδικών απορριμμάτων (Υλικά Συσκευασίας, Μεταχειρισμένα ελαστικά, Λιπαντικά έλαια, Φορητές Ηλεκτρικές Στήλες και Συσσωρευτές, Αυτοκίνητα στο τέλος ζωής, Ηλεκτρικές και Ηλεκτρονικές Συσκευές, Απόβλητα Εκσκαφών, Κατασκευών και Κατεδαφίσεων):

1. Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών Ελληνική Εταιρεία Αξιοποίησης Ανακύκλωσης (ΕΕΑΑ Α.Ε.)
2. Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών Ανταποδοτική Ανακύκλωση Α.Ε.
3. Ατομικό σύστημα εναλλακτικής διαχείρισης συσκευασιών της Ιδιωτικής Ετικέτας και Εισαγωγής Προϊόντων «ΑΒ ΒΑΣΙΛΟΠΟΥΛΟΣ»

4. Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσκευασιών Ορυκτελαίων ΚΕΠΕΔ
5. Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Ηλεκτρικού και Ηλεκτρονικού Εξοπλισμού «ΑΝΑΚΥΚΛΩΣΗ ΣΥΣΚΕΥΩΝ Α.Ε.»
6. Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Ηλεκτρικού και Ηλεκτρονικού Εξοπλισμού. Φωτοκύκλωση ΑΕ
7. Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσσωρευτών – ΣΥ.ΔΕ.ΣΥΣ Α.Ε.
8. Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Φορητών Ηλεκτρικών Στηλών και Συσσωρευτών – ΑΦΗΣ
9. Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Οχημάτων Ελλάδας με το διακριτικό τίτλο «ΕΔΟΕ Α.Ε.»
10. Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Μεταχειρισμένων Ελαστικών «ECO – ELASTICA» Α.Ε.
11. Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Λιπαντικών Ελαίων, ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ Α.Ε. – ΕΛ.ΤΕ.ΠΕ, ΑΕ.
12. Σύστημα Συλλογικής Εναλλακτικής Διαχείρισης Συσσωρευτών ΕΠΕΝΔΙΣΥΣ Re-Battery ΑΕ
13. Συλλογικό Σύστημα Εναλλακτικής Διαχείρισης Αποβλήτων Εκσκαφών Κατασκευών Κατεδαφίσεων (ΑΕΚΚ) ΣΕΔΠΕΚΑΤ ΑΕ

Με το Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24Α/13.2.2012) «Ποινική προστασία του περιβάλλοντος - Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/99/ΕΚ - Πλαίσιο παραγωγής και διαχείρισης αποβλήτων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2008/98/ΕΚ - Ρύθμιση θεμάτων ΥΠΕΚΑ» έγινε η ενσωμάτωση στο εθνικό δίκαιο της Οδηγίας - Πλαίσιο 2008/98/ΕΚ «για τα απόβλητα» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19 της Νοεμβρίου 2008 «για τα απόβλητα και την κατάργηση ορισμένων οδηγιών» (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 312/3 της 22.11.2008). Με το Ν. 4042/2012, ρυθμίζεται συνολικά η διαχείριση των αποβλήτων, ώστε να προστατεύεται το περιβάλλον, η ανθρώπινη υγεία και να εξοικονομούνται οι φυσικοί πόροι, μέσω της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης, καθώς και της ανάκτησης υλικών ή/και ενέργειας από τα απόβλητα. Κύριος στόχος της πολιτικής για τα απόβλητα είναι η μείωση της παραγωγής αποβλήτων μέσω της πρόληψης και η μείωση της χρήσης φυσικών πόρων μέσω της επαναχρησιμοποίησης και της ανακύκλωσης των αποβλήτων ως πρώτες ή βοηθητικές ύλες.

Η εγκατάλειψη της ως άνω ιεράρχησης των δράσεων και των εργασιών διαχείρισης των αποβλήτων ενδέχεται να επιβάλλεται για συγκεκριμένα ρεύματα αποβλήτων για λόγους, μεταξύ άλλων, τεχνικής σκοπιμότητας, οικονομικής βιωσιμότητας και περιβαλλοντικής προστασίας.

Για την επίτευξη των παραπάνω και τη βελτίωση της δυνατότητας ανάκτησης, πρέπει τα απόβλητα να συλλέγονται χωριστά εάν αυτό είναι τεχνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά εφικτό, πριν να υποστούν εργασίες ανάκτησης που θα έχουν τα καλύτερα συνολικά περιβαλλοντικά αποτελέσματα. Θεσπίζονται συγκεκριμένοι στόχοι όπως:

α) μέχρι το 2015 η χωριστή συλλογή για το χαρτί, το μέταλλο, το πλαστικό και το γυαλί.

β) μέχρι το 2020 το ποσοστό για προετοιμασία προς επαναχρησιμοποίηση και για ανακύκλωση

πρέπει να ανέλθει, κατ' ελάχιστο, στο 50% του συνολικού βάρους των αποβλήτων υλικών, τουλάχιστον για το χαρτί, το μέταλλο, το πλαστικό και το γυαλί.

γ) μέχρι το 2020, το ποσοστό για προετοιμασία προς επαναχρησιμοποίηση, ανακύκλωση και άλλη ανάκτηση υλικών πρέπει να ανέλθει, κατ' ελάχιστο, στο 70% του συνολικού βάρους των μη επικινδύνων αποβλήτων από κατασκευές και κατεδαφίσεις.

Η ενσωμάτωση της οδηγίας 2008/98/ΕΚ στο εθνικό μας δίκαιο είναι υποχρεωτική και έγινε προκειμένου:

- να αποσαφηνισθούν βασικές έννοιες, όπως οι ορισμοί των αποβλήτων, της ανάκτησης, της διάθεσης κλπ,
- να ενισχυθούν τα μέτρα που πρέπει να λαμβάνονται για την πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων.

7.2.2 Υγρά απόβλητα

Διαχείριση υγρών αποβλήτων

Δίκτυο αποχέτευσης ακαθάρτων και βιολογικοί καθαρισμοί Λεκανοπεδίου Αθηνών

Η αποχέτευση των αστικών λυμάτων του Λεκανοπεδίου Αθηνών πραγματοποιείται από το πρωτεύον, το δευτερεύον και τριτεύον δίκτυο συλλεκτών, αρμοδιότητας ΕΥΔΑΠ, από την οποία η τοπική αυτοδιοίκηση έχει πάρει μόνο την αρμοδιότητα κατασκευής του τριτεύοντος δικτύου. Το αποχετευτικό σύστημα του λεκανοπεδίου είναι χωριστικό, εκτός από μέρος του κέντρου της Αθήνας και του Πειραιά που είναι παντοροϊκό (όμβρια + ακάθαρτα). Προβλήματα στη λειτουργία του δικτύου αποτελούν οι εμφράξεις, οι κατασκευαστικές αστοχίες και οι διαρροές.

Οι αγωγοί ακαθάρτων μεγάλης διατομής (ΚΑΑ και ΣΚΑΑ), διέρχονται από περιοχές των οποίων οι κλίσεις επιτρέπουν τη φυσική ροή των λυμάτων, με εξαίρεση τον παραλιακό συλλεκτήρα της ακτής Σαρωνικού μέχρι τη Βουλιαγμένη, που οδηγεί στην Ψυτάλλεια μέσω αντλιοστασίων. Στην Ψυτάλλεια φτάνουν επίσης και τα λύματα της νήσου Σαλαμίνας.

ΚΕΛ Ψυτάλλειας: Οι εγκαταστάσεις του έχουν αναπτυχθεί στον Ακροκέραμο, (Προεπεξεργασία) και στην Ψυτάλλεια (Α'βάθμια Καθίζηση, Επεξεργασία Ιλύος και Βιολογική

Επεξεργασία Β' Φάσης). Έχουν δυναμικότητα 5.600.000 μονάδες ισοδύναμου πληθυσμού (μ.ι.π.). Τελικός αποδέκτης των επεξεργασμένων λυμάτων είναι ο εσωτερικός Σαρωνικός Κόλπος. Η τελική εκροή οδηγείται στο σύστημα υποθαλάσσιας μεταφοράς και διάχυσης δύο υποθαλάσσιων αγωγών μεταφοράς.

Η λειτουργία της Α' φάσης του ΚΕΛ Ψυτάλλειας το 1994, έφερε τη σταδιακή βελτίωση της ποιότητας των υδάτων του Σαρωνικού Κόλπου. Με τη λειτουργία της Β' φάσης, απομακρύνθηκε το 95% περίπου του ρυπαντικού φορτίου. Μετά δε και την λειτουργία της μονάδας ξήρανσης της λάσπης που παράγεται από το ΚΕΛ Ψυτάλλειας, αντιμετωπίζεται το ζήτημα της επεξεργασίας των λυμάτων του μεγαλύτερου τμήματος του λεκανοπεδίου.

ΚΕΛ Μεταμόρφωσης: Δέχεται τα βοθρολύματα από όλη την Αττική, καθώς και περιορισμένο όγκο νωπών λυμάτων από τους Δήμους Πεύκης, Λυκόβρυσης και Κηφισιάς. Η δυναμικότητα του Κέντρου είναι 500.000 μ.ι.π. Διαθέτει β'βάθμια επεξεργασία με απομάκρυνση οργανικού άνθρακα και αποδέκτης των επεξεργασμένων είναι ο Κηφισός, μέσω του ρέματος Πύρνας.

Δίκτυο αποχέτευσης ακαθάρτων και βιολογικοί καθαρισμοί Ανατολικής Αττικής

Η Ανατολική Αττική διαθέτει σε λειτουργία τρεις (3) βιολογικούς καθαρισμούς:

ΕΕΛ Μαρκόπουλου: Επαναλειτούργησε πρόσφατα με γ'βάθμια επεξεργασία και δυναμικότητα 20.000 μ.ι.π.

ΕΕΛ Λαυρίου: Δυναμικότητας 27.000 μ.ι.π. Εξυπηρετεί την πόλη του Λαυρίου και τις περιοχές Σούνιο, Ανάβυσσο, Κερατέα και Λεγραινά, καθώς και τα βοθρολύματα των οικισμών του Δήμου Λαυρεωτικής, του Δήμου Κερατέας και της κοινότητας του Αγίου Κωνσταντίνου. Διαθέτει μονάδα υποδοχής-προεπεξεργασίας βοθρολυμάτων και δευτεροβάθμια επεξεργασία με απομάκρυνση αζώτου, ενώ αποδέκτης των επεξεργασμένων είναι η θαλάσσια περιοχή Συρί Κερατέας στο Ν. Ευβοϊκό Κόλπο (φορέας διαχείρισης ΔΕΑΥ Λαυρίου).

ΕΕΛ Κερατέας: Δυναμικότητας 12.500 μ.ι.π. εξυπηρετεί τον οικισμό της Κερατέας. Διαθέτει μονάδα υποδοχής-προεπεξεργασίας βοθρολυμάτων και δευτεροβάθμια επεξεργασία με απομάκρυνση αζώτου, ενώ αποδέκτης των επεξεργασμένων είναι παρακείμενο ρέμα (φορέας διαχείρισης Δήμος).

Η μεγάλη έλλειψη δικτύων αποχέτευσης και Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων (ΕΕΛ) των οικισμών της Ανατολικής Αττικής έχει οδηγήσει σε μεγάλη περιβαλλοντική υποβάθμιση της περιοχής, ενώ αναμένεται και η επιβολή προστίμου από την Ε.Ε. για μη έγκαιρη εφαρμογή της Οδηγίας περί αστικών λυμάτων. Την επίλυση του προβλήματος προωθεί το ΥΠΕΚΑ και η Περιφέρεια Αττικής μαζί με το ΥΠΟΜΕΔΙ και την αυτοδιοίκηση.

Δίκτυο αποχέτευσης ακαθάρτων και βιολογικοί καθαρισμοί Δυτικής Αττικής

Σήμερα στη Δυτική Αττική λειτουργούν τέσσερις (4) βιολογικοί καθαρισμοί:

ΕΕΛ Μεγάρων: Δυναμικότητας 43.000 μ.ι.π. διαθέτει β'βάθμια επεξεργασία με απονιτροποίηση.

Αποδέκτης των επεξεργασμένων λυμάτων είναι η θαλάσσια περιοχή στη Χερσόνησο Αγίας Τριάδας του Σαρωνικού (φορέας διαχείρισης Δήμος).

ΕΕΛ Βιλίων: Δυναμικότητας 10.000 μ.ι.π. Διαθέτει μονάδα υποδοχής - προεπεξεργασίας βοθρολυμάτων και β'βάθμια επεξεργασία με απομάκρυνση αζώτου, ενώ αποδέκτης των επεξεργασμένων είναι παρακείμενο ρέμα (φορέας διαχείρισης Δήμος).

ΕΕΛ Ερυθρών: Δυναμικότητας 6.000 μ.ι.π. Διαθέτει μονάδα υποδοχής - προεπεξεργασίας βοθρολυμάτων και β'βάθμια επεξεργασία. Αποδέκτης των επεξεργασμένων είναι παρακείμενο ρέμα.

ΚΕΛ Θριασίου Πεδίου: Δυναμικότητας 117.000 μ.ι.π., πρόκειται σύντομα να τεθεί σε λειτουργία και να συμβάλει στη βελτίωση των περιβαλλοντικών προβλημάτων του Θριασίου, των ρεμάτων και του κόλπου της Ελευσίνας. Οι εγκαταστάσεις πρόκειται να καλύψουν το υπό κατασκευή δίκτυο των δήμων Ελευσίνας, Ασπροπύργου, Μάνδρας - Ειδυλλίας και των βιομηχανικών εγκαταστάσεων της περιοχής. Στο έργο περιλαμβάνεται υποθαλάσσιος αγωγός διάθεσης των επεξεργασμένων λυμάτων μήκους 1.600 μέτρων στον κόλπο της Ελευσίνας.

Δίκτυο αποχέτευσης ακαθάρτων και βιολογικοί καθαρισμοί Τροιζηνίας και νήσων

ΕΕΛ Πόρου- Γαλατά Τροιζηνίας: Δυναμικότητας 25.000 μ.ι.π., διαθέτει β'βάθμια επεξεργασία νιτροποίησης, απονιτροποίησης απολύμανσης. Αποδέκτης των επεξεργασμένων λυμάτων είναι η θαλάσσια περιοχή του Σαρωνικού Κόλπου (φορέας διαχείρισης Δήμος).

ΕΕΛ Μεθάνων: Δυναμικότητας οργανικού φορτίου 11.030 μ.ι.π., εξυπηρετεί τον οικισμό των Μεθάνων. Διαθέτει μονάδα υποδοχής-προεπεξεργασίας βοθρολυμάτων και β'βάθμια επεξεργασία με απομάκρυνση αζώτου και φωσφόρου ενώ αποδέκτης των επεξεργασμένων είναι η θαλάσσια περιοχή του Σαρωνικού.

Όσον αφορά την αποχέτευση ακαθάρτων λυμάτων στους περισσότερους νησιωτικούς Δήμους εγκαταστάσεις βιολογικού καθαρισμού δεν υπάρχουν (Δήμος Αίγινας, Κοινότητα Αγκιστρίου), είναι υπό υλοποίηση (Δήμος Σπετσών, Δήμος Ύδρας), με αποτέλεσμα να υπάρχει σημαντικό πρόβλημα ανεξέλεγκτης διάθεσης των λυμάτων.

Για τα Κύθηρα ο βιολογικός καθαρισμός λειτουργεί ήδη, ενώ για τα Αντικύθηρα, θεωρείται μη υλοποιήσιμος για τέτοιου μεγέθους περιοχή.

Διαχείριση και αξιοποίηση ιλύος

Η παραδοσιακή μέθοδος διάθεσης της ιλύος σε ΧΥΤΑ δεν είναι επιθυμητή στο πλαίσιο βιώσιμων πρακτικών διαχείρισης. Στόχος πρέπει να είναι η, μετά από κατάλληλη επεξεργασία, αξιοποίηση της παραγόμενης ιλύος είτε στη γεωργία ή με τη μορφή καυσίμου.

Μέρος της παραγόμενης ιλύος με το έργο ξήρανσης της Ψυτάλλειας διατίθεται ως καύσιμο σε τσιμεντοβιομηχανίες στο εξωτερικό. Θα πρέπει να ενισχυθεί η εγχώρια αξιοποίηση της ξηραμένης ιλύος από τις βιομηχανίες τσιμέντου στην Ελλάδα και από τη ΔΕΗ.

Μεσοπρόθεσμος στόχος είναι επίσης η αξιοποίηση, κυρίως στη γεωργία, ενός πρόσθετου ποσοστού 25-30% της συνολικής ποσότητας που παράγεται. Για την εξυπηρέτηση του στόχου αυτού το ΥΠΕΚΑ:

- Έχει καταστρώσει ένα Εθνικό Σχέδιο Διαχείρισης της ιλύος,
- Ολοκληρώνει την ΚΥΑ για τους όρους και τις προϋποθέσεις αξιοποίησης της ιλύος,
- Διερευνά τη χρηματοδότηση από το ΕΠΠΕΡΑΑ για τα απαιτούμενα έργα επεξεργασίας.

Περιβαλλοντικός Αναπροσανατολισμός της Διαχείρισης Λυμάτων

1. Το πρόβλημα παντοροϊκού συστήματος της Αθήνας

Οι κεντρικές περιοχές της Αθήνας, συνολικής έκτασης 1.300 Ha εξυπηρετούνται –όπως και τα κέντρα άλλων πόλεων– από παλιά παντοροϊκά δίκτυα που μέσω του Κεντρικού Αποχετευτικού Αγωγού καταλήγουν στην Ψυτάλλεια και την επιβαρύνουν με αυξημένες παροχές. Το σύστημα λειτουργεί με υπερχειλιστές, που ανάλογα με τις βροχές, οδηγούν την υπερβαίνουσα τα όρια χωρητικότητας του αγωγού μικτή παροχή στον π. Κηφισό και στη συνέχεια, στο Φαληρικό όρμο, όπου υποστηρίζεται ότι τα ρεύματα συμβάλλουν στη διάλυσή της. Όταν η μικτή παροχή δεν είναι αρκετά έντονη, μένει στάσιμη στην εκβαθυσμένη κοίτη της εκβολής του Κηφισού και λειτουργεί σηπτικά μέχρι την επόμενη ισχυρή βροχή, με σοβαρά προβλήματα για το περιβάλλον και τους κατοίκους.

Πρόβλημα επίσης συνιστούν οι μεγάλες ποσότητες μικτών παροχών που θα έπρεπε να επιβαρύνουν την Ψυτάλλεια, η οποία παραλαμβάνει ταυτόχρονα λύματα από ευρύτερες περιοχές της Αττικής μέσω του ΚΕΛ Μεταμόρφωσης και των αντλιοστασίων της παραλιακής ζώνης του Σαρωνικού. Η λύση που προτείνεται με την προώθηση του μεγάλου υδραυλικού έργου εκτροπής του Ιλισού και των υπερχειλίσεων του Κυκλοβόρου παντοροϊκού αγωγού στον Κηφισό και μέσω αυτού στο Φαληρικό Όρμο, επιτείνει το πρόβλημα της ρύπανσης του σχετικά κλειστού αυτού όρμου.

Παρά τα πολλαπλά προβλήματα που δημιουργούνται, η αντικατάστασή του παντοροϊκού δεν είναι εφικτή, ως εξαιρετικά δαπανηρή και λόγω της μεγάλης δυσκολίας εκτέλεσης των έργων μέσα στο σύνολο του κέντρου της πόλης.

Είναι όμως εφικτός ο βαθμιαίος διαχωρισμός των δικτύων σε περιπτώσεις αναπλάσεων. π.χ. η ανάπλαση του Βοτανικού, όπου το ρέμα Πρ. Δανιήλ μπορεί να παύσει να λειτουργεί ως αποχετευτικός αγωγός.

Ταυτόχρονα, τώρα που η υπόλοιπη Αττική αποκτά αποχετευτικό σύστημα χρειάζεται αναπροσανατολισμός των σχεδιασμών προς συνολικές λύσεις για τις αυξημένες περιβαλλοντικές ανάγκες και απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

2. Συσχετισμός της επεξεργασίας των λυμάτων και της βελτίωσης της κατάστασης των θαλάσσιων υδάτων

Η μητροπολιτική περιοχή των Αθηνών επεκτάθηκε ήδη στην ανατολική Αττική, όπου δεν έχουν ολοκληρωθεί τα έργα αποχέτευσης και επεξεργασίας λυμάτων, παρά τη σχετική Οδηγία

(91/271). Η ανατολική Αττική διαθέτει ως θαλάσσιο αποδέκτη τον Ν. Ευβοϊκό με πολύ μεγάλες δυνατότητες αυτοκαθαρισμού (μελέτη της ΕΥΔΑΠ που υλοποιήθηκε από το ΕΛΚΕΘΕ το 1996).

Ο αποδέκτης όμως αυτός μένει μέχρι σήμερα αναξιοποίητος. Αντίθετα ο Σαρωνικός με αισθητά μικρότερες δυνατότητες αυτοκαθαρισμού, κινδυνεύει να χάσει ό,τι κέρδισε κατά τη δεκαετία 2000-2010.

7.2.3 Αποχέτευση Ομβρίων – Αντιπλημμυρική Προστασία

Οι όμβριες επιφανειακές απορροές διοχετεύονται με φυσική απορροή στο δίκτυο των αγωγών ομβρίων υδάτων και στα ρέματα του λεκανοπεδίου και καταλήγουν στη θάλασσα.

Η μείωση των διαπερατών επιφανειών της Αθήνας, η αποψίλωση των εξωαστικών λεκανών από τις πυρκαγιές, η μείωση της παροχетеυτικότητας των ρεμάτων της Αθήνας, λόγω κάλυψης ή περιορισμού της διατομής τους σε συνδυασμό με την αύξηση των πλημμυρικών παροχών, οι ελλείψεις στο τριτεύον δίκτυο ομβρίων, οδήγησαν περί τις αρχές του 2000 σε αύξηση της συχνότητας των πλημμυρικών φαινομένων στο Λεκανοπέδιο Αττικής. Η κάλυψη αυτών των αναγκών οδήγησε στα μεγάλα αντιπλημμυρικά έργα του Κηφισού, του Ιλισού και της Αττικής Οδού καθώς και στα έργα της Αυτοδιοίκησης στο 2ον και 3ον δίκτυο, που περιόρισαν τα προβλήματα πλημμυρών σε πυκνοκατοικημένες περιοχές όπως το Μοσχάτο, ο Ρέντης και το Φάληρο, στις ολυμπιακές εγκαταστάσεις, στην Αττική Οδό και στο Αεροδρόμιο.

Παρόλα αυτά τα προβλήματα των πλημμυρών οξύνθηκαν σε άλλες περιοχές της περιφέρειας όπως η Ραφήνα, τα Σπάτα και η παραλιακή. Το πρόβλημα των πλημμυρών πλήττει επίσης τη Δυτική και Ανατολική Αττική όπου αφενός οι αδιαπέρατες επιφάνειες έχουν αυξηθεί και οι ελλείψεις σε δίκτυα είναι πολύ μεγάλες και αφετέρου οι πυρκαγιές και η κακή αντιμετώπιση των ρεμάτων έχουν οξύνει τα προβλήματα.

Περισσότερο από τα άλλα μεγάλα έργα που έγιναν τις τελευταίες δεκαετίες, η Αττική Οδός, η οποία διέρχεται από μεγάλο μέρος των λεκανών απορροής της Αττικής, δημιούργησε μείζονες νέες ανάγκες κατασκευής αντιπλημμυρικών έργων στις κατάντη κυρίως περιοχές της διαδρομής της.

Σχετικά πρόσφατα, ολοκληρώθηκε από το ΥΠΕΚΑ ο Προσδιορισμός των Ζωνών Δυνητικά Υψηλού Κινδύνου Πλημμύρας στα 14 Υδατικά Διαμερίσματα της χώρας και υποβλήθηκε στην ΕΕ επικαιροποίηση της έκθεσης Προκαταρκτικής Αξιολόγησης Κινδύνων Πλημμύρας (22-11-2012).

Ισχύων Προγραμματισμός: Η λειτουργία της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων του ΥΠΕΚΑ και της Καλλικρατικής Περιφέρειας αυξάνουν τις δυνατότητες παρέμβασης της πολιτείας. Ο προγραμματισμός της Ειδικής Γραμματείας Υδάτων του ΥΠΕΚΑ, βάσει της ΚΥΑ για την Αξιολόγηση και Διαχείριση των Κινδύνων Πλημμύρας (Οδηγία 2007/60/ΕΚ) προβλέπει τη διαμόρφωση - εφαρμογή μέτρων και προγραμμάτων έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των δυσμενών επιπτώσεων (2015), (Ειδ. Γρ. Υδάτων, περιφέρειες, Γ.Γ. Πολιτ. Προστασίας).

Στις αστικές περιοχές του λεκανοπεδίου, εκτός από το κέντρο της Αθήνας και Πειραιά, καθώς και στις νέες επεκτάσεις του λεκανοπεδίου της πρωτεύουσας τα δίκτυα ομβρίων είναι χωριστά από τα δίκτυα ακαθάρτων. Όμως στις περισσότερες περιοχές το δίκτυο ακαθάρτων κατασκευάζεται πρώτα ή ακόμα η κατασκευή των ομβρίων, όπου γίνεται, είναι αποσπασματική και αφορά κυρίως σε περιπτώσεις όπου παρουσιάζονται σημαντικά προβλήματα πλημμύρας. Στις περιοχές της δυτικής Αττικής και της Ανατολικής Αττικής το δίκτυο, όπου υπάρχει, είναι χωριστικό.

Η ανυπαρξία δικτύου ομβρίων οδηγεί πολλούς ιδιοκτήτες να συνδέουν τις αυλές και ταράτσες των κτιρίων με το δίκτυο ακαθάρτων ή ακόμα και τους δήμους να κατασκευάζουν φρεάτια υδροσυλλογής και να τα συνδέουν και αυτοί με το δίκτυο ακαθάρτων, μετατρέποντάς το σε ένα βαθμό σε παντοροϊκό. Επειδή το δίκτυο ακαθάρτων διαθέτει ένα σύστημα υπερχειλίσσεων, σε περίπτωση υγρού καιρού οι υπερχειλίσσεις οδηγούν λύματα, μέσα στο δίκτυο ομβρίων. Εκτιμάται πάντως ότι λόγω παράνομων συνδέσεων, τμήμα της παροχής λυμάτων καταλήγει στο δίκτυο ομβρίων ακόμη και με ξηρό καιρό.

Πρόβλημα επίσης συνιστά η ροή μόλις αρχίσουν οι βροχές των πιο επιβαρυσμένων με ρύπανση, αρχικών παροχών ομβρίων, μέσα σε ρέματα και μάλιστα σε χειμάρρους που έχουν αναπλαστεί.

Στις νησιωτικές περιοχές για την αποχέτευση ομβρίων χρησιμοποιούνται επιφανειακά ρέματα τα οποία καταλήγουν στη θάλασσα. Σε πολλές περιπτώσεις αντιμετωπίζονται προβλήματα πλημμύρων (όταν εμφανίζονται έντονες βροχοπτώσεις).

7.2.4 Ατμοσφαιρικοί ρύποι

Οι ατμοσφαιρικοί ρύποι επιδρούν αρνητικά στο περιβάλλον και την ανθρώπινη υγεία. Η ανάγκη για καθαρότερο αέρα έχει αναγνωρισθεί εδώ και αρκετές δεκαετίες, με ανάληψη δράσεων σε επίπεδο μεμονωμένων κρατών καθώς και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως και με ενεργό συμμετοχή σε διεθνείς συμβάσεις. Οι δράσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν επικεντρωθεί στον καθορισμό προτύπων για τον έλεγχο της ποιότητας του περιβάλλοντος αέρα, στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του στρατοσφαιρικού όζοντος, φαινόμενου του θερμοκηπίου, κλπ.

Τα αιωρούμενα σωματίδια αποτελούν έναν από τους σημαντικότερους ρύπους της ατμόσφαιρας των κατοικημένων περιοχών. Για το ρύπο αυτό, οι επιδημιολογικές έρευνες της τελευταίας δεκαετίας, στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, έχουν τεκμηριώσει την ύπαρξη βραχυχρόνιων συνεπειών στην υγεία (αυξημένη αναπνευστική και καρδιαγγειακή νοσηρότητα). Γενικά, διακρίνονται τρεις κατηγορίες (3 κλάσματα) αιωρούμενων σωματιδίων, οι οποίες διαφέρουν ως προς την προέλευση, τη χημική τους σύσταση και την επικινδυνότητά τους: τα TSP (ολικά αιωρούμενα σωματίδια), τα ΑΣ10 (εισπνεύσιμα αιωρούμενα σωματίδια με μέση αεροδυναμική διάμετρο έως 10 μm) και τα ΑΣ2.5 (αναπνεύσιμα αιωρούμενα σωματίδια με μέση αεροδυναμική διάμετρο έως 2.5 μm).

Τα τελευταία περιλαμβάνουν σωματίδια που μπορούν να διεισδύσουν βαθιά στο αναπνευστικό σύστημα και να αποτεθούν στις πνευμονικές κυψελίδες, με άμεσο αρνητικό αντίκτυπο και επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία.

Κάθε γεωγραφική περιοχή και κάθε πόλη έχει τη δική της ποικιλία ρύπων. Η ατμοσφαιρική ρύπανση μιας περιοχής καθορίζεται από τρεις βασικούς παράγοντες: α) τις τοπικές/υπερτοπικές πηγές ρύπανσης, β) τις μετεωρολογικές συνθήκες που επικρατούν στην περιοχή και γ) τα τοπογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής. Οι διάφοροι πιθανοί συνδυασμοί των προαναφερόμενων τριών παραγόντων σε κάθε περιοχή, μπορούν είτε να ευνοούν τη συσσώρευση ρύπων, είτε να προκαλούν το φυσικοχημικό μετασχηματισμό ρύπων στην ατμόσφαιρα δημιουργώντας νέους ρύπους, είτε ακόμα να συμβάλλουν στην απομάκρυνση αυτών.

Στην Αττική έμφαση θα πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι, εκτός του σωματιδιακού φόρτου της, η ποιότητα του αναπνεύσιμου αέρα επιβαρύνεται ακόμη περισσότερο από αέριες μάζες, πλούσιες σε αερολύματα που φθάνουν σε αυτήν από τις ερημικές περιοχές της Αφρικανικής ηπείρου καθώς και από την αιθαλομίχλη που προκαλεί η εντατική χρήση κάθε είδους ξυλείας ως καύσιμη ύλη κατά την χειμερινή περίοδο.

Επιπλέον, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές μεγαλουπόλεις, η Αθήνα παρουσιάζει μειονεκτήματα που συνδέονται με την άναρχη και χωρίς συγκεκριμένο μοντέλο πολεοδομική ανάπτυξή της, την ιδιαίτερα πυκνή δόμησή της, την έλλειψη ελεύθερων χώρων και πρασίνου και την ιδιαίτερα αυξημένη χρήση ιδιωτικών οχημάτων. Την κατάσταση επιδεινώνουν μια σειρά παραγόντων όπως είναι η τοπογραφία της Αθήνας, καθώς πρόκειται για λεκανοπέδιο περικυκλωμένο από βουνά, η έντονη ηλιοφάνεια, όπως επίσης και η συχνή παρουσία αντίξοων κλιματολογικών συνθηκών, υψηλές θερμοκρασίες, μικρή ταχύτητα των ανέμων και το φαινόμενο της θερμοκρασιακής αναστροφής.

Τα μεγάλα έργα που υλοποιήθηκαν την τελευταία 10ετία, όπως η αναβάθμιση του οδικού δικτύου με τη δημιουργία νέων περιφερειακών αυτοκινητόδρομων, ανισόπεδων κόμβων, ή ο εκσυγχρονισμός των Μέσων Μαζικής Μεταφοράς με την επέκταση του Μετρό και τη λειτουργία του τραμ και του προαστιακού σιδηρόδρομου, δεν αρκούν για να λύσουν τα σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα της πρωτεύουσας. Ο αριθμός των ιδιωτικών οχημάτων που κινούνται σε καθημερινή βάση παρά την κρίση εξακολουθεί είναι μεγάλος, ενώ δεν προβλέπεται άμεσα κάποια σημαντική πρόοδος στην τεχνολογία των νέων αυτοκινήτων ή στη βελτίωση της ποιότητας των καυσίμων. Παράλληλα, τα αναβαθμισμένα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς δεν εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο όλες τις περιοχές της πρωτεύουσας, ενώ σημαντική εξακολουθεί να παραμένει η έλλειψη χώρων στάθμευσης, με αποτέλεσμα η χρήση τους να μην αντικαθιστά σε θεαματικό βαθμό τη χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου.

Σε ότι αφορά το αστικό πράσινο η αναλογία αυτού ανά κάτοικο για την Αττική είναι 2,55 τ.μ./κάτοικο, ενώ το αποδεκτό όριο (με βάση μια μετριοπαθή προσέγγιση των διεθνών σταθεροτύπων) είναι 7,5 τ.μ./κάτοικο, καθιστώντας απολύτως αναγκαία την συστηματική παρέμβαση για την αύξηση του πρασίνου τόσο εντός του οικιστικού ιστού όσο και στους ορεινούς όγκους που περιβάλλουν το Λεκανοπέδιο.

7.2.5 Χωρική Ανάπτυξη

Η Περιφέρεια Αττικής εξακολουθεί να αντιμετωπίζει σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα εξαιτίας της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων, γεγονός που σημαίνει ότι τα βασικά αίτια της περιβαλλοντικής υποβάθμισης παραμένουν. Τα φαινόμενα υποβάθμισης αφορούν τόσο στις αστικοποιημένες όσο και στις υπόλοιπες «αδόμητες» περιοχές. Ζητήματα που συνδέονται με την ατμοσφαιρική ρύπανση, τη διαχείριση των απορριμμάτων και τη συρρίκνωση του φυσικού αδόμητου περιβάλλοντος αποτελούν τα καθοριστικά αίτια της υφιστάμενης κατάστασης.

Αστικές περιοχές

Η κατάσταση του αστικού περιβάλλοντος της Περιφέρειας παρουσιάζει μια σειρά από προβλήματα που σχετίζονται με τη διαχρονική εξέλιξη / εξάπλωση του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτεύουσας. Ιστορικά, οι λόγοι που οδήγησαν στη γιγάντωση του πολεοδομικού ιστού της ευρύτερης περιοχής της Αθήνας και του Πειραιά συνδέονται με τα διαδοχικά κύματα αστικοποίησης αρχικά λόγω της χωροθέτησης της πρωτεύουσας στην Αττική/Αθήνα, στη συνέχεια λόγω της έλευσης των προσφύγων της μικρασιατικής καταστροφής και των επιλογών εγκατάστασης των προσφυγικών συνοικισμών, κατόπιν λόγω της εσωτερικής μετανάστευσης που παρατηρήθηκε κατά τις μεταπολεμικές δεκαετίες και την τελευταία 20ετία λόγω της εισροής ξένων, οικονομικών μεταναστών.

Ωστόσο, η ανάπτυξη του αστικού χώρου της Αττικής δεν συνοδεύτηκε από συγκροτημένο σχεδιασμό ούτε σε στρατηγικό / αναπτυξιακό επίπεδο, ούτε σε πολεοδομικό επίπεδο. Οι διαδικασίες μέσω των οποίων επιτεύχθηκε η αστική ανάπτυξη ήταν η αυθαίρετη δόμηση σε περιοχές εκτός σχεδίου, σε συνδυασμό με ad hoc / αποσπασματική οικιστική οργάνωση επιμέρους χωρικών ενότητων (σε νόμιμα ιδιόκτητες εκτάσεις) υπό την πίεση που δημιουργούσε η άμεση κάλυψη των σχετικών αναγκών. Σε όλη αυτή την προσπάθεια, το κράτος όχι μόνο δεν ανέλαβε κάποιο ουσιαστικό ρόλο αλλά απεναντίας ανέχτηκε ή/και προώθησε αυτό το πρότυπο της αστικής ανάπτυξης, κυρίως υπό το φόβο διατάραξης της κοινωνικής συνοχής.

Σε αυτό το πλαίσιο, η ανάπτυξη των αστικών συγκεντρώσεων της Περιφέρειας Αττικής διαμορφώνει μία ιδιαίτερα σύνθετη δυναμική. Το κέντρο της Αθήνας και του Πειραιά χαρακτηρίζονται αφενός από τη «φυγή» σημαντικού μέρους του γηγενούς πληθυσμού που συνέβαλε στην αρχική τους γιγάντωση και αφετέρου από την προσέλκυση σημαντικού πληθυσμού ξένων οικονομικών μεταναστών (νόμιμων και παράνομων). Η βορειοδυτική Αττική εμφανίζει μία σταθερή εικόνα «υποδοχέα» χαμηλών εισοδημάτων, ενώ η Δυτική Αττική (κεντρική και νότια ζώνη), παρουσιάζει ακόμα αραιή οικιστική ανάπτυξη. Η σημειούμενη αρραίωση των οικιστικών πυκνοτήτων στο δυτικό Λεκανοπέδιο οφείλεται κυρίως στο φαινόμενο της αποβιομηχάνισης.

Ως κύριος υποδοχέας αστικών πιέσεων στην εξωαστική ζώνη του Πολεοδομικού Συγκροτήματος λειτουργεί σήμερα η πεδιάδα των Μεσογείων, η οποία εμφανίζει τη μεγαλύτερη ελκυστικότητα σε οικιστικές επενδύσεις για πρώτη κατοικία και ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων, λόγω του νέου διεθνούς αερολιμένα των Σπάτων και του

Εμπορικού Πάρκου. Από την άλλη πλευρά, παράλληλα με την «ακτινωτή» ανάπτυξη γύρω από την Αθήνα, παρατηρείται και μία τάση επανακατοίκησης σε συγκεκριμένες κεντρικές γειτονιές της «παραδοσιακής» Αθήνας, με υψηλής ποιότητας οικιστικό περιβάλλον.

Για τις περιοχές αυτές αποτελεί άμεση προτεραιότητα η περιβαλλοντική αναβάθμιση, μέσω και της ενίσχυσης του αστικού πράσινου, η βελτίωση της ποιότητας του αστικού δημόσιου χώρου, η αλλαγή χρήσεων γης και η αξιοποίηση των παλαιών βιομηχανικών κτιρίων ή εγκαταστάσεων, ενδεχομένως σε συνεργασία με τον ιδιωτικό τομέα και την αξιοποίηση σύγχρονων χρηματοδοτικών εργαλείων.

Για το κέντρο της Αθήνας, ειδικότερα, είναι αναγκαία η άμεση άσκηση ολοκληρωμένων πολιτικών αστικής αναζωογόνησης. Απαιτούνται παράλληλες συντονισμένες δράσεις σε πολλούς τομείς και σε διαφορετικές κλίμακες, με έμφαση σε δράσεις κοινωνικής πολιτικής και πολιτικής για την απασχόληση, καθώς και σε συντονισμένες παρεμβάσεις μεγαλύτερης ή μικρότερης εμβέλειας, που συνολικά μπορούν να αντιμετωπίσουν τις μεσο- και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της κλιμακούμενης οικονομικής και κοινωνικής κρίσης όπως αυτή εκδηλώνεται στο κέντρο της Αθήνας.

Αντίστοιχα για το κέντρο του Πειραιά είναι σκόπιμη η λειτουργική ανασύνταξη των χρήσεων στο κέντρο του Πειραιά, ώστε αυτό να ανταποκρίνεται στις ανάγκες ενός σύγχρονου λιμανιού με ένα δυναμικό εμπορικό πυρήνα είναι απαραίτητο να αποτελέσουν προτεραιότητα. Παράλληλα ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος, στην ανάδειξη των αρχαιολογικών χώρων, τη λειτουργική ενοποίηση του θαλάσσιου μετώπου και τη σύνδεσή του με τον αστικό ιστό, την προστασία της κατοικίας και τη ρύθμιση των κυκλοφοριακών φόρτων, μέσα από ολοκληρωμένες πολιτικές αστικών παρεμβάσεων.

Τέλος, για το σύνολο του λεκανοπεδίου, καταδεικνύεται η ανάγκη αντιμετώπισης των σημαντικών προβλημάτων που προκύπτουν από την έλλειψη σημαντικών περιβαλλοντικών υποδομών, την ανεπάρκεια ελεύθερων χώρων, την περιβαλλοντική υποβάθμιση καθώς και τις ελλείψεις και δυσλειτουργίες στην κυκλοφορία και τη συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση. Παράλληλα, πρέπει να αντιμετωπισθούν το έλλειμμα και η χωρική ανισοκατανομή στις υφιστάμενες κοινωνικές υποδομές και οι χωρικές διαφοροποιήσεις στην κατανομή των προβλημάτων.

Νησιωτικές περιοχές

Στην Περιφέρεια Αττικής κάθε νησί διατηρεί τη δική του ταυτότητα, αφενός λόγω του ιδιαίτερου φυσικού περιβάλλοντος και της ιστορικής διαδρομής του και αφετέρου εξαιτίας του διαφορετικού βαθμού επίδρασης του πολεοδομικού συγκροτήματος της πρωτεύουσας στην παραγωγική του βάση.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι νησιωτικές περιοχές της Αττικής χαρακτηρίζονται διαχρονικά από απαξίωση των δραστηριοτήτων του πρωτογενούς τομέα με ταυτόχρονη στροφή προς τις δραστηριότητες του τουρισμού και του παραθερισμού. Η τουριστική ανάπτυξη του κάθε νησιού, αν και εκδηλώνεται με διαφορετικό τρόπο, στηρίζεται κατά κύριο λόγο στον φυσικό πλούτο, τους αρχαιολογικούς χώρους και την παραδοσιακή αρχιτεκτονική της κάθε περιοχής καθώς και από την εγγύτητα με το ηπειρωτικό τμήμα της περιφέρειας. Μόνη εξαίρεση από

αυτόν τον κανόνα φαίνεται να αποτελεί η Τροιζηνία, όπου ο πρωτογενής τομέας εξακολουθεί να παίζει σημαντικό ρόλο στην οικονομία της περιοχής.

Ειδικότερα, η Σαλαμίνα και η Αίγινα, λόγω της εγγύτητας με το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας και την τακτική ακτοπλοϊκή σύνδεση με αυτό, εκτός από τη μεγάλη ανάπτυξη παραθεριστικής κατοικίας έχουν γίνει πρόσφατα και υποδοχείς έντονων φαινομένων διάχυσης του αστικού ιστού (πιέσεις προαστικοποίησης). Το Αγκίστρι και ο Πόρος αποτελούν, επίσης, περιοχές με έντονη ανάπτυξη της παραθεριστικής κατοικίας ενώ η Ύδρα και οι Σπέτσες, εκτός από περιοχές παραθεριστικής κατοικίας, αποτελούν και τουριστικούς προορισμούς διεθνούς εμβέλειας, για υψηλά εισοδηματικά στρώματα, καθώς και υποδοχείς κρουαζιέρας. Για τη Σαλαμίνα και τον Πόρο σημαντικό αναπτυξιακό στοιχείο αποτελούν και οι εγκαταστάσεις του πολεμικού ναυτικού.

Παρόλα αυτά, το σύνολο σχεδόν των νησιωτικών περιοχών της Περιφέρειας εξακολουθούν να παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις σε βασικές υποδομές, ειδικότερα στους τομείς των στερεών και υγρών αποβλήτων, στην ύδρευση και την αποχέτευση.

Κατά συνέπεια, εξακολουθεί να παραμένει επιτακτική η ανάγκη εφαρμογής ολοκληρωμένων αναπτυξιακών στρατηγικών για τα νησιά της Περιφέρειας, που θα περιλαμβάνουν δράσεις για το περιβάλλον, ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με στόχο την δημιουργία ανταγωνιστικών πολυ-δραστηριοτήτων, οι οποίες θα εγγυηθούν τη βιώσιμη ανάπτυξη των νησιών της Περιφέρειας.

Παράλληλα, στο νησιωτικό χώρο της Αττικής που συνιστά ένα χώρο με μεγάλες φυσικές και παραγωγικές ιδιαιτερότητες, προτεραιότητα χρειάζεται να δοθεί στην ήπια ανάπτυξη με έμφαση στην προστασία του νησιωτικού τοπίου, του φυσικού περιβάλλοντος και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.

Ορεινές περιοχές

Ως ορεινές περιοχές στην Αττική θεωρούνται οι ορεινοί όγκοι του Υμηττού, της Πεντέλης, της Πάρνηθας και του Ποικίλου Όρους, που περικλείουν το Λεκανοπέδιο της Αθήνας καθώς και τα όρη Λαυρεωτική, Μαλακάσα, Πάνειον και Γεράνεια.

Οι ορεινοί όγκοι της Περιφέρειας και ιδιαίτερα αυτοί που περιβάλλουν το Λεκανοπέδιο αποτελούν αναμφισβήτητα έναν από τους σημαντικότερους φυσικούς πόρους της Αττικής, τόσο από την άποψη των αξιόλογων οικοσυστημάτων όσο και για τον καθοριστικό ρόλο που έχουν στη διαμόρφωση των κλιματικών συνθηκών, στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και στην αντιπλημμυρική προστασία.

Σήμερα τα βουνά της Αθήνας, πλην της Πάρνηθας, θεωρούνται χαρακτηριστικές περιπτώσεις υποβαθμισμένων δασικών οικοσυστημάτων, γεγονός που οφείλεται στις έντονες πιέσεις και στις καταστρεπτικές ανθρωπογενείς παρεμβάσεις που έχουν δεχθεί κατά τα τελευταία 50 χρόνια. Ειδικότερα:

- Το Πεντελικό όρος θεωρείται το βουνό της Αττικής που έχει υποστεί τις περισσότερες και μεγαλύτερες ανθρωπογενείς επεμβάσεις και το βουνό που έχει πληγεί περισσότερο από πυρκαγιές. Οι ανθρωπογενείς επεμβάσεις συνίστανται στην

άναρχη και έντονη επιφανειακή εκμετάλλευση μαρμάρων, στην έντονη οικιστική πίεση, στην εγκατάσταση κεραιών ραδιοηλεκτρονικών σταθμών κλπ.

- Το Ποικίλο Όρος, που αποτελεί τμήμα του όρους Αιγάλεω, θεωρείται οικολογικά υποβαθμισμένο κυρίως λόγω των πολλών λατομείων αδρανών υλικών.
- Ο Υμητός έχει υποστεί κατά καιρούς αλλοιώσεις στο τοπίο, κυρίως λόγω πυρκαγιών, βοσκής και λαθροϋλοτομίας από τα λατομεία αδρανών υλικών. Στην περιοχή του όρους βρίσκονται στρατιωτικές εγκαταστάσεις, εκπαιδευτικά ιδρύματα (το Αμερικάνικο Κολλέγιο, η Πανεπιστημιούπολη και η Πολυτεχνειούπολη), ο Δημόκριτος, ενώ στην κορυφογραμμή εγκαταστάθηκαν οι αναμεταδότες των τηλεοπτικών σταθμών. Από το 1975 έχει ξεκινήσει μια σημαντική αναδασωτική προσπάθεια, που συνεχίζεται.
- Τέλος, στην Πάρνηθα, τμήμα της οποίας έχει χαρακτηριστεί ως Εθνικός Δρυμός και βρίσκεται υπό καθεστώς προστασίας, και αποτελεί το σημαντικότερο πνεύμονα πρασίνου στο Λεκανοπέδιο, οι ανθρωπογενείς παρεμβάσεις συνίστανται στη λειτουργία ορειβατικών καταφυγίων, χώρων αναψυχής, στρατιωτικών εγκαταστάσεων, ενός καζίνο, εγκαταστάσεων τηλεπικοινωνιών και εγκαταστάσεων αναμετάδοσης ραδιοηλεκτρονικών σταθμών.

Κατά τα τελευταία χρόνια έχουν προχωρήσει συγκεκριμένες θεσμικές πρωτοβουλίες για την εκπόνηση Ζωνών Οικιστικού Ελέγχου και την έκδοση των σχετικών Προεδρικών Διαταγμάτων για τη θεσμική προστασία των ορεινών όγκων της Αττικής με την ταυτόχρονη αξιοποίησή τους με αναδασώσεις και έργα. Επιπλέον, υλοποιήθηκαν προγράμματα αναδάσωσης των ορεινών όγκων και αύξησης του πρασίνου από ΟΤΑ και Υπουργεία (ΥΠΕΚΑ, Αγροτικής Ανάπτυξης). Βασικός στόχος των παρεμβάσεων ήταν η ανάσχεση της εξάπλωσης του αστικού ιστού στα βουνά και η εξασφάλιση σε αυτά χώρων αναψυχής καθώς επίσης και η λειτουργική σύνδεση των ορεινών όγκων με τον οικιστικό ιστό, ώστε να διευκολύνουν τη δημιουργία των πόλων αναψυχής και πρασίνου σε ένα ενιαίο δίκτυο υπερτοπικού πρασίνου.

Αγροτικές περιοχές

Οι περιοχές στις οποίες εξακολουθεί να ασκείται γεωργική δραστηριότητα στην Αττική είναι κυρίως η περιοχή του Μαραθώνα, ο Αυλώνας, τα Μέγαρα, τα νησιά και η επαρχία Τροιζηνίας.

Οι εναπομείνουσες αγροτικές περιοχές στην Περιφέρεια αντιμετωπίζουν αυξημένα προβλήματα από την άναρχη αστική επέκταση είτε για πρώτη κατοικία είτε για παραθερισμό.

Τα προβλήματα που καλείται να αντιμετωπίσουν οι αγροτικές περιοχές που κατ' ουσία αποτελούν την περιφερειακή ζώνη του λεκανοπεδίου σχετίζονται:

- Με την επιβάρυνση του περιβάλλοντος από την άσκηση της γεωργικής δραστηριότητας, που αποτυπώνεται στη διαχείριση των υδάτων για άρδευση και τη μόλυνση του εδάφους και των υπόγειων υδάτων από υπολείμματα φυτοφαρμάκων και λιπασμάτων
- Με την αλλαγή χρήσεων γης

- Με τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της «φυτικής και ζωικής παραγωγής» και των επιχειρήσεων πρώτης μεταποίησης και εμπορίας γεωργικών προϊόντων».

7.2.6 Αξιολόγηση και Κύρια Προβλήματα των Ευαίσθητων – Προστατευόμενων Περιοχών της Αττικής

Στην Αττική η διατήρηση της φύσης, αποκτά τα τελευταία χρόνια ιδιαίτερη σημασία τόσο λόγω των έντονων πιέσεων που δέχεται το φυσικό περιβάλλον όσο και λόγω της αξίας της διατήρησης φυσικών περιοχών στην περισσότερο αστικοποιημένη ελληνική περιφέρεια.

Μια από τις σημαντικότερες αιτίες θεσμοθέτησης περιοχών προστασίας είναι η διαφύλαξη – διατήρηση της φύσης. Η σημασία της διατήρησης φυσικών οικοσυστημάτων γίνεται εντονότερη στην Περιφέρεια Αττικής όπου η έντονη αστικοποίηση δημιουργεί έντονες πιέσεις στις τελευταίες φυσικές περιοχές.

Ο ρόλος των φυσικών περιοχών εντός ή σε εγγύτητα με το πολεοδομικό συγκρότημα της Αθήνας είναι πολλαπλός. Οι φυσικές περιοχές αποτελούν σημαντικούς τόπους όπου παρέχεται η δυνατότητα της επαφής του ανθρώπου με τη φύση ενώ ταυτόχρονα επιτυγχάνεται η διατήρηση σημαντικών οικοσυστημάτων και παρέχεται καταφύγιο σε προστατευόμενα, σπάνια ή απειλούμενα με εξαφάνιση είδη πανίδας.

Οι φυσικές περιοχές αποτελούν τόπους σημαντικούς για εκπαίδευση και περιβαλλοντική αγωγή. Οι προστατευόμενες περιοχές της Αττικής είναι τόποι όπου μπορεί να αναπυχθούν δραστηριότητες αναψυχής στη φύση, σε μικρή απόσταση από την μεγαλύτερη συγκέντρωση πληθυσμού – αστικοποιημένη περιοχή – της Ελλάδας (βλ. χάρτη 4 του Παραρτήματος).

Περιοχές του δικτύου Natura 2000

Ένα από τα σημαντικότερα συστατικά του πλέγματος ρυθμίσεων για την προστασία της βιοποικιλότητας είναι η εφαρμογή της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου περιοχών, οι οποίες φιλοξενούν φυσικούς τύπους οικοτόπων και οικότοπους ειδών που είναι σημαντικοί σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελείται από δύο κατηγορίες περιοχών:

- Ειδικές Ζώνες Διατήρησης (σύμφωνα με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ)
- Ζώνες Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά (σύμφωνα με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ)

Οι περιοχές του δικτύου τίθενται υπό καθεστώς ειδικής διαχείρισης, οι βασικές αρχές του οποίου καθορίζονται στο Ν. 3937/2011.

Ο Εθνικός Κατάλογος των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο κοινοτικό δίκτυο Natura 2000 περιλαμβάνει 14 περιοχές της Αττικής. Οι 13 από αυτές τις περιοχές βρίσκονται εξολοκλήρου εντός των ορίων της περιφέρειας, ενώ η περιοχή των Γερανείων βρίσκεται κατά 29% εντός των ορίων της περιφέρειας. Στον πίνακα 7.1.1-1 της παρούσας, παρατίθεται ο κατάλογος των περιοχών στην Αττική, έτσι όπως αυτές αναφέρονται στο Ν. 3937/2011.

Μετά την οριοθέτηση των περιοχών Natura πρέπει να ακολουθήσει η εκπόνηση Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης με στόχο τη θεσμοθέτηση συγκεκριμένων ζωνών και όρων προστασίας εντός των περιοχών αυτών. Μέσω της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης, προτείνεται η σύσταση φορέα διαχείρισης στον οποίο ανατίθενται οι αρμοδιότητες διαχείρισης και προστασίας της περιοχής.

Η εφαρμογή της οδηγίας παρουσιάζει όμως κάποια προβλήματα που έχουν εντοπιστεί από αρμόδιους επιστημονικούς φορείς και μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις. Χαρακτηριστικά αναφέρεται ότι οι φορείς διαχείρισης που ιδρύθηκαν με στόχο την προστασία αυτών των περιοχών το 2002 αντιμετωπίζουν προβλήματα λειτουργίας. Παρά την σημαντικότερη ανάγκη για φυσικές περιοχές εντός και σε εγγύτητα με το πολεοδομικό συγκρότημα της πρωτεύουσας, παρουσιάζονται πολλά προβλήματα στην οργάνωση, διατήρηση και διαχείριση των περιοχών αυτών στην Αττική.

Ένα από τα σημαντικότερα προβλήματα των φυσικών περιοχών στην περιφέρεια Αττικής είναι η πίεση από τις οικιστικές δραστηριότητες. Η πίεση αυτή αφορά τόσο την νόμιμη οικοδόμηση εκτός σχεδίου στις φυσικές περιοχές όσο και την οργανωμένη ιδιωτική πολεοδόμηση (οικοδομικοί συνεταιρισμοί). Η πίεση αυτή όμως προέρχεται κυρίως από την αυθαίρετη δόμηση.

Η αυθαίρετη δόμηση εμφανίζεται μέσα σε δασικά οικοσυστήματα, σε πλαγιές των ορεινών όγκων σε θαμνώδεις εκτάσεις που έχουν καεί αλλά και σε παράκτιες περιοχές, εντός του αιγιαλού υποβαθμίζοντας παράκτια και υδροτοπικά οικοσυστήματα.

Οι οικιστικές πιέσεις εκφράζονται είτε άμεσα (π.χ. με τις εκχερσώσεις φυσικών περιοχών και την κατάληψή τους από δομημένες εκτάσεις) όσο και έμμεσα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι οι καταστροφικές δασικές πυρκαγιές σημαντικών δασικών εκτάσεων των ορεινών όγκων του λεκανοπεδίου της Αττικής, οι οποίες σχεδόν αποκλειστικά προκαλούνται με στόχο την οικοπεδοποίηση των καμένων εκτάσεων.

Ορεινοί Όγκοι

Οι ορεινοί όγκοι αποτελούν αναμφισβήτητα έναν από τους σημαντικότερους φυσικούς πόρους της Αττικής, τόσο από την άποψη των αξιόλογων οικοσυστημάτων όσο και για τον καθοριστικό ρόλο που έχουν στη διαμόρφωση των κλιματικών συνθηκών, στη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και στην αντιπλημμυρική προστασία. Σήμερα τα βουνά της Αθήνας, εκτός της Πάρνηθας, θεωρούνται χαρακτηριστικές περιπτώσεις υποβαθμισμένων δασικών οικοσυστημάτων, γεγονός που οφείλεται στις έντονες πιέσεις και στις καταστρεπτικές ανθρωπογενείς παρεμβάσεις που έχουν δεχθεί κατά τα τελευταία 50 χρόνια. Τα προβλήματα στη σημερινή κατάσταση των ορεινών όγκων είναι:

- Η πίεση από το Πολεοδομικό Συγκρότημα για όσους από τους ορεινούς όγκους γεινιάζουν άμεσα με αυτό, καθώς και η πίεση από τις άλλες οικιστικές συγκεντρώσεις.
- Η διάβρωση ως αποτέλεσμα του σχήματος «δασική πυρκαγιά ή υπερβόσκηση - βροχή ή αέρας - απουσία διαδικασιών αποκατάστασης - αντιστροφής».

- Η απώλεια υδάτινων αποθεμάτων, η οποία οφείλεται στην αποψίλωση του εδάφους από τη βλάστησή του και στο γεγονός ότι στη συνέχεια δεν λαμβάνονται μέτρα αναπλήρωσης της λειτουργίας του φυτοκαλυμμένου εδάφους ως μέσου συγκράτησης των ομβρίων.
- Οι δασικές πυρκαγιές, οι οποίες οφείλονται σε κάποιο βαθμό σε συνειδητές ενέργειες και σε κάποιο άλλο σε τυχαία γεγονότα. Η ελάτπωση των πιθανοτήτων εκδήλωσης μιας τυχαίας πυρκαγιάς είναι άμεσα συναρτημένη με τη διαχείριση των δασικών εκτάσεων των ορεινών όγκων σε όλα τα επίπεδα.
- Η εγκατάλειψη σε παρακμή του βλαστητικού ενδύματος.
- Η άνευ όρων λατόμευση.
- Ο τουρισμός και η αναψυχή.
- Η διάνοιξη - επέκταση οδικού δικτύου.

Υγρότοποι

Οι υγροτοπικές εκτάσεις της Περιφέρειας Αττικής απειλούνται από μπαζώματα και προσπάθειες αποξήρανσης με στόχο την οικοπεδοποίηση και αποξήρανσή τους.

Εκτός από τους μεγάλους και σημαντικούς υγροτόπους της περιφέρειας, όπως αυτοί του Σχηνιά και της Βραυρώνας υπάρχουν αρκετοί μικρότεροι οι οποίοι απειλούνται με εξαφάνιση.

Οι υγρότοποι της Περιφέρειας Αττικής, ο Ωρωπός (Αγ. Κωνσταντίνος), το Βουρκάρι Μεγάρων, η Ψάθα Βιλλίων, αποτελούν τους τελευταίους εναπομείναντες υγροτόπους της Βόρειας και Δυτικής Αττικής, τις τελευταίες νησίδες άγριας ζωής στο λεκανοπέδιο, οι οποίοι είναι ταυτόχρονα και ιδιαίτερα σημαντικοί ως τόποι αναπαραγωγής και σταθμοί μετανάστευσης των πουλιών.

Εκτενή μπαζώματα, επιχωματώσεις, αυθαίρετες κατασκευές αποτελούν τις μόνιμες πλέον αιτίες καταστροφών που βρίσκονται σε εξέλιξη για όλες τις παραπάνω περιοχές, καθώς καμία απ' αυτές τις περιοχές δεν βρίσκεται σε καθεστώς προστασίας. Απαιτείται να ληφθούν μέτρα για να αναστραφεί η υποβάθμιση των περιοχών, να επιβληθούν κυρώσεις στους υπεύθυνους και να αποκατασταθεί το φυσικό περιβάλλον.

Αναλυτικά, οι κύριες περιβαλλοντικές πιέσεις που αντιμετωπίζουν οι υγρότοποι είναι το μπάζωμα των εκτάσεων τους με στόχο την οικοπεδοποίηση και οικοδόμηση, η ρύπανση των υδάτινων αποδεκτών από φυτοφάρμακα – λιπάσματα και βιομηχανικά λύματα, οι αμμοληψίες και η άσκηση δραστηριοτήτων αναψυχής που υποβαθμίζουν τα ευαίσθητα υγροτοπικά οικοσυστήματα.

Κατευθύνσεις για την αντιμετώπιση των προβλημάτων

Βασική επιδίωξη της Περιφέρειας Αττικής αποτελεί, η διαφύλαξη και η αξιοποίηση του φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος, καθώς και η αναβάθμιση του κοινωνικού προσώπου των αστικών και ορεινών περιοχών.

Οι κύριες δράσεις που θα πρέπει να γίνουν προκειμένου να προστατευτούν τα σημαντικά οικοσυστήματα είναι η διαφύλαξη και ενίσχυση του υφιστάμενου θεσμικού καθεστώτος προστασίας των περιοχών, η οριοθέτηση και λήψη αυστηρών μέτρων προστασίας σε περιοχές που περιλαμβάνονται τύποι οικοτόπων με προτεραιότητα και αξιόλογα είδη της πανίδας (σπάνια – ενδημικά), η ακριβής χωροθέτηση των ανθρωπογενών χρήσεων.

Οι πόροι, που διατέθηκαν μέχρι σήμερα στους τομείς αυτούς αντιμετώπισαν μόνον εν μέρει τα υφιστάμενα προβλήματα.

Η προσαρμογή στο Ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο, όπως οριοθετείται από την πολιτική περιβαλλοντικής σύγκλισης, αποτελεί προϋπόθεση για την ανάληψη μιας σειράς δράσεων για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική πολιτική για την προστασία της φύσης πρέπει να συνδυάζει δράσεις τόσο προστασίας, όσο και ανάδειξης της ως φυσικού πλούτου και οικονομικού πόρου.

7.2.7 Μεταφορές

7.2.7.1. Οδικό Δίκτυο

Στην Περιφέρεια Αττικής κατά τα τελευταία χρόνια υλοποιήθηκαν σημαντικά έργα στον τομέα των οδικών μεταφορών, με πλέον αξιοσημείωτα:

- Την αναβάθμιση τμημάτων του ΠΑΘΕ και την πλήρη ανισοπεδοποίηση της Λεωφόρου Κηφισού ως το παραλιακό μέτωπο, έργο το οποίο ολοκλήρωσε τον λεγόμενο εξωτερικό δακτύλιο της Αθήνας, δημιουργώντας όμως παράλληλα και έναν ανυπερβλήτο φραγμό μεταξύ των δυτικών προαστίων και του κέντρου της πόλης.
- Την ολοκλήρωση της Αττικής Οδού και της Δυτικής Περιφερειακής Υμηττού ως την Πανεπιστημιούπολη, με τις οποίες αναπτύχθηκε ένας ατελής περιφερειακός δακτύλιος σύνδεσης της βόρειας (ΠΑΘΕ / Αυλώνας) και της δυτικής (Ε.Ο. Αθηνών-Κορίνθου / Μέγαρο) πύλης της Αττικής με το αεροδρόμιο «Ελ. Βενιζέλος» (διεθνής αεροπορική πύλη) και τα ανατολικά και νότια προάστια (μέσω της Λ. Κατεχάκη). Τμήμα αυτού του «εξωτερικού» δακτυλίου αποτελεί και η Δυτική Περιφερειακή Αιγάλεω, αυτοκινητόδρομος που συνδέει την Αττική Οδό με την Ε.Ο. Αθηνών-Κορίνθου κατά μήκος του δυτικού ορίου του Λεκανοπεδίου.
- Την αναβάθμιση περιαστικών οδικών συνδέσεων, κυρίως των οδών εξυπηρέτησης ολυμπιακών εγκαταστάσεων, όπως η Λ. Μαραθώνος και η Λ. Βάρης-Κορωπίου.
- Την αναβάθμιση αστικών αρτηριών (Κηφισίας, Μεσογείων, κ.ά.), με έργα και παρεμβάσεις βελτίωσης της κυκλοφοριακής ροής, τα οποία περιλαμβάνουν απαγορεύσεις αριστερών στροφών και βελτιώσεις της σηματοδότησης, αλλά και ανισοπεδοποίηση ορισμένων κρίσιμων κόμβων.

Τα έργα αυτά αναβάθμισαν σημαντικά το επίπεδο και την ποιότητα του βασικού οδικού δικτύου της Αττικής (αστικού και υπεραστικού). Εντούτοις, αυτή η σημαντική αναβάθμιση δεν

κατάφερε να βελτιώσει τις συνολικές συνθήκες κίνησης, ούτε να συγκρατήσει τα φαινόμενα κυκλοφοριακής συμφόρησης στην Περιφέρεια. Υπολογίζεται ότι το 2008 το 55% των βασικών οδικών αξόνων λειτουργούσε σε συνθήκες κορεσμού, ενώ οι τότε εκτιμήσεις προέβλεπαν ότι ως το 2012 το ποσοστό αυτό θα έχει ανέλθει στο 95%. Αντίστοιχα, η μέση ταχύτητα κίνησης εντός του δακτυλίου είχε πέσει στα 11 χλμ./ώρα το 2006 έναντι 18χλμ./ώρα το 1996, ενώ εκτός δακτυλίου έφτασε στα 20 χλμ./ώρα από 22 χλμ./ώρα την ίδια περίοδο. Είναι χαρακτηριστικό ότι και στην περίπτωση της Αττικής Οδού, παρά τη σημαντική μείωση της κυκλοφοριακής συμφόρησης και τα περιβαλλοντικά οφέλη που παρατηρήθηκαν στα πρώτα χρόνια λειτουργίας, την τελευταία πενταετία παρατηρούνται τάσεις κορεσμού. Εντονότερα φαινόμενα κορεσμού παρατηρούνται εξάλλου και στη Λ. Κηφισού, όπως και στην παραλιακή λεωφόρο (Ποσειδώνος), που μέχρι σήμερα θεωρείται τμήμα του «εξωτερικού» δακτυλίου.

Η σημαντική αύξηση της τιμής της βενζίνης τα προηγούμενα χρόνια και οι συνεχιζόμενες σημαντικές πτωτικές τάσεις στην αγορά αυτοκινήτου σε περιβάλλον έντονης οικονομικής κρίσης την τελευταία τετραετία, φαίνεται πάντως πως έχουν επιδράσει θετικά σε αυτό τον τομέα, συντελώντας σε μείωση των κυκλοφοριακών φόρτων κατά 15-30% μεταξύ 2008-2010.

Επιπλέον, η ολοκλήρωση των οδικών υποδομών της Αττικής προκειμένου η Αθήνα να αποκτήσει πλήρη υποδομή μιας σύγχρονης μεγαλούπολης, απαιτεί παρεμβάσεις για την οδική αναβάθμιση της νοτιοανατολικής περιοχής των Μεσογείων, τη σύνδεση μεταξύ βιομηχανικών ζωνών, παρακάμπτοντας το Πολεοδομικό Συγκρότημα της Αθήνας, καθώς και την κατασκευή / βελτίωση περιφερειακής οδοποιίας κυρίως προς περιοχές που παρουσιάζουν τουριστική ανάπτυξη αλλά και για τη διασύνδεση με τους μεγάλους διαπεριφερειακούς οδικούς άξονες.

7.2.7.2 Λιμενική υποδομή

Η λιμενική υποδομή της Αττικής περιλαμβάνει τέσσερα λιμάνια εθνικής και διεθνούς εμβέλειας, τον Πειραιά (με την εκτεταμένη λιμενική του ζώνη που περιλαμβάνει το κύριο επιβατικό λιμάνι και το εμπορευματικό λιμάνι του Κερατσινίου - Ικονίου), το Λαύριο, τη Ραφήνα και την Ελευσίνα.

Το συνεχώς αναβαθμιζόμενο διεθνές λιμάνι του Πειραιά είναι το μεγαλύτερο λιμάνι σε κίνηση επιβατών στη Μεσόγειο, ενώ εξυπηρετεί παράλληλα σημαντική εμπορευματική κίνηση. Απαρτίζεται από τρεις τομείς, με σαφώς διαχωρισμένες και αυτόνομες λειτουργίες:

- Το (Κεντρικό) Επιβατικό λιμάνι με πέντε σταθμούς εσωτερικού και έναν εξωτερικού,
- Το Εμπορικό λιμάνι (Δραπετσώνα - Κερατσίνι - Ν. Ικόνιο), το οποίο εξυπηρετεί τη διακίνηση εμπορευματοκιβωτίων και συνιστά σημαντικό κόμβο μεταφόρτωσης εμπορευμάτων (transshipment) και
- Την Επισκευαστική Ζώνη (Πέραμα, Σαλαμίνα).

Το λιμάνι του Λαυρίου επικεντρώνεται σε επιβατικές και τουριστικές δραστηριότητες προς και από το νησιωτικό σύμπλεγμα του Αιγαίου και σε μικρότερο βαθμό σε εμπορικές. Το λιμάνι του Λαυρίου βρίσκεται σήμερα σε φάση ανάπτυξης με σημαντικά λιμενικά έργα να έχουν πρόσφατα ολοκληρωθεί, ενώ η συμβολή του στην αναδιάρθρωση των θαλασσίων μεταφορών

της χώρας αναμένεται να είναι σημαντική εφόσον υλοποιηθούν οι απαραίτητοι χερσαίοι άξονες, που θα βελτιώσουν σημαντικά την πρόσβασή του.

Μεγάλη επιβατική κίνηση προς τα νησιά των Κυκλαδων εξυπηρετεί το λιμάνι της Ραφήνας, το οποίο παράλληλα εξυπηρετεί μικρή εμπορευματική κίνηση εσωτερικού. Το κύριο πρόβλημα του λιμένα Ραφήνας είναι ότι το μεταφορικό έργο που αναλαμβάνει είναι αναντίστοιχο τόσο με τη χωρητικότητά του (αποτελεί πλήρως τεχνητό λιμάνι, γεγονός που έχει οδηγήσει σε ολοένα και μεγαλύτερα λιμενικά έργα) όσο και με τη θέση του, εντός του αστικού ιστού της πόλης, με αποτέλεσμα οι συνθήκες πρόσβασης να διαταράσσουν τη φυσιογνωμία της πόλης και του θαλάσσιου μετώπου. Στην προοπτική της υλοποίησης της σιδηροδρομικής του σύνδεσης (επέκταση του προαστιακού), θα μπορούσε να εξεταστεί η προοπτική να αναλάβει εξειδικευμένο ρόλο, φιλοξενώντας ιπτάμενα δελφίνια και τη σύνδεση με τη Ν. Εύβοια.

Ο λιμένας της Ελευσίνας αποτελεί σημαντικό εμπορικό λιμένα και θεωρείται εναλλακτικά ως συμπληρωματικός του Πειραιά στη διακίνηση φορτίων για τη περιοχή της Αττικής. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η θέση του, στην καρδιά της πόλης, και έχει ήδη προταθεί, μέσω του τοπικού ΓΠΣ, η επέκτασή του προς τα δυτικά της πόλης.

Τοπικοί λιμένες λειτουργούν στα νησιά της Περιφέρειας και στην Τροιζηνία. Πορθμειακές συνδέσεις με τη Νότια Εύβοια λειτουργούν στον Ωρωπό και στην Αγία Μαρίνα.

Μαρίνες και λοιποί τοπικοί λιμένες λειτουργούν στον Άλιμο, την Ανάβυσσο, τη Βουλιαγμένη, τη Γλυφάδα, τη Ζέα, το Λαύριο, το Πόρτο Ράφτη και το Φάληρο (Φλοίσβος). Λειτουργούν επίσης και ιδιωτικοί τουριστικοί λιμένες.

Σε ό,τι αφορά στην ανάπτυξη της λιμενικής υποδομής της Περιφέρειας και τον προβλεπόμενο ρόλο κάθε λιμένα, το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης προωθεί τον ενιαίο σχεδιασμό και διαχείριση όλου του λιμενικού συστήματος («σύστημα λιμένων Αττικής»), με σταδιακή μεταφορά ακτοπλοϊκών υπηρεσιών από τον κεντρικό λιμένα του Πειραιά στους λιμένες της Ραφήνας και του Λαυρίου. Η κατεύθυνση για τον κεντρικό λιμένα του Πειραιά είναι να εξακολουθεί να διατηρεί ακτοπλοϊκές υπηρεσίες, κυρίως για την περιοχή του Αργοσαρωνικού, να εξειδικευτεί στον κλάδο της κρουαζιέρας, ενώ σημαντικό τμήμα του να αποδοθεί αναβαθμισμένο στην αστική περιοχή των παράκτιων ΟΤΑ της ευρύτερης πόλης του Πειραιά. Οι σχετικές προτάσεις του ΓΠΧΣΑΑ παραμένουν επίκαιρες και θα μπορούσαν να επιδιωχθούν στο πλαίσιο της εθνικής λιμενικής πολιτικής (εξειδίκευση του έργου των επιβατικών λιμένων της Περιφέρειας), σε συνδυασμό με την υλοποίηση των απαραίτητων έργων αναβάθμισης των χερσαίων (κυρίως σιδηροδρομικών) τους συνδέσεων – και λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς από τα τεχνικά χαρακτηριστικά κάθε ενός.

Ως προς τις εμπορευματικές μεταφορές, το τμήμα του Ικονίου - Περάματος, σε συνδυασμό με τις εγκαταστάσεις του λιμένα της Ελευσίνας και της ευρύτερης παράκτιας περιοχής μαζί με τις εγκαταστάσεις ναυπηγοεπισκευών στο Πέραμα και το εμπορευματικό κέντρο του Θριασίου Πεδίου, προβλέπεται να αποτελέσουν ένα κοινό σύνολο εμπορευματικών και συνδυασμένων μεταφορών καθώς και παροχής υπηρεσιών εφοδιαστικής (logistics). Στο ευρύτερο σύστημα λιμένων της Περιφέρειας θα μπορούσαν ακόμη να ενταχθούν οι λιμένες Κορίνθου και Χαλκίδας (εφόσον ενισχυθούν), ώστε να συμπληρώσουν τη θαλάσσια εμπορευματική υποδομή της ευρύτερης βιομηχανικής και χονδρεμπορικής περιοχής της Αττικής.

7.2.7.3 Αεροδρόμια

Το 2001 έλαβε χώρα η έναρξη λειτουργίας του νέου διεθνούς αερολιμένα «Ελ. Βενιζέλος», το οποίο καθιερώνει την Αθήνα ως τον πρωτεύοντα διεθνή αεροπορικό κόμβο της Ελλάδας, όσον αφορά τόσο στις διεθνείς συνδέσεις όσο και τις εθνικές συνδέσεις με τα πολυάριθμα περιφερειακά αεροδρόμια της ηπειρωτικής Ελλάδας και των νησιών. Με την αποπεράτωση το 2004 της Αττικής Οδού και την αναβάθμιση της οδού Βάρης - Κορωπίου, καθώς και της σιδηροδρομικής σύνδεσης (προαστιακός σιδηρόδρομος και μετρό), έχει βελτιωθεί ουσιαστικά η προσπελασιμότητα και η ελκυστικότητά του.

Επιπλέον, στην Περιφέρεια υπάρχουν τα πολεμικά αεροδρόμια της Ελευσίνας και του Τατοΐου, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο πλαίσιο καταστάσεων έκτακτης ανάγκης (π.χ. κατάσβεση πυρκαγιών), χωρίς όμως να είναι επαρκή με τη σημερινή τους υποδομή για να καλύψουν τακτικές ανάγκες της πολιτικής αεροπορίας.

7.2.7.4 Προαστιακός Σιδηρόδρομος

Ο προαστιακός σιδηρόδρομος εξυπηρετεί μετακινήσεις τόσο αστικού όσο και προαστιακού χαρακτήρα, συνδέοντας την Αθήνα και τον Πειραιά με το αεροδρόμιο και τα Μεσόγεια, με το Θριάσιο Πεδίο και την Κόρινθο, με τη Βόρεια Αττική και τη Χαλκίδα / Θήβα. Στην παρούσα φάση βρίσκεται σε λειτουργία ένα τμήμα του δικτύου συνολικού μήκους 128 χλμ., εκ των οποίων 103 περίπου χλμ. βρίσκονται εντός των ορίων της Περιφέρειας. Στην τελική του μορφή το δίκτυο του προαστιακού θα έχει συνολικό μήκος περίπου 400 χλμ., με σημαντικότερες επεκτάσεις αυτές προς τα λιμάνια του Λαυρίου και της Ραφήνας. Το δίκτυο του προαστιακού, αν και θα μπορούσε να αποτελεί τη ραχοκοκαλιά του μεταφορικού συστήματος της Περιφέρειας, παρουσιάζει πολύ χαμηλή κίνηση (60-70.000 επιβάτες ημερησίως) ως αποτέλεσμα της προβληματικής οργάνωσης και λειτουργίας του δικτύου και λόγω της μη ολοκλήρωσης των προγραμματισμένων έργων και διαχειριστικών παρεμβάσεων (αναβάθμιση / σηματοδότηση / ηλεκτροκίνηση / τμηματική ανισοπεδοποίηση στο τμήμα Τρεις-Γέφυρες-Πειραιάς, επεκτάσεις προς Ραφήνα, Λαύριο και Λουτράκι, ολοκλήρωση ηλεκτροκίνησης ΣΚΑ-Χαλκίδας, δημιουργία χώρων στάθμευσης-μετεπιβίβασης από ΙΧ σε περιφερειακούς σταθμούς των κλάδων ΣΚΑ-Αεροδρόμιο και ΣΚΑ-Χαλκίδα και τέλος πύκνωση δρομολογίων). Επιπλέον, η ισόπεδη ένταξή του στο τμήμα εντός της κεντρικής περιοχής της Αθήνας (τμήμα Ρουφ - Τρεις Γέφυρες) μειώνει τη λειτουργικότητα του μέσου, ενώ προκαλεί προβλήματα πολεοδομικού και περιβαλλοντικού χαρακτήρα στην ευρύτερη περιοχή.

7.2.7.5 Μέσα Μαζικής Μεταφοράς

Το δίκτυο ΜΜΜ του λεκανοπεδίου έχει αναμορφωθεί ριζικά την τελευταία δεκαετία, αλλάζοντας δραστικά το συγκοινωνιακό χάρτη της πρωτεύουσας. Ωστόσο, οι σημαντικές παρεμβάσεις των τελευταίων ετών δεν κατάφεραν να αποτρέψουν τις τάσεις συρρίκνωσης του μεταφορικού έργου των δημόσιων συγκοινωνιών ως ποσοστό του συνόλου των μετακινήσεων. Αυτό θα πρέπει να αποδοθεί στην έλλειψη ολοκληρωμένης στρατηγικής ανάπτυξης του δικτύου και στην αδυναμία ελέγχου της αστικής διάχυσης, η οποία, σε συνδυασμό με τη συνεχή αύξηση του δείκτη ιδιοκτησίας ΙΧ στα χρόνια πριν την κρίση²⁷ καθώς και τη συνεχή αναβάθμιση περιφερειακών, κυρίως, οδικών αξόνων, συνέτειναν στη μείωση της ελκυστικότητας των ΜΜΜ στην Περιφέρεια.

Η πολιτική για τις αστικές συγκοινωνίες αποτυπώνεται στον Συγκοινωνιακό Χάρτη της Αθήνας (10/2004). Κεντρική λογική των μέτρων που εφαρμόστηκαν είναι η ένταξη όλων των μέσων σε ένα ενιαίο και αλληλοτροφοδοτούμενο σύστημα αστικών συγκοινωνιών. Εντούτοις, ο στρατηγικός στόχος για αύξηση της χρήσης των ΜΜΜ ώστε να εξυπηρετούν το 50% των αστικών μετακινήσεων στις αρχές του 2008 δεν επετεύχθη – τουναντίον, το ποσοστό χρήσης των ΜΜΜ το 2008 έπεσε στο 31,4%.

Γενικά, οι προοπτικές για την ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς προσδιορίζονται από τις απαιτήσεις που δημιουργούνται από το «εξωτερικό περιβάλλον» των φορέων αστικών συγκοινωνιών, δηλαδή τους χρήστες και τις κοινωνικοοικονομικές συγκυρίες της εποχής και από το «εσωτερικό περιβάλλον» των φορέων, δηλαδή από τις δυνατότητες και τις αδυναμίες τους. Η καλύτερη οργάνωση του τομέα, καθώς και η αύξηση του μεριδίου των μέσων μαζικής μεταφοράς στη μετακίνηση θα ενισχύσουν τις κοινωνικές και οικονομικές τάσεις που ήδη διαφαίνονται και θα επιτρέψουν την προσέγγιση των Ευρωπαϊκών δομών.

Μέσα σταθερής τροχιάς (ΜΣΤ)

Κορμό του δικτύου ΜΜΜ αποτελεί το συνεχώς επεκτεινόμενο δίκτυο ΜΣΤ, το οποίο αναπτύσσεται ακτινικά / διαμπερώς του κέντρου της Αθήνας κατά μήκος συγκοινωνιακών διαδρόμων υψηλής (ή μεσαίας) μεταφορικής ζήτησης. Το δίκτυο περιλαμβάνει:

Τη **γραμμή 1** (Πειραιάς - Κηφισιά), η οποία εξακολουθεί να αποτελεί τον κορμό του δικτύου, εξυπηρετώντας τις μετακινήσεις στον άξονα Βορρά - Νότου, με ημερήσια επιβατική κίνηση περίπου 415.000 επιβατών. Η γραμμή είναι πλέον πλήρως ανακαινισμένη, μετά την ολοκλήρωση των έργων αναβάθμισης της πεπαλαιωμένης σιδηροδρομικής υποδομής στο υπόγειο τμήμα ανάμεσα στην Αττική και το Μοναστηράκι. Από τη διοίκηση του ΗΣΑΠ είχαν στο παρελθόν εξαγγελθεί διάφορα έργα επέκτασης / αναβάθμισης της γραμμής (επέκταση προς Εκάλη και Άγιο Στέφανο / Εθνική Οδό, υπογειοποίηση τμήματος Νέο Φάληρο-Πειραιάς, προσθήκη τριών νέων, ενδιάμεσων, σταθμών στην υπάρχουσα γραμμή, στα Καμίνια, τον Ιλισσό και το Ηράκλειο). Ειδικά το έργο της επέκτασης βόρεια της Κηφισιάς είχε ενταχθεί και στο Σχέδιο Νόμου του ΡΣΑ 09, ως επέκταση προς τη Νέα Ερυθραία. Το μόνο ώριμο έργο σήμερα φαίνεται πως είναι η υπογειοποίηση του τμήματος Νέο Φάληρο-Πειραιάς, με την προσθήκη νέου σταθμού στα Καμίνια.

Τις **γραμμές 2** (Ανθούπολη - Ελληνικό) και **3** (Αιγάλεω - Αεροδρόμιο) του μετρό, με συνολικό μήκος περίπου 57,7 χλμ και 40 σταθμούς (συμπεριλαμβανομένων των τεσσάρων σταθμών και των 20,7 χλμ γραμμής του προαστιακού από τον σταθμό Δ. Πλακεντίας ως το αεροδρόμιο), που εξυπηρετούν 938.000 επιβάτες ημερησίως. Οι γραμμές 2 και 3 συνδέονται με τη γραμμή 1 στους σταθμούς Ομόνοια και Μοναστηράκι αντίστοιχα και μεταξύ τους στο Σύνταγμα. Οι τρεις σταθμοί ανταπόκρισης περικλείουν το εμπορικό τρίγωνο της πόλης και εμφανίζουν τα υψηλότερα ποσοστά επιβιβάσεων του δικτύου –ιδίως το Σύνταγμα, όπου στις ώρες αιχμής παρουσιάζεται σημαντική συμφόρηση στις αποβάθρες.

Το 2013 παραδόθηκαν στο επιβατικό κοινό τρεις σημαντικές επεκτάσεις του Μετρό(δύο για την γραμμή 2 και μια για την γραμμή 3):

- Η επέκταση από τον Άγιο Αντώνιο ως την Ανθούπολη, που βελτίωσε σημαντικά την εξυπηρέτηση του τρίτου μεγαλύτερου Δήμου της Αττικής με την προσθήκη δύο νέων σταθμών (Περιστέρι και Ανθούπολη) και προβλέπεται να εξυπηρετεί 75.000 νέους επιβάτες ημερησίως, σύμφωνα με τις μελέτες της Αττικό Μετρό.
- Η επέκταση από τον Άγιο Δημήτριο ως το Ελληνικό, με τέσσερεις νέους σταθμούς (Ηλιούπολη, Άλιμος, Αργυρούπολη, Ελληνικό), που επιτρέπει τη μετακίνηση από το Ελληνικό προς το Σύνταγμα σε 14 λεπτά. Η επέκταση προς το Ελληνικό, κατά τις εκτιμήσεις της Αττικό Μετρό, θα αυξήσει την ημερήσια κίνηση του δικτύου κατά περισσότερους από 83.000 επιβάτες, συμβάλλοντας στη μείωση της οδικής κυκλοφορίας στο ίδιο τμήμα κατά 13.000 ημερησίως (και συνακόλουθα στη μείωση των ρύπων CO₂ κατά 89 τόνους περίπου). Όλοι οι νέοι σταθμοί περιλαμβάνουν χώρο στάθμευσης για μετεπιβίβαση ΙΧ (park & ride) και διαθέτουν εισόδους και από τις δύο πλευρές της λεωφόρου, εξυπηρετώντας την ευρύτερη περιοχή των Δήμων Αγίου Δημητρίου, Ηλιούπολης, Αργυρούπολης, Αλίμου και Ελληνικού.
- Η επέκταση της γραμμής 3 προς το Χαϊδάρι (σταθμός Αγία Μαρίνα), μήκους 1,4 χλμ με εκτιώμενη εμβατική κίνηση 30.000 επιβάτες.

Η επόμενη μεγάλη προτεραιότητα, που θα πρέπει να ολοκληρωθεί, είναι η επέκταση της γραμμής 3 προς Πειραιά. Η επέκταση αυτή θα εξυπηρετήσει (με έξι νέους σταθμούς) τους πυκνοκατοικημένους Δήμους του ΝΔ λεκανοπεδίου οι οποίοι καλύπτονται πλημμελώς από το δίκτυο ΜΜΜ, θα εξυπηρετήσει το κέντρο του Πειραιά (Δημοτικό Θέατρο) και θα συμβάλει στην ολοκλήρωση του μητροπολιτικού συγκοινωνιακού δικτύου, δημιουργώντας έναν νέο κόμβο ΜΣΤ στο λιμάνι.

Επιπλέον, θα παράσχει μια εναλλακτική του προαστιακού σιδηροδρόμου σύνδεση του Πειραιά με το αεροδρόμιο, με εκτιμώμενο χρόνο μετακίνησης 45 λεπτών. Σύμφωνα με τις μελέτες της Αττικό Μετρό, θα εξυπηρετεί καθημερινά 132.000 επιβάτες, συμβάλλοντας στη μείωση της κυκλοφορίας περίπου 23.000 ΙΧ καθημερινά (επιφέροντας αντίστοιχα μείωση των ρύπων CO₂ κατά 119 τόνους ημερησίως).

Στους μεσοπρόθεσμους στόχους είναι η κατασκευή της νέας γραμμής 4 (U), που αποτελεί συνδυασμό των δύο αρχικώς προγραμματισμένων (από τη Μελέτη Ανάπτυξης Μετρό, 1995-1999) διακλαδώσεων των γραμμών 2 και 3 προς Κυψέλη-Γαλάτσι και Μαρούσι αντίστοιχα. Οι δύο διακλαδώσεις δεν ήταν δυνατό να κατασκευασθούν και να συνδεθούν με τις υφιστάμενες γραμμές για τεχνικούς και λειτουργικούς λόγους, ως εκ τούτου ενοποιήθηκαν σε μια νέα γραμμή μέσω του κλάδου «Ευαγγελισμός - Παγκράτι - Ιλίσια - Γουδή - Κατεχάκη», ώστε να εξυπηρετήσουν επιπλέον και τις πυκνοκατοικημένες γειτονιές του ανατολικού τομέα του λεκανοπεδίου. Ο σχεδιασμός της γραμμής 4 έχει αναθεωρηθεί αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια, γεγονός που υποδηλώνει και εδώ μια σταδιακή διαδικασία ωρίμανσης. Η τελευταία – και πιο ολοκληρωμένη από κάθε άποψη – πρόταση προβλέπει την επέκταση των δύο άκρων της γραμμής, από το Άλσος Βεΐκου ως τον Περισσό και από το Μαρούσι ως τη Λυκόβρυση (Ε.Ο. Αθηνών-Λαμίας). Κυρίως όμως περιλαμβάνει την προσθήκη της διακλάδωσης «Ευαγγελισμός - Παγκράτι - Βύρωνας - Υμηττός - Ηλιούπολη», ώστε να καλυφθούν οι δύο πιο πυκνοκατοικημένες συνοικίες της περιοχής (Βύρωνας και Παγκράτι), που είχαν αγνοηθεί στην αρχική χάραξη. Με συνολικό μήκος 33 χλμ. και 29 σταθμούς, η νέα γραμμή εκτιμάται ότι θα

εξυπηρετεί καθημερινά περισσότερους από 500.000 επιβάτες. Προτεραιότητα του Υπουργείου ΥΠΟΜΕΔΙ και της Αττικό Μετρό σε αυτή τη φάση είναι η δημοπράτηση του τμήματος «Άλσος Βεΐκου-Ευαγγελισμός» με 9 σταθμούς.

Το δίκτυο του τραμ περιλαμβάνει 2 γραμμές, που εκτείνονται σε μήκος 26 χλμ. με 48 σταθμούς. Παρά τη χαμηλή αποδοχή του μέσου κατά την πρώτη περίοδο λειτουργίας (35.000 επιβάτες ημερησίως το 2004), η εικόνα έχει βελτιωθεί τα τελευταία χρόνια, κυρίως εξαιτίας της αύξησης της εμπορικής ταχύτητας ως αποτέλεσμα των μέτρων απόδοσης προτεραιότητας κίνησης, και το 2012 οι δύο γραμμές έφτασαν να εξυπηρετούν περίπου 65.000 επιβάτες ημερησίως.

Μετά την ένταξη της TRAM ΑΕ στην εταιρεία ΣΤΑΣΥ ΑΕ, η αρμοδιότητα επέκτασης του δικτύου περιήλθε στην Αττικό Μετρό ΑΕ (βάσει του Ν. 4070/12). Η βασική προτεραιότητα σήμερα είναι η επέκταση από το Νέο Φάληρο προς το κέντρο και το λιμάνι του Πειραιά, ενώ σε απώτερο ορίζοντα σχεδιάζονται επεκτάσεις προς Καλλιόπολη / Φρεατύδα (δεύτερη φάση) και Πέραμα (τρίτη φάση). Επιπλέον, σχεδιάζεται η επέκταση της σημερινής υπηρεσιακής γραμμής του αμαξοστασίου Ελληνικού προς τον καινούριο σταθμό μετρό της Αργυρούπολης, η οποία θα συμβάλει στην ολοκλήρωση των δικτύων ΜΣΤ στην περιοχή και θα βελτιώσει την πρόσβαση στο μητροπολιτικό πάρκο Ελληνικού, αν και εκτιμάται ότι θα έχει αρκετά χαμηλή επιβατική κίνηση (8.200 επιβάτες ημερησίως κατά τις εκτιμήσεις της εταιρείας). Τέλος, στα σχέδια της εταιρείας βρίσκεται και η επέκταση της σημερινής γραμμής από το Σύνταγμα προς το Πεδίο του Άρεως (με εκτιμώμενη ημερήσια κίνηση 33.000 - 43.000 επιβάτες), η οποία εντάσσεται στην προωθούμενη παρέμβαση στην οδό Πανεπιστημίου. Πρόκειται για ένα σημαντικό έργο, το οποίο θα πρέπει πάντως να εξεταστεί συνολικά ως προς τις επιπτώσεις του σε πολεοδομικό και κυκλοφοριακό επίπεδο, ώστε να ενταχθεί αρμονικά στη λειτουργία της πόλης. Σε επόμενο στάδιο σχεδιάζεται η περαιτέρω επέκταση αυτής της γραμμής προς τα Άνω Πατήσια, μέσω της οδού Πατησίων.

Παράλληλα, στα έργα προτεραιότητας – τα οποία δεν περιλαμβάνονται ακόμη στο σχεδιασμό της εταιρείας – θα μπορούσε να εξεταστεί και η γραμμή Σταθμός Λαρίσης - Γουδή, η οποία μπορεί να καλύψει σημαντικό μέρος της ζήτησης κατά μήκος της Λεωφ. Αλεξάνδρας και να συνδυαστεί με έργα ανάπλασης κατά μήκος ενός κατεξοχήν αστικού άξονα.

Λεωφορεία και τρόλεϊ

Στην Αττική λειτουργεί πυκνό δίκτυο γραμμών λεωφορείων (της πρώην ΕΘΕΛ) και τρόλεϊ (του πρώην ΗΛΠΑΠ), το οποίο διαρκώς αναπροσαρμόζεται ώστε να λειτουργεί συμπληρωματικά / τροφοδοτικά προς το επεκτεινόμενο δίκτυο των ΜΣΤ. Στο τέλος του 2012, ο στόλος οχημάτων αποτελείται από 2.142 θερμικά λεωφορεία (614 φυσικού αερίου και 1.528 diesel) μέσης ηλικίας περίπου 10,5 ετών και 366 τρόλεϊ (51 αρθρωτά) μέσης ηλικίας περίπου 10 ετών. Το δίκτυο των λεωφορείων μετέφερε το 2010 419 εκατ. επιβάτες, δηλαδή πάνω από 1.100.000 επιβάτες ημερησίως. Το δίκτυο των τρόλεϊ, που κατεξοχήν εξυπηρετεί πυκνοκατοικημένες περιοχές της πόλης, με πολλές γραμμές να διέρχονται διαμπερώς από το κέντρο της Αθήνας, μετέφερε το 2010 82,5 εκατ. επιβάτες, ήτοι πάνω από 220.000 επιβάτες ημερησίως. Αξίζει να αναφερθεί ότι περισσότερα από τα μισά τρόλεϊ (190) είναι εφοδιασμένα με σύστημα τηλεματικής, το οποίο σχεδιάζεται να επεκταθεί και στο δίκτυο των λεωφορείων, με στόχο τη βελτίωση της πληροφόρησης του επιβατικού κοινού.

Παρά τις σημαντικές βελτιώσεις των τελευταίων χρόνων (προμήθεια σύγχρονων, κλιματιζόμενων οχημάτων, σταδιακή εγκατάσταση δικτύου τηλεματικής, σταδιακή επέκταση δικτύου λεωφορειολωρίδων στα 51 χλμ.), το επίπεδο εξυπηρέτησης των λεωφορείων και τρόλεϊ παραμένει σχετικά χαμηλό, κυρίως εξαιτίας της χαμηλής εμπορικής ταχύτητας και αξιοπιστίας των δρομολογίων. Το πρόβλημα οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στο μικρό μήκος του δικτύου λεωφορειολωρίδων και την πλημμελή προφύλαξή τους από τη διέλευση και τη στάθμευση άλλων οχημάτων, καθώς και από το συνολικό πρόβλημα κυκλοφοριακής συμφόρησης του βασικού οδικού δικτύου της πρωτεύουσας.

7.2.7.6 Νησιωτικές Περιοχές

Με εξαίρεση τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα, τα υπόλοιπα νησιά της Περιφέρειας έχουν καλή συγκοινωνιακή εξυπηρέτηση. Προβλήματα στις ακτοπλοϊκές συγκοινωνίες εντοπίζονται κατά τους χειμερινούς μήνες, σε περιόδους με κακές καιρικές συνθήκες και θυελλώδεις ανέμους, που είναι πιο έντονα για τα πιο απομακρυσμένα νησιά, όπως τα Αντικύθηρα. Στα νησιά υπάρχουν κατά τόπους προβλήματα κυκλοφορίας, αλλά περιορίζονται στις περιοχές με έντονη τουριστική δραστηριότητα και μόνο κατά τους καλοκαιρινούς μήνες που η τουριστική κίνηση είναι αυξημένη.

7.2.8 Ενδοπεριφερειακές Ανισότητες.

Όπως προαναφέρθηκε, η Περιφέρεια Αττικής χωρικά μπορεί να διαιρεθεί σε δύο μεγάλες ενότητες: το Λεκανοπέδιο της Αθήνας, το οποίο έχει αποκτήσει όλα τα χαρακτηριστικά μιας Μητροπολιτικής περιοχής και στο Υπόλοιπο Αττικής, το οποίο περιλαμβάνει σήμερα ουσιαστικά την περιφερειακή ζώνη του Λεκανοπεδίου της Αθήνας και ένα πλέγμα μικρότερων πόλεων και οικισμών πολύ στενά συνδεδεμένο με τη «βασική ζώνη» και την περιφερειακή της περιοχή.

Στη διαφοροποίηση του Λεκανοπεδίου της Αθήνας ως «βασικής» - πλήρως αστικοποιημένης πλέον - ζώνης, από το Υπόλοιπο της Αττικής επέδρασε κατ' αρχήν η φυσική γεωγραφία: Το Λεκανοπέδιο βρίσκεται στο κέντρο της Αττικής, και περιβάλλεται από τους ορεινούς όγκους της Πάρνηθας βόρεια, της Πεντέλης βορειοανατολικά, του Υμηττού ανατολικά και του Αιγάλεω δυτικά και από τον κόλπο του Σαρωνικού στα νότια. Η ιστορική εξέλιξη ενίσχυσε σημαντικά αυτή τη διαφοροποίηση.

Το εσωτερικό του Λεκανοπεδίου της Αθήνας, παρότι αποτελεί αστικό συνεχές, εμπεριέχει στοιχεία διάκρισης - όσον αφορά στα παραγωγικά συμπλέγματα και στα δίκτυα κέντρων που έχουν διαμορφωθεί - που το διαχωρίζουν σε επιμέρους χωρικές ενότητες.

Οι κοινωνικο-οικονομικές εξελίξεις στην Περιφέρεια Αττικής επηρέασαν και επηρεάστηκαν από τη χωρική φυσιολογία της.

Από τη δεκαετία του 1960-1970, κατά την οποία ξεκίνησε η έντονη αστικοποίηση της Περιφέρειας Αττικής, υποδεχόμενη μεγάλα πληθυσμιακά κύματα εσωτερικής μετανάστευσης, πραγματοποιήθηκε ο χωρικός διαχωρισμός σε Ανατολική και Δυτική Αττική Λεκανοπεδίου ή, σωστότερα εκατέρωθεν ενός νοητού άξονα από τα ΝΔυτικά προς τα ΒΑνατολικά. Στην πρώτη

πλευρά (Δυτική – Βορειοδυτική) παρατηρείται σχετικά εντονότερη παρουσία εργατικών στρωμάτων και περισσότερος νεανικός πληθυσμός, στη δεύτερη μεγαλύτερα ποσοστά εργαζομένων στις υπηρεσίες, μικρομεσαία και ανώτερου εισοδήματος κοινωνικά στρώματα και περισσότερο γηρασμένος πληθυσμός.

Στις επόμενες δεκαετίες ο βασικός κοινωνικός χωρικός διαχωρισμός ανάμεσα στη Δυτική και στην Ανατολική Αττική παραμένει, οι επιμέρους διαστάσεις του όμως μεταβάλλονται, λόγω του ότι μετακινούνται από τις κεντρικές συνοικίες της Αθήνας προς τις Βόρειες-Βορειοανατολικές και Νοτιοανατολικές περιοχές και προάστια μεσαία και ανώτερα εισοδηματικά στρώματα, σε σχέση και με τη μετακίνηση δραστηριοτήτων υπηρεσιών προς αυτές τις περιοχές.

Σήμερα, παρόλο που δεν «ανατρέπεται» η κοινωνική γεωγραφία της Αττικής, σε ορισμένες ζώνες συγκεντρώνονται με μεγαλύτερη ένταση χαρακτηριστικά κοινωνικής και οικιστικής υποβάθμισης. Η μορφή του κοινωνικού διαχωρισμού στην Αττική μπορεί να συνοψισθεί στη (γνωστή) διάκριση μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής ζώνης της Περιφέρειας, σε αντίστοιχο διαχωρισμό του Πολεοδομικού Συγκροτήματος Πρωτεύουσας (ΠΣΠ), στη διαμόρφωση πόλων συγκέντρωσης των υψηλότερων κοινωνικοεπαγγελματικών κατηγοριών στα βορειοανατολικά, τα νότια προάστια και σε ορισμένα τμήματα του κέντρου, στην αντίστοιχη συγκέντρωση των χαμηλότερων κατηγοριών στις παρυφές του Πειραιά, στα βορειοδυτικά και σε περιοχές εκτός του ΠΣΠ, στη διαμόρφωση μιας ομάδας χαμηλών – μεσαίων στρωμάτων γύρω από το παραδοσιακό κέντρο της Αθήνας και, φυσικά, σε σημειακές συγκεντρώσεις ειδικών ομάδων πληθυσμού σε διάφορες περιοχές της Περιφέρειας, ιδιαίτερα στη δυτική της χωρική ενότητα.

Στη συνέχεια εξετάζεται ιδιαίτερα η χωρική κατανομή των κοινωνικοδημογραφικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής και ιδίως οι παράμετροί της που αποτυπώνουν τις ενδοπεριφερειακές χωρικές ανισότητες και συνδέονται με την κοινωνική υποβάθμιση ως συνιστώσα γενικότερης υποβάθμισης ορισμένων περιοχών της.

Πληθυσμιακές Ανισότητες

Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ (στοιχεία απογραφής 2011) ο πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής ανέρχεται σε 3.812.330 άτομα, που αντιστοιχεί στο 35% του αντίστοιχου συνολικού πληθυσμού της Χώρας. Ωστόσο, κατά την περίοδο 2001-2011 ο συνολικός πληθυσμός της Περιφέρειας Αττικής μειώθηκε κατά 2,11% (μείωση κατά 82.243 άτομα), η οποία μπορεί να χαρακτηριστεί σημαντική σε σχέση με την τάση που εμφανίζει ο συνολικός πληθυσμός της χώρας (παρουσιάζει μια μικρή μείωση της τάξης του 0,2%). Φαίνεται λοιπόν μια σχετική αποδυνάμωση της Περιφέρειας, ιδιαίτερα εάν τα παραπάνω στοιχεία εξεταστούν σε επίπεδο εθνικό (πληθυσμιακή σταθερότητα) και σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης των 27 (πληθυσμιακή αύξησης 4% - πηγή Eurostat).

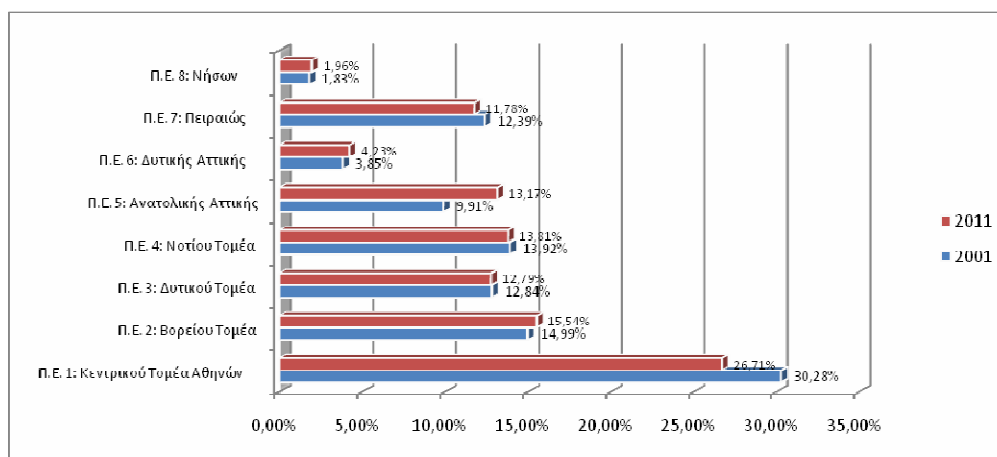
Πίνακας 7.2.8-1: Εξέλιξη πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής ανά Περιφερειακή Ενότητα 2001-2011

Περιφερειακές Ενότητες	Πληθυσμός Π.Ε. 2001	Ποσοστό Π.Ε. στο σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής 2001 (%)	Πληθυσμός Π.Ε. 2011	Ποσοστό Π.Ε. στο σύνολο του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής 2011 (%)	Ποσοστιαία μεταβολή 2001 - 2011
1. Π.Ε. Κεντρικού Τομέα Αθηνών	1.179.308	30,28%	1.018.440	26,71%	-3,57%
2. Π.Ε. Βορείου Τομέα	583.900	14,99%	592.400	15,54%	0,55%
3. Π.Ε. Δυτικού Τομέα	499.883	12,84%	487.730	12,79%	-0,04%
4. Π.Ε. Νοτίου Τομέα	542.171	13,92%	526.520	13,81%	-0,11%
5. Π.Ε. Ανατολικής Αττικής	386.067	9,91%	502.090	13,17%	3,26%
6. Π.Ε. Δυτικής Αττικής	149.794	3,85%	161.300	4,23%	0,38%
7. Π.Ε. Πειραιώς	482.356	12,39%	449.070	11,78%	-0,61%
8. Π.Ε. Νήσων	71.094	1,83%	74.780	1,96%	0,14%
Σύνολο Περιφέρειας Αττικής	3.894.573	100,0%	3.812.330	100,0%	

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφές πληθυσμού 2001, 2011), επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Όπως φαίνεται στον παραπάνω πίνακα το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού συγκεντρώνεται - διαχρονικά - στην Περιφερειακή Ενότητα 1 (Κεντρικός Τομέας Αθηνών) και κατόπιν ακολουθούν οι Π.Ε. Βορείου Τομέα, Νοτίου Τομέα, Ανατολικής Αττικής, Δυτικού Τομέα, Πειραιώς, Δυτικής Αττικής, και τέλος η Π.Ε. Νήσων. Χαρακτηριστικό είναι ότι η Περιφερειακή Ενότητα 1 (Κεντρικός Τομέας Αθηνών) παρόλο που συνεχίζει να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής, εμφανίζει σημαντική πληθυσμιακή μείωση (μείωση κατά 3,57% ή αλλιώς 160.868 άτομα).

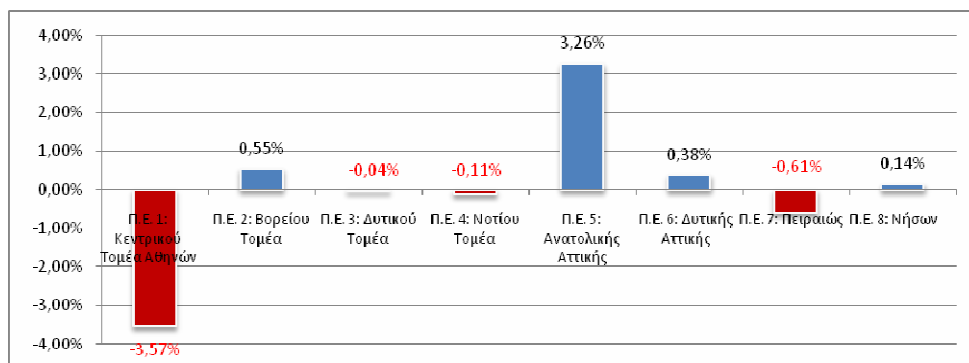
Διάγραμμα 7.2.8-1: Εξέλιξη πληθυσμού της Περιφέρειας Αττικής ανά Περιφερειακή Ενότητα 2001 - 2011

Οι μετακινήσεις πληθυσμού φαίνεται να κατευθύνονται στην Περιφερειακή Ενότητα 5 (Ανατολικής Αττικής), η οποία παρουσιάζει πληθυσμιακή αύξηση της τάξης 3,26% (ή κατά 116.023 άτομα). Οι υπόλοιπες Περιφερειακές Ενότητες εμφανίζουν μικρές διακυμάνσεις στην

μεταβολή του πληθυσμού: Π.Ε. 2: Βορείου Τομέα αύξηση 0,55%, Π.Ε. 3: Δυτικού Τομέα μείωση 0,04%, Π.Ε. 4: Νοτίου Τομέα μείωση 0,11%, Π.Ε. 6: Δυτικής Αττικής αύξηση 0,38%, Π.Ε. 7: Πειραιώς μείωση 0,61% και Π.Ε. 8: Νήσων αύξηση 0,14%.

Διάγραμμα 7.2.8-2: Ποσοστιαία μεταβολή πληθυσμού Περιφέρειας Αττικής ανά Περιφερειακή Ενότητα 2001 - 2011

Η πλέον πυκνοκατοικημένη Περιφερειακή Ενότητα είναι - όπως ήταν αναμενόμενο - ο Κεντρικός Τομέας με πληθυσμιακή πυκνότητα 11.796,14 άτομα (μόνιμος πληθυσμός ανά τετραγωνικό χιλιόμετρο) και η πιο αραιοκατοικημένη η Π.Ε. Νήσων με πληθυσμιακή πυκνότητα 84,93 άτομα. Η πυκνότητα του πληθυσμού φαίνεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 7.2.8-2: Πυκνότητα μόνιμου πληθυσμού ανά τετρ. Χιλιόμετρο (τ.χ.)

Περιφερειακές Ενότητες	Πυκνότητα μόνιμου πληθυσμού ανά τ.χ.
Π.Ε. 1: Κεντρικού Τομέα Αθηνών	11.796,14
Π.Ε. 2: Βορείου Τομέα	4.263,22
Π.Ε. 3: Δυτικού Τομέα	7.332,66
Π.Ε. 4: Νοτίου Τομέα	7.692,46
Π.Ε. 5: Ανατολικής Αττικής	332,02
Π.Ε. 6: Δυτικής Αττικής	160,28
Π.Ε. 7: Πειραιώς	8.905,67
Π.Ε. 8: Νήσων	84,93

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφή πληθυσμού, 2011), επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Τέλος στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται οι Δήμοι με τη μεγαλύτερη μείωση και με την μεγαλύτερη αύξηση πληθυσμού. Από τα σχετικά στοιχεία γίνεται φανερό ότι η μεγαλύτερη μείωση πληθυσμού παρατηρείται στον Δήμο Αθηναίων και η μεγαλύτερη αύξηση στους Δήμους Παλλήνης και Αχαρνών. Χαρακτηριστικό είναι ότι οι 7 από τους 10 Δήμους της χώρας με την μεγαλύτερη διαρροή πληθυσμού βρίσκονται στη Περιφέρεια Αττικής (οι άλλοι τρεις είναι οι Δήμος Θεσσαλονίκης, Δήμος Κέρκυρας και Δήμος Ανδρίτσαινας-Κρεστένων).

Πίνακας 7.2.8-3: Δήμοι Περιφέρειας Αττικής με τις μεγαλύτερες μειώσεις και αυξήσεις πληθυσμού.

Δήμοι Περι. Αττικής με τις μεγαλύτερες μειώσεις πληθυσμού				Δήμοι Περι. Αττικής με τις μεγαλύτερες αυξήσεις πληθυσμού			
ΔΗΜΟΣ	ΜΟΝΙΜΟΣ 2011	ΜΟΝΙΜΟΣ 2001	2011-2001	ΔΗΜΟΣ	ΜΟΝΙΜΟΣ 2011	ΜΟΝΙΜΟΣ 2001	2011-2001
Δήμος Αθηναίων	655.780	789.166	-133.386	Δήμος Παλλήνης	54.390	33.611	20.779
Δήμος Πειραιώς	163.910	181.933	-18.023	Δήμος Αχαρνών	107.500	82.555	24.945
Δήμος Καλλιθέας	100.050	115.150	-15.100	Δήμος Μαραθώνος	23.974	33.560	9.586
Δήμος Ζωγράφου	70.060	81.435	-11.375	Δήμος Σπάτων-Αρτέμιδος	25.138	33.800	8.662
Δήμος Αιγάλεω	69.660	77.917	-8.257	Δήμος Διονύσου	32.504	40.170	7.666
Δήμος Περιστερίου	138.920	146.743	-7.823	Δήμος Πετρούπολης	51.559	58.800	7.241
Δήμος Κορυδαλλού	63.550	70.710	-7.160	Δήμος Φυλής	39.137	46.150	7.013

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφή πληθυσμού, 2011), επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Είναι προφανές ότι τα παραπάνω στοιχεία - ειδικότερα η εξέλιξη του μεγέθους και τα χαρακτηριστικά του πληθυσμού - και οι ανισότητες / διαφοροποιήσεις που αντανακλούν αποτελούν σημαντικές παραμέτρους πολλών ζητημάτων ανάπτυξης και κοινωνικής συνοχής, που θα πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Ανισότητες στο επίπεδο εκπαίδευσης.

Όπως έχει ήδη αναφερθεί και αναλυθεί με ποσοτικά στοιχεία στην ενότητα 7.1.10.2, οι ομάδες πληθυσμού που εντάσσονται στις χαμηλές βαθμίδες εκπαίδευσης είναι αυτές που πλήττονται πρωτίστως από τις αρνητικές επιπτώσεις της τρέχουσας οικονομικής κρίσης.

Σε ό,τι αφορά τη χωρική διασπορά αυτών των ομάδων, δεν υπάρχουν διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία προκειμένου να γνωρίζουμε πώς διαμορφώνεται στην τρέχουσα περίοδο.

Με βάση τα στοιχεία της προηγούμενης 10ετίας, τα μεγαλύτερα ποσοστά του πληθυσμού υψηλότερου μορφωτικού επιπέδου εντοπίζονταν κυρίως στη τ. Ν.Α. Αθηνών. Τα χαμηλότερα μορφωτικά επίπεδα εντοπίζονταν στην τ. Ν.Α. Δυτικής Αττικής ενώ ο Δυτικός τομέας της τ. Ν. Α. Αθηνών παρουσίαζε χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο σε σχέση με τους υπολοίπους τομείς της.

Εγκατάσταση Μεταναστών

Η παρουσία των μεταναστών αποτελεί σημαντικό παράγοντα που συντελεί στο χαρακτηρισμό ως «κοινωνικά» υποβαθμισμένης» μιας περιοχής.

Με βάση τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία της τελευταίας απογραφής (2011), τα μεγαλύτερα ποσοστά μεταναστών ανεξάρτητα από τη χώρα προέλευσης παρατηρούνται στην ΠΕ Κεντρικού Τομέα Αθηνών ενώ τα χαμηλότερα ποσοστά παρατηρούνται στην ΠΕ Νήσων.

Στις υπόλοιπες ΠΕ της Περιφέρειας η παρουσία πληθυσμού μεταναστών φαίνεται να συναρτάται σε μεγάλο βαθμό από τη χώρα προέλευσης. Για παράδειγμα, οι μετανάστες που προέρχονται από τις χώρες της ΕΕ (εκτός από την ΠΕ Κεντρικού Τομέα Αθηνών) εμφανίζουν σημαντική παρουσία και στις ΠΕ Νότιου & Βόρειου Τομέα Αθηνών καθώς και στην ΠΕ Ανατολικής Αττικής. Από την άλλη πλευρά, οι μετανάστες που προέρχονται από χώρες της Ασίας εμφανίζουν σημαντική παρουσία και στην ΠΕ Ανατολικής Αττικής ενώ οι μετανάστες που προέρχονται από την Αφρική εμφανίζουν σημαντική παρουσία και στις ΠΕ Νότιου Τομέα Αθηνών και ΠΕ Πειραιά.

Σε σχέση με τις διαφοροποιήσεις εντός των ΠΕ της Αττικής δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

Πίνακας 7.2.8-4: Χωρική κατανομή στην Περιφέρεια Αττικής του (μόνιμου) πληθυσμού των νόμιμων μεταναστών

ΧΩΡΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ	Σύνολο	Ελλάδα	Ξένες χώρες																
			Σύνολο	Χώρες ΕΕ		Λοιπή Ευρώπη		Αφρική		Καραϊβική, Νότια ή Κεντρική Αμερική		Βόρεια Αμερική		Ασία		Ωκεανία		Χωρίς υπηκοότητα ή αδιευκρίνιστη υπηκοότητα ή δε δήλωσε	
				πληθυσμός	%	πληθυσμός	%	πληθυσμός	%	πληθυσμός	%	πληθυσμός	%	πληθυσμός	%	πληθυσμός	%	πληθυσμός	%
ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	10.815.197	9.903.268	911.929	199.101	100	530.213	100	25.846	100	2.564	100	7.248	100	138.262	100	1.990	100	6.705	100
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ	3.827.624	3.421.852	405.772	72.498	36,4	219.204	41,3	18.684	72,3	1.594	62,2	3.636	50,2	86.651	62,7	801	40,3	2.704	40,3
ΠΕ ΚΕΝ.ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	1.029.520	846.728	182.792	34.985	48,3	90.446	41,3	12.475	66,8	414	26,0	913	25,1	42.099	48,6	184	23,0	1.276	47,2
ΠΕ ΒΟΡ. ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	591.680	556.367	35.313	8.175	11,3	19.031	8,7	445	2,4	214	13,4	886	24,4	6.233	7,2	157	19,6	172	6,4
ΠΕ ΔΥΤ. ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	489.675	455.963	33.712	5.261	7,3	20.168	9,2	624	3,3	109	6,8	188	5,2	7.047	8,1	73	9,1	242	8,9
ΠΕ ΝΟΤ. ΤΟΜΕΑ ΑΘΗΝΩΝ	529.826	487.297	42.529	8.353	11,5	22.513	10,3	1.882	10,1	303	19,0	685	18,8	8.334	9,6	166	20,7	293	10,8
ΠΕ ΑΝ. ΑΤΤΙΚΗΣ	502.348	452.429	49.919	7.718	10,6	28.627	13,1	1.200	6,4	123	7,7	643	17,7	11.270	13,0	117	14,6	221	8,2
ΠΕ ΔΥΤ. ΑΤΤΙΚΗΣ	160.927	146.014	14.913	1.484	2,0	9.588	4,4	107	0,6	14	0,9	47	1,3	3.536	4,1	12	1,5	125	4,6
ΠΕ ΠΕΙΡΑΙΩΣ	448.997	409.129	39.868	5.355	7,4	24.206	11,0	1.723	9,2	392	24,6	212	5,8	7.577	8,7	53	6,6	350	12,9
ΠΕ ΝΗΣΩΝ	74.651	67.925	6.726	1.167	1,6	4.625	2,1	228	1,2	25	1,6	62	1,7	555	0,6	39	4,9	25	0,9

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ. (απογραφή πληθυσμού, 2011), επεξεργασία ομάδας μελέτης.

Ανισότητες στο Παραγωγικό Δυναμικό

Η χωροθέτηση των παραγωγικών δραστηριοτήτων / επιχειρήσεων εντός της Αττικής προσδιορίζεται τόσο από την θέση των Δήμων στο σύστημα οδικών αξόνων, όσο και από τις λειτουργίες που έχει κάθε Δήμος στο παραγωγικό σύστημα της Πρωτεύουσας.

Σε ό,τι αφορά τη χωρική διάσταση της μεταποίησης, στην Αττική ένα μεγάλο μέρος της βιομηχανίας - βιοτεχνίας συγκεντρώνεται στις προσδιορισμένες ζώνες ΒΙΟΠΑ - ΒΙΠΑ, αλλά αναπτύσσεται και διάσπαρτα μέσα στον αστικό ιστό του δυτικού κυρίως Λεκανοπεδίου και στην εκτός σχεδίου περιοχή της περιαστικής ζώνης (Θριάσιο Πεδίο, Β. Αττική, Λαυρεωτική

κ.ά.) με αρνητικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον και το τοπίο. Η μίξη μονάδων βιομηχανίας και βιοτεχνίας με τις περιοχές κατοικίας και κυρίως η διασπορά τους στον περιαστικό χώρο και εκτός των σχεδιασμένων ζωνών ΒΙΟΠΑ - ΒΙΠΑ, συνιστά πολεοδομικό πρόβλημα που χρήζει επίλυσης με κριτήρια περιορισμού της ασυμβίβαστης μίξης χρήσεων, κυρίως όμως με αλλαγές μεθόδου παραγωγής και εισαγωγή φιλικότερων προς το περιβάλλον τεχνολογιών

Ειδικότερα στη Δυτική Αττική, οι Δήμοι Ασπροπύργου και Ελευσίνας συγκεντρώνουν σημαντικές μεγάλες βαριές βιομηχανίες της χώρας στους κλάδους διύλισης πετρελαίου, ναυπηγείων, μεταλλουργίας και χημικής βιομηχανίας, με σημαντικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Επίσης, και ο γειτονικός Δήμος Μάνδρας έχει σημαντική βιομηχανική δραστηριότητα με ισχυρή παρουσία του κλάδου παραγωγής σκυροδέματος.

Σε αρκετές περιοχές του Πολεοδομικού Συγκροτήματος και της ευρύτερης περιοχής διατηρούνται παραδοσιακές συγκεντρώσεις μεσαίων και μικρών μεταποιητικών μονάδων: η συγκέντρωση ναυπηγοεπισκευών - μηχανουργείων στην περιοχή Περάματος - Κερασινίου - Πειραιά, η συγκέντρωση μονάδων κατασκευής ετοιμών ενδυμάτων στη Δυτική Αθήνα (Περιστέρι, Αιγάλεω, Ίλιον), στο ιστορικό κέντρο της πρωτεύουσας αλλά και στη Νέα Ιωνία (μαζί με μονάδες κλωστοϋφαντουργίας), η συγκέντρωση κατασκευής υποδημάτων στον Ταύρο και το Μοσχάτο, κ.ά. Οι συγκεντρώσεις αυτές φθίνουν ακολουθώντας τη φθίνουσα πορεία των κλάδων και τις στρατηγικές των μεγάλων επιχειρήσεων. Έχουν καταγραφεί αρκετές περιπτώσεις κλεισίματος επιχειρήσεων, μεταφοράς όλης ή σημαντικού μέρους της παραγωγικής δραστηριότητας σε περιοχές εκτός Αθηνών ή/και εκτός της χώρας.

Ένας σημαντικός αριθμός βιομηχανικών συγκεντρώσεων που σχετίζεται με τον κατασκευαστικό τομέα, π.χ. η συγκέντρωση μονάδων κατασκευής μεταλλικών κουφωμάτων και επεξεργασίας χρωμάτων σε πολλές περιοχές της Δυτικής Αττικής, η συγκέντρωση μονάδων παραγωγής ετοιμού σκυροδέματος στα Άνω Λιόσια, επίπλων κουζίνας και επίπλων στη Βόρειο-Ανατολική Αττική και τα Μεσόγεια, κ.ά. γνώρισε σημαντική άνθηση μέχρι σχετικά πρόσφατα. Όλα τα πρόσφατα δεδομένα δείχνουν ότι και οι συγκεντρώσεις αυτές δοκιμάζονται πλέον από την κρίση του κατασκευαστικού τομέα της χώρας.

Σε ό,τι αφορά τον τριτογενή τομέα, στην Περιφέρεια Αττικής οι νέες δραστηριότητες «μητροπολιτικού χαρακτήρα» [όπως χονδρεμπόριο, αντιπροσωπείες, εμπορικοί εκθεσιακοί χώροι, εγκαταστάσεις μεταφορών και εφοδιαστικής αλυσίδας (logistics parks)] τείνουν να συγκεντρώνονται κυρίως στην ευρύτερη περιοχή του Ελαιώνα, κατά μήκος των βασικών αξόνων κυκλοφορίας και των ενδιάμεσων ζωνών, όπως π.χ. της λεωφόρου Αθηνών, της Πέτρου Ράλλη, της Ιεράς Οδού, της λεωφόρου Κηφισού και της Αττικής Οδού, αναδεικνύοντας την παλαιότερη «παρακηφίσια» βιομηχανική συγκέντρωση σε μητροπολιτικής σημασίας επιχειρηματική περιοχή μικτών επαγγελματικών εγκαταστάσεων, με σημαντικό αριθμό επιτελικών εγκαταστάσεων επιχειρήσεων, οι οποίες καλύπτουν τις ανάγκες των βιομηχανιών και λοιπών επιχειρήσεων του Θριασίου Πεδίου. Οι αναδιαρθρώσεις που σημειώνονται στη λειτουργία του κλάδου συνδέονται με αλλαγές στην κλίμακα των εμπορικών επιχειρήσεων προς εμπορικά συγκροτήματα μεγάλης επιφάνειας, σύνδεση των εμπορικών δραστηριοτήτων με δραστηριότητες αναψυχής, πολιτισμού, τουρισμού και αθλητισμού, υποκατάσταση χρήσεων του δευτερογενή τομέα από εμπορικές χρήσεις, καθώς και με αλλαγές στα καταναλωτικά πρότυπα. Οι αναδιαρθρώσεις αυτές οδηγούν στην ανάδειξη νέων τυπολογιών

σε χώρους εμπορικών δραστηριοτήτων. Υπό αυτό το πρίσμα αναγνωρίζονται στην Αττική οι εξής τυπολογίες χωρικών αναπτύξεων με χρήσεις λιανικού εμπορίου:

- Παραδοσιακές περιοχές εμπορίου, που σε γενικές γραμμές εντοπίζονται στα μητροπολιτικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά, καθώς και τα τοπικά κέντρα των δήμων της Αττικής.
- Εμπορικές δραστηριότητες μικρής κλίμακας τοπικού επιπέδου, διάσπαρτες εντός του αστικού ιστού.
- Γραμμικές αναπτύξεις εμπορικών δραστηριοτήτων κατά μήκος κεντρικών οδικών αξόνων (Κηφισός, Πειραιώς, Κηφισίας, Μεσογείων).
- Αναπτύξεις εμπορικών δραστηριοτήτων γύρω από συγκοινωνιακούς ή κυκλοφοριακούς κόμβους (σταθμοί μετρό και προαστιακού, κόμβοι Αττικής Οδού).
- Μεγάλης κλίμακας μεμονωμένες εμπορικές αναπτύξεις (εκπαιδευτικά κέντρα, υπεραγορές τροφίμων, καταστήματα επίπλων και ειδών νοικοκυριού, ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών συσκευών ή παιχνιδιών).

Ως προς τη χωρική κατανομή των χρήσεων λιανικού εμπορίου στην Αττική επισημαίνονται τα εξής:

- Η πλειοψηφία των νέων εμπορικών αναπτύξεων μεγάλης επιφάνειας χωροθετείται σε περιοχές όπου υπάρχουν μεγάλες αδόμητες εκτάσεις ή σε περιοχές με κενά βιομηχανικά κελύφη (π.χ. Ελαιώνας), και κατά συνέπεια βρίσκονται εκτός του υφιστάμενου αστικού ιστού.
- Υψηλή συγκέντρωση των νέων εμπορικών αναπτύξεων παρατηρείται σε συνάρτηση με το μεταφορικό σύστημα, δηλαδή κοντά σε συγκοινωνιακούς και κυκλοφοριακούς κόμβους, καθώς και κατά μήκος του βασικού οδικού δικτύου.
- Η περιοχή του Ελαιώνα εξελίσσεται σε μία ζώνη με ιδιαίτερη σημασία για την προσέλκυση επενδύσεων στον τομέα του λιανικού εμπορίου.
- Νέοι εμπορικοί πόλοι έχουν δημιουργηθεί στο Μαρούσι, στο Άγιο Ιωάννη Ρέντη, στην Πειραιώς, στον Κηφισό, στη λεωφόρο Αλίμου, στη λεωφόρο Βουλιαγμένης, στο ύψος της Γλυφάδας και στο Αεροδρόμιο Ελ. Βενιζέλος.
- Τα μητροπολιτικά κέντρα Αθήνας και Πειραιά εμφανίζουν μεγάλη πυκνότητα σε νέες εμπορικές αναπτύξεις, κυρίως όσων δεν προϋποθέτουν μεγάλες επιφάνειες.

Το χονδρεμπόριο παραμένει στρατηγικός τομέας στην Αττική, παρά την παρατηρούμενη σχετική αποκέντρωση προς άλλα σημαντικά κέντρα της περιφέρειας της χώρας (Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο, Ρόδος). Ήδη μάλιστα η περιοχή του Θριασίου Πεδίου και εν μέρει της πεδιάδας των Μεσογείων εξελίσσονται σε περιοχές προτίμησης για την εγκατάσταση μεγάλων σύγχρονων μονάδων χονδρεμπορίου.

Έτσι η δημιουργία ζωνών χονδρεμπορίου, αποθηκών και συστημάτων εφοδιαστικής διαχείρισης, στη Μαγούλα με την ίδρυση του Διεθνούς Κέντρου Αποθήκευσης της ΠΑΕΓΑΕ, στον Ασπρόπυργο με τη δημιουργία μεγάλης ζώνης χονδρεμπορικής διακίνησης εμπορευμάτων σε θέση παρακείμενη του νέου Εμπορευματικού Σταθμού και Σταθμού Διαλογής του ΟΣΕ, καθώς και άλλων ζωνών προς το παράκτιο μέτωπο και στη Μάνδρα, αποτελούν ένα πρώτο βήμα ίδρυσης μεγάλων χονδρεμπορικών - εμπορευματικών πάρκων για την αποθήκευση και χονδρεμπορική διακίνηση προϊόντων.

Σε ό,τι αφορά τις δραστηριότητες του πρωτογενή τομέα, η χωρική τους συγκέντρωση εντοπίζεται κατά κανόνα στην περιοχή του Μαραθώνα, στον Αυλώνα, στα Μέγαρα, στα νησιά και στην Επαρχία Τροιζηνίας και γενικά σε ζώνες όπου δεν αναπτύσσονται ασύμβατες με την εν λόγω δραστηριότητα χρήσεις γης, ενώ ως δυναμικοί κλάδοι καταγράφονται η ανθοκομία, τα κηπευτικά, οι αμπελοκαλλιέργειες και τα αλιευτικά προϊόντα – υδατοκαλλιέργειες. Στη Δυτική Αττική συγκεντρώνονται επίσης μονάδες θερμοκηπίων έντασης κεφαλαίου και κτηνοτροφικές μονάδες.

Υγεία – Εκπαίδευση

Πρόβλημα σήμερα αποτελεί η άνιση χωροθέτηση ορισμένων κρατικών νοσοκομείων στην ευρεία κεντρική περιοχή της Ν.Α. Αθηνών για λόγους συμφορήσεων και ελλιπών εγκαταστάσεων (Ιπποκράτειο, Αιγινήτειο, κ.ά.). Επίσης η υπερσυσσώρευση στην περιοχή Γουδή δεν επιτρέπει παραπέρα εγκατάσταση παρόμοιων μονάδων.

Άνιση είναι και η χωρική κατανομή των υποδομών εκπαίδευσης στην Περιφέρεια Αττικής. Συγκεκριμένα στην περιοχή της Ν.Α. Αθηνών συγκεντρώνεται ο μεγαλύτερος αριθμός μονάδων όλων των βαθμίδων και των κατηγοριών εκπαίδευσης και κατάρτισης, δημόσιας και ιδιωτικής. Επιπλέον, στην περιοχή της Ν.Α. Αθηνών συγκεντρώνεται σχεδόν το σύνολο των μονάδων Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

7.2.9 Συμπεράσματα

Η Περιφέρεια Αττικής εξαιτίας της υπερσυγκέντρωσης πληθυσμού και δραστηριοτήτων αντιμετωπίζει σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα. Σημαντικός άξονας παρέμβασης για την Περιφέρεια Αττικής είναι η αποκατάσταση της ποιότητας ζωής και του περιβάλλοντος.

Η Περιφέρεια συγκεντρώνει το ~35,4% του πληθυσμού της χώρας αν και τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει τάσεις πληθυσμιακής απομείωσης εξαιτίας της τρέχουσας οικονομικής κρίσης, που είχε ως αποτέλεσμα την μετεγκατάσταση (είτε εκτός των ορίων της περιφέρειας είτε και εκτός των ορίων της χώρας) σημαντικού αριθμού κατοίκων της (ελλήνων και αλλοδαπών).

Σε ό,τι αφορά την ενδοπεριφερειακή κατανομή αυτού του πληθυσμού, τη 10ετία 2001-2011 ο πληθυσμός της Αττικής φαίνεται να εγκαταλείπει τις παραδοσιακά «κεντρικές» αστικές περιοχές (δηλ. τις ΠΕ που συγκροτούσαν τις παλιές Νομαρχίες Αθηνών & Πειραιά) και να «αποκεντρώνεται» πρωτίστως προς το ανατολικό τμήμα της Περιφέρειας και εν συνεχεία προς τα δυτικά και βόρεια καθώς και προς τον νησιωτικό χώρο. Ως αποτέλεσμα, οι ΠΕ Ανατολικής Αττικής, Δυτικής Αττικής, Βόρειου Τομέα Αθηνών και Νήσων είναι οι μόνες που εμφανίζουν

θετικό ποσοστό στη μεταβολή του (μόνιμου) πληθυσμού τους. Ως εκ τούτου, οι ανάγκες, αυτών των περιοχών σε υποδομές περιβαλλοντικού, κυρίως, χαρακτήρα εξακολουθούν να υφίστανται δεδομένου ότι η αστική τους γιγάντωση υπήρξε απότομη και ραγδαία, με αποτέλεσμα έως σήμερα να μην έχουν καλυφθεί επαρκώς.

Η Περιφέρεια Αττικής χαρακτηρίζεται από σχετικά χαμηλή συγκέντρωση σχολικών μονάδων, σε αντίθεση με την υψηλή συγκέντρωση εκπαιδευόμενου πληθυσμού. Η Περιφέρεια παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά εκπαιδευτικό σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σχέση με το μέσο όρο της χώρας. Επιπλέον, παρουσιάζει σημαντικά υψηλότερη αναλογία μαθητών ανά τμήμα σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης, σε σύγκριση με το σύνολο της χώρας. Παρά το γεγονός ότι το πρόβλημα της διπλοβάθμιας έχει μειωθεί σημαντικά, εξακολουθούν να υπάρχουν ανάγκες σε νέες σχολικές μονάδες/υποδομές καθώς και σημαντικές ελλείψεις και ανάγκες σε εξοπλισμούς τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (εργαστήρια πληροφορικής, λοιπά εργαστήρια και σχολικές βιβλιοθήκες).

Στον τομέα της υγείας η Περιφέρεια Αττικής αποτελεί τον τόπο συγκέντρωσης του κύριου όγκου των υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας, καθώς και του ιατρικού προσωπικού. Παρά τις βελτιώσεις που έγιναν, με αφορμή και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, επισημαίνεται ότι οι συνθήκες λειτουργίας πολλών νοσοκομειακών εγκαταστάσεων είναι υποβαθμισμένες, λόγω και της πίεσης που ασκούν τα μεταναστευτικά ρεύματα και η γήρανση του πληθυσμού. Επιπλέον, παρατηρούνται ελλείψεις σε εξοπλισμούς και ιατρικό προσωπικό των λειτουργούντων Κέντρων Υγείας καθώς επίσης και κατακερματισμός και πολυδιάσπαση του δικτύου πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Θα πρέπει επίσης να δοθεί έμφαση στην ανάπτυξη της πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, καθώς και στη δημιουργία υποστηρικτικών δομών δεδομένου ότι διασφαλίζεται η ενίσχυση των γυναικών στην απασχόληση.

Με βάση την τομεακή και κλαδική κατανομή παραγωγικών δραστηριοτήτων, διαπιστώνεται ότι στην οικονομία της Περιφέρειας Αττικής φθίνουν διαχρονικά ο πρωτογενής και ο δευτερογενής τομέας με αποτέλεσμα να αποκτά μεγαλύτερη βαρύτητα ο τριτογενής τομέας, ο οποίος όμως στερείται εξωστρέφειας, καινοτομίας και ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

Ειδικά για τον τομέα του τουρισμού αξίζει να σημειωθεί ότι η Αττική έως και το 2012 παρουσιάζει μειωμένη ελκυστικότητα ως τουριστικός προορισμός, όπως προκύπτει από τα στοιχεία αναφορικά με την τουριστική κίνηση (αφίξεις – διανυκτερεύσεις αλλοδαπών). Την τελευταία 2ετία, ωστόσο, (αν και δεν υπάρχουν ακόμα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία) η τουριστική κίνηση της Αττικής εμφανίζει σημάδια ουσιαστικής ανάκαμψης, αφήνοντας περιθώρια για σημαντική ανάπτυξη του τομέα.

Στην Περιφέρεια Αττικής εξακολουθεί να συγκεντρώνεται το μεγαλύτερο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας (~38%) και της απασχόλησης (~37%). Ωστόσο, η ανεργία της Περιφέρειας από το 2008 και έπειτα αυξάνεται με αλματώδεις ρυθμούς. Συγκεκριμένα, από 7,30% που ήταν το 2008 έφτασε στο τέλος του 2012 (4^ο τρίμηνο) στο 38,42%! Οι πληθυσμιακές ομάδες που εμφάνισαν τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας είναι οι γυναίκες και οι νέοι μεταξύ 15-24 ετών (ανεξαρτήτως φύλου) ενώ οι οικονομικοί κλάδοι που εμφάνισαν τα υψηλότερα ποσοστά μείωσης της απασχόλησης είναι η παροχή υπηρεσιών (ιδίως το εμπόριο), η μεταποίηση και οι κατασκευές.

Στην Αττική -όπως άλλωστε και σε κάθε Ευρωπαϊκή Μητροπολιτική Περιφέρεια- απαντώνται «περιοχές – θύλακες» που παρουσιάζουν περιβαλλοντική υποβάθμιση σε όρους οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος, φθίνουσα οικονομική δραστηριότητα, χαμηλό επίπεδο κοινωνικών εξυπηρετήσεων προς στους πολίτες και κατά κανόνα συγκεντρώνουν πληθυσμιακές ομάδες που παρουσιάζουν έντονο κίνδυνο κοινωνικού αποκλεισμού, ενώ παρουσιάζουν και φαινόμενα «χωρικού αποκλεισμού». Για αυτές τις περιοχές απαιτείται η λήψη ολοκληρωμένων δράσεων αστικής αναζωογόνησης αφενός για την αποκατάσταση του αστικού τους χώρου και των δραστηριοτήτων του και αφετέρου για την αποτροπή του κινδύνου «διάχυσης» αυτής της υποβάθμισης προς άλλες περιοχές.

Σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα για την Αττική, εκτός του κυκλοφοριακού, εξακολουθούν να παραμένουν η μη ολοκλήρωση των προβλεπόμενων από τον Περιφερειακό Σχεδιασμό έργων διαχείρισης των απορριμμάτων, η εμφάνιση νέων ατμοσφαιρικών ρύπων και η συρρίκνωση του φυσικού αδόμητου περιβάλλοντος, καθώς και οι ελλειπείς τοπικά υποδομές αποχέτευσης ομβρίων υδάτων και υγρών αποβλήτων, γεγονός που δημιουργεί την αναγκαιότητα ενίσχυσης των σχετικών επενδύσεων στην επόμενη προγραμματική περίοδο με στόχο την πλήρη συμμόρφωση με το κοινοτικό κεκτημένο στους παραπάνω τομείς. Τέλος, έμφαση θα πρέπει να δοθεί και στην πρόληψη κινδύνων από φυσικές καταστροφές, τομέα όπου η Περιφέρεια Αττικής παρουσιάζει υψηλή επικινδυνότητα (πυρκαγιές, πλημμύρες), με προτεραιότητα στην αναβάθμιση της αντιπλημμυρικής προστασίας.

Στην Περιφέρεια Αττικής κατά τα τελευταία χρόνια, με αφορμή και τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων, υλοποιήθηκαν σημαντικά έργα στον τομέα των οδικών μεταφορών, με αποτέλεσμα το επίπεδο και η ποιότητα του συστήματος αστικών και υπεραστικών μεταφορών της Πρωτεύουσας να αναβαθμιστούν σημαντικά. Επιπλέον, ολοκληρώθηκε ένα βασικό δίκτυο Μέσων Μαζικής Μεταφοράς σταθερής τροχιάς που μπορεί να αποτελέσει κορμό για αστικές μεταφορές. Τα έργα αυτά έχουν ήδη αρχίσει να συμβάλλουν στη βελτίωση των κυκλοφοριακών συνθηκών, βοηθώντας εν μέρει και στην αναβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος. Ωστόσο, τα αναβαθμισμένα ΜΜΜ δεν εξυπηρετούν με τον καλύτερο τρόπο όλες τις περιοχές της Πρωτεύουσας, ενώ σημαντική εξακολουθεί να παραμένει η έλλειψη χώρων στάθμευσης που έχει ως αποτέλεσμα η χρήση τους να μην αντικαθιστά σε θεαματικό βαθμό τη χρήση του ιδιωτικού αυτοκινήτου ως μέσου μετακίνησης. Η κατάσταση επιδεινώνεται, με την πάροδο του χρόνου, λόγω της αυξανόμενης ζήτησης για μεταφορές σε συνδυασμό με την ανεπαρκή και δυσανάλογα αυξανόμενη φέρουσα ικανότητα του κυκλοφοριακού δικτύου. Η κυκλοφοριακή συμφόρηση δημιουργεί αρνητικές συνέπειες στην ομαλή λειτουργία των αστικών περιοχών και, κατ' επέκταση, στην ποιότητα ζωής των κατοίκων, ενώ παράλληλα μειώνει την ελκυστικότητα της πόλης.

Το νέο δίκτυο των μέσων σταθερής τροχιάς που ήδη λειτουργεί στην Αθήνα, αλλά και υπόλοιπα προγραμματισμένα συγκοινωνιακά έργα της ευρύτερης περιοχής της Πρωτεύουσας πρέπει να συνδυαστούν με σειρά συμπληρωματικών παρεμβάσεων, ώστε να μην ανακουφίζουν μόνο πρόσκαιρα την κυκλοφορία. Η καλύτερη οργάνωση του τομέα, παράλληλα με την αύξηση του μεριδίου των μέσων μαζικής μεταφοράς στη μετακίνηση θα ενισχύσουν τις κοινωνικοοικονομικές τάσεις - που ήδη διαφαίνονται σε αυτήν την κατεύθυνση - και θα επιτρέψουν την προσέγγιση με άλλες Ευρωπαϊκές δομές, ενισχύοντας έτσι το μητροπολιτικό χαρακτήρα της Αθήνας και την ελκυστικότητά της ως επιχειρηματικό κέντρο.

Στον τομέα της ενέργειας οι ανάγκες της Περιφέρειας αφορούν στην ενεργειακή αναβάθμιση κτηρίων με σημαντικό ενεργειακό αποτύπωμα (νοσοκομεία, σχολεία, υπηρεγία, κ.ο.κ.) καθώς και στη μεγαλύτερη αξιοποίηση των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, την ενίσχυση της ασφάλειας του ενεργειακού εφοδιασμού και την αναβάθμιση των δικτύων σύνδεσης ηλεκτρικής ενέργειας της Αττικής με την υπόλοιπη χώρα, καθώς και την ολοκλήρωση των υποδομών και του δικτύου διανομής -μεταφοράς Φυσικού Αερίου.

Τέλος, η ένταση των περιβαλλοντικών προβλημάτων ανά χωρικό διαμέρισμα της Περιφέρειας Αττικής παρουσιάζεται στον ακόλουθο πίνακα:

Πίνακας 7.2.9-1: Χωρική Ένταση των Περιβαλλοντικών Προβλημάτων ανά Χωρικό Διαμέρισμα της Περιφέρειας Αττικής

	Χωρικό Διαμέρισμα			
	Αθηνών	Πειραιώς	Ανατολικής Αττικής	Δυτικής Αττικής
Ανάγκη διευθέτησης κοιτών ποταμών / ρεμάτων			√	
Ανεπάρκεια αντιπλημμυρικού δικτύου			√	
Ανεπάρκεια δικτύου ύδρευσης		√ (νησιά)		
Αποχετευτικό πρόβλημα ακαθάρτων			√	√
Απρογραμμάτιστη βιομηχανική ανάπτυξη			√	√
Ατμοσφαιρική ρύπανση	√	√		√
Διαχείριση απορριμμάτων			√	
Έλλειψη βιολογικών καθαρισμών		√ (νησιά)	√	√
Έλλειψη αστικού πρασίνου	√	√		
Έλλειψη χώρων στάθμευσης	√	√		
Επιβάρυνση από μεγάλα έργα	√		√	√
Θαλάσσια ρύπανση		√		√
Κυκλοφοριακή Συμφόρηση	√	√		
Ρυπαίνουσες βιομηχανίες και βιοτεχνίες	√	√		√
Ρύπανση από αστικά λύματα		√ (νησιά)	√	

8. ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

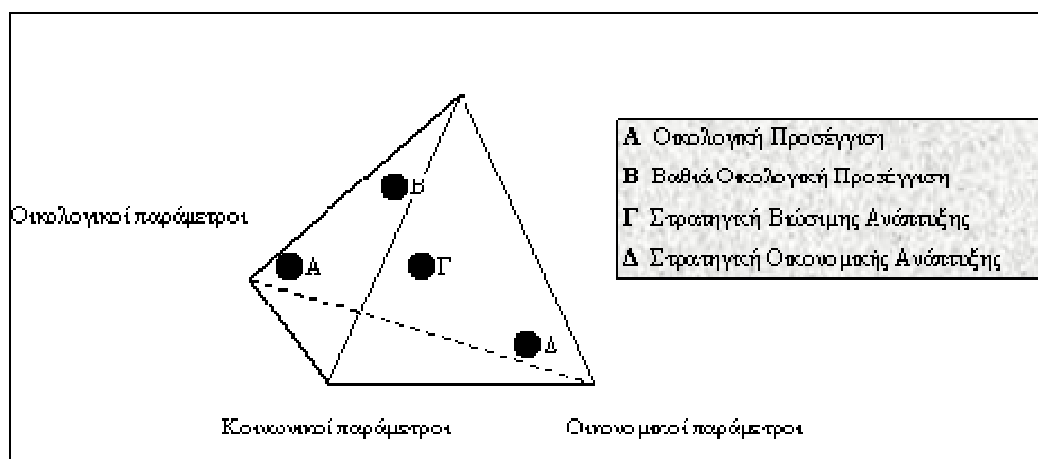
8.1.1 Γενικά Στοιχεία

Οι ενδεχόμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις από την υλοποίηση ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος της περιόδου 2014 – 2020, θα πρέπει να εξεταστούν και να εκτιμηθούν, αφενός για τη φάση σχεδιασμού του προγράμματος και αφετέρου για τη φάση υλοποίησης του. Η εκπόνηση της ΣΜΠΕ του υπόψη Προγράμματος απαιτεί μια προσεκτική προσέγγιση μέσω μιας ολοκληρωμένης μεθοδολογίας καθώς ο τομέας της προστασίας του περιβάλλοντος και της περιβαλλοντικής διαχείρισης διέπεται πλέον από ένα αυστηρότερο, συνεχώς εμπλουτιζόμενο θεσμικό πλαίσιο σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, το οποίο πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την εκπόνηση των περιβαλλοντικών μελετών.

Κατά την τελευταία δεκαετία μεγάλη προσπάθεια έχει αφιερωθεί στην ανάπτυξη μεθοδολογιών εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων για το σκοπό της συντήρησης και διαχείρισης των περιβαλλοντικών χαρακτηριστικών μιας περιοχής. Ο διαχωρισμός μεταξύ ποσοτικής και ποιοτικής διαχείρισης αυτών, δεν υφίσταται ούτε ως έννοια, ούτε ως πρακτική, καθώς η παρακολούθηση, ο έλεγχος, η επέμβαση και η διαχείριση πρέπει να γίνονται πλέον ενιαία εντός του υδατικού συστήματος-διαμερίσματος (σύμφωνα και με την Ευρωπαϊκή νομοθεσία πλαίσιο 2000/60) και όχι αποσπασματικά, με έμφαση στα επιμέρους στοιχεία του, όπως μέχρι σήμερα ίσχυε.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, η εκπόνηση των περιβαλλοντικών μελετών οδηγεί σε νέες προτεραιότητες για τον Περιβαλλοντικό Σχεδιασμό. Έτσι η παραδοσιακή πρακτική και η επιστημονική μεθοδολογία που ήθελε τη διαχείριση των περιβαλλοντικών συστημάτων αποκλειστικά ως μέσον για την εξυπηρέτηση και κάλυψη των αναγκών του ανθρώπου, αντικαθίσταται σταδιακά από μια αντίληψη σύμφωνα με την οποία ο στόχος είναι πλέον η διαχρονική συντήρηση της ζωής στη φύση καθώς αναγνωρίζεται η καθοριστική σημασία της συμβολής της διατήρησης της περιβαλλοντικής ισορροπίας στη συνέχιση της ζωής στη γη. Η νέα αυτή αντίληψη απαιτεί την ολοκλήρωση και το συντονισμό του συνόλου των ενεργειών και των παρεμβάσεων που αφορούν στο περιβάλλον με ένα πνεύμα διατήρησης της ακεραιότητας και προστασίας της «υγείας» των περιβαλλοντικών συστημάτων. Η προσέγγιση αυτή επιτυγχάνεται και υλοποιείται μέσα από την *Ολιστική Θεωρία*, η εφαρμογή της οποίας επιτυγχάνεται με την λεπτομερή προσέγγιση των οικοσυστημάτων μέσα από την εκπόνηση των περιβαλλοντικών μελετών.

Η ολιστική προσέγγιση των περιβαλλοντικών μελετών ενός Επιχειρησιακού Προγράμματος, προϋποθέτει την συναξιολόγηση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και ηθικών παραμέτρων (τετράεδρο Βιώσιμης Ανάπτυξης, βλ. ακόλουθο Σχήμα) εντός των ορίων της υδατικής λεκάνης με στόχο τη διαχρονική συντήρηση της ζωής του οικοσυστήματος.

Αυτό σημαίνει ότι η παραδοσιακή μεθοδολογία των περιβαλλοντικών μελετών αναθεωρείται και αναπροσαρμόζεται προκειμένου να καλύπτει την ενιαία και ολοκληρωμένη προσέγγιση του οικοσυστήματος και των παρεμβάσεων που λαμβάνουν χώρα εντός αυτού, μέσω μιας νέας μεθοδολογίας η οποία περιλαμβάνει περιβαλλοντικές, κοινωνικές, ηθικές και οικονομικές παραμέτρους και η οποία διέπει και την παρούσα ΣΜΠΕ.

8.1.2 Ειδικά στοιχεία μεθοδολογίας

Η αξιολόγηση των εναλλακτικών σεναρίων και των επιμέρους μέτρων στοχεύει στον έγκαιρο εντοπισμό και εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων στο περιβάλλον, θετικών και αρνητικών, που μπορεί να επιφέρει η εφαρμογή του Σχεδίου. Με την έννοια «περιβάλλον», χαρακτηρίζεται το σύνολο των φυσικών, χημικών και βιολογικών συνθηκών όπου διατηρούνται και αναπτύσσονται τα έμβια όντα, δηλαδή τα όλα επίπεδα που συναποτελούν τη ζωή, το χώρο και το χρόνο όπου αυτή αναπτύσσεται. Περαιτέρω, η έννοια «περιβάλλον» προσδιορίστηκε νομικά ως το σύνολο των φυσικών παραγόντων και στοιχείων που βρίσκονται σε αλληλεπίδραση και επηρεάζουν την οικολογική ισορροπία, την ποιότητα ζωής, την υγεία των κατοίκων, την ιστορική και πολιτιστική παράδοση και τις αισθητικές αξίες.

Για την ολοκληρωμένη εκτίμηση των πιθανών επιπτώσεων θα πρέπει να ληφθούν υπόψη το σύνολο των στόχων της περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως αυτοί προσδιορίζονται σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Οι περιβαλλοντικοί στόχοι που εξετάζονται αφορούν σε γενικούς περιβαλλοντικούς στόχους και κατευθύνσεις και δεν εμβαθύνουν σε ειδικότερα θέματα σχεδιασμού και υλοποίησης των έργων. Σημειώνεται ότι ο προσδιορισμός των δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον και των δυνητικών τρόπων αντιμετώπισής τους στην περιοχή που θα πραγματοποιηθεί ένα έργο ή μια παρέμβαση, είναι αντικείμενο της Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων που θα εκπονηθεί σε μεταγενέστερο χρόνο, μετά την εφαρμογή της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης που περιγράφεται στο νόμο 4014/2011.

Η ευρύτερη αυτή θεώρηση των περιβαλλοντικών ζητημάτων καθορίζει τους Περιβαλλοντικούς Στόχους. Με την προσέγγιση αυτή μπορεί να διαμορφωθεί μία συνολική εικόνα της επίδρασης στο περιβάλλον των προτεινόμενων προγραμμάτων καθώς και να αναδειχθεί η συνεργιστική δράση μεταξύ των πολλαπλών επιπέδων των προτεινόμενων παρεμβάσεων του Σχεδίου ως προς τις επιπτώσεις τους στο περιβάλλον.

Στη συνέχεια θα πραγματοποιηθεί διεξοδική αξιολόγηση των επιπτώσεων των αξόνων – θεματικών στόχων – επενδυτικών προτεραιοτήτων του προτεινόμενου επιχειρησιακού προγράμματος, σύμφωνα με τους τομείς που καθορίζονται από την Οδηγία 2001/42/ΕΚ και συγκεκριμένα:

- Ατμόσφαιρα
- Κλίμα
- Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα
- Υδάτινοι Πόροι
- Έδαφος
- Τοπίο
- Παράκτια ζώνη
- Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό
- Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη
- Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός

Τα κριτήρια με τα οποία θα γίνει η αξιολόγηση σε αυτό το επίπεδο περιλαμβάνουν:

- Το είδος της επίπτωσης που αναμένεται, δηλ. αν πρόκειται για θετική, αρνητική ή ουδέτερη επίπτωση.
- Την ένταση της επίπτωσης, δηλ. αν πρόκειται για ασθενή, μέτρια ή σημαντική επίπτωση.
- Το χρονικό ορίζοντα εμφάνισης της επίπτωσης, βραχυ-, μέσο- ή μακροπρόθεσμα
- Τη διάρκεια της επίπτωσης, δηλ. αν θα είναι βραχυχρόνια ή μόνιμη
- Την προέλευση της επίπτωσης, αν πρόκειται για άμεση ή έμμεση επίπτωση ή αθροιστική.

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται ενδεικτικά ο τρόπος αξιολόγησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων των επιλεγμένων επενδυτικών προτεραιοτήτων.

Πίνακας 8-1: Αξιολόγηση επιπτώσεων ανά επενδυτική προτεραιότητα

Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση –Πολιτισμός	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Φάση Υλοποίησης														
Αιτιολόγηση														

Τα τελικά αποτελέσματα της αξιολόγησης θα παρουσιάζονται σε ένα συγκεντρωτικό πίνακα, όπου θα φαίνεται η συνολική επίδραση του κάθε άξονα προτεραιότητας σε κάθε τομέα ελέγχου. Από την διαδικασία εκτίμησης και αξιολόγησης των πιθανών επιπτώσεων στο περιβάλλον θα προκύψουν και θα εξεταστούν τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν για την αντιμετώπιση ενδεχόμενων δυσμενών επιπτώσεων.

8.2. Προσδιορισμός των επιπτώσεων

Ο προσδιορισμός και η αξιολόγηση των επιπτώσεων πραγματοποιείται σε επίπεδο επενδυτικής προτεραιότητας. Ειδικά όσον αφορά τους άξονες προτεραιότητας 11 και 12 (τεχνική υποστήριξη της εφαρμογής) δεν αναμένονται επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση τους καθώς αφορούν σε δαπάνες για την υλοποίηση μελετών και υπηρεσιών.

8.2.1 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Επενδυτική προτεραιότητα 1.β

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα 1.β περιλαμβάνει την προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Έρευνα και Καινοτομία, την ανάπτυξη δεσμών και συνεργιών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης, ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, μέσω ευφυούς εξειδίκευσης (smart specialization), καθώς και τη στήριξη της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής.

Πίνακας 8-2: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 1.β

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Έρευνα και Καινοτομία κλπ) δεν σχετίζονται με παραγωγή ρύπων.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Έρευνα και Καινοτομία κλπ) δεν σχετίζονται με παραγωγή ρύπων και επιπτώσεις στο κλίμα.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Έρευνα και Καινοτομία κλπ) δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Έρευνα και Καινοτομία κλπ) δεν σχετίζονται με παραγωγή ρύπων και επεμβάσεις στα ύδατα.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Έρευνα και Καινοτομία κλπ) δεν σχετίζονται με παραγωγή ρύπων και επιβάρυνση των εδαφών της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (προαγωγή των επιχειρηματικών επενδύσεων στην Έρευνα και Καινοτομία κλπ) δεν σχετίζονται με επεμβάσεις που δύναται να αλλοιώσουν το τοπίο και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω (τοπίο).													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στο δυναμικό της Αττικής, λόγω: (i) αξιοποίησης του ερευνητικού δυναμικού και σύνδεση του με την παραγωγική βάση της Περιφέρειας, (ii) αύξησης της δαπάνης για E&T με στόχο την ανάπτυξη προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας και (iii) ενίσχυσης των επιχειρήσεων στον τομέα της (κοινωνικής – οικολογικής) καινοτομίας. Όλα τα παραπάνω αναμένεται να συμβάλλουν έμμεσα και άμεσα στη βελτίωση της απασχόλησης και μείωση της ανεργίας.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													

8.2.2 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Επενδυτική προτεραιότητα 2.β

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει την Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών Τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών (ΤΠΕ), ηλεκτρονικού εμπορίου (e-commerce) και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ. Ειδικός στόχος της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας είναι η ενίσχυση των προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ των ΜΜΕ, με έμφαση στις «περιοχές εστίασης» της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και σε συνδυασμούς αυτών. Στη συνέχεια παρατίθεται συνοπτικός πίνακας με τις επιπτώσεις της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας.

Πίνακας 8-3: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 2.β

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στη βελτίωση της εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με χρήση ΤΠΕ και δεν σχετίζονται με παραγωγή ατμοσφαιρικών ρύπων.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στη βελτίωση της εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με χρήση ΤΠΕ και δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στη βελτίωση της εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με χρήση ΤΠΕ και δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στα ύδατα (υπόγεια και επιφανειακά) της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στη βελτίωση της εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με χρήση ΤΠΕ και δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στη βελτίωση της εξωστρέφειας και ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων με χρήση ΤΠΕ και δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στο τοπίο και την παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X				X			X			X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένεται θετική επίδραση στην απασχόληση και στην ενίσχυση του δυναμικού των επιχειρήσεων λόγω της χρησιμοποίησης νέων τεχνολογιών και υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου. Η ανάπτυξη νέων επιχειρήσεων ή η προσαρμογή των επιχειρησιακών μοντέλων υφιστάμενων στους τομείς του τουρισμού, του πολιτισμού, της ενέργειας κ.λπ. αναμένεται να έχουν θετικές επιδράσεις στην κατάρτιση και εκπαίδευση του πληθυσμού και επομένως και στην απασχόληση.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X			X				X			X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στον πολιτισμό μέσω της στήριξης των υποδομών πολιτιστικής κληρονομιάς από την ένταξη και τη χρήση ΤΠΕ, συμβάλλοντας στην ενίσχυση ταυτόχρονα του τουριστικού προϊόντος της Περιφέρειας.													

8.2.3 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Επενδυτική Προτεραιότητα 2.γ

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει την ενίσχυση εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική κυβέρνηση (e-government), ηλεκτρονική μάθηση (e-learning), ηλεκτρονική ένταξη (e-inclusion), τον ηλεκτρονικό πολιτισμό (e-culture) και την ηλεκτρονική υγεία (e-health). Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζονται συνοπτικά οι αναμενόμενες επιπτώσεις ή επιδράσεις της συγκεκριμένης επενδυτικής προτεραιότητας στο περιβάλλον της Περιφέρειας Αττικής.

Πίνακας 8-4: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 2.γ

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην αύξηση του εξυπηρετούμενου πληθυσμού από ηλεκτρονικές εφαρμογές στον τομέα των μεταφορών και δεν σχετίζονται με παραγωγή ατμοσφαιρικών ρύπων.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην αύξηση του εξυπηρετούμενου πληθυσμού από ηλεκτρονικές εφαρμογές στον τομέα των μεταφορών και δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην αύξηση του εξυπηρετούμενου πληθυσμού από ηλεκτρονικές εφαρμογές στον τομέα των μεταφορών και δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στα ύδατα (επιφανειακά ή υπόγεια) της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην αύξηση του εξυπηρετούμενου πληθυσμού από ηλεκτρονικές εφαρμογές στον τομέα των μεταφορών και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X				X			X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στην απασχόληση και το δυναμικό της Περιφέρειας λόγω της ανάπτυξης και εφαρμογής Συστημάτων υποστήριξης της δημιουργίας ικανοτήτων σε Υπηρεσίες, Φορείς και στελέχη που παρέχουν υπηρεσίες στον τομέα της κοινωνικής φροντίδας και του εθελοντισμού. Επίσης αναμένονται θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό της Περιφέρειας λόγω της βελτίωσης της ποιότητας ζωής μέσω της ανάπτυξης έξυπνων (ηλεκτρονικών) εφαρμογών στον τομέα των μεταφορών.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X				X		X				X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις λόγω της ανάπτυξης και εφαρμογής συστημάτων υποστήριξης της κοινωνικής ένταξης (e-inclusion) των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας και βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών στους εν δυνάμει ωφελουμένους και στις οικογένειές τους. Ενδεικτικά αναφέρονται δράσεις ανάπτυξης Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για την παροχή υπηρεσιών και βιωματικών υπηρεσιών σε ΑΜΕΑ.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X			X				X			X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις σε υγεία – πρόνοια – πολιτισμό λόγω εφαρμογής προγραμμάτων e-health, e-culture κλπ. Ενδεικτικά αναφέρονται δράσεις ανάπτυξης Συστημάτων και Εφαρμογών ΤΠΕ για τη διαχείριση των ροών επισκεπτών στην Αττική, για τον συνεχή εμπλουτισμό, ανάπτυξη και διαχείριση της «βιωματικής» ταξιδιωτικής εμπειρίας στην Αθήνα, με έξυπνους μηχανισμούς και εργαλεία κλπ.													

8.2.4 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Επενδυτική Προτεραιότητα 3.α

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα σχετίζεται με προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και την ενίσχυση της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων (business incubators). Αναμένεται βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, προώθηση της νεοφυούς επιχειρηματικότητας, παραγωγή νέων καινοτόμων προϊόντων και υπηρεσιών, με χαρακτηριστικά έντασης γνώσης και τεχνολογίας κλπ.

Πίνακας 8-5: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 3.α

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν δράσεις στήριξης της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση, προώθησης και αξιοποίησης της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, προώθησης «φυτρώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών κλπ, που δεν σχετίζονται με παραγωγή ατμοσφαιρικών ρύπων.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν δράσεις στήριξης της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση, προώθησης και αξιοποίησης της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, προώθησης «φυτρώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών κλπ, που δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο κλίμα και την κλιματική αλλαγή.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν δράσεις στήριξης της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση, προώθησης και αξιοποίησης της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, προώθησης «φυτρώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών κλπ, που δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν δράσεις στήριξης της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση, προώθησης και αξιοποίησης της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, προώθησης «φυτρώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών κλπ, που δεν σχετίζονται με επεμβάσεις ή επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν δράσεις στήριξης της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση, προώθησης και αξιοποίησης της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, προώθησης «φυτώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών κλπ, που δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν δράσεις στήριξης της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση, προώθησης και αξιοποίησης της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, προώθησης «φυτώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών κλπ, που δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στο τοπίο της Αττικής.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν δράσεις στήριξης της Επιχειρηματικότητας (Smart Business Center) σε συνδυασμό με την αστική αναζωογόνηση, προώθησης και αξιοποίησης της αριστείας για την ενίσχυση της επιχειρηματικής ανακάλυψης, προώθησης «φυτώριων εταιρικής επιχειρηματικότητας» για την αξιοποίηση καινοτομικών ιδεών κλπ, που δεν σχετίζονται με επεμβάσεις στην παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό και την απασχόληση της Αττικής, λόγω της δημιουργία νέων και βιώσιμων θέσεων απασχόλησης, τη μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων μέσω της επιχειρηματικότητας στον ιδιωτικό τομέα (ενίσχυση των «start-ups») και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλού μορφωτικού επιπέδου.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													

8.2.5 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Επενδυτική προτεραιότητα 3.γ

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει την ενίσχυση της δημιουργίας και της επέκτασης των προηγμένων ικανοτήτων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών. Περιλαμβάνονται άμεσες (κλασσικές) ενισχύσεις, αλλά και ειδικές υπηρεσίες στήριξης των επιχειρήσεων και των κεφαλαιακών αναγκών τους. Βασικός στόχος είναι η δημιουργία νέων επιχειρήσεων και η διευκόλυνση εξεύρεσης κεφαλαίων, όπως κεφάλαια εκκίνησης και επέκτασης. Στις υφιστάμενες επιχειρήσεις που εφαρμόζουν στρατηγικές επέκτασης, αναδιάρθρωσης, διαφοροποίησης κλπ παρέχονται επιπρόσθετα χρηματοοικονομικές διευκολύνσεις και εγγυήσεις.

Πίνακας 8-6: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 3.γ

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν (ενδεικτικά) ολοκληρωμένα σχέδια βελτίωσης των ικανοτήτων και της παραγωγικής, οργανωτικής, λειτουργικής και χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης υφιστάμενων ΜΜΕ, ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜΜΕ, ανάπτυξη Ικανοτήτων και καινοτόμων επιχειρηματικών λύσεων στους τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης κλπ, δράσεις που δεν σχετίζονται με παραγωγή ατμοσφαιρικών ρύπων.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν (ενδεικτικά) ολοκληρωμένα σχέδια βελτίωσης των ικανοτήτων και της παραγωγικής, οργανωτικής, λειτουργικής και χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης υφιστάμενων ΜΜΕ, ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜΜΕ, ανάπτυξη Ικανοτήτων και καινοτόμων επιχειρηματικών λύσεων στους τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης κλπ, δράσεις που δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν (ενδεικτικά) ολοκληρωμένα σχέδια βελτίωσης των ικανοτήτων και της παραγωγικής, οργανωτικής, λειτουργικής και χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης υφιστάμενων ΜΜΕ, ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜΜΕ, ανάπτυξη Ικανοτήτων και καινοτόμων επιχειρηματικών λύσεων στους τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης κλπ, δράσεις που δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα (επιφανειακά και υπόγεια) της Αττικής.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν (ενδεικτικά) ολοκληρωμένα σχέδια βελτίωσης των ικανοτήτων και της παραγωγικής, οργανωτικής, λειτουργικής και χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης υφιστάμενων ΜΜΕ, ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜΜΕ, ανάπτυξη Ικανοτήτων και καινοτόμων επιχειρηματικών λύσεων στους τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης κλπ, δράσεις που δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι θα χρηματοδοτηθούν (ενδεικτικά) ολοκληρωμένα σχέδια βελτίωσης των ικανοτήτων και της παραγωγικής, οργανωτικής, λειτουργικής και χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης υφιστάμενων ΜΜΕ, ειδικά σχέδια απόκτησης τεχνογνωσίας για νέα προϊόντα και υπηρεσίες από τις ΜΜΕ, ανάπτυξη Ικανοτήτων και καινοτόμων επιχειρηματικών λύσεων στους τομείς της έξυπνης εξειδίκευσης κλπ, δράσεις που δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X		X		X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις από την ανάπτυξη ικανοτήτων του δυναμικού των επιχειρήσεων, ιδίως στις «περιοχές εστίασης» της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης, που θα συμβάλλουν στη δημιουργία νέων προϊόντων και υπηρεσιών και στη γενική κατάρτιση του πληθυσμού. Ειδικότερα αναμένεται αύξηση της απασχόλησης στις ΜΜΕ της Περιφέρειας, αύξηση του αριθμού νεοφυών επιχειρήσεων σε επιλεγμένους εμπορεύσιμους τομείς της επιχειρηματικής δραστηριότητας, βελτίωση των «ικανοτήτων» υφιστάμενων ΜΜΕ κλπ, δράσεις που συμβάλλουν θετικά στο δυναμικό και τον πληθυσμό της Περιφέρειας Αττικής.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													

8.2.6 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Επενδυτική προτεραιότητα 3.δ

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει τη στήριξη της ικανότητας των ΜΜΕ να αναπτύσσονται σε περιφερειακές, εθνικές και διεθνείς αγορές, και να συμμετέχουν σε διαδικασίες καινοτομίας. Μέσα από τη συγκεκριμένη Ε.Π. αναμένεται βελτίωση των όρων, προϋποθέσεων και επιδόσεων της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας, αύξηση του αριθμού των εξαγωγικών επιχειρήσεων και επέκταση των εξαγωγίμων προϊόντων και υπηρεσιών σε νέες αγορές, προσαρμογή της εγχώριας παραγωγής σε διεθνώς εμπορεύσιμα αγαθά και υπηρεσίες, ιδίως στους Τομείς της ΠΣΕΕ κλπ.

Πίνακας 8-7: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 3.δ

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας δεν σχετίζονται με παραγωγή ατμοσφαιρικών ρύπων ούτε με επιπτώσεις στο κλίμα και την κλιματική αλλαγή.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά και το τοπίο της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμο	Μεσοπρόθεσμο	Μακροπρόθεσμο	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της εξωστρέφειας της Περιφερειακής οικονομίας δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό και την απασχόληση λόγω της ενδυνάμωσης του στελεχιακού δυναμικού των επιχειρήσεων, μέσω μεταφοράς τεχνογνωσίας από το εξωτερικό πάνω σε τεχνολογίες γενικής εφαρμογής, καθώς και μέσω της συμμετοχής σε αντίστοιχα δίκτυα. Ειδικότερα η αύξηση του αριθμού των εξαγωγικών επιχειρήσεων και η επέκταση των εξαγωγίμων προϊόντων και υπηρεσιών σε νέες αγορές αναμένεται να συμβάλει θετικά στην απασχόληση και το δυναμικό της Περιφέρειας Αττικής.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													

8.2.7 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Επενδυτική προτεραιότητα 4.β

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αφορά στην προαγωγή (προώθηση) της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις. Μέσω της εν λόγω Ε.Π. αναμένεται βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των μικρομεσαίων μεταποιητικών επιχειρήσεων μέσω μείωσης της κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας και εφαρμογής παρεμβάσεων εξοικονόμησης ενέργειας στις επιχειρήσεις και εξοικονόμηση τελικής ενέργειας μέσω ενεργειακής αναβάθμισης κτιρίων επαγγελματικής χρήσης.

Πίνακας 8-8: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 4.β

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα, λόγω μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και μείωση του κόστους παραγωγής μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των επιχειρήσεων. Επίσης θετικές θα είναι οι επιδράσεις λόγω της δυνατότητας εξοικονόμησης ενέργειας σε Μεγάλες Επιχειρήσεις, Συστάδες Επιχειρήσεων, κοινές Επιχειρηματικές Υποδομές (Επιχειρηματικά Πάρκα, πρώην ΒΕΠΕ) και Άτυπες Βιομηχανικές Συγκεντρώσεις (Έξυπνη Εξειδίκευση). Συνολικά αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα από την υλοποίηση των δράσεων της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιχειρήσεων, δεν σχετίζονται (άμεσα) με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιχειρήσεων, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα (επιφανειακά ή υπόγεια) της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιχειρήσεων, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιχειρήσεων, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης των επιχειρήσεων, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													

8.2.8 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Επενδυτική προτεραιότητα 4.γ

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει τη στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις δημόσιες υποδομές (συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων) και στον τομέα της στέγασης.

Πίνακας 8-9: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 4.γ

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αφροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης	X					X			X		X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα λόγω της μείωσης της ετήσιας κατανάλωσης ενέργειας στα δημόσια κτήρια, μέσω παρεμβάσεων βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας, οι οποίες θα οδηγήσουν και σε μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα (φαινόμενο του θερμοκηπίου). Από την υλοποίηση των προς χρηματοδότηση δράσεων αναμένεται συμβολή στον εθνικό στόχο της Ελλάδας για την επίτευξη του στρατηγικού στόχου της Ευρωπαϊκής Ένωσης για βελτίωση κατά 20% της ενεργειακής απόδοσης ως το 2020.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης	X					X			X		X			X
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας σε Δημόσια κτίρια και κτίρια της Αυτοδιοίκησης, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας σε Δημόσια κτίρια και κτίρια της Αυτοδιοίκησης, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας σε Δημόσια κτίρια και κτίρια της Αυτοδιοίκησης, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας σε Δημόσια κτίρια και κτίρια της Αυτοδιοίκησης, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και στην αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) βελτίωσης της ενεργειακής αποδοτικότητας σε Δημόσια κτίρια και κτίρια της Αυτοδιοίκησης, δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Έμμεσες θετικές επιδράσεις αναμένονται στους ανωτέρω τομείς ελέγχου από την πιθανή υλοποίηση δράσεων για τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας σε δημόσια κτίρια.													

8.2.9 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Επενδυτική Προτεραιότητα 4.ζ

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει την προώθηση της χρήσης συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού με υψηλή απόδοση βάσει της ζήτησης για χρήσιμη θερμότητα.

Πίνακας 8-10: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 4.ζ

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα λόγω της αναμενόμενης αύξησης της χρήσης μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον για την παραγωγή ενέργειας και τη μείωση της ενεργειακής εξάρτησης, τα οποία θα συμβάλλουν και στη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα εν γένει. Μικρές και τοπικής κλίμακας αρνητικές επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα αναμένονται από τη λειτουργία των μονάδων συμπαραγωγής, η αντιμετώπιση των οποίων θα αποτελέσει αντικείμενο της περιβαλλοντικής μελέτης που θα εκπονηθεί κατά περίπτωση.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται επιπτώσεις στο κλίμα καθώς οι προς χρηματοδότηση δράσεις είναι τοπικής εμβέλειας.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) εγκατάστασης μονάδων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού – θερμότητας σε Δημόσια Κτίρια και Υποδομές δεν σχετίζονται (άμεσα) με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) εγκατάστασης μονάδων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού – θερμότητας σε Δημόσια Κτίρια και Υποδομές δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) εγκατάστασης μονάδων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού – θερμότητας σε Δημόσια Κτίρια και Υποδομές δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) εγκατάστασης μονάδων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού – θερμότητας σε Δημόσια Κτίρια και Υποδομές δεν σχετίζονται (άμεσα) με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) εγκατάστασης μονάδων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού – θερμότητας σε Δημόσια Κτίρια και Υποδομές δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													

8.2.10 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Επενδυτική Προτεραιότητα 5.α

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αναφέρεται στην υποστήριξη επενδύσεων για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, συμπεριλαμβανομένων των βασιζόμενων στο οικοσύστημα προσεγγίσεων. Μέσω της εν λόγω Ε.Π. αναμένεται περιορισμός των επιπτώσεων στο φυσικό και ανθρωπογενές περιβάλλον από πλημμυρικά φαινόμενα και από την κλιματική αλλαγή.

Πίνακας 8-11: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 5.α

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Η υποστήριξη επενδύσεων για τη μείωση του κινδύνου και των επιπτώσεων των δασικών πυρκαγιών, των πλημμυρών και των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον, θα συμβάλλουν μακροπρόθεσμα στη μείωση των κινδύνων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και στη βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Η υποστήριξη επενδύσεων για τη μείωση του κινδύνου και των επιπτώσεων των δασικών πυρκαγιών, των πλημμυρών και των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον, θα συμβάλλουν μακροπρόθεσμα στη μείωση των κινδύνων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις σε χλωρίδα – πανίδα – βιοποικιλότητα καθώς θα χρηματοδοτηθούν δράσεις που συμβάλλουν στη μείωση των κινδύνων από πυρκαγιές και πλημμύρες.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Η ανάγκη εκτέλεσης στοχευμένων αντιπλημμυρικών υποδομών είναι ζωτικής σημασίας για την άρση των αυξημένων κινδύνων από πλημμύρες στην Περιφέρεια και την εν γένει βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων στο πλαίσιο της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ και του εγκεκριμένου σχεδίου διαχείρισης της λεκάνης απορροής της Αττικής (ΦΕΚ 1004/Β/2013). Επομένως αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις λόγω της εφαρμογής σχεδίων διαχείρισης φυσικών καταστροφών και πλημμυρών και ενίσχυσης των μηχανισμών πολιτικής προστασίας για την πρόληψη των φυσικών καταστροφών. Ειδικότερα αναμένεται προστασία του εδάφους και των εδαφικών χαρακτηριστικών του μέσω της χρηματοδότησης αντιπλημμυρικών και λοιπών δράσεων.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις λόγω της εφαρμογής σχεδίων διαχείρισης φυσικών καταστροφών και πλημμυρών και ενίσχυσης των μηχανισμών πολιτικής προστασίας για τη διατήρηση του τοπίου και την πρόληψη των φυσικών καταστροφών.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης	X					X			X		X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις λόγω της εφαρμογής σχεδίων διαχείρισης φυσικών καταστροφών και πλημμυρών και ενίσχυσης των μηχανισμών πολιτικής προστασίας για τη διατήρηση του τοπίου και της παράκτιας ζώνης και την πρόληψη των φυσικών καταστροφών.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													

8.2.11 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Επενδυτική Προτεραιότητα 5.β

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αναφέρεται στην προώθηση των επενδύσεων για την αντιμετώπιση ειδικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών. Στο πλαίσιο της παρούσας Ε.Π. προβλέπονται στοχευμένες δράσεις ενίσχυσης των μηχανισμών ασφάλειας και πολιτικής προστασίας με συστήματα και ειδικό εξοπλισμό, αντιμετωπίζοντας παράλληλα τεχνολογικούς και βιομηχανικούς κινδύνους.

Πίνακας 8-12: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 5.β

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) αφορούν σε στοχευμένες δράσεις πολιτικής προστασίας (π.χ. αξιοποίηση σύγχρονων συστημάτων και μεθόδων χαρτογράφησης και διαχείρισης των φυσικών καταστροφών), οι οποίες δεν έχουν αναγνωρίσιμες επιπτώσεις – επιδράσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Γενικά αναμένονται θετικές επιδράσεις στα οικοσυστήματα λόγω της πρόβλεψης για την αντιμετώπιση τεχνολογικών ατυχημάτων και την ενίσχυση των μηχανισμών ασφάλειας και πολιτικής προστασίας. Ειδικότερα αναμένεται μείωση της έντασης των επιπτώσεων των καταστροφικών φαινομένων στον περιβαλλοντικό, κοινωνικό και οικονομικό σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης	X			X			X				X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται μικρές, θετικές επιδράσεις στα ύδατα από την υλοποίηση πιλοτικών παρεμβάσεων προστασίας του θαλασσιού περιβάλλοντος της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) αφορούν σε στοχευμένες δράσεις πολιτικής προστασίας, οι οποίες δεν έχουν επηρεάζουν τα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι προς χρηματοδότηση πράξεις (δράσεις) αφορούν σε στοχευμένες δράσεις πολιτικής προστασίας (π.χ. αξιοποίηση σύγχρονων συστημάτων και μεθόδων χαρτογράφησης και διαχείρισης των φυσικών καταστροφών), οι οποίες δεν έχουν επηρεάζουν το τοπίο και την παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													

8.2.12 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.α

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αναφέρεται στην προώθηση επενδύσεων στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος. Ειδικός στόχος της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας είναι η εναρμόνιση της Περιφέρειας με τις απαιτήσεις της περιβαλλοντικής νομοθεσίας για τα υγρά απόβλητα και συγκεκριμένα με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ όπως έχει ενσωματωθεί στην εθνική νομοθεσία (ΚΥΑ 5673/400/1997) και ισχύει. Δευτερευόντως αναμένεται να υλοποιηθούν κάποιες παρεμβάσεις τοπικού χαρακτήρα και ήπιας μορφής στον τομέα των στερεών αποβλήτων, με έμφαση στην πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων, την επαναχρησιμοποίηση και ανακύκλωση και την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση του κοινού.

Ειδική αναφορά πρέπει να γίνει στο σημείο αυτό, σχετικά με τις συνέργιες του ΠΕΠ Αττικής και του Επιχειρησιακού Προγράμματος του Υπουργείου Μεταφορών και Περιβάλλοντος στον τομέα των υγρών και στερεών αποβλήτων. Ειδικότερα και στο πλαίσιο της διαβούλευσης που ακολουθήθηκε μεταξύ των δύο προγραμμάτων, συμφωνήθηκε τα μεγάλα έργα Β' προτεραιότητας κατά την έννοια της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ να χρηματοδοτηθούν από το ταμείο συνοχής (δηλ. από το ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ), ενώ οι παρεμβάσεις Γ' προτεραιότητας και οι συμπληρώσεις – επεκτάσεις υφιστάμενων δικτύων να υλοποιηθούν από το ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020. Στο πλαίσιο αυτό, οι επιπτώσεις της επενδυτικής προτεραιότητας 6.α για τα μεγάλα έργα αποχέτευσης (ΚΕΛ Κρωπίας, ΚΕΛ Νέας Μάκρης Μαραθώνα κλπ) θα αξιολογηθούν από τη ΣΜΠΕ του ΥΜΕΠΕΡΑΑ και όχι από την παρούσα ΣΜΠΕ, ωστόσο για λόγους πληρότητας, στο κεφάλαιο 8.3.15 γίνεται μια γενική αναφορά στη στρατηγική και τις συνέργιες μεταξύ των εν λόγω προγραμμάτων, τόσο στα υγρά και στερεά απόβλητα, όσο και στον τομέα των μεταφορών.

Πίνακας 8-13: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 6.α

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα – Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (δίκτυα αποχέτευσης ακαθάρτων, ήπιες παρεμβάσεις διαχείρισης απορριμμάτων) δεν σχετίζονται άμεσα με παραγωγή ατμοσφαιρικών ρύπων. Σε κάθε περίπτωση, στο πλαίσιο της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης του ν. 4014/2011 για το κάθε επιμέρους έργο ή δραστηριότητα, θα αναδειχθούν και αξιολογηθούν τα ειδικότερα ζητήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης και θα προταθούν ειδικά μέτρα εφόσον απαιτείται.													
Ατμόσφαιρα – Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Φάση Υλοποίησης	X				X		X				X	X		
Αιτιολόγηση	Γενικά αναμένονται έμμεσες θετικές επιδράσεις στα οικοσυστήματα από τη μείωση της εδαφικής διάθεσης των στερεών αποβλήτων σε συνδυασμό με την προώθηση δράσεων επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης στερεών αποβλήτων.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης	X				X		X				X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στα ύδατα (υπόγεια, επιφανειακά και θαλάσσια) από τη δημιουργία δικτύων αποχέτευσης ακαθάρτων σε οικισμούς Γ΄ Προτεραιότητας και επίσης από τη μείωση της εδαφικής διάθεσης των στερεών αποβλήτων σε συνδυασμό με την προώθηση δράσεων επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης	X			X					X		X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται έμμεσες θετικές επιδράσεις από την υλοποίηση τοπικών παρεμβάσεων διαχείρισης υγρών και στερεών αποβλήτων, οι οποίες θα οδηγήσουν σε μείωση της ανεξέλεγκτης διάθεσης λυμάτων (βόθροι) και της εδαφικής διάθεσης απορριμμάτων (ΧΑΔΑ, ΧΥΤΑ).													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης	X			X					X		X			X
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (δίκτυα αποχέτευσης και τοπικές – ήπιες παρεμβάσεις διαχείρισης απορριμμάτων) δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις – επεμβάσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X			X					X		X			X
Αιτιολόγηση	Η προώθηση επενδύσεων στον τομέα των αποβλήτων θα συμβάλει στην ενίσχυση της απασχόλησης σε περιφερειακό επίπεδο. Επιπροσθέτως αναμένονται θετικές επιδράσεις στην υγεία και βελτίωση της ποιότητας ζωής του πληθυσμού από την εξάλειψη της ανεξέλεγκτης διάθεσης λυμάτων και της εδαφικής διάθεσης απορριμμάτων.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													

8.2.13 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.β

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αναφέρεται στην προώθηση επενδύσεων στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις. Ειδικότερα προβλέπεται επέκταση δικτύων ύδρευσης σε οικισμούς που δεν έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας πόσιμο νερό, εκσυγχρονισμός - αναβάθμιση υφιστάμενων συστημάτων ύδρευσης, ανάπτυξη συστημάτων ελέγχου διαρροών, εφαρμογή συστημάτων επεξεργασίας νερού (π.χ. αφαλατώσεις) κλπ.

Πίνακας 8-14: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 6.β

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (δίκτυα ύδρευσης κλπ) δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (δίκτυα ύδρευσης κλπ) δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στα ύδατα λόγω της εφαρμογής των προβλέψεων (μέτρων) του εγκεκριμένου σχεδίου διαχείρισης υδατικής λεκάνης Αττικής (ΦΕΚ 1004/Β/2013). Ειδικότερα προβλέπονται δράσεις που στοχεύουν στην προστασία και βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων της Αττικής, όπως σχεδιασμός και εφαρμογή προγραμμάτων Παρακολούθησης ειδικών ρύπων, ανάπτυξη εργαλείων και μεθοδολογίας για τον καθορισμό των ζωνών ανάμιξης σε επιφανειακά και υπόγεια Υδατικά συστήματα, εφαρμογή ειδικών προγραμμάτων ελέγχου παρουσίας δραστηκών ουσιών για τη διερεύνηση υπερβάσεων των πρότυπων ποιότητας περιβάλλοντος κλπ.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (δίκτυα ύδρευσης κλπ) δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (δίκτυα ύδρευσης κλπ) δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (δίκτυα ύδρευσης κλπ) δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη. Κάποιες ειδικές περιπτώσεις (π.χ. αφαλατώσεις) θα αντιμετωπιστούν στο πλαίσιο της περιβαλλοντικής αδειοδότησης των σχετικών έργων.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Η επέκταση δικτύων ύδρευσης σε οικισμούς που δεν έχουν πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας πόσιμο νερό (κατ' εφαρμογή των απαιτήσεων της Οδηγίας 98/83/ΕΚ) και η εφαρμογή συστημάτων ελέγχου διαρροών, συστημάτων επεξεργασίας νερού κλπ αναμένεται να συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων των περιοχών εφαρμογής.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, με εξαίρεση την υγεία όπου οι δράσεις που περιγράφονται στην εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αναμένεται να διασφαλίσουν νερό πόσιμο σύμφωνα με τις απαιτήσεις της Οδηγίας 98/83/ΕΚ και επομένως να οδηγήσουν σε προστασία της δημόσιας υγείας.													

8.2.14 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.γ

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει τη διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Ειδικός στόχος της επενδυτικής προτεραιότητας είναι η ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας και η διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της Αττικής.

Πίνακας 8-15: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 6.γ

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην ανάδειξη και βελτίωση των επισκέψιμων υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας της Αττικής και δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην ανάδειξη και βελτίωση των επισκέψιμων υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας της Αττικής και δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην ανάδειξη και βελτίωση των επισκέψιμων υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας της Αττικής και δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην ανάδειξη και βελτίωση των επισκέψιμων υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας της Αττικής και δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αφροισιτική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην ανάδειξη και βελτίωση των επισκέψιμων υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας της Αττικής και δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην ανάδειξη και βελτίωση των επισκέψιμων υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας της Αττικής και δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις από την ανάδειξη της Αττικής ως ελκυστικού τουριστικού προορισμού, μέσω της αναβάθμισης και της προώθησης των υποδομών πολιτιστικής κληρονομιάς. Θετικές επιδράσεις αναμένονται και στην απασχόληση λόγω της αναμενόμενης προσέλκυσης επενδύσεων στον αντίστοιχο κλάδο.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταση														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις από την ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας στην Αττική. Η συνέργια και συνεκτικότητα των δράσεων αυτών με λοιπές παρεμβάσεις αστικής αναζωογόνησης που προβλέπονται στην ΠΣΕΕ (city-break, βελτίωση υποδομών κρουαζιέρας, διαχείρισης επισκεπτών κλπ) αλλά και στα τομεακά προγράμματα (ΕΠΑνεΚ) αναμένεται να συμβάλλουν θετικά στην συνολική προβολή και ανάδειξη της Περιφέρειας στους τομείς του τουρισμού και του πολιτισμού.													

8.2.15 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.ε

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει την ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, την ανάπλαση των πόλεων, την αναζωογόνηση και αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων, τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου. Ειδικός στόχος της συγκεκριμένης επενδυτικής προτεραιότητας είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής στο Αστικό Περιβάλλον, ειδικά σε περιοχές που παρατηρούνται μείζονος σημασίας δημογραφικές, περιβαλλοντικές, κλιματικές, κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις, με επιμέρους στόχους την άρση του φαινομένου αστικής εγκατάλειψης, την προσέλκυση επενδύσεων και επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, καθώς και την αύξηση και διάχυση τουριστικών ροών πολλαπλών ενδιαφερόντων.

Πίνακας 8-16: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 6.ε

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης	X				X				X		X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στην ατμόσφαιρα από την υλοποίηση χωρικών παρεμβάσεων με στόχο τη μείωση της χρήσης των ΙΧΕ. Επιπροσθέτως η βιώσιμη αστική κινητικότητα και ο ενιαίος πολεοδομικός και κυκλοφοριακός σχεδιασμός με έμφαση σε «πράσινες» διαδρομές, ιδίως σε υποβαθμισμένες περιοχές αναμένεται να συμβάλλουν θετικά στην ατμόσφαιρα και το κλίμα. Το σύνολο των παραπάνω ενδεικτικών δράσεων αναμένεται να οδηγήσουν σε μείωση των εκπομπών CO ₂ και άρα σε βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης	X				X				X		X			X
Αιτιολόγηση	Οι παρεμβάσεις που περιγράφηκαν ανωτέρω οδηγούν σε μείωση των εκπομπών ρύπων που σχετίζονται με το φαινόμενο του θερμοκηπίου. Επιπλέον οι ολοκληρωμένες χωρικές παρεμβάσεις αστικού τύπου δύναται να επηρεάσουν θετικά το μικρο-κλίμα των περιοχών επέμβασης (π.χ. αντιμετώπιση του φαινομένου των θερμικών νησίδων).													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης	X			X					X		X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται έμμεσες θετικές επιδράσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, καθώς οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν στοχεύουν στην ανάπλαση των πόλεων, την αναζωογόνηση και αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων και τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, δράσεις που έμμεσα ενισχύουν τα αστικά οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν (ανάπλαση πόλεων, αναζωογόνηση και αποκατάσταση υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων, μείωση ατμοσφαιρικής ρύπανσης και θορύβου) δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα.													
Έδαφος														

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Φάση Υλοποίησης	X			X					X		X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στο εδαφικά χαρακτηριστικά των περιοχών επέμβασης, από την υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων με στόχο την αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων και τη δημιουργία πράσινων διαδρομών σε υποβαθμισμένες περιοχές.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στο τοπίο και την αισθητική, από την υλοποίηση ολοκληρωμένων χωρικών παρεμβάσεων αστικού τύπου. Περαιτέρω η αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων και η δημιουργία πράσινων διαδρομών σε υποβαθμισμένες περιοχές θα αποφέρουν οφέλη στο τοπίο των περιοχών παρέμβασης.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης	X			X					X		X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στην παράκτια ζώνη των περιοχών επέμβασης, από την υλοποίηση στοχευμένων και ολοκληρωμένων παρεμβάσεων αστικού τύπου, την αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων κλπ.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X			X		X			X
Αιτιολόγηση	Η ανάπλαση αστικών υποβαθμισμένων περιοχών θα συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής για τους κατοίκους της περιοχής / περιοχών επέμβασης και στην δευτερευόντως στην προσέλκυση επενδύσεων με αποτέλεσμα την αύξηση της απασχόλησης.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													

8.2.16 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7: Επενδυτική Προτεραιότητα 7.α

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αφορά στη στήριξη ενός πολυτροπικού Ενιαίου Ευρωπαϊκού Χώρου Μεταφορών μέσω επενδύσεων στο δίκτυο του Διευρωπαϊκού Δικτύου Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ). Ειδικός στόχος της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας είναι η κατά βάση η αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο σύστημα λιμένων κρουαζιέρας της ΝΑ Μεσογείου μέσω της βελτίωσης των υποδομών κρουαζιέρας.

Πίνακας 8-17: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 7.α

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι η αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο Ευρωπαϊκό λιμενικό σύστημα μέσω της βελτίωσης των υποδομών κρουαζιέρας, δεν σχετίζονται καταρχήν (άμεσα) με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι η αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο Ευρωπαϊκό λιμενικό σύστημα μέσω της βελτίωσης των υποδομών κρουαζιέρας, δεν σχετίζονται καταρχήν (άμεσα) με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης			X	X			X			X				X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις (τοπικές, μέτριες, βραχυχρόνιες) στα ύδατα από την υλοποίηση παρεμβάσεων βασικής λιμενικής υποδομής. Στο πλαίσιο της αδειοδότησης των σχετικών έργων θα αξιολογηθούν ειδικότερα οι επιπτώσεις και θα προβλεφθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας των θαλάσσιων υδάτων.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι η αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο Ευρωπαϊκό λιμενικό σύστημα μέσω της βελτίωσης των υποδομών κρουαζιέρας, δεν σχετίζονται καταρχήν (άμεσα) με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι η αναβάθμιση του ρόλου του Πειραιά στο Ευρωπαϊκό λιμενικό σύστημα μέσω της βελτίωσης των υποδομών κρουαζιέρας, δεν σχετίζονται καταρχήν με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης			X	X			X			X				X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις (τοπικές, μέτριες, βραχυχρόνιες) στην παράκτια ζώνη από την υλοποίηση παρεμβάσεων βασικής λιμενικής υποδομής. Στο πλαίσιο της αδειοδότησης των σχετικών έργων θα αξιολογηθούν ειδικότερα οι επιπτώσεις και θα προβλεφθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας της παράκτιας ζώνης.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου. Μικρές και έμμεσες θετικές επιδράσεις στον τουρισμό και τον πολιτισμό (αύξηση των επισκεπτών) αναμένονται από τη βελτίωση των υποδομών κρουαζιέρας που αναμένεται να οδηγήσει σε μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών στα μουσεία και τα αξιόλογα τουριστικά μέρη της Αττικής.													

8.2.17 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7: Επενδυτική Προτεραιότητα 7.β

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αφορά στην ενίσχυση της περιφερειακής κινητικότητας μέσω της σύνδεσης δευτερευόντων και τριτευόντων κόμβων με τις υφιστάμενες υποδομές οδοποιίας, συμπεριλαμβανομένων των πολυτροπικών κόμβων. Ενδεικτικά αναφέρονται οι ακόλουθες παρεμβάσεις: (i) ολοκλήρωση οδικών αξόνων που ξεκίνησαν την προηγούμενη προγραμματική περίοδο, (ii) συμπλήρωση οδικών δακτυλίων και κόμβων, (iii) παρεμβάσεις για την οδική ασφάλεια και την μείωση των ατυχημάτων.

Πίνακας 8-18: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 7.β

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης			X		X		X			X		X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις (τοπικές, μέτριες, βραχυχρόνιες) στην ποιότητα της ατμόσφαιρας (κυρίως κατά τη φάση κατασκευής) από την υλοποίηση παρεμβάσεων της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας. Στο πλαίσιο της αδειοδότησης των σχετικών έργων θα αξιολογηθούν ειδικότερα οι επιπτώσεις και θα προβλεφθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας της ατμόσφαιρας.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες οδικές παρεμβάσεις είναι στοχευμένες και όχι μεγάλου μεγέθους και επομένως δεν δύναται να επηρεάσουν το κλίμα ή το μικρο-κλίμα των περιοχών επέμβασης.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες οδικές παρεμβάσεις είναι στοχευμένες και όχι μεγάλου μεγέθους. Σε κάθε περίπτωση, στο πλαίσιο της αδειοδότησης των έργων θα προσδιοριστούν οι τυχόν επιμέρους επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της περιοχής επέμβασης.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες οδικές παρεμβάσεις είναι στοχευμένες και όχι μεγάλου μεγέθους και δεν δύναται να επηρεάσουν τα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης			X	X			X			X				X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται (τοπικές, μέτριες, βραχυχρόνιες) αρνητικές επιπτώσεις στο έδαφος και το τοπίο κατά τη φάση κατασκευής των παρεμβάσεων της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας. Στο πλαίσιο της αδειοδότησης των σχετικών έργων θα αξιολογηθούν ειδικότερα οι επιπτώσεις και θα προβλεφθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας των εδαφικών χαρακτηριστικών των περιοχών επέμβασης.													
Τοπίο														

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Φάση Υλοποίησης			X	X			X			X				X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται (τοπικές, μέτριες, βραχυχρόνιες) αρνητικές επιπτώσεις στο έδαφος και το τοπίο κατά τη φάση κατασκευής των παρεμβάσεων της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας. Στο πλαίσιο της αδειοδότησης των σχετικών έργων θα αξιολογηθούν ειδικότερα οι επιπτώσεις και θα προβλεφθούν τα κατάλληλα μέτρα προστασίας των εδαφικών χαρακτηριστικών των περιοχών επέμβασης.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες οδικές παρεμβάσεις δεν επηρεάζουν την παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X				X				X	X				X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται έμμεσες θετικές επιδράσεις στην απασχόληση καθώς η αναβάθμιση των περιφερειακών οδικών αξόνων αναμένεται να ενισχύσει την περιφερειακή κινητικότητα, συμπεριλαμβανομένων των ώριμων και αναδυόμενων τουριστικών περιοχών, με αποτέλεσμα τη δημιουργία νέων τουριστικών επιχειρήσεων και τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Επιπλέον οι παρεμβάσεις για την οδική ασφάλεια θα συμβάλουν στην μείωση των ατυχημάτων και στην προστασία του πληθυσμού.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													

8.2.18 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7: Επενδυτική Προτεραιότητα 7.γ

Η επενδυτική προτεραιότητα 7.γ περιλαμβάνει την ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα. Ειδικότερα προβλέπεται επέκταση των βιώσιμων και οικολογικών αστικών μεταφορών στην Αττική όπως η ολοκλήρωση του τραμ στον Πειραιά, η επέκταση του τραμ από το Σύνταγμα μέσω της οδού Πανεπιστημίου μέχρι και την Πλατεία Αιγύπτου και άλλες παρεμφερείς δράσεις.

Πίνακας 8-19: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 7.γ

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης	X					X			X		X			X
Αιτιολόγηση	Η ανάπτυξη και βελτίωση των συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον αναμένεται να συμβάλει στη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα και στη βελτίωση του μικροκλίματος.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης	X					X			X		X			X
Αιτιολόγηση	Η ανάπτυξη και βελτίωση των συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον αναμένεται να συμβάλει στη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα και στη βελτίωση του μικροκλίματος. Ειδικά η μείωση των μετακινήσεων με ΙΧΕ και η αύξηση της χρήσης οικολογικών αστικών μεταφορών, αναμένεται να συμβάλλει θετικά και στον περιορισμό του φαινομένου της θερμικής νησίδας, που έχει σημαντικές επιπτώσεις στην ποιότητα της ζωής των κατοίκων των πόλεων και στην υγεία τους.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις ανάπτυξης και βελτίωσης συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον τύπου τραμ, δεν δύναται να επηρεάσουν τα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις ανάπτυξης και βελτίωσης συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον τύπου τραμ, δεν δύναται να επηρεάσουν τα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης			X	X			X			X				X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται τοπικές, μικρής κλίμακας και αναστρέψιμες αρνητικές επιπτώσεις στο έδαφος και το τοπίο, οι οποίες εστιάζονται κυρίως στη φάση κατασκευής των παρεμβάσεων της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας. Σε κάθε περίπτωση η περιβαλλοντική μελέτη και αδειοδότηση που θα ακολουθηθεί, θα προσδιορίσει τις ειδικές επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά και τα απαιτούμενα μέτρα προστασίας.													
Τοπίο														

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Φάση Υλοποίησης			X	X			X			X				X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται τοπικές, μικρής κλίμακας και αναστρέψιμες αρνητικές επιπτώσεις στο έδαφος και το τοπίο, οι οποίες εστιάζονται κυρίως στη φάση κατασκευής των παρεμβάσεων της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας. Σε κάθε περίπτωση η περιβαλλοντική μελέτη και αδειοδότηση που θα ακολουθηθεί, θα προσδιορίσει τις ειδικές επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά και τα απαιτούμενα μέτρα προστασίας.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις ανάπτυξης και βελτίωσης συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον τύπου τραμ, δεν επηρεάζουν την παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													

8.2.19 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 8: Επενδυτική Προτεραιότητα 8.iii

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει την προαγωγή της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω της αυτοαπασχόλησης, την επιχειρηματικότητα και της δημιουργίας επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων ΜΜΕ. Ειδικοί στόχοι είναι η δημιουργία νέων επιχειρήσεων, η ανάπτυξη φυτωρίων επιχειρηματικών ιδεών και εκκόλαψης επιχειρήσεων, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η συμβολή στην αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιοχών της Περιφέρειας Αττικής.

Πίνακας 8-20: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 8.iii

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό και την απασχόληση μέσω της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, της προώθησης της αυτόαπασχόλησης νέων επιστημόνων υψηλών προσόντων, της ανάπτυξης φυτωρίων επιχειρηματικών ιδεών και εκκόλαψης επιχειρήσεων κλπ.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με την αντιμετώπιση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της ίδρυσης επιχειρήσεων στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με τους ανωτέρω τομείς παρέμβασης.													

8.2.20 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 8: Επενδυτική Προτεραιότητα 8.ν

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα στοχεύει στην προαγωγή της βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης και στη στήριξη της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού μέσω της προσαρμογή των εργαζομένων, των επιχειρήσεων και των επιχειρηματιών στις αλλαγές. Ειδικοί στόχοι της εν λόγω ΕΠ είναι ενδεικτικά η προσαρμογή του ανθρώπινου δυναμικού και των επιχειρήσεων της Περιφέρειας στις νέες αναπτυξιακές απαιτήσεις, η διάγνωση των αναγκών και η βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας ως αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης και προσαρμογής των ΜΜΕ κλπ.

Πίνακας 8-21: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 8.ν

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην εφαρμογή Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αναδιάρθρωσης των Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή στοχεύουν να επεκτείνουν τις λειτουργίες τους στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην εφαρμογή Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αναδιάρθρωσης των Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή στοχεύουν να επεκτείνουν τις λειτουργίες τους στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην εφαρμογή Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αναδιάρθρωσης των Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή στοχεύουν να επεκτείνουν τις λειτουργίες τους στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην εφαρμογή Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αναδιάρθρωσης των Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή στοχεύουν να επεκτείνουν τις λειτουργίες τους στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Αττικής.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην εφαρμογή Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αναδιάρθρωσης των Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή στοχεύουν να επεκτείνουν τις λειτουργίες τους στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην εφαρμογή Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αναδιάρθρωσης των Επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ή στοχεύουν να επεκτείνουν τις λειτουργίες τους στους τομείς της ΠΣΕΕ και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη της Αττικής.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό και την απασχόληση μέσω της δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας, ως αποτέλεσμα της αναδιάρθρωσης και προσαρμογής των ΜΜΕ.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της αναδιάρθρωσης και προσαρμογής των ΜΜΕ.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της απασχόλησης μέσω της αναδιάρθρωσης και προσαρμογής των ΜΜΕ.													

8.2.21 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.i

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει ενεργές πολιτικές ένταξης με σκοπό την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας. Ειδικοί στόχοι της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας είναι η ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας, η ενίσχυση της συμφιλίωσης οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής των ατόμων που έχουν την ευθύνη της φροντίδας παιδιών σε νοικοκυριά που απειλούνται από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό και η βελτίωση της διαχειριστικής ικανότητας των Κοινωνικών Εταιρών και των Φορέων της Κοινωνίας των Πολιτών.

Πίνακας 8-22: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 9.i

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ενίσχυση της πρόσβασης στην απασχόληση για μειονεκτούντα άτομα που βρίσκονται εκτός αγοράς εργασίας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό και την απασχόληση μέσω της αύξησης της συμμετοχής στην αγορά εργασίας ατόμων που βιώνουν ή κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό, της διατήρησης και βελτίωσης της πρόσβασης στην αγορά εργασίας ατόμων με ευθύνες φροντίδας π.χ. (μακροχρόνια άνεργες γυναίκες) κλπ.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου δεδομένου ότι με βάση τον χάρτη φτώχειας που θα καταρτίσει η Περιφέρεια, θα ενισχυθούν εργασιακά τα άτομα που βιώνουν ή κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό και θα βελτιωθεί η πρόσβαση στην αγορά εργασίας ατόμων με ευθύνες φροντίδας (π.χ. μακροχρόνια άνεργες γυναίκες, χαμηλού εισοδήματος, αρχηγών μονογονεϊκών οικογενειών κλπ).													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται έμμεσες θετικές επιπτώσεις στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου μέσω της βελτίωσης της παροχής ολοκληρωμένων και ποιοτικών υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας προς τις ευπαθείς ομάδες και της ευαισθητοποίηση των κοινωνικών εταίρων και των πολιτών και την ενθάρρυνση του εθελοντισμού.													

8.2.22 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.ii

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά. Ειδικός στόχος είναι η βελτίωση των όρων και η διεύρυνση των επιλογών ενσωμάτωσης μελών περιθωριοποιημένων κοινοτήτων και ατόμων με προβλήματα κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Πίνακας 8-23: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 9.ii

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ποιότητας ζωής των περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ποιότητας ζωής των περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ποιότητας ζωής των περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ποιότητας ζωής των περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ποιότητας ζωής των περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην βελτίωση της απασχολησιμότητας και της ποιότητας ζωής των περιθωριοποιημένων ομάδων μέσω της ενίσχυσης των βασικών, κοινωνικών τους δεξιοτήτων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X			X			X			X		X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται μικρές θετικές επιδράσεις στην απασχόληση από την υλοποίηση δράσεων για τη βελτίωση των όρων πρόσβασης των ευπαθών ομάδων στην αγορά εργασίας.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X				X			X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στον εν λόγω τομέα ελέγχου από την υλοποίηση δράσεων που στοχεύουν στη βελτίωση των όρων πρόσβασης των ευπαθών ομάδων σε κοινωνικά αγαθά και υπηρεσίες, τη βελτίωση των δομών και τη διεύρυνση των υπηρεσιών στήριξης μελών ομάδων που ανήκουν σε περιθωριοποιημένες κοινότητες κλπ. Επίσης θετικές επιδράσεις στη διαδικασία κοινωνικής ένταξης αναμένονται από την παροχή υπηρεσιών εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας σε ανέργους μετανάστες – παλιννοστούντες – πρόσφυγες.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται καταρχήν άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση περιθωριοποιημένων κοινοτήτων όπως οι Ρομά.													

8.2.23 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.iii

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα στοχεύει στην καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών. Ειδικοί στόχοι είναι η ενδυνάμωση και βελτίωση της θέσης στην αγορά εργασίας των Ευάλωτων και Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Αττικής, η καταπολέμηση των διακρίσεων και η ανάπτυξη δικτύου κοινωνικών δομών άμεσης αντιμετώπισης της φτώχειας.

Πίνακας 8-24 Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 9.iii

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα ή το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα ή το κλίμα.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα της Περιφέρειας Αττικής.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα της Αττικής.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Αττικής.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευάλωτων (μεταξύ των οποίων ΑΜΕΑ) και των Λοιπών Ομάδων του Πληθυσμού της Περιφέρειας και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X			X				X			X			X
Αιτιολόγηση	Αναμένονται έμμεσες θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό και την απασχόληση από τη βελτίωση των όρων πρόσβασης των ευάλωτων ομάδων στην αγορά εργασίας καθώς και από τη βελτίωση των όρων πρόσβασης των ευάλωτων ομάδων σε υπηρεσίες εκπαίδευσης, κοινωνικής φροντίδας και ψυχικής υγείας.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στον εν λόγω τομέα ελέγχου λόγω της υλοποίησης δράσεων που σχετίζονται με τη βελτίωση των όρων πρόσβασης των ευάλωτων ομάδων σε υπηρεσίες εκπαίδευσης, κοινωνικής φροντίδας και ψυχικής υγείας καθώς και τη βελτίωση των όρων πρόσβασης των ευάλωτων ομάδων στην αγορά εργασίας. Όλα αυτά θα υλοποιηθούν με βάση τον χάρτη φτώχειας που θα καταρτίσει Περιφέρεια Αττικής και ο οποίος θα προσδιορίσει τους θύλακες φτώχειας και τις περιοχές κοινωνικού αποκλεισμού της Αττικής.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στο συγκεκριμένο τομέα ελέγχου από την υλοποίηση ολοκληρωμένων παρεμβάσεων καταπολέμησης των διακρίσεων και δημιουργίας μιας αγοράς ανοιχτής για όλους καθώς και από την ανάπτυξη δικτύου κοινωνικών δομών άμεσης αντιμετώπισης της Φτώχειας και παροχής συνοδευτικών υπηρεσιών ενδυνάμωσης.													

8.2.24 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.iv

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αφορά στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος. Ειδικό στόχοι της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας είναι η βελτίωση της πρόσβασης των ευπαθών και λοιπών ομάδων του πληθυσμού της Περιφέρειας σε κοινωνικές και προνοιακές υπηρεσίες και υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης, η βελτίωση των δομών πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας, η προώθηση της αποιδρυματοποίησης παιδιών, η βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών μέσω αναβάθμισης των ικανοτήτων των φορέων και του προσωπικού που απασχολούνται σε Δομές / υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας στην Αττική και η προστασία Ασυνόδευτων Ανηλίκων και η Κοινωνική ένταξη Μεταναστών.

Πίνακας 8-25: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 9.iv

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος) και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος) και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος) και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Πρόελευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος) και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος) και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες (συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος) και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στη διαδικασία κοινωνικής ένταξης και μείωση των διακρίσεων μέσω της άμεσης πρόσβασης ευπαθών κοινωνικών ομάδων σε παροχές υγείας και λοιπές κοινωνικές υπηρεσίες.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στον τομέα της υγείας – πρόνοιας μέσω της παροχής υπηρεσιών υγείας και λοιπών κοινωνικών υπηρεσιών σε πολίτες που μένουν εκτός, τόσο του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, όσο και της προνοιακής κάλυψης ασθένειας, μέσω της δημιουργίας δικτύου ασφαλείας σε τοπικό επίπεδο. Ανάλογες θετικές αναμένονται από την ενίσχυση του συστήματος κοινωνικής προστασίας σε Περιφερειακό Επίπεδο, μέσω της δημιουργίας νέων δομών και ενίσχυσης υφιστάμενων.													

8.2.25 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.ν

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα αναφέρεται στην προαγωγή της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και της επαγγελματικής ένταξης σε κοινωνικές επιχειρήσεις καθώς και την προώθηση της κοινωνικής οικονομίας και της οικονομίας της αλληλεγγύης προκειμένου να διευκολυνθεί η πρόσβαση στην απασχόληση. Ειδικοί στόχοι είναι η προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των ευπαθών ομάδων μέσω της κοινωνικής επιχειρηματικότητας και η ανάδειξη της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ως μέσου για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας.

Πίνακας 8-26: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 9.ν

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα εδαφικά χαρακτηριστικά.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμο	Μεσοπρόθεσμο	Μακροπρόθεσμο	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στην ίδρυση και λειτουργία κοινωνικών επιχειρήσεων και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στην απασχόληση στο πεδίο της κοινωνικής οικονομίας με την αξιοποίηση χρηματοδοτικών και άλλων εργαλείων και μηχανισμών στήριξης σε τοπικό επίπεδο. Ειδικότερα αναμένεται η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας από τη δημιουργία και την ενίσχυση νέων επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στον εν λόγω τομέα ελέγχου από τη δημιουργία νέων και την υποστήριξη υφιστάμενων επιχειρήσεων κοινωνικής οικονομίας που έχουν αποκλειστικό στόχο τις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες, σύμφωνα και με τις απαιτήσεις και προβλέψεις του χάρτη φτώχειας που θα καταρτίσει η Περιφέρεια.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου													

8.2.26 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 10: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.α

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει επενδύσεις σε υποδομές υγείας και κοινωνικές υποδομές που συμβάλλουν στην εθνική, περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη, στη μείωση των ανισοτήτων στον τομέα της υγείας και στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης με τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα και με τη μετάβαση από θεσμικές υπηρεσίες σε υπηρεσίες σε επίπεδο κοινότητας.

Πίνακας 8-27: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 9.α

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη συμπλήρωση και βελτίωση των υποδομών Υγείας και των Κοινωνικών Υποδομών για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας (με βάση «χάρτες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού») και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα ή το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη συμπλήρωση και βελτίωση των υποδομών Υγείας και των Κοινωνικών Υποδομών για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας (με βάση «χάρτες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού») και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη συμπλήρωση και βελτίωση των υποδομών Υγείας και των Κοινωνικών Υποδομών για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας (με βάση «χάρτες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού») και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη συμπλήρωση και βελτίωση των υποδομών Υγείας και των Κοινωνικών Υποδομών για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας (με βάση «χάρτες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού») και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο έδαφος – υπέδαφος.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη συμπλήρωση και βελτίωση των υποδομών Υγείας και των Κοινωνικών Υποδομών για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας (με βάση «χάρτες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού») και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη συμπλήρωση και βελτίωση των υποδομών Υγείας και των Κοινωνικών Υποδομών για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους των ευπαθών ομάδων της Περιφέρειας (με βάση «χάρτες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού») και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X	X		
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στη διαδικασία κοινωνικής ένταξης και στη μείωση των ανισοτήτων στην παροχή υπηρεσιών υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας σε τοπική κλίμακα. Επιπλέον αναμένονται θετικές επιδράσεις στην καταπολέμηση της φτώχειας μέσω της αναβάθμισης – συμπλήρωσης υποδομών κοινωνικής φροντίδας σε υποβαθμισμένες περιοχές με αυξημένη παρουσία / συγκέντρωση ευπαθών ομάδων. Μέσω της αναβάθμισης των κοινωνικών υποδομών επιδιώκεται η ευρύτερη αναβάθμιση της ποιότητας ζωής και η αστική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιοχών της Αττικής													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X					X		X			X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται θετικές επιδράσεις στο εν λόγω τομέα ελέγχου μέσω της βελτίωσης της πρόσβασης σε υπηρεσίες στους τομείς της υγείας, πρόνοιας και κοινωνικής φροντίδας.													

8.2.27 ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 11: Επενδυτική Προτεραιότητα 10.α

Η εν λόγω επενδυτική προτεραιότητα περιλαμβάνει επενδύσεις στην εκπαίδευση την κατάρτιση, και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και διά βίου μάθηση με την ανάπτυξη υποδομών, κατάρτισης και εκπαίδευσης. Ειδικός στόχος της εν λόγω επενδυτικής προτεραιότητας είναι η βελτίωση και ο εκσυγχρονισμός υποδομών και εξοπλισμού της Εκπαίδευσης και της Δια βίου μάθησης στην Αττική.

Πίνακας 8-28: Αξιολόγηση επιπτώσεων επενδυτικής προτεραιότητας 10.α

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Ατμόσφαιρα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας των υποδομών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της διά βίου μάθησης στην Αττική και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα και το κλίμα.													
Κλίμα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Ισχύει ότι και ανωτέρω.													
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα – Πανίδα														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας των υποδομών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της διά βίου μάθησης στην Αττική και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα οικοσυστήματα.													
Υδάτινοι Πόροι														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας των υποδομών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της διά βίου μάθησης στην Αττική και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στα ύδατα.													
Έδαφος														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας των υποδομών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της διά βίου μάθησης στην Αττική και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο έδαφος – υπέδαφος.													
Τοπίο														
Φάση Υλοποίησης		X												

Τομέας Ελέγχου	Είδος			Ένταση			Χρόνος			Διάρκεια		Προέλευση		
	Θετική	Ουδέτερη	Αρνητική	Ασθενής	Μέτρια	Σημαντική	Βραχυπρόθεσμα	Μεσοπρόθεσμα	Μακροπρόθεσμα	Βραχυχρόνια	Μόνιμη	Αθροιστική	Άμεση	Έμμεση
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας των υποδομών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης στην Αττική και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στο τοπίο και την αισθητική.													
Παράκτια ζώνη														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου, δεδομένου ότι προτεινόμενες παρεμβάσεις στοχεύουν στη βελτίωση της ποιότητας των υποδομών της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και της δια βίου μάθησης στην Αττική και δεν σχετίζονται με επιπτώσεις στην παράκτια ζώνη.													
Πληθυσμός – Απασχόληση – Δυναμικό														
Φάση Υλοποίησης		X												
Αιτιολόγηση	Δεν αναμένονται άμεσες ή έμμεσες μετρήσιμες επιπτώσεις από την εφαρμογή της επενδυτικής προτεραιότητας στον συγκεκριμένο τομέα ελέγχου.													
Φτώχεια – Διακρίσεις – Κοινωνική ένταξη														
Φάση Υλοποίησης	X					X	X				X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένεται μείωση των διακρίσεων μέσω της ισότιμης πρόσβασης των μαθητών σε ποιοτικές υποδομές εκπαίδευσης και κατάρτισης.													
Υγεία – Πρόνοια – Εκπαίδευση – Πολιτισμός														
Φάση Υλοποίησης	X					X			X		X		X	
Αιτιολόγηση	Αναμένονται ιδιαίτερα θετικές επιδράσεις στον τομέα της εκπαίδευσης από τη βελτίωση των υποδομών εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης και της σύνδεσής τους με την περιφερειακή αγορά, τη συμπλήρωση του δικτύου εκπαιδευτικών υποδομών στην Αττική, τη μείωση της σχολικής διαρροής κλπ.													

8.3. Συνοπτική αξιολόγηση επιπτώσεων ΕΠ ανά Άξονα Προτεραιότητας και Περιβαλλοντική Παράμετρο Αναφοράς

Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται μια συνοπτική αξιολόγηση των επιπτώσεων του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 ανά Άξονα Προτεραιότητας με βάση συγκεκριμένες περιβαλλοντικές παραμέτρους αναφοράς.

Πίνακας 8.3-1: Συνολική αξιολόγηση επιπτώσεων ανά Άξονα Προτεραιότητας

Α/Α	Περιβαλλοντική Παράμετρος Αναφοράς	Άξονες Προτεραιότητας												
		ΑΠ 1	ΑΠ 2	ΑΠ 3	ΑΠ 4	ΑΠ 5	ΑΠ 6	ΑΠ 7	ΑΠ 8	ΑΠ 9	ΑΠ 10	ΑΠ 11	ΑΠ 12	ΑΠ 13
1	Βιοποικιλότητα					(+)	(+)							
2	Πανίδα					(+)	(+)							
3	Χλωρίδα					(+)	(+)							
4	Έδαφος					(+)	(+)							
5	Ύδατα					(+)	(+)							
6	Ποιότητα Αέρα				(+)	(+)	(+)	(+)						
7	Εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου				(+)	(+)	(+)	(+)						
8	Τοπίο, παράκτια ζώνη							(-)						
9	Πολιτισμική κληρονομιά, τουρισμός	(+)	(+)				(+)		(+)					
10	Παραγωγή και κατανάλωση Ενέργειας				(+)									
11	Βαθμός επεξεργασίας υγρών αποβλήτων						(+)							
12	Παραγωγή, σύσταση, διάθεση και ανακύκλωση στερεών αποβλήτων						(+)							
13	Μεταφορές							(+)						
14	Διασυννοριακές επιπτώσεις													
15	Πληθυσμός, απασχόληση	(+)	(+)	(+)			(+)	(+)	(+)	(+)	(+)			
16	Φτώχεια, διακρίσεις, κοινωνική ένταξη		(+)						(+)	(+)	(+)	(+)		
17	Υγεία, πρόνοια, εκπαίδευση		(+)						(+)	(+)	(+)	(+)		
	Ασθενής συσχέτιση, πιθανή θετική / αρνητική συνεισφορά	(+)/(-)												
	Ισχυρή συσχέτιση, πιθανή θετική / αρνητική συνεισφορά	(+)/(-)												
	Αβέβαιη συσχέτιση													
	Καμία συσχέτιση													

Από τον παραπάνω πίνακα, συνάγονται τα ακόλουθα συμπεράσματα αναφορικά με την περιβαλλοντική αποτίμηση της αναπτυξιακής στρατηγικής του ΕΠ Αττικής 2014-2020:

8.3.1 Άξονας Προτεραιότητας 1

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει την επενδυτική προτεραιότητα 1.β. Γενικότερα δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον αλλά αντίθετα αναμένονται θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό και το δυναμικό της Περιφέρειας, στοχεύοντας στην κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα για αύξηση των δαπανών για έρευνα, τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία, διασύνδεση και δημιουργία δεσμών και συνεργειών μεταξύ των εταιριών και των παραγωγικών φορέων έρευνας και τεχνολογικής ανάπτυξης της περιφέρειας, καθώς και στην εξωστρέφεια των επιχειρήσεων.

8.3.2 Άξονας Προτεραιότητας 2

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 2.β και 2.γ. Η χρήση ΤΠΕ στις επιχειρήσεις και η προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου αναμένεται να συμβάλλει θετικά στην απασχόληση και στην ενίσχυση του δυναμικού των επιχειρήσεων, δημιουργώντας νέες θέσεις εργασίας, ενώ αναμένεται να συμβάλλει θετικά και στην κατάρτιση και την εκπαίδευση του προσωπικού των επιχειρήσεων λόγω της χρησιμοποίησης νέων τεχνολογιών και υπηρεσιών ηλεκτρονικού εμπορίου. Παράλληλα η ενσωμάτωση προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ στις ΜΜΕ, αναμένεται να συμβάλλει στη δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος και βελτίωση της εξωστρέφειας, αξιοποιώντας τις αντίστοιχες κατευθύνσεις της ΠΣΕΕ της περιφέρειας Αττικής.

Όσον αφορά στα θέματα κοινωνικής ένταξης, η ενίσχυση σχετικών εφαρμογών θα συμβάλλει στην βελτίωση των παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους ωφελούμενους και τις οικογένειές τους, προσφέροντας τους ένα καλύτερο περιβάλλον διαβίωσης.

Στους κλάδους υγείας, πρόνοιας και πολιτισμού, η ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ αναμένεται να επιδράσει έμμεσα, μέσω της προσφοράς ηλεκτρονικών εφαρμογών – πλατφορμών, οι οποίες στοχεύουν στην βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών των άμεσα ενδιαφερόμενων.

8.3.3 Άξονας Προτεραιότητας 3

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 3.α, 3.γ και 3.δ. Σημειώνεται ότι δεν αναμένονται καταρχήν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση των συγκεκριμένων επενδυτικών προτεραιοτήτων.

Αντίθετα αναμένεται θετική συμβολή στην απασχόληση, λόγω της αναμενόμενης δημιουργίας νέων και βιώσιμων θέσεων εργασίας, τη μείωση της υψηλής ανεργίας των νέων μέσω της επιχειρηματικότητας στον ιδιωτικό τομέα (ενίσχυση των «start-ups») και την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού υψηλού μορφωτικού επιπέδου, για την επίτευξη των στόχων της προτεραιότητας.

Περαιτέρω θετικές επιδράσεις αναμένονται από τη συνεισφορά στην ενίσχυση των ικανοτήτων του δυναμικού των υφιστάμενων επιχειρήσεων, στην αύξηση της απασχόλησης, μέσω νέων επιχειρήσεων που θα ενισχυθούν από κατάλληλες συμβουλευτικές και καινοτόμες υπηρεσίες και εργαλεία, πάνω στην ανάπτυξη και την εφαρμογή νέων επιχειρηματικών μοντέλων και στην ενδυνάμωση του στελεχιακού δυναμικού των επιχειρήσεων από τη μεταφοράς τεχνογνωσίας από το εξωτερικό (συμμετοχή σε διεθνή δίκτυα πάνω σε τεχνολογίες γενικής εφαρμογής).

8.3.4 Άξονας Προτεραιότητας 4

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 4.β, 4.γ και 4.ζ. Δεν αναμένονται καταρχήν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση των προαναφερθέντων επενδυτικών προτεραιοτήτων. Αντίθετα εκτιμάται ότι θα υπάρχουν θετικές επιδράσεις στην ποιότητα της ατμόσφαιρας και το κλίμα, λόγω της μείωσης της εκπομπής αερίων του θερμοκηπίου μέσω της βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης των επιχειρήσεων,

της μείωσης της ετήσιας κατανάλωσης ενέργειας στα δημόσια κτήρια και της αύξησης στη χρήση μεθόδων φιλικών προς το περιβάλλον για την παραγωγή ενέργειας.

Μικρές και τοπικής κλίμακας αρνητικές επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα αναμένονται από τη λειτουργία των μονάδων συμπαραγωγής, η αντιμετώπιση των οποίων θα αποτελέσει αντικείμενο της περιβαλλοντικής μελέτης που θα εκπονηθεί κατά περίπτωση με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο (Ν. 4014/2011).

8.3.5 Άξονας Προτεραιότητας 5

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 5.α και 5.β. Δεν αναμένονται καταρχήν αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση των προαναφερθέντων επενδυτικών προτεραιοτήτων. Αντίθετα αναμένονται θετικές επιδράσεις σε χλωρίδα, πανίδα, οικοσυστήματα, ατμόσφαιρα από την υποστήριξη επενδύσεων για τη μείωση του κινδύνου και των επιπτώσεων των δασικών πυρκαγιών, των πλημμυρών και των επιπτώσεων τους στο περιβάλλον, τα οποία θα συμβάλλουν μακροπρόθεσμα στη μείωση των κινδύνων από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής.

Θετικές επιδράσεις αναμένονται στα ύδατα της Αττικής από την υλοποίηση παρεμβάσεων προστασίας του θαλασσίου περιβάλλοντος, σε συμμόρφωση με τις απαιτήσεις και προβλέψεις του εγκεκριμένου σχεδίου διαχείρισης υδατικής λεκάνης Αττικής.

8.3.6 Άξονας Προτεραιότητας 6

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 6.α, 6.β, 6.γ και 6.ε. Γενικά αναμένονται θετικές επιδράσεις στα οικοσυστήματα και τα ύδατα (υπόγεια και επιφανειακά) λόγω της δημιουργία σύγχρονων υποδομών συλλογής και επεξεργασίας αστικών υγρών αποβλήτων και τη μείωση της εδαφικής διάθεσης των στερεών αποβλήτων, σε συνδυασμό με την προώθηση τοπικών δράσεων επαναχρησιμοποίησης, ανακύκλωσης και ανάκτησης αποβλήτων.

Θετικές επιδράσεις αναμένονται και στην απασχόληση – δυναμικό και εν γένει τον πληθυσμό αφενός από την επέκταση δικτύων υποδομής (π.χ. ύδρευση) και αφετέρου από την ανάδειξη της Αττικής ως ελκυστικού τουριστικού προορισμού, μέσω της αναβάθμισης και της προώθησης των υποδομών πολιτιστικής κληρονομιάς (π.χ. εθνική πινακοθήκη).

Τέλος αναμένονται θετικές επιδράσεις στο τοπίο και την παράκτια ζώνη, από την υλοποίηση στοχευμένων παρεμβάσεων με στόχο την αναζωογόνηση υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων και τη δημιουργία πράσινων διαδρομών σε υποβαθμισμένες περιοχές της Αττικής.

8.3.7 Άξονας Προτεραιότητας 7

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 7.α, 7.β και 7.γ. Περιορισμένες αρνητικές επιπτώσεις στην ατμόσφαιρα (τοπικές, μέτριες, βραχυχρόνιες) αναμένονται από την υλοποίηση των προβλεπόμενων λιμενικών και συγκοινωνιακών παρεμβάσεων στο πλαίσιο των Επενδυτικών Προτεραιοτήτων 7.α και 7.β αντίστοιχα. Ανάλογες περιορισμένες αρνητικές επιπτώσεις (τοπικές, μέτριες, βραχυχρόνιες) αναμένονται στα ύδατα – παράκτια ζώνη και στο έδαφος – τοπίο από την υλοποίηση παρεμβάσεων

βασικής λιμενικής υποδομής με στόχο την ενίσχυση των υποδομών κρουαζιέρας στον Πειραιά.

Θετικές επιδράσεις αναμένονται στην ατμόσφαιρα από την υλοποίηση των παρεμβάσεων της Επενδυτικής Προτεραιότητας 7.γ (ολοκλήρωση του τραμ στον Πειραιά, επέκταση του τραμ από το Σύνταγμα μέσω της οδού Πανεπιστημίου μέχρι και την Πλατεία Αιγύπτου κλπ) καθώς και στον πληθυσμό, από την υλοποίηση των παρεμβάσεων της Επενδυτικής Προτεραιότητας 7.β (οδική ασφάλεια).

8.3.8 Άξονας Προτεραιότητας 8

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 8.iii και 8.v και στοχεύει στην προώθηση της ανάπτυξης δεξιοτήτων και της προσαρμοστικότητας του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της ΠΣΕΕ. Ως εκ τούτου δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις στα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της Περιφέρειας Αττικής αλλά αντίθετα αναμένονται θετικές επιδράσεις στο ανθρώπινο δυναμικό της Περιφέρειας, μέσω της προαγωγή βιώσιμης και ποιοτικής απασχόλησης, στήριξης της κινητικότητας του εργατικού δυναμικού, της επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων καινοτόμων ΜΜΕ.

8.3.9 Άξονας Προτεραιότητας 9

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει τις επενδυτικές προτεραιότητες 9.i, 9.ii, 9.iii, 9.iv και 9.v. Γενικά δεν αναμένονται αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον. Αντίθετα αναμένονται θετικές επιδράσεις στην απασχόληση και τον πληθυσμό μέσω της υλοποίησης πολιτικών με σκοπό την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών, της ενεργού συμμετοχής και της βελτίωσης της απασχολησιμότητας. Παράλληλα προτεραιότητα δίδεται στην κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (Επενδυτική Προτεραιότητα 9.ii), στην δημιουργία δομών και δράσεων καταπολέμησης των διακρίσεων, της φτώχειας και στην κοινωνική ένταξη ευπαθών κοινωνικών ομάδων καθώς στη βελτίωση της πρόσβασης σε οικονομικά προσιτές, βιώσιμες και υψηλής ποιότητας υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των υπηρεσιών υγειονομικής περίθαλψης και των κοινωνικών υπηρεσιών γενικού συμφέροντος (Επενδυτική Προτεραιότητα 9.iv).

8.3.10 Άξονας Προτεραιότητας 10

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει την επενδυτική προτεραιότητα 9.α. Εν γένει αναμένονται θετικές επιδράσεις από την υλοποίηση των παρεμβάσεων (έργων του ΕΤΠΑ) με στόχο τη μείωση των ανισοτήτων στην παροχή υπηρεσιών υγείας σε τοπική κλίμακα, την καταπολέμηση της φτώχειας μέσω της αναβάθμισης – συμπλήρωσης υποδομών κοινωνικής φροντίδας σε υποβαθμισμένες περιοχές με αυξημένη συγκέντρωση ευπαθών ομάδων και τη βελτίωση της πρόσβασης σε υπηρεσίες κοινωνικού, πολιτιστικού και ψυχαγωγικού χαρακτήρα.

8.3.11 Άξονας Προτεραιότητας 11

Ο εν λόγω άξονας προτεραιότητας περιλαμβάνει την επενδυτική προτεραιότητα 10. Δεν αναμένονται γενικά αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση των

παρεμβάσεων του εν λόγω άξονα προτεραιότητας. Αντίθετα θετικές επιδράσεις αναμένονται στην καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων και εν γένει στην εκπαίδευση μέσω της ισότιμης πρόσβασης των μαθητών σε ποιοτικές υποδομές εκπαίδευσης, κατάρτισης και δια βίου μάθησης.

8.3.12 Άξονας Προτεραιότητας 12

Δεν αναμένονται επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση του άξονα προτεραιότητας 11 (τεχνική υποστήριξη της εφαρμογής – ΕΤΠΑ) καθώς πρόκειται για παρεμβάσεις (δαπάνες) για την υλοποίηση μελετών και υπηρεσιών για την υποστήριξη του ΕΤΠΑ.

8.3.13 Άξονας Προτεραιότητας 13

Δεν αναμένονται επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση του άξονα προτεραιότητας 12 (τεχνική υποστήριξη της εφαρμογής – ΕΚΤ) καθώς πρόκειται για παρεμβάσεις (δαπάνες) για την υλοποίηση μελετών και υπηρεσιών για την υποστήριξη του ΕΚΤ.

8.3.14` Συνολική Αξιολόγηση

Με βάση τις παραπάνω διαπιστώσεις, αποτιμάται ότι η συνολική συμβολή του ΕΠ Αττικής 2014 - 2020 αναμένεται θετική και με σημαντική ένταση, στην πλειοψηφία των προτεινόμενων επενδυτικών προτεραιοτήτων και σε όλους τους περιβαλλοντικούς τομείς ελέγχου. Οι όποιες τάσεις επιδείνωσης χαρακτηρίζονται στο σύνολό τους από τοπικό χαρακτήρα, περιορισμένη κλίμακα και είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά με τα μέτρα που θα υιοθετηθούν ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης της διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης καθώς και στο πλαίσιο των επιμέρους περιβαλλοντικών μελετών και αδειοδοτήσεων που θα προηγηθούν της υλοποίησης των παρεμβάσεων, κατ'εφαρμογή του ν. 4014/2011.

8.3.14 Επιπτώσεις από Μεγάλα Έργα – Συνάφεια με ΣΠΕΜ

Το ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020 είναι ένα επιχειρησιακό πρόγραμμα (ΕΠ) το οποίο εμφανίζει σημαντικές συνέργιες και συμπληρωματικότητες με το ΕΠ του Υπουργείου Μεταφορών και του ΥΠΕΚΑ (πλέον ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ). Στη συνέχεια πραγματοποιείται μια συνοπτική αναφορά στα μεγάλα έργα – δράσεις που υλοποιούνται από ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ και χωροθετούνται στην Αττική:

- Επέκταση βασικών λιμενικών υποδομών στο Λιμάνι του Πειραιά συνολικού προϋπολογισμού 120εκ. € περίπου. Το έργο αφορά στην επέκταση του νότιου επιβατικού λιμένα Πειραιά με την κατασκευή δύο νέων θέσεων πρόσδεσης κρουαζιερόπλοιων νέας γενιάς, μήκους άνω των 300 μέτρων και χωρητικότητας 4.000 επιβατών και διαθέτει ήδη εγκεκριμένους περιβαλλοντικούς όρους. Το εν λόγω έργο προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί στο πλαίσιο της ΕΠ 7.α του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020 και περιλαμβάνεται στον κατάλογο έργων του ΣΠΕΜ (Λιμενικά έργα, α/α 1).
- Συλλογή, μεταφορά, επεξεργασία και διάθεση ακαθάρτων περιοχών Κορωπίου – Παιανίας συνολικού προϋπολογισμού 123 εκ.€. Η εν λόγω πράξη περιλαμβάνει τα απαιτούμενα έργα αποχέυσης και επεξεργασίας - διάθεσης λυμάτων για το Κορωπί

- Παιανία, όπως την κατασκευή του εσωτερικού δικτύου συλλογής λυμάτων της πόλης του Κορωπίου, τους κεντρικούς συλλεκτήρες ακαθάρτων της πόλης του Κορωπίου και του οικισμού του Καρελλά, τον κεντρικό αγωγό μεταφοράς ακαθάρτων προς το Κέντρο Επεξεργασίας Λυμάτων (ΚΕΛ) Κορωπίου - Παιανίας, το ΚΕΛ και το έργο διάθεσης των επεξεργασμένων λυμάτων (χερσαίο και υποθαλάσσιο τμήμα). Το εν λόγω έργο έχει αδειοδοτηθεί περιβαλλοντικά με την υπ. αριθμ. 144233/2009 ΚΥΑ και προβλέπεται να χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Συνοχής της περιόδου 2014 – 2020 μέσω του ΕΠ ΥΜΕΠΠΕΡΑΑ.
- Κατασκευή πεζογεφυρών σε βασικούς άξονες του λεκανοπεδίου Αττικής συνολικού προϋπολογισμού 11 εκ. €. Πρόκειται για έναν αριθμό πεζογεφυρών που χωροθετούνται σε διάφορα κομβικά σημεία της Αττικής (Λ. Μεσογείων, Λ. Κηφισίας κλπ) και έχουν ως στόχο την εξυπηρέτηση των πεζών και την ασφαλή διέλευση από μεγάλους οδικούς άξονες. Τα εν λόγω έργα περιλαμβάνονται στην επενδυτική προτεραιότητα 7.β του ΠΕΠ Αττικής και είναι σε απόλυτη συνάφεια με το ΣΠΕΜ του Υπουργείου Μεταφορών.
- Επέκταση τραμ προς Πειραιά και επέκταση τραμ στις οδούς Παν/μίου και Πατησίων μέχρι την Πλατεία Αιγύππου. Πρόκειται για έργα π/υ 50εκ.€ και 40εκ.€ αντίστοιχα τα οποία περιλαμβάνονται στο ΣΠΕΜ (Έργα αστικών συγκοινωνιών, α/α 4 και 6) και προβλέπεται να υλοποιηθούν στο πλαίσιο της Επενδυτικής Προτεραιότητας 7.γ του ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020.

8.5. Μέτρα

Στο τρέχον κεφάλαιο περιγράφονται κάποια γενικής φύσης μέτρα, με βάση τις ενδεικτικές δράσεις του Προγράμματος. Τα ειδικά μέτρα προστασίας του περιβάλλοντος θα εξεταστούν κατά την εκπόνηση της εκάστοτε ΜΠΕ.

Η επιδιωκόμενη λειτουργία μονάδων συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού, η δημιουργία υποδομών επαναχρησιμοποίησης – ανακύκλωσης – αξιοποίησης των απορριμμάτων, η κατασκευή και λειτουργία Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων και Μονάδων Επεξεργασίας Νερού, η ολοκλήρωση των οδικών αξόνων που ξεκίνησαν την προηγούμενη περίοδο αλλά και η συμπλήρωση οδικών δακτυλίων και κόμβων, η βελτίωση – επέκταση των υφιστάμενων λιμενικών υποδομών, είναι παρεμβάσεις που έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν δυσμενώς τη βιοποικιλότητα και τα οικοσυστήματα. Για τη μείωση των επιπτώσεων μπορούν να ληφθούν αυστηρά περιοριστικά μέτρα ως προς τη χωροθέτηση, τις προδιαγραφές κατασκευής και λειτουργίας και την παρακολούθηση των ανωτέρω υποδομών. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για κάθε έργο αποτελεί το τελικό μέσο πρόληψης περιβαλλοντικών επιδεινώσεων, η δομή των προϋπολογισμών και των χρηματικών ροών στα προτεινόμενα προς ένταξη έργα, θα πρέπει να ενσωματώνει κατάλληλες διασφαλίσεις αναφορικά με τις δαπάνες που κατευθύνονται προς την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τους όρους αυτούς. Επίσης, κατά τη διαδικασία αξιολόγησης και ένταξης πράξεων στο ΠΕΠ Αττικής 2014 - 2020 θα πρέπει να συμπληρώνονται ειδικές φόρμες από την αρμόδια Διαχειριστική Αρχή σχετικά με την τήρηση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας και την προστασία του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά στον πληθυσμό, οι παρεμβάσεις που προβλέπονται στο νέο ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020 έχουν ως κεντρικό στόχο την καταπολέμηση της φτώχειας, την κοινωνικοοικονομική ενσωμάτωση των περιθωριοποιημένων κοινοτήτων (π.χ. Ρομά), την καταπολέμηση κάθε μορφής διακρίσεων και την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών κλπ, δράσεις δηλαδή που αναμένεται να έχουν θετικές επιδράσεις στον πληθυσμό, την απασχόληση και το δυναμικό της Περιφέρειας Αττικής. Ιδιαίτερη προσοχή ωστόσο απαιτείται καταρχήν στον τρόπο προσδιορισμού της φτώχειας και στον τρόπο υλοποίησης αυτών των παρεμβάσεων ώστε οι ομάδες στόχος (ευπαθείς, περιθωριοποιημένοι κλπ) να είναι τελικά και οι πραγματικά ωφελούμενοι.

Οι βασικές αρνητικές επιπτώσεις που αναμένονται στο έδαφος προέρχονται από τη χωροθέτηση και λειτουργία νέων έργων υποδομής όπως μονάδων συμπαραγωγής θερμότητας και ηλεκτρισμού, δημιουργία υποδομών επεξεργασίας απορριμμάτων, κατασκευή και λειτουργία Εγκαταστάσεων Επεξεργασίας Λυμάτων και Μονάδων Επεξεργασίας Νερού, ολοκλήρωση των οδικών αξόνων που ξεκίνησαν την προηγούμενη περίοδο και συμπλήρωση οδικών δακτυλίων και κόμβων κλπ. Το ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020 θα πρέπει να ενθαρρύνει τη χρήση καθαρών τεχνολογιών, πρακτικών μείωσης και επαναχρησιμοποίησης των παραγόμενων απορριμμάτων, αποφυγής δημιουργίας και διάθεσης τοξικών αποβλήτων κλπ που επιβαρύνουν το έδαφος με τρόπο συσσωρευτικό και καθιστούν περιοχές μη αξιοποιήσιμες.

Οι επιπτώσεις στην υγεία είναι θετικές καθώς προβλέπεται αφενός σημαντική αύξηση των παρεμβάσεων στον τομέα αυτό (Άξονες 8, 9 και 10) με δράσεις άυλες (π.χ. παροχή υπηρεσιών υγείας – πρόνοιας σε πολίτες που μένουν εκτός του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης και προνοιακής κάλυψης ασθένειας) αλλά και έργα υποδομής (κέντρα υγείας) και αφετέρου ολοκλήρωση των βασικών έργων αποχέτευσης υγρών αποβλήτων και επεξεργασίας απορριμμάτων (Άξονας 6) που έμμεσα θα ωφελήσουν τους κατοίκους της Αττικής στον τομέα αυτό.

Στον τομέα των υδάτινων πόρων, η όποια ρύπανση στα ύδατα από την προαγωγή των επενδύσεων και της επιχειρηματικότητας είναι δυνατόν να αντιμετωπισθεί με την κατάλληλη συλλογή, επεξεργασία και διάθεση των υγρών αποβλήτων. Σημαντικό ωστόσο στοιχείο είναι η επάρκεια, τόσο σε όρους ποιότητας όσο και σε όρους ποσότητας, των υδάτινων πόρων, για τα οποία θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το εγκεκριμένο σχέδιο διαχείρισης της λεκάνης απορροής της Αττικής - ΦΕΚ 1004/Β/2013 (βλ. σχήμα 8-1), το οποίο θα πρέπει να αποτελεί οδηγό για την αξιολόγηση των επενδύσεων στον τομέα αυτό.

Σχήμα 8-1: Υδατικό διαμέρισμα Αττικής

Όσον αφορά στην ποιότητα του αέρα και των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου οι επιπτώσεις θα είναι κυρίως θετικές οφειλόμενες σε δράσεις που στοχεύουν στην προαγωγή (προώθηση) της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας στις επιχειρήσεις (Άξονας 4, Επενδυτική Προτεραιότητα 4.β), στην έξυπνη διαχείριση της ενέργειας στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης (Άξονας 4, Επενδυτική Προτεραιότητα 4.γ) και στην συμπαραγωγή θερμότητας και ηλεκτρισμού με υψηλή απόδοση (Άξονας 4, Επενδυτική Προτεραιότητα 4.ζ). Στο πλαίσιο των συγκεκριμένων πράξεων του άξονα 4, θα πρέπει να ακολουθούνται οι διαδικασίες της κείμενης εθνικής νομοθεσίας, όπως ενδεικτικά: Νόμος 4122/2013 «ενεργειακή απόδοση κτιρίων – εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/33/ΕΚ», ΥΑ Δ5-ΗΛΓ/Φ1/οικ.1183/2013 (ΦΕΚ 192 Β'/04-02-13) «Διαδικασία έκδοσης αδειών εγκατάστασης και λειτουργίας σταθμών συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας κλπ», ΚΥΑ Δ6/Β/οικ.5825/2010 (ΦΕΚ 407 Β') «Έγκριση Κανονισμού Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων», το Ν. 3468/2006 (ΦΕΚ 129 Α') «Παραγωγή Ηλεκτρικής Ενέργειας από Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας και Συμπαραγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης και λοιπές διατάξεις» όπως τροποποιήθηκε με το Ν. 3851/2011 κλπ.

Οι μεταβολές που θα προκύψουν λόγω της υλοποίησης νέων έργων και της αύξησης της επιχειρηματικότητας στον τομέα των υλικών περιουσιακών στοιχείων μπορούν να περιοριστούν και ρυθμιστούν μόνο μέσω ολοκληρωμένων χωροταξικών ρυθμίσεων (Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας / Αττικής 2021).

Στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, η προβλεπόμενη τουριστική ανάπτυξη και η ανάδειξη υποδομών πολιτισμού – τουρισμού μητροπολιτικής εμβέλειας (επενδυτική προτεραιότητα 6.γ) θα λειτουργήσουν στο σύνολό τους θετικά, παρά τις κάποιες πιέσεις, που θα προκαλέσει ο αυξημένος αριθμός επισκεπτών στα περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά της

Περιφέρειας. Οι όποιες πιέσεις μπορούν να αντιμετωπισθούν με τη σωστή διαχείριση των χώρων και των επισκεπτών και με εφαρμογή της διαδικασίας περιβαλλοντικής αδειοδότησης που ορίζει ο ν. 4014/2011.

Στο τοπίο, αναμένονται τοπικά αρνητικές επιπτώσεις από την χωροθέτηση νέων έργων και δραστηριοτήτων κυρίως των αξόνων 4, 6 και 7. Ακόμη και μικρές αλλαγές τοπικού χαρακτήρα στο τοπίο επιδρούν δυσμενώς στο αστικό και εξωαστικό τοπίο σε μακροπρόθεσμη βάση, αφού δεν γίνονται άμεσα αντιληπτές και δεν αντιμετωπίζονται. Έτσι, παρατηρούνται απώλειες στον αστικό και αγροτικό χαρακτήρα τοπίων (μέσω απώλειας εδαφών, αλλαγών χρήσεων γης, κτιρίων και ιστορικού περιβάλλοντος). Οι παρεμβάσεις που υλοποιηθούν στο πλαίσιο του ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020 θα πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τις χωροταξικές ρυθμίσεις της Αττικής και κυρίως το Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας / Αττικής 2021.

Τέλος όσον αφορά στις παρεμβάσεις του άξονα 9 για την καταπολέμηση της φτώχειας, αυτές θα πρέπει να υλοποιούνται στοχευμένα και με βάση τον χάρτη φτώχειας (στρατηγική καταπολέμησης του αποκλεισμού) που οφείλει να δημιουργήσει η Περιφέρεια Αττικής μέχρι τα τέλη του έτους.

9. ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Τόσο η Οδηγία 2001/42/ΕΚ όσο και η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006, απαιτούν την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά την υλοποίηση ενός σχεδίου, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- επιπτώσεις που έχουν υποστεί εκτίμηση και για τις οποίες έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα με την έγκριση του σχεδιασμού. Για τις επιπτώσεις αυτές η παρακολούθηση οφείλει να καταγράφει τη διατήρησή τους ή μη εντός του πλαισίου που προβλέπεται στη μελέτη εκτίμησης,
- επιπτώσεις που έχουν διαφύγει της εκτίμησης γι' αυτές απαιτείται ο έγκαιρος εντοπισμός τους και η ανάληψη πρωτοβουλίας για την αντιμετώπιση τους.

Σκοπός της παρακολούθησης (monitoring) της ΣΜΠΕ είναι να διερευνηθεί εάν:

- Οι προβλέψεις που έγιναν σχετικά με την εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (θετικών ή αρνητικών) από την υλοποίηση του Σχεδίου ήταν ακριβείς.
- Η εφαρμογή του σχεδίου συμβάλλει τελικά στην επίτευξη των περιβαλλοντικών στόχων της ΣΜΠΕ
- Τα προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης ή πρόληψης των επιπτώσεων ήταν όπως αναμενόταν θετικά.
- Τελικά υπάρχουν αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Εφόσον υπάρξουν, αν αυτές θα είναι εντός αποδεκτών ορίων ή αν απαιτούνται κάποια διορθωτικά μέτρα.

Λόγω του ότι το εξεταζόμενο σχέδιο (Επιχειρησιακό Πρόγραμμα) αποτελείται από ένα σύνολο δράσεων (αξόνων και επενδυτικών προτεραιοτήτων) που έχουν συνήθως διαφορετικά πεδία εφαρμογής προτείνεται όπως το σύστημα παρακολούθησης περιλαμβάνει τη μέτρηση δεικτών που να μπορούν να διασφαλίσουν μία αξιόπιστη σχέση μεταξύ των συνολικών δράσεων του σχεδίου και των επιπτώσεων που θα παρακολουθούνται. Δεν είναι πάντα δυνατό να προσδιοριστεί η πηγή/αιτία της μεταβολής στην τιμή ενός δείκτη όταν σε αυτόν επιδρούν περισσότερες από μία πηγές.

Στο παρόν κεφάλαιο λοιπόν προτείνονται δείκτες και πλαίσιο παρακολούθησης που θα βοηθήσουν στην αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της υλοποίησης του ΕΠ Αττική 2014 – 2020 στο περιβάλλον της Περιφέρειας.

Καθώς στην Περιφέρεια θα υλοποιηθούν και άλλες δράσεις μέσω άλλων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων τα οποία αναμένεται να έχουν συνεργιστική δράση με το υπό μελέτη πρόγραμμα (π.χ. Επιχειρησιακό Πρόγραμμα του ΥΠΕΚΑ και Υπουργείου Μεταφορών) και λόγω του ότι οι πιέσεις που δέχεται σήμερα η Περιφέρεια δεν μπορούν στο σύνολό τους να επιλυθούν μονομερώς από τις προτεινόμενες δράσεις του ΕΠ, θα πρέπει να επιλεγούν δείκτες οι οποίοι δεν θα είναι γενικοί. Οι δείκτες που προτείνονται είναι συγκεκριμένοι ως προς τις

δράσεις του Προγράμματος και μπορούν εύκολα να παρακολουθηθούν κατά την ένταξη και υλοποίηση των έργων:

Πίνακας 9-1: Προτεινόμενοι περιβαλλοντικοί δείκτες στο ΠΕΠ Αττικής 2014-2020

A/A	Ονομασία δείκτη	Μονάδα Μέτρησης	Θεματικός Στόχος
1	Ενίσχυση πυροσβεστικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση φυσικών και τεχνολογικών καταστροφών	φυσικά πρόσωπα	5
2	Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη παροχή νερού	φυσικά πρόσωπα	6
3	Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από βελτιωμένη επεξεργασία λυμάτων	ισοδύναμο πληθυσμού	6
4	Πληθυσμός που ωφελείται από αντιπλημμυρικά μέτρα	φυσικά πρόσωπα	5
5	Έκταση προστατευόμενης λεκάνης απορροής από έργα αντιπλημμυρικής προστασίας	τετραγωνικά χιλιόμετρα	5
6	Πληθυσμός που εξυπηρετείται από ολοκληρωμένα έργα διαχείρισης απορριμμάτων	φυσικά πρόσωπα	6
7	Αστικά στερεά απόβλητα που ανακυκλώνονται	tn/yr	6
8	Μεταβολή της ποιότητας των υδάτων	Θετική – Αρνητική – Ουδέτερη	6
9	Πληθυσμός που ωφελείται από μέτρα δασικής πυροπροστασίας	φυσικά πρόσωπα	5
10	Συνολική επιφάνεια αποκατεστημένου εδάφους	εκτάρια	5, 6
11	Πρόσθετη δυναμικότητα από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας	MW	4
12	Αριθμός νοικοκυριών με καλύτερη κατηγορία ενεργειακής κατανάλωσης	νοικοκυριά	4
13	Μείωση της ετήσιας κατανάλωσης πρωτογενούς ενέργειας των δημόσιων κτηρίων	kWh/ έτος	4
14	Μεταβολή των επιπέδων θορύβου	Θετική – Αρνητική – Ουδέτερη	7
15	Εκτιμώμενη ετήσια μείωση των εκπομπών των αερίων θερμοκηπίου	τόνοι ισοδύναμου CO2	3, 4, 6, 7
16	Ετήσια εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας από παρεμβάσεις ΑΠΕ, ΣΗΘΥΑ και εξοικονόμησης ενέργειας	tn ισοδύναμου πετρελαίου	4
17	Αριθμός χώρων πολιτιστικού ενδιαφέροντος για τους οποίους βελτιώνεται η προσβασιμότητα (μουσεία κλπ)	Αριθμός	6
18	Πρόσθετος πληθυσμός που εξυπηρετείται από ΜΜΜ	φυσικά πρόσωπα	7
19	Βελτίωση της ποιότητας της ατμόσφαιρας	Θετική – Αρνητική – Ουδέτερη	4, 7
20	Πληθυσμός που καλύπτεται από βελτιωμένες υπηρεσίες υγείας	φυσικά πρόσωπα	9
21	Αύξηση της απασχόλησης σε επιχειρήσεις που ενισχύονται	Ισοδύναμο πλήρους χρόνου	1, 3, 8
22	Πληθυσμός που ζει σε περιοχές με στρατηγικές ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης	φυσικά πρόσωπα	6, 8
23	Ανοιχτοί χώροι που δημιουργούνται ή	τετραγωνικά	4, 5, 6, 8

A/A	Ονομασία δείκτη	Μονάδα Μέτρησης	Θεματικός Στόχος
	αποκαθίστανται σε αστικές περιοχές	μέτρα	
24	Πλήθος έργων οικο-καινοτομίας	Αριθμός	1
25	Ποσοστό χρηματοδότησης ερευνητικών έργων και συναφών δραστηριοτήτων που συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας ζωής και έχουν υψηλή περιβαλλοντική προστιθέμενη αξία	%	1, 3, 4, 6

Με βάση τους δείκτες που παρουσιάστηκαν παραπάνω καθώς και με όσα αναλύθηκαν, προτείνεται η καταγραφή των δεικτών σε μία ενδιάμεση και μία τελική φάση, ήτοι το 2018 όταν και θα γίνει η ενδιάμεση αξιολόγηση του προγράμματος και το 2023 καθώς και η συσχέτιση των μεταβολών τους με την πορεία υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Τέλος, το 2018 προτείνεται μία λεπτομερής αποτίμηση των μεταβολών των προτεινόμενων περιβαλλοντικών δεικτών με σκοπό την ανάληψη ή όχι διορθωτικών δράσεων. Το χρονικό αυτό όριο επιλέγεται έτσι ώστε αφενός να έχει ολοκληρωθεί η υλοποίηση των βασικών δράσεων του Προγράμματος και αφετέρου να υπάρχει χρόνος σε περίπτωση που θα απαιτούνται τελικά διορθωτικές κινήσεις.

10. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ

10.1. Γενικά

Στο παρόν Κεφάλαιο κωδικοποιούνται οι προτάσεις του Κεφαλαίου 8 για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στο εξεταζόμενο επιχειρησιακό πρόγραμμα, καθώς και οι προτάσεις των μέτρων που θεωρείται ότι θα συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Όπως προβλέπεται στο παράρτημα ΙΙΙ της ΚΥΑ 107017/2006, οι προτάσεις διακρίνονται σε δύο ενότητες:

- i. Προτάσεις κατευθύνσεων και μέτρων για την πρόληψη, τον περιορισμό και την κατά το δυνατόν αντιμετώπιση των σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στο περιβάλλον.
- ii. Προτάσεις για το σύστημα παρακολούθησης των σημαντικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων από την εφαρμογή του σχεδίου.

Η κανονιστική πράξη που θα προκύψει από τον έλεγχο της ΣΜΠΕ θα λάβει υπόψη της την ισχύουσα εθνική και κοινοτική νομοθεσία όπως ενδεικτικά και όχι περιοριστικά:

- Το Νόμο 1650/1986 όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, μετά τις τελευταίες συμπληρώσεις του Ν. 3937/2011.
- Το Ν.998/1979 «Περί προστασίας δασών και των δασικών εν γένει εκτάσεων της Χώρας» όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
- Το Ν.3208/2003 «Προστασία δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπράγματων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις».
- Το Ν.3028/2002 «για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς» όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
- Το Ν.2871/2001 «Αιγιαλός, Παραλία και άλλες διατάξεις», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει.
- Την ΚΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ 107017/2006 «Εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων και προγραμμάτων, σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2001/42/ΕΚ.
- Τις απόψεις των συναρμόδιων φορέων όπως αυτές θα εκφραστούν στο πλαίσιο της διαδικασίας διαβούλευσης (παρ 4 του αρθρ. 7 της ΚΥΑ ΥΠΕΧΩΔΕ/ΕΥΠΕ/οικ 107017/2006).

10.2. Μέτρα για την πρόληψη, περιορισμό, αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο περιβάλλον

Με στόχο την πρόληψη των αιτίων που ενδέχεται να προκαλέσουν πολλαπλής κατεύθυνσης, διάχυτες, αθροιστικές ή συνεργιστικές επιπτώσεις, αλλά και αποσκοπώντας στην πληρέστερη ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στο ΠΕΠ Αττικής 2014 - 2020, προτείνεται να ενσωματωθούν στο πρόγραμμα οι εξής κατευθύνσεις:

1. Οι παρεμβάσεις των αξόνων 1, 2 και 3 θα πρέπει να στηρίζονται αφενός στα συμπεράσματα και τις κατευθύνσεις της έξυπνης εξειδίκευσης (βλ. κεφ. 4.2) και αφετέρου στο πρότυπο της βιώσιμης ανάπτυξης.
2. Οι παρεμβάσεις ολοκληρωμένων χωρικών επενδύσεων (βλ. κεφ. 5.3.13) θα πρέπει να εξεταστούν να αξιολογηθούν ως προς την αναγκαιότητα υπαγωγής σε ΣΠΕ.
3. Η ολοκλήρωση των βασικών οδικών και σιδηροδρομικών συνδέσεων και η υλοποίηση έργων λιμενικής υποδομής του άξονα 7, θα πρέπει να έχουν εξ' αρχής υιοθετήσει τη μέριμνα για το περιβάλλον.
4. Η υλοποίηση έργων συλλογής και επεξεργασίας υγρών αποβλήτων των οικισμών της Αττικής (Άξονας 6) θα πρέπει να συνάδει με τις προτεραιότητες της Οδηγίας 91/271/ΕΟΚ (ΚΥΑ 5673/400/1997). Περαιτέρω έμφαση θα πρέπει να δοθεί στη δυνατότητα αξιοποίησης (επαναχρησιμοποίησης) των επεξεργασμένων εκροών από τις υφιστάμενες Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων στο πλαίσιο της ΚΥΑ 145116/2011.
5. Η υλοποίηση έργων διαχείρισης απορριμμάτων του άξονα 6, θα πρέπει να συνάδει με τους στόχους και τις προτεραιότητες του Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Απορριμμάτων και με τις απαιτήσεις της Οδηγίας πλαίσιο 2008/98/ΕΚ. Η υλοποίηση οποιασδήποτε παρέμβασης στον τομέα αυτό προϋποθέτει καταρχήν την επικαιροποίηση του ΠΕΣΔΑ.
6. Η υλοποίηση των έργων αντιπλημμυρικής προστασίας του άξονα 5, θα πρέπει να βασίζεται σε έναν ολοκληρωμένο σχεδιασμό, ο οποίος θα ενσωματώνει την περιβαλλοντική και οικολογική διάσταση στην τεχνική προσέγγιση των έργων.
7. Η υλοποίηση των έργων ύδρευσης του άξονα προτεραιότητας 6, θα πρέπει να πραγματοποιείται με γνώμονα την κάλυψη των απαιτήσεων της Οδηγίας 98/83/ΕΚ (ΚΥΑ Υ2/2600/2001) για το νερό ανθρώπινης κατανάλωσης.
8. Η υλοποίηση δράσεων ανάδειξης υποδομών πολιτισμού θα πρέπει να καλύπτει τις απαιτήσεις του Ν. 3028/2002 για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της πολιτιστικής κληρονομιάς.
9. Η υλοποίηση των παρεμβάσεων για την καταπολέμηση της φτώχειας του άξονα 8 και 9, θα πρέπει να στηρίζεται στον χάρτη φτώχειας που θα καταρτιστεί μέχρι το τέλος του 2014 για την Περιφέρεια Αττικής.

10. Κατά την εξειδίκευση των παρεμβάσεων των αξόνων 1, 2 και 3, θα πρέπει να δοθεί έμφαση στην διείσδυση περιβαλλοντικά φιλικών επιλογών στις επιχειρηματικές δραστηριότητες, όπως ενίσχυση των πρωτοβουλιών για πιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιδόσεων, ενίσχυση της πράσινης επιχειρηματικότητας, τόνωση των περιβαλλοντικών επιδόσεων των επιχειρήσεων ως ανταγωνιστικό πλεονέκτημα κλπ.
11. Προσπάθεια πρέπει να γίνει στην προώθηση και εγκαθίδρυση των Πράσινων Δημόσιων Συμβάσεων (Green Public Procurement).
12. Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι η έγκριση περιβαλλοντικών όρων για κάθε έργο αποτελεί το τελικό μέσο πρόληψης περιβαλλοντικών επιδεινώσεων, η δομή των προϋπολογισμών και των χρηματικών ροών στις προτεινόμενες προς ένταξη πράξεις, θα πρέπει να ενσωματώνει κατάλληλες διασφαλίσεις αναφορικά με τις δαπάνες που κατευθύνονται προς την τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τους όρους αυτούς.

11. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ

Γενικά σημειώνουμε ότι δεν προέκυψαν σοβαρές δυσκολίες κατά την εκπόνηση της παρούσας μελέτης. Αξίζει βέβαια να σημειωθεί ότι η ΣΜΠΕ αποτελεί μια σχετικά νέα μορφή περιβαλλοντικής μελέτης/διαδικασίας, αφού ενσωματώθηκε στην ελληνική νομοθεσία μόλις το 2006. Έτσι οι δυσκολίες σύνταξης αφορούν την έλλειψη στοιχείων (σε βάθος χρόνου και χώρου) για αρκετές περιβαλλοντικές μεταβλητές που αναλύονται στην παρούσα μελέτη.

Η κύρια δυσκολία που ανέκυψε κατά την εκπόνηση της παρούσας ΣΜΠΕ σχετίζεται με το επίπεδο ωριμότητας του προγράμματος, καθώς αυτό βασίζεται σε μια εντελώς διαφορετική φιλοσοφία σε σχέση με το πρόσφατο παρελθόν (ΕΣΠΑ 2007 – 2013). Ειδικότερα ζητήματα σχετικά με την κατανομή των πόρων, τους ειδικούς στόχους και τις ενδεικτικές δράσεις ανά επενδυτική προτεραιότητα αντιμετωπίστηκαν σε συνεργασία με τα στελέχη της διαχειριστικής αρχής και τους ειδικούς συμβούλους.

Μια άλλη σημαντική δυσκολία που ανέκυψε ήταν το γεγονός ότι σημαντικές παρεμβάσεις στους τομείς των υγρών και στερεών αποβλήτων θα υλοποιηθούν από άλλο ταμείο (Ταμείο Συνοχής) και επομένως οι σχετικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις θα εξεταστούν από την οικεία ΣΜΠΕ.

12. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

1. 1^η, 2^η και 3^η Εγκύκλιος για την κατάρτιση των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Προγραμματικής Περιόδου 2014 – 2020, Υπ. Ανάπτυξης, (Απρίλιος 2012, Μάρτιος 2013 και Ιανουάριος 2014)
2. Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη ΕΥΡΩΠΗ 2020, Βρυξέλλες Μάρτιος 2010.
3. 1^ο Σχέδιο ΠΕΠ Αττικής 2014 – 2020, Ενδιάμεση Διαχειριστική Αρχή Περιφέρειας Αττικής, Μάιος 2014
4. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του Ρυθμιστικού Σχεδίου Αθήνας/ Αττικής (ΡΣΑ) 2021, Οργανισμός Αθήνας.
5. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το πρόγραμμα «Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών Υδατικού Διαμερίσματος Αττικής (GR06)», Απρίλιος 2013, Ειδική Γραμματεία Υδάτων, NAMA ΑΕ κλπ.
6. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων ΠΕΠ Αττικής 2007-2013, Σ. Καϊμάκη και Συνεργάτες, 2007
7. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Ειδικού Πλαισίου ΑΠΕ, Enviroplan Μελετητική, 2007
8. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Ειδικού Πλαισίου Βιομηχανίας, Δ. Αργυρόπουλος, 2007
9. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Ειδικού Πλαισίου Τουρισμού, Δ/ση Χωροταξίας ΥΠΕΧΩΔΕ, 2007
10. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων νέου Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης, ΟΜΙΚΡΟΝ ΕΠΕ, 2011
11. Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων Ειδικού Πλαισίου για τις Ιχθυοκαλλιέργειες, Δ/ση Χωροταξίας ΥΠΕΚΑ, 2011
12. Κίνδυνοι και επιπτώσεις της κλιματικής μεταβολής στη βιοποικιλότητα και στα οικοσυστήματα, Τράπεζα της Ελλάδος, Ιούνιος 2011
13. Πρόγραμμα Δράσης για το περιβάλλον «Ευημερία εντός των ορίων του πλανήτη μας», Βρυξέλλες, 29.11.2012, COM(2012) 710 final, 2012/0337 (COD)
14. Αναθεώρηση Περιφερειακού Σχεδιασμού Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Περιφέρειας Αττικής, Περιφέρεια Αττικής, 1/2006.

15. Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007-2013, February 2006, Greening Regional Development Programmes Network
16. The Relationship between the EIA and SEA Directives, Imperial College of London, Final Report to the European Commission, 2005
17. Methods of Environmental Impact Assessment, Edited by Peter Morris and Riki Therivel, 3rd Edition, 2009
18. STRATEGIC ENVIRONMENTAL ASSESSMENT: A sourcebook and reference guide to international experience, Barry Dalal-Clayton and Barry Sadle, October 2004, Earthscan OECD UNEP IIED Logos
19. A Practical Guide to the Strategic Environmental Assessment Directive, Scottish Executive Welsh Assembly Government Department of the Environment, Northern Ireland Office of the Deputy Prime Minister: London, September 2005
20. Metcalf and Eddy Inc. (1991) Wastewater Engineering, Treatment, Disposal and Reuse, McGraw-Hill: New York
21. Tchobanoglous, G. and Schroeder, E. D. (1985). Water quality: characteristics, modeling and modification. Addison-Wesley Publishing Company
22. Wild A. (1993). Soils and the Environment. Cambridge University Press.

1. <http://www.pepattikis.gr>
2. <http://www.espa.gr>
3. www.moh.gov.gr
4. <http://culture.gr>
5. <http://statistics.gr>
6. <http://economics.gr>
7. <http://ec.europa.eu>
8. <http://www.minenv.gr>

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ	1
2.	ΕΙΣΑΓΩΓΗ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014 - 2020	10
2.1	Διεθνής Περιβαλλοντική & Αναπτυξιακή Πολιτική.....	10
2.2	Ευρωπαϊκή Πολιτική για το Περιβάλλον	13
2.2.1	7ο Πρόγραμμα Δράσης της ΕΕ για το Περιβάλλον	13
2.3	Στρατηγική Ευρώπη 2020.....	22
2.2	Στόχοι της Ελλάδας σε σχέση με τη Στρατηγική Ε2020	25
2.2.1	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης 2014-2020 (ΕΣΠΑ ΙΙ)	29
2.2.2	Η περίπτωση της Περιφέρειας Αττικής.....	42
2.3	Ο θεσμός της εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από ορισμένα σχέδια και προγράμματα.....	43
2.2.1	Το στρατηγικό επίπεδο προγραμματισμού	43
2.3.2	Ανάδυση της ΣΠΕ μέσα από την εξέλιξη του Ευρωπαϊκού περιβαλλοντικού κεκτημένου.....	44
2.3.3	Η αρχή της πρόληψης	44
2.3.4	Η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες	44
2.3.5	Ανάγκη για ολοκληρωμένη πρόληψη	45
2.3.6	Η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση	46
2.4	Η Οδηγία 2001/42/ΕΚ	47
2.5	Η Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΕΧΩΔΕ / ΕΥΠΕ / οικ. 107017 / 28.8.2006.....	49
3.	ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	51
4.	ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	53
4.1	Η Συνολική Στρατηγική Προσέγγιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2014 – 2020	53
4.2	Το «περιεχόμενο» της Περιφερειακής Αναπτυξιακής Στρατηγικής της Περιφέρειας Αττικής για την «Έξυπνη Εξειδίκευση».....	57

4.3	Θεματικοί Στόχοι & Επενδυτικές Προτεραιότητες της αναπτυξιακής στρατηγικής του Επιχειρησιακού Προγράμματος Αττικής 2014-2020.....	58
4.4	Οι Άξονες Προτεραιότητας του ΠΕΠ Αττικής 2014-2020.....	62
4.5	Αιτιολόγηση της Χρηματοδότησης.....	70
4.7	Σύνδεση της Περιφερειακής με την Εθνική Αναπτυξιακή Στρατηγική στο πλαίσιο της νέας Προγραμματικής Περιόδου	73
4.8	Συνοπτική Περιγραφή Διαδικασίας Σχεδιασμού στο Πλαίσιο της Εταιρικής Σχέσης 76	
4.9	Προώθηση & Ενσωμάτωση της Ισότητας των Φυλών & Ευκαιριών.....	78
5.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	79
5.1	Διάρθρωση του ΠΕΠ Αττικής 2014 - 2020 σε Άξονες Προτεραιότητας.....	79
5.2	Η «Λογική της Παρέμβασης» της Περιφερειακής Αναπτυξιακής Στρατηγικής: Περιγραφή των Θεματικών Στόχων (ΘΣ).....	81
5.3	Περιγραφή Αξόνων Προτεραιότητας (ΑΠ)	86
5.3.1.	ΑΠ 1: Ενίσχυση των Μηχανισμών και των Επενδύσεων των ΜΜΕ της Περιφέρειας Αττικής στην Έρευνα και την Καινοτομία – Προώθηση της «ευφυούς εξειδίκευσης».....	86
5.3.2	ΑΠ 2: Διάδοση και Ανάπτυξη Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών των ΜΜΕ με τη χρήση ΤΠΕ	92
5.3.3	ΑΠ 3: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας και της εξωστρέφειας των ΜΜΕ – Βελτίωση της ελκυστικότητας της Περιφέρειας Αττικής για προσέλκυση Επενδύσεων και προαγωγή της Καινοτόμου Επιχειρηματικότητας	98
5.3.4	ΑΠ 4: Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης της χρήσης ΑΠΕ και της Συμπαραγωγής και Προώθηση Χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα στις Αστικές Περιοχές	106
5.3.5	ΑΠ 5: Προώθηση της Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή, καθώς και της Πρόληψης και Διαχείρισης Κινδύνων	111
5.3.6	ΑΠ 6: Βελτίωση της Ποιότητας Ζωής στο Αστικό Περιβάλλον.....	115
5.3.7	ΑΠ 7: Ενίσχυση της Περιφερειακής Κινητικότητας και των Πολυτροπικών Μεταφορικών Συνδέσεων της Περιφέρειας Αττικής.....	123
5.3.8	ΑΠ 8: Προώθηση της Ανάπτυξης των Δεξιοτήτων και της Προσαρμοστικότητας του Ανθρώπινου Δυναμικού στους Τομείς της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης	128

5.3.9	ΑΠ 9: Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και Καταπολέμηση της Φτώχειας και Διακρίσεων – Διασφάλιση της Κοινωνικής Συνοχής	133
5.3.10	ΑΠ 10: Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Κοινωνικών Υποδομών και Υποδομών Υγείας – Στήριξη της Κοινωνικής Επιχειρηματικότητας.....	145
5.3.11	ΑΠ 11: Ανάπτυξη – Αναβάθμιση Στοχευμένων Υποδομών Εκπαίδευσης.....	148
5.3.12	ΑΠ 12: Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΤΠΑ.....	151
5.3.13	ΑΠ 13: Τεχνική Υποστήριξη της Εφαρμογής του ΕΚΤ.....	152
5.3.14	Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στην Εδαφική Ανάπτυξη	155
6.	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	158
6.1.	Επιλογή Αξόνων Προτεραιότητας	159
6.2.	Χρήση των πόρων του Ταμείου Συνοχής	159
6.3.	Ανακατανομή πόρων μεταξύ των Αξόνων 5 – 6 – 7	159
6.4.	Μηδενική λύση	160
7.	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	163
7.1	Υφιστάμενη Κατάσταση	163
7.1.1	Βιοποικιλότητα - Προστατευόμενα οικοσυστήματα.....	165
7.1.2	Πληθυσμός.....	191
7.1.3	Ανθρώπινη υγεία – κοινωνική πρόνοια	201
7.1.4	Ποιότητα Ζωής.....	203
7.1.5	Έρευνα και Ανάπτυξη.....	208
7.1.6	Έδαφος.....	224
7.1.7	Ύδατα	247
7.1.8	Ατμοσφαιρικό περιβάλλον	270
7.1.9	Κλιματικοί Παράγοντες.....	277
7.1.10	Οικονομικά στοιχεία	297
7.1.11	Κοινωνική Συνοχή	323
7.1.12	Πολιτιστική κληρονομιά.....	325

7.1.13	Υλικά και Περιουσιακά Στοιχεία.....	333
7.2	Πιέσεις.....	354
7.2.1	Στερεά απόβλητα.....	354
7.2.2	Υγρά απόβλητα.....	361
7.2.3	Αποχέτευση Ομβρίων – Αντιπλημμυρική Προστασία.....	365
7.2.4	Ατμοσφαιρικοί ρύποι.....	366
7.2.5	Χωρική Ανάπτυξη.....	368
7.2.6	Αξιολόγηση και Κύρια Προβλήματα των Ευαίσθητων – Προστατευόμενων Περιοχών της Αττικής.....	372
7.2.7	Μεταφορές.....	375
7.2.8	Ενδοπεριφερειακές Ανισότητες.....	382
7.2.9	Συμπεράσματα.....	390
8.	ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	394
8.1.1	Γενικά Στοιχεία.....	394
8.1.2	Ειδικά στοιχεία μεθοδολογίας.....	395
8.2.	Προσδιορισμός των επιπτώσεων	398
8.2.1	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: Επενδυτική προτεραιότητα 1.β.....	398
8.2.2	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Επενδυτική προτεραιότητα 2.β.....	400
8.2.3	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: Επενδυτική Προτεραιότητα 2.γ.....	402
8.2.4	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Επενδυτική Προτεραιότητα 3.α.....	404
8.2.5	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Επενδυτική προτεραιότητα 3.γ.....	406
8.2.6	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: Επενδυτική προτεραιότητα 3.δ.....	408
8.2.7	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Επενδυτική προτεραιότητα 4.β.....	410
8.2.8	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Επενδυτική προτεραιότητα 4.γ.....	412
8.2.9	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: Επενδυτική Προτεραιότητα 4.ζ.....	414
8.2.10	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Επενδυτική Προτεραιότητα 5.α.....	416

8.2.11	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: Επενδυτική Προτεραιότητα 5.β.....	418
8.2.12	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.α.....	420
8.2.13	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.β.....	422
8.2.14	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.γ.....	424
8.2.15	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 6: Επενδυτική Προτεραιότητα 6.ε.....	426
8.2.16	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7: Επενδυτική Προτεραιότητα 7.α.....	428
8.2.17	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7: Επενδυτική Προτεραιότητα 7.β.....	430
8.2.18	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 7: Επενδυτική Προτεραιότητα 7.γ.....	432
8.2.19	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 8: Επενδυτική Προτεραιότητα 8.iii.....	434
8.2.20	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 8: Επενδυτική Προτεραιότητα 8.v.....	436
8.2.21	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.i.....	438
8.2.22	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.ii.....	440
8.2.23	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.iii.....	442
8.2.24	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.iv.....	444
8.2.25	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 9: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.v.....	446
8.2.26	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 10: Επενδυτική Προτεραιότητα 9.α.....	448
8.2.27	ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 11: Επενδυτική Προτεραιότητα 10.α.....	450
8.3.	Συνοπτική αξιολόγηση επιπτώσεων ΕΠ ανά Άξονα Προτεραιότητας και Περιβαλλοντική Παράμετρο Αναφοράς.....	452
8.3.1	Άξονας Προτεραιότητας 1.....	452
8.3.2	Άξονας Προτεραιότητας 2.....	453
8.3.3	Άξονας Προτεραιότητας 3.....	453
8.3.4	Άξονας Προτεραιότητας 4.....	453
8.3.5	Άξονας Προτεραιότητας 5.....	454
8.3.6	Άξονας Προτεραιότητας 6.....	454
8.3.7	Άξονας Προτεραιότητας 7.....	454

8.3.8	Άξονας Προτεραιότητας 8	455
8.3.9	Άξονας Προτεραιότητας 9	455
8.3.10	Άξονας Προτεραιότητας 10	455
8.3.11	Άξονας Προτεραιότητας 11	455
8.3.12	Άξονας Προτεραιότητας 12	456
8.3.13	Άξονας Προτεραιότητας 13	456
8.3.14	Συνολική Αξιολόγηση.....	456
8.3.14	Επιπτώσεις από Μεγάλα Έργα – Συνάφεια με ΣΠΕΜ.....	456
8.5.	Μέτρα.....	457
9.	ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ.....	461
10.	ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΝΟΝΙΣΤΙΚΗΣ ΠΡΑΞΗΣ	464
10.1.	Γενικά	464
10.2.	Μέτρα για την πρόληψη, περιορισμό, αντιμετώπιση των επιπτώσεων στο περιβάλλον.....	465
11.	ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ.....	467
12.	ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ.....	468
	ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	I
	<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ I: ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ ΚΑΙ ΠΤΥΧΙΟ ΜΕΛΕΤΗΤΗ</u>	
	<u>ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ II: ΧΑΡΤΕΣ</u>	

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ITI	Intergrated Territorial Investements				
RIS3	Η στρατηγική για την "έξυπνη εξιδείκευση"				
Smart Specilization	Έξυπνη Εξιδείκευση				
AMEA	Άτομα με Ειδικές Ανάγκες				
ΑΠ	Άξονας Προτεραιότητας				
ΓΣ	Γενικό Στόχος				
ΔΔ	Δημόσια Δαπάνη				
ΔΕ	Διαχειριστική Ενότητα				
ΔΕΔ-Μ	Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών				
Ε&Α	Έρευνα και Ανάπτυξη				
ΕΓΤΑΑ	Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης				
ΕΔΕΤ	Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία				
ΕΔΣΝΑ	Ειδικός Διαβαθμικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής				
ΕΕΛ	Εγκαταστάσεις Επεξεργασίας Λυμάτων				
ΕΚΤ	Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο				
ΕΠ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα				
ΕΠ	Επενδυτική Προτεραιότητα (αποτελεί την εξειδίκευση των θεματικών στόχων)				
ΕΠ ΥΜΕΠΕΡΑΑ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Υποδομές Μεταφορών, Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη				
ΕΠΑΝΑΔ-ΔΒΜ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού - Δια Βίου Μάθηση				
ΕΠΑΝΕΚ	Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία				
ΕΣΠΑ	Εταιρικό Σύμφωνο για το Πλαίσιο Ανάπτυξης				
ΕΤΘΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Θαλάσσιας Αλιείας				
Ε-Τ-Κ	Έρευνα Τεχνολογία Καινοτομία				
ΕΤΠΑ	Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης				
Θ.Σ.	Θεματικός Στόχος				
ΚΕΛ	Κέντρα Επεξεργασίας Λυμάτων				
ΚΣ	Κοινοτική Συνδρομή				
ΜΜΕ	Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις (1 - 250 άτομα)				
ΟΣΠ	Ομάδα Σχεδιασμού Προγράμματος				
ΟΧΕ	Ολοκληρωμένες Χωρικές Επενδύσεις				
ΠΔΠ	Πρόγραμμα Δράσης για το Περιβάλλον				
ΠΕ	Περιφερειακή Ενότητα				
ΠΕΠ	Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα				
ΠΣΕΕ	Περιφερειακή Στρατηγική για την Έξυπνη Εξιδείκευση				
ΣΗΘΥΑ	Συμπαράγωγή Ηλεκτρισμού και Θερμότητας Υψηλής Απόδοσης				
Τ.Σ.	Ταμείο Συνοχής				
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών				
ΧΠ	Χρηματοδοτικές Προτεραιότητες				